FLETORJA ZYRTARE
E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

www.qbz.gov.al

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Viti: 2020 – Numri: 198

Tiranë – E premte, 13 nëntor 2020

PËRMBAJTJA

		Faqe
Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 849, datë 4.11.2020	Për miratimin e planit të menaxhimit të basenit ujor Drin–Bunë.....	13929
Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 867, datë 11.11.2020	Për disa ndryshime dhe shtesa në vendimin nr. 511, datë 24.10.2002, të Këshillit të Ministrave, "Për kohëzgjatjen e punës dhe të pushimit në institucionet shtetërore", të ndryshuar.....	14214

VENDIM
Nr. 849, datë 4.11.2020

PËR MIRATIMIN E PLANIT TË MENAXHIMIT TË BASENIT UJOR DRIN – BUNË

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të shkronjës "d", të pikës 2, të nenit 8, të ligjit nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", të ndryshuar, me propozimin e Kryeministrit, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

1. Miratimin e planit të menaxhimit të basenit ujor Drin–Bunë, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi.
2. Zbatimi i planit të menaxhimit të basenit ujor Drin–Bunë fillon në vitin 2021.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTËR
Erion Braçe

Projekti i Burimeve Ujore dhe i Ujitjes
Përgatitja e planeve të menaxhimit të baseneve ujore Drin–Bunë dhe Seman
Numri i Kontratës: MEFWA/CS/001

PLANI PËRFUNDIMTAR
I MENAXHIMIT PËR BASENIN UJOR DRIN–BUNË
QERSHOR, 2019

Të dhënat për botimin dhe rishikimin

Rishikimi	Data	Autor	Kontrollues	Miratues	Përshkrimi
A	29.9.2017	Patrick Reynolds Halit Kamberi	Monica Melinte	Wim Verheugt	Lëshuar për klientin
B	22.12.2017	Patrick Reynolds Halit Kamberi	Monica Melinte	Wim Verheugt	Lëshuar për klientin
C	21.3.2018	Patrick Reynolds Halit Kamberi	Monica Melinte	Wim Verheugt	Lëshuar për klientin
Rishikimi final	5.12.2018	Patrick Reynolds Halit Kamberi	Monica Melinte Emiljano Zhuleku	Wim Verheugt	Lëshuar për klientin
Final	7.6.2019	Patrick Reynolds Halit Kamberi	Monica Melinte Emiljano Zhuleku	Wim Verheugt	Lëshuar për klientin

Klasa e informacionit: **Standard**

Ky dokument është hartuar për palën që e ka porositur atë dhe për qëllimet specifike të lidhura vetëm me projektin e sipërpërmendur. Ai nuk duhet të përdoret si bazë mbi të cilin mund të mbështetet ndonjë palë tjetër dhe nuk duhet përdorur për ndonjë qëllim tjetër.

Ne nuk mbajmë asnjë përgjegjësi për pasojat që mund të ketë ndonjë palë tjetër kur mbështetet në këtë dokument apo kur dokumenti përdoret për qëllime të tjera, dhe as nëse ai përmban ndonjë gabim apo mangësi që vjen si rezultat i gabimit apo mangësisë në të dhënat që ne kemi marrë nga palët e tjera.

Ky dokument përmban informacion konfidencial dhe pronësi intelektuale. Ai nuk duhet t'u tregohet palëve të tjera pa pëlqimin tonë dhe të palës që e ka porositur atë.

Përmbajtja

Përmbledhje ekzekutive
1 Hyrje
2 Korniza ligjore dhe institucionale për menaxhimin e ujërave
2.1 Legjislacioni primar
2.2 Legjislacioni sekondar (aktet nënligjore)
2.3 Pajtueshmëria rregullatore
2.4 Marrëveshjet ndërkombëtare
2.5 Kuadri institucional
2.5.1 Institucionet e nivelit qendror
2.5.2 Institutet kombëtare të përfshira në monitorimin dhe vlerësimin e cilësisë së ujërave.
2.5.3 Njësitë e qeverisjes vendore, këshillat e baseneve ujore dhe zyrat e administrimit të baseneve ujore
3 Karakteristikat e Përgjithshme të Basenit Ujor Drin–Bunë
3.1 Përshkrimi i ujërave sipërfaqësore
3.2 Mbulesa e Tokës dhe Korina
3.3 Efektet klimatike
3.4 Prurja lumore
3.5 Burimet ujore të Basenit Ujor Drin–Bunë
3.5.1 Sistemi i modelimit dhe elementet e tij bazë
3.5.2 Shtrirja e modelit
3.5.3 Përvijimi i nën baseneve
3.5.4 Bilanci i ujit
3.6 Karakterizimi i ujërave nëntokësore
3.6.1 Akuiferi kuaternar i Shkodrës
3.6.2 Akuiferi karbonatik
3.6.3 Akuiferi magmatik
4 Presionet dhe Ndikimet
4.1 Burimet e ndotjes së ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë
4.1.1 Menaxhimi i mbetjeve
4.1.2 Aktiviteti industrial
4.1.3 Erozioni
4.1.4 Hidrocentralet
4.1.5 Ndotja bujqësore
4.1.6 Ndotja e ujërave nëntokësore
4.1.7 Turizmi
4.1.8 Konkluzionet dhe kontradiktat e mundshme
4.2 Ndikimi i kushteve hidrologjike aktuale dhe të ardhshme në Basenin Ujor Drin–Bunë 56
4.2.1 Rezultatet e modelimit
4.2.2 Konkluzionet dhe rekomandimet të skenarëve të modelimit
4.2.3 Përcaktimi i mëtejshëm i regjimit hidrologjik (rrjedhja ekologjike) në lidhje me objektivat mjedisorë
5 Zonat e mbrojtura
5.1 Hyrje
5.2 Zonat e mbrojtura nën DKU
5.3 Zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare
5.4 Zonat e përcaktuara për Mbrojtjen e Specieve Ujore Ekonomikisht të rëndësishme
5.5 Trupat Ujorë të Përcaktuar si Ujëra Rekreative dhe të Larjes
5.6 Zonat e ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese, duke përfshirë zonat e përcaktuara si të cenueshme
5.7 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e habitateve ose specieve
6 Rrjeti i Monitorimit të Cilësisë së Ujit
6.1 Hyrje
6.2 Kërkesat e Monitorimit të Ujërave Sipërfaqësorë në kuadër të DKU-së
6.2.1 Rrjeti i monitorimit të ujit
6.2.2 Monitorimi Mbikëqyrës
6.2.3 Monitorimi Operacional
6.2.4 Monitorimi Investigues
6.2.5 Frekuenca e monitorimit
6.2.6 Përcaktimi i standardeve të cilësisë së mjedisit (SCM) për elementet e cilësisë kimike
6.2.7 Ujërat ndërkufitare
6.2.8 Kushtet e referencës për trupat ujorë sipërfaqësorë
6.2.9 Monitorimi i standardeve/metodave
6.3 Programi i Monitorimit të Ujit Sipërfaqësor në përputhje me DKU-në për Basenin Ujor Drin–Bunë
6.3.1 Përmbledhje e programit të monitorimit
6.3.2 Objektivat e programit monitorues
6.3.3 Hartimi i monitorimit mbikëqyrës të ujërave
6.4 Kërkesat e Monitorimit të Ujërave nëntokësorë për DKU-në
6.4.1 Monitorimi sasior i ujërave nëntokësorë
6.5 Programi i monitorimit të ujërave nëntokësorë në përputhje me DKU-në për Basenin Ujor Drin–Bunë
6.5.1 Monitorimi aktual i ujërave nëntokësorë në Basenin Ujor Drin–Bunë
6.5.2 Mangësitë në monitorimin e ujërave nëntokësorë
6.5.3 Rekomandim për hartimin e programit të monitorimit të ujërave nëntokësorë

6.6 Monitorimi i Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë
6.6.1 Zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare
6.6.2 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e llojeve të specieve ujore të konsiderueshme ekonomikisht
6.6.3 Trupat ujorë të përcaktuara si ujëra rekreative dhe të larjes
6.6.4 Zonat me ndjeshmëri ndaj lëndëve ushqyese, duke përfshirë zonat e përcaktuara si zona të cenueshme
6.6.5 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e habitateve ose specieve
6.6.6 Rekomandime për monitorimin e Zonave të Mbrojtura
7 Statusi i Ujit
7.1 Monitorimi i Cilësisë së Ujit Sipërfaqësor
7.1.1 Përmbledhje e cilësisë së ujit të lumenjve sipërfaqësorë në Basenin Ujor Drin–Bunë në vitin 2015
7.1.2 Trendet e cilësisë së ujit në lumenjtë e Basenit Drin–Bunë
7.1.3 Monitorimi i liqeneve të basenit ujor Drin–Bunë
7.1.4 Monitorimi i ujërave detare
7.2 Vlerësimi i Shpejtë Biologjik (VSHB) në Basenin Ujor Drin–Bunë
7.2.1 Karakterizimi i basenit ujor Drin–Bunë
7.3 Përfundimet në lidhje me statusin e cilësisë së ujërave sipërfaqësorë në Basenin Ujor Drin–Bunë
7.4 Vlerësimi i cilësisë së ujërave nëntokësorë
7.4.1 Akuiferi kuaternar i Shkodrës
7.4.2 Akuiferi karbonatik
7.4.3 Akuiferi magmatik
8 Infrastruktura e Ujit
8.1 Hyrje
8.2 Furnizimi me ujë dhe trajtimi i ujërave të ndotura
8.3 Sektori i ujitjes
8.4 Hidrocentralet
9 Menaxhimi i përmbytjeve
9.1 Hyrje
9.1.1 Raporti fillestar i projektit
9.2 Gjendja historike dhe aktuale
9.2.1 Përmbytjet e mëparshme
9.2.2 Pasqyrë e përmbytjeve të vëzhguara
9.3 Depozitimi i ujit
9.4 Kërkesat ligjore
9.4.1 Direktiva për përmbytjet
9.4.2 Udhëzime për raportimin sipas Direktivës së Përmbytjeve
9.5 Dokumenti burimor për Grupin e Punës për Përmbytjet mbi Menaxhimin e Riskut të Përmbytjeve
9.6 Reagimi ndaj emergjencave
9.7 Analiza e mangësive
9.8 Ndryshimet klimatike
9.9 Masat e rekomanduara në projekte të mëparshme
9.9.1 Masat legjislative dhe institucionale
9.9.2 Korniza efikase organizative
9.9.3 Sistemi i mjaftueshëm i monitorimit
9.9.4 Sistemi i përshtatshëm i paralajmërimit të hershëm
9.9.5 Vlerësimi paraprak i rrezikut nga përmbytjet
9.9.6 Hartat e rrezikshmërisë së përmbytjeve
9.9.7 Hartat e rrezikut nga përmbytjet
9.10 Rekomandime specifike për basenin ujor Drin–Bunë
10 Objektivat mjedisorë
11 Analiza ekonomike e përdorimit të ujit
11.1 Qëllimi i karakterizimit fillestar ekonomik
11.2 Përdorimi dhe ndikimi i ujit
11.2.1 Nxjerrjet e ujit
11.2.2 Përdorimi ujit sipërfaqësor
11.3 Vlera e ujit
11.3.1 Përdorimi shtëpiak i ujit
11.3.2 Përdorimi industrial, komercial dhe institucional i ujit
11.3.3 Përdorimi bujqësor i ujit
11.4 Parashikimet e tendencave
11.4.1 Parashikimet demografike
11.4.2 Tendencat e konsumit Shtëpiak dhe IKI
11.4.3 Humbjet e Ujit
11.4.4 Tendencat totale të kërkesës për ujë në basenin ujor
11.5 Rikuperimi i Kostos së Shërbimeve të Ujit
11.5.1 Shërbimet e identifikuara të ujit në qarkun e Basenit Ujor (QBU)
11.5.2 Ofruesit e shërbimeve të ujit dhe ujërave të ndotura
11.5.3 Përdoruesit e ujit
11.6 Kostot financiare të shërbimeve të ujit
11.6.1 Kostot e mjedisit dhe burimeve
11.6.2 Mekanizmi i rikuperimit të kostos

11.6.3 Tarifat për shërbimet e ujit
11.6.4 Tarifat për shërbimet e ujërave të ndotura
11.6.5 Shkalla e rikuperimit të kostos
11.6.6 Rikuperimi i kostove financiare
11.6.7 Kthimi i kostove të kostove ekonomike
11.7 Përfundime
12 Programi masave
12.1 Hyrje
12.2 Plan veprimi
13 Përmbledhje e aktiviteteve të konsultimit publik
13.1 Hyrje
13.2 Trajnimet
13.3 Konsultimet e palëve të interesit
13.3.1 Faza 1 dhe faza 2 e konsultimeve (të nivelit të lartë dhe nivelit rajonal)
13.3.2 Konsultimet e fazës 3 dhe fazës 4 (Informatorët kryesorë dhe grupet e fokusit)
13.3.3 Rezultatet dhe çështjet kryesore
13.4 Specifikat e vendit mbi aspektet gjinore
13.4.1 Kuadri ligjor i aspektit gjinor
13.4.2 Të dhënat statistikore gjinore në përputhje me masat legjislative
13.4.3 Barazia gjinore në institucionet në nivel qendror
13.4.4 Barazia gjinore në institucionet në nivel lokal
13.4.5 Niveli i organizimit të shoqërisë civile dhe i OJQ-ve
13.4.6 Aplikimi i gjinisë në menaxhimin e burimeve ujore dhe zhvillimin e Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore.
13.5 Konkluzione dhe rekomandime
14 Objektiva dhe Rekomandime
Shtojcat
Shtojca 1. Transpozimi i direktivave përkatëse të BE-së
Shtojca 2. Stacionet e propozuara të monitorimit të ujërave sipërfaqësore dhe prioritizimi i tyre
Shtojca 3. Metodologjia për vlerësimin e statusit ekologjik/potencialit të ujërave sipërfaqësore
3.1. Hyrje
3.2 Kriteret e përdorura për të përcaktuar metodën e vlerësimit
3.3 Vlerësimi biologjik
3.4 Vlerësim ekologjik i llojeve kryesore të lumenjve
Shtojca 4. Të dhënat ekonomike
Shtojca 5. Plani i veprimit për përfshirjen palëve të interesuara
5.1. Hyrje
5.2 Qëllimi
5.3 Qasja në planin e angazhimit të palëve të interesit
5.4 Identifikimi i palëve të interesit
5.5 Takimet e konsultimit dhe trajnimet
5.6 Organizimi i mbledhjeve
5.7 Grupet e fokusit
5.8 Informatorët kyç
5.9 Grupet e tjera të interesit
5.10 Ndihma e angazhimit të grupeve të interesit
Shtojca 6. Raporti i konsultimit të grupeve të interesit
6.1 Hyrje
6.2 Qasja e përgjithshme
6.3 Mbledhjet rajonale
6.4 Fokus grupet dhe informatorët kyç
6.4.1 Numri i kontakteve
6.4.2 Rezultatet dhe çështjet kryesore
6.4.3 Çështjet kryesore të grupeve specifike
6.5 Angazhimi i OJQ-ve
6.6 Grafikët dhe pyetjet kryesore

Akronimet dhe njësitë

SHGJSH	Shërbimi Gjeologjik Shqiptar
AEM	Agjencia Evropiane e Mjedisit
AKUK	Agjencia Kombëtare e Ujësjellës-Kanalizimeve
KBO	Kërkesa biologjike për oksigjen
°C	Gradë Celsius
c	Frymë
Ca	Kalcium
Cd	Kadmium
CEMSA	Konsolidimi i Sistemeve të Monitorimit të Mjedisit në Shqipëri
GRNK	Të dhënat stacionare Grupi i rreziqeve klimatike reshjet – rrezet infra të kuqe
Cl	Klor

Co	Kobalt
CO_3	Karbonat
COM	Komunikimi nga Komisioni për Këshillin, e Parlamentit Evropian, Komitetin Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetin e Rajoneve
Cr	Krom
NJKK	Njësia e Kërkimit Klimatik
Cu	Bakër
BK	Bordi i Kullimit
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
DHI	Instituti Hidraulik Danez
DP	Direktiva për Përmbytjet
KO	Kërkesa/Nevoja për oksigjen
p.sh.	për shembull
€	Euro
KE	Komisioni Evropian
KEE	Komiteti Ekonomik Evropian
VKE	Vlerat e Kufirit të Emetimeve
OM	Objektiva Mjedisore
OCM	Objektiva e Cilësisë Mjedisore
SCM	Standard i Cilësisë Mjedisore
BE	Bashkimi Evropian
FAO	Organizata e Ushqimit dhe Bujqësisë e Kombeve të Bashkuara
DP	Direktiva për Përmbytjet
Fe	Hekur
GIS	Sistemi Gjeografik i Informacionit
GWh	Gigavat në orë
ha	Hektarë
HCO_3	Bikarbonat
HH	Familje (përdorur në figurën 11.2)
HEC	Hidrocentral
EI	Emetim Industrial
KFN	Korporata Financiare Ndërkombëtare
INSTAT	Instituti Shqiptar i Statistikave
MIBU	Menaxhimi i Integruar i Burimeve Ujore
K	Kalium
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
km	Kilometër
kW	Kilovat
kWh	Kilovat në orë
l	Litër
ITI	Industriale, tregtare dhe Institucionale
IKMM	Instrumente kombëtare të Mbrojtjes së Mjedisit
PNNK	Paneli Ndërqeveritar për Ndryshimet Klimatike
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
LBU	Ligji për Burimet Ujore
m	Metër
mg	Miligram
mm	Milimetër
MBZHR	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural
Mn	Mangan
Mg	Magnez
MIKE HYDRO	Programi i Modelimit të Lumit
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
MEI	Ministria e Energjisë dhe Industrisë
MFE	Ministria e Financave dhe Ekonomisë

MSH	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
MB	Ministria e Brendshme
MD	Ministria e Drejtësisë
MB	Ministria e Mbrojtjes
MW	Megavat
MWh	Megavat në orë
NAM	Një model i përgjithshëm dhe konceptual i kapjes së reshjeve me llogaritje të vazhdueshme të përmbajtjes së lagështirës në zona e nëntokesore
AKM	Agjencia Kombëtare Mjedisore
OJQ	Organizata joqeveritare
Ni	Nikel
NO_2	Nitrat potasiumi
NO_3	Nitrat
NH_4	Amon
UPF	Uji i pafaturuar
Nr.	Numri
KKU	Këshilli Kombëtar i Ujit
SKU	Strategjitë Kombëtare të Ujit
PKSU	Plani Kombëtar për Sektorin e Ujit
PMZM	Plani Menaxhimit të Zonave të Mbrojtura
O_2	Oksigjen
P	Fosfat
ZM	Zonë e Mbrojtur
Pb	Plumb
ETM	Evapotranspiracioni i mundshëm
PO_4	Ortofosfat
PPP	Partneriteti Publik Privat
SP	Stacioni i Pompimit
R	Rural
BU	Basen Ujor
RRBU	Rrethi i Basenit Ujor
ZABU	Zyra e Administrimit të Basenit Ujor
VSHB	Vlerësimi i Shpejtë Biologjik
KBU	Këshilli i Baseneve Ujore
MBU	Menaxhimi i Basenit Ujor
PMBU	Plani i Menaxhimit të Basenit Ujor
SEK	Seksioni
SHPP	Hidrocentralet e Vegjël
Sida	Agjencia Ndërkombëtare Suedeze për Zhvillim dhe Bashkëpunim
SKBGJ	Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore
SO_4	Sulfat
RAT	Reforma Administrative Territoriale
TR	Termat e Referencës
SK	Seritë Kohore
UNECE	Komisioni Ekonomik i Kombeve të Bashkuara për Evropën
UNFCCC	Konventa Kuadër e Kombeve të Bashkuara mbi Ndryshimet Klimatike
TVSH	Taksë mbi vlerën e shtuar
VTU	Vlerësimi Trupave Ujorë
TUSHM	Trupa Ujorë Shumë të Modifikuar
TUA	Trupa Ujorë Artificialë
UdE	Uji dhe Ekonomia (Grupi punues i DKU-së)
TUNT	Trupa Ujorë Nëntokësorë
DKU	Direktiva Kuadër e Ujit
OBM	Organizata Botërore Meteorologjike
AMBU	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore

ERRU	Enti Rregullator i Ujit
PBUU	Projekti i Burimeve Ujore dhe Ujitjes
ITUN	Impianti i Trajtimit të Ujërave të Ndotura
SHPU	Shoqata e Përdoruesve të Ujit
ITUZ	Impianti i trajtimit të ujërave të zeza
Zn	Zink

Përmbledhje ekzekutive

Informacioni i mëposhtëm detajohet në PMBU-në Drin–Bunë, i përcaktuar sipas kërkesave të shtojcës VII të Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së (2000/60/KE). Këtu përfshihen:

- një përshkrim i akteve ligjore që rregullojnë menaxhimin e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë;

- një përshkrim i karakteristikave të përgjithshme të Basenit Ujor, i cili përfshin një përshkrim të ujërave sipërfaqësorë dhe përcaktimin e ujëmbledhësve duke përdorur modelin Dhi Mike Hydro Basin, shtresën mbuluese të tokës dhe ndikimin e efekteve klimatike në balancën aktuale dhe të ardhshme të ujit në basen;

- një përmbledhje e presioneve kryesore në Basenin Ujor, i cili përfshin ndikimet e ndotjes në ujërat sipërfaqësore dhe ujërat nëntokësore nga bujqësia, erozioni, hidrocentralet dhe mbetjet e ngurta. Ky seksion përfshin gjithashtu rezultatet e modelit, të cilat sigurojnë vlerësime të kërkesave aktuale, si dhe ato të ardhshme për ujë nga sektorët kryesorë të përdorimit të tij, duke përfshirë ujitjen dhe vlerësimet e kërkesave të nevojshme të rrjedhjes sidomos në rastin e hidrocentraleve;

- identifikimi i Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor duke saktësuar zonat për nxjerrjen e ujit të caktuar për konsum njerëzor, mbrojtjen e specieve ujore, ujërat rekreative dhe larës dhe mbrojtjen e habitateve ose gjallesave;

- një plan veprimi për monitorimin e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë sipas kërkesave të DKU-së;

- një përmbledhje e statusit të ujërave sipërfaqësorë dhe të ujërave nëntokësorë bazuar në të dhënat e disponueshme;

- gjendjen aktuale të infrastrukturës ujore në basenin ujor në aspektin e trajtimit të ujit dhe ujërave të ndotura, ujitjes dhe hidrocentraleve;

- gjendjen historike dhe aktuale në lidhje me përmbytjet në basen, që ofron një analizë të mangësive dhe nevojave për të pasur një menaxhim efektiv të përmbytjeve së bashku me rekomandimet për të përmbushur kërkesat e Direktivës së Përmbytjeve të BE-së;

- përcaktimin e objektivave mjedisorë kryesorë (OM), së bashku me një listë të veprimeve dhe treguesve të matshëm, të cilat duhet të kryhen për të arritur OM-të;

- një analizë ekonomike e përdorimit të ujit, parashikimeve të trendit, shpenzimeve të shërbimit të ujit dhe ujërave të ndotura dhe rikuperimin aktual të kostos së shërbimeve të ujit në basen;

- një propozim për Programin e Masave (PM) të kërkuara në Basenin Ujor për të përmbushur OM-të. Program i Masave ndahet në masa "bazë" dhe "plotësuese" të cilat, në mungesë të përcaktimit të statusit ekologjik, janë të bazuara në komponentët e Planit Kombëtar të Sektorit të Ujit, të lidhur me Basenin Ujor;

Një përmbledhje e trajnimeve të realizuara për Zyrën e Administrimit të Basenit Ujor (më parë Agjencia e Basenit Ujor) dhe stafin e Ministrisë të përfshirë në menaxhimin e ujërave dhe gjithashtu identifikon çështjet kryesore përmes konsultimeve me një gamë të gjerë të grupeve dhe të aktorëve në Basenin Ujor. Programi i Masave është zhvilluar tërësisht në linjë me objektivat mjedisorë që pasqyrojnë shtatë kategoritë dalluese të OM-ve, ku secila përfshin masat "bazë" dhe ato "plotësuese":

- për nxitjen e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, ndarjen e drejtë midis përdoruesve, duke maksimizuar përfitimet ekonomike në lidhje me kushtet mjedisore dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm;

- arritjen dhe mbajtjen e statusit ekologjik dhe kimik minimal "i mirë" për trupat ujorë sipërfaqësorë, që kanë status "mesatar", "i keq" ose "shumë i keq". (lumenjtë, liqenet, ndërkombëtarë/ujërat ndërkufitare, trupa ujorë artificialë dhe tejet të modifikuar);

- parandalimi i ndotjes për të shmangur përkeqësimin e cilësisë së ujërave nëntokësorë dhe për të arritur një status "të mirë" kimik në TUT;

- arritjen dhe mbajtjen e statusit minimal "i mirë" të ujërave të larjes (të brendshme, bregdetare dhe ndërkombëtare);

- uljen e rrezikut nga përmbytja dhe humbjet për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, aseset kulturore dhe mjedisore të njerëzve, bizneseve dhe komuniteteve;

- përmirësimin e sigurimit të digave të ujitjes;

- mbajtjen dhe/ose uljen e normës së erozionit të lumenjve.

Është propozuar një plan veprimi, për të zbutur problemet aktuale dhe të ardhshme në Basenin Ujor, në zbatim të Programit të Masave në Basenin Ujor Drin–Bunë në periudhën 2021-2033. Plani i veprimit kërkohet, në mënyrë që institucionet kryesore dhe mbështetëse të bashkëpunojnë dhe t'i koordinojnë burimet, për të arritur në të ardhmen menaxhimin e efektshëm të ujërave në Basenin Ujor Drin–Bunë.

Programi i Masave është zhvilluar duke marrë parasysh integrimin gjinor në përputhje me kërkesat e ligjit nr. 9970/2007 për barazinë gjinore në shoqëri. Për të siguruar një qasje që merr parasysh çështjet gjinore për sa i përket menaxhimit të ujërave në Basenin Ujor Drin–Bunë, përfshihen tregues dhe objektivë kyç për të gjitha masat, me qëllim vlerësimin e shkallës në të cilën gratë dhe burrat marrin pjesë në ekonomi dhe në vendimmarrje në sektorin publik dhe në shoqërinë civile, për sa i përket menaxhimit të ujërave.

Plani i veprimit përmban një përshkrim të aktiviteteve specifike prioritare për t'u ndërmarrë, afatet kohore, kostot dhe detyrimet, dhe/ose përgjegjësitë kombëtare, rajonale ose vendore. Nevojitet treguesi i burimit të financimit, megjithëse emrat konkretë të donatorëve dhe institucioneve financuese nuk mund të bëhen të ditura në këtë fazë.

Vlerësimi paraprak i kostove për secilën masë të planifikuar për infrastrukturën bazohet në vlerësimin e kostove për investimin e përdorur për Masterplanin e Furnizimit me Ujë dhe Kanalizimeve për Shqipërinë, në Planin e Masave të Qeverisë (dokument draft) dhe në përvojën vendore dhe ndërkombëtare. Nënobjektivat bazohen në objektivat mjedisorë, që janë në përputhje me Planin Kombëtar të Sektorit të Ujërave (PKSU), parashikohen për çdo aktivitet në tri afate kohore (2021, 2024 dhe 2030).

Kostoja totale për zbatimin e masave të propozuara për Basenin Ujor Drin–Bunë është € 512,700,000 me rreth 11% të kostove që iu alokohen masave "plotësuese".

Dokumenti përmbyllet me disa rekomandime për ndërmarrjen e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë nga institucioni përgjegjës gjatë 6 viteve të ardhshme, të cilat janë në linjë me strategjinë kombëtare të ujit dhe me kërkesat e DKU-së të BE-së.

1. Hyrje

Përgatitja e një Plani për Menaxhimin e Baseneve Ujore (PMBU) për Basenin Ujor Drin–Bunë është pjesë e mbështetjes institucionale të komponentit të Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore (MIBU) të Projektit të Burimeve Ujore dhe Ujitjes në Shqipëri (PBUU). PBUU-ja financohet nga Banka Botërore, Agjencia Suedeze për Zhvillim të Bashkëpunimit Ndërkombëtar (Sida) dhe Qeveria Shqiptare, dhe është krijuar për të hedhur themelet për menaxhim më racional dhe më të përgjegjshëm të burimeve ujore.

Në zhvillimin e një Plani Menaxhimi të Baseneve Ujore, është e nevojshme të kuptohet se Shqipëria është një vend kandidat për anëtarësim në Bashkimin Evropian dhe se BE-ja ka kërkesa specifike për një plan të tillë. Sidoqoftë, Termat e Referencës së projektit në të vërtetë nuk detajojnë kërkesat specifike të Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së. Është e qartë se zbatimi efektiv i DKU-së, siç kërkohet sipas ligjit evropian, nuk është plotësisht i mundur në asnjë prej 6 Baseneve Ujore në Shqipëri.

Zbatimi efektiv i DKU-së kërkon zhvillim të mëtejshëm të kapaciteteve qendrore dhe rajonale për të përmbushur kërkesat specifike të DKU-së dhe, edhe pse të detajuara në ligjet kombëtare dhe të pasqyruara në strukturën institucionale, e cila barazohet me një qëllim serioz për zbatimin e DKU-së në të ardhmen. Shqipëria aktualisht nuk ka kapacitetin teknik për të kryer kërkesat specifike të DKU-së.

Planifikimi i Basenit Ujor ka përfshirë gjithashtu zhvillimin e një modeli të përshtatshëm të basenit ujor si një mjet për vlerësimin e skenarëve të ndryshëm për zhvillimin e burimeve. Aspektet e cilësisë së ujit kanë marrë vëmendje të madhe në plane, pasi përkeqësimi i cilësisë së ujit është një shqetësim në rritje.

Procesi i planifikimit të Basenit Ujor propozon sqarime rreth efektivitetit të strukturës aktuale të menaxhimit të ujit dhe përshkruan mandatin e ardhshëm të institucioneve të menaxhimit siç kërkohet nga nevojat e menaxhimit të basenit në tërësi.

Është thelbësore të merret parasysh se gratë në zonat rurale në Shqipëri shpesh përjashtohen nga proceset vendimmarrëse në lidhje me menaxhimin në përgjithësi, edhe pse punojnë dhe menaxhojnë burimet së bashku me burrat. Gjithashtu, të rinjtë priren të përjashtohen nga vendimet, dhe veçanërisht gratë e reja. Kjo kulturë shoqëron gratë dhe burrat së bashku, por që çon në vendimmarrje më pak të diskutuara që nuk marrin parasysh përparësitë e grave, nevojat ose p.sh. idetë e biznesit etj. Përfshirja e grave dhe grupeve të moshave të ndryshme është çelësi për të siguruar një marrëveshje të gjerë dhe zbatimin efikas të planeve që do të zhvillohen në kuadër të këtij projekti. Ishte një kërkesë, që konsulenti të kërkojë, kudo që është e mundur, një përfshirje të gjerë të tyre në proces.

Si pjesë e përgatitjes së PMBU-ve, projekti mbështeti aktivitete trajnuese për të forcuar kapacitetin e stafit të menaxhimit të ujërave në menaxhimin e baseneve ujore, me fokus në konceptet e fundit, tendencat dhe praktikat ndërkombëtare të MIBU-së dhe menaxhimin operacional të baseneve ujore. Trajnimi i grave ishte gjithashtu prioritet si një mjet për t'i sjellë ato në proces.

Seksionet vijuese më poshtë janë detajuar në këtë draftraport final, të cilat janë rregulluar sipas kërkesave të përgjithshme, shtojca VII e Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së (2000/60/KE).

Seksioni 2 i këtij raporti ofron një përshkrim të akteve ligjore që rregullojnë menaxhimin e ujërave në Basenin Ujor Drin–Bunë.

Seksioni 3: Karakteristikat e Përgjithshme të Basenit Ujor.

Seksioni 4: Presione të rëndësishme në Basenin Ujor, që përfshin ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore, si dhe presione dhe ndikime të tjera.

Seksioni 5: Zonat e mbrojtura.

Seksioni 6: Monitorimi i rrjeteve për ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore dhe ujërat bregdetare

Seksioni 7: Statusi i ujit referuar përmbajtjes kimike dhe ekologjisë për lumenjtë, liqenet dhe ujërat bregdetare.

Seksioni 8: Infrastruktura ujore, e cila përfshin nxjerrjen dhe trajtimin e ujit, trajtimin e ujërave të ndotur, hidrocentralet dhe ujitjen.

Seksioni 9: Menaxhimi i përmbytjeve.

Seksioni 10: Objektivat mjedisorë.

Seksioni 11: Analiza ekonomike e përdorimit të ujit.

Seksioni 12: Programi masave.

Seksioni 13: Konsultimi i grupeve të interesit.

Seksioni 14: Objektivat dhe rekomandimet kryesore.

Shtojcat

2. Korniza ligjore dhe institucionale për menaxhimin e ujërave

Ndërsa Shqipëria po ecën drejt anëtarësimit në BE, kuadri ligjor dhe institucional dhe baza e njohurive për adresimin e përgatitjes, planifikimit, zbatimit dhe vlerësimit të politikave janë në zhvillim të vazhdueshëm, me synim përgjegjësi të qarta dhe transparencë në zbatimin e *Acquis*-së së BE-së. Transpozimi i plotë i Direktivave përkatëse të BE-së ende nuk është arritur, një përmbledhje e fazës aktuale të transpozimit, mund të gjendet në Shtojcën 1, të dokumentit aktual. Legjislacioni dhe rregulloret për menaxhimin e ujërave ndahen në katër seksione kryesore: legjislacioni primar, legjislacioni sekondar, legjislacioni ndërsektorial dhe Direktivat e BE-së.

2.1 Legjislacioni primar

Menaxhimi i ujërave në Shqipëri rregullohet me Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", data 15.11.2012, i ndryshuar me Ligjin Nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", duke mundësuar:

- Mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit ujor, ujërat sipërfaqësore, të përkohshme ose të përhershme, ujërat detare, ujërat territoriale, zonat ekonomike ekskluzive, shelfin kontinental, ujërat ndërkufitare, ujërat nëntokësore dhe statusin e tyre;
- Sigurimin, mbrojtjen, zhvillimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujore, të nevojshme për jetën dhe për zhvillimin social dhe ekonomik të vendit;
- Shpërndarjen e barabartë të burimeve ujore, siç parashikohet nga menaxhimi efektiv i tyre;

- Mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja, përdorimi i tepruar dhe promovimi i konsumit, duke u bazuar në nevojat aktuale;

- Krijimin e kornizës institucionale, në nivel kombëtar dhe lokal, i nevojshëm për zbatimin e një politike kombëtare për administrimin dhe menaxhimin e burimeve ujore në dobi të komuniteteve dhe sipas interesave sociale dhe ekonomike të vendit.

Ligji nr. 111/2012 i ndryshuar me ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", integron ligje të ndryshme në një paketë të vetme që synon përmirësimin e gjendjes së ujërave sipërfaqësorë, ujërave nëntokësorë, zonave të mbrojtura, si dhe të ujërave kurative, minerale dhe gjeotermale. Përveç kësaj, fryma e ligjit bazohet në parimin parandalues; duhet të ndërmerren veprime parandaluese, dëmi mjedisor duhet të adresohet me prioritet në burimin e tij dhe ndotësi duhet të paguajë.

Kapitulli 1 i ligjit nr. 111/2012 ofron përkufizime brenda kontekstit të dhënë me këtë ligj. Si i tillë, ligji përcakton konceptin e Rajonit të Baseneve Ujore dhe parimet e tjera themelore të menaxhimit të integruar të burimeve ujore:

- Respektimi i integritetit të basenit ujëmbledhës bazuar në kërkesat sociale dhe ekonomike për burimet ujore, mbrojtjen dhe ruajtjen e cilësisë së këtyre burimeve dhe cilësinë e mjedisit për gjeneratat e ardhshme;

- Koordinimi i kontrollit publik mbi burimet ujore nëpërmjet planifikimit të territorit dhe projekteve për zhvillimin socio-ekonomik, në nivel kombëtar dhe lokal;

- Përdorimi racional i burimeve ujore dhe kontrollit të emetimeve;

- Respektimi i parimit të rikuperimit të kostos së shërbimeve të ujit, duke përfshirë kostot mjedisore, në përputhje me parimin "ndotësi paguan";

Parimet e mbrojtjes së mjedisit;

Sigurimi i një furnizimi të mjaftueshëm të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë të cilësisë së mirë për përdorim të qëndrueshëm, të balancuar dhe të barabartë të ujit;

- Ndërmarrja e veprimeve parandaluese për të shmangur dëmtimin e burimeve ujore, si një prioritet.

Në kapitullin 2 të ligjit nr. 111/2012 janë përcaktuar organet e administratës kombëtare dhe organet e menaxhimit të burimeve ujore, së bashku me mandatet dhe përgjegjësitë e tyre përkatëse.

Të gjithë kapitujt e tjerë të ligjit nr. 111/2012, i ndryshuar me Ligjin Nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", ofrojnë sqarimet e nevojshme në lidhje me menaxhimin e burimeve ujore, ndarjen territoriale, dokumentet e planifikimit dhe specifikimet për Strategjinë MIBU. Dispozitat specifike për kontrollin e ndotjes, zonat e mbrojtura, mbrojtjen e zonave të prirura ndaj ndotjes, si dhe masat për mbrojtjen e burimeve ujore e lidhin ligjin me Direktivën Kuadër të Ujit të BE-së dhe legjislacionin tjetër kombëtar që rregullon sa më sipër.

Kapitujt pasues të ligjit nr. 111/2012, i ndryshuar me ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", detajojnë aspektet e mëposhtme në MIBU:

- Kapitulli 5 trajton përdorimin e burimeve ujore përmes autorizimeve, lejeve dhe kontratave të koncesionit. Gjithashtu përcakton prioritetet, qëllimin dhe rrethanat për përdorimin e burimeve ujore. Mbrojtja e burimeve natyrore, ujërave kuruese, ujërave minerale dhe gjeotermale tani trajtohen dhe rregullohen duke përcaktuar rregullat dhe parimet për të drejtën e pronësisë dhe përdorimin ekonomik në përputhje me zhvillimin e qëndrueshëm mjedisor të këtyre burimeve të kufizuara.

- Kapitulli 7 detajon procesin e autorizimit, lejimit dhe koncesionit për përdorimin e burimeve ujore në përputhje me ligjin nr. 10081, datë 23.2.2009, "Për licencat, autorizimet dhe lejet në Republikën e Shqipërisë" dhe aktet nënligjore, të ndryshuar. Subjekti i ligjit të sipërpërmendur janë zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare. Ligji përcakton zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare, rëndësinë e tyre dhe mënyrën e përcaktimit të kufijve të tyre, e cila miratohet nga Këshilli i Ministrave me propozimin e MBZHR-së.

- Kapitulli 8 adreson zonat dhe sipërfaqet e mbrojtura, duke dhënë detaje mbi llojet e zonave dhe sipërfaqeve të mbrojtura dhe mbi përgjegjësinë e disa prej autoriteteve qendrore (Këshilli i Ministrave, ministritë e linjës, Këshillit Kombëtar të Ujit etj.) në përcaktimin, rregulloren dhe menaxhimin e këtyre zonave.

- Kapitulli 10 parashikon organet e administrimit dhe menaxhimit të burimeve ujore, me qëllim sigurimin e njerëzve, kafshëve dhe sigurinë e pronës duke marrë masat e duhura në zonat e prekura nga përmbytjet.

- Kapitulli 11 përcakton që aktivitetet e ndërtimit për shfrytëzimin e burimeve ujore ose për parandalimin e efekteve të pafavorshme të ujit, të kryera si shërbime publike, janë subjekt i kontratave të autorizimit, lejimit ose koncesionit.

- Kapitulli 12 ofron kushtet për shkarkimet në trupat ujorë, sistemet e ujërave nëntokësorë dhe të ujërave të ndotur, të cilat kryhen pas marrjes së një lejeje ose autorizimi të lëshuar nga institucionet përkatëse të menaxhimit dhe/ose administrative të burimeve ujore;

- Kapitulli 15 jep detaje mbi ruajtjen e statusit të ujërave detarë, ujërave sipërfaqësorë, ujërave nëntokësorë dhe zonave të mbrojtura.

Ligji nr. 111/2012, i ndryshuar me ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", gjithashtu parashikon dhe përcakton përmbajtjen e dokumenteve të politikave ujore, duke përfshirë: objektivin e planifikimit dhe zhvillimit të veprimeve të menaxhimit të ujit sipas zhvillimit ekonomik, demografik, social, mjedisor, kulturor dhe historik; masat e zbatimit, planet operacionale dhe krijimin e buxhetit të nevojshëm për zbatim.

2.2 Legjislacioni sekondar (aktet nënligjore)

Ligji nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", duhet të plotësohet me disa akte të mbetura sekondare. Legjislacioni sekondar aktual për menaxhimin e ujërave (aktet nënligjore) përfshin:

- VKM nr. 416, datë 13.5.2015, "Për miratimin e kushteve të përgjithshme dhe të veçanta, dokumentacionin shoqërues, periudhën e vlefshmërisë, formularët e aplikimit për autorizimet dhe lejet, procedurat për vendimmarrje dhe llojet e autorizimit dhe lejeve për shfrytëzimin e burimeve ujore";

- VKM nr. 797, datë 29.9.2010, "Për administrimin e cilësisë së ujërave të larjes";

- VKM nr. 63, datë 27.1.2016, "Për riorganizimin e operatorëve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm, grumbullimin, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura";

- VKM nr. 504, datë 6.7.2016, "Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Ujësjellës-Kanalizimeve";

- VKM nr. 643, datë 14.9.2011, "Për miratimin e Strategjisë Kombëtare të Shërbimeve të Ujit dhe Ujërave të Zeza";

- VKM nr. 590, datë 18.10.2017, "Për Përbërjen e Këshillit Kombëtar të Ujit";

- VKM nr. 177, datë 26.3.2014, "Për krijimin dhe përbërjen, funksionet, përgjegjësitë dhe detyrat e Komisionit Special për Menaxhimin Ndërkufitar të Ujërave";

- VKM nr. 177, datë 31.3.2005, "Për normat e lejuara për shkarkimet e lëngëta dhe kriteret për ndarjen mjedisore të lumenjve ose ujërave detarë";

- VKM nr. 268, datë 6.4.2016, "Për miratimin e rregullores për funksionimin e Këshillit Kombëtar të Ujit", miratuar pas VKM-së nr. 125, datë 2.3.2006, "Për krijimin e Këshillit Kombëtar të Ujit dhe VKM-së nr. 1080, datë 18.12.2013, "Për krijimin dhe funksionimin e Këshillit Kombëtar të Ujit";

- VKM nr. 342 datë 4.5.2016, "Për miratimin e kufijve territorialë dhe hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë, vendndodhjen e zyrës qendrore dhe përbërjen e këshillit për secilën prej tyre";

- Vendimi parlamentar nr. 34/2016, "Për miratimin e strukturës, organizimit dhe klasifikimit të vendeve të punës në kuadër të Autoritetit Rregullator të Ujit";

- Vendimi nr. 40, datë 9.12.2015, "Për miratimin e dokumentacionit mbështetës për miratimin e tarifave që lidhen me ujësjellësin, kanalizimet dhe trajtimin e ujërave të zeza";

- Vendimi nr. 28, datë 28.9.2011, "Për miratimin e metodologjisë për vendosjen e tarifave";

- VKM nr. 230, datë 23.4.2014, "Për përbërjen dhe mënyrën e organizimit dhe të funksionimit të Sekretariatit Teknik të Këshillit Kombëtar të Ujit";

- VKM nr 6/2018, datë 7.2.2018, "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore";

- VKM nr. 379, datë 25.5.2016 Për miratimin e rregullores "Cilësia e ujit të pijshëm", që shfuqizon VKM nr. 145, datë 26.2.1998 për miratimin e rregullores Higjienike - shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikëqyrjen e sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm";

- Draftvendimi, "Për përmbajtjen, zhvillimin dhe zbatimin e Strategjive Kombëtare të Ujit, Planeve të Menaxhimit të Rajoneve të Baseneve Ujore dhe Planeve të Menaxhimit të Rrezikut nga Përmbytjet", miratuar aktualisht nga Këshilli Kombëtar i Ujit në 7.2.2015 , por ende për t'u miratuar nga Këshilli i Ministrave. Kjo VKM është akti më i rëndësishëm nënligjor i ligjit nr. 111/2012. Përcakton përmbajtjen dhe procedurat për zhvillimin dhe zbatimin e Strategjive Kombëtare të Ujit, Planet për Menaxhimin e Baseneve Ujore dhe Planet për Menaxhimin e Rrezikut nga Përmbytjet. Këto strategji dhe plane i nënshtrohen procedurave strategjike të vlerësimit mjedisor. Shtojcat e VKM-së përmbajnë përshkrime të hollësishme për çështjet e DKU-së së BE-së dhe DP-së së BE-së;

- VKM nr. 881, datë 14.12.2016, "Për miratimin e planifikimit të përgjithshëm kombëtar të territorit" dhe lidhur me ligjin nr. 107/2014, "Për planifikimin dhe zhvillimin e territorit" të ndryshuar dhe aktet nënligjore në zbatim të tij. VKM nr. 881 merr në konsideratë propozimet e Planifikimit Territorial Kombëtar të Shqipërisë, respektivisht në kapitullin 3, "Sistemet Territoriale", ku shpjegohet organizimi i territorit në Shqipëri dhe propozimet për 5 sistemet territoriale (urbane, natyrore, bujqësore, ujë, infrastrukturë).

2.3 Pajtueshmëria rregullatore

Dispozitat e ligjit nr. 6/2018 dhe ligji 111/2012 janë në përputhje me ligjin nr. 9115, datë 24.7.2003, "Për trajtimin mjedisor të ujërave të zeza", i ndryshuar, ligji nr. 8743, datë 22.2.2001, "Për pronat e paluajtshme të shtetit" në lidhje me Kodin Detar, neni 5, ligji nr. 10081, datë 23.2.2009, "Për licencat, autorizimet dhe lejet në Republikën e Shqipërisë", dhe aktet e tjera nënligjore, të ndryshuar, si dhe vendimin nr. 643, datë 14.9.2011, të Këshillit të Ministrave, "Mbi miratimin e Sektorit Kombëtar të Shërbimit për Furnizim me Ujë dhe Kanalizim".

Ligji 111/2012 dhe ligji 6/2018 janë në përputhje me:

- SEC (2009) 386 - Dokumenti Referencë - Dokumenti Shoqërues për Ujin;

- COM (2009) 147 final - Dokumenti Referencë mbi Kornizën Evropiane të Veprimit;

- Dokumenti i udhëzimit të DKU-së nr. 24 – Menaxhimi i Basenit Ujëmbledhës në Kushtet e Ndryshimeve Klimatike;

- Direktiva 2000/118/KE – Për ujërat nëntokësore;

- SEC (2010) 166 final – Dokumenti i Punës së Stafit si dokument shoqërues i Direktivës për Ujërat Nëntokësore;

- SEC (2010) 1096 final – Raport për Direktivën e Ujërave Nëntokësore;

- Direktiva 91/271/EEC – Për ujërat e ndotura urbane;

- Direktiva 2008/105/KE – Për standardet e cilësisë së mjedisit në fushën e politikës së ujit;

- COM (2004) 472 - Komunikimi për Menaxhimin e Rrezikut nga Përmbytjet, Parandalimin, Mbrojtjen dhe Zbutjen;

- COM (2007) 414 final – Komunikimi për mungesën e ujit dhe thatësirës. Raporti i Planit mbi Thatësirat;

- COM (2007) 354 final – Dokumenti i Gjelbër mbi përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike.

Ligji është pjesërisht në përputhje me:

- Direktiva 2006/118/KE e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian, datë 12.12.2006, "Për mbrojtjen e ujërave nëntokësorë nga ndotja dhe përkeqësimi", lidhur me përkufizimin e "niveleve bazë". Pjesa tjetër e kësaj Direktive është plotësisht e transpozuar;

- Direktiva 2007/60/KE, "Për administrimin e rrezikut nga përmbytjet", në lidhje me përkufizimin e termave "përmbytje" dhe "rrezik nga përmbytjet". Pjesa tjetër e kësaj Direktive është plotësisht e transpozuar;

2.4 Marrëveshjet ndërkombëtare

Një përpjekje e hershme për të kodifikuar ligjin ndërkombëtar të ujit ka qenë dokumenti **"Rregullat e Helsinkit mbi përdorimet e ujërave të lumenjve ndërkombëtarë"** i miratuar nga Shoqata Ndërkombëtare e Drejtësisë në vitin 1966, e cila nuk ishte e detyrueshme. Dokumenti u zëvendësua nga "**Rregullat e Berlinit"** i vitit 2004.

Republika e Shqipërisë ka ratifikuar Konventën e UNECE-së, **"Për mbrojtjen dhe përdorimin e ujërave ndërkufitare dhe liqeneve ndërkombëtarë",** më 5 janar 1994, dokument primar për lumenjtë ndërkufitarë dhe, me përjashtim të Kosovës, është ratifikuar nga të gjithë vendet fqinje.

Preambula thekson se mbrojtja dhe përdorimi i rrjedhave ujore ndërkufitare dhe liqeneve ndërkombëtarë janë detyra të rëndësishme dhe urgjente që mund të zgjidhen vetëm me

bashkëpunimin ndërkombëtar. Gjithashtu thekson rëndësinë e luftimit të ekzistencës dhe kërcënimeve të efekteve të dëmshme në mjedis, ekonomi dhe mirëqenie të vendeve anëtare. Thekson nevojën për masa të forta kombëtare dhe ndërkombëtare për të parandaluar, kontrolluar dhe reduktuar shkarkimin e substancave të rrezikshme në mjedisin ujor dhe për të reduktuar eutrofikimin dhe acidifikimin e ujërave.

Pjesa I e Konventës zbatohet për të gjitha palët. Neni i parë është një përmbledhje përcaktimesh për "Ujërat ndërkufitare".

Paragrafi i parë i dispozitave të përgjithshme, neni 2, thotë se *"Palët do të marrin të gjitha masat e duhura për të parandaluar, kontrolluar dhe zvogëluar çdo ndikim ndërkufitar"*. Gjithashtu thekson nevojën për masa të forta kombëtare dhe ndërkombëtare për të parandaluar, kontrolluar dhe zvogëluar shkarkimin e substancave të rrezikshme në mjedisin ujor dhe për të ulur eutrofikimin dhe acidifikimin. Artikulli gjithashtu i referohet Parimit të Kujdesit (shmangia e rreziqeve të mundshme pa pritur prova të përcaktuara të rrezikut) dhe Parimit "Ndotësi Paguan" (kostot e parandalimit të ndotjes, masat e kontrollit dhe reduktimit do të përballohen nga ndotësi).

Pjesa I gjithashtu përmban një seri artikujsh lidhur me "Parandalimin, kontrollin dhe reduktimin", "Monitorimin", "Hulumtimin dhe zhvillimin", "Shkëmbimin e informacionit, "Përgjegjësinë dhe detyrimin" dhe "Mbrojtjen e informacionit".

Pjesa II ka të bëjë me "Dispozitat në lidhje me vendet ndërkufitare". Në këtë seksion, neni 9 mbulon "Bashkëpunimin dypalësh dhe shumëpalësh", duke përfshirë krijimin e organeve të përbashkëta. Ajo, gjithashtu, mbulon fushat e bashkëpunimit si kërkimi shkencor i përbashkët, shkëmbimi i informacionit dhe paralajmërimi dhe sistemet e alarmit.

Pjesa e tretë dhe e fundit, ka të bëjë me çështjet institucionale.

Republika e Shqipërisë ka ratifikuar protokollin e UNECE-s, **"Për ujin dhe shëndetin**" më 8 mars 2002. Qëllimi kryesor i Protokollit është mbrojtja e shëndetit të njeriut dhe mirëqenies nëpërmjet menaxhimit më të mirë të ujit, duke përfshirë mbrojtjen e ekosistemeve ujore, si dhe nëpërmjet parandalimit, kontrollit dhe reduktimit të sëmundjeve me origjinë nga uji.

Protokolli është marrëveshja e parë ndërkombëtare e këtij lloji e miratuar posaçërisht për të arritur furnizimin e duhur me ujë të pijshëm të sigurt dhe higjienën e duhur për të gjithë, si dhe për të mbrojtur në mënyrë efektive burimet ujore që përdoren për ujë të pijshëm. Zhvillime të qarta për këtë qëllim mund të shihen duke analizuar raportin e fundit përmbledhës të paraqitur nga shteti në prill 2016:

- përqindja e mostrave që nuk arriti të përmbushë standardin kombëtar për *E. coli* ka rënë nga 1.9% në 2013 në 0.67% në vitin 2015;
- aksesi i popullatës në shërbimet e ujit dhe kanalizimeve u rrit nga vlerat bazë;
- cilësia e ujërave të larjes u rrit nga 45% në 2011 në 68% në 2015.

Konventat e mësipërme të UNECE-së kanë të bëjnë me "cilësinë e ujit" dhe jo "sasinë e ujit". Nga ana tjetër, "Konventa e OKB-së mbi ligjin e përdorimit jolundrues të rrjedhave ndërkombëtare të ujit" të miratuar në vitin 1997, zgjeron fushën e interesit, duke theksuar në preambulën e saj se "një konventë kuadër do të sigurojë shfrytëzimin, zhvillimin, ruajtjen, menaxhimin dhe mbrojtjen e rrjedhave ujore ndërkombëtare dhe promovimin e shfrytëzimit optimal dhe të qëndrueshëm të tyre për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm". "Një nga konceptet kyçe në këtë Konventë është që Shtetet ndërkufitare në territoret e tyre të shfrytëzojnë një rrjedhë ujore ndërkombëtare në një "mënyrë të barabartë dhe të arsyeshme ". Konventa përcakton kriteret për të gjykuar nëse përdorimi është 'i drejtë dhe i arsyeshëm'. Nga vendet fqinje të Shqipërisë, vetëm Greqia dhe Mali i Zi e kanë ratifikuar këtë konventë.

Liqenet ndërkufitare janë: liqeni i Shkodrës që ndahet me Malin e Zi, liqeni i Ohrit që ndahet me Maqedoninë e Veriut, dhe liqeni i Prespës që ndahet me Maqedoninë e Veriut dhe Greqinë. Baseni ujor Drin–Bunë ndahet me katër shtete fqinje: Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut, Greqinë dhe Kosovën. Në vitin 2003 u nënshkrua një marrëveshje me Malin e Zi, e cila vendosi bashkëpunimin dypalësh për sa u përket burimeve ujore që ndahen midis dy vendeve. Nga viti 2008 deri në vitin 2012, u zbatua Projekti "Liqeni i Shkodrës: Menaxhimi i Integruar i Ekosistemit", i financuar nga GEF dhe Qeveria Shqiptare. Gjithashtu, në vitin 2003 u ratifikua një marrëveshje me Greqinë, edhe pse bashkëpunimi

dypalësh nuk solli rezultatet e pritura. Në vitin 2008 fatkeqësisht u mbajt vetëm një takim, palët janë në kontakte të vazhdueshme.

Në vitin 2010 u nënshkrua një **Memorandum i Mirëkuptimit**, "Për marrjen e masave për rregullimin e regjimit të ujërave në liqenin e Shkodrës, basenin ujor Drin–Bunë" me Malit të Zi. Një marrëveshje me Maqedoninë e Veriut është ende në negociata; gjithsesi ende nuk ka prodhuar rezultatet e dëshiruara edhe pse të dyja shtetet kanë shprehur vullnetin e tyre për ta përmbyllur. Një marrëveshje me Maqedoninë e Veriut u nënshkrua për liqenin e Ohrit, "Për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të liqenit të Ohrit dhe basenit të tij".

Për të përmirësuar gatishmërinë dhe reagimin ndaj përmbytjeve në basenin e Drinit, Shqipëria nënshkroi **"Përfundimet për Zhvillimin dhe thellimin e Bashkëpunimit Rajonal në fushën e Menaxhimit të Krizave"** midis Republikave të Shqipërisë, Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut, e cila u nënshkrua në Shkup në maj të vitit 2011. Në nëntor të 2011 u nënshkrua në Tiranë një **Memorandum Mirëkuptimi** për "Lumin e Drinit: Një vizion strategjik i ndarë" ndërmjet Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut, Greqisë, Kosovës dhe Malit të Zi. Kjo marrëveshje ka për qëllim përmirësimin e menaxhimit të burimeve ujore në nivel ndërkufitar.

2.5 Kuadri Institucional

Strukturat e administrimit dhe menaxhimit të ujërave janë të disponueshme në nivel kombëtar dhe vendor. Figura 2.1 përshkruan marrëdhënien aktuale ndërmjet ministrive dhe agjencive vendore[1]. Në nivel kombëtar, Këshilli Kombëtar i Ujit (KKU) është organi ekzekutiv qendror. Duke qenë se Shqipëria është një vend kandidat për pranimin në BE, ajo ka nevojë t'i përqaset përputhshmërisë me një numër të konsiderueshëm të direktivave të BE-së që lidhen me menaxhimin e ujërave. Vendi ndahet në gjashtë basene ujore, ku secili ka një Këshill të Basenit Ujor (KBU) dhe një Zyrë të Administrimit të Basenit Ujor. Kjo strukturë është e favorshme në parim për të neutralizuar fragmentimin e menaxhimit të burimeve ujore dhe për të promovuar një administrim efektiv në nivel lokal.

2.5.1 Institucionet e nivelit qendror

Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe për kullimin është përgjegjëse për menaxhimin e ujitjes dhe aktiviteteve të kullimit dhe kryen detyrat e mëposhtme:

- përcakton politikën kombëtare mbi sistemet e ujitjes dhe kullimit;
- mbikëqyr veprimtarinë dhe aktivitetet e organizatave, dhe bordeve e kullimit nga perspektiva ligjore dhe financiare;
- mbikëqyr aspektet teknike të infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit;
- propozon ngritjen e Bordeve të Kullimit;
- autorizon transferimin e sistemeve të ujitjes dhe kanaleve kryesore të ujitjes;
- ndërmerr veprime të nevojshme për të siguruar funksionimin e objekteve dhe digave të mbrojtjes nga përmbytjet si pjesë e sistemeve të ujitjes;
- mban bazën e të dhënave të bordeve të kullimit, komunitetin;
- këshillon dhe udhëzon organizatat, komunitetin dhe bordet e kullimit, duke vepruar gjithmonë në kërkesën e këtij të fundit për çështje ligjore, teknike dhe financiare;
- mbikëqyr përzgjedhjen e administratës së bordeve për organizatat dhe komunitetin;
- kryen auditimin financiar të organizatave, dhe Bordeve të kullimit;
- kryen inspektime të gjendjes teknike dhe fizike të sistemeve të ujitjes, kanaleve kryesore, sistemeve kryesore të kullimit dhe punëve të mbrojtjes nga përmbytjet;
- monitoron cilësinë e ujitjes, ujërave të kullimit dhe tokave.

KKU-ja është ngritur në vitin 1996. Ky është organi ekzekutiv qendror për menaxhimin e burimeve ujore duke ofruar një forum të nivelit të lartë për planifikimin dhe menaxhimin e burimeve ujore në një mënyrë të integruar. KKU-ja tani siguron pjesën më të madhe të anëtarëve të Grupit për Menaxhimin e Integruar të Politikave për Ujin, ngritur me Urdhër të Këshillit të Ministrave nr. 129, datë 21,09,2015. Vendimi Këshillit Kombëtar të Ujit nr. 4, i datës 2 dhjetor 2015, ka ngritur katër nëngrupe tematike (respektivisht, uji për njerëzit, për ushqim, për mjedis dhe për industri). Përgjegjësitë e tyre janë përcaktuar, për më tepër

[1] Janë përfshirë ndryshimet e fundit të pozicionit në të dyja bordet e kullimit dhe autoritetet e baseneve ujore.

sigurimin e fleksibilitetit të nevojshëm për t'ju përgjigjur situatave komplekse në kohë, për veprime efektive. Në parim, ata duhet të takohen dy herë në muaj ose sipas nevojës.

Ligji 111/2012 për "Menaxhimin e integruar të burimeve ujore", si dhe ligji nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin 111/2012 për "Menaxhimin e integruar të burimeve ujore" krijojnë KKU-në si organ të lartë përgjegjës për përcaktimin e linjave kryesore të politikës dhe vendimmarrjes. Kryeministri kryeson KKU-në, dhe në përputhje me nenin 5(2) të LBU-së, përbërja e tij duhet të përcaktohet nga Këshilli i Ministrave. Anëtarët e KKU-së janë si më poshtë:

- Kryeministri (Kryetari); ose në mungesë të tij zëvendëskryeministri;
- Ministri i Turizmit dhe Mjedisit;
- Ministri i Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural;
- Ministri i Infrastrukturës dhe Energjisë;
- Ministri i Financave dhe Ekonomisë;
- Ministri i Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
- Ministri i Mbrojtjes;

Funksionet e KKU-së përfshijnë, por nuk kufizohen vetëm te:

- përgatitja e propozimeve për draftligjet dhe rregulloret për çdo lloj aktiviteti që lidhet me burimet ujore;
- miratimi i kuadrit ligjor, teknik dhe rregullator për të zbatuar LBU-në, dhe për më tepër draftudhëzimeve, dhe ndërmarrja e masave të tjera të nevojshme për zbatimin e planit kombëtar për burimet ujore;
- miratimi dhe menaxhimi i planeve të Baseneve Ujore;
- lëshimi i lejeve dhe autorizimeve të shkarkimit të ujit dhe shkarkimit të ujërave të zeza kur veprimtaritë përkatëse ndodhin përtej kufijve të një baseni ujor;
- miratimi i rregullave funksionale për Agjencinë e Menaxhimit të Burimeve Ujore, Këshillat e Baseneve Ujore dhe Zyrat e Administrimit të Basenit Ujor; Miratimi i planeve dhe projekteve ndër-rajonale dhe kombëtare në fushën e bujqësisë, planifikimit urban, zhvillimit industrial dhe territorial me efekte në mbrojtjen dhe menaxhimin e ujërave;
- përcaktimi i kufijve të baseneve ujore dhe krijimi i zyrave për secilin prej tyre, ku do të mbahet Regjistri për Burimet Ujore;
- krijimi i agjencive ose njësive të tjera organizative, nën kontrollin e Këshillit, për të lehtësuar menaxhimin e burimeve ujore dhe zbatimin e ligjit;
- propozimi dhe përshtatja e duhur e masave për zbatimin e marrëveshjeve ose konventave për burimet ujore ku Republika e Shqipërisë është palë nënshkruese; dhe
- miratimi i koncesioneve për burimet ujore sipas dispozitave të Këshillit të Ministrave. Në rastet kur burimet ujore kanë rëndësi kombëtare, dhënia me koncesion do të hyjë në fuqi vetëm me miratimin e Parlamentit.

KKU-ja mbështetet nga Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, sipas ligjit 6/2018, për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore". Megjithëse fillimisht nën ministrinë përgjegjëse për çështjet mjedisore, funksionet aktuale të Agjencisë së Menaxhimit të Burimeve Ujore si organi ekzekutiv i Këshillit Kombëtar të Ujit janë nën varësinë e Kryeministrit. Gjithashtu, zëvendëskryeministri është anëtar i KKU-së dhe kryeson takimin në mungesë të Kryeministrit.

Ndër të tjera, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore është përgjegjëse për:

- zbatimin e politikave kombëtare të burimeve ujore të miratuara nga KKU;
- zbatimin e dispozitave të marrëveshjeve ndërkombëtare për burimet ndërkufitare të ujit në të cilat Shqipëria është palë;
- zhvillimi i një inventari kombëtar të burimeve ujore, duke përfshirë aspektet e sasisë dhe cilësisë;
- aplikimet e shqyrtimit për përdorimin e ujit dhe shkarkimet e ujërave të ndotura dhe autorizimet që do të lëshohen nga KKU;
- promovimi i pjesëmarrjes së përdoruesve të ujit në menaxhimin e burimeve ujore;
- promovimi i studimeve dhe kërkimeve;
- identifikimin e fushave kërkimore dhe burimet përkatëse të financimit, në koordinim me institucionet kërkimore;
- koordinimin dhe mbikëqyrjen e punës së Këshillave të Baseneve dhe Zyrës së Administrimit të Basenit Ujor;
- monitorimin e zbatimit të planeve të menaxhimit të baseneve ujore.

Sipas VKM-ve nr. 91 dhe 92, datë 4.2.2015, përgjegjësia e "Drejtorisë së Politikave të Ujërave" kaloi nga ministria përgjegjëse për mjedisin në varësinë e ministrisë përgjegjëse për burimet ujore dhe ujitjen, menaxhimin e ujitjes, kullimit dhe mbrojtjes nga përmbytjet.

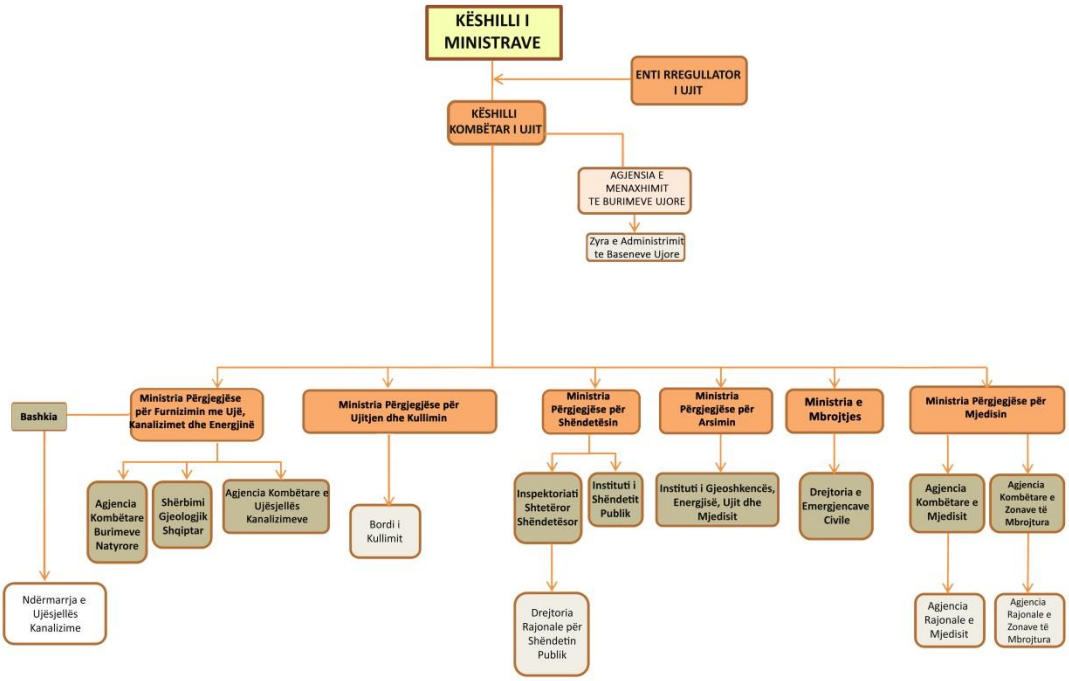

Figura 2.1: Struktura organizative dhe institucionale për menaxhimin e burimeve ujore

Ministria përgjegjëse për infrastrukturën e ujësjellës-kanalizimeve përgatit politika dhe strategji për sektorin e furnizimit me ujë dhe për mbledhjen dhe trajtimin e ujërave të ndotura. Këto bazohen mbi programet qeveritare dhe strategjitë sektoriale, planet dhe investimet për ndërtimin dhe rehabilitimin e sistemeve të ujësjellës-kanalizimeve, impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura dhe impiantet e mbetjeve të ngurta. Ministria përgjegjëse për infrastrukturën e ujësjellës-kanalizimeve vlerëson nevojat për subvencione dhe ndjek shpërndarjen e tyre nëpërmjet institucioneve të saj vartëse.

Agjencia Kombëtare e Ujësjellës-Kanalizimeve (AKUK) është një institucion që raporton te ministria përgjegjëse për infrastrukturën e ujësjellës-kanalizimeve, duke qenë se është e specializuar në furnizimin me ujë të pijshëm, mbledhjen dhe trajtimin e ujërave të ndotura. AKUK-ja asiston me ndihmë teknike politikat e ministrisë përgjegjëse për infrastrukturën e ujësjellës-kanalizimeve, sipas legjislacionit në fuqi dhe politikave të përcaktuara në strategjitë përkatëse sektoriale, përfshirë politikat e menaxhimit të ujit dhe mbrojtjen e cilësisë së ujit, në bashkëpunim me autoritetet e tjera kombëtare në nivel qendror dhe lokal. Brenda strukturës së saj organizative, AKUK-ja përfshin Drejtorinë Teknike, Drejtorinë Ekonomike, Drejtorinë për Projekte të Huaja, Drejtorinë e Monitorimit dhe tri drejtori rajonale.

Ministria përgjegjëse për çështjet e energjisë luan një rol të rëndësishëm në sektorin e ujërave; duke qenë se ajo është përgjegjëse për prodhimin e energjisë hidrike, që përfaqësojnë mbi 97% të prodhimit të përgjithshëm të energjisë elektrike. Ministria është përgjegjëse për miratimin e hidrocentraleve të reja. Ministria mund të ndërhyjë në rrjetin e shpërndarjes për të përmirësuar sigurinë e shërbimit dhe për të rritur eksportet e mundshme (BB, 2009a).

Ministria përgjegjëse për çështjet shëndetësore ka për mision hartimin dhe zbatimin e politikave e të strategjive të zhvillimit në sektorin e kujdesit

shëndetësor[2]. Ndër të tjera, ministria përgjegjëse për çështjet shëndetësore harton, propozon për miratim dhe zbaton akte ligjore dhe nënligjore për sigurimin e cilësisë së ujit të pijshëm. Në zbatim të akteve ligjore në fuqi, ministria përgjegjëse për çështjet shëndetësore kryen monitorimin, inspektimin dhe ekspertizën e cilësisë së ujit të pijshëm nëpërmjet institucioneve në varësi të saj, përkatësisht Strukturave Rajonale të Shëndetit Publik (SRSHP), Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor (ISHSH) dhe Institutit të Shëndetit Publik (ISHP).

Ministria përgjegjëse për mbrojtjen civile kryen aktivitetet e saj sipas legjislacionit për parandalimin, reduktimin dhe lehtësimin e efekteve negative të emergjencave civile mbi popullsinë, bagëtinë, pronën, trashëgiminë kulturore dhe mjedisin. Ministria ka në përbërje të strukturës së saj Agjencinë Kombëtare të Mbrojtjes Civile, që zbaton Planin Kombëtar të Emergjencave Civile, duke marrë parasysh ekspozimin e Shqipërisë ndaj katastrofave natyrore që përfshijnë përmbytjet dhe katastrofat që lidhen me aktivitetin e njeriut. Ministria përgjegjëse për mbrojtjen civile nëpërmjet institucionit të Prefektit koordinon aktivitetin e institucioneve qendrore në nivel vendor dhe funksionet e deleguara me NJQV-të në nivel bashkiak dhe qarku (GoA, 2015b).

Ministria përgjegjëse për financat akordon, bazuar te prioritetet e qeverisë, burime financiare për sektorin e ujërave, duke i dhënë prioritet menaxhimit të duhur të burimeve ujore për përmbushjen e nevojave të shoqërisë. Ministri përgjegjës për financat është anëtar i KKU-së.[3]

2.5.2 Institutet kombëtare të përfshira në monitorimin dhe vlerësimin e cilësisë së ujërave.

Organizimi i monitorimit të cilësisë së ujërave (burimeve) është i ndërlikuar, me mbi 20 institucione qeveritare të ndryshme të përfshira aktualisht në mbledhjen e të dhënave për një numër të kufizuar parametrash me mbulim gjeografik të pjesshëm.

Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), nën varësinë e Ministrisë përgjegjëse për çështjet e mjedisit, është përgjegjëse për monitorimin cilësor dhe sasior të burimeve ujore. Ajo mbikëqyr punën e instituteve përkatëse për monitorimin e aktiviteteve dhe është përfituesja kryesore e të dhënave të siguruara nëpërmjet institucioneve të mëposhtme:

- Instituti i Gjeoshkencës, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit, (ish Instituti Hidrometeorologjik), nën varësinë e ministrisë përgjegjëse për arsimin, monitoron parametrat hidrometeorologjikë dhe është përgjegjës për kryerjen e monitorimit të sasisë së ujërave sipërfaqësorë për lumenjtë dhe liqenet. Rrjeti meteorologjik i IGJEUM-it përbëhet tashmë nga stacione automatike. Të dhënat dhe alarmet hidrologjike (treguesit për rrezikun nga përmbytjet dhe zjarri në pyje) u janë shpërndarë aktorëve dhe janë publikuar *online*;

- Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), nën varësinë e ministrisë përgjegjëse për çështjet e energjisë, monitoron cilësinë e ujërave nëntokësorë dhe detarë, vlerëson rrezikun dhe monitorimin e ndotjes së tokës;

- Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN), e cila është nën varësinë e ministrisë përgjegjëse për energjinë, përqendrohet në monitorimin e hidrocentraleve;

- Instituti i Shëndetit Publik (ISHP), qendër e kërkimit shkencor, qendër reference e shërbimeve në fushën e shëndetit publik, qendër universitare dhe qendër informacioni, në varësi administrative të ministrisë përgjegjëse për shëndetësisë, ndër të tjera është përgjegjës për sigurimin e ekspertizave dhe pjesëmarrjen në formimin e burimeve njerëzore në shëndetin publik[4]. Mbështet Strukturat Rajonale të Shëndetit Publik me ekspertizë në monitorimin e jashtëm të cilësisë së ujit të pijshëm, survejancën epidemiologjike dhe trajnimin e vazhdueshëm, si dhe Inspektoratin Shtetëror Shëndetësor (ISHSH) me ekspertizë dhe ekzaminime laboratorike. ISHP, në kontratë me AKM kryen vlerësimin mikrobiologjik të cilësisë së ujërave bregdetare të larjes. Ky vlerësim bëhet në bazë të ngarkesës bakteriale të tyre (*Escherichia coli, Enteroccocus intestinalis*), si dhe inspektimit të

[2] VKM nr. 940, datë 9.10.2013, "Për përcaktimin e fushës së përgjegjësisë shtetërore të ministrisë përgjegjëse për çështjet shëndetësore".

[3] Sipas nenit 5(2) të LBU-së.

[4] Ligji nr. 10 138, datë 11.5.2009, "Për shëndetin publik", i ndryshuar.

mjedisit për vlerësimin e faktorëve të rrezikut që ndikojnë në ndotjen e tyre.

- Enti Rregullator i Ujit është një institucion i pavarur, i krijuar nga Parlamenti. Detyrat kryesore përfshijnë lëshimin e licencave për furnizimin me ujë të pijshëm dhe kanalizime, miratimin e tarifave për ujin e pijshëm.

Në vitin 2009, u miratuan rregullat dhe procedurat për Monitorimin Kombëtar Mjedisor nëpërmjet Vendimit të Këshillit të Ministrave (nr. 1189, plotësuar me VKM nr. 267, duke ofruar kuadrin për monitorimin e cilësisë së ujërave sipërfaqësorë (lumenj, liqene, dhe ujëra detarë të plazheve), nëntokësorë dhe shkarkimeve të ujërave të ndotura VKM nr. 267, datë 7.5.2014 miraton listën e substancave prioritare që monitorohen si pjesë e këtyre përpjekjeve, duke transpozuar direktivën 2008/105/EC mbi standardet e cilësisë së mjedisit.

Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor është krijuar në vitin 2013, sipas ligjit nr. 72/2012, "Për organizimin dhe funksionimin e infrastrukturës kombëtare të informacionit gjeohapësinor në Republikën e Shqipërisë", përgjegjësitë e tij kryesore janë:

- Zbatimi i politikave kombëtare për infrastrukturën informative gjeohapësinore;
- Përgjegjës për projektimin, ndërtimin, mirëmbajtjen dhe azhurnimin e Kornizës Gjeodezike;
- Vendime për grumbullimin, përpunimin dhe përditësimin e informacionit gjeohapësinor nga autoritetet publike, duke përfshirë sektorin e ujit;
- Vendos standarde dhe rregulla uniforme për krijimin e GIS-it për fusha të ndryshme, duke përfshirë sektorin e ujit dhe për krijimin e GIS kombëtar në përputhje me standardet përkatëse evropiane;
- Përgatit rregullat që lidhen me krijimin, përditësimin, ndarjen, qasjen dhe përdorimin e informacionit gjeohapësinor dhe shërbimeve përkatëse;
- Administron informacionin gjeohapësinor të mbledhur, përpunuar dhe përditësuar nga autoritetet publike në fusha të ndryshme;
- Siguron koordinimin e punës, mbështet iniciativat dhe aktivitetet në lidhje me informatat gjeohapësinore në sektorin publik dhe privat;
- Zhvillon dhe administron Geoportalin Kombëtar dhe garanton qasje publike sipas dispozitave të ligjit 72/2012.

2.5.3 Njësitë e qeverisjes vendore, këshillat e baseneve ujore dhe zyrat e administrimit të baseneve ujore

Që prej zgjedhjeve vendore të vitit 2 015, organizimi i qeverisjes vendore ka ndryshuar. Përpara hyrjes në fuqi të ligjit për ndarjen e re administrative dhe territoriale (ligji nr. 115/2014), ishte e ndarë në 308 fshatra, 65 bashki dhe 12 qarqe. Reforma administrative dhe territoriale nuk solli ndryshime në nivelin e qarkut duke mos ndryshuar numrin prej 12, por u ndërmorën ndryshime radikale në nivelin e komunave dhe bashkive. Sipas ndarjes së re administrative dhe territoriale janë krijuar 61 bashki të reja. Bashkitë janë njësitë bazë të qeverisjes vendore, duke përfaqësuar kështu nivelin e parë të qeverisjes. Njësitë e Qeverisjes Vendore (NJQV) janë të organizuara në njësi administrative përbërëse (ish fshatrat) dhe si nën ndarje administrative të bashkive. Nga pikëpamja e planifikimit të territorit, bashkitë do të vijojnë të organizohen në qytete dhe fshatra.

Ndikimi i zhvillimit social dhe ekonomik në nivel rajonal dhe roli i institucioneve rajonale ka qenë i dobët në të shkuarën si pasojë e mungesës së një modeli të qartë për veprimtarinë rajonale, mungesës së burimeve financiare, aseteve dhe kapaciteteve të pamjaftueshme institucionale. Organet e decentralizuara në nivel vendor përfaqësohen nga dy institucione, përkatësisht i. Prefekti; dhe ii. drejtoritë/zyrat rajonale/vendore të ministrive të linjës. Menaxhimi i Ujërave është i organizuar në nivelin e Baseneve Ujore nëpërmjet gjashtë Këshillave të Baseneve Ujore (KBU), ndërsa Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore janë 4 (Vjosë, Shkumbin–Seman, Ishëm–Erzen–Mat, Drin–Bunë).

Secili nga Këshillat e Baseneve Ujore (KBU) kryesohet nga një prej prefektëve përgjegjës dhe është i përbërë nga 29 anëtarë që përfaqësojnë institucione të ndryshme vendore, NJQV-të, bizneset dhe konsumatorët e basenit. (VKM nr. 342, datë 4 Maj 2016:, "Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografikë të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre").

Neni 12 i ligjit nr. 111/2012, si dhe ligji nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa të ligjit 111/2012 për "Menaxhimin e integruar të burimeve ujore", theksojnë se çdo KBU duhet të sigurojë:

- Mbrojtje, zhvillim dhe veprimtari të arsyeshme me burimet ujore brenda kufijve të basenit të tij;
- Shpërndarje të drejtë brenda kufijve të basenit të tij në përputhje me qëllimin e përdorimit dhe administrimin efikas të tyre;
- Mbrojtje të burimeve ujore nga ndotja, keqpërdorimi dhe mbipërdorimi.

Këshillat e Baseneve Ujore asistohen nga Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore, që funksionojnë si një Agjenci Menaxhimi për KBU-në. Ato janë përgjegjëse për zbatimin e ligjit për Burimet Ujore. Ato ndërmarrin vlerësimin teknik të aplikimeve për përdorimin e ujit (ujëra sipërfaqësorë dhe nëntokësorë) dhe japin rekomandime për miratim nga KBU-të, mbështesin bashkitë për zgjidhjen e problematikave të lidhura me burimet ujore dhe janë përgjegjëse për inspektimin e të gjitha veprimtarive që kanë të bëjnë me përdorimin e burimeve ujore. Megjithatë, Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore kanë autoritet të kufizuar për të zbatuar procedurat ligjore dhe rregullatore.

Pjesëmarrja/përfshirja e përdoruesve përfundimtarë në menaxhimin e burimeve ujore rregullohet nga vendimi nr. 2 i Këshillit Kombëtar të Ujit (KKU), datë 21.6.2006, që shprehet se përfaqësuesit e përdoruesve të ujit përbëjnë 30% të anëtarësisë së KKU-së. Për më tepër, takimet e KBU-së mbahen me dyer të hapura. Në praktikë, publiku i gjerë dhe grupet e vogla të përdoruesve mund të marrin pjesë në mënyrë shumë të kufizuar në proceset formale të menaxhimit të burimeve ujore. Furnizimi me Ujë të Pijshëm është përgjegjësi e 57 ndërmarrjeve të ujësjellësit që veprojnë nën Njësitë e Qeverisjes Vendore (VKM nr. 342, datë 4 maj 2016, "Për miratimin e kufijve territorialë e hidrografike të baseneve ujore në Republikën e Shqipërisë dhe qendrën e përbërjen e këshillit të secilit prej tyre").

Në vitin 2010[5], një vendim i Këshillit të Ministrave ka transferuar pronësinë e 305 rezervuarëve të vegjël bujqësorë te NJQV-të, duke i bërë kështu përgjegjës për funksionimin dhe mirëmbajtjen e tyre. Dhënia e lejeve dhe zbatueshmëria e legjislacionit mjedisor është përgjegjësi e dymbëdhjetë Agjencive Rajonale Mjedisore (ARM).

Në vitin 2015, u miratua me VKM nr. 1108, datë 30.12.2015, "Për transferimin e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit, personelit dhe aseteve nga Bordet Rajonale të Kullimit", duke qenë se shërbimet e ujitjes dhe kullimit kishin ende nevojë për përmirësim. Duke i transferuar infrastrukturat e vogla të ujitjes te bashkitë dhe fshatrat, do të përmirësohet vendimmarrja lidhur me sistemet e ujitjes dhe kullimit.

Meqenëse vetëm infrastrukturat kryesore të ujitjes dhe kullimit dhe digat menaxhohen tashmë nga ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin, bashkitë do të bashkëpunojnë dhe do të bashkërendojnë me strukturat rajonale të kësaj ministrie përgjegjëse dhe BRK-të, aktivitetet planifikuese për kërkesën vjetore për ujë për ujitje, përdorimin, mirëmbajtjen dhe rehabilitimin e sistemeve të ujitjes dhe kullimit[6]. Organizimi i sotëm institucional për ujitjen dhe menaxhimin e kullimit përfshin fshatrat/bashkitë si një lidhje e rëndësishme, që sjell si rezultat tri nivele menaxhimi:

- Qeverisjen qendrore, ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin dhe Bordet e Kullimit kanë kompetencat më të larta të nivelit të administrimit mbi asetet parësore dhe digat;
- Bashkitë si një nivel i ndërmjetëm administrimi për asetet dytësore dhe tretësore; dhe
- Organizatat e përdoruesve të ujit dhe bashkimet e tyre si niveli më i ulët i administrimit.

Lidhja e ndërmjetme midis qeverisë qendrore dhe strukturave të saj vendore nga njëra anë, dhe SHPU-ve/OPU-ve nga ana tjetër, është përmirësuar, gjë e cila mungonte nga reforma e mëparshme bujqësore. Bordet e Kullimit dhe

[5] Nr. 567, datë 14.7.2010, Ministria e Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit.
[6] Strategjia Kombëtare Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015–2020.

njësitë e reja të qeverisjes vendore dhe bashkitë do të punojnë në partneritet me SHPU-të për të përmirësuar kapacitetet vendore.

3. Karakteristikat e Përgjithshme të Basenit Ujor Drin–Bunë

3.1 Përshkrimi i ujërave sipërfaqësorë

Baseni Ujor Drin–Bunë është një nga më kompleksët në Evropë; një nga degët kryesore të tij është me dy drejtime dhe ujëmbledhësi i ujërave sipërfaqësore dhe ujëmbledhësi i ujërave nëntokësorë nuk janë në afërsi të njëri-tjetrit. Baseni Drin–Bunë shtrihet edhe jashtë kufirit të vendit. Pjesë të basenit shtrihen në Maqedoninë e Veriut, Mal të Zi, Kosovë dhe Greqi. Për sa i përket shtrirjes, afërsisht 40% e basenit të përgjithshëm ndodhet brenda Shqipërisë dhe pjesa tjetër jashtë.

Brenda basenit gjenden tri liqene kryesore: Liqeni i Shkodrës, Liqeni i Ohrit dhe Liqeni i Prespës. Për sa i përket sipërfaqes, Liqeni i Shkodrës është më i madhi, që varion nga 370 km^2 deri në 530 km^2. Liqeni është i cekët me një thellësi mesatare prej 5 metrash dhe lartësia e tij varion nga 4.7 në 9.8 metra mbi nivelin e detit. Vëllimi i tij është 1.93×10^9 m^3. Liqeni ushqehet pjesërisht nga prurjet hyrëse të lumenjve përreth dhe pjesërisht nga burimet karstike, të cilat ndodhen në shtratin e liqenit.

Liqeni i Ohrit është një nga liqenet më të thellë dhe më të vjetër të Evropës, duke ruajtur një ekosistem unik ujor që ka rëndësi botërore, me më shumë se 200 specie endemike. Ai ka një sipërfaqe prej 388 km^2, thellësi mesatare prej 155 m dhe një thellësi maksimale prej rreth 300 metra. Sipërfaqja e tij është në lartësinë 693 m. Vëllimi i tij është $55.49x10^9$ m^3.

Liqeni i Prespës shtrihet brenda një baseni endoreik, pra pa rrjedhë lumi që del prej tij. Ai aktualisht përbëhet nga dy liqene: Liqeni i Prespës së Madhe dhe Liqeni i Prespës së Vogël. Sipërfaqja e përgjithshme e tij është 274 km^2 dhe vëllimi i tij është $4.8x10^9$ m^3. Në një lartësi prej 854 m, është liqeni më i lartë në Ballkan. Prurja mesatare hyrëse në liqenin e Prespës është vlerësuar si 2.55 m^3/s. E gjithë kjo kalon nëpërmjet ujërave nëntokësorë në liqenin e Ohrit. Edhe pse ka një disnivel të madh në lartësinë sipërfaqësore mes të Liqenit të Prespës dhe Liqenit të Ohrit, sasia e prurjes nuk ndryshon shumë gjatë vitit.

Lumi Drin është lumi më i madh i Shqipërisë, si dhe më i madhi në bregdetin Adriatik të Gadishullit Ballkanik, si në aspektin e zonës ujëmbledhëse, ashtu edhe në kontributin e vetë basenit. Baseni i lumit Drin ka një natyrë ndërkufitare, që ndodhet në pjesën veriore dhe lindore të territorit të Shqipërisë me një sipërfaqe totale prej 14,173 km^2, nga të cilat 5,973 km^2 shtrihen në territorin e Shqipërisë, ndërsa pjesa tjetër në Greqi, Kosovë, Maqedoninë e Veriut dhe Mal të Zi.

Lumi Drin në territorin shqiptar karakterizohet nga një reliev malor, me lartësi mesatare prej 971 m mbi nivelin e detit, me rreth 50% të zonës ujëmbledhëse të lumit në territorin e Shqipërisë që ndodhet në një lartësi prej 850 m. Lumi Drin, i cili fillon nga Liqeni i Ohrit në Strugë dhe përfundimisht derdhet në lumin Bunë, ka një gjatësi prej 285 km dhe një rënie prej 685 metra, që korrespondon me një pjerrësi mesatare prej 2.3%. Lumi Drin formohet nga dy degë kryesore: Drini Zi dhe i Bardhë. Gjatësia e Drinit të Zi nga liqeni i Ohrit në Kukës është 149 km dhe sipërfaqja e basenit është 5,885 km^2, ndërsa Drini i Bardhë nga burimi (Kosovë) deri te bashkimi me lumin Drin i Zi ka një gjatësi prej 136 km dhe sipërfaqe baseni prej 4,964 km^2. Deri në vitin 1956 (kur filloi zbatimi i hidrocentralit Vau i Dejës), Lumi Drin pas Vaut të Dejës ndahej në dy degë, Bahçallëk, i cili shkarkohej në Bunë dhe në degën e Lezhës, e cila pas marrjes së ujërave të Gjadrit shkarkohej në det pranë Qytetit të Lezhës.

Lumi Bunë buron nga Liqeni i Shkodrës. Sipërfaqja e ujëmbledhësit të lumit Bunë është 5,179 km^2, nga të cilat 1,025 km^2 gjenden brenda territorit të Shqipërisë, ndërsa pjesa tjetër gjendet në Mal të Zi. Lumi Bunë, nga pika e fillimit në fshatin Samerisht deri në shkarkimi i tij në Detin Adriatik ka një gjatësi prej 44 km, duke ndarë kufirin shtetëror midis Shqipërisë dhe Malit të Zi. Lumi Bunë mbledh ujërat e lumit Drin dhe ujë nga Liqeni i Shkodrës. Lumi Bunë ka një deltë klasike, të përbërë nga disa ishuj aluvialë, të vendosur në grykëderdhjen e tij.

Degët kryesore dhe zonat e tyre përkatëse në Basenin Ujor Drin–Bunë tregohen në Tabelën 3.1.

Tabela 3.1: Karakteristikat e degëve kryesore të lumit Drin [7]

Lumi	Degët kryesore	Gjatësia (km)	Sipërfaqja e Basenit (km^2)	Mesatarja e lartësisë mbi nivelin e detit (m)	Prurja mesatare ($m^3 \cdot s^{-1}$)
Drin	Drini i Bardhë	134	4,964	862	68.2
Drin	Drini i Zi	149	3,504	1,132	118
Drin	Drini dega kryesore	285	11,756	971	352
Bunë	Buna dega kryesore	1.5	5,187		320
Drin + Bunë	Bashkimi	32.5	19,582	770	680

Në lumin Drin gjenden tri hidrocentrale të mëdhenj operativë me një kapacitet total të instaluar prej 1,350 mw, HEC "Vau i Dejës", (HEC) "Fierza" dhe HEC "Koman"., si dhe një kontratë koncesioni për hidrocentralin "Ashta" në lumin Drin, me një kapacitet të instaluar prej 48.2 mw. Sipas informacionit të siguruar nga AKBN-ja, në tremujorin e parë të 2018, kishte 29 HEC-e në funksionim. Baseni Ujor Drin–Bunë karakterizohet nga tri lloje kryesore akuiferësh: i. Kuaternar (Shkodër, Zadrimë-Nënshkodër dhe akuiferët e Peshkopisë) me cilësi "të mirë" të ujit; ii. karbonatik, në anën veriperëndimore dhe në pjesën jugore të basenit qendror, dhe iii) magmatik, shfrytëzuar në masivin Korrabi. Të dyja akuiferet karbonatik dhe magmatik klasifikohen me cilësi "shumë të mirë" të ujit.

Në Basenin Ujor Drin–Bunë ekzistojnë 110 rezervuarë të ujitjes. Sidoqoftë, për shkak të erozionit në basen dhe sedimentimit, vëllimi aktual i ujit në dispozicion për ujitje është vetëm rreth 50% e kapacitetit të projektimit të rezervuarëve me një mesatare totale prej rreth 0.03 km^3 të ujit të përdorur për ujitje.

Një Hartë Hidrografike e Basenit Ujor Drin–Bunë është dhënë në figurën 3.1. Një pasqyrë e burimeve ujore dhe përdorimit të ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë është paraqitur në tabelën 3.2.

[7] Burimi: Konsolidimi i Sistemit të Monitorimit të Mjedisit në Shqipëri "KSMMSH".

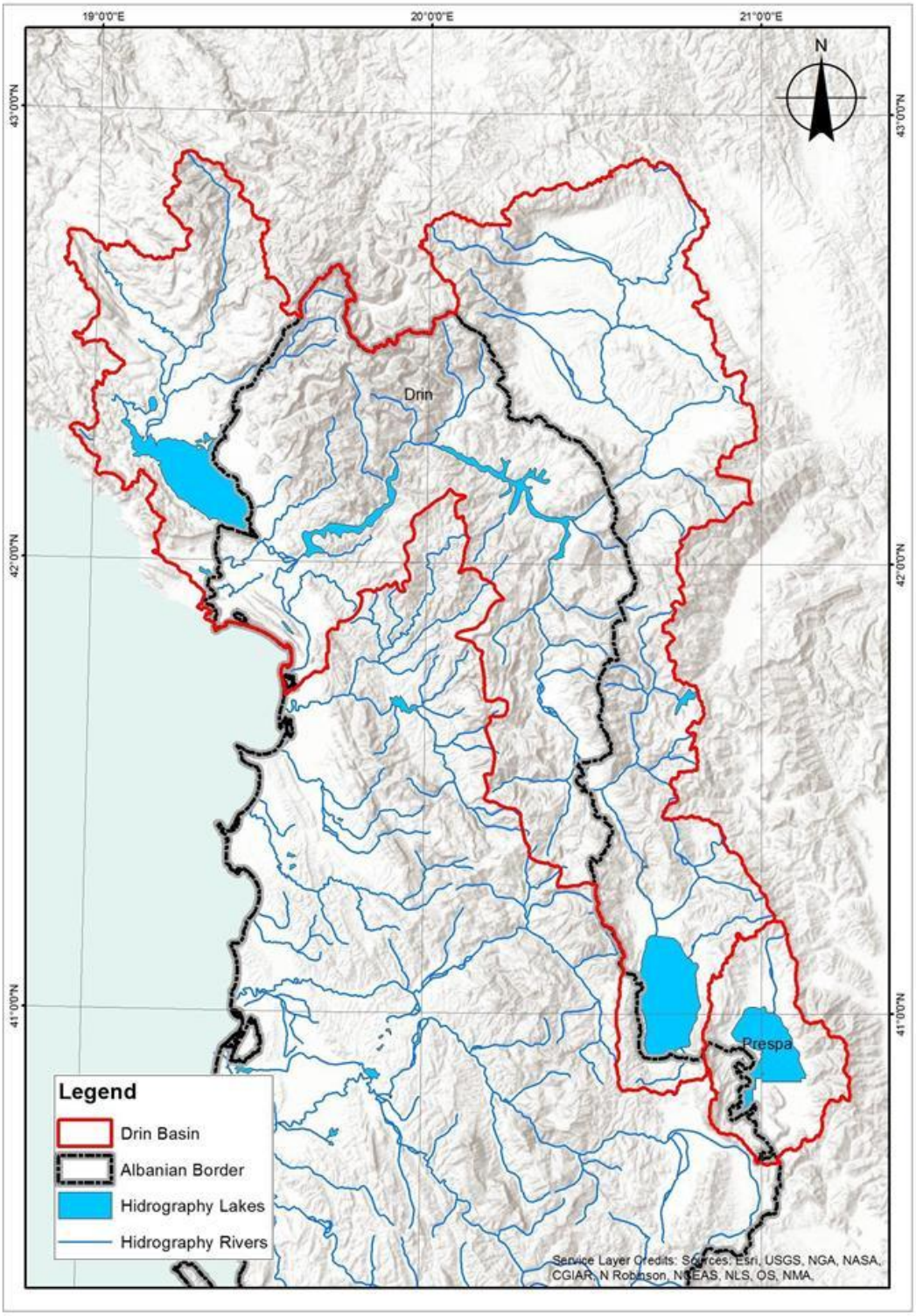

Figura 3.1: Harta hidrografike e Basenit Ujor Drin–Bunë

Tabela 3.2: Përmbledhje e burimeve ujore dhe përdorimit të ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë[8]

Sipërfaqja	
Sipërfaqja totale e basenit të Drinit në Shqipëri Sipërfaqja totale e basenit të Bunës në Shqipëri Sipërfaqja totale e Basenit Ujor Drin–Bunë në Shqipëri Sipërfaqja totale e Basenit Ujor ndërkufitar Drin–Bunë	5,973 km^2 1,025 km^2 6,998 km^2 19,582 km^2
Burimet e Ujit	
Numri i lumenjve kryesorë	2
Numri i degëve	5
Gjatësia e lumit kryesor (km)	285
Prurjet mesatare vjetore (m^3/s)	680
Cilësia e ujërave sipërfaqësore	Shumë e mirë, e mirë
Numri i liqeneve të mëdhenj	3
Numri i akuiferëve kryesorë të përdorur (Banka Botërore, 2012)[9]	3
	Përdorimi i Ujit
Numri i rezervuarëve bujqësorë	Përdorim i lartë (110 Diga)
Numri i hidrocentraleve të mëdha (48–500 mw)	4
Koncesionet e HEC-ve	47 për një total prej 121[10] HEC-e të vogla
Uji i pijshëm	I lartë
Përdorimi sipas industrive	Përdorim i lartë
Potencial për *hotspot*-et e ndotjes	I lartë
Numri i Zonave të Mbrojtura	10
Rëndësia e mbulesës pyjore	Shumë e rëndësishme
Përdorime të tjera	Transport lumor/peshkim
Rrezik nga thatësira	I ulët
Rrezik nga përmbytjet	I lartë
Demografia	
Numri i banorëve (Regj. i popullsisë 2011)	461,721

3.2 "Corine" dhe Mbulesa e Tokës

"Corine" që do të thotë "koordinimi i informacionit mbi mjedisin" është një inventar i mbulimit të tokës ndarë në 44 klasa dhe paraqitet si një produkt kartografik, në një shkallë prej 1:100 000. Kjo bazë të dhënash është operacionale në shumicën e zonave të Evropës dhe përdoret nga Agjencia Evropiane e Mjedisit.

Informacioni mbi Corine, përdoret për të vendosur bazën e klasave të mbulesës së tokës, e cila ndihmon për të minimizuar ndikimet ndaj aktivitetit ekonomik për shkak të zbatimit të planit pa rënë ndesh me objektivat e DKU-së. Ky informacion gjithashtu ofron një bazë për vlerësimin e dëmit potencial të peizazheve të përcaktuara si rezultat i zbatimit të Planit, domethënë i rëndësishëm për Vlerësimin Strategjik Mjedisor të Programit të Masave të PMBU. Mbulesa tokësore Korinë për Basenin Ujor Drin–Bunë është paraqitur në Figurën 3.2.

[8] Strategjia MIBU (draft) për Shqipërinë. Nëntor 2016.
[9] Banka Botërore, 2012. Inventari i burimeve të ujërave nëntokësore.
[10] Tremujori i parë i 2018-ës, informacion i siguruar nga AKBN-ja.

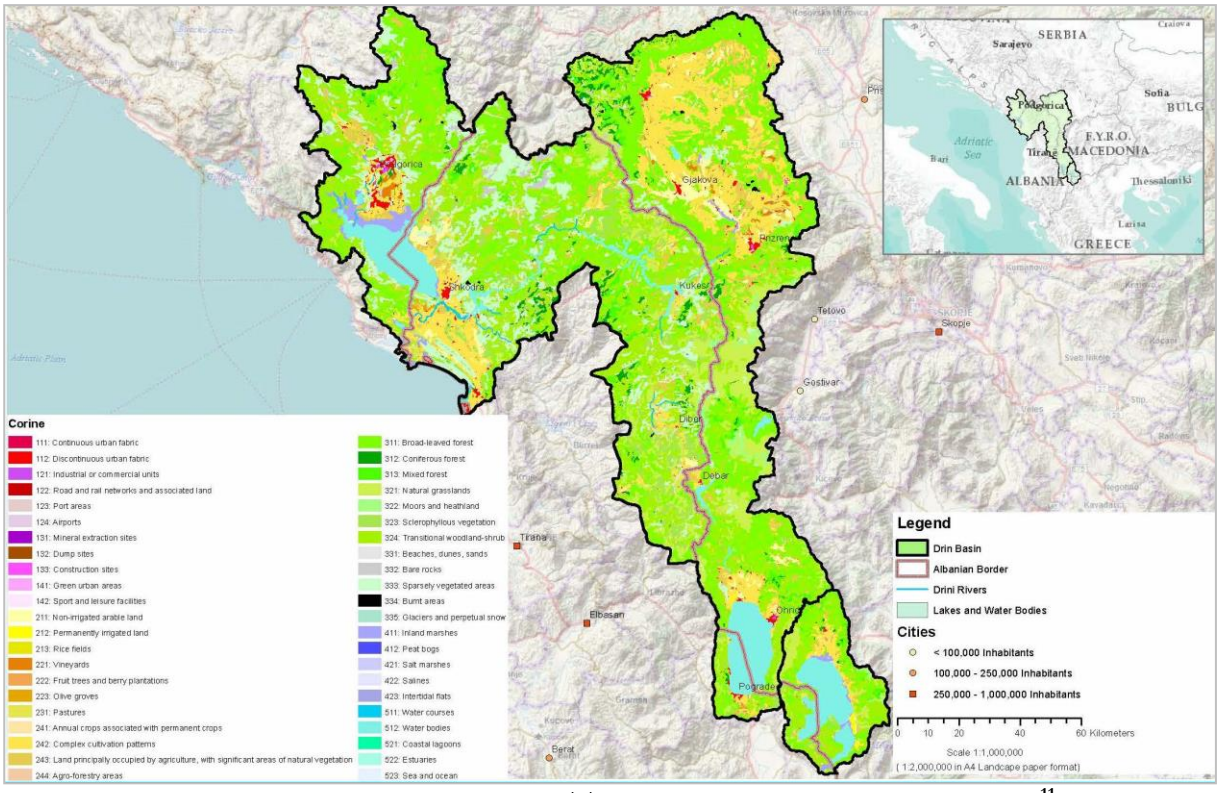

Figura 3.2: Mbulesa e Tokës në Basenin Ujor Drin–Bunë[11]

3.3 Efektet klimatike

Me bregdetin e saj përballë deteve Adriatik dhe Jon, malësitë e vendosura në territoret e larta Ballkanike të shtrirë në gjerësi në të gjithë vendin, duke bërë që t'i nënshtrohet një sërë modelesh të motit gjatë stinëve të dimrit dhe të verës, Shqipëria ka një numër të madh rajonesh klimatike për një zonë kaq të vogël gjeografike. Ultësira bregdetare ka një mot tipik mesdhetar; zonat malore kanë një klimë mesdhetare kontinentale. Në të dyja zonat e ulëta dhe të brendshme, moti ndryshon dukshëm nga veriu në jug. Ekzistojnë dy faktorë kryesorë që krijojnë ndryshueshmërinë në klimë: lartësia mbi nivelin e detit dhe distanca nga deti.

Në përgjithësi, reshjet zvogëlohen nga perëndimi në lindje. Vlerat më të larta gjenden pranë Mesdheut në perëndim, më të ulëtat në male. Dëbora është e zakonshme në male, më pak në pjesët më të ulëta të vendit. Hartat në Figurën 3.3 tregojnë reshjet mesatare vjetore. Zona më e lagësht në ujëmbledhësin Drin–Bunë është mbi liqenin e Shkodrës me reshje vjetore mbi 1600 mm në vit. Pjesët më të thata të basenit janë në verilindje dhe në lindje.

Harta në të djathtë në Figurën 3.3 tregon temperaturën mesatare vjetore. Në këtë rast zonat më të nxehta janë rreth Liqenit të Shkodrës dhe zonat bregdetare në jug.

[11] http://land.copernicus.eu/

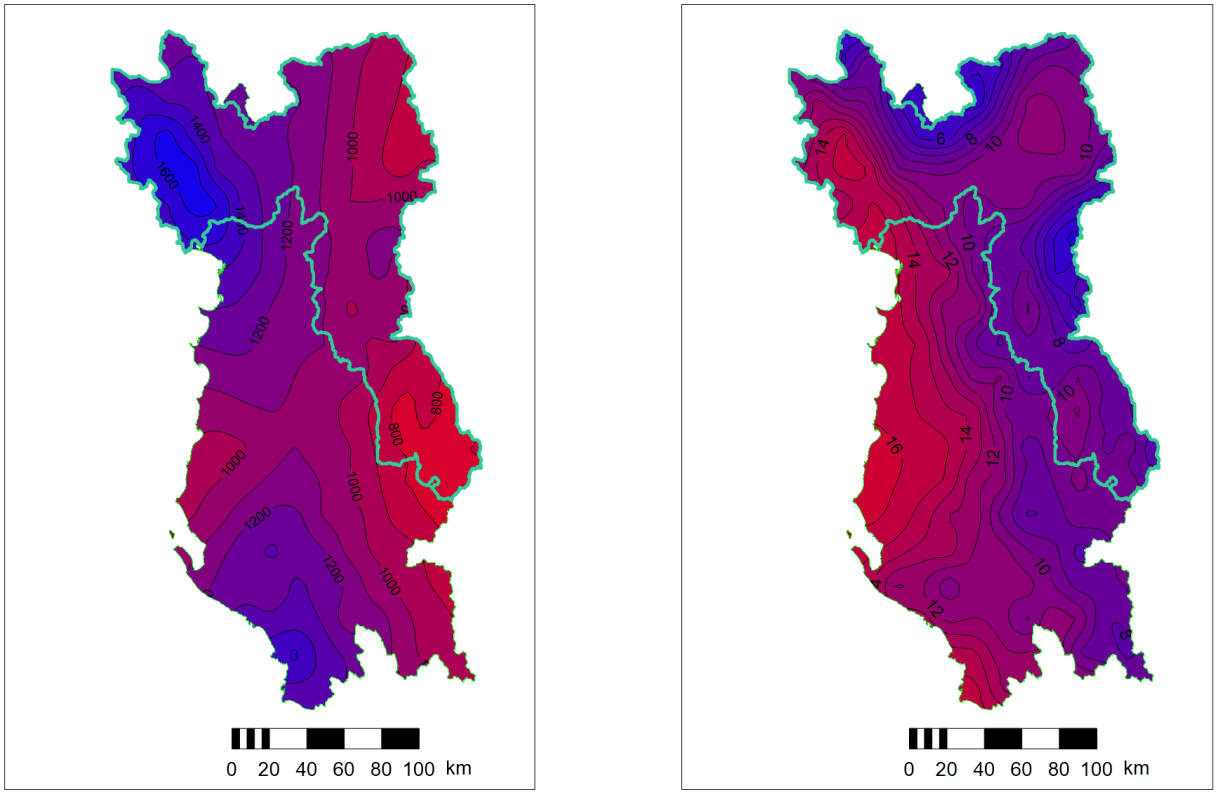

Reshjet mesatare vjetore (mm/vit) **Temperatura mesatare vjetore (°C)**

Figura 3.3: Profilet e reshjeve dhe temperaturës në Basenin Ujor Drin–Bunë[12]

Figura 3.4 tregon reshjet mesatare mujore në Kukës në basenin e Drinit. Kjo shifër tregon natyrën sezonale të reshjeve me Qershorin, Korrikun dhe Gushtin si muajt më të thatë; që është dhe periudha më e rëndësishme për rritjen e kulturave bujqësore. Gjithashtu tregon se katër muajt më të lagësht janë nga Tetori deri në Janar. Në lartësi më të mëdha, shumica e reshjeve në muajt e dimrit është në formën e borës që shkrihet vetëm kur rritet temperatura në pranverë.

Evapotranspimi potencial (PET) në Basenin Ujor Drin–Bunë është treguar në Figurën 3.5. Shkalla potenciale e avullimit përfaqëson sasinë e avullimit, e cila mund të ndodhë nëse toka do të ishte e lagur gjatë gjithë vitit. Në realitet, reshjet e ulëta në verë do të thotë që tokat bëhen shumë të thata për avullim dhe normat aktuale të avullimit janë më pak. Në këtë rast shkalla më e lartë e evapotranspirimit është në bregdet dhe normat më të ulëta në verilindje. Harta në të djathtë të Figurës 3.5 tregon kërkesën e ujitjes të shprehur në mm në vit. Kjo është shuma PET (nevoja për ujë) minus reshjet për muajt kur PET është më e lartë se reshjet. Kjo tregon se në zonat bregdetare, ku reshjet dhe PET kanë vlera të ngjashme, kërkesa për ujitje është në një nivel të lartë prej 600 mm në vit. Kjo është për shkak të faktit se shumica e reshjeve është në dimër kur PET është i ulët.

[12] Përgatitur nga *Mott MacDonald.*

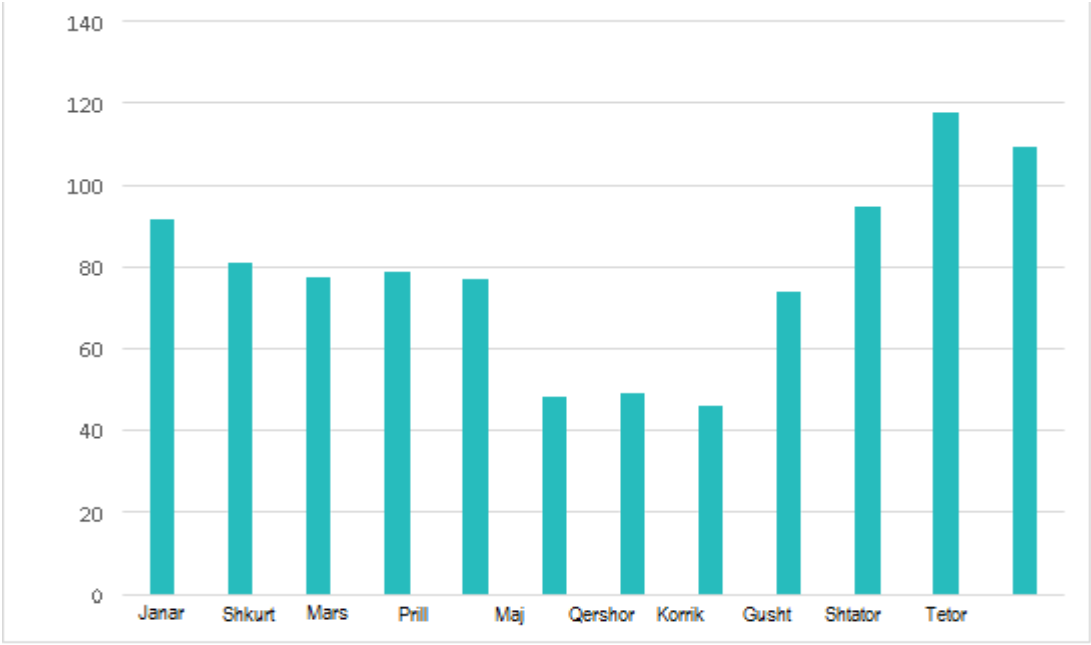

Figura 3.4: Reshjet mesatare mujore në Kukës në Basenin Ujor Drin–Bunë[13]

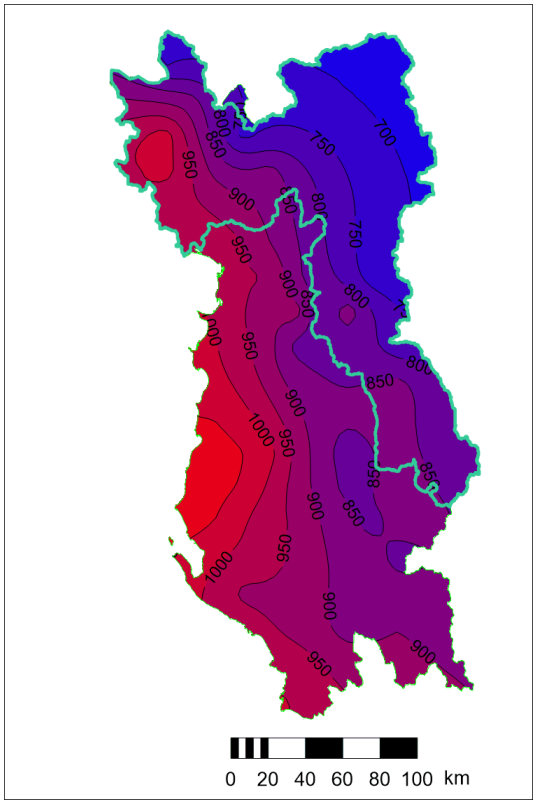

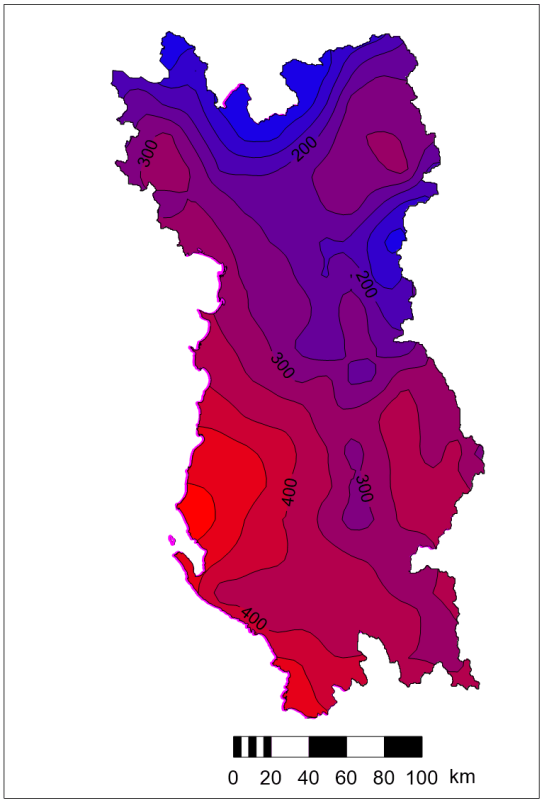

Evapotranspirimi potencial mesatar vjetor (mm/vit) **Kërkesa mesatare vjetore për ujitje (mm/vit)**

Figura 3.5: Evapotranspirimi potencial mesatar vjetor dhe kërkesa mesatare vjetore për ujitje në Basenin Ujor Drin–Bunë[14]

[13] Përgatitur nga *Mott MacDonald.*

3.4 Prurja lumore

Pellgu hidrografik i Drinit ka një sipërfaqe totale prej 19,582 km^2 nga të cilat 14,173 km^2 i takojnë Drinit dhe 5,187 km^2 lumit Bunë. Drini formohet nga dy degët kryesore: Drini i Zi, me një sipërfaqe ujëmbledhësi prej 5,885 km^2, që rrjedh nga Maqedonia dhe Drini i Bardhë, nga Kosova.

Lumi Bunë rrjedh nga Liqeni i Shkodrës, i cili ushqehet nga lumenj me origjinë nga Mali i Zi dhe Shqipëria; dega më e madhe e tij është lumi Moraça. Në kohë të niveleve të ulëta në Liqenin e Shkodrës rrjedha e lumit Bunë mund të kthehet në drejtimin e kundërt.

Në të kaluarën, daljet e lumenjve Bunë dhe Drin kanë qenë të ndara. Aktualisht shtrati i vjetër i Drinit, që drejtohet në jug të qytetit të Lezhës, mbart vetëm një pjesë të vogël të shkarkimit; pjesa tjetër takon Bunën pranë Shkodrës dhe ndjek shtratin e saj përgjatë kufirit me Malin e Zi.

Lumi Drin për periudhën 1951–1985 ka një prurje shkarkuese mesatare vjetore prej 680 m^3/s, nga të cilat 360 m^3/s vijnë nga vetë Drini dhe 320 m^3/s nga Buna. Norma e rrjedhës sipërfaqësore rezulton të jetë rreth 35 l/s.km^2 dhe koeficienti i shkarkimit 0.74. Këto vlera të larta janë kryesisht për shkak të rendimentit shumë të lartë të Bunës, të cilat nuk mund të shfrytëzohen shumë përveç lundrimit. Duke pasur parasysh përdorimin e ujit në Shqipëri, lumi më i rëndësishëm është Drini.

Figura 3.6 tregon prurjen mujore të lumit Drin në rrjedhën e sipërme të bashkimit me Bunën. Një tipar interesant i modelit të prurjes është se flukset në Prill dhe Maj janë më të larta se ato të Janarit dhe Shkurtit, ndërsa me reshjet është e kundërta. Arsyeja për këtë është se pjesa më e madhe e reshjeve në dimër në male bie si borë dhe bëhet prurje vetëm në fund të pranverës. Dëbora e malit është, në fakt, një rezervuar, i cili kontribuon me ujë në fillim të sezonit të ujitjes. Ka të ngjarë që me ndryshimet klimatike dhe temperaturat më të larta, do të ketë më pak borë në dimër dhe modeli sezonal i prurjes së lumit do të ketë më shumë ngjashmëri me modelin e reshjeve.

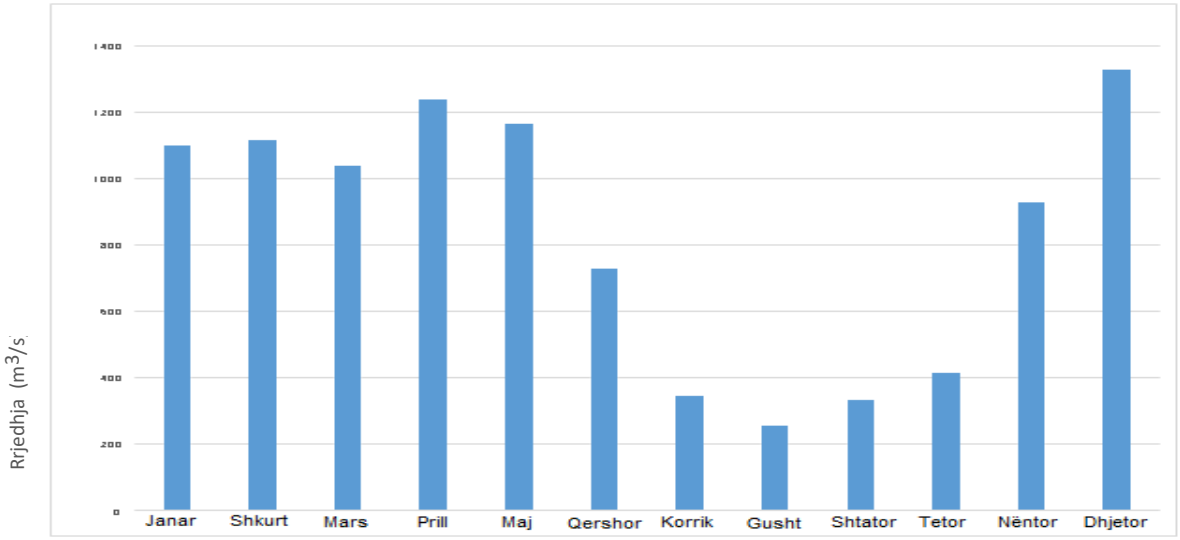

Figura 3.6: Prurja mesatare mujore në lumin e Drinit në rrjedhën e sipërme të bashkimit me lumin Bunë[15]

[14] Përgatitur nga *Mott MacDonald.*
[15] Përgatitur nga *Mott MacDonald.*

3.5 Burimet ujore të Basenit Ujor Drin–Bunë

Ky seksion përmbledh rezultatet e një modeli të kalibruar të burimeve ujore të Basenit Drin–Bunë.

Modeli është zhvilluar në softuerin e modelimit të Baseneve Ujore Mike Hydro, i cili simulon një ekuilibër të ujit të basenit duke përdorur një rrjet nyjash lidhëse. Inputet e prurjeve në basen (duke përfshirë shkrirjen e borës) janë përllogaritur si funksion i reshjeve, avullimit dhe temperaturës duke përdorur modelin prurje-reshje NAM. Elementet e nyjave në Basenin Mike Hydro përfshijnë rezervuarët dhe liqenet, ku ruhen ujërat, hidrocentralet dhe elementet e përdorimit të tij, të cilat përfaqësojnë vendet ku uji nxirret për përdorim ujitje, familjar ose industrial. Reagimet ndërmjet ujërave sipërfaqësorë dhe ujërave nëntokësorë simulohen duke përdorur modelin e thjeshtuar linear me dy shtresa të ujërave nëntokësorë. Bazuar në elementet e nyjave, baseni është përvijuar i ndarë në nën basene, të cilat janë njësitë e thjeshtuara për simulimin e proceseve të reshje-prurje dhe prurjeve të ujërave nëntokësorë.

Të dhënat e modelit përfshijnë të dhënat meteorologjike, si dhe të dhënat e kalibrimit. Të gjitha inputet meteorologjike janë marrë nga grupet e të dhënave globale. Të dhënat e kalibrimit, të cilat janë marrë nga një përzierje e grupeve të të dhënave vendore dhe globale, përfshijnë seri kohore të shkarkimit të lumenjve, nivelet e rezervuarëve dhe informacionin për prodhimin e hidrocentraleve.

Aktivitetet antropogjene që ndikojnë në balancën e ujërave të basenit përfshijnë ujitjen, prodhimin hidroenergjitik, përdorimet familjare dhe industriale. Aktivitetet e ujitjes përfshijnë ruajtjen e prurjeve sezonale në rezervuarët e vegjël të ujitjes, si dhe devijimin e rrjedhave të lumenjve për ujitje. Rezervuarët e ujitjes dhe përdorimi i ujit për ujitje janë trajtuar në nivelin e nënbasenit për të zvogëluar kompleksitetin e modelit. Prodhimi hidroenergjitik ndodh në tre rezervuarët kryesorë të kaskadës së Drinit. Përdorimet familjare dhe industriale supozohet të jenë të barabarta me prodhimin e ujit të raportuar nga ndërmarrjet e furnizimit me ujë.

Modeli është kalibruar duke përshtatur parametrat e modelit reshje-prurje, rregullat e operimit të rezervuarëve dhe parametrat e ujërave nëntokësorë. Kalibrimi i prurjeve hyrëse në kaskadën e Drinit, siç matet në Rezervuarin e Fierzës, është i arsyeshëm. Megjithatë, kalibrimi i hyrjeve të simuluara lokale në rezervuarët e Komanit dhe Vaut të Dejës duhet të rishqyrtohet nëse ka më shumë të dhëna në dispozicion, si për sa u përket sasisë dhe cilësisë së të dhënave ashtu dhe për kalibrimin.

3.5.1 Sistemi i modelimit dhe elementet e tij bazë

Modeli i Basenit Mike Hydro për basenin Drin–Bunë është përgatitur për të vlerësuar balancën midis furnizimit me ujë dhe kërkesës në kushtet e tashme dhe të ardhshme. Për shkak se kushtet e ardhshme mund të përfshijnë ndikimet e ndryshimeve klimatike, është zhvilluar gjithashtu një model i reshjeve-prurjeve duke përdorur softuerin simulues NAM. Modeli reshje-prurje NAM përdoret për të vlerësuar se si ndryshimet në reshje dhe evapotranspiracioni mund të ndikojnë në furnizimin me ujë dhe kërkesën për ujë.

Modeli i Basenit Mike Hydro përbëhet nga elemente që përdoren për të karakterizuar basenet, lumenjtë, vendet e përdorimit të ujit, rrjetin e transportit, rezervuarët dhe objektet e hidrocentraleve. Në ujëmbledhësit ku impaktet njerëzore në rrjedhat ujore nëntokësore mund të jenë të rëndësishme, modeli përfshin gjithashtu një model të thjeshtuar të ujërave nëntokësorë që vlerëson ndikimin e aktiviteteve të përdorimit të ujit në rrjedhat bazë të ujërave nëntokësorë në sistemin e lumenjve.

3.5.1.1 Pellgjet ujorë/basenet

Ujëmbledhësit paraqiten në Basenin Mike Hydro si elemente të poligoneve hapësinore. Ujëmbledhësit janë njësitë që prodhojnë rrjedha dhe gjithashtu përfaqësojnë shtrirjen hapësinore të trupave ujorë nëntokësorë në pellgjet ujëmbledhëse ku modeli i ujërave nëntokësorë Mike Hydro është aktiv.

Prurja e gjeneruar në çdo ujëmbledhës simulohet duke përdorur modelin reshje-prurje NAM. Modeli simulon prurjen hyrëse në sistemin e lumenjve në formën e prurjeve sipërfaqësore nga shiu dhe shkrirja e borës, si dhe kontributet e prurjes bazë nga shkarkimi i ujërave nëntokësorë. Modeli parametrohet në bazë të grumbullimit të basenit, me përjashtim të modulit të shkrirjes së borës.

Nëse modeli i ujërave nëntokësorë i Basenit Mike Hydro përdoret në një pellg ujëmbledhës,

sistemi i ujërave nëntokësorë përfaqësohet duke përdorur një model rezervuari linear me dy shtresa. Modeli me dy shtresa përbëhet nga një shtresë e cekët dhe një shtresë e thellë. Konstantet e kohës përdoren për të kontrolluar shkarkimet e rrjedhës bazë nga të dyja shtresat në sistemin e lumenjve, si nga shtresa e cekët në shtresën e thellë. Rimbushja e ujërave nëntokësorë gjithashtu vlerësohet nga modeli NAM. Sistemi i ujitjes dhe humbjet në funksionimin e tij janë gjithashtu të përfshira në modelin e ujërave nëntokësorë.

3.5.1.2 Lumenjtë dhe kanalet transportuese

Sistemi i lumenjve paraqitet si një rrjet kanalesh që marrin prurje nga basenet e tyre, si dhe rrjedhat që kthehen nga vendet e përdorimit të ujit. Prurjet kalojnë përmes rrjetit të lumenjve duke përdorur parametrat e vonesës që përafrojnë kohën e udhëtimit nëpër basen. Në zonat ujëmbledhëse ku sistemet ujore nëntokësore aluviale janë të rëndësishme, shkarkimet e fluksit bazë të ujërave nëntokësore gjithashtu japin një kontribut të rëndësishëm në prurjet e lumenjve.

Rrjeti i lumenjve është i lidhur me vendndodhjen e përdorimit të ujit duke përdorur kanalet e komunikimit, të cilat përcjellin ujërat sipërfaqësore në vendet e përdorimit të ujit dhe gjithashtu përcjellin rrjedhat e kthimit nga vendet e përdorimit të ujit përsëri në sistemin e lumenjve.

Rezervuarët dhe liqenet paraqiten si nyja magazinimi ku rrjedhat e lumenjve mund të ruhen ose të devijohen. Për të përcaktuar lëshimet e ujit të rezervuarit në funksion të ruajtjes përdoren rregullat e funksionimit.

Kërkesat minimale të rrjedhës (rrjedha ekologjike) gjithashtu paraqiten si nyja në rrjetin e lumenjve ku duhet të ruhen prurjet minimale. Këto kërkesa kanë përparësi mbi ruajtjen dhe përdorimin e ujit.

3.5.1.3 Rregullimi i prurjeve dhe përdorimi i ujit

Vendet e përdorimit të ujit përfaqësohen në model si nyja ku uji është nxjerrë nga kanalet e lumenjve ose ujërat nëntokësore. Një pjesë e ujit të tërhequr kthehet në sistemin e lumit si prurje kthimi.

Nyjat e përdorimit të ujit përdoren për të përfaqësuar përdorimet në sektorët e mëposhtëm: furnizimi shtëpiak (përfshirë industrinë), ujitja dhe hidroenergjia. Përdorimi i ujit brenda çdo sektori përfaqësohet si vijon:

- Përdorimi i ujit shtëpiak/industrial përfaqësohet duke përdorur seri kohore të kërkesës mujore. Ne supozojmë një vend ndodhje ujore për çdo kompani shërbimi të furnizimit me ujë. Përdoruesit e ujit shtëpiak/industrial përdorin ujëra të nxjerra nga ujërat nëntokësore, sistemi i lumenjve, ose një kombinim i të dyjave. Ne supozojmë se një pjesë konstante e ujit të shpërndarë në zonat e banuara/industriale kthehet në sistemin e lumenjve si prurje kthimi. Ne, gjithashtu, supozojmë se një pjesë e ujit të nxjerrë humbet për shkak të humbjeve të sistemit të shpërndarjes.

- Përdorimi i ujit të ujitjes paraqitet gjithashtu duke përdorur seri kohore të kërkesës mujore. Ne supozojmë një përdorues të ujit për ujitje në secilin ujëmbledhës, ku secili përfaqëson kërkesën e integruar për ujitje brenda atij baseni. Përdoruesit e ujit për ujitje përdorin vetëm ujëra të nxjerra nga sistemi i lumenjve. Ne supozojmë se një pjesë konstante e ujit të dhënë/përdorur në vendet e ujitjes kthehet në sistemin e lumenjve si prurje kthimi. Ne, gjithashtu, supozojmë se një pjesë e ujit të nxjerrë nga sistemi i lumit humbet për shkak të transportit dhe humbjeve të filtrimeve.

- Të tria hidrocentralet e mëdha në kaskadën e Drinit janë të përfaqësuar në model. Nuk janë të përfaqësuara hidrocentrale të vegjël.

Për shkak se nuk ka informacion mbi përdorimin e ujit për pjesët e basenit jashtë Shqipërisë, modelimi i këtyre pjesëve të basenit është i kufizuar në modelimin e reshjeve-prurjeve.

3.5.2 Shtrirja e modelit

Pellgjet ujëmbledhëse dhe lumenjtë në basenin Drin–Bunë janë përvijuar duke përdorur një Modeli Digjital të Ngritjes (DEM) me një rezolucion hapësinor prej 90m x 90m. DEM është marrë nga NASA Shuttle Radar Topography Mission (SRTM).

Zona bregdetare pranë grykës së lumit drenohet artificialisht dhe furnizohet me ujë të devijuar nga lumi Drin, dhe këtu zgjidhja e modelit të aplikuar SRTM nuk mjafton për përvijimin e tij. Për të përfshirë këto zona në model, kufiri i modelit është shtrirë në jug dhe përfshin rrafshinat bregdetare deri në derdhjen e kanalit më jugor të devijimit nga Drini, i cili derdhet në det pranë Lezhës.

Baseni Drin–Bunë merr prurje hyrëse nga dy basene fqinje. Përgjatë kufirit verior, një hidrocentral pranë Nikshiqit në Mal të Zi zhvendos

ujë në basenin e Bunës. Në ujëmbledhësin më jugor Liqeni i Ohrit raportohet të marrë shkarkimin nëntokësor nga Liqeni i Prespës. Devijimi në Mal të Zi nuk është përfshirë në model për shkak të mungesës së informacionit sasior mbi këto flukse. Edhe pse informacioni sasior nuk është i disponueshëm për shkarkimin nga Liqeni i Prespës, është bërë një supozim për këtë prurje, për shkak të rëndësisë së saj në bilancin e ujit në basen.

3.5.3 Përvijimi i nën baseneve

Bazuar në modelin Mike Hydro, baseni Drin–Bunë është ndarë në 13 nën pellgje ujëmbledhëse. Dhjetë ndodhen në zonat malore që shkarkojnë në rezervuarët e kaskadës së Rezervuarit të Drinit, dy pellgje ujëmbledhëse ndodhen në basenin e Bunës në rrjedhën e sipërme të Liqenit të Shkodrës dhe pjesa tjetër e nen baseneve mbulon pjesën më të ulët të basenit në Shqipëri në rrjedhën e poshtme të Rezervuarit të Vaut të Dejës dhe Liqenit të Shkodrës.

Vendndodhjet e shkarkimeve të nën baseneve të përdorura për përvijimin janë përzgjedhur në bazë të kritereve të mëposhtme:

- Vlerësimi i furnizimit me ujë në vendndodhje të veçanta.
- Disponueshmëria e të dhënave të fluksit të prurjeve për kalibrimin e modelit.
- Ndarjen e ujëmbledhësve më të mëdhenj në ato më të vogla për të përmirësuar përfaqësimin e variacioneve hapësinore - veçanërisht për reshjet.

Përvijimi i nën basenit balancon disponueshmërinë e të dhënave hidrologjike për kalibrimin me një analizim të duhur të balancave ujore të pjesëve të ndryshme të basenit. Harta e ujëmbledhësve është paraqitur në figurën 3.7. Arsyetimi i qartë për përcaktimin e secilit prej ujëmbledhësve jepet në tabelën 3.3.

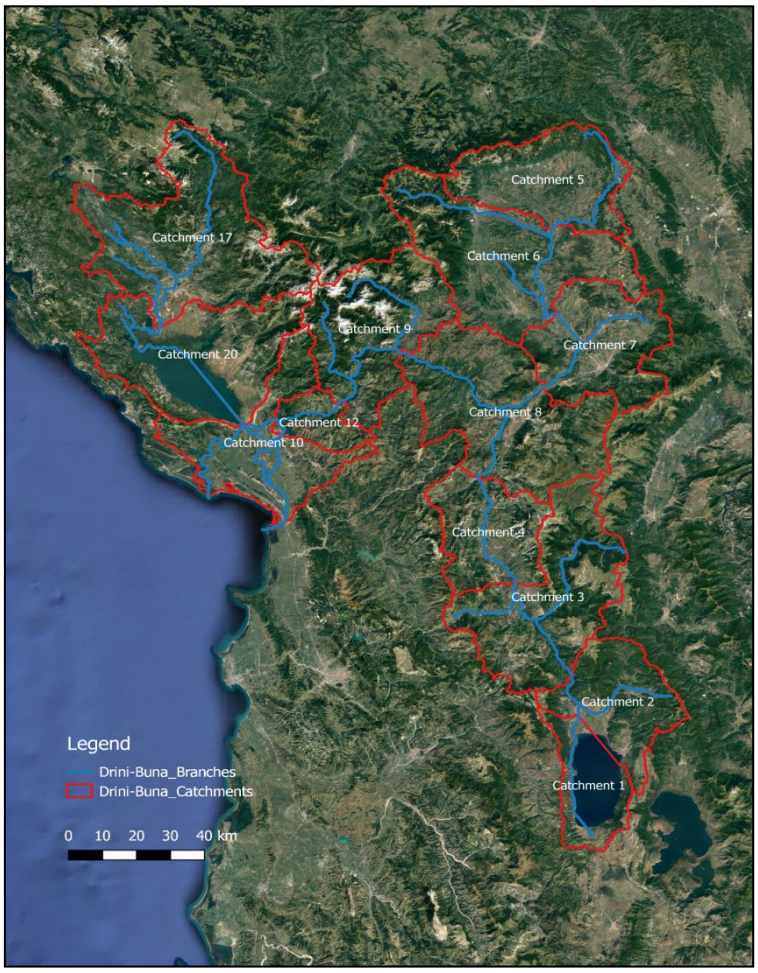

Figura 3.7: Ujëmbledhësit e Basenit Ujor Drin–Bunë

Tabela 3.3: Përshkrimi i nënbaseneve në Basenin Ujor Drin–Bunë

Nën baseni Nr.[16]	Arsyeja për Përvijim
1	Përfaqësimi i Liqenit të Ohrit me kufizimet e diktuara nga DEM
2	Zona e digave, marrje për hidrocentralin
3	Nënndarja e basenit më të madh
4	Nënndarja e ujëmbledhësit më të madh dhe të dhënat e prurjes në stacionin e Drinit të Zi tek Ura e Dodës
5	Nënndarja e stacionit të prurjeve në Klinë, Kosovë
6	Nënndarja e pellgut më të madh
7	Prurja hyrëse nga Kosova, Stacioni i prurjeve Vermice
8	Derdhja e rezervuarit të Fierzës
9	Derdhja e rezervuarit të Komanit
10	Pellgu në rrjedhën e poshtme të Liqenit të Shkodrës dhe rezervuarit të Vaut të Dejës qe marrin ujë nga Drini, Buna dhe degë më të vogla.
12	Derdhja e rezervuarit të Vaut të Dejës
17	Nënndarja e pellgut më të madh. Kanali i prurjes kryesore në Liqenin e Shkodrës (Lumi Moraca)
20	Derdhja e liqenit të Shkodrës

13 zonat ujëmbledhëse arrijnë një ekuilibër të arsyeshëm midis disponueshmërisë së të dhënave, kufizimeve të burimeve të projektit dhe nivelit të detajimit, për vlerësimin e ekuilibrit të arsyeshëm të ujit në pjesë të ndryshme të basenit.

3.5.4 Bilanci i Ujit

Përcaktimi i bilancit të ujit është një hap i parë i rëndësishëm drejt zhvillimit të një strategjie të integruar të menaxhimit të burimeve ujore. Në thelb, bilanci i ujit përcakton burimet ujore në dispozicion, përdorimin e ujit dhe atë që mbetet në dispozicion për përdorime alternative. Llogaritja e bilancit të ujit bazohet në dokumentin[17] "Dokumenti udhëzues për zbatimin e bilancit të ujit për mbështetjen e zbatimit të DKU-së" (Raporti Teknik: 2015-090). Ky është udhëzimi zyrtar mbi Bilancin e Ujërave i përcaktuar nga Komisioni Evropian.

Burimet ujore në dispozicion janë ato nga uji sipërfaqësor (lumenjtë) dhe akuiferet (ujërat nëntokësore). Në rastin e Basenit Ujor Drin–Bunë burimet e ujërave sipërfaqësorë nga rrjedha brenda vendit rritet me prurjet hyrëse nga vendet fqinje.

Tre përdorimet kryesore të ujit klasifikohen si bujqësia, industria dhe uji i pijshëm. Në rastin e bujqësisë, përdorimi kryesor është për ujitje. Natyrisht ka edhe përdorime të tjera bujqësore, të tilla si uji i pijshëm për kafshët dhe akuakultura, por këto janë shumë të vogla në krahasim me ujitjen. Një situatë e ngjashme ekziston në lidhje me industrinë. Përdorimi industrial i ujit është shumë i ulët në Basenin Ujor Drin–Bunë dhe klasifikohet si "ujë me shishe" etj.[18] Ka gjithashtu disa përdorime për industrinë nga ujërat nëntokësore. Nxjerrja e klasifikuar si 'ujë i pijshëm' përfshin të gjitha nxjerrjet për qëllim pirje urbane/rurale. Përdorimi i katërt i ujit, prurjet e mjedisit, nuk është plotësisht i kuantifikuar dhe nuk është përfshirë në Tabelën 3.4. Kjo është vendosur sipas Ligjit që përfaqëson prurjen që natyrshëm do të ndodhte në 355 ditë të vitit. Rëndësia e saj, sidomos kur kërkesat rriten dhe burimet zvogëlohen nga ndryshimet klimatike tashmë njihet.

Edhe pse duket e drejtpërdrejtë, është e rëndësishme që bilanci i ujit të njohë karakteristikat specifike të llojeve të ndryshme të përdorimit të tij. Një shembull shumë i qartë për këtë është krahasimi i ujitjes dhe hidroenergjisë. Kur uji përdoret për ujitje pjesa më e madhe e tij avullon dhe shumë pak kthehet në lumenj ose ujëra nëntokësorë për përdorim të mëtejshëm. Megjithëse dihet se jo të gjithë ujërat që devijohen për ujitje mbërrijnë në fusha. Kur uji përdoret për hidroenergji pothuajse i gjithë uji që hyn në një rezervuar kalon përmes turbinave për të gjeneruar energji elektrike. Për këtë arsye dokumenti i

[16] Numrat e ujëmbledhwsve jepen sipas modelit DHI Mike Hydro, që përdoret në stërvitjet e trajnimit të palëve të interesit.
[17] "Dokumenti udhëzues për zbatimin e bilanceve të ujit për mbështetjen e zbatimit të UF (Raporti Teknik - 2015 - 090).
[18] Regjistri Kombëtar për Lejen e Përdorimit të Burimeve Ujore, Ministria e Mjedisit, 2014.

udhëzimit të BE-së për bilancin e ujit tregon qartë se hidrocentralet nuk janë të përfshira në llogaritjen e bilancit të ujit, pra "nxjerrja e ujit për prodhimin e hidroenergjisë (përdorimi në vend) duhet të përjashtohet nga përfshirja në ekuacionin e bilancit të ujit". Për hidroenergjinë, përdorimi bruto është i lartë, por përdorimi neto është i vogël; për ujitjen, vlen e kundërta. Konsiderata të ngjashme zbatohen për ujin e pijshëm publik, ku një pjesë nga uji i nxjerrë kthehet nëpërmjet rrjedhjes në ujërat nëntokësore ose pas trajtimit në një impiant për trajtimin e ujërave të ndotura në një lumë. Aktualisht, ekziston një humbje e madhe në sistemin e shpërndarjes ose nga rrjedhjet ose lidhjet pa matës; në të ardhmen, këto humbje do të kontrollohen dhe prodhimi për ujë të pijshëm do të reduktohet edhe pse sasia e furnizuar do të rritet.

Përveç sa më sipër, ekziston edhe një ndryshim në rëndësinë e llojeve të ndryshme të burimeve ujore. Për shembull, shumica e ujit të pijshëm vjen nga burimet e ujërave nëntokësorë.

Tabela 3.4: Bilanci i Ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë

Reshjet (mm/vit)				1,205[19]
Baseni hidrografik në Shqipëri (km²)				6,887
Baseni hidrografik total (km²)				19,582[20]
Burimet Ujore (10^9 m³/vit)		**Aktuale**		**2027[21]**
Shkarkimet brenda Shqipërisë		7.12		6.72
Shkarkimet nga jashtë Shqipërisë		7.92		7.17
Uji total sipërfaqësor		**15.04**		**13.89**
Nga i cili nëntokësor		6.11		5.70
Burimet totale të ujit të ripërtëritshme		**15.04**		**13.89**
Kërkesa për ujë (10^9 m³/vit)		**Aktuale**		**2027**
	Bruto	%[22]	Bruto	%
Uji i përdorur për bujqësi (përfshirë ujitjen)	0.07	46	0.34	2.44
Uji i përdorur në industri	0.00	0.0	0.00	0.0
Uji i përdorur për ujë të pijshëm	0.02	0.14	0.006	0.43
Kërkesa totale	**0.09**	**0.60**	**0.40**	**2.87**
Bilanci i ujit		**14.95**		**13.49**

[19] http://www.cru.uea.ac.uk/data.
[20] http://www.cru.uea.ac.uk/data.
[21] Burimet e reduktuara me 4.5%. "Komunikimi i tretë kombëtar i Shqipërisë ndaj UNFCCC (draft i tretë)".
[22] Llogaritur si një përqindje totale të burimeve të rinovueshme.

Tabela 3.4 më sipër përmbledh bilancin e ujit për dy periudha; e para është vlerësimi aktual dhe i dyti është për vitin 2027. Të dhënat e vitit 2027 përfshijnë një tolerancë për ndikimin e ndryshimeve klimatike, që parashikohet të zvogëlojë disponueshmërinë e burimeve ujore dhe për kërkesën e ardhshme të ujit, e cila pritet të rritet.

Burimet kryesore të informacionit të përdorur për përgatitjen e tabelës, të cilat, gjithashtu janë përdorur si të dhëna hyrëse në modelin Mike Hydro, janë:

- Masterplani për Furnizimin me Ujë dhe Kanalizime për Shqipërinë - Janar 2013. Kjo është përmbledhja më e fundit e kërkesave të ujit në Shqipëri;

- Komunikimi i Tretë Kombëtar i Shqipërisë për UNFCCC (draft i tretë). Konventa Kuadër e Kombeve të Bashkuara për Ndryshimet Klimatike është një nga organet kryesore ndërqeveritare që lidhen me ndryshimet klimatike. Raportet për atë komision mund të konsiderohen si përfaqësues të opinionit të qeverisë për ndryshimet klimatike;

- Eftimi "Karakteristikat hidrogjeologjike të Shqipërisë" AQUAmundi (2010). Ky dokument, ndërkohë që ka të bëjë kryesisht me ujërat nëntokësore, gjithashtu jep informacion të përgjithshëm mbi hidrologjinë dhe burimet ujore të Shqipërisë. Dokumenti gjithashtu bazohet në dokumente të tjera të prodhuara nga qeveria e Shqipërisë në veçanti "Klima e Shqipërisë" e prodhuar nga Instituti i Hidrometeorologjisë në vitin 1975 dhe "Hidrologjia e Shqipërisë" nga i njëjti burim dhe i publikuar në vitin 1984.

- Përdorimi industrial bazohet në dy burime. "Regjistri Kombëtar për Licencat e Përdorimit të Burimeve Ujore", Ministria përgjegjëse për çështjet e mjedisit dhe Prodhimi dhe Përdorimi i Ujërave nëntokësore nga Ekonomitë Familjare dhe Industria, Agjencia Kombëtare e Ujësjellës-Kanalizimeve.

Dokumenti i fundit i udhëzimit të BE-së mbi 'Zbatimin e Bilanceve të Ujit' diskuton çështjen e raporteve. Kjo lidhet si me 'aspektin kohor' dhe 'aspektin hapësinor'. Ndër aspektet alternative të kohës që sugjerojnë është i ndarjes 'sezoni i lagësht/i thatë'. Analiza e mësipërme e Drin–Bunës në shkallë vjetore sugjeron se bilanci i ujit është shumë pozitiv. Një analizë e veçantë në përputhje me seksionin e dokumentit udhëzues të BE-së u krye për sezonin e thatë, i cili në bazë të të dhënave meteorologjike, është marrë si periudha nga qershori deri në shtator. Kjo tregoi se për Drin–Bunë, kërkesa për ujë për atë periudhë 4 mujore u përllogarit 2.2 herë më e lartë se vjetorja. Edhe pse kërkesat për ujë ishin më të larta gjatë muajve të verës ato janë përsëri një përqindje e vogël e burimeve ujore të disponueshme dhe balanca ujore e përgjithshme është përsëri pozitive. Sidoqoftë, është e rëndësishme të theksohet se nevojiten kërkime të mëtejshme në mënyrë që të përcaktohet kërkesa e ujit në secilin nënbasen në lidhje me disponueshmërinë specifike të burimeve sipërfaqësore dhe nëntokësore.

3.6 Karakterizimi i ujërave nëntokësorë

Baseni ujor Drin–Bunë karakterizohet nga tri lloje kryesore akuiferësh: Kuaternar, Karbonatik dhe Magmatik. Figura 3.8 tregon një hartë të akuiferëve kryesorë në Basenin Ujor Drin–Bunë.

3.6.1 Akuiferi kuaternar i Shkodrës

Depozitat e akuiferit të Shkodrës vërehen në lumenjtë dhe luginat në zonën e Shkodrës, Nënshkodrës dhe qytetit të Lezhës. Në shtratin e thatë, ku trashësia maksimale arrin 6 metra, hasen proluvione. Këto hasen gjithashtu edhe në rrjedhat e tjera, por në sasi të vogla. Në luginat e mëposhtme hasen depozita aluviale: Drin–Bunë, Gjadri, Kiri, Vermoshi, Valbona, Drini i Zi (Bllata, Muhurr).

Nga fshati Drisht në lumin Kir, tri tarraca të ndërtuara nga depozitat aluviale mund të vërehen me dy nga tri depozitimet e çimentuara nga materialet karbonatike. Në lumin Vermosh ekziston një zonë aluviale në të cilën ndodhet fshati Vermosh. Kjo tarracë aluviale ka një lartësi prej 0.5–1 metrash dhe një trashësi maksimale prej 3–4 metrash. Përbërja kokrrizore është kryesisht e trashë, kokërr e mesme, zhavorr dhe guralecë.

Shkëmbinj porozë gjenden në zonat Nënshkodër-Zadrimë dhe Shkodër. Ujërat nëntokësore janë të lidhura me depozitat me rërë (aluviale) që përbëjnë shtresën më të pasur me kapacitet ujëmbajtës ose shtresën e basenit nëntokësor të Shkodrës, Zadrimës dhe Nënshkodrës.

3.6.1.1 Akuiferi i Shkodrës

Ky akuifer poroz ka një përshkueshmëri të lartë dhe përfshin depozitat e zhavorrit dhe rërës së trashë, të cilat përbëjnë shtresa me kapacitet ujëmbajtës, të pranishëm në tërë zonën e Shkodrës.

Në pjesën lindore të akuiferit, zhavorri është zëvendësuar nga shkëmbinjtë gëlqerorë me shpella të shumta, ndërsa në veri, disa km në jug të Koplikut, zhavorri është në kontakt me formacionet ranore-argjilore të Piacensianit. Zhavorri kryesisht shfaqet në sipërfaqe në pjesët lindore dhe veriore të fushës së Shtoit, ndërsa drejt jugut dhe perëndimit, nën depozitat e nënshtresës argjilore, ato formojnë shtresa ujore nënartesiane dhe nganjëherë në sezonin e dimrit puset ofrojnë ujë (me presion).

Në disa zona pranë liqenit të Shkodrës puset ofrojnë ujë, por vetëm në dimër. Kjo është si pasojë jo vetëm e kuotës më të ulët në terren, por edhe për shkak të përbërjes litologjike, ku zhavorri dhe zalli pranë Liqenit të Shkodrës janë zëvendësuar pjesërisht me argjila dhe nënargjila, të cilat shërbejnë për të kufizuar shkarkimin e ujërave nëntokësorë në liqen, d.m.th. duke shkaktuar një rritje në nivelin e ujërave nëntokësorë.

Prej kodrinave të Dobracit deri në Grizhë është një sektor i pasur me rezerva të ujërave nëntokësorë, që përbën objektin kryesor për furnizimin me ujë të pijshëm të popullsisë së Shkodrës. Akuiferi poroz me përshkueshmërinë më të lartë gjendet në pothuajse të gjithë zonën e Mbishkodrës.

Në lindje, zhavorri prek me formacione bazë, si gëlqerorë karstikë të moshave Triasike, Jurasike dhe Kretake. Ujërat nëntokësore që ushqejnë këtë shtresë dalin nga formacionet bazë të Rrjollit, rrjedhave të Vrakës dhe lumit Kiri.

Reshjet atmosferike që bien direkt në sipërfaqe luajnë rol në ushqimin e ujërave nëntokësorë ku shtrihet shtresa me kapacitet ujëmbajtës. Rrjedhat e ujërave nëntokësorë lëvizin sipas pjerrësisë së terrenit, d.m.th. nga verilindja dhe lindja në zonat jugperëndimore dhe perëndimore.

3.6.1.2 Akuiferi Zadrimë - Nënshkodër

Sipas kushteve hidrogjeologjike, ky akuifer mund të ndahet në dy sektorë të veçantë: Nënshkodër dhe Fusha e Zadrimës.

Seksioni i Nënshkodrës është përhapur gjerësisht në luginat e lumit Bunë dhe Drin dhe në fushat e tyre. Në jug, ky sektor kufizohet me fushën e Zadrimës, dhe në veri me basenin e Mbishkodrës. Ai zë gjithë zonën e fushës së ulët dhe ka aktivitet kumulativ për material poroz. Depozitat aluvionale kuaternare të lumenjve Bunë dhe Drin përbëjnë një shtresë të fortë të zhavorrit të trashë dhe rërës me karakteristika të filtrimit të lartë, të cilat grumbullojnë sasi të konsiderueshme të rezervave ujore nëntokësore. Zhavorri i trashë dhe rëra dominojnë me trashësi shtresash mesatarisht nga 5-10 metra në 60 metra në disa zona. Mbulimi nën rërë varion nga 2–3 metra në 25–30 metra. Zhavorret formojnë dalje në zonat e Mjedës, Kaçaracit dhe Stajkës. Nënargjila dhe mbulimi nën rërë rriten nga veriu në jug dhe në fluksin lindje-perëndim drejt lumenjve Bunë dhe Drin.

Në pjesën verilindore të këtij baseni, uji nëntokësor është pa presion, ndërsa në sektorët e jugut dhe perëndimit, si rezultat i mbulimit me nënzhavorr dhe nënrërë, si dhe për shkak të pozicionit më të lartë hipsometrik të zonës, ata fitojnë presion dhe shpime. Në disa zona ujërat kanë karakter artesian, p.sh., Trush, Pistull, Paçram dhe fshatrat Gocaj. Nivelet e ujërave nëntokësorë, megjithatë, në shumicën e territorit, janë afër sipërfaqes, si në zonën e Mbishkodrës.

Koeficientët e filtrimit ndryshojnë nga 30–50 m/ditë dhe flukse specifike nga 5–10 l/sek/m, në zonat e ekstremeve jugperëndimore dhe perëndimore dhe jugore të basenit deri në 400–700 m/ditë dhe 100–150 l/sek/m, respektivisht në shumicën e sektorëve të saj, sidomos pranë lumenjve Bunë dhe Drin.

Drejtimi i rrjedhës së ujërave nëntokësorë është kryesisht drejt jugut dhe jugperëndimit. Ujërat nëntokësore në këtë basen përgjithësisht janë të ëmbla me veti fizike dhe kimike të mira dhe një varg temperature prej 12–16°C.

Sektori i fushës së Zadrimës, i cili është i lidhur me veprimtarinë kumulative të materialit aluvial të kaskadës së Gjadrit, nuk është shumë i pasur me ujëra nëntokësorë. Depozitat aluviale të lumenjve në fushën e Zadrimës janë të kufizuara. Trashësia kuaternare nuk kalon 25–30 metra në zona të caktuara dhe deri në 50 metra në zonat pranë lumenjve. Shtresat e zhavorrit kanë trashësi të vogël deri në 2-3 metra.

Sektorë të veçantë të fushës së Zadrimës në afërsi të lumenjve (Mabe, Dajç, Gramsh dhe Gjadër, Në Zojë dhe Mabe) kanë zhavorre me kapacitet ujëmbajtës deri në 20 metra të trasha dhe me një prodhim të lartë dhe një depërtueshmëri të lartë. Në këto sektorë koeficienti i filtrimit shkon nga 35 në 60 m/ditë, ndërsa shkalla specifike e prurjes ka një gamë prej 5–14 l/sek/m. Në sektorin

e Gramshit, Zojës dhe Gjadrit koeficienti i filtrimit shkon nga 5 deri në 30 m/ditë, ndërsa shkalla specifike e prurjes në 2 l/sek/m.

3.6.1.3 Rajoni i Peshkopisë në Bashkinë e Dibrës

Kjo zonë përfshin zhavorre dhe zall, gurë ranor argjilor që ndodhen në shtratin e lumit Drini i Zi. Ato shtrihen nga Ura e Dodës në afërsi të Maqellarës në jug dhe përbëhen nga shkëmbinj të rrumbullakosur që kanë një trashësi që varion nga disa metra në 10–15 metra në zonën Muhurit dhe Fushë-Aliajt. Këto zhavorrë kanë lidhje të mira hidraulike me lumin.

3.6.1.4 Vlerësimi sasior

Rezervat e akuiferit kuaternar shfrytëzohen për ujë të pijshëm, duke furnizuar Lezhën, Shkodrën, Malësinë e Madhe, Tropojën, Pukën, Kukësin, Pogradecin dhe fshatrat përreth.

Shfrytëzimi i rezervave nga fusha e Nënshkodrës deri në 1000 l/sek dëshmohet nga burimet që rrjedhin nga shkëmbinjtë gëlqerorë, të cilët janë të varur prej reshjeve atmosferike.

Qyteti i Shkodrës furnizohet me ujë nga zonat me kapacitet ujëmbajtës të Dobraçit nga puse, duke shfrytëzuar një prurje totale prej 900 l/sek në stacionin e pompimit të Dobraçit. Puset e tjera të përdorura që furnizojnë fshatrat me ujë afër Shkodrës ofrojnë:

- Bërdica: 100 l/sek nga dy burime
- Bushat: 2 l/sek
- Bahçallëk: 100 l/sek
- Dajç: 11 l/sek
- Oblikë: 2 l/sek
- Shpime të tjera: 80–100 l/sek

Sasia totale e ujit që përdoret nga rajoni i Shkodrës është rreth 1200-1300 l/sek.

Zona e Zadrimës siguron rreth 300 l/sek ujë, ndonëse kjo zonë ka kufizuar shfrytëzimin e ujit nëntokësor për shkak të cilësisë së dobët të tij. Megjithatë, gjatë viteve të fundit, puse të shpuara në formacionet karbonatike të Kakariqit treguan cilësi të mirë të ujit. Sot, në këtë zonë ujërat shfrytëzohen si më poshtë:

- 50 l/sek nga stacionet e pompimit, 20 l/sek nga ato në formacione gëlqerore
- 200 l/sek të marra nga puset e fshatit të përdorura për ujitje
- 200 l/s të marra nga burime natyrore në zonën përreth

Për qytetin e Peshkopisë rrjedhat e ujërave që shkojnë nga 60–100 l/sek janë marrë nga tri puset e vendosura në shtratin zhavorror të Drinit të Zi pranë fushës së Muhurrit.

3.6.2 Akuiferi karbonatik

Ky akuifer përbëhet nga depozita gëlqerore dhe dolomite, të cilat gjenden pothuajse në të gjithë anën veriperëndimore dhe në pjesën jugore të basenit qendror, duke formuar një masë të madhe të karbonateve në të ashtuquajturat Alpet Shqiptare. Në këto depozita ka burime shumë produktive, si në Tushemisht, Lin (Pogradec), Kalimash, Skavicë (Kukës), Valbonë, Dunishe (Tropojë), Petroshan dhe Syri Sheganit. Ujërat nëntokësore që u përkasin depozitimeve karbonatike kanë një debit të madh të ujërave nëntokësore që varion nga 100–3000 l/s. Regjimi i ujit në këtë akuifer të basenit është shumë i ndryshueshëm në sezonin e dimrit ku ata janë quajtur burime, por në fakt janë pothuajse lumenj.

Rezervat ujore të Tropojës, Kukësit dhe Pogradecit janë burimet më produktive, të cilat momentalisht nuk shfrytëzohen plotësisht për nevojat e këtyre rretheve. Për rajonin e Peshkopisë, ujërat nëntokësore sigurohen nga Burimi i Radomirës. Vlen të përmendet vlerësimi i mëposhtëm:

- Në rajonin e Tropojës, burimi natyror në Shoshani Vrella ka një shkarkesë prej 1000 l/sek, duke furnizuar qytetin e Bajram Currit dhe fshatrat përreth qytetit. Aktualisht, vetëm 100 l/sek shfrytëzohet.
- Për qarkun e Kukësit, qyteti i Kukësit furnizohet nga burimi natyror Kolosiani me shkarkim prej 300 l/sek. Qyteti i Krumës furnizohet nga burimi natyror Kruma me shkarkim prej 100 l/sek.
- Në Rajonin e Pogradecit, burimi natyror në Tushemisht siguron rreth 200 l/sek. Burimi natyror i Linit ofron deri në 20 l/sek për konsum shtëpiak, 20 l/sek për fshatin Lin dhe 80 l/sek për kultivimin e peshkut.
- Për rajonin e Peshkopisë, qyteti i Peshkopisë furnizohet me 100 l/sek nga burimi natyror Radomira. Për zonën e Maqellarës, burimi natyror i Blatës siguron 20 l/sek.

Stacionet kryesore të monitorimit në akuifer janë treguar në figurën 3.7. Cilësia e ujit të nxjerrë nga akuiferi karbonatik mund të përmblidhet si vijon:

- Mineralizimi total në akuifer varion nga 142–280 mg/l. Ujërat e këtij akuiferi janë ujëra të ëmbla.

- Ashpërsia totale varion nga 4.42–10.01 Fp.° gj në Gurra e Kolesjanit, Kukës, Tushemit, Lin Pogradec, Syri i Sheganit, burimet e Shkodrës. Ashpërsia është brenda standardit shqiptar.

- pH e ujërave nëntokësore është dobësisht alkaline me një amplitudë prej 7.4–7.69.

- Përmbajtja e Ca, Na, K, Mg, Cl, SO_4 dhe solideve totalisht të tretura janë të gjitha brenda standardeve shqiptare dhe të BE-së.

- Nivelet e NH_4, NO_3 dhe NO_2 janë brenda standardeve të kërkuara për ujë të pijshëm.

- Cilësia e ujit të akuiferit karbonatik është klasifikuar si "shumë e mirë".

3.6.3 Akuiferi magmatik

Akuiferi magmatik përbëhet nga tri lloje shkëmbinjsh:

- Shkëmbinjtë Ultrabazikë të Akuiferit: Këto janë të përhapura gjerësisht në Basenin Ujor Drin–Bunë. Këto shkëmbinj përbëhen kryesisht nga hartzburgitët, lerolitë të dunitit dhe serpentina, më pak piroksene. Shpërndarja e burimeve që hasen në këtë kompleks nuk është e ngjashme për çdo masiv ultrabazik, si rezultat i një numri faktorësh që ndikojnë në masivet me kapacitet ujëmbajtës (lartësia e masivit, densiteti i thyerjeve, mbulimi i bores etj.). Për këtë kompleks me interes është vetëm masivi i Krrabit ku burimet prodhojnë 5–25 l/s.

- Akuiferi i shkëmbit me acid të lartë: Këta shkëmbinj kanë përhapje të kufizuar dhe përbëhen nga dioriti i kuarcit, graniti plagios, diorite mikro dhe granitet. Këto gurë shtrihen në formën e masiveve të vegjël. Vetitë hidrogjeologjike të shkëmbinjve të këtij kompleksi nuk janë të mira me një prurje që mund të ndryshojë nga 0.05–0.3 l/s.

- Akuiferi i depozitave permiane dhe triasike të ulëta - mesatare: Këto depozita uji shtrihen në të gjithë Basenin Ujor Drin–Bunë, si në Alpe dhe zonat tektonike si masivët e Gashit dhe të Korabit. Këto janë depozita me një moshë më të vjetër me një prurje tipike prej 0.1–5.0 l/s.

Për këtë akuifer, e vetmja zonë me interes për shfrytëzimin e ujërave nëntokësore shtrihet në masivin e Krrabit ku ka burime me një shkarkesë prej 5-25 l/s. Ujërat klasifikohen si ujëra të ëmbla me një mineralizim prej 250–350 mg/l.

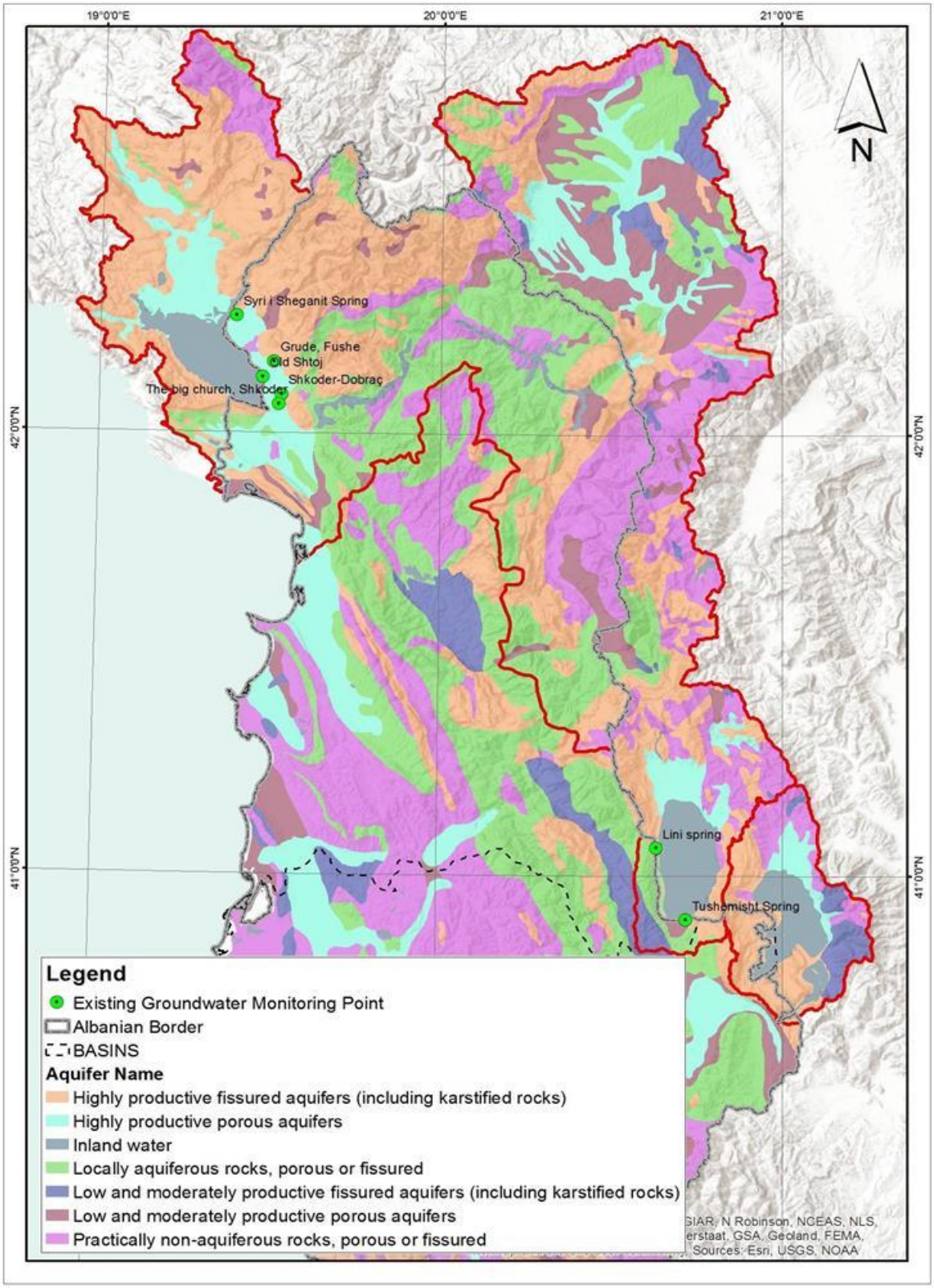

Figura 3.8: Akuiferët kryesorë të Basenit Ujor Drin–Bunë

4. Presionet dhe ndikimet

4.1 Burimet e ndotjes së ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë

Urbanizimi, zhvillimi industrial, bujqësia, prodhimi i energjisë, prania e *hotspot*-eve dhe shkarkimi i ujërave të ndotura urbane dhe rurale në të dyja anët e Basenit Ujor Drin–Bunë në rajonet e Shkodrës, Kukësit dhe Dibrës konsiderohen si burimet kryesore të ndotjes. Ujërat e basenit përdoren për pirje, mbështetjen e aktivitetit industrial, ujitje, si dhe prodhimit të energjisë pa marrë parasysh ndikimin që këto mund të ketë në cilësinë e ujit. Përveç kësaj, zona e pellgut ujëmbledhës është pjesërisht e shpyllëzuar dhe shpesh zonat e mbrojtura janë në përdorim. Për më tepër, Baseni Ujor Drin–Bunë dhe degët e tij shfrytëzohen si vendshkarkim për ujërat e ndotura urbanë dhe ato industrialë. Rrjedhimisht, Baseni Ujor Drin–Bunë përballet me një rritje të ndotjes së ujit dhe humbjen e florës dhe faunës.

Disa burime të ndotjes së ujit dhe presioneve në lumë mbeten konstante nga rajoni në rajon. I tillë është rasti i hedhjes së mbetjeve të ngurta komunale, shkarkimi i ujërave të ndotura dhe hedhja e mbeturinave industriale. Dallimi kryesor midis rajoneve është lloji i industrisë dhe shtrirja e zhvillimit të bujqësisë.

4.1 Menaxhimi i mbetjeve

Menaxhimi i mbetjeve të ngurta në të tri rajonet karakterizohet nga mungesa e vendgrumbullimit të mbetjeve në zonat rurale, transporti i papërshtatshëm, mungesa e trajtimit dhe e vend depozitimeve të përshtatshme. Mungesa e zonave të trajtimit dhe grumbullimit të ujërave të ndotur, përbën sfidën kryesore dhe burimin e mundshëm të ndotjes së ujit në rajonin e Shkodrës dhe Kukësit. Të tria rajonet depozitojnë mbetjet e ngurta të tyre në vendgrumbullimet e improvizuara shpesh pranë shtratit të lumit duke ndotur Basenin Ujor Drin–Bunë dhe ujërat e tij. Shkodra është një nga rajonet e pakta që kanë një vendgrumbullim higjieno-sanitar. Megjithatë, Qarku i Shkodrës gjithashtu ka 4 zona të papërshtatshme për vendgrumbullimin e mbetjeve të ngurta (vendshkarkime), ndërsa Kukësi ka 5[23] dhe Dibra ka 4[24]. Venddepozitimet e Velipojës në Shkodër ndodhet rreth 670 metra nga lumi Drin, ndërsa Kukësi ka dy venddepozitime në distancë rreth 500m dhe 70m nga Drini i Zi dhe Liqeni i Fierzës respektivisht. Peshkopia gjithashtu ka një venddepozitim afër lumit në një distancë jo më shumë se 220 metra nga Përroi i Llixhave, degë e Drinit të Zi. Në mënyrë të ngjashme, edhe pse ekzistojnë plane paraprake për të ndërtuar impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura në të tria rajonet, ujërat e ndotura komunale ende derdhen drejtpërdrejt në degët e Basenit Ujor Drin–Bunë pa trajtim.

Shqetësimet për ndotjen e lumit nga mbetjet e ngurta vetëm do të rriten në të ardhmen pasi prodhimi i tyre rritet nga viti në vit, megjithëse ka pasur një tendencë për të ndryshuar këtë trend në dy vitet e fundit me një rritje të riciklimit. Në Shkodër shkalla e prodhimit të mbetjeve të ngurta për person është rritur me 70% nga viti 2005 deri në 2014 (respektivisht 0.167 deri 0.237 kg/person/ditë), dhe në Kukës në të njëjtën periudhë kohore me 62% (0.133–0.214 kg/person/ditë, respektivisht)[25]. Sasia e rritur e mbetjeve të ngurta të gjeneruara rrit presionin mbi lumenjtë për sa kohë që rajonet nuk kanë impiante të trajtimit të ujërave të ndotura dhe vendgrumbullime higjieno-sanitare për të depozituar mbetjet komunale dhe ato industriale.

Së fundi, AMBU-ja në bashkëpunim me ASIG, ka përfshirë informacione për depozitimin e mbetjeve të ngurta urbane në Geoportalin e Autoritetit Shtetëror për Informata Gjeohapësinore, të cilat mund të shihen në: http://geoportal.asig.gov.al.

4.1.2 Aktiviteti industrial

Industria gjithashtu ushtron një presion të vazhdueshëm në burimet e Basenit Ujor Drin–Bunë. Tri rajonet trashëgojnë ndotje industriale nga e kaluara dhe hasin shqetësime serioze në lidhje me ndotjen industriale të së tashmes edhe pse lloji i industrisë ndryshon nga rajoni në rajon.

Në të kaluarën, industria e zhvilluar në rajonin e Shkodrës varionte nga industria e ndërtimit në atë kimike dhe mekanike. Në Kukës dhe Dibër, minierat kanë qenë sektori kryesor i ekonomisë në zonë gjatë 50 viteve të fundit. Rajoni i Kukësit

[23]http://geoportal.asig.gov.al.

[24]http://geoportal.asig.gov.al.

[25] Burimi: Ministria përgjegjëse për transportit.

dhe Dibrës është i pasur me krom, bakër, hekur, nikel, silikat, mineral alumini (boksit), linjit, platinium, uranium, asbest, kuarc, qymyr dhe argjila që janë shfrytëzuar vazhdimisht[26].

Në të kaluarën, ekonomia e rajonit të Kukësit u ndërtua kryesisht në minierat e hekur-nikelit, kromit dhe bakrit. Përveç përfitimeve ekonomike të këtij sektori për popullatën, minierat kanë ndikuar gjithashtu në cilësinë e ujit të Basenit Ujor Drin–Bunë kryesisht përmes kullimit të ujit acid dhe mbetjeve[27]. Uzinat kryesore që kanë shkaktuar probleme mjedisore janë minierat e kromit dhe guroret (në Çabrat, Rrogam 1, 2, 3, Çorraj, Lajthizë, Kam, Kepenek, Zogaj 1, 2, 3, Skatinë, Shpati i Vishës, Vlah, Pëlajlaj, Qafëprushi, Prroi i Batrës, Kalimash 1, 2, 3) dhe minierat e bakrit (në Gjegjan, Gdheshtë, Shëmri/Leproi, Golaj, Nikoliq, Krumë/Kullaj, Goskolli)[28]. Studimet kanë treguar se minierat e bakrit vazhdimisht shkarkojnë ujërat e ndotura acide në burime apo lumenj, të cilat përfundojnë në liqenin e Fierzës. Për shkak të aktivitetit të kaluar të minierave, rajoni i Kukësit ka trashëguar dy ish-hotspote të lidhura me minierat, minierën në Gjegjan dhe fabrikën e shkrirjes së bakrit në Rexhepaj. Hotspotet kanë venddepozitime që ende ruajnë sasi të mëdha të mbetjeve minerare. Ish-minierat e bakrit në Gjegjan dhe uzina e shkrirjes së bakrit në Rexhepaj ende përbëjnë kërcënime serioze për mjedisin, megjithëse aktivitetet nuk janë aktive sot.

Fabrika e shkrirjes së bakrit në Rexhepaj ndodhet vetëm 300 metra nga lumi Luma. Shpesh, mbetjet përfundojnë në lumin Luma, i cili i transporton drejtpërdrejt në Liqenin e Fierzës, vetëm 1 km larg nga ish-uzina. Përveç zonave hotspote, rajoni ka gjithashtu një venddepozitim në ish-Uzinën e Pasurimit të Kromit në Kalimash, e cila nuk është klasifikuar si hotspot. Në Dibër, pjesa më e madhe e aktivitetit minerar ka qenë e përqëndruar në nxjerrjen e kromit në Bulqizë, Bater, Theknë, Ternovë, dhe Cërujë, dhe Shkallë dhe të mermerit në fshatin Muhurr.

Minierat janë ende sektori kryesor ekonomik në rajonet e Kukësit dhe Dibrës, të fokusuar në minierat e anhidridit (sulfat anhidrik kalciumi, CaSO4) në anën e djathtë të Drinit të Zi në rajonin e Dibrës dhe në minierat hekur-nikel, krom dhe bakër rreth liqenit të Fierzës në Rajonin e Kukësit. Deri në vitin 2014, në rajonin e Kukësit kishte rreth 80 operatorë që kishin marrë leje minerare (35 në Tropojë, 30 në Kukës dhe 15 në Has)[29].

Një përzgjedhje e hartave është dhënë në figurat 4.1 deri 4.4 për të treguar aktivitetet aktuale të minierave dhe venddepozitimet në Basenin Ujor Drin–Bunë[30].

[26] Shërbimi Geologjik Shqiptar, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë", qarku i Korçës.

[27] Shërbimi Geologjik Shqiptar, "Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë", qarku i Korçës.

[28] Shërbimi Geologjik Shqiptar, "Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë", qarku i Kukësit, 2014.

[29] Shërbimi Geologjik Shqiptar, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë", qarku i Dibrës dhe i Kukësit.

[30] geoportal.asig.gov.al.

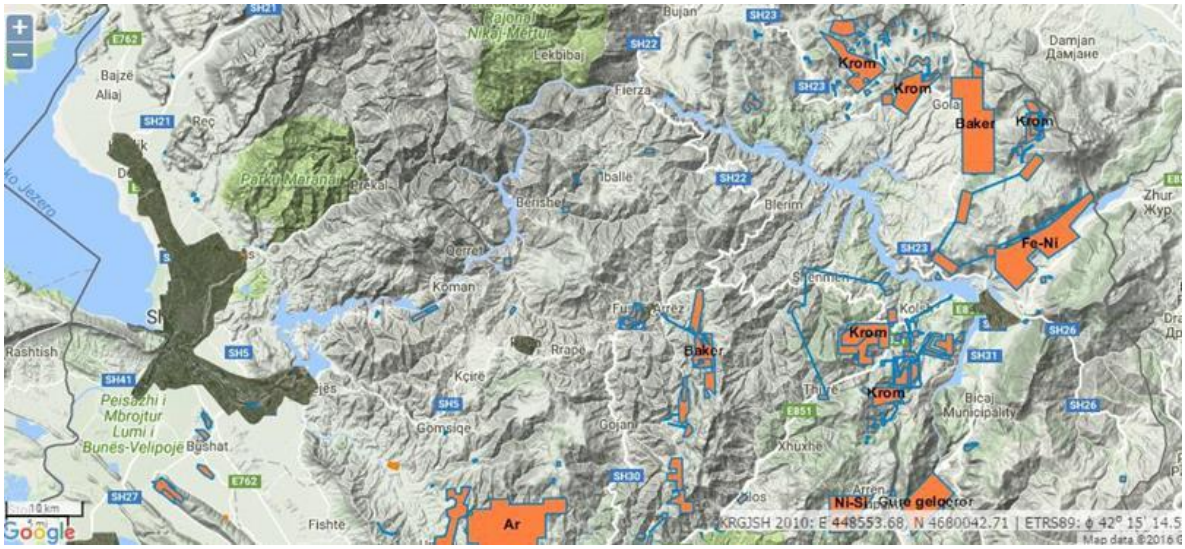

Figura 4.1: Vendndodhja e aktiviteteve aktuale minerare në rajonet e Shkodrës dhe të Kukësit

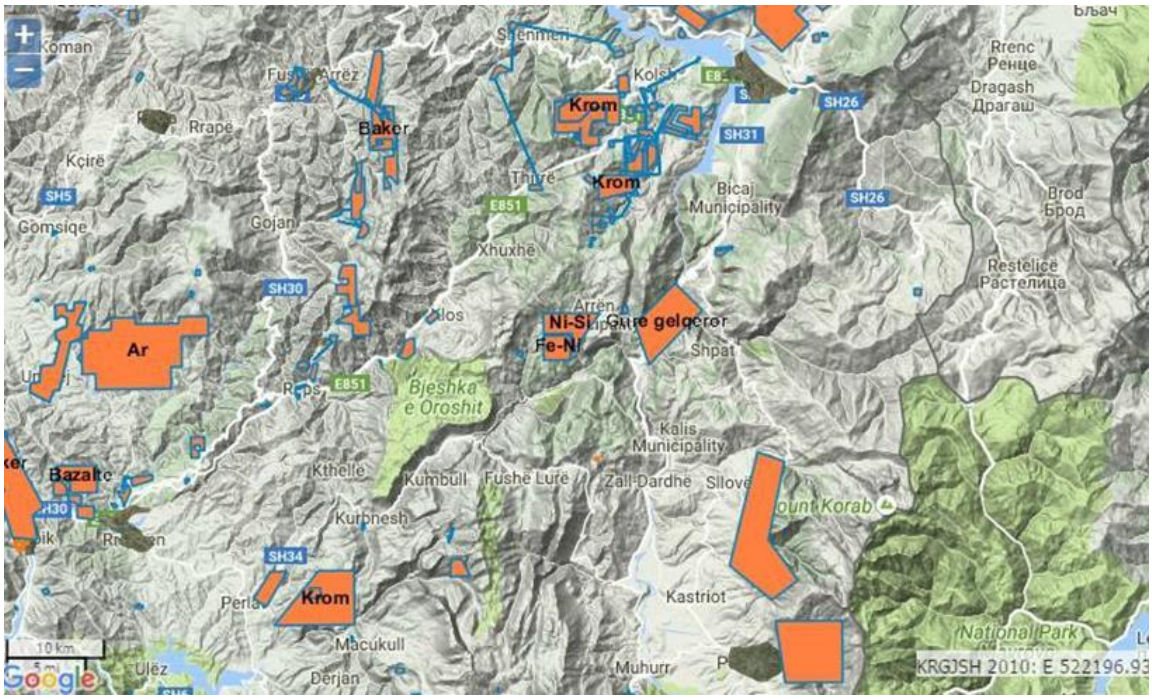

Figura 4.2: Vendndodhja e aktiviteteve aktuale minerare në rajonin e Dibrës

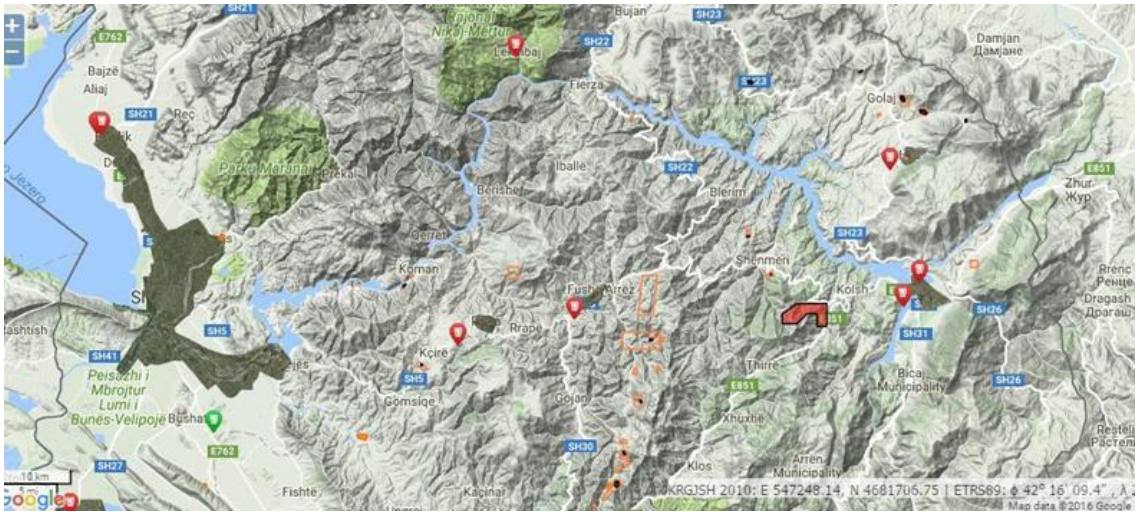

Figura 4.3: Treguesit në hartë tregojnë depozitat; zonat e kuqe dhe portokalli u referohen zonave të rrezikshme minerare

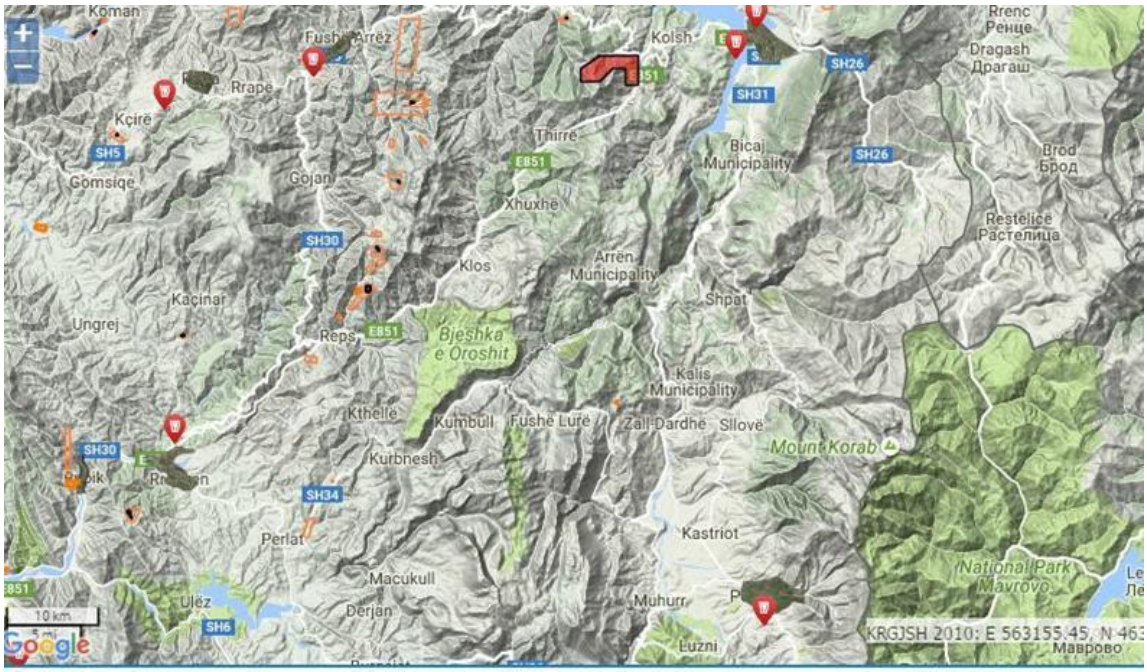

Figura 4.4: Venddepozitimet dhe zonat e rrezikshme minerare pranë Drinit të Zi

4.1.3 Erozioni

Shfrytëzimi i inerteve të Basenit Ujor Drin–Bunë është gjithashtu një aktivitet që ka dëmtuar seriozisht degët e lumenjve gjatë 25 viteve të fundit. Si pasojë, degët e Drinit-Bunës pësojnë erozion të rëndë vertikal në kanalin Drin–Gjadër–Kir në Mali i Rrëzuem (> 50 cm thellësi), Beltoje (> 50 cm) dhe Zalli i Kirit (> 15 cm). Në lumin Drini i Zi erozioni ka ndikuar kryesisht në seksionin Ura e Muhurit (> 50cm)[31].

4.1.4 Hidrocentralet

Shqetësim serioz për cilësinë e ujit të Basenit Ujor Drin–Bunë lidhet gjithashtu edhe me hidrocentralet, edhe pse pjesa më e madhe e lumit Drin është përdorur për prodhimin e energjisë për më shumë se 40 vjet. Megjithatë, ka pasur një rritje të konsiderueshme të numrit të hidrocentraleve të vogla koncesionare (SHPP) që janë ndërtuar ose që janë planifikuar në Basenin Ujor Drin–Bunë. Në nivel kombëtar, prej vitit 2008 janë dhënë 197 kontrata koncesioni për ndërtimin e 555 HEC-ve të vogla, nga të cilat 180 kontrata koncesioni janë aktive dhe ministria përfundoi 17 kontrata. Për 180 kontratat e koncesionit të cilat janë aktive, është parashikuar ndërtimi i 486 HEC-ve. Gjithashtu, në përputhje me implementimin e VKM-së nr. 822, ka akoma 119 HEC-e të cilat nuk janë subjekt koncesioni[32].Për sa i përket Basenit Ujor Drin–Bunë, sipas AKBN-së, në përfundim të tremujorit të parë të vitit 2018 ka 47 kontrata koncesionare për ndërtimin e 121 hidrocentraleve të vegjël (SHPP) me një kapacitet të përllogaritur prej 650 MW dhe gjithashtu 26 HEC-e të vegjël që nuk janë subjekt koncesioni. 29 HEC-e të vegjël janë tashmë në funksionim.

Studime mbi ndikimin që SHPP-të kanë në cilësinë e ujit të Basenit Ujor Drin–Bunë dhe jetën ujore janë ndërmarrë, aty ku është kërkuar ligjërisht. Megjithatë, mbeten ende shumë pyetje të hapura, në lidhje me vendndodhjen e SHPP-ve edhe ndikimin e tyre në Basenin Ujor për sa u përket çështjeve mjedisore dhe sociale, të cilat përfshijnë:

- Caktimin e vendeve, brenda ose në kufij të Zonave të Mbrojtura apo ndërtimi duke respektuar tiparet arkitektonike dhe mjedisore;
- Rrjedhë e pamjaftueshme e shtratit të lumit, p.sh., potencial për të prishur standardet e rrjedhës ekologjike;
- Cilësia e raporteve të impaktit mjedisor, të cilat përfshijnë mungesën e rishikimit të pavarur dhe disponueshmërinë e raporteve;
- Nevoja për vlerësime mjedisore dhe sociale nën marrëveshje huazimi specifike;
- Kompensimi i pronarëve të tokës dhe komuniteteve lokale të cilat preken nga mungesa e ujit apo nga përmbytjet.

Veçanërisht në lidhje me ndikimin e mundshëm që SHPP-të kanë në erozionin[33] e detit, d.m.th., duke shërbyer si barrierë, digat nuk lejojnë prurjen e lumit për të transportuar sedimentet (gurët, pjesët e mëdha etj.) në det çka ndihmon në mbajtjen e plazheve[34].

Për sa u përket efekteve të hidrocentraleve në lidhje me legjislacionin për Natyrën, të BE-së, Komisioni Evropian ka publikuar në 2018 një dokument udhëzues[35]. Dokumenti nënvizon rangun e efekteve që hidrocentralet mund të kenë në habitatet dhe speciet nën DKU- në dhe nën Direktivat e Natyrës, veçanërisht, të tilla si:

- Ndryshimet në morfologjinë e lumit dhe të habitateve lumore;
- Barriera për migrimin dhe shpërndarjen e specieve të mbrojtura;
- Ndërprerja e dinamikës së sedimenteve;
- Ndryshimi i regjimit të rrjedhës ekologjike;
- Ndryshimet e regjimit të rrjedhës sepse e marrin hidrocentralet;
- Ndryshimet në ciklet e përmbytjeve sezonale;
- Lëndët kimike në ujë ose ndryshimet në temperaturë;
- Plagosja dhe vrasja e kafshëve individuale;
- Zhvendosja edhe shqetësimi;
- Efektet në speciet dhe habitatet tokësore.

Duke tërhequr në të njëjtën kohë vëmendjen në faktin se çfarë është përmendur më sipër mund të ketë efekte kumulative, të cilat me kalimin e kohës do të ndodhin shpesh, dhe që efektet kumulative

[31] SHGJSH, Drejtoria e Hidrogjeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, Monitorimi i Dinamikës së Shtratit në Lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjëndjes, shkurt, 20.

[32] AKBN.gov.al,informacion për tremujorin e parë të 2018-ës.

[33] AKM, Raporti i Gjendjes në Mjedis, 2014.

[34] AKM, Raporti i Gjendjes në Mjedis, 2014.

[35] Dokumenti udhëzues rreth kërkesave për hidroçentrale, në lidhje me legjislacionin e BE-së për Natyrën, Komisioni Evropian, 2018.

dhe të hidrocentraleve të vogla mund të jenë të shpeshta dhe me efekte të ndjeshme.

"Është akoma e vlefshme deklarata e drejtorëve të ujit të BE-së – rreth zhvillimit të hidrocentraleve nën DKU-në nga 2010[36]:

- Duhet të zhvillohen mekanizmat paraprakë të planifikimit për ndarjen e zonave për projektet e reja të hidrocentraleve. Ky përcaktim duhet të bazohet në një dialog ndërmjet institucioneve të ndryshme përgjegjëse, palëve të interesit dhe OJQ-ve.

- Për të minimizuar nevojën për vende të reja, zhvillimi i kapaciteteve të hidrocentraleve mund të mbështetet me modernizimin dhe përmirësimin e infrastrukturave ekzistuese.

- Zhvillimi i hidrocentraleve duhet të shoqërohet me ekologji të përmirësuar të ujit, me standarde të qarta ekologjike për objektet e reja ose me objektet ekzistuese të modernizuara dhe me përmirësimin e kushteve të operimit. Hidrocentralet e reja duhet, për shembull, të kenë pasazhe të peshkut dhe duhet të respektojnë një rrjedhë minimale ekologjike.

- Një analizë e kostove dhe përfitimeve të projektit është e nevojshme për të mundësuar gjykimin nëse përfitimet për mjedisin dhe shoqërinë, që parandalojnë përkeqësimin e statusit ose rivendosjen e statusit të mirë, tejkalohen nga përfitimet dhe modifikimet. Kjo nuk do të thotë se do të jetë e domosdoshme të fitosh para ose të llogarisësh të gjitha kostot dhe përfitimet për të bërë një gjykim të tillë.

- Madhësia e projektit nuk është kriteri më i rëndësishëm për të nxitur Nenin 4 (7). Qasja përkatëse është vlerësimi nëse një projekt i caktuar do të rezultojë në përkeqësimin e statusit të një trupi ujor. Kështu, projektet e çdo madhësie mund të bien në nenin 4 (7)."

Një konkluzion i çmuar i dokumentit udhëzues i cili ka rëndësi për situatën e veçantë të Shqipërisë ku ndërtimi i hidrocentraleve të vogla është zhvilluar në mënyrë të shpejtë në vitet e fundit, është se:

"Përqasja tradicionale për zhvillimin e një plani ose projekti, qoftë ky për hidrocentrale ose fusha të tjera, është së pari të konceptohet plani ose projekti për qëllimin e tij dhe më pas të konsiderohet mjedisi i gjere dhe çështje të tjera. Megjithatë, kjo shpesh rezulton në konflikte potenciale duke marrë në konsideratë në një fazë relativisht të vonë në procesin e planifikimit, me raste kur ka më pak kohë për manovra. Kur koncepti i projektimit ka avancuar, vlerësimi i ndikimit në mjedis shpesh kthehet në një ushtrim në kufizim dëmesh. Pranimi i këtyre vështirësive, bën që planifikuesit e infrastrukturës gjithnjë e më shumë të adoptojnë një përqasje të integruar të planifikimit dhe projektimit të veprës. Përqasja e integruar merr në konsideratë edhe nevojat infrastrukturore ashtu edhe ato ekologjike të vendndodhjes dhe i faktorizon këto në konceptimin fillestar të projektit, së bashku me përdorues të tjerë të lumit. Kjo gjithashtu promovon një proces me interaktiv dhe transparent dhe inkurajon asistencë aktive dhe impute nga ambientalistë dhe grupe interesi që në fazat fillestare."[37]

Fokusi në ndërtimin e hidrocentraleve të vogla për të zvogëluar nevojat e vendit për elekricitet ka krijuar përgjithësisht presion të konsiderueshëm në rrjedhat ujore dhe veçanërisht në ekosistemet. Në këto kushte, është me rëndësi të vëzhgohen procedurat dhe veçanërisht ligjet dhe rregullat që kanë lidhje me menaxhimin dhe përdorimin e ujit në basenin ujor.

Një element i rëndësishëm i këtij procesi është rrjedha ekologjike (shih kapitullin 4.2.3), vëzhgimi i të cilit është siguruar në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", i cili e përcakton atë si një mesatare ditore të studimit hidrologjik, i cili nuk tejkalon më shumë sesa 355 ditë në vit. Kjo nënkupton se një mesatare e rrjedhës natyrale është më e vogël se vlera Q_{355} për vetëm 10 ditë në vit. Ky është një tregues i rëndësishëm për të përcaktuar kushtet e ekosistemeve akuatike. Institucionet që konfirmojnë dhe monitorojnë janë: i. Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore, në kohën e aprovimit të Aplikimit për Përdorimin e Ujit; dhe ii. Agjencia Rajonale e Mjedisit, e cila duhet të monitorojë dhe respektojë kushtet e rrjedhës ekologjike.

[36] Mbledhje informale e drejtorëve të Bashkimit Evropian, kandidatëve dhe vendeve të EFTA, Segovia, 27-28 Maj 2010.

[37] Dokumenti udhëzues rreth kërkesave për hidroçentrale, në lidhje me legjislacionin e BE-se për Natyrën, Komisioni Evropian, 2018.

Në shumë raste, leja për përdorim të ujit për energji nuk është e bazuar në kurbën ditore të rrjedhës së qëndrueshme, ashtu siç kërkohet nga ligji nr. 111/2012 i sipërpërmendur, por vetëm në disa vlerësime të kryera nga projektuesit.

Nga të dhënat e marra është e kuptueshme që shumica e hidrocentraleve të vogla janë me derivacion, çka nënkupton se një sasi e caktuar uji merret nga rrjedha normale për një distancë të caktuar dhe kthehet përsëri në rrjedhë. Ka vetëm disa raste në të cilat hidrocentrali i vogël shoqërohet me digë. Më këtë rast regjimi i rrjedhës së poshtme është i varur nga regjimi i vetë hidrocentralit. Në të dyja rastet rrjedha ekologjike është e detyrueshme. Kjo vlerë i duhet shtuar sasisë së ujit të nevojshëm për përdoruesit e tjerë të rrjedhës së poshtme të hidrocentralit të vogël, e cila mund të jetë ujë për vaditje, ujë të pijshëm ose përdorim uji në industri të tjera.

Është e nënkuptuar se përgjatë procedurave të dhënies së lejeve, jo në të gjitha rastet, vlerësimi i rrjedhës ekologjike bëhet duke marrë parasysh gjithashtu përdorues të tjerë të rrjedhës së poshtme të hidrocentralit të vogël. Disa herë përdorues të tjerë janë neglizhuar, veçanërisht ata të lidhur më ujitjen, duke qenë pjesë e bujqësisë. Përveç kësaj, siç edhe tregohet më sipër, sigurimi i një rrjedhje ekologjike, nuk garanton mosprekjen në mënyrë domethënëse të ekologjisë së basenit ujor.

Eksperienca tregon se është e nevojshme të rriten aftësitë profesionale të ZABU–ve në vlerësimin e rrjedhës ekologjike dhe ndërgjegjësimi i tyre për sa i përket çdo përdoruesi. Kjo për arsye se, ata janë përgjegjës për interpretimin e studimeve hidrologjike të përgatitura dhe dorëzuara nga përdoruesit e ujit, duke i kushtuar vëmendje rrjedhës ekologjike e cila duhet lejuar në rrjedhën ujore.

Ndërtimi i kapaciteteve të ZABU – ve dhe sa më sipër u përmend është një e domosdoshmëri, jo vetëm për të kuptuar dhe interpretuar elementet hidrologjike të rrjedhës, por gjithashtu për të lidhur ato me mundësitë për përdorim të ujit dhe nevojat për rrjedhë ekologjike, e cila është e domosdoshme për një mjedis të qëndrueshëm ekologjik në kohë edhe hapësirë.

Këto zyra duhet të jenë në gjendje të bëjnë një vlerësim të përgjithshëm të balancës së ujit në seksionet e rrjedhës ujore në sezone të ndryshme të vitit, në mënyrë që të vlerësojnë siç duhet kërkesën për ujë dhe furnizimin me ujë, duke mbajtur në mënyrë të përhershme rrjedhën ekologjike e cila është e nevojshme për mjedisin në përgjithësi dhe detyruese për të siguruar statusin ekologjik të rrjedhës në vetvete, në përputhje me ligjin 111/2012, "Për menaxhim e integruar të burimeve ujore".

Në këtë kuptim, aktualisht rrjeti i pamjaftueshëm i monitorimit, të dhënat e kufizuara (mungesa e miratimit/vlefshmërisë) së bashku me kapacitetin e limituar teknik dhe financiar e bëjnë shumë të vështirë zbatimin e ligjit shqiptar. **Programi i propozuar i masave (kapitulli 12 i këtij dokumenti) dhe plani i veprimit 6-vjeçar për institucionet përgjegjëse (kapitulli 14, Tabela 14.7 të këtij dokumenti) përfshijnë hapat e nevojshëm për të përmirësuar situatën aktuale.**

4.1.5 Ndotja bujqësore

Shkarkimet e bujqësisë mbeten gjithashtu një sfidë për ndotjen e lumenjve. Midis tri rajoneve, Shkodra ka sektorin më të zhvilluar bujqësor pasi Kukësi dhe Dibra janë kryesisht rajone malore. Në zonat bujqësore të ulëta si ato të rajonit të Shkodrës, ndryshimet në sistemin ekonomik të vendit gjithashtu janë shoqëruar me ndryshime në sektorin e bujqësisë në vend. Rrjedhimisht, sot, sektori i bujqësisë është duke u zhvendosur nga një sistem i bazuar në familje në një sistem intensiv të bujqësisë. Kjo është përkthyer në realitet me një rritje në inputet bujqësore si pesticidet, herbicidet dhe lëndët ushqyese. Në fakt, në vitin 2015, Shqipëria importonte 67% më shumë plehra kimike krahasuar me vitin 2013 (152.207 ton në vitin 2015 kundrejt 102.483 ton në vitin 2013)[38] dhe 71% më shumë pesticide (1.365.346 ton në vitin 2015 krahasuar me 982.314 ton në vitin 2013)[39]. Në bazë kombëtare, Shkodra, Dibra dhe Kukësi nuk janë shfrytëzuesit kryesorë të plehrave kimike. Megjithatë, Shkodra përdor rreth 6.66% të plehrave kimike ndjekur nga Dibra dhe Kukësi me 5.58 dhe 1.39% përkatësisht. Kur nuk menaxhohen siç duhet, inputet bujqësore rrezikojnë ndotjen e ujit të lumenjve.

4.1.6 Ndotja e ujërave nëntokësorë

Përveç ujërave sipërfaqësorë, ujërat nëntokësore kanë qenë të ndjeshëm ndaj ndotjes gjatë viteve të

[38] INSTAT, 2016.

[39] Drejtoria e Pergjithshme e Doganave, 2015.

fundit. Shkaqet kryesore të ndotjes lidhen me mungesën e zonave të mbrojtura rreth puseve që mund të shërbejnë për mbrojtjen e higjienës dhe sanitetit. Zonat e mbrojtura nuk janë përcaktuar rreth puseve si atyre të ligjshme dhe atyre ilegale në pajtim me ligjin. Lidhur me puset industriale mungojnë të dhënat. Shkaqe të tjera të ndotjes janë mbipërdorimi i ujërave të akuiferit, kryesisht në verë kur kërkesa për ujë rritet ndërkohë që niveli i ujit të rezervuarit është i ulët. Përveç kësaj, përdorimi afatgjatë i ujërave nëntokësorë (mbishfrytëzimi) për furnizim me ujë, industri dhe bujqësi ka shkaktuar edhe ndotjen e disa akuiferëve duke rritur përqendrimin e kripërave. Nxjerrja e sedimenteve dhe marrja pa kriter e inerteve nga degët e Drinit dhe Bunës në zonat ku lumi ushqen ujësjellësit ka turbulluar balancën dhe rrugën e infiltrimit midis lumit dhe ujit të akuiferit që çon në ndotje. Ndotja përmes lumenjve është gjithashtu një sfidë. Në shumë raste, lumi ndikon në ndotjen e akuiferit nëpërmjet zonave të quajtura dritare hidrogjeologjike. Këto janë zonat ku lumi ushqen akuiferin. Së fundmi, industria e rëndë mbetet një kërcënim i vazhdueshëm për burimet ujore. Shqipëria nuk ka disiplinuar akoma përdorimin e ujërave nëntokësorë për qëllime industriale.

4.1.7 Turizmi

Është parashikuar që presioni në zonën bregdetare do të vazhdojë si pasojë e zhvillimit të mëtejshëm të turizmit. Krahasuar me përdorues të tjerë të ujit (p.sh. bujqësia, industria, energjia, familja) kontributi i sektorit të turizmit në kërkesën totale për ujë në basenin ujor Seman është minimal. Gjithsesi, ky sektor është i rëndësishëm sepse karakterizohet nga një ndryshueshmëri në kërkesën për ujë, që do të thotë ndryshueshmëri kohore, me periudhën kulmore gjatë verës, atëherë kur disponueshmëria e ujit është më e ulët dhe ndryshueshmëri hapësinore, me industrinë e turizmit e cila përqendrohet përgjatë bregdetit, gjë që mund të shkaktojë disbalancë të madhe dhe përkeqësimin e cilësisë së ujit në zonat bregdetare për ujërat larëse.

Rritja e kërkesës për ujë si pasojë e turizmit

Shkaqet kryesore të kërkesës për ujë të ëmbël nga turistët janë:

- Konsum më i lartë i ujit si pasojë e popullimit nga turistët

Në disa zona turistike të caktuara dhe sidomos gjatë sezonit të thatë veror popullata vendase e një destinacioni (për shembull një bashki bregdetare) mund të rritet disa herë (ndonjëherë më shumë se dhjetëfish). Kjo rritje e popullsisë do të thotë një rritje proporcionale ose më shumë se proporcionale në konsumimin e ujit. Në disa zona, kërkesa për ujë gjatë muajve të kulmit të turizmit mund të jetë më e lartë se kërkesa për ujë e popullatës vendase përgjatë gjithë vitit. Sipas AEM-së (2000)[40], një turist i cili qëndron në një hotel, përdor mesatarisht një të tretën më shumë ujë se vendasit. Hamele dhe Eckhardt (2006)[41] duke përdorur të dhëna nga një kërkim i zgjeruar ndërkombëtar, dalin në përfundimin se turistët përdorin mesatarisht 174 litra ujë në natë në një kamping, 281 litra ujë në natë për dhomë dhe 294 litra ujë në natë në një hotel. Kjo rezulton në një mesatare vjetore të konsumit të ujit në një kamping prej 14,200 m^3 ujë, për dhomë prej 944 m^3 dhe në një hotel prej 9,713 m^3. Në këto ndërtesa (përfshirë të 3 kategoritë) mesatarja e konsumit të ujit në kafene apo lokale është rreth 35 litra për çdo vizitor. Në vendet e fjetjes ku ka pishinë, vizitorët përdorin mesatarisht 60 litra më shumë ujë për qëndrimin gjatë një nate krahasuar me ndërtesat që nuk kanë pishinë. Është vlerësuar se turistët të cilët vizitojnë vendet mesdhetare (të cilët mund të përdoren si referencë për Adriatikun) konsumojnë një mesatare rreth 300 dhe 880 litra ujë në ditë (në varësi të vlerësimit me yje), sasi e dyfishuar në krahasim me banorët vendas. Të dhënat e lartpërmendura qartësojnë se në shumë rajone turistike, sektori i turizmit është konsumator shumë i rëndësishëm i ujit të ëmbël dhe në rast të mungesës së furnizimit me ujë në këto rajone shkaktohet një disbalancë e madhe e kërkesës për furnizimin me ujë.

- Kërkesë më e lartë për ujë si pasojë e faciliteteve të turizmit.

Ka një shumëllojshmëri të faciliteteve të ndërtimit dhe turizmit (p.sh.: pishina, fusha golfi, parqe ujore, peizazhet e gjera), të cilat kanë një kërkesë të shtuar për ujë. Kjo do të thotë 20% për hotelet, për vendet e kampingut 40% më shumë

[40] AEM (2000), Mjedisi i Evropës: Vlerësimi i tretë, Agjencia Evropiane e Mjedisit, Kopenhagen.

[41] Hamele, H dhe S. Eckhardt (2006), Iniciativa Mjedisore nga Instrumentet, Treguesit dhe shembujt praktikë të biznesi të turizmit Evropian.

konsum dhe kosto se në bizneset e kolegëve pa pishinë (Ekologjik 2007)[42].

- Kërkesë më e lartë për ujë si pasojë e urbanizimit të zonave turistike.

Në shumicën e rasteve, zhvillimi i turizmit imponon urbanizimin e zonave turistike. Turistët kanë nevojë për shumë shërbime dhe facilitete si transporti, tregtia, veprime bankare, posta, spitalet, aktivitete të kohës së lirë etj., të cilat ofrohen nga njerëzit të cilëve u duhet të jetojnë në zonat turistike. Kjo çon në rritje të popullsisë vendase (të paktën gjatë sezonit turistik), gjë që ndikon jo vetëm kërkesën për ujë por edhe përdorimin e tokës. Më shumë presion te burimet ujore dhe tokat shkaktohet nga shtimi i shtëpive të dyta në rajonet bregdetare dhe në brendësi gjatë dekadave të shkuara.

- Kërkesë më e lartë për ujë si pasojë e aktiviteteve në mbështetje të turizmit.

Në shumë zona turistike zhvillimi i turizmit mund të shkaktojë një shtim aktivitetesh si ndërtimin dhe bujqësinë intensive të cilat përdorin më shumë ujë se në rastin kur nuk ka turizëm.

Ndikimi i turizmit në burimet ujore

- Shfrytëzimi i tepruar i ujërave nëntokësorë.

Në shumë rajone bregdetare, burimi kryesor i ujit të freskët janë ujërat nëntokësore dhe jo ujërat sipërfaqësore. Për shembull, shumë studime dhe raporte tregojnë se shfrytëzimi i tepruar i ujërave nëntokësorë është i konsiderueshëm në shumë destinacione turistike (AEM 2003)[43]. Kjo nënkupton se volumi i ujit nëntokësor të nxjerrë nuk mund të rigjenerohet dhe nëse vazhdohet po me të njëjtin ritëm, ujërat nëntokësorë do të zhduken. Për më tepër, shfrytëzimi i tepruar i ujërave nëntokësore shkakton infiltrimin e ujërave të kripura, i cili ka ndikim negativ në cilësinë e ujit të pijshëm dhe rrit kripësinë e tokës bujqësore që çon në uljen e prodhimeve dhe/ose rritjen e përdorimit të plehut. E fundit por jo më pak e rëndësishme, janë ligatinat, dinamika hidrologjike e të cilave lidhet drejtpërdrejtë me akuiferët.

- Përkeqësimi i cilësisë së ujit.

Ndotja e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë në zonat turistike mund të shkaktohet nga urbanizimi, lëndët e ngurta, bujqësia dhe aktivitete të tjera ekonomike ose nga pamjaftueshmëria apo mungesa e trajtimit të ujërave të ndotur. Në shumë zona turistike, hotelet dhe facilitetet e tjera nuk kanë plane trajtimi të tyret dhe nuk janë të lidhura me asnjë sistem kanalizimi. Në raste të tjera, rritja e ujërave të ndotur gjatë sezonit turistik nuk mund të mbulohet nga sistemi publik i trajtimit për shkak të kapacitetit të kufizuar i cili ul efektivitetin e trajtimit. Ndotja e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë ka ndikim negativ në cilësinë e ujit të freskët por gjithashtu në ujin e ligatinave dhe gjithashtu të deteve. Sipas AEM (2000)[44], turizmi kontribuon me 7% të të gjithë popullsisë së pellgut të Mesdheut, me një shifër të ngjashme ose më të lartë (si pasojë e faciliteteve të trajtimit të ujërave të ndotura) të parashikuar në detin Adriatik.

- Rritje e investimeve për menaxhimin e ujit.

Në mënyrë që të përmbushet kërkesa e lartë për ujë për shkak të turizmit, autoritetet publike (vendase, rajonale ose kombëtare) detyrohen të investojnë para në projekte të ndryshme si, studime, diga, shpime, plane të reja hidrologjike, zgjerimi apo rigjenerimi i rrjeteve të furnizimit me ujë. Përveç problemeve me financimin publik, disa projekte, si digat, janë shpesh shkaktare të problemeve të rënda mjedisore.

- Presion mbi zonat e ligatinave dhe sistemeve të tjera ujore.

Ligatinat edhe ekosistemet detare janë që të dyja në rrezik, për shkak të aktiviteteve të turizmit si ndërtimi i hoteleve, infrastruktura, urbanizimi, konsumi i ujit, ndotja e ujit, mbetjet e ngurta, shfrytëzimi i zonave të mbrojtura dhe specieve për arsye turistike etj.

4.1.8 Konkluzionet dhe kontradiktat e mundshme

Është interesante që nga këndvështrimi i rrezikut të ndotjes si nga burimet e përdorueseve urban, industrial dhe nga ndotja e burimeve të shpërndara nga bujqësia, pritet që të dyja kategoritë, ujërat sipërfaqësore dhe ata nëntokësore të ndikohen ndjeshëm. Megjithatë, të dhënat për cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe të ujërave nëntokësorë nuk pasqyrojnë tërësisht këtë fakt, p.sh. rezultatet e monitorimit të ujërave sipërfaqësore tregojnë se cilësia është përgjithësisht

[42] Ekologjik (2007), potenciali i ruajtjes së ujit të BE-së, Raporti final, Instituti i Politikave Ndërkombëtare dhe Evropiane të Mjedisit, Berlin.

[43] AEM, (2003), Uji i Evropës, një vlerësim bazuar te treguesit, Kopenhagen.

[44] AEM (2000), Mjedisi i Evropës: Vlerësimi i trëtë, Agjencia Evropiane e Mjedisit, Kopenhagen

e mirë, me përjashtim të seksionit Drini–Lezhë dhe stacionit Topojan në Drinin e Zi. Në mënyrë të ngjashme, për ujërat nëntokësore, cilësia e ujit të 4 llojeve kryesore të akuiferëve është përgjithësisht e pranueshme për t'u përdorur si burim i ujit të pijshëm sipas rezultateve të monitorimit.

Për të konfirmuar rezultatet e cilësisë së ujit, projekti ka përdorur, përmes punës në terren, një metodologji të shpejtë të vlerësimit biologjik (VSHB) që është përdorur deri më sot në shumë vende të BE-së. Metoda VSHB siguron një vlerësim të specieve biologjike aktuale në ujërat sipërfaqësore dhe në këtë mënyrë nxjerr në pah çdo zonë të ndikuar nga ndotja, pavarësisht nga burimi (shih seksionin 7.2 dhe shtojcën 2).

4.2 Ndikimi i kushteve hidrologjike aktuale dhe të ardhshme në Basenin Ujor Drin–Bunë

Termat e referencës për përgatitjen e Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë kërkojnë vlerësimin e balancave të burimeve ujore për basenin. Vlerësimi duhet të përfshijë sa më poshtë:

- Një vlerësim të disponueshmërisë së ujërave sipërfaqësore dhe ujërave nëntokësore në shkallët kohore vjetore dhe sezonale.

- Vlerësimet e kërkesave aktuale dhe të ardhshme të ujit për konsum nga sektorët kryesorë të përdorimit të ujit, duke përfshirë kërkesat e prurjeve ekologjike dhe mjedisore.

- Vlerësimet e kërkesave të prurjes së lumenjve për përdorime të tilla si hidrocentralet, transporti detar, peshkimi dhe turizmi, sipas rastit, të cilat nuk e konumojnë ujin.

- Përveç kësaj, vlerësimet e bilancit të ujit duhet të marrin parasysh ndryshimet në prurjet e lumit për shkak të ndikimeve të parashikuara të ndryshimeve klimatike.

Për t'i adresuar këto pyetje, janë përgatitur katër skenarë:

- ***Klima aktuale, kërkesat aktuale:*** Ky skenar supozon se kushtet hidrologjike që ndikojnë në disponueshmërinë e ujërave sipërfaqësorë dhe të ujërave nëntokësorë janë të ngjashme me kushtet që janë vërejtur në të dhënat historike të kohëve të fundit. Kërkesat për konsum dhe ato nga aktivitetet që nuk e konsumojnë ujin janë të barabarta me kërkesat aktuale. Ky skenar krijon një bazë të përafrimit të kushteve të tanishme që përdoret për të vlerësuar ndikimin e ndryshimeve që priten në të ardhmen.

- ***Klima aktuale, kërkesat e ardhshme:*** Ky skenar gjithashtu supozon se kushtet hidrologjike që ndikojnë në disponueshmërinë e ujërave sipërfaqësore dhe të ujërave nëntokësore janë të ngjashme me kushtet që janë vërejtur në të dhënat e fundit historike. Kërkesat për konsum dhe ato nga aktivitetet që nuk e konsumojnë ujin janë të barabarta me kërkesat e ardhshme të parashikuara. Ky skenar vlerëson ndikimin e rritjes së kërkesës në bilancin e ujit të basenit nëse nuk bëhen ndryshime të rëndësishme në klimë.

- ***Klima e ardhshme, kërkesat aktuale:*** Ky skenar supozon se kushtet hidrologjike që ndikojnë në disponueshmërinë e ujit sipërfaqësor dhe të ujërave nëntokësorë pasqyrojnë ndryshimet në klimën që mund të pritet në të ardhmen. Ndryshimet klimatike vlerësohen duke përdorur modele klimatike globale dhe rajonale. Kërkesat për konsum dhe ato nga aktivitetet që nuk e konsumojnë ujin supozohen të jenë të barabarta me kërkesat aktuale, përveç në sektorin e ujitjes, ku supozohet se ndryshimet e kërkesave për përdorimin e ujit të konsumueshëm për shkak të ndryshimeve të reshjeve dhe avullimit që rezultojnë nga ndryshimet klimatike. Ky skenar vlerëson ndikimin e ndryshimeve klimatike në bilancin e ujërave të basenit, duke mos marrë parasysh asnjë ndryshim tjetër në kërkesat e ujit.

- ***Klima e ardhshme, kërkesat e ardhshme:*** Ky skenar supozon se ndryshimi i klimës do të ndikojë në kushtet hidrologjike dhe se kërkesat konsum dhe ato nga aktivitetet që nuk e konsumojnë ujin do të ndryshojnë gjithashtu në të ardhmen. Ky skenar vlerëson ndikimin e përbashkët të ndryshimeve klimatike dhe ndryshimet në modelet e kërkesës.

Të katër skenarët janë zbatuar në një model simulimi të basenit që është zhvilluar duke përdorur softuerin modelues Mike Hydro Basin. Modeli i simulimit përdoret për të vlerësuar ndikimin e ndryshimeve në klimë dhe supozimet e kërkesës në balancat e ujërave të basenit. Detajet e strukturës së modelit dhe kalibrimit janë në dispozicion nga MBZH-ja sipas kërkesës. Supozimet për secilin skenar janë paraqitur në tabelën 4.1.

Tabela 4.1: Supozimet e skenarit për të dhënat në modelin e basenit Mike Hydro[45]

Kategoria	Supozimet			
	Skenari bazë Klima aktuale, kërkesat aktuale	**Skenari 1 Klima aktuale, kërkesat e ardhshme**	**Skenari 2 Klima e ardhshme, kërkesat aktuale**	**Skenari 3 Klima e ardhshme, kërkesat e ardhshme**
Reshjet	Vëzhgimet 1986–2005	Vëzhgimet 1986–2005	Parashikimet 2046–2065	Parashikimet 2046–2065
Avullimi	Vëzhgimet 1986–2005	Vëzhgimet 1986–2005	Parashikimet 2046–2065	Parashikimet 2046–2065
Temperatura	Vëzhgimet 1986–2005	Vëzhgimet 1986–2005	Parashikimet 2046–2065	Parashikimet 2046–2065
Zona e ujitur	2015 vëzhguar	1990 vëzhguar	2015 vëzhguar	1990 vëzhguar
Kërkesa për ujitje	2015 zonë e vëzhguar + 1986–2005 reshje dhe temperaturë	1990 zonë e vëzhguar + 1986–2005 reshje dhe temperaturë	2015 zonë e vëzhguar + 2046–2065 reshje dhe temperaturë	1990 zonë e vëzhguar + 2046–2065 reshje dhe temperaturë
Humbjet e ujitjes	40%	40%	40%	40%
Kërkesa shtëpiake	2015 vëzhguar	2031 parashikuar	2015 vëzhguar	2031 parashikuar
Humbje shtëpiake	2015 vëzhguar	2031 parashikuar	2015 vëzhguar	2031 parashikuar
Kërkesa hidroenergjitike, kaskada e Drinit	Mesatarja e vëzhguar 2014–2016	Mesatarja e vëzhguar 2014–2016	Mesatarja e vëzhguar 2014–2016	Mesatarja e vëzhguar 2014–2016

4.2.1 Rezultatet e modelimit

Rezultatet e paraqitura në Tabelën 4.2 vlerësojnë kërkesën për ujitje, të ujit për përdorim familjar dhe industrial dhe të deficiteve potenciale të hidroenergjisë, duke përdorur modele të baseneve ujore të zhvilluara duke përdorur paketën softuerike MIKE HYDRO Basin. Detajet e paketës së softuerit dhe qasjes së modelimit janë në dispozicion në kalibrimin e modelit shoqërues nga MBZHR sipas kërkesës.

[45] Modeli Dhi Mike Hydro u përdor gjatë projektit për të: i. krijuar një model të kalibruar që simulon proceset e prurjes së reshjeve, prurjet e lumenjve dhe operacionet e rezervuarit dhe përdorimi i ujit; ii. komputuar masat e rëndësishme statistikore të mesatareve hidrologjike dhe ndryshueshmërisë; iii. kryer procedurat statistikore për rezultatet e modelit klimatik për të gjeneruar të dhëna të reshjeve dhe avullimit në modelin e zhvilluar në hapin paraprak; iv. Kryer simulime me inputet e ndryshimit të klimës për të vlerësuar ndikimet e ndryshimeve klimatike; v. siguruar vlerësimin e kërkesave, kërkesave të prurjeve të mjedisit dhe kërkesave të prurjeve jokonsumative për të vlerësuar masën në të cilën furnizimet janë të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e dhëna në kushtet hidrologjike që janë vërejtur në të kaluarën; v. siguruar vlerësime të kërkesave, kërkesave të prurjes së mjedisit dhe kërkesave të përdorimit jokonsumues për të vlerësuar masën në të cilën furnizimet janë të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e kushteve hidrologjike që mund të ekzistojnë në të ardhmen nëse ndodh ndryshimi i klimës.

Tabela 4.2: Bilanci kërkesë-ofertë në Basenin Ujor Drin–Bunë nën supozime të ndryshme rreth kushteve hidrologjike (ofertës) dhe përdorimit të ujit (kërkesës)

Përdorimi i ujit	Supozime			
	Skenari Bazë Klima Aktuale, Kërkesat Aktuale		**Skenari Bazë Klima Aktuale, Kërkesat Aktuale**	
Ujitje	Në asnjë nga vendet e ujitjes nuk simulohet mungesa e kërkesës për ujë. Me fjalë të tjera, rezultatet e modelit sugjerojnë se Burimi i ujit të basenit është i mjaftueshëm për të plotësuar kërkesën e ujit për ujitje, duke marrë parasysh supozimet e përshkruara më parë për përdorimin e ujit hidrologjik dhe ujitjes.	Deficitet e kërkesës për ujitje simulohen në dy vjet të periudhës së simulimit për një ujëmbledhës (ujëmbledhësi 4[46]) kur supozohen zonat e ardhshme të ujitura. Rezerva ndodhet në pjesën e sipërme të basenit, përgjatë Drinit të Zi	Defiçitet simulohen në pellgun 4, vendndodhjen e agreguar të ujitjes. Modeli i deficitit është i ndryshëm nga modeli i simuluar në klimën e tanishme, skenari i kërkesave të ardhshme	Deficitet e ujitjes kufizohen në ujëmbledhësin 4. Megjithatë, ndryshimet klimatike rritin frekuencën dhe ashpërsinë e mungesave në lidhje me klimën e tanishme, skenarin e kërkesave të ardhshme
Shtëpiak dhe Industrial	Nuk ka deficite të kërkesës për ujë në asnjë vendndodhje shtëpiake dhe industriale	Nuk ka deficite të kërkesës për ujë në asnjë vendndodhje shtëpiake dhe industriale	Nuk ka deficite të kërkesës për ujë në asnjë vendndodhje shtëpiake dhe industriale	Nuk ka deficite të kërkesës për ujë në asnjë vendndodhje shtëpiake dhe industriale
Hidrocentralet	Deficitet e hidrocentraleve janë vërejtur në secilën prej objekteve kryesore në kaskadën e Drinit që simulohen në versionin bazë të modelit. Këto deficite mund të rezultojnë nga zbatimi i rregullave të rezervuarit që synojnë të zvogëlojnë zbrazjen në periudha të thata në mënyrë që të ruhet magazinimi	Vetëm ndryshime të vogla në deficitet e energjisë vërehen në klimën aktuale, skenarin e kërkesave të ardhshme, për shkak të ndryshimeve të vogla në kohën e rrjedhjes së lumit për shkak të ndryshimeve në modelet e kërkesës në rrjedhën e sipërme	Deficitet e simuluara të hidrocentraleve rriten ndjeshëm në të gjitha tri HEC-et e mëdha si rezultat i ndryshimeve klimatike	Deficitet e simuluara të hidrocentraleve rriten ndjeshëm në të gjitha tri HEC-et e mëdha si rezultat i ndryshimeve klimatike. Një ndryshim i mëtejshëm i vogël në prodhimin e energjisë hidrike simulohet në lidhje me klimën e ardhshme, e cila paraqet skenarin e nevojshëm, si rezultat i ndryshimit të nxjerrjes së ujit në rrjedhën e sipërme

[46]Vendndodhja e ujëmbledhësit 4 të basenit ujor Drin–Bunë mund të shihet në figura 3.6, seksioni 3.4.3.

4.2.2 Konkluzionet dhe rekomandimet të skenarëve të modelimit

Duket se burimet ujore të basenit Drin–Bunë janë të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat aktuale dhe të ardhshme të përdorimit konsumativ, pavarësisht nëse ndryshimet klimatike ndryshojnë kushtet hidrologjike në basen. Megjithatë, baseni është gjithashtu një burim kryesor i prodhimit të energjisë në Shqipëri dhe prodhimi i energjisë përmes kaskadës së Drinit mund të zvogëlohet si rezultat i ndryshimeve klimatike.

Përfundimet e mëposhtme vijojnë nga vlerësimi i balancave të kërkesës dhe ofertës:

- Furnizimet duket të jenë të mjaftueshme për të plotësuar kërkesën familjare dhe industriale në basen për të dyja kushtet aktuale dhe të ardhshme. Ndërsa investimi në reduktimin e humbjeve të sistemit të shpërndarjes mund të jetë i dobishëm për reduktimin e kostove të prodhimit për sistemet e furnizimit me ujë, ai nuk duhet të motivohet nga një perceptim i mungesës së ujit.

- Furnizimet janë të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e ujitjes në basenin e Drinit. Megjithatë, mungesa e ujit mund të ekzistojë në zonat më të vogla të ujitura në rrjedhën e sipërme, dhe ka të ngjarë që kjo mungesë të rritet nën kushtet e ndryshimeve klimatike. Prandaj, investime në objektet e vogla të magazinimit në zonat në rrjedhën e sipërme mund të jenë të dobishme për zbutjen e mungesës së ujit për ujitje.

- Prodhimi i hidroenergjisë ka gjasa të ulet nën kushtet e ndryshimeve klimatike si rezultat i prurjes së reduktuar. Planifikuesit e baseneve duhet të marrin në konsideratë veprimet për të zvogëluar këto ndikime, të tilla si riformulimi i rregullave të operimit të rezervuarit për të rritur efikasitetin operacional.

Konkluzionet e paraqitura më lart bazohen në një numër supozimesh të përfshira në formulimin e skenarëve. Këto përfshijnë:

- Vlerësimet e kërkesave të ardhshme në sektorin shtëpiak të ujit të pijshëm/industrial supozojnë se humbjet e sistemit të shpërndarjes do të reduktohen në 35% të kërkesave. Në shumicën e rasteve, kjo kompenson në masë të konsiderueshme rritjen e parashikuar të kërkesës. Nëse institucionet e përdorimit të ujit nuk janë në gjendje të ulin humbjet e sistemit të shpërndarjes, mund të ndodhë që kërkesat e ardhshme në sektorin e ujit të pijshëm/industriale, të jenë dukshëm më të larta. Në këtë rast, përfundimi se mungesat nuk ndikojnë në këtë sektor mund të mos jenë më të vlefshme.

- Skenari i përqendrimit të gazeve me efekt serrë janë përzgjedhur për të projektuar kushtet e ardhshme klimatike në basen. Kombinimi i përdorur këtu është përzgjedhur pas krahasimit me të dhënat lokale. Megjithatë, modelet e tjera të klimës dhe skenarët e përqendrimit mund të japin parashikime të ndryshme që mund të çojnë në përfundime të ndryshme.

- Metoda e përdorur për vlerësimin e kërkesave për ujitje të njësisë nuk bën dallim midis llojeve të ndryshme të kulturave ose kapacitetit mbajtës të lagështisë së llojeve të ndryshme të tokës, të cilat mund të ndikojnë në sasinë dhe kohën e kërkesave të ujitjes. Metoda e thjeshtë e përdorur këtu u përzgjodh për shkak të informatave të pamjaftueshme në lidhje me llojet e tokës dhe tipologjitë e kulturave në basen; përveç kësaj, mendohej se çdo parashikim i modeleve të ardhshme të kultivimit do të ishte shumë i pasigurt për të dhënë informacion të dobishëm.

Nuk është bërë asnjë përpjekje për të vlerësuar kërkesat e ardhshme të hidrocentraleve sepse një vlerësim i tillë duhet të marrë në konsideratë rolin e hidrocentraleve në shkëmbimin e përgjithshëm të energjisë. Për shkak se burimet e energjisë hidroenergjetike aktivizohen dhe çaktivizohen lehtë, këto burime shpesh luajnë një rol kyç në mbulimin e kërkesave të fuqisë maksimale dhe sigurimin e balancimit të ngarkesës. Një vlerësim i tillë është përtej fushëveprimit të këtij projekti. Megjithatë, duke pasur parasysh rëndësinë e ndikimeve të mundshme klimatike te hidrocentralet, një vlerësim i tillë mund të jetë i dobishëm në të ardhmen si pjesë e përpjekjeve të planifikimit në sektorin e energjisë.

4.2.3 Përcaktimi i mëtejshëm i regjimit hidrologjik (rrjedha ekologjike) në lidhje me objektivat mjedisorë

Nëpërmjet Dokumentit Udhëzues nr. 31, grupi i punës së DKU-së ka përshtatur termin "rrjedhë ekologjike" me përkufizimin e mëposhtëm:

Rrjedhat ekologjike, në kontekstin e DKU-së, konsiderohen si "regjim hidrologjik në përputhje me përmbushjen e objektivave mjedisore të DKU-së në trupat ujorë sipërfaqësorë natyrorë, siç përmendet në nenin 4(1)".

Duke marrë parasysh Nenin 4(1) të DKU-së, objektivat mjedisorë i referohen: i. mospërkeqësimit të gjendjes ekzistuese; ii. arritja e një statusi të mirë ekologjik në trupat ujorë sipërfaqësorë natyrorë; iii. përputhja me standardet dhe objektivat për zonat e mbrojtura, përfshirë ato të paracaktuara për mbrojtjen e habitateve dhe specieve të tilla ku mirëmbajtja dhe përmirësimi i gjendjes së ujit është një faktor i rëndësishëm për mbrojtjen e tyre, përfshirë zonat përkatëse të Natura 2000, të përcaktuara në Direktivën për Shpendët dhe Habitatet.

Drejtimi i lumit për të mundësuar kontrollin e përmbytjes dhe/ose qëllime lundrimi, nxjerrjen e ujit, rregullimet e rrjedhës së ujit (digat, kapërderdhësit, portat e kontrollit, dhe rregullatorët e thellësisë), ndryshimet morfologjike, dhe argjinaturat janë të gjitha presione hidromorfologjike (Fehér et al. 2012) që tjetërsojnë regjimin e rrjedhës së lumenjve[47].

Në rastet kur trupat ujorë mund të klasifikohen si trupa ujorë shumë të modifikuar dhe/ose të përjashtohen, kërkesat përkatëse në lidhje me regjimin e rrjedhës përfshijnë fizibilitetin teknik dhe ndikimin ekonomiko-shoqëror për përdorimin, gjë që do të ndikohej nga rrjedha ekologjike.

Metoda Tennant e vlerësimit të rrjedhjes ekologjike supozon që një pjesë e rrjedhës mesatare vjetore (rrjedha mesatare vjetore – RMV – që përdoret më tej), është e nevojshme për të mbështetur integritetin biologjik të një ekosistemi lumor. Në mënyrë të veçantë, 10% e RMV konsiderohet të jetë rrjedha më e ulët e menjëhershme për të siguruar ekzistencën afatshkurtër të jetës ujore, 30% e RMV konsiderohet të sigurojë rrjedha ku integriteti biologjik i ekosistemit të lumit si një tërësi është i qëndrueshëm, ndërsa më e lartë se 60% e RMV-se, ofrojnë kushte të shkëlqyera për habitatet.[48]

Detyrimi për të përcaktuar rrjedhën ekologjike për secilin rrjet hidrologjik apo lum, jepet në ligjin shqiptar 111/2012 si një detyrim për ta përfshirë në PMBU-të. Duke mbajtur këtë parasysh, është e rëndësishme të përmendim se kur Dokumenti Udhëzues 31 u shpërnda në 2015-ën, shtetet anëtare të BE-së nuk ndanin të njëjtin mendim mbi rrjedhjet ekologjike dhe mënyrën e përdorimit të tyre në PMBU-të, rrjedhimisht dhe nevojën për udhëzimin. Aktualisht, nuk ka një zbatim të unifikuar të rrjedhave ekologjike në rangun e shteteve anëtare. Secili shtet ka gjetur mënyrën e vet për t'a adresuar çështjen, megjithatë ekzistojnë këto metodologji kryesore: hidrologjike, habitati hidraulik dhe holistik.

Metodologjia hidrologjike rekomandohet të bazohet në të dhëna 15-vjeçare mbi integritetin statistikor që sigurohen nga stacionet monitoruese të cilat mbulojnë basenin ujor. Me fjalë të tjera, përkufizimi i saktë dhe zbatimi efikas i rrjedhave ekologjike kanë nevojë për shumë të dhëna hidrologjike të marra nga monitorimi i regjimit hidrologjik; qasjet ndaj modeleve deri diku mund të ofrojnë të dhëna të pamjaftueshme të monitorimit.

Vlerësimi i presionit dhe ndikimit hidrologjik duhet që gjithashtu të vlerësojë presionet e konsiderueshme të cilat ndryshojnë regjimin e rrjedhës që që rezulton të ketë ndikim në aspektin biologjik dhe që ka gjasa të kontribuojë në dështimin e objektivave mjedisorë.

Ndikimi ekologjik i alternimeve hidrologjike dhe domethënia e tyre duhet që në fund të fundit të vlerësohet me tregues biologjikë të ndërtuar mbi të dhënat e monitorimit të cilat janë specifikisht të ndjeshme ndaj alternimeve ekologjike. Në rast se matjet biologjike në dispozicion nuk e vlerësojnë presionin hidrologjik apo nuk janë aq specifike sa të fokusohen në ndikimin e përgjithshëm dhe për shkak se regjimi hidrologjik luan një rol kryesor në cilësinë e ekosistemit të lumit, vlerësimi i ndikimit të konsiderueshëm të presionit hidrologjik mbështetet gjerësisht në vlerësimin e alternimeve hidrologjike të rrjedhës së lumit. Në shumë raste alternimet hidrologjike më të shpeshta mund të evidentohen me disa mjete të thjeshta duke marrë parasysh përmasat e presionit apo alternimet në hapësirë dhe kohë të habitateve.

Prezantimi i rrjedhës ekologjike për secilin rrjet hidrologjik apo lum, kërkon që programet monitoruese të përshtaten për të ofruar një pamje të përmirësuar të alternimeve hidrologjike dhe ndikimit të tyre në habitate/morfologji dhe biologji dhe të mbështesë në mënyrë efektive arritjen e rrjedhës ekologjike. Ky lloj monitorimi synon të mbledhë mjaftueshëm informacion hidrologjik sa për të vlerësuar regjimin aktual të rrjedhës dhe mënyrën se si ai devijon nga regjimi normal i

47 "Raporti tematik mbi fluksin ekologjik në pellgun e zgjeruar të Drinit", shkurt 2019.

48 Raporti tematik mbi fluksin ekologjik në pellgun e zgjeruar të Drinit, shkurt 2019.

rrjedhës. Hapi i parë për të adresuar ndryshimet klimatike janë njohuritë e ndikimeve dhe evolucionit hidrologjik në një kohë të gjatë; hidrologjia përfshirë monitorimin dhe mbikëqyrjen do të japë informacion mbi ndryshimin afatgjatë të regjimit të rrjedhës natyrore.

Drini i Bardhë dhe nënbasenet e Drinit të Zi duket të jenë më të ndjeshme referuar kushteve të tanishme pasi nevojitet më shumë ujë për të përmbushur kërkesat e DKU-së, veçanërisht në muajt e verës.[49]

Për të përmbushur objektivat mjedisorë të DKU-së në lumenjtë natyrorë, programet e masave duhet të sigurojnë mbrojtjen e rrjedhave ekologjike dhe restaurimin e tyre. Si pjesë e masave bazë, kontrolli i nxjerrjes së ujërave nëntokësorë dhe sipërfaqësorë, mbylljeve dhe aktiviteteve të tjera që ndikojnë hidromorfologjinë, formon një bazë të fortë për mbrojtjen dhe restaurimin e rrjedhës ekologjike nëpërmjet procesit të autorizimit dhe rishikimit sistematik të lejeve.

Mund të nevojiten shumë masa të tjera të cilat ndihmojnë në përmbushjen e objektivave mjedisorë të DKU-së. Në shumë raste, kombinimi i masave hidrologjike (që sigurojnë mirëmbajtjen e rrjedhjes ekologjike nga rregulloret përkatëse) dhe masat morfologjike (që përmirësojnë habitatet ujore për t'i bërë ata më pak të cenueshme nga dëmtimet e rrjedhës) mund të jetë qasja me koston më efektive. Programi i Masave duhet të mbështesë zhvillimin e njohurive mbi kërkesat e rrjedhjes së ekosistemit lumor në një shkallë të gjerë dhe në nivel terreni aty ku është e përshtatshme.

Metodologjia Tennant tregon flukset minimale ekologjike, gjatë periudhës së thatë të vitit, që luhaten nga përafërsisht 7 m^3/s në Drinin e Bardhë në 260 m^3/s në Bunë. Gjatë periudhës së lagësht të vitit, e njëjta metodologji tregoi flukset ekologjike që shkojnë nga 11 m^3/s në Drinin e Bardhë në 526 m^3/s në Buna. Vlerësimi global i rrjedhës ekologjike GEFC, tregoi regjimet e rrjedhës ekologjike që pasojnë ndryshimet hidrologjike natyrore dhe luhaten, gjatë periudhës së thatë në Drin e Bardhë, nga 10 m^3/s në 80 m^3/s (modifikime të moderuara) dhe gjatë periudhës së lagësht, nga 10 m^3/s deri në 100 m^3/s (modifikime të moderuara në Drinin e Bardhë).[50]

Në rrethana shumë të veçanta, alternimet hidrologjike pa ndryshime thelbësore në morfologji, mund të justifikojnë përcaktimin e përkohshëm të trupave ujorë tepër të modifikuar (TUTM), që përgjithësisht duhet të bazohet vetëm në identifikimin e ndryshimeve të konsiderueshme në morfologji. Përkufizimi i rrjedhës ekologjike dhe identifikimi i masave të nevojshme për t'a përcjellë dhe për të arritur një "status të mirë ekologjik", aty ku hidrologjia ndryshon në mënyrë të konsiderueshme, duhet të trajtohet si pjesë e provës së përcaktimit të TUTM-ve dhe të justifikohet pse këto masa nuk mund të ndërmerren. Kjo lidhet qartë me dhënien e lejeve për ndërtimin dhe operimin e HEC-eve të vegjël. Aktualisht, sipas ligjit shqiptar, kërkohet mbajtja e një rrjedhe minimale standarde në çdo rrjedhë apo lumë. Megjithatë, për përcaktimin e rrjedhës ekologjike kjo qasje kërkon: i. vlerësim të mëtejshëm të të dhënave të monitorimit (nëpërmjet rrjetit hidrologjik); ii) një vlerësim të plotë hidromorfologjik të basenit ujor; dhe iii. mundësimin dhe besueshmërinë te të dhënat e mëparshme të ndryshimeve klimatike. Përkufizimi i rrjedhës ekologjike, veçanërisht në lidhje me lëshimin e lejeve për HEC-et e vegjël, përfshihet në Programin e Masave (tabela 12.3, 1f).

Sidoqoftë, në rastet kur informacioni ekologjik është i pamjaftueshëm, indekset hidrologjike mund të përdoren për të siguruar një vlerësim të përshtatshëm të kërkesave për ujë në mjedisin lumor.[51]

Duhet bërë një vlerësim i kujdesshëm i regjimit hidrologjik në përkufizimin e një potenciali të mirë ekologjik bashkë me masat lehtësuese për të përmirësuar gjendjen e rrjedhës; në varësi të natyrës dhe intensitetit të alternimeve morfologjike.

5. Zonat e Mbrojtura

5.1 Hyrje

Trupat ujorë të Basenit Ujor Drin–Bunë, si liqenet, ligatinat dhe lagunat, luajnë një rol të rëndësishëm në ciklin jetësor të disa shpendëve, llojeve të peshqve dhe biodiversitetit në përgjithësi. Në këto zona, shumë specie janë endemike dhe

[49] Raporti tematik mbi fluksin ekologjik në pellgun e zgjeruar të Drinit, shkurt 2019.

[50] Raporti tematik mbi fluksin ekologjik në pellgun e zgjeruar të Drinit, shkurt 2019.

[51] Raporti tematik mbi fluksin ekologjik në pellgun e zgjeruar të Drinit, shkurt 2019.

folezuese ndërsa të tjerat janë migruese. Disa nga ekosistemet e Drin–Bunës janë të rëndësishme në nivel rajonal, kombëtar dhe ndërkombëtar. Liqeni i Shkodrës, për shembull, është një zonë me interes të veçantë ruajtjeje (vendet e Emeraldit), ligatina me rëndësi ndërkombëtare (zonat RAMSAR), si dhe zona të rëndësishme të shpendëve dhe biodiversitetit (IBA).

Shqipëria ka bërë përparim në transpozimin e legjislacionit ndërkombëtar dhe të BE-së në lidhje me zonat e mbrojtura të përfshira edhe në DKU (Tabela 5.1). Megjithatë, vendi ka vështirësi në zbatimin e tyre, gjë që përkthehet në praktikë në mungesë të përcaktimit të zonave të mbrojtura dhe të regjistrit të zonave të mbrojtura në rajonin e Basenit Ujor Drin–Bunë.

Tabela 5.1: Konventa ndërkombëtare dhe dypalëshe dhe marrëveshje të nënshkruara nga Qeveria Shqiptare për mbrojtjen e specieve dhe habitatit[52]

Konventat/protokollet ndërkombëtare	**Kuadri ligjor që transpozon Konventat/Protokollet në legjislacionin Shqiptar**
Konventa mbi Diversitetin Biologjik, 1992	Konventa mbi Diversitetin Biologjik (KDB)
Konventa e Bernës për ruajtjen e kafshëve të egra dhe habitateve natyrore në Evropë, 1994	Ligji nr. 8294, DATE 2.3.1998 Për ratifikimin e konventës për ruajtjen e florës dhe faunës së egër dhe mjedisit natyror të Evropës (Konventa e Bernes)"
Konventa për mbrojtjen e mjedisit detar dhe zonën bregdetare të Detit Mesdhe, si dhe 6 protokollet e saj shoqëruese, Barcelonë 1997	Ligji nr. 8690, datë 16.12.2000, "Për pranimin e Republikës së Shqipërisë në Konventë" Për mbrojtjen e mjedisit detar dhe zonën bregdetare të Detit Mesdhe, si dhe 6 protokollet shoqëruese të tij"
Protokolli i Kartagjenës mbi Biosigurinë në Konventën për Diversitetin Biologjik, 2003	Ligji nr. 9279, datë 23.9.2004 Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Protokollin e Kartagjenës për biosigurinë të Konventës, "Për larminë biologjike"
Protokolli Suplementar i Nagoya-Kuala Lumpur mbi Përgjegjësinë dhe Zhdëmtimin ndaj Protokollit të Kartagjenës për Biosigurinë, 2011	Ligji nr. 112/2012 Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Protokollin shtesë të Nagoja-Kuala Lumpurit, "Për përgjegjësi dhe dëmshpërblim të Protokollit të Kartagjenës për biosigurinë" të Konventës së Biodiversitetit
Konventa mbi tregtinë ndërkombëtare të llojeve të rrezikuara të faunës dhe florës së egër, 1973	Ligji nr. 9021, datë 6.3.2003 Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në "Konventën për tregtinë ndërkombëtare të specieve të rrezikuara të florës dhe faunës së egër (CITES)
Konventa mbi Ligatinat (Konventa RAMSAR), 1971	Konventa mbi Ligatinat me rëndësi ndërkombëtare veçanërisht si habitate të shpendëve ujorë
Konventa mbi Ruajtjen e Specieve Migratore të Kafshëve të egra Shtojcat I dhe II të Konventës për Ruajtjen e Specieve Migratore të Kafshëve të egra (Bon), 2012	Ligji nr. 8692, datë 16.11.2000, Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën e Bonit: Mbi ruajtjen e llojeve migratore të kafshëve të egra dhe Marrëveshjet e kësaj Konvente

[52] Burimi: Abkons/Mott MacDonald.

Seksionet 5.2 deri 5.6 më poshtë japin një përmbledhje të gjendjes aktuale të Zonave të Mbrojtura (ZM) në Qarkun e Basenit Ujor Drin - Bunë në lidhje me Direktivën Kuadër të Ujit (DKU). Kërkesat e DKU-së për monitorimin e zonave të mbrojtura dhe një udhërrëfyes për të përfshirë monitorimin e zonave të mbrojtura në programin e monitorimit të baseneve ujore në të ardhmen janë paraqitur në Seksionin 6.6.

5.2 Zonat e mbrojtura nën DKU

DKU-ja konsideron në mënyrë të veçantë si zona të mbrojtura trupat ujorë që kanë nevojë për mbrojtje shtesë për ruajtjen e habitateve dhe/ose specieve, si dhe për mbrojtjen e shëndetit të njeriut duke mbrojtur ujin e pijshëm, ujërat e larjes etj.

Shtojca IV e DKU-së identifikon zonat e mbrojtura në vijim[53]:

i) Zonat e përcaktuara për nxjerrjen e ujit të destinuar për konsum njerëzor (Neni 7). Sipas Direktivës së Ujit të Pijshëm (98/83/KE), uji për konsum njerëzor nënkupton të gjithë ujin në gjendjen e tij origjinale ose pas trajtimit, i cili është:

- I përcaktuar për pirje, gatim dhe për qëllime të tjera familjare; ose
- Përdoret në çdo biznes të prodhimit, përpunimit, ruajtjes ose tregtimit të produkteve ose substancave të dedikuara për konsum njerëzor, nëse institucionet përgjegjëse kombëtare në lidhje me cilësinë e ujit të pijshëm që drejtpërdrejt ose tërthorazi gjykojnë që ka ndikim në shëndetin e konsumatorëve.

Zonat e mbrojtura të ujit të pijshëm janë:

- Trupat ujorë të përdorur për nxjerrjen e ujit për konsum njerëzor që ofrojnë më shumë se një mesatare prej 10 m^3 në ditë në total ose që shërbejnë më shumë se 50 persona;
- Trupat ujorë të destinuar për një nivel të tillë të përdorimit në të ardhmen.

ii) Zonat e caktuara për mbrojtjen e specieve ujore të konsiderueshme ekonomikisht;

iii) Trupat ujorë të përcaktuar si ujëra rekreativë, duke përfshirë zonat e përcaktuara si ujërat larëse (Direktiva 76/160/KEE);

iv) Zonat me ndjeshmëri ushqyese, përfshirë zonat e përcaktuara si zona të cenueshme (Direktiva 91/676/KEE) dhe zonat e përcaktuara si zona të ndjeshme (sipas Direktivës 91/271/KEE), dhe

v) Zonat e caktuara për mbrojtjen e habitateve ose specieve ku ruajtja ose përmirësimi i statusit të ujit është një faktor i rëndësishëm në mbrojtjen e tyre, duke përfshirë zonat përkatëse të Natura 2000 të përcaktuara në Direktivën 92/43/KEE (1) dhe Direktivën 79/409/KEE (2).

Ligji 111/2012 për Menaxhimin[54] e Integruar të Burimeve Ujore ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", transpozoi DKU-në dhe krijoi zonat e mbrojtura që kanë nevojë për masa të veçanta mbrojtëse në një basen ujor. Ky ligj i caktoi MBZHR-së dhe institucioneve përgjegjëse për çështjet e mjedisit përgjegjësinë për identifikimin e zonave të mbrojtura në përputhje me DKU-në. Këshilli i Ministrave, me propozimin e MBZHR-së dhe institucioneve përgjegjëse për çështjet mjedisore, miraton zonat e mbrojtura në përputhje me kërkesat e DKU-së[55]. Këshillat e Baseneve Ujore dhe MBZHR janë përgjegjëse për krijimin, menaxhimin dhe përditësimin e Regjistrit të Zonave të Mbrojtura, si pjesë e PMBU[56]. Më poshtë është paraqitur gjendja e zonave të mbrojtura sipas DKU-së në terma të përcaktimit në Qarkun e Basenit Ujor Drin–Bunë.

5.3 Zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare

Në Shqipëri uji i pijshëm rrjedh kryesisht nga ujërat nëntokësore. Kështu, mbrojtja e zonave të përcaktuara për mbrojtjen e ujit të pijshëm merr edhe më tepër rëndësi. Ligji 111/2012 ka caktuar ministritë e linjës përgjegjësinë për të përcaktuar zonat përreth sipërfaqeve dhe ujërave nëntokësorë që përdoren për nxjerrjen e ujit të pijshëm për popullatën urbane dhe rurale ndërsa Këshilli i Ministrave i miraton këto kufij, (VKM nr. 379 datë 25.5.2016)[57]. Administratorët e ndërmarrjeve të Furnizimit me Ujë në nivel vendor janë përgjegjës për zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare[58]. Në rastin e puseve individuale, është përgjegjësi e pronarit të pusit të përcaktojë zonën e mbrojtjes higjieno-sanitare rreth saj nëpërmjet Shërbimit Gjeologjik Shqiptar ose institucioneve të tjera të specializuara në hidrologji[59]. Mbrojtja e zonave përreth puseve

[53] Direktiva DKU e BE-së, shtojca IV.

[54] Neni 34.

[55] Neni 86, ligji nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të ujërave".

[56] Neni 34.

[57] Neni 57, ligji nr. 111/2012, "Për menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore".

[58] Neni 11, VKM nr. 379, datë 25.5.2016, "Cilësia e ujit të pijshëm".

[59] Neni 11, VKM nr. 379, datë 25.5.2016, "Cilësia e ujit të pijshëm".

industriale nuk diskutohet në legjislacionin shqiptar.

Në këtë moment, zonat e përcaktuara për zonën e mbrojtjes higjieno-sanitare të ujit të pijshëm nuk janë përcaktuar për të dyja puset e përdorura për nxjerrjen e ujit nga kompanitë e furnizimit me ujë dhe puse private. Rrjedhimisht, MBZHR dhe Këshilli i Basenit Ujor Drin–Bunë dhe/ose Agjencia nuk kanë një regjistër të zonave të mbrojtjes higjieno-sanitare. Tabela 5.2 paraqet listën e të gjitha burimeve dhe puseve në basenin ujor Drin–Bunë që duhet të mbrohen sipas ligjit të BE-së.

Tabela 5.2: Vendndodhja e burimeve dhe e puseve në Basenin Ujor Drin–Bunë e caktuar për nxjerrjen e ujit të caktuar për konsum njerëzor.

Nr.	Njësia Administrative	Vendndodhja	Lloji i burimit	Lloji i akuiferit	Sasia e ujit (l/sek)	Popullsia
1	Bashkia Pukë	Pusi Zez-Kërrabë	Burimi	ultrabazik	20–24	5,421
		Mece (rezervat)	Burimi	ultrabazik	15	
		Pezhve	Burimi	ultrabazik	6	
2	Furnizimi me ujë Vau i Dejës	Deja	Burimi	zhavorr	60	5,106
		Laç	Pusi	zhavorr	45	
3	Bashkia Tropojë	Vrella Shoshan	Burimi	zhavorr	30	8,500
		Valbonë Suku i Dunishës	Burimi	karbonatik	60	8,500
		Rragam Vrella Man Rexhës	Burimi	zhavorr	12	460
		Dezdart Vrrella	Burimi	zhavorr/konglomerate	15	1,750
4	Bashkia Pogradec	Bash Pogradec	Burimi	karbonatik	60	38,873
		Tushemisht	Burimi	karbonatik	3	600
		Buçimas	Burimi	karbonatik	20	5,800
		Rëmenji	Burimi	karbonatik	3.5	2,580
		Vërdovë	Burimi	karbonatik	7	3,850
		Guras	Burimi	karbonatik	12	1,890
		Gështenjas	Burimi	karbonatik	8	3,100
		Baçallëk	Burimi	karbonatik	2	420
5	Furnizimi me ujë Shkodër	Bashk. Shkodër Dobraç	Pusi	zhavorr	920	117,432
		Rrjolli Koplik grup burimesh	Burimi	karbonatik	150	
6	Furnizimi me ujë fshati Pukë	Burimi nr. 1	Burimi		1.5	
		Burimi nr. 2, komuna Qerret Luf	Burimi		1	
		Fshati Verrith	Burimi		0.1	
		Fshati Kaftall	Burimi		0.1	
		Fshati Gomsiqe	Burimi		0.5	265
		Fshati Tejkoder	Burimi		0.1	

Nr.	Njësia Administrative	Vendndodhja	Lloji i burimit	Lloji i akuiferit	Sasia e ujit (l/sek)	Popullsia
		Fshati Plet	Burimi		0.1	
		Fshati Kishagji	Burimi		0.3	
		Fshati Filipaj	Burimi		0.1	
		Fshati Qerret	Burimi		2	419
		Fshati Iballe	Burimi	karbonatik	4	928
		Fshati Qafa e Mugut, 2 Burimis	Burimi		0.4	
		Fshati Shopel	Burimi		1.1	150
		Fshati Levozh	Burimi		1.2	182
		Fshati Majsa	Burimi		0.5	
		Fshati Gjegjan	Burimi		3.2	976
		Fshati Dom	Burimi		0.5	
		Fshati Kalivarë	Burimi	karbonatik	0.9	233
		Fshati Shkoz	Burimi		0.3	
		Fshati Gojan i Madh, 1Burimi	Burimi	ultrabazik	1.01	885
		Fshati Gojan i Vogël -Burim	Burimi	ultrabazik	1.6	499
7	Furnizimi me ujë Fshati Shkodër	Pusi Trushe-Velipojë	Pusi	zhavorr	25	
		Pusi Mali Kolaj	Pusi	karbonatik	3 4	
		Pusi Mali Mabe	Pusi	zhavorr	12	
		Pusi Berdicë	Pusi	zhavorr	25	
		Pusi Badica Zogaj	Pusi	karbonatik	5	374
		Pusi Badica Zues	Pusi	zhavorr	10	570
		Pusi Hajmel	Pusi	zhavorr	5	585
		Pusi Pistull	Pusi	zhavorr	5	325
		Pusi Pacram	Pusi	zhavorr	4	440
		Pusi Kullaj	Pusi	karbonatik	10	3,148
		Oblik	Pusi	zhavorr	10 15	265
8	Furnizimi me ujë Fushë-Arrëz	Ndershej	Burimi	ultrabazik	7	3,000
		Micojt	Burimi	ultrabazik	5	
9	Furnizimi me ujë Peshkopi	Burimi i Izvirit Radomirë	Burimi	karbonatik	25	19,123
10	Furnizimi me ujë Has	Furnizimi me ujë Krumës	Burimi	karbonatik	41	
		Furnizimi me ujë Harhull (Vranisat)	Burimi	karbonatik	1.1	
		Furnizimi me ujë Cahanit	Burimi	karbonatik	1.6	
11	Furnizimi me ujë	Rrjolli	Burimi	karbonatik	90	8333

Nr.	Njësia Administrative	Vendndodhja	Lloji i burimit	Lloji i akuiferit	Sasia e ujit (l/sek)	Popullsia
	Malësi e Madhe	Burimi Tamarë	Burimi	karbonatik	5	
		Burimi Luisi	Burimi	karbonatik	0.2	
12	Bashkia Kukës	Gurra Kolosjan	Burimi	karbonatik	10 25	40,000
		Burimi Domaj	Burimi	karbonatik	30 80	
		Burimi Lajme	Burimi	karbonatik	10 25	

5.4 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e specieve ujore ekonomikisht të rëndësishme

Ligji Nr. 64/2012 Për Peshkimin[60] identifikon si vijon zonat që synojnë të mbrojnë peshkimin dhe ato janë:

- *Zonat e limituara për peshkim* që janë trupa ujorë dhe/ose seksione të trupave ujorë që deklarohen ligjërisht si zona ku nuk lejohet peshkimi ose zona që kanë kapacitet të kufizuar të peshkimit;

- *Zonat e bashkëmenaxhimit* janë zonat e peshkimit që MBZHR-ja menaxhon në bashkëpunim me një organizatë peshkimi në mënyrë që të garantojë përdorimin e qëndrueshëm të burimeve të peshkimit dhe të mbrojë biodiversitetin ujor[61]. Organizata që merr të drejtën për të bashkëmenaxhuar zonën e peshkimit me MBZHR-në është e përfshirë në hartimin dhe zbatimin e planit të menaxhimit të këtyre zonave.[62]

- *Një zonë e mbrojtur peshkimi* është një zonë ku peshkimi nuk lejohet për një kohë të kufizuar - dhe ndonjëherë përgjithmonë - për të mbrojtur burimet ujore ose ekosistemet ujore.

- Në zonat e mbrojtura bregdetare nuk lejohet peshkimi për qëllime komerciale, duke iu referuar dispozitave ligjore në fuqi për peshkimin dhe akuakulturën. Peshkimi tregtar është i lejuar në zonat e mbrojtura bregdetare pjesë e kategorisë IV, V dhe VI, të miratuara me urdhër të Drejtorit të Përgjithshëm të AKZM-së[63], sipas kushteve të peshkimit që do të zbatohen në këtë fushë

Këshilli i Ministrave miraton tri lloje të zonave të mbrojtura me propozimin e MBZHR-së.[64] Për të garantuar përdorimin e qëndrueshëm të burimeve të peshkimit dhe për të mbrojtur speciet ujore të rëndësishme ekonomikisht, MBZHR cakton[65] numrin dhe dimensionet e anijeve të peshkimit duke përfshirë detajet e motorit dhe llojin e pajisjeve të peshkimit që lejohen në një zonë të tillë; ndalimin e peshkimit në një zonë të përcaktuar; sasinë e peshqve të lejuar për peshkim dhe numrin e lejeve të peshkimit në një zonë të përcaktuar.

Në Basenin Ujor Drin–Bunë, MBZHR ka caktuar një zonë të bashkëmenaxhimit siç raportohet në Tabelën 5.3. MBZHR nuk ka caktuar zona të kufizuara të peshkimit dhe/ose zona të mbrojtura të peshkimit.

Tabela 5.3: Zonat e bashkëmenaxhimit në Basenin Ujor Drin–Bunë[66]

Nr.	Trupi/Zona Ujore	Vendimi i Këshillit të Ministrave
1	Liqeni i Shkodrës dhe lumi Bunë	Vendim nr. 469, datë 22.6.2016, "Për shpalljen e Liqenit të Shkodrës dhe lumit Bunë si zonë bashkëmenaxhuese peshkimi"
2	Liqeni i Ohrit	Vendim 283, datë 13.4.2016, "Për shpalljen e liqenit të Ohrit si zonë bashkëmenaxhuese peshkimi"

[60] Ligji nr. 64/2012, "Për peshkimin".
[61] Neni 53.
[62] Neni 54.
[63] Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) është institucioni qendror i shtetit, i cili është përgjegjës për zonat e mbrojtura, që ka për detyrë të administrojë dhe kontrollojë zonat e mbrojtura në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë.
[64] Neni 11, ligji nr. 64/2012, "Për peshkimin".
[65] Neni 15 në ligjin e mësipërm
[66] Burimi: MBZHR.

5.5 Trupat ujorë të përcaktuar si ujëra rekreative dhe të larjes

Njësitë e qeverisjes vendore, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (nëpërmjet Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor) dhe AKM janë përgjegjës për identifikimin dhe miratimin e zonave të mbrojtura për ujërat e larjes në baza vjetore[67]. Në përgjithësi, këto janë plazhet në brigjet e detit Adriatik. Menaxhimi i zonave të larjes është përgjegjësi e këtyre institucioneve.

Në rajonin e Basenit Ujor Drin–Bunë, zonat kryesore të larjes janë Plazhi i Velipojës dhe Plazhi i Shëngjinit. Megjithatë, e gjithë zona bregdetare e Detit Adriatik në Basenin Ujor Drin–Bunë përdoret për larje gjatë periudhës së verës.

5.6 Zonat e ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese, duke përfshirë zonat e përcaktuara si të cenueshme

Shqipëria nuk e ka transpozuar Direktivën e Nitrateve. Pra, nuk ekziston një ligj i veçantë që rregullon mbrojtjen e burimeve ujore nga nitratet. Në vend të kësaj, ligje të ndryshme i referohen ndotjes nga nitratet, direkt ose indirekt, siç është rasti i Ligjit për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore dhe Ligjit 111/2012 ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore". I pari synon mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja nga inputet bujqësore nëpërmjet miratimit të praktikave të mira bujqësore nga fermerët[68]. Ligji 111/2012 ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", identifikon AMBU si institucion përgjegjës për mbrojtjen e burimeve ujore nga ndotja bujqësore.

Sa u përket zonave të ndjeshme të shkarkimit të ujërave të ndotura, Ministria përgjegjëse për çështjet mjedisore është përgjegjëse për identifikimin e zonave të ndjeshme të shkarkimit të ujërave të ndotura dhe përgatitjen e listës së trupave ujorë të ndjeshëm[69].

Në Qarkun e Basenit Ujor Drin–Bunë, zonat e ndjeshme ndaj lëndëve ushqyese, duke përfshirë zonat e përcaktuara si zona të cenueshme nuk janë përcaktuar. Në mënyrë të ngjashme, zonat e ndjeshme të shkarkimit të ujërave të ndotura nuk janë përcaktuar.

5.7 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e Habitateve ose Specieve

Ligji për Zonat e Mbrojtura[70] vlen për gjashtë kategoritë e Menaxhimit të Zonave të Mbrojtura, të cilat klasifikojnë zonat e mbrojtura sipas objektivave të tyre të menaxhimit në përputhje me Bashkimin Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës - IUCN.

Këto kategori përfshijnë:

- Kategoria I: Rezervat Strikt Natyror/Rezervat Shkencor;
- Kategoria II: Park Kombëtar;
- Kategoria III: Monument Natyror;
- Kategoria IV: Rezervat Natyror i Menaxhuar;
- Kategoria V: Peizazh i mbrojtur;
- Kategoria VI: Zonë e Mbrojtur e Rezervatit të Menaxhuar.

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit në bashkëpunim me ministritë e tjera të linjës, bashkitë, shoqërinë civile, grupet e interesit dhe pronarët private, pasuritë e të cilëve ndodhën në Zonat e Mbrojtura, miraton Planin e Menaxhimit për çdo zonë të mbrojtur, të hartuar nga AKZM-ja. Plani i Menaxhimit të një Zone të Mbrojtur është një dokument për mbrojtjen dhe zhvillimin e një zone dhe zbatohet nga administrata e zonës së mbrojtur. PMZM-të janë pjesë e politikave qeveritare, programeve dhe aktiviteteve në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal. PMZM-të menaxhohen nga Institucionet e Zonave të Mbrojtura, të cilat miratohen nga Këshilli i Ministrave.

Në Basenin Ujor Drin–Bunë, Zonat e Mbrojtura të habitateve dhe specieve janë të shumta dhe përfshijnë të gjashta llojet e kategorive të IUCN (tabela 5.4). Aktualisht, Shqipëria i ka grupuar Zonat e Mbrojtura në baza rajonale. Pra, shumë Zona të Mbrojtura ndahen mes Baseneve Ujore. Në Basenin Ujor Drin - Bunë ka 52 Monumente Natyre (kategoria III), të cilat janë të detajuara në tabelën 5.5.

[67] Neni 4, VKM nr. 797, datë 29.9.2010, "Për miratimin e rregullores higjieno-sanitare 'Për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes'"

[68] Neni 16, ligji nr. 9244, datë 17.6.2004, "Për mbrojtjen e tokës bujqësore".

[69] Neni 14 ligji nr. 9115, datë 24.7.2003, "Për trajtimin e ujërave të ndotura"

[70] Ligj nr. 81/2017, datë 4.5.2017, "Për zonat e mbojtura".

Tabela 5.4: Regjistri i zonave të mbrojtura të rëndësishme nga aspekti i ruajtjes së habitatit dhe specieve në Basenin Ujor Drin–Bunë

Nr.	Kat.	Rajoni (qark)	Qarku	Zona e mbrojtur	Data e miratimit të VKM-së	Sipërfaqja (ha)	PMZM	Trashëgimi UNESCO	Rrjeti Emerald	RAMSAR
1. Rezervat Natyror Strikt (RNS)/Rezervat Shkencor										
1	I	Kukës	Tropojë	Lumi i Gashit	VKM nr. 102, datë 15.1.1996	3,000.00	Po	Po		
2	I			Lumi i Gashit[71]			Duke u përgatitur			
2. Park Kombëtar (PK)										
1	II	Shkodër	Shkodër	Thethi	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	2,630.00	Po			
2	II	Dibër	Dibër	Lura	VKM nr. 96, datë 21.11.1967	1,280.00				
3	II	Kukës	Tropojë	Lugina e Valbonës	VKM nr. 102, datë 15.1.1996	8,000.00	Po			
4	II	Dibër	Mat	Zall Gjoçaj	VKM nr. 102, datë 15.1.1997	140				
5	II	Elbasan, Dibër		Shebenik-Jabllanice	VKM nr. 640, datë 21.5.2008	33,927.70	Duke u përgatitur			
		Elbasan	Librazhd	Shebenik-Jabllanice	VKM nr. 640, datë 21.5.2009	33,760.10	Duke u përgatitur	Po[72]		
		Dibër, Kukës	Bulqize	Shebenik-Jabllanice	VKM nr. 640, datë 21.5.2010	167.6	Duke u përgatitur			
6	II	Korçë	Korçë	Prespa	VKM nr. 489, datë 13.6.2013	27,750.00	Po[73]	Po		Po
7	II			Theth			Draft[74]			

[71] Planifikohet të përfshihet në Parkun e Alpeve.
[72] UNESCO heritage, nuk përfshihet në të gjithë zonën Shebenik - Jabllanicë, por vetëm pyjet e ahut të Rrjacës me një sipërfaqe prej 2129 ha dhe zona mbrojtëse 2569 ha.
[73] Plani i Menaxhimit i miratuar me urdhër të ministrit të Mjedisit nr. 1792, datë 9.5.2014.
[74] Drafti final i planit të menaxhimit përfunduar në vitin 2014 (planifikohet të përfshihet në Parkun e Alpeve).

Nr.	Kat.	Rajoni (qark)	Qarku	Zona e mbrojtur	Data e miratimit të VKM-së	Sipërfaqja (ha)	PMZM	Trashëgimi UNESCO	Rrjeti Emerald	RAMSAR
8				Lugina e Valbonës			Draft[75]			
9				Lurë						
10				Korab – Koritnik			Po[76]			
11				Zall Gjocaj						
3. Monument Natyre (MN) (Bio dhe Gjeo)										
1	III	Dibër	Dibër	Vlashaj	VKM nr. 102, datë 15.1.1996	50				
4. Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM)/Park Kombëtar i Natyrës										
1	IV	Kukës	Has	Tej Drin i Bardhë	VKM nr.102, datë 15.1.1996	30				
2	IV	Shkodra	Shkodra	Liqeni i Shkodrës	VKM nr. 684, datë 2.11.2005	26,535.00			Po	
3	IV	Lezhë	Lezhë	Kune-Vain-Tale	VKM nr. 432, datë 28.4.2010	4,393.20			Po	
4	IV	Dibër, Kukës		Korab-Koritnik	VKM nr. 898, datë 21.12.2011	55,550.20	Po		Po	
	IV	Dibër	Dibër	Korab-Koritnik	VKM nr. 898, datë 21.12.201	20,663.40	Po		Po	
	IV	Kukës	Kukës	Korab-Koritnik	VKM nr. 898, datë 21.12.2011	34,886.80	Po		Po	
5	IV	Shkodër	Shkodër	Liqeni i Shkodrës			Po[77]			
6	IV			Kunë - Vain -Talë			Po[78]			
5. Peizazh i Mbrojtur (PM)										
1	V	Korçë	Pogradec	Pogradec (Ohrid Lake)	VKM nr. 80, datë 18.2.1999	27,323.00	Po		Po	
2	V	Shkodra	Shkodra	Lumi Bunë-Velipojë	VKM nr. 682, datë 2.11.2005	23,027.00			Po	Po

[75] Drafti përfundimtar i Planit të Menaxhimit përfunduar në vitin 2014 (planifikohet të përfshihet në Parkun e Alpeve).
[76] Plani i Menaxhimit i miratur nga urdhri i ministrit të Mjedisit nr. 2029, datë 31.12.2014.
[77] Plani i Menaxhimit i miratur nga urdhri i ministrit të Mjedisit nr. 815, datë 21.11.2012.
[78] Plani i Menaxhimit i miratur nga urdhri i ministrit të Mjedisit nr. 405, datë 9.6.2011.

Nr.	Kat.	Rajoni (qark)	Qarku	Zona e mbrojtur	Data e miratimit të VKM-së	Sipërfaqja (ha)	PMZM	Trashëgimi UNESCO	Rrjeti Emerald	RAMSAR
3	V	Velipojë	Velipojë	Lumi Bunë			Duke u përgatitur			
4	V			Liqeni i Pogradecit			Po[79]			
6. Zonë e Mbrojtur e Rezervatit Natyror të Menaxhuar (ZMRNM)										
1	VI	Dibër	Dibër	Luzni-Bulaç	VKM nr.102, datë 15.1.1996	5,900.00				
2	VI	Lezhë	Mirditë	Bjeshka e Oroshit	VKM nr.102, datë 15.1.1998	4,745.00				
Rrjeti EMERALD* (Zonat me Interes Special Konservimi -ZISK)										
1	IV			Rezervati Natyror i Menaxhuar i Liqenit të Shkodrës		26,535				
2	II			Alpet (park kombëtar i propozuar)		77,458				
3	II			Kurora e Lurës - Kunore-Valmore-Zall-Gjocaj (park kombëtar i propozuar)		16,596				
4	V			Peisazh i Mbrojtur Pogradec		24,350				
5	V			Peisazh i Mbrojtur i lumit Bunë-Velipoja		22,479				
6	V			Peisazh i Mbrojtur i Korabit		31,360				
RAMSAR										
1		Shkodra	Shkodra	Liqeni i Shkodrës-Lumi i Bunës	VKM nr. 683, datë 2.11.2005	49,562.00	Në proces përgatitje			

(Burimi: AKZM, 2017)

[79] Plani i Menaxhimit i miratur nga urdhri i ministrit të Mjedisit nr. 2026, datë 31.12.2014.

Tabela 5.5: Monumentet natyrore (kategoria III) në Basenin Ujor Drin–Bunë[80]

Kategoria III – Monumentet natyrore (MN)			
Nr.	**Zonat e mbrojtura**	**Vendndodhja**	**Përshkrim i shkurtër**
1	Burimet e Vuklit	Kelmend, Rrethi i Malësisë së Madhe	Burim karstik që ushqen Lumin Cemi në Vukli. Ujërat përdoren për konsum dhe vaditje.
2	Burimet e Shtrazës	Në afërsi të fshatit Theth, Shalë, Rrethi i Shkodrës	Burim karstik
3	Burimet Bellovës	Në afërsi të fshatit Bellova, Melan, Rrethi i Dibrës	Burim karstik
4	Burimet e Brudit	Në afërsi të fshatit Brud	Burim karstik
5	Burimet e Kirit	Në afërsi të fshatit Kir, Pult, Rrethi i Shkodrës	Burim karstik që shërben si burim i lumit Kir
6	Burimi i Koprishtit	Në afërsi të fshatit Selcë, Kelmend, Rrethi i Malësisë së Madhe	Burim karstik që shërben si burim i lumit Cem
7	Burimet e Okolit	Theth (Nikgjonaj), Shalë, Rrethi i Shkodrës	Burim karstik
8	Burimet e Valbonës	Në afërsi të fshatit Valbonë, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës	Burim karstik
9	Burimi dhe shpella e Sopanikës	Në afërsi të fshatit Fushë Çidhnë	Burim karstik
10	Burimi i Drilonit	Afër fshatit Tushemisht, Rrethi i Pogradecit, në Juglindje të Liqenit të Ohrit	Burimi ushqehet nga liqeni i Prespës dhe nga Mali i Thatë. Burimi rrethohet nga ekosisteme të pasura të ligatinave
11	Burimi i Kërçinit	Në malin Kërçini, në afërsi të fshatit Kërçisht	Burim karstik
12	Burimet e Kolesianit	Në afërsi të fshatit Kolosian, NJQV Bicaj, Rrethi i Kukësit	Burim karstik
13	Burimi i Krumës	Ana juglindore e qytetit të Krumës	Burim karstik
14	Burimi i Qukut të Dunishës	Në afërsi të fshatit Valbona, afër Rasës së Pecmarrës	Burim karstik që ushqen lumin e Valbonës. Rrethohet nga bimësia

[80] Burimi: AKZM, 2017.

Kategoria III – Monumentet natyrore (MN)			
Nr.	**Zonat e mbrojtura**	**Vendndodhja**	**Përshkrim i shkurtër**
15	Burimi i Shoshanit	Në afërsi të fshatit Shoshan, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës, afër shtratit të lumit të Valbonës	Burim karstik
16	Uji i Ftohtë - Vleshë	Në afërsi të fshatit Vleshë	Burim karstik
17	Burimi i Vrakës	Afër Gruemirës, Rrethi i Shkodrës	Burim karstik që përdoret për vaditje dhe konsum nga popullsia e fshatrave përreth
18	Burimi Karstik i Qirecit	Në luginën e Burimit të Qirecit, Lekbibaj, Rrethi i Tropojës	Burim karstik
19	Burimi termomineral i Peshkopisë (Llixhat)	Në lindje të qytetit të Peshkopisë, në të djathtë të burime termale (Llixha)	
20	Depozitimet fluvio-glaciale të Shëmtirës	Në afërsi të urës së Shëmtirës	Depozitimet fluvio-glaciale
21	Depozitimet fluvio-glaciale të Shoshajt	Në afërsi të urës së Shoshanit, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës, Në afërsi të urës së fshatit të Shoshanit	Depozitimet fluvio-glaciale
22	Burimi i Domajt	Në afërsi të fshatit Domaj, NJQV Golaj, Rrethi i Hasit	Burim karstik
23	Burimi i Vranishtit	Fshati i Vranishtit, NJQV Fajzë, Rrethi i Hasit	Burim karstik që ushqehet nga ujërat nëntokësore të akuiferi karstik të Hasit të Thatë
24	Kanioni i Bashkim – Vermoshit	Në afërsi të fshatit Vermosh, NJQV Kelmend, Rrethi i Malësisë së Madhe	Një kanion që formohet nga korrozioni i ujërave të lumit Vermosh. Një ekosistem karstik
25	Kanioni i Grunasit	Fshati Theth, Rrethi i Shkodrës	Një kanion që formohet nga korrozioni i ujërave të lumit Theth dhe proceseve karstike
26	Kanioni i Urës së Shenjtë	Në afërsi të fshatit të Urës së Shenjtë, NJQV Postribë, Rrethi i Shkodrës	Një kanion që formohet nga korrozioni i ujërave të lumit Kir. Një ekosistem karstik. Është ndërtuar një urë në këtë kanion, që lidh qytetin e Shkodrës me fshatin Prekal dhe përtej
27	Kanioni i Vanave	Rrjedha e mesme e lumit Lumë (Rivat e Drinit të Bardhë), Fshati Topojan, Kukës	Një kanion karstik
28	Kanioni i Shoshanit	Rrjedha e mesme e lumit Valbonë	Një kanion që formohet nga korrozioni i ujërave të lumit Shoshan

Kategoria III – Monumentet natyrore (MN)			
Nr.	**Zonat e mbrojtura**	**Vendndodhja**	**Përshkrim i shkurtër**
29	Ligatina e Kukësit	Në afërsi të shtatit të lumit Drini i Zi, midis Kukësit dhe Bicajt, afër fshatit Bushat, Kukës	Një liqen që prej epokës katërsore që po zhduket. Është një ekosistem moçalishte
30	Kanioni i Poicës (Kanioni i Përroit të Thatë)	Afër fshatit Zagorë, Malësia e Madhe	Një grykë e ngushtë që formohet nga korrozioni i ujërave të Përroit të Thatë dhe procesit karstik
31	Kroi i Bardhë	Në afërsi të Shishtavecit, në Veriperëndim të majës së Tërfojës, 1750 m, fshatit Turaj, NJQV Topojan, Kukës	Burim karstik
32	Kroi i Gjallicës	Në afërsi të Shishtavecit, në Veriperëndim të Malit Gjalicë, Dërshanë, NJQV Topojan, Kukës	Burim karstik
33	Kroi i Mbretit – Serakol	Afër fshatit Dobërdol	Burim karstik
34	Liqenet akullnajore të Dobërdolit	Fshati Çerëm, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
35	Liqenet akullnajore të Sylbicës	Në luginën akullnajore In the glacial të zonës malore të Gashit	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
36	Liqeni i Luleve (Lurë)	Në Parkun Kombëtar të Lurës, 1600 m	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
37	Liqeni i Jezercës	Mali Jezerca	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
38	Liqeni i Madh (Lurë)	Në Parkun Kombëtar të Lurës	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
39	Liqeni i Vogël (Lurë)	Afër Pejës	Një liqen akullnajor, i pasur në flora dhe fauna
40	Liqeni i Ponarëve (Liqeni i Markajs)	Në Majën e Hekurt në Alpet Lindore, fshati Shoshan, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës	Një liqen akullnajor dhe karstik
41	Liqeni i Zi (Lurë)	Në Parkun Kombëtar të Lurës	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e liqeneve të Alpeve
42	Liqeni i Zi (sipër Radomirës)	Malin e Korabit, në afërsi të fshatit Radomirë	Një liqen akullnajor. I pasur në fauna, karakteristikë e këtyre liqeneve
43	Lugina Akullnajore e Motinës (Valbonë)	Në Alpet Lindore, në afërsi të fshatit Dragobi, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës, midis Majës të Hekurt dhe Grykave të Hapuna	Luginë akullnajore-karstike

Kategoria III – Monumentet natyrore (MN)			
Nr.	**Zonat e mbrojtura**	**Vendndodhja**	**Përshkrim i shkurtër**
44	Lugina Akullnajore e Kukajt	Në afërsi të fshatit Ragam, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës	Luginë akullnajore-karstike
45	Portat e Shalës	Në fshatin Breglumë, NJQV Shalë, Rrethi i Shkodrës	Një formacion si kanion, i formuar nga korrozioni i ujërave të lumit Shalë drejt shkëmbinjve karstikë
46	Pylli i ishullit të Franc Jozefit (ujëra bregdetare)	Grykëderdhja e Bunës, në Veriperëndim të fshatit Velipojë, Shkodër	I pasur në bimësi të ligatinës. Është një habitat i rëndësishëm për zogjtë
47	Rivat e Drinit (në afërsi të moçalishtes Kashta, në të majtë)	Në afërsi të fshatit Shëngjin	Habitat moçalishteje i pasur në fauna. Zogjtë janë zakonisht në rrezik zhdukjeje
48	Rana e Hedhun	Në Veriperëndim të portit të Shëngjin	Rërë e akumuluar nga erozioni eolik.
49	Burimi i Gjonit (syri)	Në afërsi të fshatit Grudë-Fushë, Gruemirë, Malësi e Madhe	Burim karstik. Përdoret për konsum dhe vaditje. I pasur në florën ujore në sipërfaqe
50	Ujëvara e Kryeziut	Në afërsi të qendrës së fshatit Kryezi, Qafë – NJQV Mali, Rrethi i Pukës	Ujëvarë e formuar nga ujërat e burimit të Oroshit në shkëmbinjtë magnetikë
51	Ujëvara e Thethit	Në afërsi të fshatit Theth, NJQV Shalë, Rrethi i Shkodrës	Burim karstik
52	Depozitimet fluvio-glaciale të Shoshajt	Në afërsi të Urës së Shoshanit, NJQV Margegaj, Rrethi i Tropojës, afër urës së fshatit Shoshan	Depozitimet fluvio-glaciale

6. Rrjeti i monitorimit të cilësisë së ujit

6.1 Hyrje

Ligji për menaxhimin e integruar të burimeve ujore, ndryshuar me ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", i ka dhënë AMBU-së përgjegjësinë kryesore për hartimin e Programeve të Monitorimit të Ujërave për basenet ujore. Ligji gjithashtu u jep Këshillave të Baseneve Ujore përgjegjësinë kryesore për zbatimin e Programeve të Monitorimit të Ujërave në përputhje me DKU-në[81]. Rrjedhimisht, si AMBU-ja ashtu edhe Këshilli i Baseneve Ujore janë bërë institucionet kyçe për monitorimin e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë për Basenin Ujor Drin–Bunë. AKM-ja monitoron ujin në nivel kombëtar.

6.2 Kërkesat e monitorimit të ujit sipërfaqësor në kuadër të DKU-së

Direktiva Kuadër e Ujit mbulon: i. ujërat e brendshme që përfshijnë ujërat sipërfaqësore dhe ujërat nëntokësore; ii. ujërat kalimtare dhe bregdetare deri në një milje detare; dhe iii. gjendjen kimike edhe ujërat territoriale, të cilat mund të shtrihen në 12 milje detare nga pjesa tokësore e Shtetit Anëtar, pavarësisht nga madhësia dhe karakteristikat[82].

6.2.1 Rrjeti i monitorimit të ujit

Direktiva kërkon që shtetet të krijojnë një rrjet të monitorimit të ujit sipërfaqësor që ofron një pasqyrë koherente dhe gjithëpërfshirëse të gjendjes ekologjike dhe kimike në çdo basen ujor. Të dhënat për mbikëqyrjen e ujërave sipërfaqësorë shërbejnë gjithashtu për plotësimin dhe vlerësimin e procedurës së vlerësimit të rrezikut, duke mbështetur hartimin e programeve të ardhshme të monitorimit, duke vlerësuar ndryshimet afatgjata në kushtet natyrore dhe ato që rezultojnë nga aktivitetet antropogjene, vlerësimin e ngarkesave të ndotësve të transferuar në të gjithë kufijtë ndërkombëtarë ose shkarkimin në det, vlerësojnë ndryshimet në statusin e atyre trupave të identifikuar si të rrezikuar në përgjigje të zbatimit të masave për përmirësimin ose parandalimin e përkeqësimit, përcaktimin e shkaqeve të trupave ujorë që nuk arrijnë objektivat mjedisorë, ku arsyeja e dështimit nuk është identifikuar, duke konstatuar madhësinë dhe ndikimet e ndotjes aksidentale, vlerësimi i pajtueshmërisë me standardet dhe objektivat e zonave të mbrojtura; dhe, kuantifikimin e kushteve të referencës (ku ato ekzistojnë) për trupat ujorë sipërfaqësorë[83].

Statusi ekologjik i trupave ujorë në një Basen Ujor përcaktohet bazuar në elementet biologjike, hidromorfologjikë dhe të përgjithshme fiziko-kimikë të cilësisë (tabela 6.1)[84]. Elementet e cilësisë së aplikueshme për trupat ujorë sipërfaqësorë artificialë dhe trupat ujorë tepër të modifikuar janë ato që zbatohen në cilëndo nga katër kategoritë natyrore të ujërave sipërfaqësorë që më së shumti i ngjan trupit ujor të modifikuar ose artificial[85].Në varësi të financimit, shteteve u kërkohet të monitorojnë parametrat, të cilët tregojnë statusin e secilit element të cilësisë përkatëse dhe përfshijnë vlerësimet e nivelit të besueshmërisë dhe saktësisë së rezultateve në programin e monitorimit.

Për lumenjtë, liqenet, ujërat kalimtare dhe ujërat bregdetare, statusi ekologjik i ujit mund të përcaktohet si status shumë i mirë, i mirë dhe mesatar ndërsa për trupat ujorë artificialë dhe ata tepër të modifikuar mund të klasifikohet si ujëra me potencial të mirë ekologjik dhe status i mirë kimik i ujit sipërfaqësor. Ujërat që arrijnë një status nën mesataren klasifikohen me status "të keq" ose "shumë të keq"[86].

DKU kërkon që Shtetet të krijojnë mënyra monitorimi, mbikëqyrëse, operacionale dhe investigative. Si një udhëzues i përgjithshëm, programi i monitorimit mbikëqyrës dhe operacional janë të nevojshëm për secilën periudhë në të cilën zbatohet plani i menaxhimit të basenit ujor. Programi i monitorimit investigativ kërkohet në rastet e konstatimit ose kur ka nevojë të konstatohen shkaqet e një trupi ujor për të arritur objektivat mjedisorë ose për të përcaktuar madhësinë dhe ndikimet e ndotjes aksidentale[87].

[81] Ligji nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", neni 85, ndryshuar me ligjin nr. 6/2018, për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore".

[82] Strategjia e Zbatimit të Përbashkët për Direktivën Kuadër të Ujit (2000/60/EC), dokumenti i udhëzimit nr. 7, Monitorimi nën Direktivën Kuadër të Ujit, Komunitetet Europiane 2003.

[83] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V.

[84] Direktiva 2000/60/KE.

[85] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V.

[86] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V/1.2.

[87] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V, 1.3.

Një përshkrim i shkurtër i tri llojeve të monitorimit jepet më poshtë.

6.2.2 Monitorimi mbikëqyrës

Qëllimi i monitorimit mbikëqyrës është identifikimi i trupave ujorë në rrezik në mënyrë që të krijohet një bazë kuantitative për vlerësimet e ardhshme të ndryshimeve afatgjata natyrore ose antropogjene[88]. Monitorimi mbikëqyrës kërkohet për çdo pikë monitorimi për një periudhë prej një viti gjatë periudhës së mbuluar nga një PMBU për *parametra*t tregues të të gjitha elementeve të cilësisë biologjike, të gjitha elementeve të cilësisë hidromorfologjike dhe të gjitha elemeneve të përgjithshme fiziko-kimike të cilësisë (Tabela 1).

Në rastet kur ka mungesë të informacionit të monitorimit për statusin e përgjithshëm të ujërave sipërfaqësorë brenda secilit pellg ujëmbledhës dhe nënbasen të rajonit të basenit ujor, DKU sugjeron shtetet që të ndërmarrin monitorimin mbikëqyrës çdo vit, së paku gjatë tri viteve të para, në mënyrë që të arrijnë besueshmërinë dhe vërtetësinë e të dhënave të monitorimit. Në rast se nuk ka ndryshime në gjendjen ekologjike të trupave ujorë në një Basen Ujor, shtetet kanë fleksibilitetin për të kryer monitorimin mbikëqyrës në tri planet e baseneve ujore (një herë në 18 vjet).

[88] Komuniteti Europian 2003, dokumenti i udhëzimit nr. 7.

Tabela 6.1: Elementet e cilësisë së ujit sipërfaqësor për klasifikimin e statusit ekologjik sipas DKU-së[89]

Elementet e monitorimit (parametrat) për trupat e ujërave sipërfaqësorë			Trupat Ujorë sipërfaqësorë			
			Lumenjtë	**Liqenet**	**Ujëra Kalimtare**	**Ujëra bregdetare**
Elementet biologjike	Përbërja dhe abondanca e florës ujore		√	√	√	√
	Përbërja dhe abondanca e faunës së invertebrorëve bentikë		√	√	√	√
	Përbërja, abondanca dhe struktura e moshës së faunës së peshkut		√	√	√	
	Përbërja, abondanca dhe biomasa e fitoplanktonit			√	√	√
Elementet hidromorfologjike	Regjimi Hidrologjik	Sasia dhe dinamika e rrjedhjes së ujit	√	√		
		Lidhja me trupat ujorë nëntokësorë	√	√		
		Koha e qëndrimit		√		
	Kushtet Morfologjike	Vazhdimësia e Lumit	√			
		Variacioni i thellësisë dhe gjerësisë	√	Variacion i thellësisë	Variacion i thellësisë	Variacion i thellësisë
		Struktura dhe substrati i shtratit	√	Sasia, struktura dhe shtresa e shtratit	Sasia, struktura dhe shtresa e shtratit	√
		Struktura e zonës së bregut	√	Struktura e bregut të liqenit	Struktura e bregut të liqenit	Struktura e zonës ndërbaticore
	Regjimi i Baticave	Rrjedha e ujërave të ëmbla			√	
		Ekspozimi i valës			√	√
		Drejtimi i rrymave dominuese				√
Elementet kimike dhe fiziko-kimike	Të përgjithshme	Transparenca		√	√	√
		Kushtet Termale	√	√	√	√
		Kushtet e oksigjenimit	√	√	√	√
		Kripësia	√	√	√	√
		Statusi i acidifikimit	√	√		
		Kushtet ushqyese	√	√	√	√
	Ndotës Specifike	Ndotja nga të gjitha substancat prioritare të identifikuara si të shkarkuara në trupin ujor	√	√	√	√
		Ndotja nga substancat e tjera të identifikuara si shkarkime në sasi të konsiderueshme në trupin ujor	√	√	√	√

[89] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V.

Stacionet e monitorimit: DKU kërkon që monitorimi të kryhet në pikat e mëposhtme ku:

- Shkalla e rrjedhjes së ujit është e rëndësishme brenda zonës së basenit ujor në tërësi; duke përfshirë pikat në lumenjtë e mëdhenj ku zona e mbulimit është më e madhe se 2,500 km^2,
- Vëllimi i ujit është i rëndësishëm në zonën e basenit ujor, duke përfshirë liqenet dhe rezervuarët e mëdhenj,
- Trupat e rëndësishme ujorë që kalojnë kufijtë e një Shtetit Anëtar,
- Pikat janë identifikuar sipas Vendimit të Shkëmbimit të Informacionit 77/795/KEE, dhe
- Në pika të tjera, për të vlerësuar ngarkesën e ndotësve e cila është transferuar në të gjithë kufijtë e Shteteve Anëtare dhe që është transferuar në mjedisin detar.

6.2.3 Monitorimi Operacional

Ky lloj monitorimi fokusohet në trupat ujorë që monitorimi mbikëqyrës ka identifikuar se janë në rrezik për mospërmbushjen e objektivave të tyre mjedisore dhe kryhet për të vlerësuar ndryshimet që ndodhin në trupat ujorë "në rrezik" pas zbatimit të programit të masave[90]. Monitorimi përfshin karakteristikat që tregojnë presionet ndaj të cilave trupat janë subjekt[91]. DKU-ja thekson nevojën për të monitoruar trupat ujorë që janë më të ndjeshëm ose janë më të ekspozuar ndaj këtyre presioneve duke përzgjedhur llojin e mëposhtëm të stacioneve të monitorimit[92]:

- Stacionet referencë (ku ndikimi i aktivitetit njerëzor është minimal për të matur statusin shumë të mirë dhe të mirë);
- Stacionet përfaqësuese, (të cilat përfaqësojnë të gjithë trupin ujor);
- Stacionet e fluksit (që përfaqësojnë ngarkesat e shkarkimeve të ndotësve, për krahasimet ndërkombëtare dhe shkëmbimin e informacionit);
- Ujërat e zonave të ndjeshme (për mbrojtjen e burimeve të ujit të pijshëm, ujërave të larjes, peshqve, shpendëve, habitateve, ligatinave etj.);
- Stacionet e monitorimit të *hotspot*-eve ose të ndikimit (për të vlerësuar ndikimin e burimeve pikësore dhe jopikësore (difuze) të ndotjes);
- Stacionet kryesore (për trupat e mëdhenj ose të rëndësishëm ujorë).

Parametrat: DKU rekomandon parametrat e monitorimit që janë tregues të elementeve të cilësisë biologjike dhe hidromorfologjike më të ndjeshme kundrejt presioneve ndaj të cilave është subjekt trupi ujor, të gjitha substancat prioritare të shkarkuara dhe substancat e tjera të shkarkuara në sasi të konsiderueshme[93].

6.2.4 Monitorimi Investigues

Ky monitorim është rast specifik dhe kërkohet në rastet e specifikuara (të Objektivave Mjedisore), kur ka nevojë të konstatohen shkaqet që një trup ujor dështon në arritjen e objektivave mjedisore, ose për të përcaktuar madhësinë dhe ndikimet e ndotjes aksidentale. Duke marrë parasysh natyrën specifike të këtij lloji monitorimi, DKU kërkon që kjo e fundit të hartohet rast pas rasti.

6.2.5 Frekuenca e monitorimit

DKU rekomandon frekuencat e monitorimit të paraqitura në Tabelën 6.2 për parametrat e kërkuar në programin e monitorimit. Për monitorimin operacional, shtetet kanë fleksibilitetin për të përcaktuar frekuencën dhe parametrat e monitorimit me kusht që të mos tejkalojnë intervalet e rekomanduara të monitorimit, përveç nëse kjo justifikohet në bazë të njohurive teknike dhe gjykimit të ekspertëve.

Frekuencat duhet të zgjidhen në mënyrë që të arrihet një nivel besueshmërie dhe saktësie e pranueshme. Frekuenca e monitorimit duhet të zgjidhet pasi të jenë marrë parasysh ndryshime midis parametrave në kushte natyrore dhe antropogjene. Periudha në të cilën kryhet monitorimi duhet të zgjidhet në mënyrë që të minimizohet rezultati[94] i ndikimit të variacionit sezonal dhe kështu të sigurojë që rezultatet të pasqyrojnë ndryshimet në trupin ujor si rezultat i ndryshimeve për shkak të presionit antropogjen. Monitorimi shtesë gjatë sezoneve të ndryshme të të njëjtit vit kryhet, kur është e nevojshme, për të arritur këtë objektiv.

[90] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.
[91] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.
[92] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.
[93] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.
[94] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V, 1.3.5.

Tabela 6.2: Frekuenca e monitorimit të elementeve të cilësisë në trupat ujorë sipërfaqësorë sipas DKU-së[95]

Elementet e cilësisë	Trupat ujorë sipërfaqësorë			
	Lumenj	**Liqene**	**Kalimtare**	**Bregdetare**
Elemente të cilësisë biologjike				
Fitoplankton	6 muaj	6 muaj	6 muaj	6 muaj
Bimësi tjetër ujore	3 vjet	3 vjet	3 vjet	3 vjet
Makroinvertebrorët	3 vjet	3 vjet	3 vjet	3 vjet
Peshq	3 vjet	3 vjet	3 vjet	n/a
Elementet hidromorfologjike				
Vazhdimësia	6 vjet			
Hidrologjia	e vazhdueshme	1 muaj		
Morfologjia	6 vjet	6 vjet	6 vjet	6 vjet
Elementet fiziko-kimike				
Kushtet Termike	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Oksigjenimi	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Kripshmëria	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Statusi trofik (i lëndëve ushqyese)	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Statusi i acidifikimit/pH	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Ndotës të tjerë	3 muaj	3 muaj	3 muaj	3 muaj
Substancat prioritare	1 muaj	1 muaj	1 muaj	1 muaj

[95] Burimi: DKU, Shtojca 5/1.3.4.

6.2.6 Përcaktimi i standardeve të cilësisë së mjedisit (SCM) për elementet e cilësisë kimike

DKU përcakton një standard të cilësisë mjedisore si përqendrimi i një ndotësi ose grupi ndotësish të veçantë në ujë, sediment ose biota, të cilat nuk duhet të tejkalohen për të mbrojtur shëndetin e njeriut dhe mjedisin[96]. Direktiva u rekomandon vendeve të vendosin SCM për *ujin, sedimentin dhe biotë*n të dedikuara për mbrojtjen e jetës ujore edhe pse DKU nuk kërkon që vendet të monitorojnë ndotjen në sedimentet e trupave ujorë[97].

SCM-të janë specifikisht të kërkuara për ndotësit kryesorë të përfshirë në listën indikative të paraqitur në Shtojcën VIII të DKU-së[98],që përfshin organohalogjenet dhe substancat të cilat mund të formojnë përbërës të tillë në mjedisin ujor, komponimet organofosfore dhe organotine, substancat dhe preparatet, ose produktet e shpërbërjes së të cilëve kanë provuar të kenë veti kancerogjene ose mutagjene ose veti të cilat mund të ndikojnë në sintezën e steroideve, gjendën tiroide, riprodhimin ose funksione të tjera të lidhura me sistemin endokrin në ose nëpërmjet mjedisit ujor, hidrokarburet ciklike dhe substancat toksike organike ciklike dhe me veti bioakumuluese, cianidet, metalet e rëndë dhe përbërjet e tyre, arseniku dhe përbërjet e tij, dhe biocidet dhe produktet e mbrojtjes së bimëve[99].

6.2.7 Ujërat ndërkufitare

Për basenin ujor Drin–Bunë ku përdorimi i ujit mund të ketë efekte ndërkufitare, kërkesat për arritjen e objektivave mjedisorë të vendosura nga DKU-ja e BE-së, dhe në veçanti të gjitha programet e masave, duhet të koordinohen për gjithë basenin ujor. DKU-ja e BE-së kontribuon në zbatimin e detyrimeve të Komunitetit sipas konventave ndërkombëtare për mbrojtjen dhe menaxhimin e ujërave, veçanërisht Konventën e Ujërave të UNECE.

Është e domosdoshme që marrëveshjet e duhura institucionale në nivel ndërkombëtar, kombëtar dhe lokal janë një parakusht për monitorimin dhe vlerësimin e ujërave ndërkufitare, për të siguruar bashkëpunimin ndërmjet entiteteve të ndryshme qeveritare, sektorit privat dhe të tjerëve. Në kryerjen e këtyre marrëveshjeve, është e rëndësishme të theksohet se përgjegjësia për monitorimin dhe vlerësimin e ujërave nëntokësorë në lidhje me cilësinë dhe sasinë e ujit mund të qëndrojë me institucionet studimore gjeologjike në vend të agjencive mjedisore ose ujore. Bashkëpunimi ndërmjet autoriteteve të ujit, mjedisit dhe shëndetit nevojitet për të siguruar mbledhjen dhe përdorimin e të dhënave në lidhje me shëndetin dhe sigurinë e njeriut.

Shërbimet hidrometeorologjike luajnë një rol thelbësor në monitorimin ndërkufitar të ujërave duke siguruar të dhëna të sasisë së ujit dhe informacione të paralajmërimit të hershëm për ngjarje ekstreme hidrologjike. Institucionet të cilët veprojnë në sistemet e reagimit ndaj emergjencave që përfshijnë strukturat e rregullimit të ujit dhe impiantet industriale janë partnerë të rëndësishëm në sigurimin e të dhënave për të zbutur ndikimet negative të dështimeve të instalimeve të tilla në ujërat ndërkufitare. Ndërmarrjet industriale që monitorojnë nxjerrjen e ujit të tyre dhe shkarkimet e ujërave të zeza sigurojnë të dhëna për qëllime të pajtueshmërisë. Vlerësimi i rrjedhave ujore gjithashtu kërkon të dhëna socio-ekonomike, duke përfshirë popullsinë dhe statistikat ekonomike, të cilat grumbullohen nga zyrat statistikore.

Është veçanërisht e rëndësishme për monitorimin e ujërave ndërkufitare të ngrihet një sistem i cilësisë, pasi është thelbësor për sigurimin e besueshmërisë së informacionit të marrë nga monitorimi. Sistemi i cilësisë duhet të organizohet rreth të gjitha elementeve të ciklit të monitorimit dhe vlerësimit, duke filluar me procedurat e dokumentimit për specifikimin e nevojave të informacionit dhe zhvillimin e një strategjie informacioni. Standardet, të krijuara nën kujdesin e Organizatës Ndërkombëtare për Standardizim (ISO), Komitetit Evropian për Standardizim (CEN) dhe organizata të tjera për grumbullimin, transportin dhe ruajtjen e mostrave dhe analizat laboratorike, janë bazë për sistemin e cilësisë. Duhet të krijohen edhe dokumente, protokolle për vlefshmërinë e të dhënave, ruajtjen dhe shkëmbimin, si dhe të analizohen dhe raportohen ato. Vendet

[96] Direktiva 2000/60/KE, neni 2.
[97] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V, 1.2.6.
[98] Direktiva 2000/60/KE, shtojca VIII.
[99] Direktiva 2000/60/KE, shtojca VIII.

bregdetare duhet, aty ku është e përshtatshme, t'u caktojnë përgjegjësive të lidhura me sistemet e cilësisë në organet e tyre të përbashkëta. Duhet nxitur dhe promovuar bashkëpunimi ndërkufitar në nivel lokal, duke përfshirë kontaktet e drejtpërdrejta midis laboratorëve dhe institucioneve të përfshira. Duke qenë se shumë vendimmarrës nuk janë në dijeni të sistemeve të cilësisë së laboratorit, është thelbësore të theksohet se trendi në të gjithë komunitetin analitik dhe më gjerë është të forcojë sigurimin e cilësisë laboratorike në një qasje hap pas hapi: nga masat e kontrollit të brendshëm të thjeshtë të cilësisë në akreditimin e laboratorit, dhe në fund të standardeve ndërkombëtare si ISO/IEC 17025 që mbulon kërkesat e përgjithshme për kompetencat e kalibrimit dhe testimit të laboratorëve.

Sipas dispozitave të DKU-së dhe Konventës së Aarhusit, vendet bregdetare duhet t'i japin njëri-tjetrit mundësi për shkëmbimin e informacioneve që lidhen me cilësinë dhe sasinë e ujërave sipërfaqësorë dhe të ujërave nëntokësorë. Marrëveshjet për shkëmbimin e informacionit midis vendeve bregdetare duhet të vendosen nga rregullat e miratuara bashkërisht nga këto vende. Marrëveshjet duhet të specifikojnë formatin dhe shpeshtësinë e raportimit. Informacioni duhet të shkëmbehet pa pagesë. Gjithashtu, aranzhimet për dhënien e informacionit për publikun duhet të miratohen bashkërisht dhe duhet të përfshijnë ngritjen dhe mirëmbajtjen e një *website* të përbashkët.

Kostot e monitorimit duhet të vlerësohen para fillimit të programeve të monitorimit, ose kur planifikohen ndryshime të mëdha. Nëse nevojat për informacion janë të përcaktuara mirë, vlerësimi mund të jetë mjaft i detajuar. Kostot e monitorimit mund të ndahen në komponentët e mëposhtëm: - Administrimi i rrjetit, duke përfshirë hartimin dhe rishikimin; - Kostot kapitale të pajisjeve të monitorimit dhe marrjes së mostrave, ndërtimi i puseve të vëzhgimit ose vendeve të kampionimit të ujërave sipërfaqësore dhe stacioneve matëse, transportit, përpunimit të të dhënave dhe harduerët; - Puna dhe shpenzimet e tjera operative të përfshira në mbledhjen e mostrave dhe analizën në terren; - Kostoja e punës dhe kostove të tjera operacionale të përfshira në analiza laboratorike; - Punën dhe kostot përkatëse të harduerëve dhe softuerëve që përfshihen në ruajtjen dhe përpunimin e të dhënave; - Interpretimi dhe raportimi i të dhënave; prodhimin e rezultateve, duke përfshirë sistemet e informacionit gjeografik (GIS) ose softuerin e prezantimit dhe kostot e printimit të raporteve.

DKU-ja kërkon që vendet t'i bëjnë rezultatet e monitorimit të elementeve biologjike të krahasueshme mes baseneve ujore (dhe midis vendeve) duke i shprehur ato në Raportin e Cilësisë Ekologjike (RCE). RCE përfaqëson marrëdhënien midis vlerave të parametrave biologjikë të vëzhguar për një trup të caktuar ujor sipërfaqësor dhe vlerave për këto parametra në kushtet e referencës të zbatueshme për atë trup. Raporti do të shprehet si një vlerë numerike midis zero dhe një, me status shumë të mirë ekologjik të përfaqësuar nga vlerat afër një-shit dhe gjendjes shumë të keqe ekologjike me vlera afër zeros, (Shih Shtojcën 3 për më shumë detaje). Shkalla e raportit të cilësisë ekologjike duhet të ndahet për secilën kategori të ujërave sipërfaqësorë në pesë klasa duke filluar nga statusi shumë i mirë deri në gjendjen shumë të keqe ekologjike duke caktuar një vlerë numerike për secilin nga kufijtë ndërmjet klasave. Vlera për kufirin mes klasave të statusit shumë të mirë dhe të mirë, dhe vlera për kufirin mes statusit të mirë dhe të mesëm duhet të përcaktohet përmes një shembulli interkalibrimi.

Shteteve u kërkohet gjithashtu të fillojnë bashkëpunimin për monitorimin e përbashkët të ujërave ndërkufitare ose ushtrimin e interkalibrimit. Kjo e fundit konsiston kryesisht në:

- *Identifikimin e të paktën dy stacioneve monitoruese për elementet biologjike* në afërsi të kufirit. Vendet mund të zgjidhen në bazë të gjykimit të ekspertit bazuar në inspektimet e përbashkëta dhe të gjitha informacionet e tjera në dispozicion. Është deklaruar se të paktën dy vende që korrespondojnë me kufirin mes statusit të mirë dhe shumë të mire dhe dy vende që korrespondojnë me kufirin midis statusit të mirë dhe të moderuar duhet të zgjidhen për një rrjet interkalibirmi për secilin lloj të trupit ujor brenda secilit ekorajon. Për shkak të ndryshueshmërisë natyrore midis llojeve të njëjta të trupave ujorë, numri i vendeve mund të jetë shumë më i madh

për të qenë në gjendje të përcaktojë kufijtë mes grupeve të statusit dhe ndryshueshmërisë së këtij kufiri.

- *Marrjen e masave në të njëjtën kohë:* Shtetet anëtare që ndajnë të njëjtin trup ujor natyror janë të detyruar të ndërmarrin matje në të njëjtën kohë në vendet e identifikuara në mënyrë që të lejojnë një krahasim të vërtetë të vlerësimit të statusit "të mirë";

- *Aplikimin e sistemit të monitorimit dhe vlerësimit të një Shteti Anëtar* në vendet e përshtatshme të identifikuara dhe në trupat ujorë në një ose më shumë Shtete të tjera Anëtare.

Ushtrimi i interkalibrimit synon të jetë një ushtrim i njëhershëm, edhe pse sipas parimeve të BE-së, të gjitha vendet duhet ta përsërisin atë. Një ushtrim interkalibrimi do të kërkohet edhe pasi vendet e pranuara të anëtarësohen në BE[100]. Komisioni është zotuar të luajë rolin e lehtësuesit në ushtrimin e interkalibrimit.

Hartimi i një programi ndërkufitar monitorimit për basenin ujor Drin–Bunë midis Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut, Malit të Zi, Kosovës dhe Greqisë nuk do të jetë i mundur deri sa të adresohen kushtet e mëposhtme të përmendura më lart, që do të thotë: aranzhimet e përshtatshme institucionale në nivel ndërkombëtar, kombëtar dhe lokal, roli dhe funksioni i qartë i shërbimeve hidrometrologjike, hartimi dhe zbatimi i një sistemi të cilësisë (marrja e mostrave, analiza laboratorike dhe menaxhimi i të dhënave), përcaktimi i kostove për kryerjen e monitorimit në përputhje me DKU-në dhe pajtueshmërinë zyrtare të shkëmbimit të të dhënave siç kërkohet nga ligji ndërkombëtar. Derisa të plotësohen këto kushte, përcaktimi i stacioneve kombëtare të monitorimit nuk është i qartë, në drejtim të përcaktimit të cilësisë së ujërave ndërkufitarë. Seksioni 14 jep rekomandime të qarta për Qeverinë e Shqipërisë në mënyrë që të përgatisë monitorimin ndërkufitar të basenit ujor Drin–Bunë.

6.2.8 Kushtet e referencës për trupat ujorë sipërfaqësorë

Vendeve Anëtare[101] u kërkohet të krijojnë kushtet e referencës bazuar në trupat ekzistuese të ujit të gjendjes shumë të mirë kur ata ekzistojnë ende[102]. Në këtë rast monitorimi do të kërkohet për të përcaktuar vlerat e elementeve të cilësisë biologjike, kushtet specifike hidromorfologjike dhe fiziko-kimike për çdo lloj trupi ujor me status shumë të mirë ekologjik. Kushtet specifike hidromorfologjike, fiziko-kimike dhe biologjike sipas tipit specifik mund të rrjedhin nga metodat e bazuara në bazë hapësinore ose të modelimit, një kombinim i të dyjave ose në bazë të gjykimit të ekspertit.[103].

Sa herë që ndryshueshmëria e trupit ujor është shumë e mirë, ai trup ujor mund të përjashtohet nga vlerësimi i statusit ekologjik. Në rastin e trupave ujorë sipërfaqësorë tepër të modifikuar ose artificialë, referencat për statusin shumë të mirë ekologjik interpretohen si referenca ndaj potencialit maksimal ekologjik. Vlerat për potencialin maksimal ekologjik për trupin ujor duhet të rishikohen çdo gjashtë vjet[104]. Përveç kësaj, stacionet e referencës, për të cilat ka seri kohore të gjata të të dhënave, të cilat tregojnë status të qëndrueshëm në kushtet aktuale, mund të mos kenë nevojë për frekuencë të lartë të marrjes së mostrave.

6.2.9 Monitorimi i standardeve/metodave

Metodat e standardizuara për teknikat e marrjes së mostrave, përgatitja e mostrës dhe analiza janë thelbësore për të bërë të dhëna të krahasueshme shkencërisht[105]. Për këtë arsye, DKU kërkon që shtetet të monitorojnë ujërat sipërfaqësore në mënyrë preferenciale në bazë të metodave të standardizuara siç janë standardet ISO, EN ose kombëtare dhe rekomandon zhvillimin e standardeve të përshtatshme për ato aspekte të monitorimit për të cilat nuk ka standarde ose metoda të pranuara ndërkombëtarisht[106].

Programi i Monitorimit të Ujit Sipërfaqësor në përputhje me DKU-në për Basenin Ujor Drin–Bunë

6.3.1 Përmbledhje e programit të monitorimit

Udhërrëfyesi i monitorimit është përgatitur për të mbështetur AMBU-në në rrugën drejt

[100] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7, 2.12.2.

[101] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.

[102] Komuniteti Evropian 2003, Dokumenti i udhëzimit nr. 7.

[103] Direktiva 2000/60/KE, shtojca II.

[104] Direktiva 2000/60/KE

[105] Direktiva 2000/60/KE, shtojca V.

[106] Komuniteti Evropian 2003, dokumenti i udhëzimit nr. 7.

monitorimit të ujërave sipërfaqësorë të Basenit Drin–Bunë në përputhje me DKU-në. Programi i monitorimit të Basenit Ujor Drin–Bunë është hartuar duke marrë parasysh sa vijon:

- Nevojën për të filluar monitorimin e Basenit Ujor si pjesë e zbatimit të PMBU, përveç Programit Kombëtar të Monitorimit të Ujërave të zbatuar nga AKM;
- Nevojën për të pasur një sistem efikas që i plotëson kërkesat e DKU për të vendosur statusin e cilësisë së ujit sipërfaqësor, dhe;
- Të kuptuarit se Programi do të zbatohet nën kufizimet e burimeve të kufizuara financiare, burimeve njerëzore dhe objekteve të marrjes dhe analizimit të mostrave.

6.3.2 Objektivat e programit monitorues

Objektivat kryesorë të programit monitorues të Basenit Ujor Drin–Bunë janë sa më poshtë:

- Mbledhja e të dhënave fiziko-kimike, hidromorfologjike dhe biologjike për të përcaktuar statusin e cilësisë së ujit në mënyrë që të vlerësohet shkalla e mbështetjes së jetës ujore;
- Mbledhja e të dhënave fiziko-kimike, hidromorfologjike dhe biologjike për të mbështetur një analizë dhe zhvillimin e Programit të masave dhe zhvillimin e programit të monitorimit të ujit në vitet në vijim;
- Mbledhja e të dhënave fiziko-kimike, hidromorfologjike dhe biologjike në afat të gjatë për të përcaktuar tendencat në cilësinë e ujit që mund të mbështesin gjithashtu programet e masave dhe Programin e Monitorimit;
- Identifikimi i pikës së burimit dhe ndotjes së burimeve jopikësore (të shpërndara) për të mbështetur masat mbrojtëse;
- Matjen e efektivitetit të Programit të Masave për të përmirësuar cilësinë e ujit në gjashtë vitet e ardhshme.

6.3.3 Hartimi i monitorimit mbikëqyrës të ujërave

Programi i monitorimit të Basenit Ujor Drin–Bunë është zhvilluar për një periudhë gjashtëvjeçare 2017-2023 dhe ka përfituar nga ekspertiza e projektit, mbështetja e AKM-së dhe AMBU-së dhe institucioneve të tjera përkatëse. Projekti gjithashtu ka përfituar nga njohuritë dhe ekspertiza e iniciativës rajonale të GIZ e projektit KSMMSH[107].

Këshillat e Baseneve Ujore do të zbatojnë këtë program monitorimi në bashkëpunim me Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore. Ligji për menaxhimin e burimeve ujore i jep Këshillave të Baseneve Ujore përgjegjësinë kryesore për zbatimin e Programeve të Monitorimit të Ujërave në përputhje me DKU-në[108].

Hartimi i monitorimit mbikëqyrës brenda Basenit Ujor Drin–Bunë bazohet në Shtojcën V të DKU, 1.3.1. Rrjeti i monitorimit bazohet në rrjetet kombëtare të monitorimit dhe konsiderohet se do të ketë një harmonizim mes monitorimit në nivel kombëtar dhe basenit për të minimizuar përpjekjet dhe për të maksimizuar përfitimet.

Nëse financat e lejojnë, hartimi i ardhshëm i monitorimit kërkon një rrjet të gjerë të monitorimit të ujit që mbulon të gjitha kullimet e ujit nga zonat nënujëmbledhëse të basenit ujor. Programi i monitorimit propozon një rrjet gjithëpërfshirës të monitorimit të ujërave për Basenin Ujor Drin–Bunë që përfshin 25 stacione monitorimi për lumenjtë dhe përrenjtë, 12 për liqenet dhe rezervuarët, 3 për lagunat bregdetare dhe 4 për ujërat kalimtare. Pikat e monitorimit mund të monitorohen në skenarin më të mirë financiar për qëllim të monitorimit mbikëqyrës. Vendndodhjet e stacioneve të monitorimit të sipërfaqes janë paraqitur në figurën 6.1. Detajet rreth stacioneve të monitorimit janë dhënë në Shtojcën 2.

Pikat e monitorimit ndahen sipas prioritete (prioritet 1, 2 dhe 3) me qëllim që të lejojnë autoritetin e monitorimit të Basenit Ujor që të përqendrohet kryesisht në zonat ose pjesët e basenit ujor që kanë prioritet primar. Prioritizimi bazohet në kriteret e mëposhtme[109]:

- *Prioritet i lartë*: Stacionet e prioritetit 1, duhet të monitorohen për shkak se ato janë stacionet më të rëndësishme. Ato janë kryesisht të vendosura në rrjedhën e poshtme të qendrave të

[107] Konsolidimi i Sistemit të Monitorimit të Mjedisit në Shqipëri "KSMMSH".

[108] Ligji nr. 111/2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", neni 85.

[109] Prioritizimi ndjek të njëjtat kritere të përcaktuara nga projekti KSMMSH, 2012.

aktivitetit të lartë njerëzor. Shumica e këtyre stacioneve kanë disa vite të njëpasnjëshme të të dhënave. Propozimi i datës së fillimit të monitorimit është 2021;

- *Prioritet i Mesëm*: Stacionet e prioritetit 2, duhet të shtohen në rrjetin monitorues për të siguruar të dhëna të krahasueshme për të matur vlerësimin e ndikimit të ndotësve;

- *Prioritet i ulët* (Kushtet Referencë): Stacionet e Prioritetit 3, janë të përfshira në rrjetin e monitorimit për të identifikuar statusin e përgjithshëm të cilësisë së trupave ujorë dhe përfshijnë ujërat relativisht të paprekura dhe në përputhje me kërkesat e DKU-së.

Tabela 6.3 më poshtë jep numrin e stacioneve të monitorimit në bazë të prioriteteve për secilin trup ujor sipërfaqësor. Pikat e mostrimit ilustrohen më tej në figurën 6.1.

Kriteret për përzgjedhjen e pikave të monitorimit janë modifikuar për të plotësuar nevojat e Basenit Ujor Drin–Bunë. për të qenë në gjendje të japin një vlerësim të gjendjes së përgjithshme të ujërave sipërfaqësore brenda Qarkut. Janë identifikuar disa kritere që bazohen kryesisht në nevojën për të mbrojtur shëndetin e njeriut dhe mjedisin. Më saktësisht, ata i referohen:

- Monitorimit në seksione ku uji sipërfaqësor ndërvepron me akuiferet
- Përcaktimin e ndikimit antropogjen në Basenin Ujor nëpërmjet monitorimit të synuar
- Vendosjes së kushteve referencë
- Monitorimit të rezervuarëve/trupave ujorë shumë të modifikuar
- Monitorimi i zonave të mbrojtura
- Monitorimi i ujërave ndërkufitarë

Elementet e cilësisë të propozuar:

- Elementet fiziko-kimike
- Elementi biologjik (duke përfshirë analizat mikrobiologjike)[110]
- Elementi hidromorfologjik

Tabela 6.3: Përmbledhje e pikave të propozuara të monitorimit në Basenin Ujor Drin–Bunë në bazë të prioritizimit[1]

Prioriteti	Numri i stacioneve të lumenjve dhe burimeve	Numri i stacioneve të liqeneve dhe rezervuarëve (TAU & TUTM)	Numri i stacioneve të lagunave bregdetare	Numri i stacioneve kalimtare dhe bregdetare
Prioriteti 1	7	12		4
Prioriteti 2	4	0	1	
Prioriteti 3	11	3	2	
Totali	**22**	**15**	**3**	**4**

[110] Shtimi i analizës mikrobiologjike kërkohet kur u referohet organeve të ujit, të përdorura për ujë të pijshëm, duke iu referuar nenit 10 të VKM-së nr. 379 datë 25.5.2016.

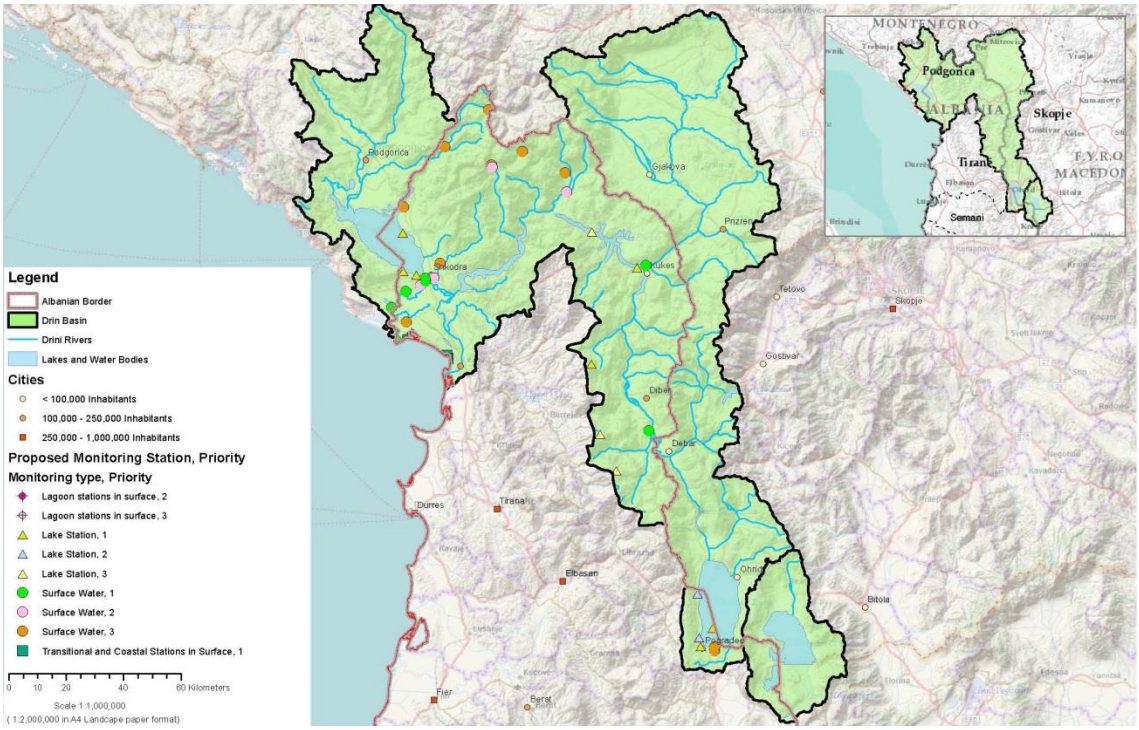

Figura 6.1: Vende të propozuara të monitorimit të ujërave sipërfaqësorë në Basenin Ujor Drin–Bunë

6.4.1 Kërkesat e Monitorimit të Ujërave nëntokësorë për DKU-në

Objektivi kryesor i DKU-së është mbrojtja e trupave ujorë si burimi kryesor i ujit për konsum njerëzor. Për këtë arsye, vëmendje e veçantë i kushtohet Trupave Ujorë nëntokësorë (TUNT) të përdorura për nxjerrjen e ujit në një Qark të Basenit Ujor. Këto përfshijnë:

- Trupat ujorë që përdoren për nxjerrjen e ujit të destinuar për konsum njerëzor duke siguruar më shumë se 10 m^3 në ditë si një mesatare ose duke shërbyer më shumë se 50 persona, dhe
- Trupat ujorë të destinuar për përdorim të tillë të ardhshëm[111].

DKU kërkon që shtetet të krijojnë një program monitorimi për ujërat nëntokësore që ofron një pasqyrë koherente dhe gjithëpërfshirëse të statusit të ujit (Neni 8 i Direktivës). Në praktikë, monitorimi i ujërave nëntokësorë synon marrjen e të dhënave që mbështesin ngritjen e statusit të ujit të TUNT në një basen ujor nëpërmjet monitorimit të gjendjes sasiore dhe kimike.

[111] Direktiva 2000/60/KE, neni 7.

Tabela 6.4: Përmbledhje e qëllimeve dhe kërkesave të programeve të monitorimit të ujërave nëntokësorë të specifikuara në Shtojcën V të Direktivës[112]

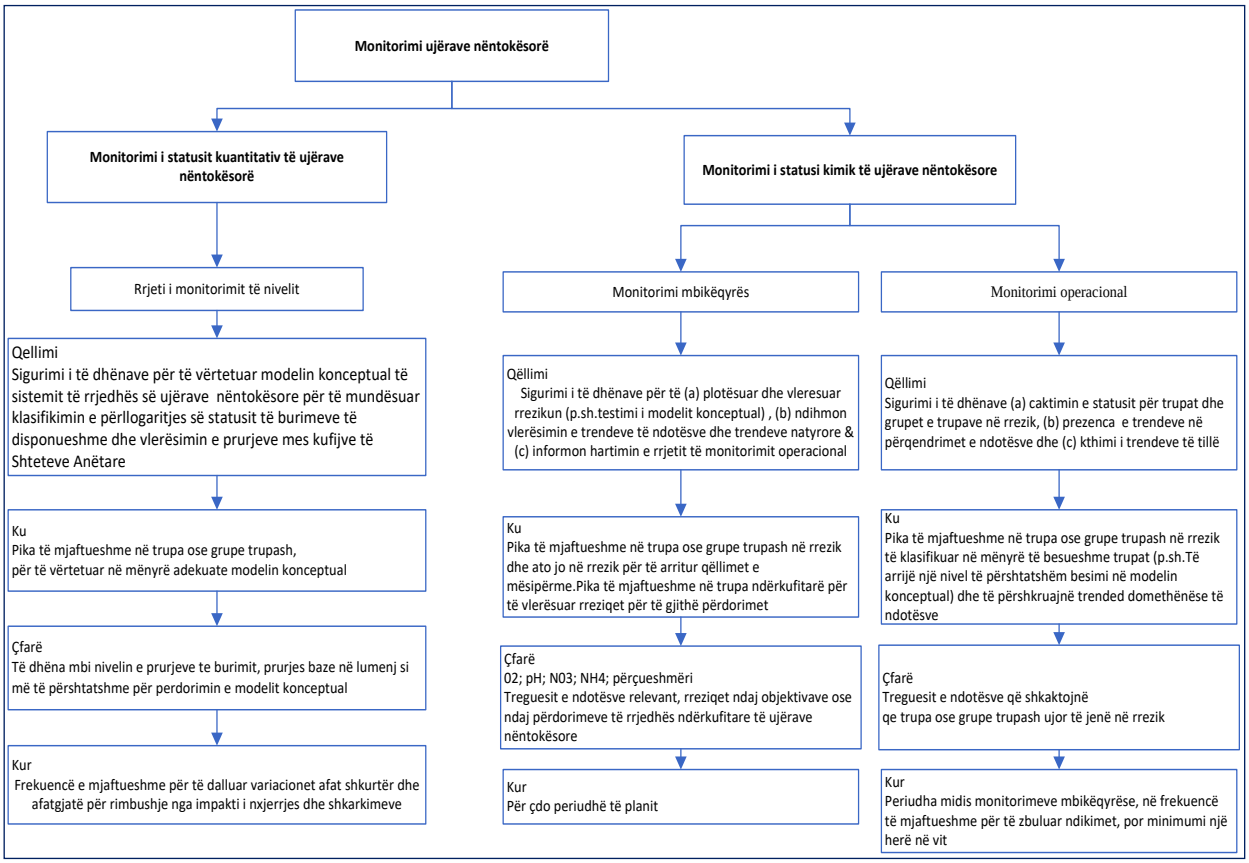

[112] Burimi: KE, udhëzues nr. 7.

Një Plan i Monitorimit të Baseneve Ujore bazohet në një kuptim të thellë të sistemit të ujërave nëntokësore, prandaj, para se të hartohet një program monitorimi, DKU kërkon që shtetet të karakterizojnë ujërat për të mbështetur një program monitorimi efektiv, efikas dhe të përballueshëm të ujërave nëntokësore.

Objektivi primar i programit të monitorimit sipas Shtojcës V të DKU është *trupa ujorë që ofrojnë më shumë se 100 m³ në ditë mesatarisht*. Siç u tha më parë, programit i kërkohet të përfshijë monitorimin e elementeve sasiore dhe cilësore (kimike) për trupat ujorë nëntokësorë.

6.4.1 Monitorimi sasior i ujërave nëntokësorë

Kjo konsiston në monitorimin e nivelit të ujërave nëntokësorë (nenet 7 dhe 8). Qëllimi i tij është vlerësimi i bilancit të ujit për secilin trup ujor. Të dhënat mbi regjimin e nivelit të ujërave nëntokësore mbështesin kryesisht ngritjen e gjendjes sasiore të trupave nëntokësorë, ndikimin antropogjen dhe natyror në BU në afat të shkurtër dhe afatgjatë, siç është nxjerrja e ujit dhe shkalla e arritjes së objektivave mjedisore të specifikuara në Nenin 4 për ujërat sipërfaqësore të lidhura ose zvogëlim tjetër të rëndësishëm në statusin e këtyre ujërave. Ai gjithashtu mbështet karakterizimin e trupave ujorë sipas Shtojcës II.

Pikat e monitorimit: Direktiva kërkon që programi i monitorimit të jetë në gjendje të vlerësojë nivelin e ujit për secilin TUNT ose grup të BU. Kështu, ajo kërkon një rrjet të gjerë të puseve monitoruese përfaqësuese që marrin parasysh variacionet afatshkurtra dhe afatgjata të rimbushjes/shkarkimit dhe në veçanti fokusohet në:

- Trupat ujorë nëntokësorë të identifikuar si të rrezikuar për mos arritjen e objektivave mjedisore sipas nenit 4;
- Trupat ujore nëntokësorë brenda të cilave ujërat nëntokësore rrjedhin përtej kufijve të një Shteti Anëtar.

Në të dyja këto raste, Direktiva kërkon pika të mjaftueshme monitorimi për të vlerësuar ndikimin e nxjerrjeve dhe shkarkimeve në TUNT në rrezik dhe drejtimin dhe shkallën e rrjedhjes së ujërave nëntokësore përgjatë kufirit të Shtetit Anëtar në rastin e TUNT ndërkufitare.

Frekuencat e monitorimit: DKU kërkon monitorim në frekuenca që sigurojnë kapjen e variacioneve të nivelit të ujit në afat të shkurtër dhe afatgjatë.

Monitorimi cilësor i ujërave nëntokësore (statusi kimik) ka për qëllim përcaktimin e gjendjes kimike të ujit të TUNT në një basen ujor dhe zbulimin e pranisë së tendencave afatgjata në ndotjen e shkaktuar nga aktivitetet antropogjene. Të dhënat janë të dobishme për të mbështetur gjithashtu karakterizimin dhe vlerësimin e ndikimit të TUNT për të përmbushur kërkesat e Nenit 7 dhe 8. Për këtë qëllim, direktiva kërkon që shtetet të kryejnë mbikëqyrje dhe monitorim operacional. Në përgjithësi, gjendja kimike e një TUNT konsiderohet e mirë kur rezultatet e marra nga monitorimi i aspekteve të përgjithshme të shpjeguara më poshtë dhe ato të përçueshmërisë përmbushin kërkesat e Direktivës.

Monitorimi mbikëqyrës është i nevojshëm për secilën periudhë në të cilën zbatohet plani i menaxhimit të basenit ujor. Rezultatet e këtij lloji monitorimit përdoren për të zhvilluar monitorimin operacional. Rrjeti i monitorimit duhet të përfshijë pika të mjaftueshme monitorimi, veçanërisht kur është rasti i monitorimit të:

- TUNT në rrezik që vijon me qëllim të karakterizimit të ndërmarrë në përputhje me Shtojcën II;
- Trupat e rëndësishme të ujit kalojnë një kufi të Shtetit Anëtar

Sa i përket elementeve kimike, DKU kërkon të monitorohet përmbajtja *e oksigjenit, vlera e pH, përçueshmëria, nitratet dhe amoniaku* dhe ato parametra që tregojnë ndikimet e presioneve të identifikuara në trupin ujor (përqendrimi i ndotësve).

Monitorimi operacional është subjekt i monitorimit mbikëqyrës. Ngjashëm me monitorimin e ujit sipërfaqësor, monitorimi operacional fokusohet në trupat ujorë që rrezikojnë të mos arrijnë objektivat mjedisorë të identifikuar nga monitorimi mbikëqyrës. Direktiva kërkon që monitorimi operacional të kryhet në periudhat ndërmjet programeve mbikëqyrëse, në periudhën e mbetur të Planit të Menaxhimit të Baseneve Ujore, në një frekuencë të mjaftueshme për të zbuluar ndikimet e presioneve përkatëse, por së paku një herë në vit.

Ky lloj i të dhënave të monitorimit mbështet caktimin e gjendjes kimike të të gjitha trupave ujorë nëntokësorë ose grupeve të trupave të përcaktuar si të rrezikuara, praninë e çdo prirjeje rritëse antropogjene afatgjatë në përqendrimin e çdo ndotësi.

Direktiva e Ujit dhe Direktiva e Ujit të Pijshëm kanë theksuar gjithashtu nevojën që shtetet të sigurojnë që laboratorët që janë kontraktuar për të analizuar mostrat e ujit të kenë një sistem të kontrollit të cilësisë analitike që herë pas here është subjekt i kontrollit *nga një person që nuk është nën kontrollin* e laboratorit dhe i cili është miratuar nga institucionet përgjegjëse për këtë qëllim.

6.5 Programi i monitorimit të ujërave nëntokësorë në përputhje me DKU-në për Basenin Ujor Drin–Bunë

Monitorimi aktual i ujërave nëntokësore në Basenin Ujor Drin–Bunë

Monitorimi i ujërave nëntokësore në Basenin Ujor Drin–Bunë bazohet në rrjetin kombëtar të monitorimit. Kjo shërben si bazë për monitorimin e ardhshëm të TUNT në Basenin Ujor, megjithëse kërkon rregullime për të përmbushur kërkesat e DKU-së.

Si pjesë e Programit Kombëtar të Monitorimit, monitorimi i ujërave nëntokësore në Basenin Ujor të Drin–Bunës përfshin 8 stacione monitorimi për parametrat fiziko-kimikë të paraqitura në Tabelën 6.5. dhe 5 stacione monitorimi për parametrat hidrodinamikë (tabela 6.6).

Tabela 6.5: Stacionet monitoruese për parametrat fiziko-kimikë në Basenin Drin–Bunë[113]

Nr.	Stacioni i Monitorimit	Qyteti
1	Pusi nr. 1, Dobraç, Shkodër	Shkodër
2	Pusi nr. 3 Kisha e Madhe, Shkodër	Shkodër
3	Hot i Ri	Shkodër
4	Stacioni Velipojë	Velipojë
5	Syri i Sheganit, Malësi e Madhe	Koplik
6	Burimi i Tushemishtit, Pogradec	Pogradec
7	Burimi i Linit	Pogradec
8	Burimi i Kolesjanit, Kukës	Kukës

Tabela 6.6: Stacionet monitoruese për parametrat hidrodinamikë në Basenin Drin–Bunë[114]

Nr.	Vendndodhja
1	Pusi në Grudë-Fushë-M. Madhe (Brajen Bar)
2	Pusi i Shtojit të Vjetër, Shkodër
3	Pusi qendror, Dobraç - Shkodër
4	Kisha e Madhe - Shkodër
5	Pusi i Kukësit

[113] Burimi: AKM, 2016.
[114] Burimi: AKM, 2016.

Sa u përket parametrave, AKM monitoron sa vijon:

- Analiza kimike: Na, K, Mg, Ca, Fe, NH_4, HCO_3, CO_3, Cl, SO_4, PO_4, NO_3, NO_2, Mp, Fp, pH, O_2, Temperaturë;

- Metalet e rënda: Cu, Zn, Pb, Co, Cr, Ni, Mn, Cd

Standardet e monitorimit janë Metodat Standarde për Ekzaminimin e Ujit dhe Ujërave të Ndotura dhe Standardi Shqiptar S SH EN ISO/IEC 17025: 2006 bazuar në "Kërkesat e përgjithshme për kompetencën e laboratorëve të testimit dhe kalibrimit"

6.5.2 Mangësitë në monitorimin e ujërave nëntokësorë

Bazuar në informacionin e mbledhur dhe në dritën e kërkesave të DKU-së për të monitoruar TUNT, janë identifikuar mangësitë e mëposhtme në nivelin ligjor dhe institucional, në nivelin e rrjetit të monitorimit dhe gjithashtu në lidhje me masat e parametrave dhe frekuencën e matjes.

6.5.2.1 Niveli ligjor dhe institucional

- *Përmbledhja ligjore për të monitoruar ujërat nëntokësore është jo e plotë.* Shqipëria nuk ka transpozuar Direktivën e Ujërave nëntokësore të BE-së[115]. Rrjedhimisht, Shqipëria nuk e vlerëson gjendjen kimike të ujërave nëntokësore sipas Direktivës. Kjo kërkon përfshirjen e substancave të paraqitura në listën minimale të ndotësve[116] në programin e monitorimit dhe vendosjen e vlerave të pragut për këto ndotës sipas procedurave të paraqitura në DKU. Deri më sot, menaxhimi dhe monitorimi i ujërave nëntokësore është disiplinuar nga Ligji për menaxhimin e integruar të burimeve ujore dhe VKM-të për procedurat për monitorimin e mjedisit, i cili krijoi institucionin monitorues dhe parametrat.

- *Përgjegjësia e monitorimit ndahet midis institucioneve të ndryshme* (Ministria përgjegjëse për çështjet e mjedisit përmes AKM-së, e cila siguron shpenzimet e monitorimit operacional dhe Ministria përgjegjëse për energjisë nëpërmjet SHGJSH-së, e cila kryen monitorimin e ujërave nëntokësore);

- *Të dhënat e monitorimit ndahen ndërmjet institucioneve.* Sipas Ligjit të Ujit, të dhënat nga SHGJSH-ja janë të disponueshme për të gjitha institucionet që e kërkojnë atë. AKM-ja kontrakton SHGJSH-në për monitorimin e ujërave nëntokësore. Sidoqoftë, SHGJSH-ja, përveç monitorimit për AKM-në, gjithashtu monitoron TUNT si një shërbim që ofron për rajonet.

- *Mungesa e mekanizmave institucionalë që nxisin koordinimin ndërmjet institucioneve monitoruese.* Rezultatet nga të dhënat e monitorimit të TUNT nuk ndahen me institucione të tjera. Nuk ka mekanizma ligjorë apo institucionalë që i vënë të dhënat e monitorimit të TUNT në dispozicion të Këshillit të Baseneve Ujore (përgjegjëse për zbatimin e planit të monitorimit të Baseneve Ujore), AMBU-së (përgjegjëse për karakterizimin TUNT) dhe AKM-së (përgjegjëse për monitorimin e ujit në nivel kombëtar).

6.5.2.2 Monitorimi i nivelit të rrjetit

- *Identifikimi i trupave ujorë të përdorur për nxjerrjen e ujit kryhet në baza rajonale.* Identifikimi i TUNT në një basen ujor dhe në nivelin e basenit ndërkufitar mbetet për t'u identifikuar në të ardhmen. Deri më tani, vendi ka identifikuar vetëm vendndodhjen dhe kufijtë e trupave ujorë nëntokësore në nivel rajonal, ka identifikuar karakterin e përgjithshëm të shtresave mbivendosëse në zonën ujëmbledhëse ku uji sipërfaqësor ndërvepron me ujrat nëntokësore (nga ku trupi ujor nëntokësor merr rimbushjen e tij) dhe karakteristikat e përgjithshme të trupave ujorë kryesorë.

- *Pikat e monitorimit aktualisht janë të pamjaftueshme* dhe nuk mbulojnë të gjitha TUNT-et që përdoren për nxjerrjen e ujit për konsum njerëzor. Pothuajse të gjithë janë të vendosur në rajonin e Shkodrës, me përjashtim të zonës së monitorimit në liqenin e Ohrit. Kështu, monitorimi është i pamjaftueshëm për të përcaktuar statusin kimik dhe sasior të TUNT-eve.

- *Zonat të mëdha të TUNT nuk mbulohe*n. Programi Kombëtar i Monitorimit vëzhgon vetëm Akuiferët në rajonin e Shkodrës dhe vetëm një burim në Liqenin e Ohrit.

- *Burimet janë të përfaqësuara në rrjetin e monitorimit, edhe pse një numër shumë i vogël janë të përfaqësuar* krahasuar me numrin e nevojshëm.

[115] Direktiva 2006/118/KE e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 12 dhjetor 2006 Për mbrojtjen e ujërave nëntokësore nga ndotja dhe përkeqësimi.

[116] Lista e ndotësve janë arseniku, kadmiumi, plumbi, merkuri, amoniumi, kloridi, sulfati, substancat sintetike të bëra nga njeriu (trikloretileni, tetrakloretileni) dhe parametrat që tregojnë për kripur ose ndërhyrje të tjera (përçueshmëri).

- *Puset e nxjerrjes janë të përfshira në programin e monitorimit, kjo është realizuar nga SHGJSH-së.*

- *Të dhënat e monitorimit janë vetëm pjesërisht publike.* Vetëm monitorimi i të dhënave që AKM-ja merr nga SHGJSH-ja publikohet në baza vjetore[117]. SHGJSH-ja nuk i publikon rregullisht të dhënat e monitorimit;

- *Kushtet referencë për trupat ujorë të pa caktuar.* Nuk ka asnjë informacion të kushteve referencë të një niveli TUNT ose të nivelit historik të metaleve të rënda ose komponimeve të tjera që lidhen me vendosjen gjeologjike.

- *Presionet nuk janë identifikuar në mënyrë rutinore.* SHGJSH-ja zhvilloi një studim në vitin 2014, i cili identifikoi presionet e ujit në një bazë rajonale siç janë mbinxjerrja e ligjshme dhe ilegale, ndotja dhe mungesa e zonave mbrojtëse për të mbrojtur burimet ujore si presionet kryesore në nivel rajonal. Megjithatë, presionet nuk u kuantifikuan dhe ndotja nuk u identifikua nëse ishte lokalizuar në burim apo e shpërndarë. Nevojiten projekte për identifikimin dhe përcaktimin e zonave mbrojtëse, pikat e burimit dhe shpërndarja e ndotjes, si dhe të përcaktohet sasia dhe vendndodhja e nxjerrje së vetë ujit. Nxjerrja e paligjshme e ujit është një sfidë serioze në vend dhe ndikon dukshëm në cilësinë e ujërave nëntokësorë[118].

- *Rrjeti i monitorimit të ujërave nëntokësore sasiore dhe cilësore është i pamjaftueshëm* çka e bën të vështirë identifikimin e trupave ujorë nëntokësore "në rrezik" ose "jo në rrezik". Kjo gjithashtu krijon vështirësi në identifikimin e ndikimit antropogjen dhe nivelit të ujit në baza vjetore.

- *Kriteret për vlerësimin e gjendjes kimike të mirë të ujërave nëntokësore* në përputhje me Shtojcën V, Seksioni 2 i DKU-së nuk është përcaktuar;

- *Kriteret për identifikimin e tendencave të rëndësishme dhe të qëndrueshme rritëse* dhe për përcaktimin e pikave fillestare për kthimin e trendeve që do të përdoren në përputhje me Shtojcën V, Seksioni 2 të DKU-së.

6.5.2.3 Parametrat dhe frekuencat

- Parametrat dhe frekuencat e monitorimit varen nga burimet financiare të alokuara për monitorim dhe nuk pasqyrojnë kushtet lokale dhe presionet në një trup ujor nëntokësor;

- Parametrat dhe frekuencat e monitorimit nuk rishikohen ose rregullohen në nivel lokal ose në bazë të TUNT.

6.5.3 Rekomandim për hartimin e programit të monitorimit të ujërave nëntokësorë

Kërkesat për të zhvilluar një program monitorimi të përputhshëm me DKU-në janë të shumta dhe Shqipëria është pikërisht në hapin e parë. Me qëllim zhvillimin e një plani efikas të monitorimit për TUNT në të ardhmen, ekziston nevoja për të parë përfshirjen e qeverisë për të plotësuar vakumin legjislativ në aspektin e menaxhimit dhe monitorimit të ujërave nëntokësore dhe atë të institucionit monitorues. Më poshtë janë identifikuar disa hapa kyç:

- Transpozimi i Direktivës së Ujërave Nëntokësore (2006/118/KE), e cila jep udhëzime të qarta për monitorimin e ujërave nëntokësore;

- Caktimi i përgjegjësive dhe detyrave të qarta ndërmjet AMBU-së, Ministrisë përgjegjëse për çështjet mjedisore dhe SHGJSH-së për monitorimin e trupave ujorë nëntokësorë. Deri në ditët e sotme është e paqartë nëse AMBU ose Këshilli i Baseneve Ujore do të duhet të krijojnë një rrjet monitorimi të ujërave nëntokësore për Basenin Ujor përveç Programit Kombëtar të Monitorimit. Zbatimi i përfitimeve të DKU-së në rast se ekziston bashkëpunimi dhe koordinimi i institucioneve monitoruese të ujërave nëntokësore ndërmjet tyre;

- Koordinimi, gjithashtu, me institucionet e monitorimit të ujit të pijshëm dhe kompanitë e furnizimit me ujë që janë nën pushtetin vendor.

- Identifikimi fillestar i TUNT në përputhje me DKU-në përpara zhvillimit të programit të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe gjithashtu identifikimin e trupave ujore nëntokësorë për të cilët ekzistojnë ekosisteme ujore sipërfaqësore ose ekosisteme tokësore të varura drejtpërdrejt.

- Zhvillimi i një programi monitorimi me objektiva të qarta, llojin e monitorimit, pikat, frekuencat dhe parametrat e monitorimit që janë përfaqësues dhe tregues të kushteve lokale.

6.6 Monitorimi i Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë

Monitorimi i Zonave të Mbrojtura sipas DKU-së kërkon që AMBU-ja të fillojë me përcaktimin dhe më pas me themelimin e Regjistrit të të gjitha llojeve të Zonave të Mbrojtura në bashkëpunim me

[117] Të dhënat publikohen në Raportin e Statusit të Mjedisit që AKM publikon në baza vjetore.
[118] SHGSH, 2014.

qeverinë lokale, Agjencinë Kombëtare të Ujësjellësit dhe Kanalizimeve (Ministria përgjegjëse për infrastrukturën), AKM dhe AKZM (Ministria e Turizmit dhe Mjedisit), Ministrinë përgjegjëse për Zhvillimin Ekonomik, dhe Shërbimin Gjeologjik Shqiptar (Ministria përgjegjëse për energjinë). Deri më sot, nuk ka Regjistër të Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë dhe shumë zona të mbrojtura nuk kanë një Plan Menaxhimi[119]. Në mesin e të gjitha llojeve të Zonave të Mbrojtura janë caktuar vetëm zonat e mbrojtjes së habitatit dhe specieve përveç një zone të bashkëmenaxhimit për peshkim. AKZM[120] ka përcaktuar qartë zonat e mbrojtjes së habitateve dhe specieve në nivel rajonal dhe kombëtar. Megjithatë, Zonat e mbrojtura që ndodhen në Basenin Ujor Drin–Bunë kanë miratuar Planet e Menaxhimit që janë në proces të miratimit në përputhje me ligjin nr. 81/2017, "Për zonat e mbrojtura".

Hapat e mëposhtëm për monitorimin e të gjitha Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë, siç janë përcaktuar në kuadër të DKU-së, janë paraqitur më poshtë.

6.6.1 Zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare

- Koordinimi me Agjencinë Kombëtare të Ujësjellës-Kanalizimeve dhe kompanitë përkatëse të Furnizimit me Ujë në secilën bashki dhe Ministrinë përgjegjëse për Infrastrukturën për të përcaktuar zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare përreth puseve të përdorura për nxjerrjen e ujit për konsum njerëzor;

- Krijimi i regjistrit të zonave të mbrojtjes higjieno-sanitare pas përcaktimit të plotë të tyre;

- Të caktohen zonat e mbrojtjes higjieno-sanitare rreth puseve individuale dhe industriale të ligjshme dhe të paligjshme në bashkëpunim me Zyrën e Administrimit të Baseneve Ujore dhe përfshirjen e tyre në Regjistrin e Zonave të Mbrojtura;

- Bashkëpunoni me Kompanitë e Furnizimit me Ujë dhe Kanalizime në secilën njësi vendore për të mbrojtur Zonat e Mbrojtjes Higjieno-sanitare. Siç është përmendur më parë, Kompanitë e Furnizimit me Ujë janë ligjërisht përgjegjëse për mbrojtjen e këtyre zonave. Sa u përket zonave të mbrojtjes higjieno-sanitare rreth puseve individuale dhe industriale, rekomandohet të bashkëpunohet me Pushtetin Lokal dhe Ministrinë përgjegjëse për mjedisin dhe ministrinë përgjegjëse për shëndetësinë për të krijuar një plan për mbrojtjen e Zonave të Mbrojtjes Higjieno-sanitare;

- Identifikimi i Zonave të Mbrojtjes Higjieno-sanitare evidenton zonat me ndotje shumë të lartë për shkak të aktiviteteve natyrore dhe/ose antropogjene dhe përfshijnë këto Zonat e Mbrojtjes Higjieno-sanitare në planin e monitorimit të Basenit Ujor Drin–Bunë.

6.6.2 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e llojeve të specieve ujore të konsiderueshme ekonomikisht

- Përcaktimi i zonave për mbrojtjen e llojeve të specieve ujore të konsiderueshme ekonomikisht;

- Krijimi i regjistrit të zonave të kufizuara të peshkimit, zonave të mbrojtura të peshkimit dhe zonave të bashkëmenaxhimit;

- Bashkëpunimi me qeverisjen vendore dhe Administratën e Liqenit të Shkodrës - Lumit Bunë dhe Liqenit të Ohrit për monitorimin e ujërave të tyre. Të dyja këto janë zona bashkëmenaxhimi për peshkim, por edhe zona të mbrojtura me interes të veçantë.

- Përfshirja e këtyre Zonave të Mbrojtura në Planin e Monitorimit të Baseneve Ujore.

6.6.3 Trupat ujore të përcaktuara si ujëra rekreative dhe të larjes

- Bashkëpunimi me Qeverisjen Vendore, Ministrinë e përgjegjëse për shëndetësisë (nëpërmjet Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor) dhe AKM-së për të krijuar regjistrin e këtyre zonave në basenet ujore;

- Bashkëpunimi me institucionet e sipërpërmendura për monitorimin e tyre.

6.6.4 Zonat me ndjeshmëri ndaj ushqyesve, duke përfshirë zonat e përcaktuara si zona të cenueshme

- Transpozimi i Direktivës së Nitrateve (91/676/KE);

- Përcaktimi i zonave të ndjeshme ndaj nitrateve;

- Përfshirja e monitorimit të këtyre zonave në Planin e Monitorimit të Baseneve Ujore;

- Bashkëpunimi me Ministrinë përgjegjëse për Mjedisin për përcaktimin e zonave të ndjeshme

[119] Aktualisht vetëm Liqeni i Shkodrës dhe laguna Kune–Vain kanë plane monitorimi (akzm.gov.al).

[120] www.akzm.gov.al.

ndaj shkarkimit të ujërave të ndotura dhe përgatitja e listës së trupave ujore të ndjeshme[121].

6.6.5 Zonat e përcaktuara për mbrojtjen e habitateve ose specieve

Zonat e destinuara për mbrojtjen e habitateve dhe specieve janë të shumta (Shih Seksionin 5.6). Një listë e llojeve të Zonave të Mbrojtura që kanë nevojë për monitorim sipas DKU-së është paraqitur më poshtë (Tabela 6.7). Çdo Zonë e Mbrojtur i jepet një prioritet monitorimi që bazohet në kriteret e mëposhtme:

- prioriteti i 1-rë i monitorimit: Liqenet, lagunat, ujërat e pijshme dhe trupat e tjerë ujorë që janë Zonë e Mbrojtur me rëndësi të veçantë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar ose të tilla si ujërat karstike që përdoren për konsum njerëzor;

- prioriteti i 2-të i monitorimit: Peizazhet me rëndësi të konsiderueshme ekonomike për zhvillimin e zonës rreth Zonës së Mbrojtur dhe rajonit

- prioriteti i 3-të i monitorimit: Monumenteve të Natyrës (burim karstik etj.) i është dhënë prioritet i tretë. Shumë monumente natyrore janë burime karstike. Është i rëndësishëm bashkëpunimi me AKZM-në pasi është institucioni përgjegjës për menaxhimin, monitorimin dhe administrimin e tyre. Shërbimi Gjeologjik është gjithashtu i rëndësishëm për monitorimin e ujërave nëntokësore.

Duhet të theksohet se kjo është një listë e përkohshme. AMBU-ja duhet të bashkëpunojë me AKZM dhe ARZM rajonale në Basenin Ujor Drin–Bunë për të pasur një listë të përhershme të Zonave të Mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë.

6.6.6 Rekomandime për monitorimin e Zonave të Mbrojtura

Rekomandimet kryesore janë si më poshtë:

- Përfshirja e zonave të prioritetit të parë monitorues sa më shpejt të jetë e mundur. Prioritet i lartë duhet t'i jepet Lumit Gashi, Lumit Valbonë, Lagunës Kune–Vain–Tale, dhe Deltës së Drinit në Planin e Monitorimit të Ujërave Sipërfaqësorë për Basenin Ujor Drin–Bunë.

- Koordinimi me ARZM të rajoneve përkatëse në bazë Qarku në BU dhe kryesisht me ARZM Shkodër për Liqenin e Shkodrës dhe Lumin Bunë dhe ARZM Korçë për Liqenin e Ohrit për të identifikuar nevojat monitoruese të trupave ujorë kryesorë nga këndvështrimi i specieve dhe mbrojtjes së habitateve dhe gjithashtu për të koordinuar në drejtim të efikasitetit të monitorimit. Liqeni i Ohrit dhe i Shkodrës tashmë i kanë identifikuar nevojat e tyre të monitorimit në planet e monitorimit përkatëse[122].

- Përfshirja e monitorimit biologjik në planin e monitorimit të basenit ujor sa më parë të jetë e mundur, sidomos për liqenet e Shkodrës dhe Ohrit dhe ujërat e tjera të palëvizshëm (laguna Kune–Vain).

Monitorimi i zonave të mbrojtura në Basenin Ujor Drin–Bunë në përputhje me DKU-në përballet me sfida të shumta. Këto përfshijnë mungesën e përcaktimit të Zonës së Mbrojtur dhe mungesën e Regjistrit të zonave të mbrojtura të ujit të pijshëm, zonave të ndjeshme ndaj nitrateve dhe zonave të rrezikuara duke përfshirë zonat e përcaktuara për mbrojtjen e specieve ujore të rëndësishme ekonomikisht, të cilat mbeten sfida të menjëhershme.

Për këtë arsye, për vitet e para të mbuluara nga Plani i Menaxhimit të Baseneve Ujore, autoritetet e Menaxhimit të Baseneve Ujore do të duhet të ndërmarrin përpjekje të koordinuara për të caktuar kryesisht Zonat e Mbrojtura dhe për të krijuar Regjistrin e Zonave të Mbrojtura dhe pastaj t'i përfshijnë ato në Planin e Monitorimit të Baseneve Ujore.

Rekomandohet për AMBU-në dhe Zyrën e Administrimit të Basenit Ujor të përfshijnë nënprograme për monitorimin e Zonave të Mbrojtura të përcaktuara nga DKU. Monitorimi duhet të marrë në konsideratë planet e monitorimit për secilën zonë të mbrojtur. Në të njëjtën kohë, është e rëndësishme për autoritetet e menaxhimit të baseneve ujore që të bashkëpunojnë me ARZM rajonale për monitorimin e tyre.

[121] Neni 14, ligji nr. 9115, datë 24.7.2003, "Për trajtimin e ujërave të ndotura".

[122] Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Prespës në Shqipëri 2014–2024, KfW.

Tabela 6.7: Zonat e mbrojtura të përcaktuara për mbrojtjen e habitateve dhe specieve nën DKU që duhet të monitorohen[123]

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
Rezervat Natyror Strikt (RNS)/Rezervat shkencor						
1	I	Kukës	Tropojë	Lumi i Gashit	3,000.00	1
Park Kombëtar (PK)						
2		Shkodër	Shkodra	Thethi (përfshirë lumin e Thethit)	2,630.00	1
3	II	Dibër	Dibër	Lura (përfshirë liqenet e Lurës)	1,280.00	2
4	II	Kukës	Tropojë	Lugina e Valbonës (përfshirë gjithashtu lumin Valbona)	8,000.00	2
		Korçë	Korçë	Prespa	27,450.00	1
Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM)/Park Kombëtar i Natyrës						
1	IV	Shkodër	Shkodra	Liqeni i Shkodrës	26,535.00	1
2	IV	Lezhë	Lezhë	Kune-Vain-Tale	4,393.20	1
Peisazh i Mbrojtur (PM)						
1	V	Korçë	Pogradec	Pogradec (Liqeni i Ohrit)	27,323.00	1
2	V	Shkodër	Shkodra	Lumi Bunë-Velipoja	23,027.00	1
Rrjeti EMERALD* (Zonat me Interes Special Konservimi -ZISK)						
1	IV	Shkodër		Rezervat i Menaxhuar Natyror i Liqenit të Shkodrës	26,535	1
2	V		Pogradec	Peizazh i Mbrojtur Pogradec	24,350	1
3	V	Shkodër		Peizazh i Mbrojtur lumi Bunë – Velipoja	22,479	1
RAMSAR						
1		Shkodër	Shkodra	Liqeni i Shkodrës dhe Lumi Bunë	49,562.00	1
Zonat e rëndësishme të Shpendëve dhe Biodiversitetit (IBAs)						
		Shkodër		Liqeni i Shkodrës		1
				Liqeni i Ohrit		1

[123] Burimi: AKZM; Përgatitja: Mott MacDonald/Abkons.

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
				Plazhi i Velipojës		1
			Lezhë	Kune–Vain		1
Monument Natyre (MN)						
1	III	Shkodër	Kelmend, Qarku Malësi e Madhe	Burimi i Vuklit	Burimet karstike që ushqejnë lumenjtë Cemi në Vukli. Ujëra të përdorura për pije dhe ujitje.	1
2	III	Shkodër	Afër fshatit Theth, Shalë, Qarku Shkodër	Burimi i Shtrazës	Burim Karstik	3
3	III	Dibër	Në afërsi të fshat fshati Bellova, Melan, Qarku Dibër	Burimi i Bellovës	Burim Karstik	3
4	III	Dibër	Në afërsi të fshatit Brud	Burimi i Brudit	Burim Karstik	3
5	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Kir Village, Pult, Qarku Shkodër	Burimi i Kirit	Burim Karstiks që shërbejnë si burim i lumit Kiri	3
6	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Selcë Village, Kelmend, Qarku Malësi e Madhe	Burimi i Koprishtit	Burim Karstik që shërbejnë si burim i lumit Cemi	3
7	III	Shkodër	Theth (Nikgjonaj), Shalë, Qarku Shkodër	Burimet e Okolit	Burim Karstik	3
8	III	Kukës	Në afërsi të fshatit Valbonë, Margegaj LGU, Qarku Tropojë	Burimet e Valbonës	Burim Karstik	3
9	III	Dibër	Në afërsi të fshatit Fushë Çidhnë	Burimi dhe Shpella e Sopanikës	Burim Karstik	3
10	III	Korçë	Në afërsi të fshatit Tushemisht Village, Qarku Pogradec, Juglindje e liqenit të Ohrit	Burimi i Drilonit	Burimi ushqehet nga liqeni i Prespës dhe nga Mali i thatë. Burimi është e rrethuar nga ekosisteme të pasura ujore	1
11	III	Dibër	Në Malin e Kërçinit, në afërsi të fshatit Kërçisht	Burimi i Kërçinit	Burim Karstik	3
12	III	Kukës	Në afërsi të fshatit Kolosian, NJQV Bicaj, Qarku Kukës	Burimi i Kolesianit	Burim Karstik	3

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
13	III	Kukës	Anën juglindore të qytetit Krumë	Burimi i Krumës	Burim Karstik	3
14	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Valbonë, pranë luginës Rasa e Pecmara	Burimi Quku i Dunishës	Burim Karstik Që ushqen lumin Valbona. Është e rrethuar me bimësi	3
15	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Shoshan Village, NJQV Margegaj, Qarku Tropojë, pranë shtratit të lumit të Valbonës	Burimi i Shoshanit	Burim Karstik	3
16	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Vleshe	Uji i Ftohtë - Vleshë	Burim Karstik	3
17	III	Shkodër	Në afërsi të Gruemirës, Qarku Shkodër	Burimi i Vrakës	Burim Karstik që përdoret për ujitje dhe pije për popullatën e fshatrave të afërt	1
18	III	Kukës	Në luginën e burimit Qirec, Lekbibaj, Qarku Tropojë	Burimi Karstik i Qiriecit	Burim Karstik	1
19	III	Dibër	Në lindje të qytetit të Peshkopisë, në të djathë të Banjave Termale (llixha)	Burimet termominerale të Peshkopisë (Llixhat)		2
21	III	Kukës	Në afërsi të urës Shëmtira	Depozitimet akullnajore-lumore të Shëmtirës	Depozitim akullnajor-lumor	3
21	III	Kukës	Në afërsi të urës Shoshan Bridge, NJQV Margegaj, Qarku Tropojë, pranë urës së fshatit Shoshan	Depozitimet akullnajore-lumore të Shoshajt	Depozitim akullnajor-lumor	1
21	III	Shkodër	Plazhi i Divjakës	Dunat e Oazit të Divjakës	Duna të krijuara nga erozioni i erës	2
21	III	Shkodër	Në bregdet, afër fshatit Povelçë	Dunat e Semanit	Duna	2
21	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Domaj, NJQV-ja Golaj, Qarku Has	Burimi i Domajt	Burim Karstik	2

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
29	III	Kukës	Fshati Vranisht, NJQV Fajzë, Qarku Has	Burimi i Vranishtit	Burim Karstik, i cili ushqehet nga ujërat nëntokësore të akuferit karstik të Hasit të Thatë	2
30	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Vermosh, NJQV Kelmend, Qarku Malësi e Madhe	Kanioni i Bashkimit – Vermosh	Një kanion që formohet nga aktiviteti gërryes i lumit Vermosh. Një ekosistem karstik	2
31	III	Kukës	Fshati Theth, Qarku Shkodër	Kanioni i Grunas	Një kanion që formohet nga aktiviteti korroziv i lumit Theth dhe proceset karstike	2
32	III	Shkodër	Pranë Fshatit të Urës së Shenjtë, NJQV Postribë, qarku Shkodër	Kanioni i Urës së Shenjtë	Një kanion që formohet nga aktiviteti gërryes i lumit Kir. Një ekosistem karstik. Një urë është ndërtuar në këtë kanion që lidh qytetin e Shkodrës me Fshatin Prekal dhe më tej	2
33	III	Shkodër	Në jug të plazhit të Shëngjinit	Ligatina e Kashtës	Një ligatinë që është shumë e pasur me florën dhe faunën	2
34	III	Dibër	Në afërsi të Shishtavec, në veri të Majës Tërfojë, 1750 mnd, Fshati Turaj, NJQV Topojan, Kukës	Përroi i Bardhë	Burim Karstik	3
35	III	Kukës	Në afërsi të Shishtavec, në veri të Malit Gjalicë, Dërshanë, NJQV Topojan, qarku Kukës	Përroi i kuq - Gjallicë	Burim Karstiks	3
36	III	Kukës	Afër fshatit Dobërdol	Përroi i Mbretit – Serakol	Burim Karstik	3
37	III	Kukës	Çerem Fshati Çerem, Margegaj NJQV Margegaj, Qarku Tropojë	Liqenet glaciale të Dobërdollit	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
38	III	Kukës	Në luginën akullnajore të zonës malore Gash	Liqenet glaciale të Sylbicës	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
39	III	Dibër	Lindja e Malit Balgjaj, (Allamanit), në jug të fshatit Kacni, Qarku Dibër	Liqene e Kacnisës	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
40	III	Dibër	Në Parkun Kombëtar të Lurës, 1600m	Liqeni i Luleve (Lurë)	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
41	III	Shkodër	Mali Jezerca	Liqeni Jezerca	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
42	III	Dibër	Në Parkun Kombëtar të Lurës	Liqeni i Madh (Lurë)	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
43	III	Dibër	Pranë Pejës	Liqeni i Madh (Lurë)	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë	3
44	III	Kukës	Në Majën e Hekurt në Alpet Lindore, Shoshan Fshati, LGU Margegaj, qarku Tropojë	Liqeni i Ponarës Liqeni i Markajs)	Liqen akullnajor karstik	3
45	III	Dibër	Në Parkun Kombëtar të Lurës	Liqeni i Zi (Lurë)	Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për liqenet alpine	3
46	III	Dibër	Në Malin e Korabit, në afërsi të fshatit Radomirë	Liqeni i Zi (mbi Radomirë)	A Një liqen akullnajor. Është i pasur me faunë, tipike për këtë tip liqenesh	3
47	III	Kukës	Alpet Lindore, në afërsi të Fshatit Dragobi, NJQV Margegaj, Qarku Tropojë, Maja e Hekurit dhe Lugina e Hapur	Lugina akullnajore e Motinës (Valbonë)	Luginë akullnajore-karstike	2
48	III	Kukës	Në afërsi të fshatit Ragam, NJQV Margegaj, Qarku Tropojë	Lugina akullnajore e Kukajt	Luginë akullnajore-karstike	2
49	III	Shkodër	Fshati Breglumë, Shalë LGU, Qarku Shkodër	Dyert e Shalës	Një formë e ngjashme me kanionin që është formuar nga aktiviteti korroziv i lumenjve të Shalës në shkëmbinjtë kalçistikë	3
50	III	Shkodër	Delta e Bunës, në veriperëndim të fshatit Velipojë, Shkodër	Pyll i ishullit Franc Jozef (ujërat bregdetare)	Të pasura në bimësinë e ligatinave. Është gjithashtu një habitat i rëndësishëm për fole	1
51	III	Shkodër	Në afërsi të ishullit Shëngjin	Delta e Drinit (pranë liqenit të Kashta, në të majtë)	Habitati ligatinor i pasur me faunë. Zogjtë janë më të zakonshmet që rrezikojnë zhdukjen	2
53	III	Dibër	Në afërsi të fshatit Grudë-Fushë Village, Gruemirë, Malësi e Madhe	Burimi (syri) i Gjonit	Burim Karstik. Përdoret për të pirë ujë dhe për ujitje. I pasur në florën ujore në sipërfaqe	1

Nr.	Kat.	Rajoni (qarku)	Rrethi	Zona e mbrojtur	Sipërfaqja (ha)/përshkrimi	Prioriteti i monitorimit
54	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Kosan, NJQV Bajzë, Qarku Malësi e Madhe, pranë Liqenit të Shkodrës	Syri i Sheganit (Sifoni i Virit)	Burim Karstik. Ka lloje të peshqve dhe specie të tjera në ujërat e burimit	2
55	III	Kukës	Afër qendrës së fshatit Kryezi, Qafëmali NJQV, Qarku Pukë	Ujëvara e Kryeziut	Ujëvara e formuar nga ujërat e burimit të Oroshit në shkëmbinjtë magmatikë	2
57	III	Shkodër	Në afërsi të fshatit Theth Village, NJQV Shalë, Qarku Shkodër	Ujëvara e Thethit	Burim Karstik	2

7. Statusi i ujit

7.1 Monitorimi i cilësisë së ujit sipërfaqësor

7.1.1 Përmbledhje e cilësisë së ujërave sipërfaqësorë të lumenjve në Basenin Ujor Drin–Bunë në vitin 2015

Vlerësimi i cilësisë së ujit në sipërfaqe bazohet në analizën e bazës së të dhënave të cilësisë së ujit ekzistuese. Kjo përfshin identifikimin e shkaqeve të problemeve të cilësisë së ujit, duke përfshirë çështjet e ndotjes industriale dhe bujqësore, si dhe degradimin e ujërave të sipërm si burime të ngarkesës së sedimenteve në basen.

Rezultatet e monitorimit për vitin 2015 për Basenin Ujor Drin–Bunë janë paraqitur në tabelën 7.1.

Tabela 7.1: Rezultatet e monitorimit të sipërfaqes për Basenin Ujor Drin–Bunë në 2015 (të gjitha njësitë si mg/l)[124]

	Kodi	**Stacionet**	**O_2**	**KBO_5**	**NH_4**	**NO_2**	**NO_3**	**P-Total**	**Class**
Baseni Ujor Drin–Bunë	D1	Topojan	9.4	4	0.018	0.003	0.3	0.04	III
	D2	Bahçallëk	9.3	2.3	0.025	0.001	0.6	0.03	II
	Bu 2	Ura Shkodër	9.1	2.7	0.087	0.006	0.1	0.03	II
	Bu 1	Muriqan	8.8	2	0.035	0.002	0.3	0.021	II
	DLe	Drini Lezhë	7.4	25.7	0.256	0.003	0.7	0.037	V
SCM[125]		Klasa III (moderuar)	>5	<7	<0.6	<0.12	<4	<0.2	
		Klasa II (mirë)	>6	<3.5	<0.3	<0.06	<2	<0.1	

[124] Burimi: AKM, 2015.

[125] AKM 2015, Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit, 2015.

Bazuar në rezultatet e monitorimit të AKM-së në vitin 2015, në lidhje me oksigjenin e tretur, ujërat e Basenit Ujor Drin–Bunë në pesë stacione janë të cilësisë së mirë (Klasa II). Ka oksigjen të mjaftueshëm të tretur për të mbështetur jetën ujore (mbi 5 mg/l) në ujërat e basenit Drin–Bunë nga Topojani në Drinin e Zi, dhe në Bunë, Drin-Lezhë dhe Drin në Shkodër. Përqendrimi më i lartë i OT është matur në Topojan me 9.4 mg/l. Një rënie graduale në OT vërehet nga Topojani në Drinin e Lezhës. Ky i fundit ka përqendrimin më të ulët, edhe pse brenda SCM.

KBO_5, NH_4, NO_3, NO_2 dhe P-total të matur në basenin ujor janë brenda SCM-ve që tregojnë se uji është i kualitetit të mirë. Një përjashtim është niveli i KBO_5 në Topojan (Klasa III) që tregon ujërat e cilësisë së moderuar dhe niveli i KBO_5 në Drini-Lezhë që tejkalojnë SCM me 27%. Megjithatë, në pjesën tjetër të stacioneve, nivelet e përqendrimit KBO_5 në lumin Drin zvogëlohen gradualisht nga Bahçallëku në Muriqan dhe pastaj rriten ndjeshëm në Drini-Lezhë. Përqendrimi i KBO_5 në Topojan dhe Drini-Lezhë tregon qartë një cilësi të dobët kimike dhe biologjike të lumit që mund t'i atribuohet shkarkimeve nga ujërat e ndotura, rrjedhjet industriale dhe shkarkimet bujqësore.

Përqendrimi i NH_4 arrin nivelet më të larta në Urën e Shkodrës dhe Drini-Lezhë, edhe pse të gjitha rezultatet janë brenda SCM-së. Përqendrimi i NH_4 në Drini-Lezhë është afër kufijve të cilësisë së ujit të moderuar. Sa për NO_3, megjithëse më e larta në Bahçallëk në krahasim me stacionet e tjera, të gjitha vendet e kampionimit tregojnë një cilësi të mirë të ujit.

Si përfundim, matjet tregojnë një lumë me cilësi të ujit që përgjithësisht është e mirë, me përjashtim të seksionit Drini-Lezhë dhe stacionit Topojan në Drinin e Zi. Në të dyja degët, matjet tregojnë përqendrime të larta të KBO_5. Megjithëse brenda normave të SCM, stacioni Drini-Lezhë tregon përqendrimin më të lartë të të gjithë parametrave me përjashtim të NO_2. Vlerat më të larta të nitriteve u monitoruan në Urën e Shkodrës në 0.06 mg/l. Përqendrimet e O_2 të matura në lumë tregojnë një mjedis ujor që është në gjendje të mbështesë jetën ujore. Bazuar në rezultatet e mësipërme, gjendja e ujërave të Drinit dhe Bunës mund të klasifikohet në përgjithësi si ujëra të cilësisë së "mirë" dhe të "moderuar" (klasat II deri në III). Rezultatet e monitorimit tregojnë praninë e shkarkimeve të ujërave të ndotura industriale dhe urbane dhe eventualisht derdhjeve bujqësore.

7.1.2 Trendet e cilësisë së ujit në lumenjtë e Basenit Drin–Bunë

Ujërat sipërfaqësore të Basenit Ujor Drin–Bunë janë analizuar për të kuptuar trendet e cilësisë së ujit gjatë pesë viteve të fundit. Rezultatet kryesore janë si në vijim:

Ka pasur një rritje të përqendrimit të KBO_5 në të gjithë lumenjtë për shkak të shkarkimit të ujërave të ndotur urban dhe industrial të pa trajtuar. Drini-Lezhë është më i ndotur se pjesët e tjera të lumit. Megjithatë, meqenëse Drini-Lezhë nuk ishte monitoruar në vitet e mëparshme, kjo e bën të vështirë krahasimin me tendencat e degëve të tjera të Drinit.

- Përqendrimi i NH_4 mbetet konstant, brenda niveleve të lejuara, edhe pse ka një tendencë të lehtë në rritje. Sa i përket NH_4, ujërat e basenit Ujor Drin–Bunë mund të klasifikohen gjatë 5 viteve të fundit si "të mira" ose "shumë të mira".

- Përqendrimi i NO_3 ndryshon midis stacioneve edhe pse përqendrimi mbetet brenda vlerave të lejuara. Përdorimi i inputeve bujqësore në tokë bujqësore pranë ose në zonat buferike përgjatë lumit mund të shkaktojë ndotjen e nitrateve, përveç shkarkimeve industriale dhe bujqësore të ujërave të ndotura.

- Përqendrimet e NO_2 janë brenda normës së SCM, me vlera që mbeten konstante gjatë viteve. Statusi i ujit është klasifikuar si 'i mirë' në lidhje me nitritet.

- Në përgjithësi, ujërat e basenit ujor mund të klasifikohen gjatë 5 viteve të fundit me një status të "mirë" dhe të "moderuar".

7.1.3 Monitorimi i liqeneve të basenit ujor Drin–Bunë

Liqeni i Shkodrës dhe Liqeni i Ohrit janë dy nga tri liqenet që monitorohen në baza vjetore në Shqipëri. Tabela 7.2 paraqet një përshkrim të stacionit kombëtar të monitorimit të dy liqeneve.

Iniciativa e vazhdueshme e GIZ-it për të karakterizuar Liqenin e Prespës, Ohrit dhe Shkodrës u realizua për të informuar institucionet përgjegjëse, vendimmarrësit, përdoruesit, ekspertët në menaxhimin e burimeve ujore rreth karakteristikave biologjike dhe fiziko – kimike të këtyre tri liqeneve. Studimi i GIZ-it i ka mundësuar tashmë grupeve të interesit të ndërmarrin vendime proaktive për të përmirësuar monitorimin dhe

menaxhimin e liqeneve, që është shumë e rëndësishme duke qenë se zhvillime në vazhdimësi apo të reja të tilla si ndërhyrjet urbane mund të kenë efekte negative në statusin ekologjik të liqenit/liqeneve.

Tabela 7.2: Stacionet kombëtare të monitorimit të Liqenit të Shkodrës dhe liqenit të Ohrit[126]

Nr.	Liqenet	Stacionet
1	Liqeni i Shkodrës	Koplik (Sterbec), në afërsi të fshatit Kalldrun (Kopliku); bregore, rreth 200 m nga bregu i liqenit
2		Zogaj (Shkodër); bregore, ngjitur me Zogaj, rreth 200 m nga bregu i liqenit
3		Shiroke, (Shkodër); littoral në afërsi të Shirokës, rreth 200 m nga bregu i liqenit
1	Liqeni i Ohrit	Ohri 1, (Pogradec); rreth 200 m nga bregu i liqenit dhe deri në 150 metra thellësi (0, 20, 40, 60, 80, 100, 120, 150 m)
2		Ohri 2, Guri i Kuq (Pogradec); 8 m thellësi, (vetëm mostra sipërfaqësore)

7.1.3.1 Liqeni i Shkodrës

Të dhënat për këtë liqen ishin të shpërndara dhe të paverifikuara sidomos për pjesën shqiptare të liqenit. Një program monitorimi për cilësinë e ujërave financuar përgjatë 2007 - 2009 nga Këshilli Norvegjez i Kërkimit gjeti përqendrim fosfori në një total prej 1–35 µg TP.l-1 dhe përqendrim azoti prej 200–600 µg TN.l-1. Ky studim arriti në përfundimin se liqeni është në kushte mezotrofike pavarësisht inputeve të larta ushqyese.

Përgjatë 2013 – 2014 GIZ-i ndërmori monitorimin e tri stacioneve, të cilat janë të lokalizuara në një trup të vetëm ujor (Koplik, Zogaj dhe Shirokë). Monitorimi i elementeve biologjike së bashku me një vlerësim fiziko – kimik të kushteve u ndërmor gjatë muajve prill, tetor dhe shkurt, aty ku ishte e mundur në përputhje me udhëzimet e DKU-së.

Bazuar në rezultatet e marra nga GIZ-i si edhe së fundmi te programi kombëtar i monitorimit[127] për Liqenin e Shkodrës, mund të bëhen komentet e mëposhtme:

- Populsia e fitoplanktonit, përqendrimi i klorofilës dhe rezultatet e Indeksit të Gjendjes Trofike (IGjT) sugjerojnë kushte mezotrofike, megjithatë shumë kujdes duhet treguar kur nxirret ky konkluzion, sepse kemi të bëjmë me sasi të vogël të të dhënave dhe kohëzgjatje të limituar në të cilën këto të dhëna janë mbledhur. Rezultatet e makrofiteve ujore, megjithatë tregojnë, një nivel më të lartë të eutrofikimit. Rezultatet e makrointervebrorëve gjithashtu sugjerojnë një nivel relativisht të lartë të pasurimit organik në të gjitha vendndodhjet[128].

- Edhe pse kushtet referuese specifikeve sipas llojeve mbetet për t'u përcaktuar, është e qartë se kompozimi dhe abondanca e fitoplanktonit dhe komuniteteve makrofite ndryshojnë ndjeshëm nga kushtet e patrazuara dhe se pjesa shqiptare e liqenit të Shkodrës ka shumë mundësi të dështojë në arritjen e objektivave mjedisore për të arritur statusin e mirë ekologjik.

- Për sa i përket rrezikut të dështimit në arritjen e statusit të mirë ekologjik, SCM-të janë si më poshtë: Fitiplanktoni – me shumë mundësi në rrezik, makrofitet - në rrezik. Makroinvertebrorët nuk janë vlerësuar dhe peshqit janë me shumë mundësi element i pasigurt biologjik për të vlerësuar cilësinë e liqenit dhe nuk është bërë asnjë përpjekje akoma për të prodhuar një skemë klasifikimi të bazuar në rezultatet e vëzhgimeve. Megjithatë, peshqit janë përjashtuar nga vlerësimi ekologjik i statusit.

- Qartësia e ujit ndryshon midis stacioneve, duke filluar nga 3.0-3.7 m. Kopliku ka vlerat më të larta të qartësisë së ujit. Vlerat e matura të përçueshmërisë klasifikojnë ujërat e liqenit si mezotrofike.

- Uji është pak alkalinë me pH i cili varion nga 8.12-8.4; Përçueshmëria varion nga 219–225 µS/cm; Alkaliniteti varion nga 193–225 mg/l.

- Ujërat e liqenit janë të pasura me oksigjen, që tregon aftësinë e liqenit për të mbështetur florën dhe faunën (7.8-8.8 mg/l). Që nga monitorimi i parë, nivelet e oksigjenit në liqen u zvogëluan për shkak të rritjes së vegjetacionit në fund të liqenit.

[126] Burimi: AKM, 2015, Raporti mbi gjendjen e mjedisit, 2015.

[127] Skarbøvik E, Perovic A, Shumka S, Nagothu US (2014) Nutrient inputs, trophic status and water management challenges in the transbundary.

[128] Karakterizimi fillestar i liqenit të Prespës, Ohrit dhe Shkodrës: Zbatimi i Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së në Evropën Juglindore (nëntor, 2015).

- Përqendrimi i përgjithshëm P-total në liqen varion nga 0.001 në 0.04 mg/l me përqendrime më të larta që rezultojnë në stacionin Shirokë dhe Koplik në një thellësi prej 5m. Përqendrimet P-total në liqen tregojnë statusin mezotrofik të liqenit (i cili është mbi nivelet oligotrofike). Ekziston rreziku që rritja e mëtejshme e niveleve të P mund të shkaktojë eutrofikimin e liqenit.

- Përqendrimi i joneve të amonit ndryshon nga 0.01–0.04 mg/l. Përqendrimet më të larta maten në sipërfaqen e liqenit në Shirokë dhe Zogaj, në një thellësi prej 5m. Përqendrimet janë ende nën normën SCM (0.2 mg/l).

- Nitratet variojnë nga 0.14–0.17 mg/l, një nivel që mund të klasifikojë liqenin si oligotrofik (<1mg/l), që sugjeron një liqen me prodhim të ulët algash.

- Vlerat e COD janë të larta në tri stacione të monitoruara me ndryshim në fund të liqenit ku COD ka vlerat më të larta. Vlerat e COD janë një tregues i gjendjes mezotrofike të liqenit (8-9mg/l).

- Sa i përket klorofilit a, përqendrimi maksimal u gjet në shtator, ndërsa stacioni me përqendrim më të lartë ishte në Zogaj.

Si përfundim, rezultatet e monitorimit deri tani tregojnë statusin e një liqeni oligotrofik me prirje për t'u bërë mezotrofik në fund të verës dhe në vjeshtë, një periudhë e vitit që korrespondon me rritjen e numrit të turistëve në zonë dhe, rrjedhimisht, me një nivel më të lartë të ndotjes[129]. Përveç kësaj, monitorimi i ujit të liqenit tregon shenja të shkarkimit të ujërave të ndotura urbane dhe industriale, duke përfshirë edhe inputet bujqësore. Kjo mund të lidhet me zhvillimin e disa aktiviteteve ekonomike në zonën përreth liqenit. Kopliku ka zhvilluar aktivitetin e peshkimit dhe fermat e kafshëve, ndërsa Zogaj është pranë fushave bujqësore dhe turizmit. Shiroka kryesisht merret me aktivitetin e peshkimit.

7.1.3.2 Liqeni i Ohrit

Liqeni i Ohrit është monitoruar në nivel kombëtar nga dy stacione, në sipërfaqe edhe në thellësi prej 150m. GIZ-i gjithashtu ka kontribuar pozitivisht për përcaktimin e cilësisë së ujit të liqenit. Përgjatë 2013 – 2014 GIZ-i ka ndërmarrë monitorimin e tri stacioneve, të cilat janë të gjitha të lokalizuara të gjitha në një trup të vetëm ujor (Lin, Memlisht dhe Pogradec). Monitorimi i elementeve biologjike së bashku me një vlerësim të kushteve fiziko-kimike u ndërmor përgjatë muajve prill, korrik, tetor dhe shkurt, aty ku ishte e mundur në përputhje me udhëzimet e DKU-së.

Rezultatet e monitorimit kombëtar dhe të dhënat e studimit të GIZ-it rezultuan si më poshtë:

- Referenca e kushteve specifikeve sipas llojeve për liqenin janë të përfaqësuara si më poshtë: ujërat janë të mirë oksigjenuara (DO >7mg.l1), me karakter alkalin (pH >7), dhe transparencë të lartë (thellësia Secchi >10m). Liqeni ka prani të kufizuar të fosforit (N:P ratio >25:1) dhe natyralisht oligotrofik (fosfori total = 4.0–4.5µg.l-1). Rrjedhimisht, përmbajtja në fitoplankton është e ulët (përqendrimi i klorofilit <3µg.l−1). Përbërja e komunitetit të filoplanktonit është tipik për liqenet oligotrofike, me Klorofitet, Krizofitet dhe Pirrofitet të cilat dominojnë në 10m të kolonës ujore dhe forma të vogla të Cianofiteve midis 10 dhe 30 m. Megjithatë, liqeni strehon format shumë të specializuara të diatomeve pelagjike të cilat ndodhen midis 20 dhe 50 m thellësi dhe bëhen dominante midis 40 dhe 150m. Rangu tjetër i thellësisë do të konsiderohej të ishte poshtë zonës eufotike.

Liqeni është i përbërë nga tri shtresa kur është fjala për temperaturën. Në sipërfaqe, temperatura ishte 19°C, e ngjashme me temperaturën e ajrit. Një ndryshim i rëndësishëm në temperaturë vërehet në thellësi prej 60 m dhe në 100 m. Ndërsa temperatura zvogëlohet me rritjen e thellësisë, përqendrimi i oksigjenit rritet. Nga sipërfaqja në një thellësi prej 40 m, përqendrimi i oksigjenit të tretur është 8.9-10 mg/l, ndërsa përqendrimi mbetet konstant në një thellësi prej 60–100 m (9.1-9.4 mg/l). Në shtresën e tretë (100-150 m), përqendrimi i O_2 ndryshon ndërmjet 8.6-9.1 mg/l. Nivelet e O_2 në ujë janë më të larta se norma SCM për ujë të freskët (7 mg/l) në të gjitha shtresat.

- GIZ-i evidentoi përmbajtje të metaleve të rënda në sediment dhe ujë, të cilat u analizuan sipas strukturës së Projektit të Ruajtjes së Liqenit të Ohrit. Niveli i ndotjes është i rëndë në Hudenisht. Përqendrimi i Fe në mostrat e ujit varion nga 9.3 deri 54.6 µg.l-1 dhe përqendrimi i

[129] http://rmbel.info/lake-trophic-states-2/

Cr nga 1.0 në 17.9 µg.l-1. Përqendrimi i Ni renditet nga 4.9 në 12.3 µg.l-1, i cili është më pak se maksimumi i lejuar i përqendrimit (MAC)-SCM i vendosur nga direktiva 2013/39/EU (34 µg.l-1) por më i lartë se mesatarja vjetore (AA)-SCM prej 4 µg.l-1.

- Përqendrimi i klorofilit varion midis 0.48 µg.l–1 në Pogradec dhe 1.91 µg.l–1 në Lin. Rezultatet e Indeksit të Gjendjes Trofike (RIGjT) për shumicën e kampioneve të stacioneve edhe sezoneve ishin ≤ 30, tregues për kushte oligotrofike.

- Pjesa më e madhe e kampioneve të stacioneve të bregut të liqenit nga pjesa shqiptare të ndërmarra nga GIZ-i treguan status ekologjik të keq ose shumë të keq.

- Treguesit makrofitë të gjeturanë bregun perëndimor të liqenit tregojnë kushte oligotrifike deri në oligomezotrofike me përjashtim të një vendndodhje afër fshatit gadishullor të Linit, në të cilin kushtet ishin mezotrofike. Gjendja trofike ishte edhe më e lartë (mezotrofike deri mezo – eutrofike) përgjatë bregut më të urbanizuar jugor të liqenit.

- Në terma të rrezikut të dështimit për të arritur statusin e mirë ekologjik, bazuar në studimet e GIZ-it, SCM-të ishin si më poshtë: Fitoplanktoni – jo në rrezik, flora ujore, fauna bentike dhe fauna e peshqve, të gjitha shikohen si "potencialisht të rrezikuara". Liqeni karakterizohet gjithashtu nga transparenca e lartë (9.7m), që tregon një status oligotrofik.

- Sa për P-total, përqendrimi rritet proporcionalisht me thellësinë. Vlerat më të larta maten në një thellësi prej 120m, duke treguar një status mezotrofik të liqenit (0.027 mg/l). Një tendencë e ngjashme vërehet edhe me nitratet dhe amonin. Përqendrimi rritet me thellësinë me vlerat më të larta të matura në 100-150m. Megjithatë, ndryshe nga P-total, nitratet tregojnë një gjendje oligotrofike të liqenit.

- Vlerat COD janë të larta në sipërfaqe. Megjithatë, vlerat e përgjithshme tregojnë gjithashtu një gjendje oligotrofike të liqenit.

- Në të dyja stacionet, përqendrimet maksimale të klorofilit a u matën në pranverë, ndërsa në pjesën tjetër të stinëve përqendrimi ulet gradualisht. Bazuar në rezultatet e monitorimit, liqeni i Ohrit mund të klasifikohet si një liqen oligotrofik me tendencë për mezotrofozim. Liqeni është i ndjeshëm ndaj aktiviteteve njerëzore, të cilat ndikojnë në gjendjen e tij.

Sipas monitorimit dhe të dhënave të studimit të mbledhura deri më sot tregojnë së cilësia e ujit të liqenit të Ohrit është e prekur nga bujqësia dhe aktivitetet industriale, veçanërisht ato metalurgjike, kimike dhe industritë e minierave. Disa miniera janë të lokalizuara afër liqenit (2.5 km), ku katër miniera të tjera qymyri (Alarup, Petrush, Vërdovë dhe Dardhas) mund të gjenden në një distancë prej 10 km nga bregu i liqenit. Faktorë të tjerë kërcënues për cilësinë e ujit janë minierat e kromit si edhe krijimi natyror i tokës serpentine rreth Pojskës (Pogradec). Kjo e fundit është rrezik potencial për faktin se përbëhet nga metale të rënda dhe disponueshmëri të lartë nikeli.

Si pasojë e ndërtimeve të paplanifikuara, të cilat janë të shpërndara përgjatë bregut, sidomos ndërtesat turistike (hotelet dhe restorantet), rreth 10% e ujërave të zeza shkarkohen në liqen pa u trajtuar. Në fshatrat përgjatë bregut të liqenit nuk ka sistem kanalizimesh përveç se në fshatin Lin, i cili i shkarkon ujërat e zeza në një ligatinë të lokalizuar në pjesën veriore të tij. Më tej, landfille ilegale dhe grumbullime mbetjesh urbane janë burime potenciale për përhapjen e ndotjes. Veçanërisht landfilli i Çerravës përbën potencial të lartë rreziku.

7.1.3.3 Liqeni i Prespës

Bashkëpunimi Ndërkombëtar Gjerman (GIZ) ka kontribuar në përcaktimin e statusit të cilësisë së ujit. Gjatë 2013-2014 Giz-i[130] bëri monitorimet në dy stacione të pozicionuara në të vetmin trup ujor të identifikuar (Gollomboc dhe Pustec (Liqenas). Monitorimi i elementeve biologjike bashkë me një vlerësim të kushteve fiziko-kimike u zhvillua gjatë muajve prill, korrik, tetor dhe shkurt, ku ishte e mundur në përputhje me udhëzimet e DKU-së.

Të dhënat nga studimi i GIZ-it tregojnë se:

Kushtet referencë specifike sipas llojit, për liqenin, jepen si në vijim: ujërat janë relativishit të oksigjenuara mirë (6-7 mg/l-1), ka karakter alkalin (ph >7), mjaft transparent (thellësia

[130] Karakterizimi fillestar i liqenit të Prespës, Ohrit dhe Shkodrës: Zbatimi i Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së në Evropën Juglindore (nëntor, 2015).

Secchi >5m), me nivele mesatare të lëndëve ushqyese (fosfori total = 15-25 μg/l-1; azoti total = <3 mg/l-1), sasi mesatare deri në sasi të lartë të fitoplanktoneve, (klorofil a =>3.8 μg/l-1). Fitoplanktoni është tipi më karakteristik në ujë të hapur, ndërsa makrofitet janë karakteristike të zonave bregliqenore.

Fitoplanktoni (Diatometë) është i unifikuar dhe shumë i pasur në njësi taksonomike. Speciet që mbizotërojnë janë *Cyclotella ocellata*, *Stephanodiscus rotula*, *Diploneis maule*, *Camplylodiscus noricus*. Megjithatë, ashtu si në pjesën më të madhe të liqeneve, përbërja e përgjithshme e komunitetit të fitoplanktonit ndryshon sipas sezonit. Gjatë verës, në sipërfaqen e ujit ka densitet të lartë të mikroalgave të mëdha dhe fijëzore (Anabaena, Microcystis), që tregon se ekosistemi është i pasuruar me lëndë ushqyese.

Deri në pranverën e vitit 2014, diatometë ishin grupi më i pasur dhe me shumëllojshmëri speciesh, që përbënin 57% të të gjithë qelizave algale dhe 60% të të gjitha specieve të identifikuara. Dinofitet (dinoflagjellatë) dhe krizofitet ishin përkatësisht grupi i dytë dhe i tretë më i pasur. *Cyclotella ocellata* dhe *Gymnodinium mirabile* janë specie më të shpeshta, duke përbërë 80% të totalit. Megjithatë, vlera e përgjithshme ishte e ulët, që varionte nga 2.3 x 104 deri në 2.7 x 104 qeliza/l-1 përkatësisht në Gollomboc dhe Pustec.

Indeksi trofik (bazuar në klorofil-a) tregonte për gjendje oligotrofike deri në mezotrofike në Gollomboc dhe kryesisht mezotrofike në Pustec. Në të dyja stacionet e marrjes së mostrave, vlerat e indeksit trofik ishin më të lartat në vjeshtë, p.sh., pas kulmit të sezonit të shtimit, dhe më e ulëta në pranverë. Mbizotërimi i gjendjes mezotrofike gjithashtu mbështetej nga vlerat e transparencës prej >40.

Indeksi mikrofit (mesatarja e të gjithë shtresës së thellësisë) ishte 3.85 në Gollomboc dhe 3.90 në Pustec, që tregon pasurim të lartë dhe shumë të lartë të lëndëve ushqyese dhe gjendje eutrofike në të dyja vendndodhjet.

Gjatë vjeshtës së vitit 2013, të dyja vendndodhjet bregliqenore shqiptare shfaqën një gjendje të keqe ekologjike. Rezultati mesatar për njësi taksonomike arrinte vlerën 3.6 dhe 3.4, përkatësisht për Gollomboc dhe Pustec. Gjithashtu sasia e specieve ishte e ulët, duke pasqyruar kështu një gjendje shqetësuese. Rezultatet tregojnë se në liqenin e Prespës, makrozoobentosi ndikohet negativisht nga gjendja anoksike që vjen si pasojë e eutrofikimit. Rezultatet paraprake të mostrave të marra në pranverë 2014 shfaqin një përmirësim të lehtë gjatë dimrit. Megjithatë, gjendja e përgjithshme mbetet e keqe ose shumë e keqe, në varësi të thellësisë së ujit.

Për sa u përket kushteve fiziko-kimike, studimi i GIZ-it arriti në përfundimin se përqendrimi në nivele më të larta të lëndëve ushqyese, NBO_5 dhe COD, mendohet se vjen kryesisht si pasojë e shkarkimit në liqen të mbetjeve ujore të patrajtuara ose të patrajtuara mjaftueshëm. Një shtim më i madh i lëndëve ushqyese/organike në zonat bregliqenore se sa në zonën më të thellë qendrore të liqenit është zakonisht një tregues i ndotjes që vjen nga burime më të lokalizuara.

Të dhënat e GIZ-it mbi komunitetin e fitoplanktoneve sugjerojnë për gjendje oligotrofike në mezotrofike. Kjo mund të mos jetë shumë ndryshe nga gjendja referencë. Megjithatë, nga prania e fitoplanktoneve të mëdha dhe fijëzore dhe gjithashtu vlera e lartë e indeksit makrofit nuk ka vend për dyshim se eutrofikimi ka ndodhur më së shumti përtej nivelit natyror në sajë të shkarkimeve antropogjene të lëndëve organike dhe ushqyese. Statusi i ulët i makroinvertebrorëve bentikë në zonën bregliqenore, që ndikohet negativisht nga niveli i ulët i oksigjenit në verë, tregon se përmbushja e objektivit për një status të mirë ekologjik ka gjasa të mos arrihet as për këtë element cilësie. Ky përfundim u konfirmua më tej edhe nga rezultatet e elementit monitorues biologjik në peshq, gjë që tregoi sasinë dhe mbizotërimin e specieve jo vendase (aliene) në të dyja shtetet.

7.1.4 Monitorimi i ujërave detare

Ujërat detare dhe bregdetarë u monitoruan në plazhet Velipojë dhe Shëngjin, ujërat detare dhe bregdetarë u monitoruan për *Escherichia coli* dhe *Enterococcus intestinalis*. Të dyja plazhet treguan një status të cilësisë shumë të mirë të ujit siç tregohet në tabelat 7.3 dhe 7.4.

Tabela 7.3: Monitorimi mikrobiologjik në plazhin e Velipojës[131]

Nr.	Plazhet	2012		2013		2014		2015	
		Përqendrimi (për 100 ml)							
		IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%
1	Belavista	24	8	76	40	58	50	5	8
2	Hotel Adriatiku	104	11	76	45	85	41	4	11
3	B.R.Fantazia	148	33	127	40	186	207	6	29
4	Hyrja në plazh	347	474	66	93	204	207	13	29
5	Pallatet e reja	130	49	68	57	100	91	12	16
6	Lokali Dolce Vita	87	53	38	16	166	159	13	25
7	Para lagunës së Vilunit	49	7	16	40	59	54	4	15

Tabela 7.4: Monitorimi mikrobiologjik në plazhin e Shëngjin[132]

Nr.	Plazhet	2012		2013		2014		2015	
		Përqendrimi (për 100 ml)							
		IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%	IC-90%	EI-95%
1	Kabinat e vjetra	34	20	44	28	91	83	28	35
2	Hotel Dora	28	16	84	30	84	81	31	43
3	Hotel Kristian	22	13	33	15	63	62	20	34
4	B.R Gjahtari	16	5	27	11	204	375	52	72
5	Kune	12	9	20	10	195	365	23	37
	SCM/100 ml	250	100	250	100	250	100	250	100

Në vitin 2015, si në Velipojë, ashtu edhe në Shëngjin, ka pasur një rritje të plazheve me cilësi shumë të mirë të ujit. Për vitin 2015, Velipoja dhe Shëngjini janë klasifikuar si plazhet me ujin më të pastër në Shqipëri (Klasa A) [133].

7.2 Vlerësimi i shpejtë biologjik (VSHB) në Basenin Ujor Drin–Bunë

Një program i kampionimit në terren i cili ka pasur në fokus makroinvertebrorët ujorë është kryer në basenin ujor Drin–Bunë gjatë 23-27 nëntorit 2016. Rezultatet e përgjithshme, emrat dhe gjeo-koordinatat e lokaliteteve të lumenjve dhe liqeneve të hulumtuara janë paraqitur në Tabelën 7.5. Detajet e qasjes ndaj mostrimit të VSHB janë dhënë në Shtojcën 2.

Një mësim i përgjithshëm i nxjerrë gjatë programit të marrjes së mostrave ishte se niveli i lartë i ujit dhe shkarkimi rezultuan në vështirësinë e marrjes së mostrave bregore në të dy lumenjtë dhe në seksionet e rezervuarit. Përveç kësaj vështirësie, duhet të kihet parasysh se komunitetet e qëndrueshme të makroinvertebrorëve nuk mund të zhvillohen në zonën bregore të ujërave të rrjedhshëm (sidomos në rastet e seksioneve të rezervuarëve) gjatë kohëzgjatjes së kufizuar të periudhave që niveli i ujit rritet.

[131] Burimi: INSTAT (Ministria e Mjedisit).
[132] Burimi: INSTAT (Ministria e Turizmit dhe Mjedisit).
[133] AKM, 2015.

Tabela 7.5: Vendndodhjet e mostrave dhe rezultatet e VSHB në Basenin Ujor Drin–Bunë[134]

Vendndodhjet	Koordinatat		Vlerësimi VSHB (%)[135]	Komentet mbi statusin ekologjik
	Gjerësia	Gjatësia		
Lumenjtë				
Drini i Bardhë, Kukës	42.10007	20.41805	N/A	Pjesa tipike e ujërave të larta të liqenit, ku VSHB nuk është e aplikueshme.
Drini i Zi, Ura Topojan	41.57905	20.43555	95	Statusi shumë i mirë ekologjik dhe kushtet potenciale biologjike specifike të tipit të referencës
Drini i Zi, u/s Resk	41.93505	20.34257	95	Statusi shumë i mirë ekologjik dhe kushtet potenciale biologjike specifike të tipit të referencës
Drini i Zi dhe konfigurimi i degëve			75	Status i mirë ekologjik
Dege e Drinit të Zi			80	Status i mirë ekologjik
Lumi i Gjadrit, pas Vaut të Dejës	42.00183	19.63435	80	Statusi i mirë ekologjik, pjesa e ujërave të larta të rezervuarit të vogël
Lumi Kir, konfigurimi u/s në Lumin Drin	42.09415	19.54151	95	Lloji specifik i lumenjve të përmbytshëm (të përkohshme), me kanale lumorë. Statusi shumë i mirë ekologjik
Lumi Drini, Lezhë	41.76558	19.63309	55	Statusi i moderuar i ndotjes me toksicitet në sedimentet
Lumi Bunë, liqeni i Shkodrës d/s, afër urës së vjetër	42,04455	19,48473	55	Status i moderuar i ndotjes
Lumi Bunë, Seksioni i Poshtëm	41,99305	19,43809	50	Status i moderuar ekologjik
Liqenet				
Liqeni i Shkodrës, në Shirokë	42,05845	19,45979	N/A	Vlerësimi biologjik i ekspertëve: statusi i mirë ekologjik për këtë ekosistem specifik të liqenit

[134] d/s – rrjedhja e sipërme, u/s – rrjedhja e poshtme.
[135] Kuptimi i Kodit të ngjyrave: Blu = Status shumë i mirë; E gjelbër = gjendje e mirë; E verdhë = Statusi i moderuar.

7.2.1 Karakterizimi i Basenit Ujor Drin–Bunë

7.2.1.1 Drini i Bardhë (Kukës)

Ky nuk është një lumë tipik, sepse seksioni i investiguar është një seksion burimor që ndodhet në një lartësi prej përafërsisht 300 m. Karakterizohet nga shkarkim i madh i ujit dhe luhatjet e nivelit të ujit. Një komunitet i qëndrueshëm bregor nuk mund të zhvillohet për shkak të ndryshimeve në nivelin e ujit. Elementi dominues i faunës është zooplanktoni me artropodët bentikë (Hydracarina). VSHB nuk është i aplikueshëm në kushte të tilla.

Figura 7.1: Bimë Tokësore në Bregun e Sektorit të Rezervuarit të Drinit të Bardhë në Kukës

7.2.1.2 Drini i Zi (Rrjedha e sipërme e Urës së Topojanit)

Vendndodhja e marrjes së mostrave të lumit në këtë seksion me rrjedhë të shpejtë është mbi 400 m mbi nivelin e detit ku gurët e mëdhenj, zhavorri dhe zalli janë përbërësit kryesorë të shtresës së lumit. Pjesa e lumit këtu është përgjithësisht e natyrshme; ngjyra e ujit është në gri për shkak të lëndëve të ngurta pezull që vijnë nga erozioni.

Lumi Drin i Zi në rrjedhën e sipërme pranë Urës së Topojanit siguroi një VSHB afër "kushteve referencë" në kushtet e presionit të ndotjes. Makroinvertebrorët janë tregues shumë të ndjeshëm të ngarkesës organike ose ndotjes së përzier (edhe pse jo aq efektive për ndryshimet hidromorfologjike). Ky vend i kampionimit mund të përdoret si një ekosistem lumor përfaqësues për kushtet gjysmëmalore.

Figura 7.2: Struktura e bregut të Drinit të Zi tek Ura e Topojanit

7.2.1.3 Drini i zi (rrjedha e sipërme e Reskut)

Kjo shtrirje e lumit Drini Zi është në kushte natyrore. Lumi rrjedh nëpër një rajon malor, me nënshtresën e poshtme të përbërë nga materiale gurore (nga gurët e mëdhenj deri te fraksionet e guralecave) dhe disa shtrirje të gjera me depozitim të rëndë të rërës që tregon një presion të fortë të erozionit. Lumi Drini i Zi ka rrjedhë shumë të madhe të ujit pas një përmbytjeje. Kjo shtrirje e lumit është e pandotur me një VSHB prej 95% (= status shumë i mirë ekologjik) dhe përcakton kushtet specifike për makroinvertebrorët dhe peshqit.

Figura 7.3: Drini i zi dhe një degëzim i vogël pranë fshatit Resk

7.2.1.4 Lumi i Gjadrit (Pas Vaut të Dejës, Sektori i Rezervuarve)

Ky stacion kampionimi është një lumë i ultësirës me nënshtresa të mira dhe shpejtësi shumë të ngadalshme (pjesa e ujërave të ndotura të rezervuarit të Mjedenit pas rezervuarit të madh të Vaut të Dejës). Indeksi VSHB tregon status të mirë me disa ndikime lokale (VSHB = 80%). Duhet të theksohet se të dhënat shtesë janë të nevojshme për vlerësimin e këtij statusi.

Figura 7.4: Lumi Drin në Vaun e Dejës me argjinaturë të përmbytur

7.2.1.5 Lumi Kir (rrjedha e sipërme e bashkimit me lumin Drin)

Rrjedha e poshtme e lumit Kir është një lumë i përkohshëm gëlqeror me një shtrat lumi të ndryshueshëm dhe nënshtresë zhavorri/zalli (migrimi i kanaleve të lumenjve). Ky tip lumi është specifik për Shqipërinë dhe ka nevojë për përpjekje të veçanta për identifikimin e kushteve të referencës biologjike, si dhe për kalibrimin e metodave të vlerësimit biologjik. Rrjedha e poshtme e lumit Kir është një lumë gjarpërues dhe i gërshetuar me një rrezik serioz nga përmbytjet.

Më shumë të dhëna në terren janë të nevojshme për të vërtetuar rezultatin e VSHB për shkak të mungesës së kampionimit përfaqësues të makroinvertebrorëve. Kushtet e mundshme biologjike janë afër kushteve të referencës, pra pa presion ndotjeje. Komunitetet bentike makroinvertebrore zakonisht dëmtohen nga rrjedha vjetore e kanaleve të lumenjve, thatësirat dhe proceset e sedimentimit/erozionit. Indeksi VSHB tregon një status shumë të mirë (të dhëna shtesë janë të nevojshme për validimin e këtij statusi) dhe ndoshta është afër kushteve të referencës në këtë rast specifik.

Figura 7.5: Marrja e mostrave në një degë të lumit Kir

7.2.1.6 Lumi Drin (Lezhë)

Rrjedha e poshtme e lumit Drin (para grykëderdhjes) është një lum tipik 'i madh fushor' me nënshtresa të imta (baltë, llucë, rërë). Kushtet e veçanta të standardeve janë paraqitur për status të moderuar me disa ndikime toksike. Shpejtësia është shumë e ngadaltë në këtë shtrirje të shtratit lumor. Ky është krahu më i gjatë (dhe më i vogël) i Drinit (pas bashkimit në ultësirën e Shkodrës).

Vlera e Indeksit të VSHB është 55%, e cila barazohet me cilësinë e moderuar me ndikim potencial toksik në sediment.

Figura 7.6: Lumi Drin në Lezhë (5.5 km para grykëderdhjes në detin Adriatik)

7.2.1.7 Lumi Bunë (në rrjedhën e poshtme të Liqenit të Shkodrës, Pranë Urës së Vjetër)

Lumi Bunë (pas Liqenit të Shkodrës) është një rast specifik i një 'lumi të madh fushor'. Vlera VSHB mund të rritet nëse marrja e mostrave është më e mirë (niveli më i ulët i ujit), por nevojiten më shumë të dhëna në terren. Vlera e indeksit VSHB është 55%, e cila paraqet një status të moderuar.

Figura 7.7: Lumi Bunë pranë liqenit të Shkodrës

7.2.1.8 Lumi Bunë (seksioni i poshtëm)

Ky lum fushor (specifik për lumin Bunë), identifikohet si lumë me nënshtresa zhavorri dhe ranore. Vlera e VSHB mund të rritet nëse marrja e mostrave kryhet gjatë një niveli më të ulët të ujit. Më shumë të dhëna në terren janë të nevojshme për të vërtetuar rezultatin e VSHB. Indeksi VSHB tregon një status të moderuar (50%).

Figura 7.8: Rrjedha e poshtme e lumit Bunë

7.2.1.9 Liqeni i Shkodrës (në Shirokë, në afërsi të derdhjes së liqenit)

Vlerësimi biologjik mund të identifikohet si status i mirë ekologjik për këtë ekosistem specifik të liqenit sipas një qasjeje të gjykimit të ekspertëve. Vlerësimi VSHB nuk është përshtatur ende me kushtet e liqenit dhe prandaj nuk është i aplikueshëm. Është një liqen shumë i madh fushor (lloj specifik për Liqenin e Shkodrës). Një sistem i veçantë VSHB për liqenet duhet të përshtatet për kushtet e liqenit të Shkodrës në të ardhmen.

7.3 Përfundimet në lidhje me statusin e cilësisë së ujit sipërfaqësor në Basenin Ujor Drin–Bunë

Rezultatet e përgjithshme të monitorimit NEPA dhe analizimi në terren i kryer në kuadër të Projektit tregojnë si në vijim:

- Cilësia e përgjithshme e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë tregon se ka një tendencë në rritje për shkarkimin e ujërave të ndotura urbane, industriale dhe inputeve bujqësore në sistemin e lumenjve, duke përfshirë liqenet.

- Ndikimi më i lartë i ndotjes vërehet në degëzimin Drini-Lezhë, në seksionin e Drinit në Shkodër, dhe gjithashtu në Topojan, të cilat janë zonat më të populluara. Drini-Lezha mbetet pjesa më e ndotur e Basenit Ujor Drin–Bunë.

- Ndikimi i ndotjes është gjithashtu i lartë në liqenin e Prespës, Ohrit dhe Liqenin e Shkodrës, por ky ndikim mbetet sezonal. Muajt e verës ku numri i turistëve arriti kulmin në të tria liqenet rezulton në rritje të shtimit të algave, që është një tregues i mbingarkesës së lëndëve ushqyese në liqen për shkak të shkarkimit të ujërave të ndotura.

7.4 Vlerësimi i cilësisë së ujërave nëntokësore

Baseni Ujor Drin–Bunë karakterizohet nga tri lloje kryesore të akuifereve: Kuaternar, Karbonatik dhe Magmatik. Një hartë e hollësishme e akuiferëve kryesorë në Basenin Ujor Drin–Bunë tregohet në Seksionin 3.6, Figura 3.8. Një vlerësim sasior i ujërave nëntokësore është dhënë gjithashtu në Seksionin 3.6.

7.4.1 Akuiferi kuaternar i Shkodrës

Akuiferi Kuaternar i Shkodrës monitorohet në Dobraç, Grudë-Fushë, Shtoj Vjetër dhe Kishën e Madhe (Shkodër) (Tabela 7.6).

Tabela 7.6: Stacionet/puset e monitorimit të ujërave nëntokësorë në akuiferin kuaternar të Basenit Ujor Drin–Bunë[136]

Nr.	Stacioni/puset e monitorimit të ujërave nëntokësore
1	Shkodër - Dobraç
2	Grudë, Fushë
3	Shtoj i Vjetër
4	Kisha e Madhe, Shkodër

Stacionet monitorojnë parametra të ndryshëm që përfshijnë nivelin dhe prurjen e ujit, pH-in, temperaturën, ashpërsinë totale, Na, lëndën e thatë, Ca, Mg, Fe, NH_4, Cl, SO_4, NO_3, NO_2 dhe O_2. Mikroelementet (nikel, magnez, mangan, zink, plumb, bakër, kobalt, krom dhe kadmium) monitorohen vetëm në Dobraç në Pusin 1. Çdo stacion monitorohet dy herë në vit (maj dhe tetor).

Cilësia e ujit të nxjerrë nga akuiferi kuaternar mund të përmblidhet si vijon:

- pH i ujërave nëntokësore është dobësisht alkalin, varion nga 7.28–8.03.
- Mineralizimi total në akuifer varion nga 140-326 mg/l. Ujërat mund të klasifikohen si ujëra të ëmbla. Në Dobraç, i cili furnizon Shkodrën, vlerat për mineralizimin total variojnë nga 296-360 mg/l. Mineralizimi i përgjithshëm në të gjithë monitorimin e rrjetit është brenda normës standarde të Shqipërisë.
- Për sa i përket ashpërsisë së përgjithshme, ky akuifer klasifikohet me ashpërsi mesatare për ujërat me ashpërsi të butë. Ashpërsia totale varion nga 4.42 - 11.42 Fp.°gj.
- Përmbajtja e hekurit varion në vlerë prej 0.01–0.17 mg/l. Përmbajtja gjatë viteve nuk ka tendencë të rritet ndjeshëm.
- Përmbajtja e NH_4 e akuiferit varion nga 0.01–0.11 mg/l. Përmbajtja e amoniakut në shumicën e analizave nuk është e pranishme.
- Përmbajtja mesatare e NO_3 varion nga 0.72–8.33 mg/l.
- Përqindja mesatare e NO_2 ndryshon 0.002–3.6 mg/l. Përmbajtja e nitrit ndryshon në mënyrë sporadike rreth vlerave 0.05 mg/l dhe shpesh mbi standardet e rekomanduara.
- Cilësia e ujit të akuiferit mund të klasifikohet si "e mirë".

Tabela 7.7: Parametrat e monitoruar në ujërat nëntokësore

Nr.	Parametrat e monitoruar në ujërat nëntokësore (mg/l përveç nëse thuhet ndryshe)	Parametrat e legjislacionit shqiptar	Parametrat e legjislacionit të BE-së[137]
1	Matja e prurjeve (l/s)		
2	Ion hidrogjen (njësi pH)	6.5-9.5	6.5-8.5
3	Temperatura (^{O}C)	8-20	12-25
4	Ashpërsia totale (Fp.° gj)	10-25	>60
5	Mineralizimi	1,200	

[136] Burimi: AKM, 2015; Përgatitur nga: Mott MacDonald.

[137] Standardi i Cilësisë për Ujin e Pijshëm është vendosur me VKM-në nr. 379, datë 25.5.2016. Ky vendim transpozon Direktivën 98/83/EC.

6	Natrium (Na)	20-200	20-150
7	Kalium (K)	10-12.0	
8	Kalcium (Ca)	75-200	100
9	Magnez (Mg)	20-50	30-50
10	Hekur (Fe)	0.2-0.3	0.05-0.2
11	Amon (NH_4)	0.05-0.5	0.05-0.5
12	Klor (Cl)		25
13	Sulfat (SO_4)		25-250
14	Nitrat (NO_3)	25-50	25-50
15	Nitrit (NO_2)	0.5	<0.1
16	Niveli i oksigjenit (O_2)		
17	Metale të rënda (Ni, Mn, Zn, Pb, Cu, Co, Cr, Cd)		
18	Mbetje të thata	500-1000	1500

Akuiferi i Shkodrës u monitorua edhe për metalet e rënda në Dobraç në vitin 2015, siç tregohet në Tabelën 7.8. Rezultatet tregojnë praninë e Zn dhe Pb në akuifer në nivele që tejkalojnë SCM për ujë të pijshëm, duke treguar infiltrimin e mundshëm të ujërave industriale në akuifer ose mbithithjen nga puset e ligjshme dhe ilegale, të cilat gjithashtu mund të çojnë në ndotje. Në fakt, studimet e fundit kanë treguar se akuiferi është i ndjeshëm ndaj ndotjes nga inputet bujqësore të përdorura në zonat aty pranë për shkak të shtresës së hollë të mbrojtjes ndërmjet sipërfaqes dhe akuiferit, veçanërisht në Dobraç. Ndotja e akuiferit gjithashtu mund të shkaktohet nga tërheqja intensive e ujit nga qyteti ose për përdorime të tjera.

Tabela 7.8: Akuiferi i Shkodrës: rezultatet e monitorimit të metaleve të rënda në Dobraç, 2015[138]

Parametri	Përqendrimet e vëzhguara (µ/l)	SCM (µ/l)
Ni	6	20
Mn	13	50
Zn	5	3
Pb	11	10
Cu	2	50
Co	8	2
Cr	1	50
Cd	1	5

[138] Burimi: AKM, 2015; Përgatitur nga: Mott MacDonald.

7.4.2 Akuiferi karbonatik

Cilësia e ujit të nxjerrë nga akuiferi karbonatik mund të përmblidhet si vijon:

- Mineralizimi total në ujësjellës varion nga 142-280 mg/l. Ujërat e këtij akuiferi janë ujëra të ëmbla.
- Ashpërsia totale varion nga 4.42-10.01 Fp. ° gj në Gurra e Kolesjanit, Kukës, Tushemit, Lin Pogradec, Syri i Sheganit, burimet e Shkodrës. Ashpërsia është brenda standardit shqiptar.
- pH i ujërave nëntokësore është dobësisht alkalin, me një gamë prej 7.4-7.69.
- Përmbajtja e Ca, Na, K, Mg, Cl, SO_4 dhe solidet e tretura plotësisht janë të gjitha brenda standardeve shqiptare dhe të BE-së.
- Nivelet e NH_4, NO_3 dhe NO_2 janë brenda standardeve të kërkuara për ujë të pijshëm.
- Cilësia e ujit të akuiferit karbonatik klasifikohet si "shumë i mirë".

7.4.3 Akuiferi magmatik

Për këtë akuifer, e vetmja zonë me interes për shfrytëzimin e ujërave nëntokësore shtrihet në masivin e Krrabit ku ka burime me një shkarkesë prej 5-25 l/s.

- Ujërat klasifikohen si ujëra të ëmbla me një mineralizim prej 250-350 mg/l.
- Uji i këtij akuiferi klasifikohet si ujë i butë me një gamë të ashpërsisë totale që varion nga 8-10 Fp ° gj. Ashpërsia është brenda standardit shqiptar.
- pH i ujërave nëntokësore është dobësisht alkalin, me një gamë prej 7.5-8.0.
- Ujërat nuk përmbajnë NH_4, NO_3 ose NO_2.
- Cilësia e ujit të akuiferit magmatik klasifikohet si "shumë i mirë".

8. Infrastruktura e ujit

8.1 Hyrje

Një çështje kyçe në DKU është futja e një sistemi të planifikimit të menaxhimit të basenit ujor. Ky do të jetë mekanizmi kyç për sigurimin e menaxhimit të integruar të lumenjve, kanaleve, ujërave nëntokësore, trupave ujorë të modifikuar, liqeneve, rezervuarëve, si dhe ujërave tranzitore dhe bregdetare.

Ky seksion jep informacion mbi statusin dhe planifikimin e menaxhimit të ujit dhe infrastrukturës në Basenin Ujor Drin–Bunë, i cili përfshin furnizimin me ujë, trajtimin e ujërave të ndotura, digat e ujitjes dhe hidrocentralet.

8.2 Furnizimi me Ujë dhe Trajtimi i Ujërave të Ndotura

Qeveria shqiptare ka ndërmarrë hapa të qarta drejt menaxhimit të integruar të burimeve ujore. Sektori i shërbimeve të furnizimit me ujë, mbledhja e mbetjeve, deponimi dhe trajtimi i ujërave të ndotura është një nga sektorët me rëndësi dhe ndjeshmëri të veçantë, pasi ndikon drejtpërdrejt në cilësinë e jetës së qytetarëve.

Në vitin 2014, Qeveria Shqiptare filloi të zbatojë një nga reformat më të rëndësishme në administratën lokale për të përmirësuar qeverisjen lokale dhe për të rritur efikasitetin (ligji nr. 115/2014, "Për territorin e ri administrativ të autoriteteve vendore në Republikën e Shqipërisë"). Reforma administrative riorganizoi 373 njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) në 61 NJQV (Bashki). Qëllimi kryesor i reformës është rritja e llogaridhënies duke transferuar detyrimet dhe të drejtat e shërbimit te niveli i qeverisjes vendore. Bashkimi i NJQV-ve ishte i nevojshëm për të arritur një shkallë të mjaftueshme organizimi, të nevojshme për ofrimin e këtyre shërbimeve.

Qeveria ka propozuar ofrimin e shërbimit të sektorit aktual të ujit nga NJQV-të e sapokrijuara në mënyrë të tillë që një NJQV të ketë vetëm një ndërmarrje Ujësjellës dhe Kanalizime, e cila është përgjegjëse për shërbimet e ujit dhe kanalizimit në të gjithë territorin e NJQV-së. Kjo kërkon:

- Një rritje të lehtë në numrin e shërbimeve nga 58 të licencuara (që mbulonin 80% të territorit me shërbimin e furnizimit me ujë dhe 45% me shërbimin e kanalizimeve) në 61 në nivel kombëtar (përgjegjës për mbulimin e të gjithë territorit me të dyja shërbimet).
- Rishikimi i zonave të shërbimeve do të përputhë atë me kufijtë administrative të NJQV-ve të krijuara rishtazi. Pra, shërbimi i furnizimit me ujë dhe kanalizime të çdo qyteti mund të ketë më shumë se një rrjet të ujësjellësit dhe kanalizimeve nga organizimi i mëparshme, duke ofruar shërbime në zona të ndryshme të qytetit.

Në përgjithësi, ofrimi i mëparshëm i shërbimit të menaxhimit ishte një shërbim i dobët me një kosto të ulët. Në këtë basen vetëm Ndërmarrja e Pogradecit ofron furnizim me ujë afër 24 orë në ditë. Jashtë zonave të mëparshme të shërbimit ekzistuese në të ashtuquajturat " zona jashtë juridiksionit", shërbimi është siguruar nga sistemet komunale dhe ka informacion të kufizuar në

dispozicion për cilësinë dhe sasinë e ujit në përdorim. Si pjesë e reformës së qeverisjes vendore këto "zona jashtë juridiksionit" do të bëhen përgjegjësi e Shërbimeve të reja të Njësive të Qeverisjes Vendore.

Figura 8.1 tregon përqindjen e popullsisë së shërbyer me ujësjellës për secilën pjesë të Bashkisë së Basenit Ujor. Një tabelë përmbledhëse e shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizime për secilën bashki është dhënë në Ekonominë e Përdorimit të Ujit - Seksioni 11.5, Figura 11.12.

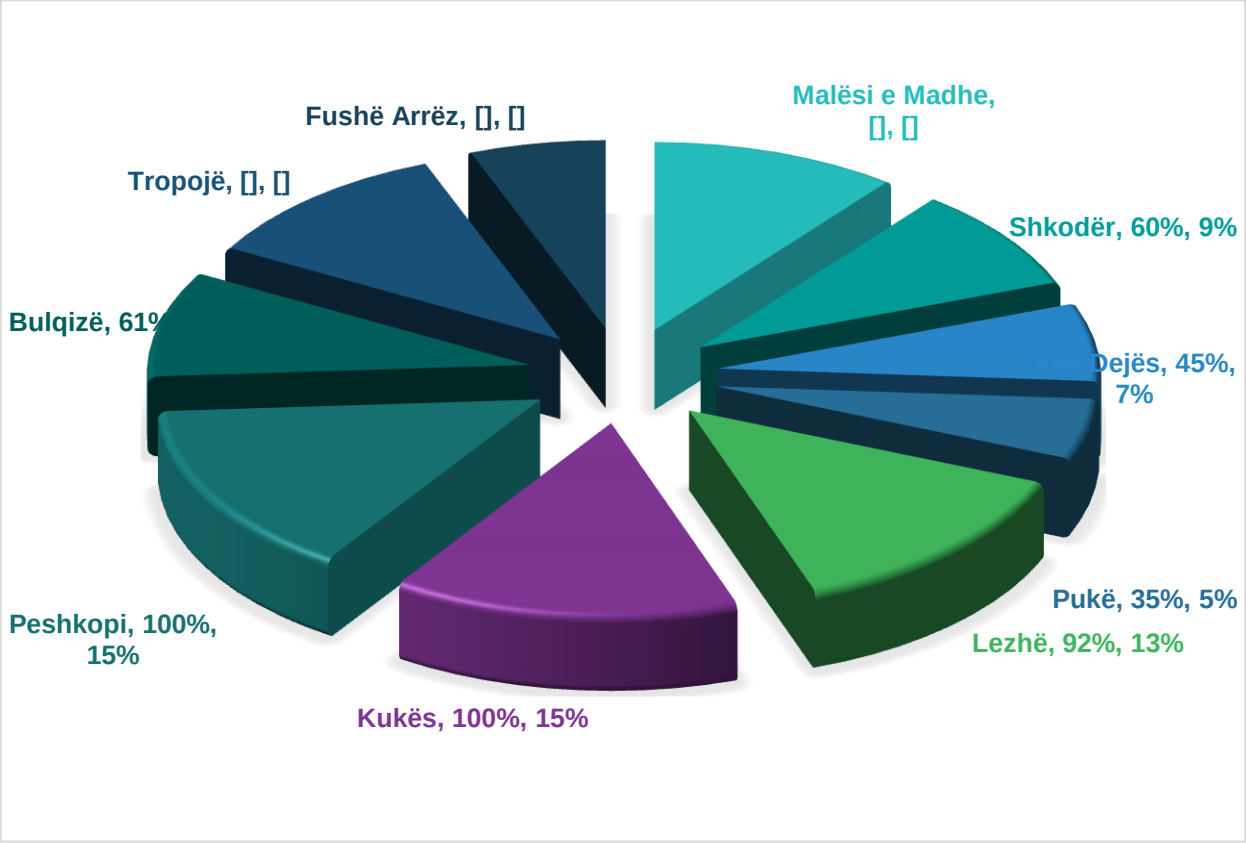

Figura 8.1: Popullsia e shërbyer me furnizim me ujë për çdo qytet në Basenin Ujor Drin–Bunë[139]

[139] Masterplani i furnizimit me ujë dhe kanalizimeve për Shqipërinë, financuar nga KfW; iC, igr – Janar 2013..

- Shkalla e popullsisë së mbuluar me shërbime varion nga 35% për Bashkinë Pukë në 100% për Peshkopinë dhe Kukësin. Por edhe pse shërbimi mund të mbulojë të gjitha zonat, koha ditore e shërbimeve është në shumicën e rasteve më pak se 24 orë. Arsyeja e shërbimeve të kufizuara është e ndryshme nga një qytet në tjetrin, por keqmenaxhimi dhe humbjet e ujit janë faktorët kryesor.

- Me zbatimin së fundmi të Vendimit 342 nga maji i vitit 2016 i Këshillit të Ministrave[140], lidhur me kufijtë e bashkive dhe inventarizimin e infrastrukturës, vendndodhjet e objekteve infrastrukturore në secilin basen ujëmbledhës do të përditësohen në përputhje me to për shpërndarjen e aseteve në secilën bashki. Ky proces duhej të përfundohej më 31 dhjetor 2016. Procesi i transferimit të aseteve tek administrata e re e pushtetit lokal të shërbimeve të licencuara, të cilat do të jetë përgjegjëse për të gjithë territorin e NJQV-së, është ende në vazhdim.

- Në zbatim të VKM nr. 63, datë 27.1.2016, "Për riorganizimin e operatorëve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm, grumbullimin, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura", çdo NJQV e sapo formuar duhet të udhëheqë procesin e vlerësimit dhe regjistrimit të sistemit të ujësjellësit dhe kanalizimit në territorin e tyre. Pas vlerësimit dhe regjistrimit, NJQV-ve u kërkohet të transferojnë asetet dhe procesin e administrimit dhe përgjegjësinë për të ofruar shërbimin e furnizimit me ujë dhe kanalizime në ndërmarrjet e tyre përkatëse. Pas përfundimit të këtij procesi, ndërmarrja do të duhet të aplikojë për licencë të re në mënyrë që të përfshijë të gjithë zonën e shërbimit të zgjeruar. Shërbimet komunale gjithashtu duhet të përgatisin një plan biznesi me qëllim që të harmonizojnë në kohën e duhur standardet e shërbimit dhe tarifat e shërbimeve.

- Sipas informacioneve të marra nga Enti Rregullator i Ujit për vitin 2016, vetëm 8 ndërmarrje kanë marrë licencat e tyre për shërbime, siç tregohet dhe pjesa tjetër janë në proces të plotësimit të kërkesave ligjore.

Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën është përgjegjëse për sektorin e sistemeve të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve në planifikimin e fondeve të investimeve nga buxheti i shtetit dhe institucionet financiare ndërkombëtare. Për planifikimin e investimeve në sektorin e furnizimit me ujë dhe kanalizime, u hartua një Masterplan Kombëtar (financuar nga KfW) dheu miratua në mbledhjen e Këshillit Kombëtar të Ujit (Dhjetor 2015). Në kuadër të reformave të sektorit të ujit, kryetari i Bashkisë (ose Kryetarët në qoftë se ndërmarrja është në pronësi dhe që i shërben më shumë se një Bashkie) do të ketë autoritet më të madh mbikëqyrës për menaxhimin e ndërmarrjes.

Plani i tranzicionit për sektorin e shërbimeve të furnizimit me ujë, grumbullimin, deponimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura planifikohet të përparojë si vijon:

- Ofrimi i shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizime duhet të përafrohet përgjatë vijave administrative territoriale bazuar në Reformën Administrative të Territorit (RAT).

- Të gjitha shërbimet do të sigurohen nga ndërmarrjet e formuara si shoqëri aksionare në pronësi publike, të cilat ofrojnë shërbime të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve.

- Drejtori i Përgjithshëm i ndërmarrjes punëson Drejtorin Teknik dhe Drejtorin Tregtar të Ndërmarrjes.

- Kryetari shërben si asamble e aksionarëve dhe është Kryetari i Asamblesë.

Në vitin 2016, me VKM-në nr. 504, datë 6.7.2016, "Për krijimin e Agjencisë Kombëtare të Ujësjellës-Kanalizimeve është ngritur Agjencia Kombëtare e Ujësjellës-Kanalizimeve (AKUK). Ky institucion është një organ shtetëror i specializuar në fushën e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve dhe trajtimit të ujërave të ndotura. Ajo vepron duke i mbështetur teknikisht politikat e Ministrisë përgjegjëse për Infrastrukturën përgjegjëse për infrastrukturën ujore, në përputhje me legjislacionin dhe politikat e përcaktuara në strategjitë sektoriale dhe politikat përkatëse për menaxhimin e ujit dhe mbrojtjen mjedisore të cilësisë së ujit.

AKUK-ja përmbush objektivat e saj si pjesë e organizimit të saj brenda strukturës përmes Drejtorisë Teknike, Departamentit të Tregtisë, Departamentit të Projekteve të Huaja, Drejtorisë

[140] VKM nr. 63, datë 27.1.2016, "Për riorganizimin e operatorëve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm, grumbullimin, largimin dhe trajtimie e ujërave të ndotura".

së Monitorimit dhe tri departamenteve rajonale. Brenda autoritetit të saj ligjor dhe teknik, AKUK-ja koordinon dhe monitoron të gjitha aktivitetet sektoriale, duke ofruar shërbime për furnizimin me ujë të pijshëm, kanalizime dhe trajtimin e ujërave të ndotura, në bashkëpunim me të gjitha institucionet në nivel qendror dhe lokal.

Në Basenin Ujor Drin–Bunë historikisht ka pasur 43 shërbime të furnizimit me ujë dhe kanalizime. Megjithatë, pas reformës vetëm 12 shërbime ujësjellës-kanalizime do të licencohen, d.m.th.: Shkodër, Malësi e Madhe, Vau i Dejës, Pukë, Kukës, Has, Tropojë, Lezhë, Peshkopi, Bulqizë (pjesërisht), Librazhd (pjesërisht) dhe Pogradec (pjesërisht).

Figura 8.2 tregon kapacitetin e burimit ujor dhe ujit të prodhuar në çdo qytet. Jashtë zonave të mëparshme të shërbimit ekzistues në të ashtuquajturat " zona jashtë juridiksionit", shërbimi është siguruar nga sistemet komunale dhe ka informacion të kufizuar në dispozicion për cilësinë dhe sasitë e ujit të përdorur.

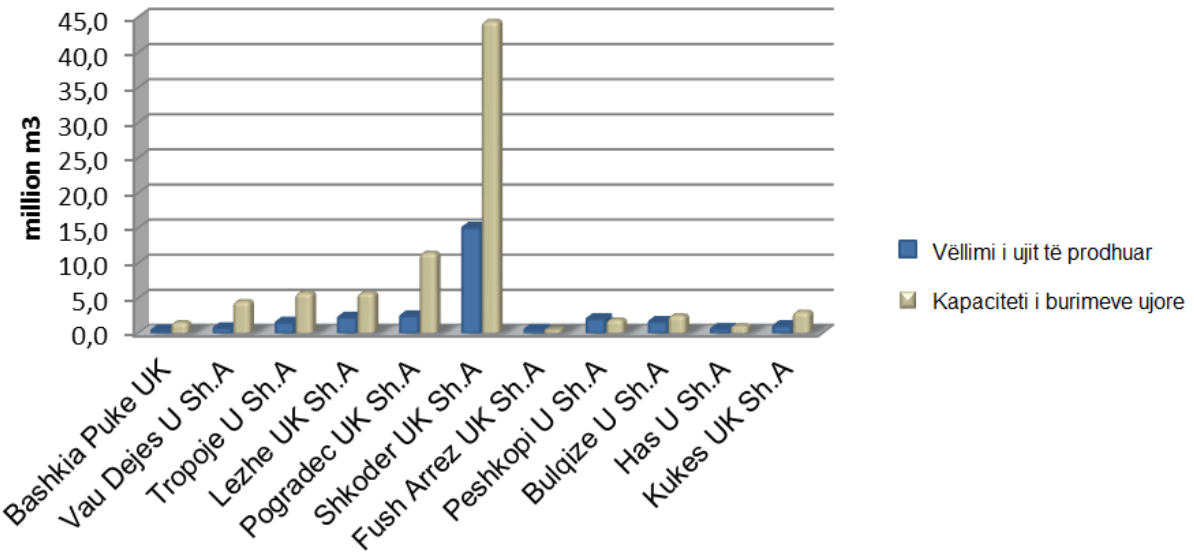

Figura 8.2: Kapaciteti i ujit dhe përdorimi i tij në çdo bashki të Basenit Ujor Drin–Bunë[141]

Kërkesa për uji është llogaritur për popullsinë që jeton në zonën e juridiksionit të kompanive të ujërave bazuar në normën ditore të kërkesës për frymë prej 150 litrash, me një reduktim prej 20% të humbjeve të ujit. Kjo është një konsideratë mesatare edhe pse ekzistojnë dallime mes ndërmarrjeve. Është e rëndësishme të theksohet se aktualisht humbjet e ujit janë shumë të larta në shumicën e ndërmarrjeve.

Përveç masave të sigurisë të zbatuara në burimet ujore, të gjitha ndërmarrjet e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë përdorin trajtimin e klorinimit për të eliminuar kontaminimin nga mikroorganizmat. Siguria e furnizimit, sipas kërkesave të VKM-së nr. 379, datë 25.5.2016, duhet të monitorohet nga një kontroll i brendshëm nga ujësjellësi, dhe kontroll të jashtëm nga ana e strukturave rajonale të shëndetit publik. Ministri përgjegjës për shëndetin përcakton mjetet e domosdoshme dhe frekuencën e kontrolleve nga strukturat rajonale të shëndetit publik dhe gjithashtu metodologjinë e nevojshme dhe frekuencën e inspektimeve nga Inspektorati Shtetëror Shëndetësor. Shumica e testeve bëhen për mbetjet e klorit në pika të ndryshme të përdorimit dhe për bakteret fekale koliforme. Zbatimi i kërkesave ligjore të kësaj rregulloreje kontrollohet nëpërmjet kujdesit të Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor.

Burimi i ujit për qëllim të ujit të pijshëm merret kryesisht nga ujërat nëntokësore.

[141] Burimi: Strategjia e Financimit të Sektorit të Furnizimit me Ujë dhe Sanitetit në Shqipëri (COWI).

Në vitin 2015, përqindja e ujit të ofruar për qytetet në Basenin Ujor duke përdorur stacionin e pompimit dhe gravitetin ishte përkatësisht 56% dhe 44%, siç tregohet në Figurën 8.3. Të dhënat tregojnë se ka 6 qytete që përdorin më shumë se 90% ujë të pijshëm nga stacioni i pompimit, pra një tarifë më e lartë e ujit në raport me qytetet e tjera ku përqindja e përdorimit të ujit të pijshëm me gravitet është më e lartë.

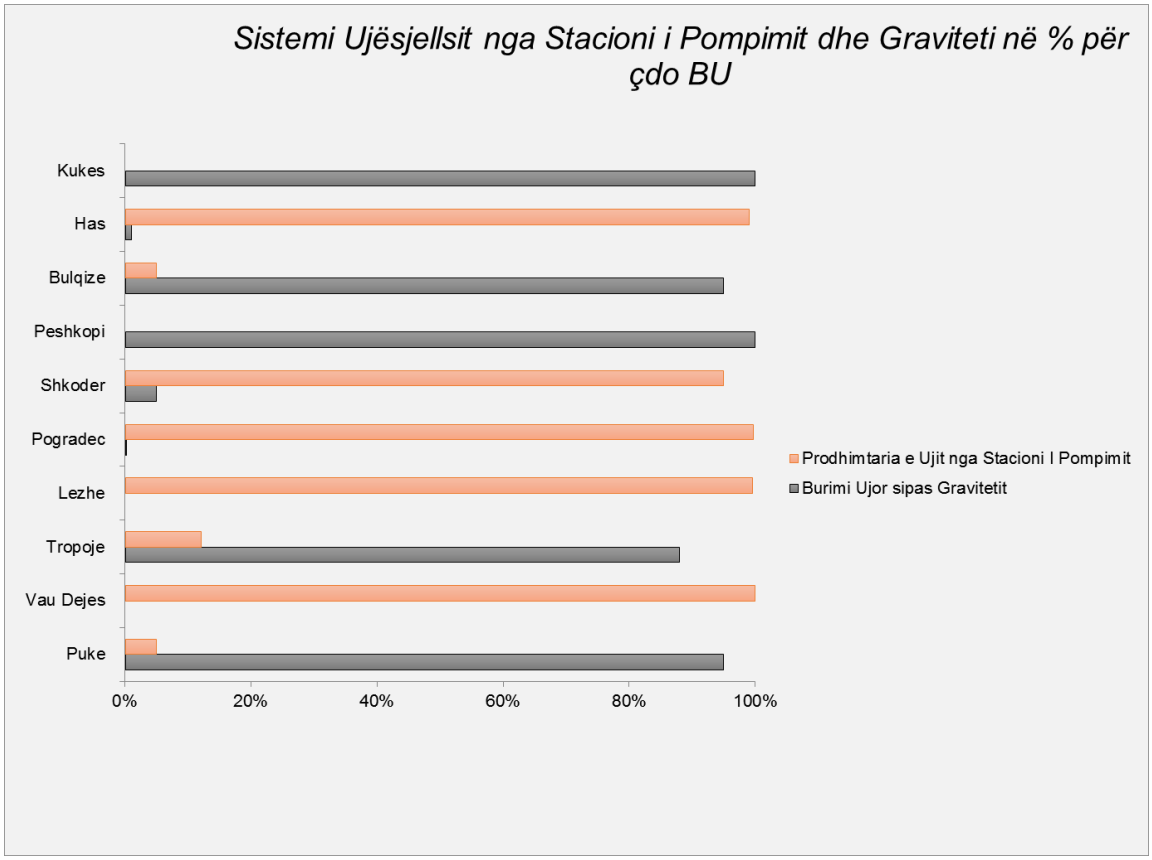

Figura 8.3: Përqindja e furnizimit me ujë të siguruar nga stacionet e pompimit dhe graviteti në çdo qytet të Basenit Ujor Drin–Bunë[142]

Përqindja e lartë e familjeve që përdorin stacionin e pompimit për prodhimin e ujit të pijshëm ndikon drejtpërsëdrejti në kostot e shërbimit të furnizimit me ujë për qytetet përkatëse, duke krijuar vështirësi për të arritur përqindje të arsyeshme në mbledhjen e të ardhurave dhe në të njëjtën kohë kosto shtesë dhe vështirësi në mirëmbajtjen e pajisjeve dhe vetë sistemit.

Vendndodhja e pikave kryesore të furnizimit me ujë në Basenin Ujor Drin–Bunë është dhënë në figurën 8.4. Një inventar i burimeve është paraqitur në figurën 8.5.

[142] Burimi: Agjencia Kombëtare e Furnizimit me Ujë dhe Sanitetit.

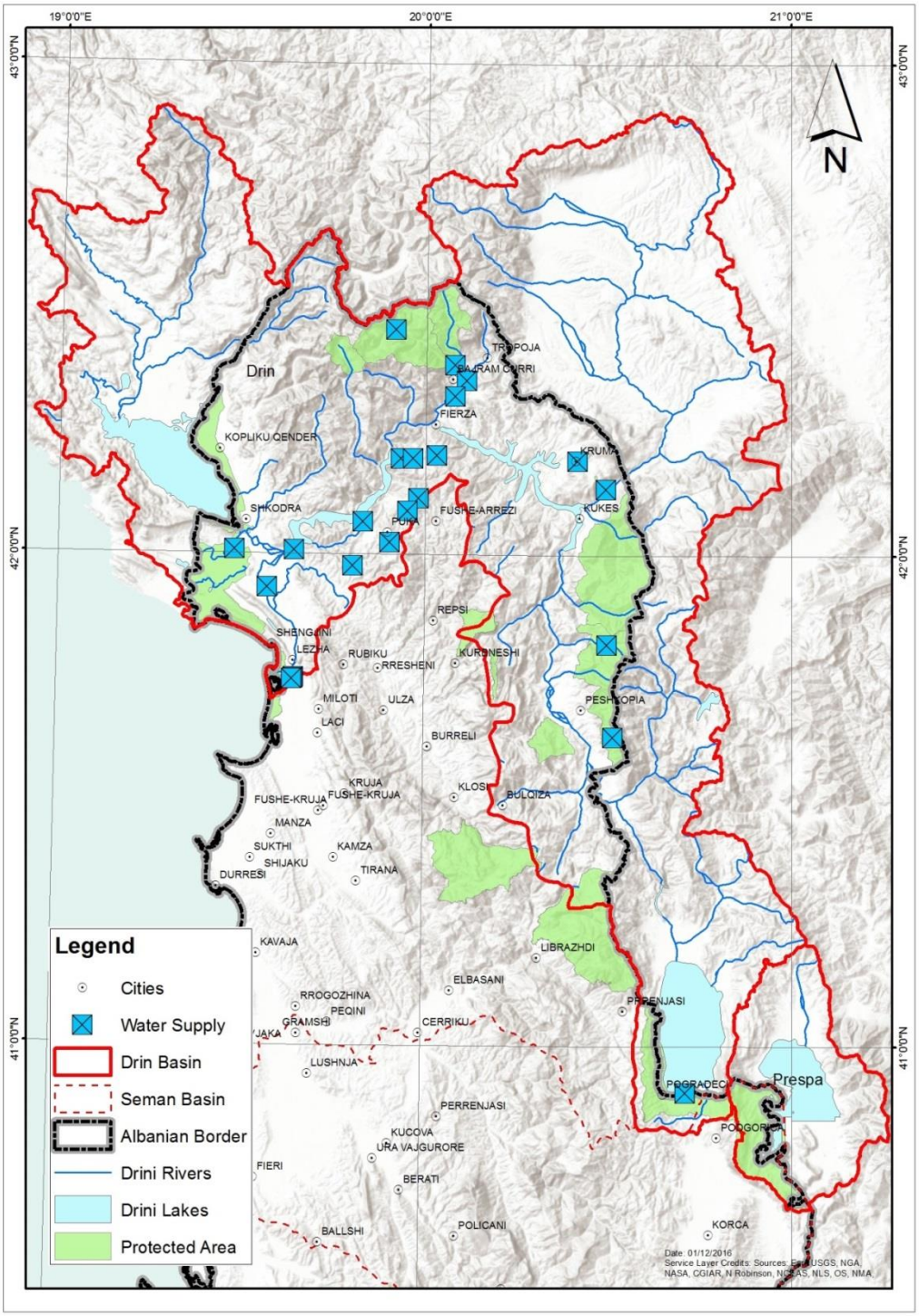

Figura 8.4: Vendndodhja e pikave kryesore të furnizimit me ujë në Basenin Ujor Drin–Bunë

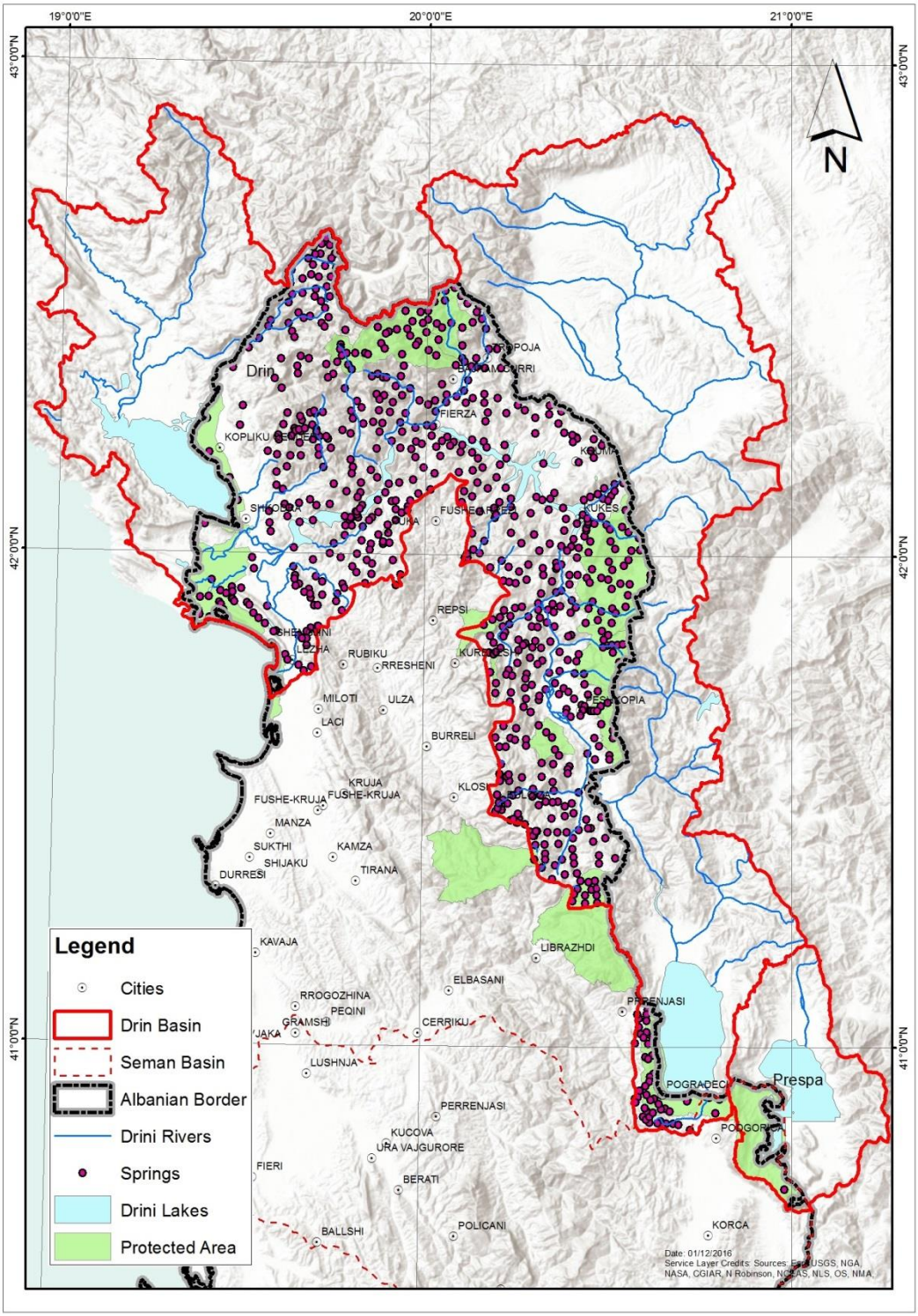

Figura 8.5: Vendndodhja e burimeve të njohura në Basenin Ujor Drin–Bunë

Në qytetet Has, Bulqizë, Tropojë dhe Vau i Dejës, rrjeti i ujërave të ndotura mungon plotësisht. Qytetet e tjera janë kryesisht të mbuluara nga rrjeti i kanalizimit, por ende zonat periferike nuk janë mbuluar me këtë shërbim. Në këtë gjendje, përdorimi i gropave septike është zgjidhja më e zakonshme. Figura 8.6 tregon numrin e lidhjeve me rrjetin e ujërave të ndotura në Basenin Ujor Drin–Bunë. Tabela 8.1 tregon statusin e infrastrukturës së ujërave të ndotura për Bashkitë kryesore në Basen.

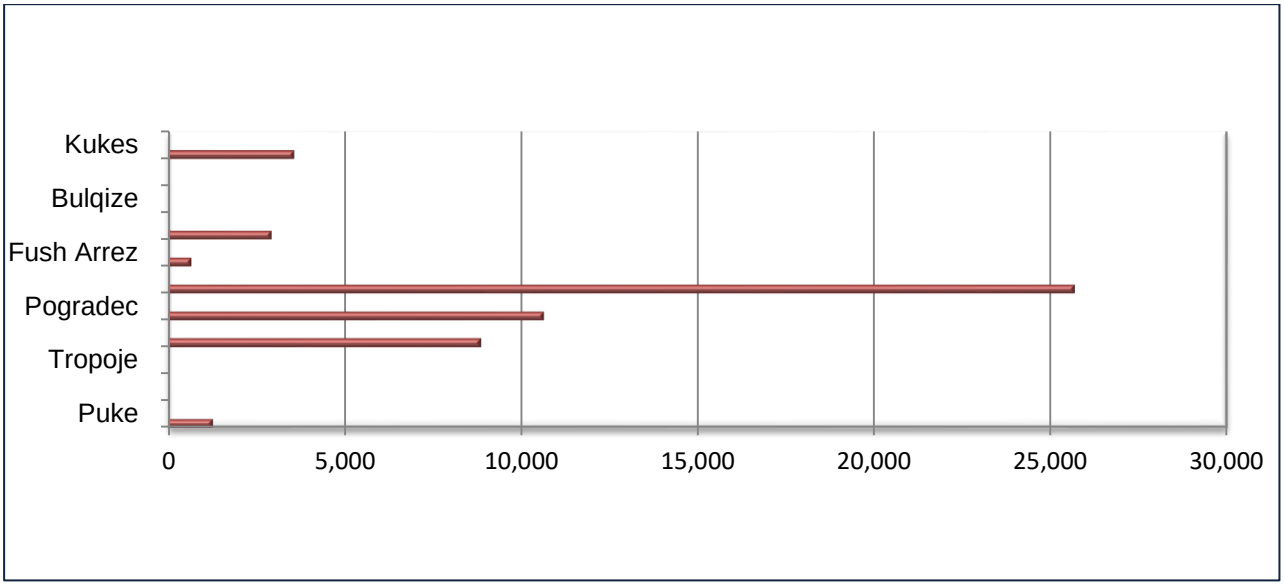

Figura 8.6: Lidhjet me sistemin e grumbullimit të ujërave të ndotura për qytetet në Basenin Ujor Drin–Bunë[143]

Tabela 8.1: Statusi i infrastrukturës së ujërave të ndotura për bashkitë kryesore në Basenin Ujor Drin–Bunë[144]

Qyteti	Popullsia me rrjet të ujërave të ndotura në %	Statusi i ITUN	Popullsia me ITUN në %
Pogradec	81%	Ekzistues	50,000 banorë në zonën e Bashkisë
Bulqizë	74%	Nuk ekziston	-
Peshkopi	93%	Nuk ekziston	-
Kukës	Vetëm bashkia		
Tropojë	95%		
Fushë-Arrëz	45%	Nuk ekziston	-
Has	80%		
Pukë	60% (6% fshat)		
Malësi e Madhe	66%	Nuk ekziston	-
Shkodër	100%	Propozuar	-
Lezhë	49%	Ekzistues	-
Vau i Dejës	44%		

Për sa u përket impianteve të trajtimit të ujit (ITU) në Basenin Ujor Drin–Bunë, me mbështetjen e donatorëve, janë ndërtuar katër impiante të trajtimit të ujërave të ndotura në Lezhë (Shëngjin), Pogradec, Velipojë dhe Shirokë pranë Liqenit të Shkodrës, me një kapacitet për të mbuluar popullsinë urbane ekzistuese të qytetit. Aktualisht, asnjë nga impiantet nuk është në kapacitet të plotë operimi. Sidoqoftë, është e rëndësishme të theksohet se kostoja e tyre operacionale tejkalon kapacitetin aktual financiar të ndërmarrjeve të ujësjellës-kanalizimeve, të cilat ishin duke u përballur me një situatë sfiduese financiare, që para ndërtimit të ITU-ve. Këto ITU janë të pajisura me njësi trajtimi paraprake, primare dhe sekondare. Në qytetin e Shkodrës ekziston aktualisht një studim i fizibilitetit që po

[143] Burimi: Masterplani per Furnizimin me Ujë dhe Kanalizimet për Shqiperinë, financuar nga KfW; iC, igr – janar 2013.
[144] Burimi: Agjencia Kombëtare e Furnizimit me Ujë dhe Sanitetit.

ndërmerret në lidhje me ndërtimin e një impianti për trajtimin e ujit të pijshëm dhe impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura për qytetin e Shkodrës, me një kosto kapitale të vlerësuar prej 25 mln euro[145].

Pajtueshmëria me Direktivën e Trajtimit të Ujërave të Ndotura Urbane (TUNU) do të jetë komponenti më i kushtueshëm i PM-it, i cili përfshin masa për të trajtuar ndotjen organike dhe të lëndëve ushqyese, si dhe substancat e rrezikshme.

Zbatimi i direktivës TUNU do të kërkojë ndërtimin e objekteve të grumbullimit dhe trajtimit të ujërave të ndotura në Basenin Ujor për të gjitha aglomerimet mbi 2,000 PE.

Qeveria ka vënë parimet e legjislacionit evropian të ujit si rikuperimi i kostos, menaxhimi i duhur i ujërave të ndotura dhe përdorimi efikas i burimeve natyrore, në thelb të Strategjisë, e cila synon zhvillimin e politikave të duhura dhe angazhimin e burimeve të mjaftueshme për të përmirësuar furnizimin me shërbime uji dhe kanalizimesh në Shqipëri, dhe lëvizjen vazhdimisht drejt pajtueshmërisë me standardet e BE-së. Një Masterplan kombëtar u përgatit me mbështetjen e KfW gjermane, i cili parashtroi dhe i dha përparësi nevojave për investime kapitale deri në vitin 2040 për sektorin që lidhet ngushtë me nivelin e tarifave, faturimin e ujit dhe ekzekutimin e faturave.

Tabela 8.2 më poshtë tregon nivelin e tarifave të ujit, të cilat janë shumë poshtë një niveli efikas dhe të qëndrueshëm. Për të korrigjuar këtë situatë, veprimet e ardhshme përfshijnë një program ambicioz të përmirësimeve të efikasitetit që përbëhen nga efikasiteti i zgjeruar në lidhje me përdorimin e energjisë, stafin dhe efikasitete të tjera operative, efikasitetin e grumbullimit dhe uljen e ujit të pafaturuar. Megjithatë, rekomandohet fuqishëm që tarifat të rriten në atë që është e përballueshme për familjen mesatare. Megjithëse, për të pranuar një rritje të çmimit të një shërbimi, konsumatorët dëshirojnë të përjetojnë një shërbim të përmirësuar, duke pranuar gjithashtu që shërbimi në fjalë të paguhet.

Në një nivel të tillë të tarifave, mund të financohet rreth gjysma e investimeve të nevojshme gjatë periudhës 25-vjeçare deri në 2040[146]. 50 përqindëshi i mbetur duhet të financohet me mbështetje në formën e huave dhe granteve për investime kapitale[147].

Aktualisht, ka shumë pak fonde komerciale në dispozicion për sektorin. Përvoja ndërkombëtare tregon se edhe me një kuadër të përshtatshëm ligjor dhe institucional, financimi komercial i sektorit UK në Shqipëri (qoftë në formë të huave, koncesioneve apo PPP-ve të tjera) do të jetë i mundur vetëm nëse futen rritje të konsiderueshme të tarifave për të gjeneruar para për të mbështetur pagesat e borxheve.

Tabela 8.2: Tarifat e çmimit të ujit për çdo ujësjellës-kanalizime në Basenin Ujor Drin–Bunë[148]

Ndërmarrja	Uji i pijshëm lek/m³			Tarifa fikse lek/klienti/muaji			Për ujërat e ndotura		
	Familjare	Shtetërore	Private	Familjare	Shtetërore	Private	Familjare	Shtetërore	Private
Bulqizë	17	55	75	100	100	100			
Has	25	60	80						
Kukës	25	60	80				7	15	20
Lezhë	58	135	145	200	200	200	18	22	27
Pogradec	22/62	37/111	37/111	100/200	400/100	400/150	11/33	12/36	12/36
Peshkopi	27	65	85				10	15	15
Pukë	35	130	140	100	100	100	8	16	16
Shkodër	40	110	110	100	100	100	15	20	20
Tropojë	19	60	80						

[145] Burimi: Ministria e Infrastukturës dhe Energjisë.
[146] Burimi: Ministria e Infrastukturës dhe Energjisë.
[147] Për planifikimin e investimeve në sektorin e furnizimit me ujë dhe kanalizime, COWI 2016.
[148] Burimi: (ERRU) Report 2016.

Objektivat në strategjinë kombëtare vazhdojnë të jenë objektiva zyrtarë për sektorin dhe kanë formuar pikënisjen për përfituesit në formulimin e objektivave për një strategji financimi për sektorin e UK. Masterplani Kombëtar u përgatit me mbështetjen e KfW-së me supozimin se kërkesat e BE-së duhet të përmbushen në lidhje me Direktivën TUNU. Masterplani përcaktoi dhe prioritizoi investimet kapitale deri në vitin 2040 për sektorin, duke supozuar një lëvizje të qëndrueshme drejt përmbushjes së standardeve të BE-së.

Projektet u prioritizuan nga KfW duke përdorur një model vendimesh me shumë kritere: i. Teknike; ii. financiare/ekonomike; iii. Mjedisore; iv. Socioekonomike; dhe v. kriteret institucionale. Bazuar në prioritetet, u përcaktua një renditje në investimet afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata (plani i investimeve)[149].

Qeveria e Shqipërisë mbështet një politikë të "ujit për të gjithë". Direktivat e BE-së kërkojnë që mjedisi të jetë plotësisht i mbrojtur nga ndotja nga ujërat e ndotura dhe, në veçanti, që ujërat e ndotura nga aglomerate me më shumë se 2.000 ekuivalentë të popullsisë (PE) të mblidhen dhe trajtohen.

Masterplani i Furnizimit me Ujë dhe Kanalizime është i bazuar në një qasje nga poshtë-lart, ku shërbimet janë kërkuar për nevojat e tyre. Shërbimet komunale kanë llogaritur nevojat e tyre bazuar në supozimin se janë në gjendje të furnizojnë me ujë 24 orë në ditë për klientët e tyre dhe të jenë në gjendje të trajtojnë ujërat e ndotura në përputhje me rregulloret e BE-së.

Gjatë viteve të fundit, investimet në sektorin e ujit janë bazuar kryesisht në investimet e donatorëve. Figura 8.7 tregon nivelin aktual të fondeve të ndara për qytetet në Basenin Ujor Drin–Bunë ndërmjet 2012 dhe 2017. Investimet afatshkurtra për tetë projekte të furnizimit me ujë dhe ujërave të ndotura në qytetet kryesore të Basenit Ujor Drin–Bunë, bazuar në masterplanin për Shqipërinë 2013, tregohen respektivisht në figurat 8.8 dhe 8.9.

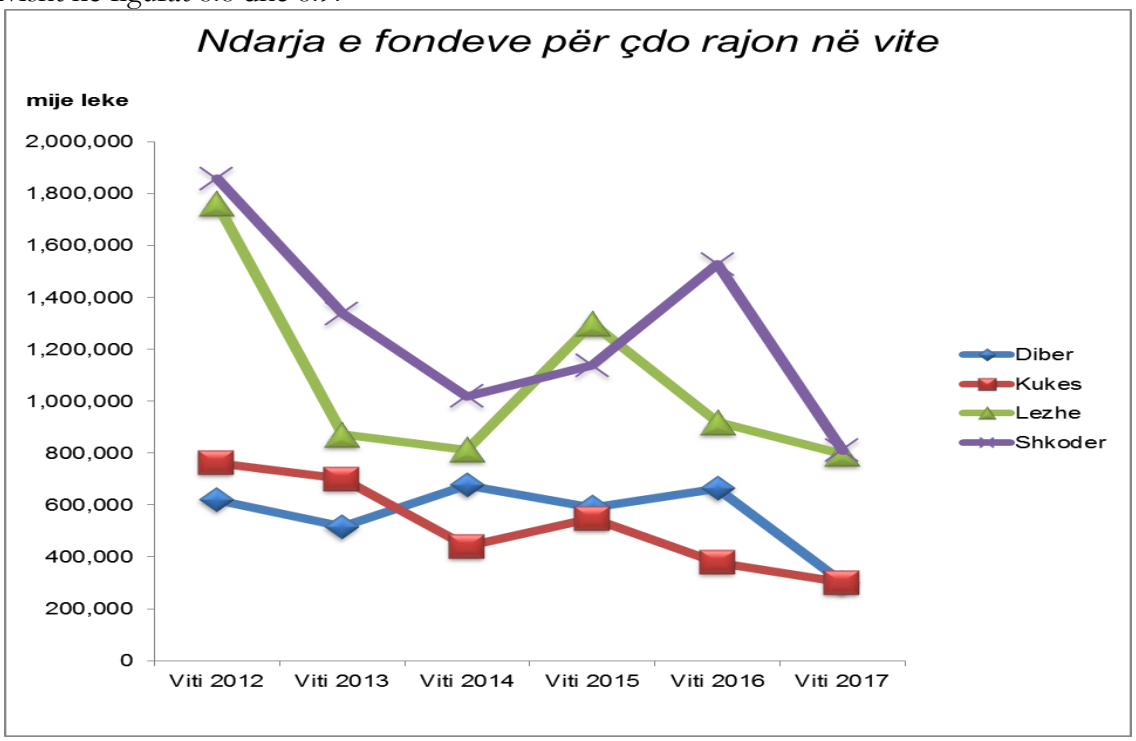

Figura 8.7: Fondet e ndara në sektorin e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë ndërmjet 2012 dhe 2017[150]

[149] IC Consultant, 2013.

[150] Burimi: Mbështetje për ZKM-në në krijimin e një qasjeje të integruar dhe mekanizmave efektiv të SWG për koordinimin, zbatimin dhe monitorimin e reformave në Raportin e sektorit të ujërave, (MOG).

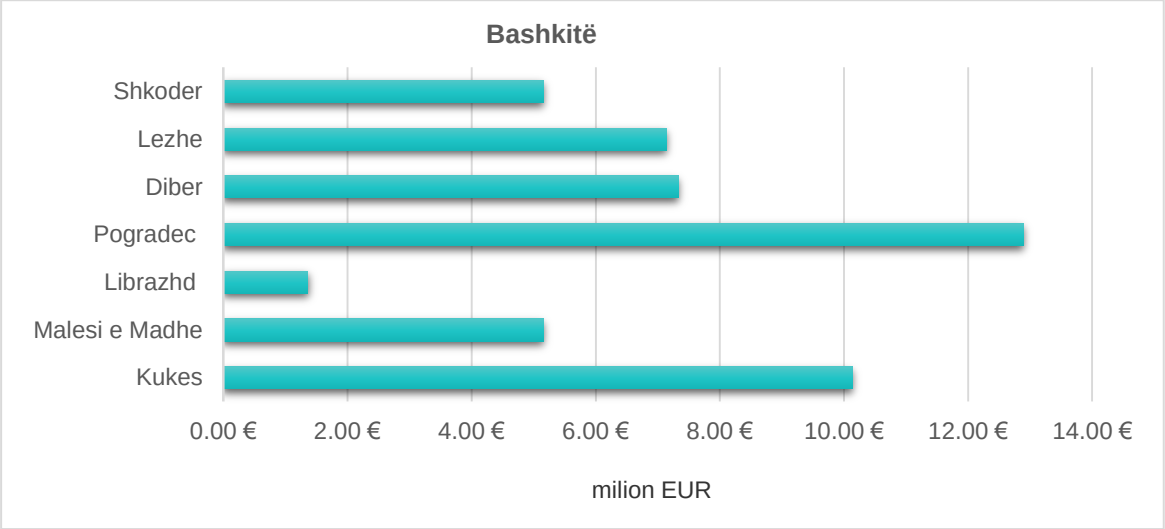

Figura 8.8: Projektet e investimit për furnizimin me ujë në Basenin Ujor Drin–Bunë[151]

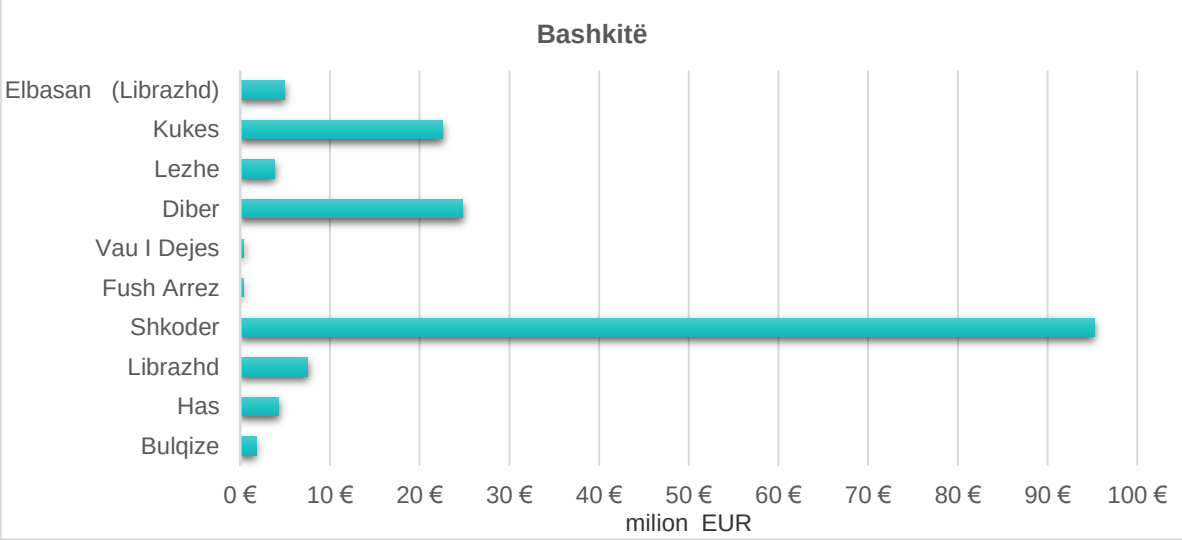

Figura 8.9: Projektet e ujërave të ndotura në Basenin Ujor Drin–Bunë[152]

8.3 Sektori i ujitjes

Sipërfaqja e përgjithshme e tokës bujqësore në Shqipëri është 695,000 ha, e cila mbulon 24% të vendit, 80% e të cilave është nën pronësi private dhe 20% është nën pronësi shtetërore[153]. Madhësia e fermës është mesatarisht 1.26 ha e ndarë në rreth 4 parcela bujqësore, që do të thotë se madhësia mesatare e fermës familjare është vetëm 0.27 ha. Kulturat kryesore janë perimet, pemët frutore dhe vreshtat, drithërat dhe ullishtet.

Bujqësia në Shqipëri kërkon ujë shtesë për ujitje në verë duke qenë se reshjet gjatë këtij sezoni janë vetëm rreth 20% e reshjeve totale vjetore. Deficitet e ujit ndërmjet Qershorit dhe Gushtit ndryshojnë

[151] Burimi: Master Plani per Furnizimin me Ujë dhe Kanalizimet per Shqiperine, financuar nga KfW; iC, igr – Janar 2013.
[152] Burimi: Masterplani per Furnizimin me Ujë dhe Kanalizimet per Shqipërinë, financuar nga KfW; iC, igr – Janar 2013.
[153] INSTAT, 2013. Tregu Shqiptar i Punës, Tiranë.

ndërmjet 400 dhe 500 mm, duke e bërë ujitjen të nevojshme për prodhimin efektiv të bimëve. Nga ana tjetër, kullimi është i rëndësishëm në dimër, për të lehtësuar përmbytjet, erozionin etj.

Sistemi i konsiderueshëm i ujitjes dhe kullimit është shpërbërë për shkak të mungesës së investimeve së bashku me buxhetin e pamjaftueshëm për funksionimin dhe mirëmbajtjen. Për më tepër, privatizimi i tokës rezultoi në nivel kombëtar në krijimin e më shumë se 400,000 fermave të vogla (ndërmjet 0,5 dhe 3,0 ha). Këto ferma të vogla private e kanë ndryshuar rrënjësisht karakterin e bujqësisë dhe kanë komplikuar shërbimet bujqësore duke përfshirë procesin e ujitjes. Kjo situatë reflektohet në mënyrë të ngjashme në basenin e lumit Drin–Bunë. Në përgjigje të kësaj, Qeveria Shqiptare miratoi një politikë për transferimin e përgjegjësive operacionale të kanaleve dytësore të ujitjes te përdoruesit e ujit, nëpërmjet krijimit të Shoqatave të Përdoruesve të Ujit (SHPU-ve). Operimi dhe mirëmbajtja e kanaleve primare dhe rezervuarëve të ujitjes mbetet përgjegjësi e ndërmarrjeve shtetërore të Ujit.

Përpjekjet për rehabilitimin dhe rindërtimin e sistemeve të ujitjes kanë vazhduar që nga mesi i viteve nëntëdhjetë. Megjithatë, SHPU-të nuk funksiononin siç pritej, pasi kapaciteti i tyre për ofrimin e shërbimeve të ujitjes ishte i pamjaftueshëm dhe SHPU-të nuk ishin në gjendje të mbulonin kostot e operimit dhe mirëmbajtjes. Me ristrukturimin e Ndërmarrjes së Ujit janë krijuar 13 Borde Kullimi.

Duke qenë se shërbimet e ujitjes dhe kullimit ndjenin ende nevojën për përmirësim, ishte e nevojshme përfshirja e Autoritetit Vendor (Bashkive dhe Komunave) në rolin thelbësor të vendimmarrjes lidhur me sistemet e ujitjes dhe kullimit, d.m.th. VKM-ja nr. 1108, datë 30.12.2015, "Për transferimin e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit, personelit dhe aseteve nga Bordet Rajonale të Kullimit. Si e tillë, infrastruktura dytësore e ujitjes u transferua nga Bordet e Kullimit në Bashkitë. U krijuan katër borde të reja dhe të ristrukturuara rajonale të kullimit nga 13 të mëparshme në nivel kombëtar, të cilët, së bashku me MBZHR, administrojnë vetëm infrastrukturën kryesore të ujitjes dhe kullimit, përfshirë digat e ujitjes. Baseni Ujor Drin–Bunë mbulohet kryesisht nga Bordi i Kullimit të Lezhës.

Kapaciteti i projektuar i rezervuarëve të ujitjes pas më shumë 40 viteve të jetës së tyre është zvogëluar rreth 50%, sipas të dhënave të marra nga Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave. Ka 115 diga ujitjeje në basenin ujor Drin–Bunë (Figura 8.10). Vendndodhja e digave të ujitjes paraqitet në Figurën 8.11. Megjithatë, për shkak të sedimentimit sasia totale e ujit për ujitje është përafërsisht 27.2 milionë m^3, me vëllimin përkatës të disponueshëm të ujit për ujitje siç tregohet në figurën 8.12.

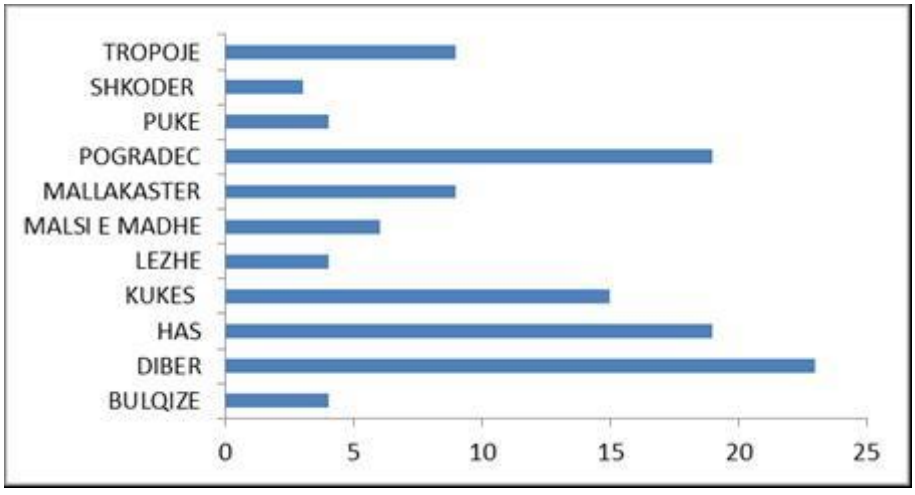

Figura 8.10: Diga për ujitje për secilën bashki në Basenin Ujor Drin–Bunë[154]

[154] Burimi: Ministria përgjegjëse për vaditjen dhe kullimin.

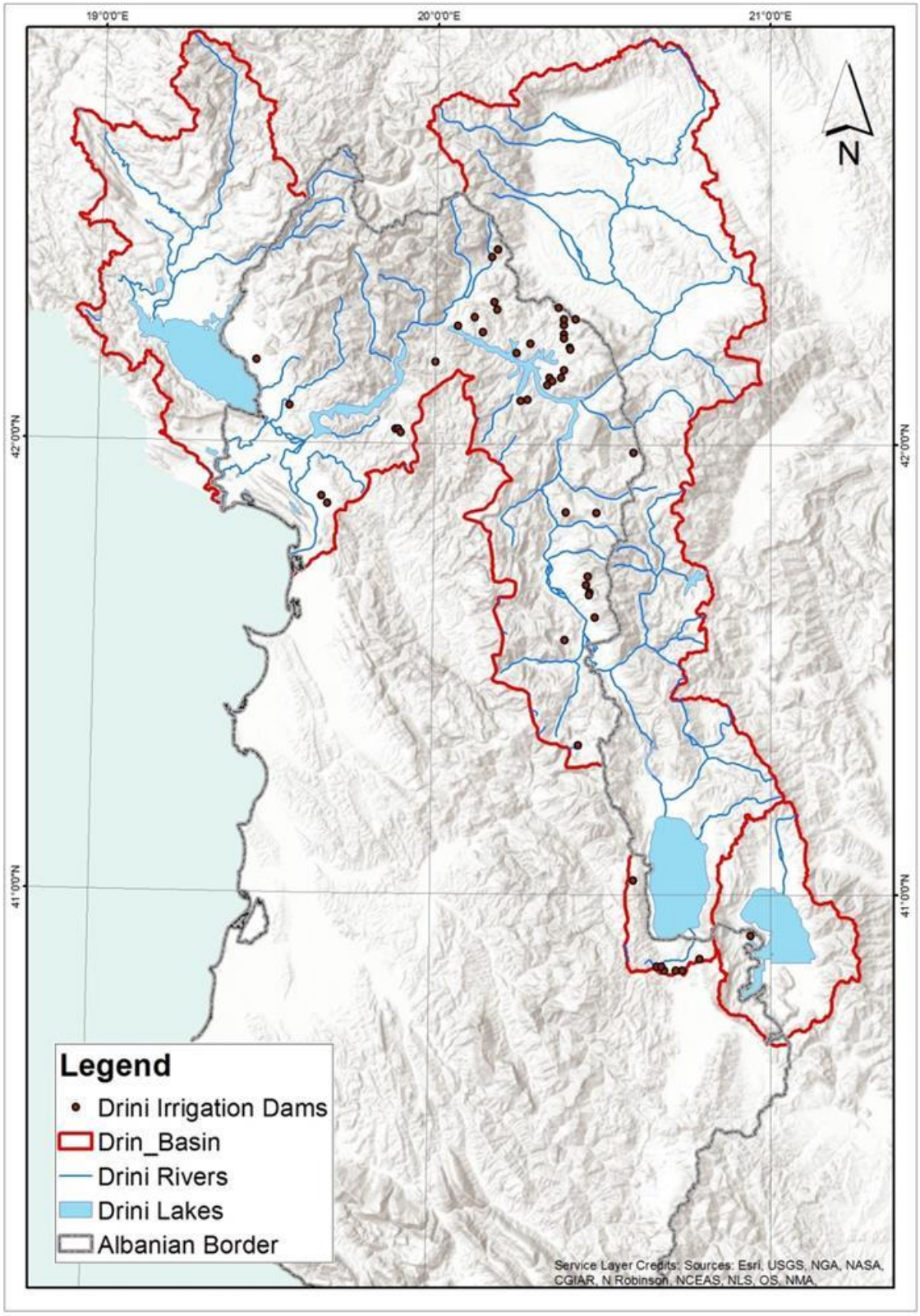

Figura 8.11: Vendndodhja e digave kryesore të ujitjes në basenin e ujit Drin–Bunë

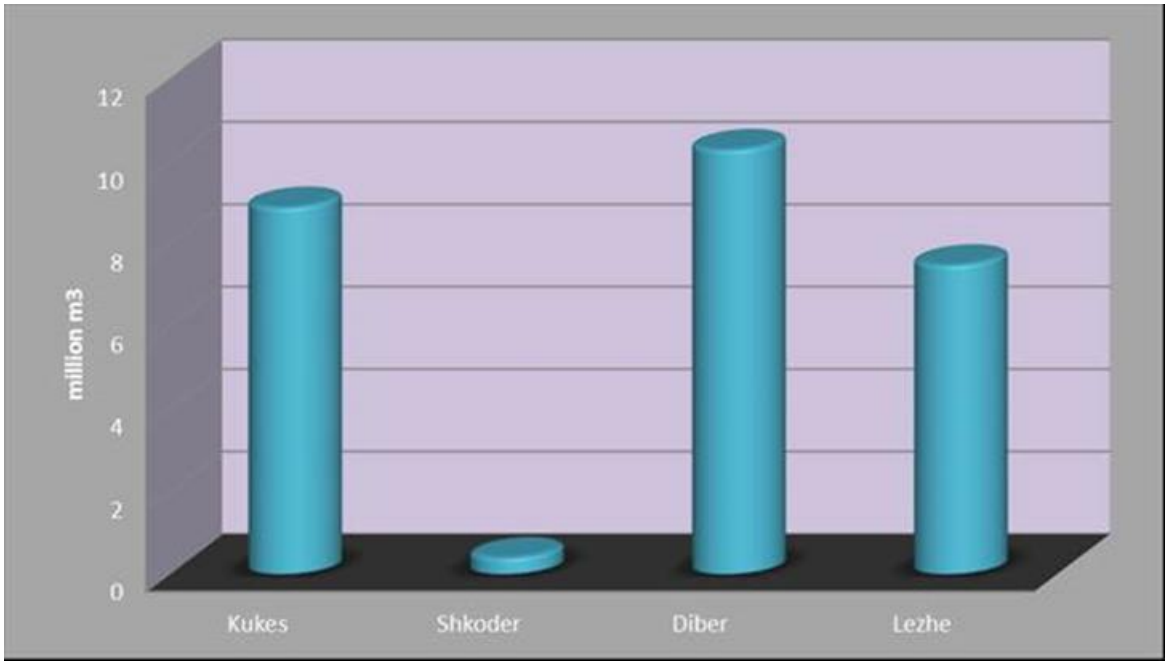

Figura 8.12: Sasia e ujit për ujitje (milion m^3) nga digat për secilën bashki në Basenin Ujor Drin–Bunë[155]

Në shkallën e basenit ujor, rreth 35% e tokës bujqësore është tokë e ujitur. Figura 8.13 më poshtë tregon situatën për secilën bashki në basenin ujor Drin–Bunë.

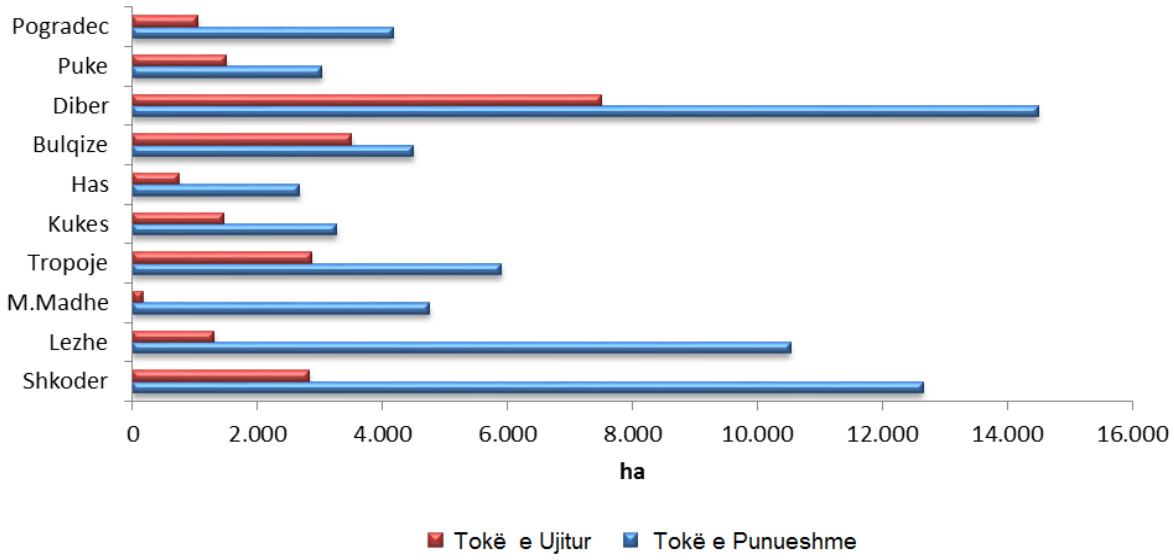

Figura 8.13: Tokë e ujitur dhe totali i tokës së punueshme për secilën bashki në basenin ujor Drin–Bunë[156]

[155] Burimi: Ministria përgjegjëse për vaditjen dhe kullimin.
[156] Burimi: Ministria përgjegjëse për vaditjen dhe kullimin.

Për shkak të zhvillimit të shpejtë të infrastrukturës gjatë dekadës së fundit, aktualisht vetëm një pjesë e tokës së punueshme tani mund të ujitet ose përdoret për prodhim bujqësor. Figura 8.13 se përqindja e tokës se ujitur varionte nga 10% –75% në basenin e ujit Drini-Bunë.

Burimet ujore të ujitjes janë rezervuarët e ujitjes, lumenjtë ose ujërat nëntokësore duke përdorur stacionet e pompimit, siç tregohet në figurën 8.14 më poshtë. Lloji i ujitjes është ose nga graviteti ose nga stacionet e pompimit, ose ndonjëherë kombinimi i të dyjave. Metoda kryesore e ujitjes në vend dhe në basenin ujor Drin–Bunë është vaditja me kanale të hapura ose ujitje me brazdë, e cila shpërndan ujë përmes një rrjeti dytësor dhe tretësor.

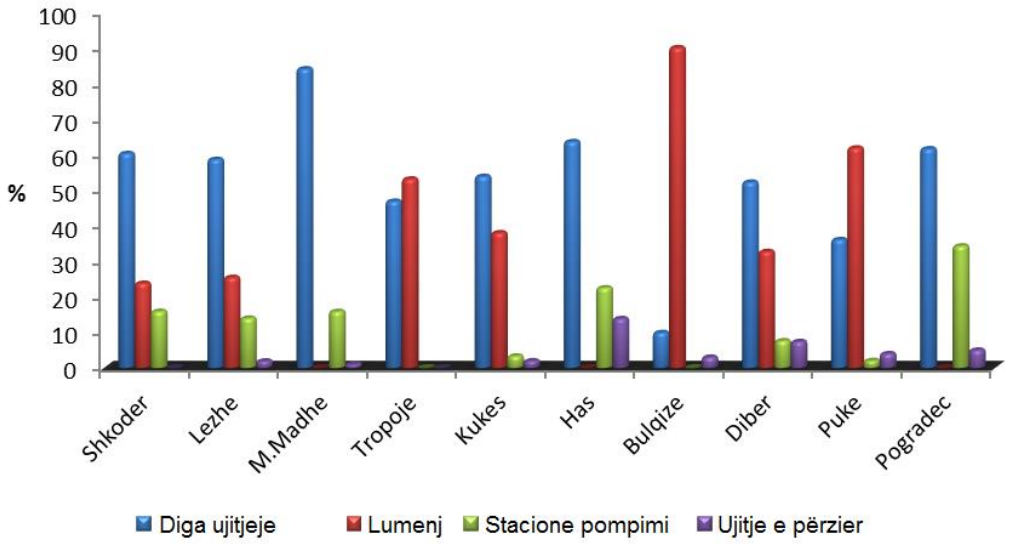

Figura 8.14: Burimi dhe tipi i ujitjes në secilën bashki në basenin ujor Drin–Bunë[157]

Përveç qyteteve të Bulqizës dhe Pukës, të cilat ujiten nga lumenjtë, qytetet e tjera përdorin diga të ujitjes për qëllime bujqësore. Është e nevojshme të theksohet fakti se në të dyja rastet mund të nevojitet përdorimi i stacionit të pompimit, kjo konsiderohet si metodë e kombinuar ose e përzier e ujitjes.

Bazuar në VKM Nr. 1108, më date 30.12.2015, "Për transferimin e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit, personelit dhe aseteve nga Bordet Rajonale të Kullimit", rrjeti kryesor i ujitjes dhe kullimit, përfshirë digat e ujitjes, janë nën administrimin e Bordeve Rajonale të Ujitjes dhe Kullimit. Pjesa më e madhe e territorit të Drin–Bunë është pjesë e BRK-së së Lezhës, e cila përfshin edhe një pjesë të zonave jashtë basenit Ujor Drin–Bunë.

Stacionet e Pompimit të Kullimit (hidrovoret) përdoren për qëllime drenazhimi, edhe pse shumë prej tyre janë aktualisht jashtë funksionit për shkak të dëmtimit, kostos së lartë të energjisë elektrike dhe mirëmbajtjes së dobët. Është vlerësuar se kanalet dytësore janë të mbushura me baltë dhe për pastrimin e tyre kërkohet mbështetje e konsiderueshme financiare. Kjo situatë krijon mbingopje të parcelave bujqësore dhe mundësi për përmbytje në kushtet atmosferike me reshje. Stacionet e pompimit të kullimit janë të shpërndarë në zonën bregdetare, dhe një pjesë e tyre tashmë janë në fund të jetëgjatësisë së tyre[158]. Në basenin ujor Drin–Bunë ka 9 stacione kulluese-pompimi, të shpërndara siç tregohet në figurën 8.15.

Një faktor kritik që shkakton problem në sektorin e bujqësisë është teprica e ujit nga përmbytjet, siç është rasti i basenit ujor Drin–Bunë, ku mangësitë në infrastrukturën e ujitjes dhe kullimit ndikojnë në prodhimin bujqësor duke kufizuar rritjen e kulturave apo shkatërrimin e bimëve.

[157] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.
[158] MBZHR (2015), Draftstrategjia për ujitjen, kullimin, sigurinë e digave dhe mbrojtja nga përmbytjet në Shqipëri.

Shërbimi i kullimit mbulon pjesën më të madhe të tokës bujqësore, e ndërtuar kryesisht para viteve 1990. Në basenin ujor Drin–Bunë ka rreth 1.400 km kanale kryesore kulluese dhe rreth 60.000 ha me sistemin e rrjetit të kullimit, siç tregohet në figurën 8.16 dhe 8.17.

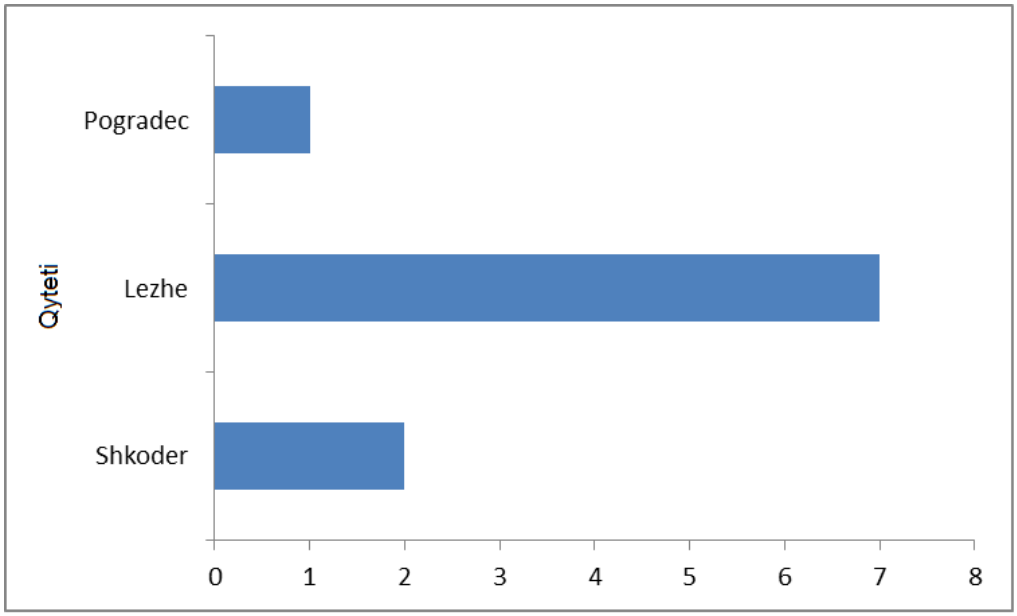

Figura 8.15: Numri i stacioneve të pompimit të kullimit (hidrovor) për qytetet e basenit ujor Drin–Bunë[159]

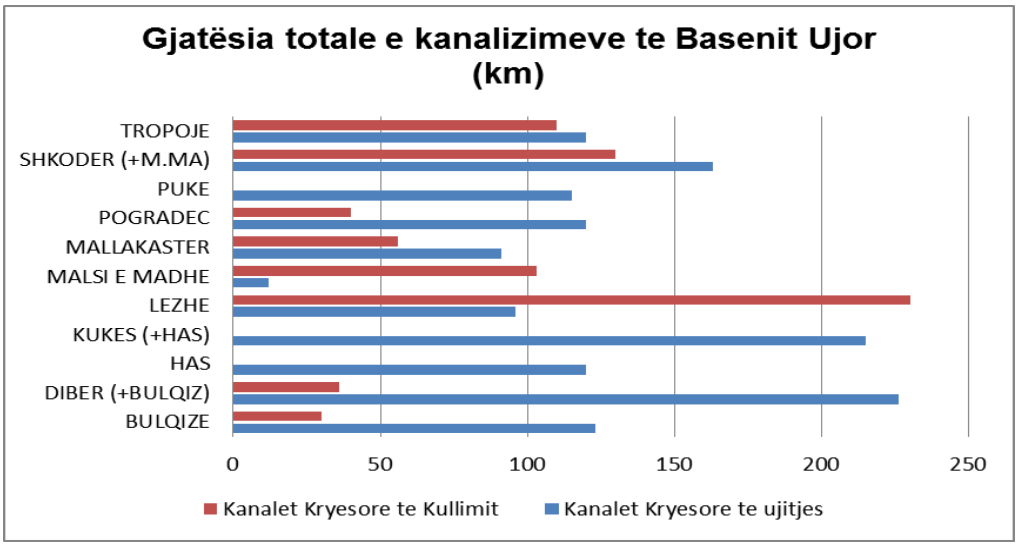

Figura 8.16: Gjatësia e përgjithshme dhe kanalet kryesore të ujitjes dhe kullimit në basenin ujor Drin–Bunë[160]

[159] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.
[160] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.

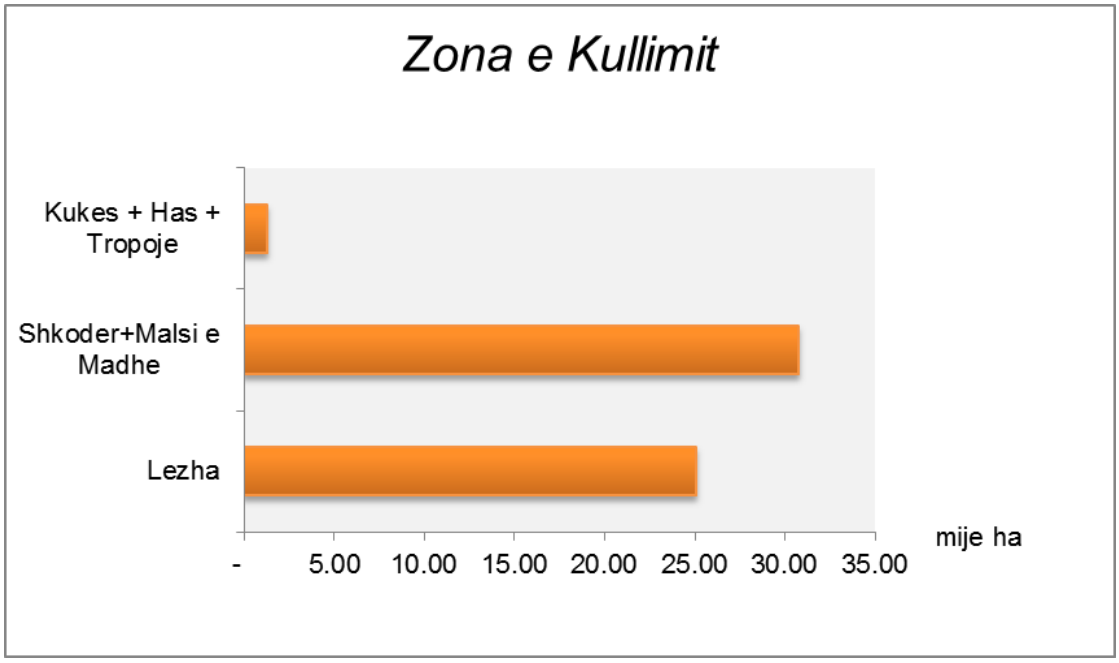

Figura 8.17: Zona e rrjetit të kullimit në qytetet kryesore të Basenit Ujor Drin–Bunë[161]

Bazuar në burimet e ujit dhe gjendjen e ujit të llogaritur për basenin ujor Drin–Bunë (shihni më sipër seksionin 3.5.4, Tabela 3.4), është llogaritur se disponueshmëria e ujit në basenin ujor Drin–Bunë do të jetë më se e mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e ujit për bujqësinë deri në vitin 2027.

Edhe pse disponueshmëria e ujit për prodhimin e ushqimit pritet të mbetet e mjaftueshme, masa duhet të merren në basenin ujor Drin–Bunë për të ulur vulnerabilitetin dhe për të rritur fleksibilitetin e bujqësisë. Këto masa kanë të bëjnë kryesisht me modernizimin e bujqësisë (miratimin e praktikave më të mira), përmirësimin e ujitjes dhe infrastrukturës së kullimit dhe futjen e metodave të reja të ujitjes (shihedhës/ujitje me pika).

Tabela 8.3 më poshtë tregon vendndodhjen dhe parametrat kryesorë të hidrovoreve në basenin ujor Drin–Bunë. Në total, ekzistojnë 8 hidrovore, shtatë prej të cilave janë në zonën bregdetare. Duke qenë në pjesën e poshtme të basenit dhe pas hidrocentralit Vau i Dejës, hidrovoret e Lezhës dhe Shkodrës luajnë rol të rëndësishëm në heqjen e ujërave sipërfaqësore, sidomos gjatë shirave intensivë ose pas shkarkimeve të HEC-it Vau i Dejës.

Tabela 8.3: Përmbledhje e të dhënave bazë të hidrovoreve në basenin ujor Drin–Bunë[162]

Bordi i Ujitjes dhe Kullimit	Vendndodhja e Hidrovoreve	Zona e kullimit (ha)	Numri i pompave	Kapaciteti total i projektimit të kullimit PS (m^3/sec)	Energjia elektrike e Instaluar(kW)
Shkodër	Velipoj	1,800	5	14.05	860
	Ças	1,600	5	14.05	860
Nëntotal		3,400	10	28.10	1,720
Lezhë	Balldren	2,680	5	25.50	1,480
	Tale	4,777	7	22.35	1,555
	Ishull Shëngjin	640	4	3.60	320

[161]Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.
[162] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.

Bordi i Ujitjes dhe Kullimit	Vendndodhja e Hidrovoreve	Zona e kullimit (ha)	Numri i pompave	Kapaciteti total i projektimit të kullimit PS (m^3/sec)	Energjia elektrike e Instaluar(kW)
	Grykë Zezë	550	4	3.90	420
	Gocaj	220	2	1.30	110
Nëntotal		8,867	22	56.65	3,885
Korçë (Pogradec)	Tushemisht	300	4	2.40	350
Total		12,567	26	87.15	5,955

Siç përmendet më lart, autoritetet lokale do të administrojnë rrjetin sekondar dhe tercial të sistemit të ujitjes dhe kullimit dhe Bordet Rajonale mbeten përgjegjës për digat e ujitjes dhe rrjetin kryesor të ujitjes dhe kullimit. Figura 8.18 më poshtë tregon investimet në rrjetin e ujitjes dhe kullimit në basenin ujor Drin–Bunë gjatë 4 viteve të fundit.

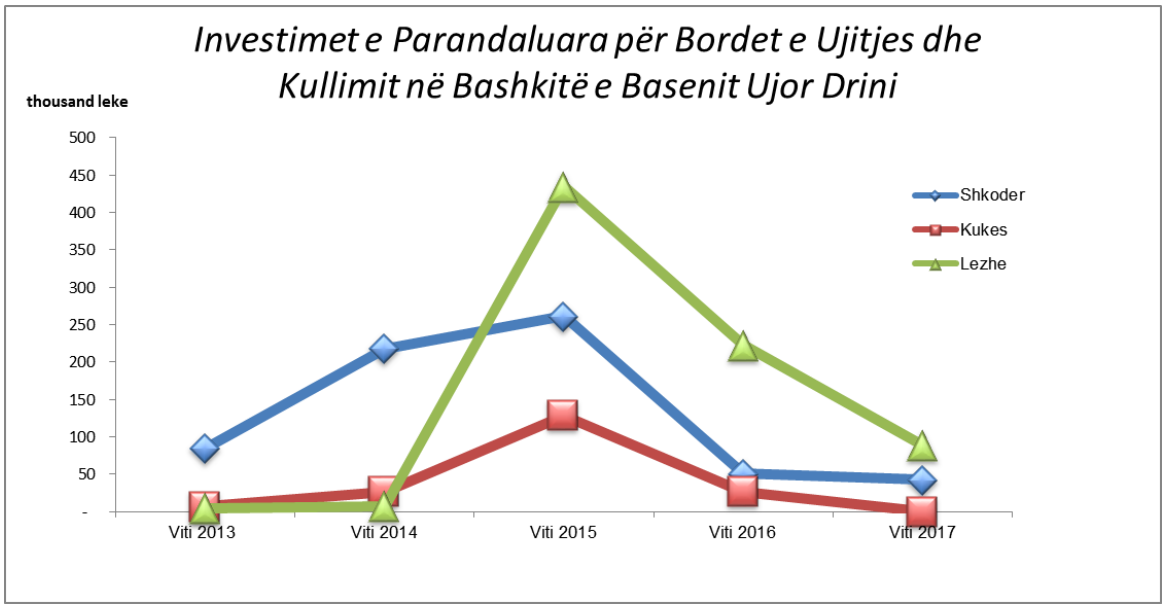

Figura 8.18: Investimet e fundit në rrjetin e ujitjes dhe kullimit në basenin ujor Drin–Bunë[163]

Siç u tha më lart, zona e ulët e lumit Drin–Bunë është nën rrezikun e përmbytjeve. Tabela 8.4 më poshtë tregon statusin aktual të argjinaturave në rajonet e Shkodrës dhe Lezhës dhe gjatësinë e argjinaturës në secilën prej tyre, të cilat kërkojnë rehabilitim për mbrojtjen e komunave dhe tokës bujqësore sidomos gjatë situatës së shiut të rëndë.

Tabela 8.4: Argjinaturat për mbrojtjen nga përmbytjet në basenin ujor Drin–Bunë[164]

Argjinaturë	Gjatësia e Argjinaturës (km)	Gjatësia e Argjinaturës që ka nevojë për rehabilitim (km)
Shkodër	48	4.3
Lezhë	112	50
Totali	**160**	**54.3**

[163] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.
[164] Burimi: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural.

8.4 Hidrocentralet

Hidrocentralet janë burimi kryesor i prodhimit të energjisë elektrike në Shqipëri. Ato ndodhen në të gjitha basenet ujore dhe përbëjnë 97% të prodhimit aktual të energjisë elektrike të vendit. Prodhimi i hidrocentraleve publike përfaqëson 72.1% të prodhimit të përgjithshëm vendas, ndërsa prodhimi i energjisë elektrike nga prodhuesit e pavarur të energjisë elektrike në vitin 2014 ishte 27.9%. KESH sh.a., një kompani shtetërore, kontrollon prodhimin publik të hidrocentraleve. Aktualisht, prodhimi ndryshon ndërmjet afërsisht 2,900 gwh në vitet shumë të thata deri në gati 6,000 gwh në vitet me shumë rreshje[165].

Si pjesë e një përpjekjeje për të reformuar sektorin shqiptar të energjisë, ish-Ministria e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës, privatizoi katër hidrocentrale dhe i ka ndarë sistemet e transmetimit dhe shpërndarjes, ka futur një model të ri të tregut dhe ka dhënë koncesione për zhvillimin e hidrocentraleve të reja[166].

Në lumin Drin janë tri hidrocentrale të mëdha funksionale me një kapacitet total të instaluar prej 1350 mw, HEC "Vau i Dejës", HEC "Fierza" dhe HEC "Koman". Ndërkohë është nënshkruar një kontratë koncesionare për hidrocentralin "Ashta" në lumin Drin midis Ministrisë së Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës dhe kompanisë austriake "Österreichische Elektrizitätsëirtschafts - Aktiengesellschaft", me një kapacitet të instaluar prej 48.2 MW (Tabela 8.5).

Tabela 8.5: Hidrocentralet më të mëdhenj në basenin ujor Drin–Bunë[167]

HEC	Kapaciteti (mw)	Prodhimi Vjetor (mwh)
"KESH" sha HEC "Fierze"	500	1,636,522
"KESH" sha HEC "Koman"	600	1,882,721
"KESH" sha HEC "V. i Dejës"	250	932,732
"Energji Ashta" sh.p.k. HEC "Ashta"	48.2	235,604
Totali	**1,398.2**	**4,687,579**

Sipas AKBN-së, në përfundim të tre-mujorit të parë të 2018, ekzistojnë 47 kontrata koncesioni për ndërtimin e 121 Hidrocentraleve të Vegjël (SHPP) në basenin ujor Drin–Bunë me një kapacitet të vlerësuar të instaluar prej përafërsisht 620 mw. 29 SHPP janë në funksionim.

Një hartë e hidrocentraleve aktualë operativë (> 1 mw) dhe hidrocentraleve të mëdha (> 250 mw) në basenin ujor Drin–Bunë jepet në figurën 8.19.

[165] Banka Botërore, 2009, Shkresë e diskutimeve të Bordit të Sektorit të Ujit Nr. 12: "Vlerësimi Mjedisor Strategjik: Përmirësimi iBurimeve Ujor, Qeverisja dhe Vendimmarrja, Washington.
[166] KFN, 2013, Historiku i Partneriteteve Private-Publike në Shqipëri Privatizimi i hidrocentraleve
[167] Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore – AKBN.

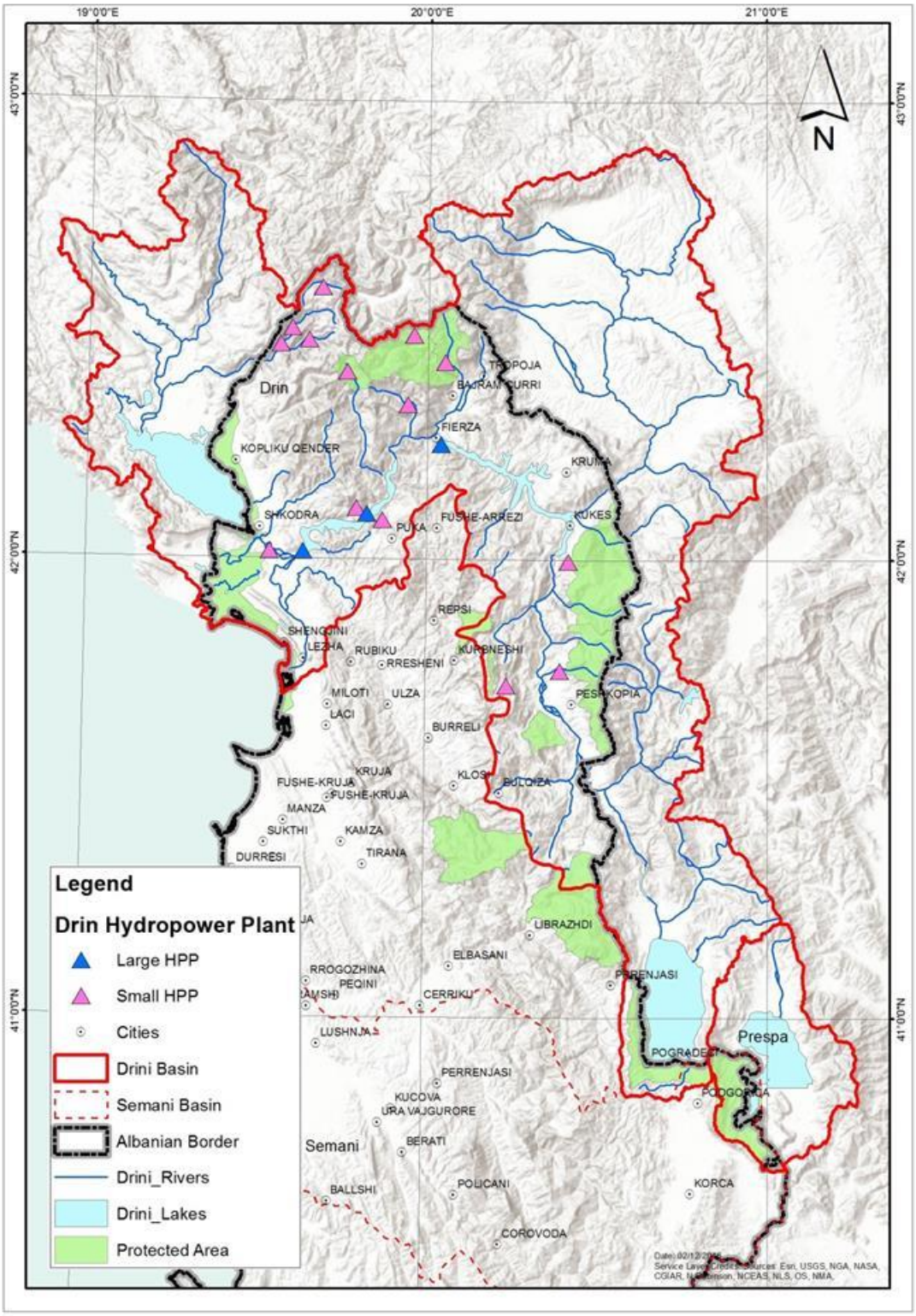

Figura 8.19: Vendndodhja e hidrocentraleve të vegjël më të rëndësishëm (> 1 mw) dhe të mëdhenj (> 250 mw) në basenin ujor Drin–Bunë

Mbështetja pothuajse ekskluzive në hidrocentrale për furnizimin me energji elektrike e bën vendin shumë të varur nga ndryshueshmëria hidrologjike vjetore. Gjatë sezoneve të thata hidroelektriciteti mund të bjerë me 40% nën mesataren afatgjatë të prodhimit (siç është përjetuar në vitin 2007) ose të rritet 60% mbi mesataren në një periudhë veçanërisht të lagësht (p.sh., 2010). Periudhat e thata kërkojnë import të energjisë elektrike nga vendet fqinje me kosto të lartë për të plotësuar ngarkesën e kërkesës së brendshme. Megjithatë, për shkak të kufizimeve të kapaciteteve të shpërndarjes së energjisë elektrike, importet e energjisë elektrike nuk mund të plotësojnë plotësisht prodhimin vendor dhe operatori i sistemit është i detyruar të përdorë derdhjen e ngarkesës gjatë periudhave të kërkesës maksimale. Përkundrazi, viti jashtëzakonisht i lagësht i 2010 e shndërroi Shqipërinë në një eksportues të energjisë elektrike për herë të parë që nga viti 1997. Ndërlidhjet me sistemet fqinje të energjisë elektrike janë të një rëndësie të veçantë për sigurinë e furnizimit me energji elektrike të Shqipërisë për balancimin e ngarkesës ditore dhe asaj sezonale.

Statusi i HEC-ve në operim, në ndërtim ose kur ndërtimi ende nuk ka filluar është paraqitur në figurën 8.20.

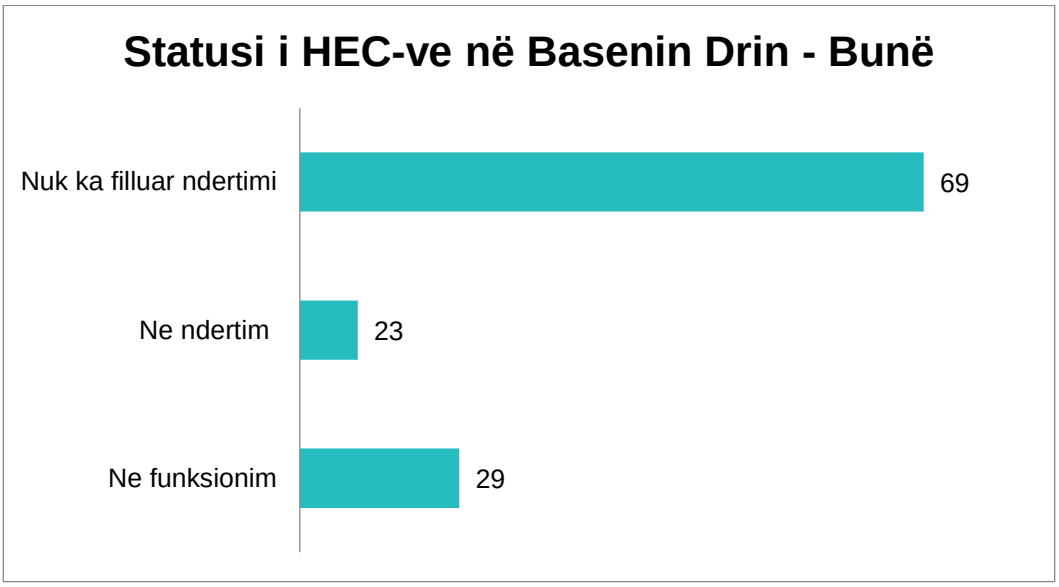

Figura 8.20: Statusi i hidrocentraleve të vegjël me koncesion në Basenin Ujor Drin–Bunë në përfundim të tremujorit të parë të vitit 2018[168]

Sipas AKBN-së, në fund të tremujorit të parë të vitit 2018, 26 HEC-et të cilat nuk janë objekt koncesioni nuk ishin akoma në gjendje pune.

9. Menaxhimi i Përmbytjeve

9.1 Hyrje

Përmbytja e tokës është një dukuri e rregullt në Shqipëri. Ekzistojnë dy faktorë kryesorë, të cilët përcaktojnë llojin e përmbytjeve. E para është natyra sezonale e reshjeve. Dimrat kanë reshje të rënda, të cilat në male bien kryesisht si dëborë dhe verat janë shumë të thata. Rreth 80 deri 85% e reshjeve bien në muajt e dimrit. Ndonjëherë ndodhin përmbytje të cilat janë një kombinim i reshjeve të borës dhe shiut intensiv. Tipari i dytë është topografia e vendit. Malet në lindje çojnë në reshje të larta në këtë pjesë të vendit, lumenjtë janë kryesisht të shkurtër, dhe në perëndim pranë bregdetit territori është i sheshtë. Në pjesët e sipërme të baseneve ujore përmbytja është shumë e shpejtë dhe ndodh në një kohë shumë të shkurtër. Në të kundërt, në zonat e sheshta pranë bregut përmbytja mund të zgjasë për disa

[168] Burimi: Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore.

javë. Rreth gjysma e popullsisë së Shqipërisë vlerësohet të jetojë në zona, të cilat janë të rrezikuara nga përmbytjet.

Në basenin ujor Drin–Bunë, janë tri diga të mëdha të ndërtuara kryesisht për hidrocentrale, të cilat kanë ndikim te përmbytjet. Ka gjithashtu 115 diga të vogla në basenin ujor, të ndërtuara për ujitje dhe kontroll të përmbytjeve, megjithatë shumë prej tyre kanë pasur pak mirëmbajtje në vitet e fundit dhe kapaciteti i tyre është zvogëluar nga vlerat e tyre fillestare.

Në basenin ujor Drin–Bunë është vlerësuar se në një përmbytje 1 herë në 100 vjet, do të prekeshin rreth 20,000 ndërtesa dhe 170,000 banorë.

Disa aktivitete njerëzore e kanë rritur rrezikun e përmbytjeve. Kjo përfshin nxjerrjen e zhavorrit nga lumenjtë dhe shpyllëzimin në zonat malore. Megjithëse të dyja këto aktivitete janë reduktuar vitet e fundit, ato ende kanë ndikim në përmbytjet.

9.1.1 Raporti fillestar i projektit

Pjesa e parë e seksionit të Raportit fillestar që ka të bëjë me përmbytjet është në thelb një përmbledhje e përmbajtjes së Direktivës për Përmbytjet të Bashkimit Evropian. Një përmbledhje më e gjerë e kësaj Direktive jepet në një pjesë të mëvonshme të këtij raporti. Marrëdhënia midis Direktivës për Përmbytjet dhe basenit ujor Drin–Bunë jepet në tabelën e riprodhuar më poshtë.

Tabela 9.1 Përmbajtja e pritshme e shpërndarjes siç parashikohet në Raportin Fillestar të Projektit

Komponenti i planit të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet	PMBU Drin–Bunë	Dokumente të konsultentit
(1) Vlerësimi i Parakohshëm i Rrezikut nga Përmbytjet		
PMBU do të përmbajë një përshkrim të përmbytjeve historike: lokacionet dhe frekuencën. Lidhja midis shkarkimeve të lumenjve bazuar në modelimin e të dy lumenjve me përmbytjet historike.	✓	Modeli i basenit Mike Hydro, të dhënat historike, gjykimi i ekspertëve
PMBU (zhvillimet e pritura lidhur me ndryshimet klimatike). Parashikimi i përgjithshëm i rritjes së frekuencës së përmbytjeve, bazuar në modelimin e shkarkimeve të lumenjve duke marrë parasysh ndryshimin e klimës.	✓	Modelimi i ndryshimeve klimatike, gjykimi i ekspertëve
(2) Hartat e rrezikut nga përmbytjet dhe Hartat e rrezikshmërisë së përmbytjeve		
Këto jo domosdoshmërisht duhet të përfshihen në njërën prej PMBU-ve. Për hartat e rrezikut nevojitet një lloj tjetër modelimi (llogaritja e nivelit të ujit në lidhje me shkarkimin e lumit) me të dhënat si një hartë e niveleve Për hartat e Rrezikut të Përmbytjes, nevojiten informacionet të tilla si harta të shfrytëzimit të tokës, dhe të zënies. Veprimet e nevojshme, kostot e vlerësuara dhe afatet kohore për zhvillimin përfshirë në Programin e Masave	X	Rezultatet e projekteve të mëparshme ose në vazhdim
Objektivat e Menaxhimit të Rrezikut nga Përmbytjet		
Për t'u përfshirë	✓	Analiza e mangësive për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet, strategjitë

Komponenti i planit të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet	PMBU Drin–Bunë	Dokumente të konsultentit
		ekzistuese, gjykimi i ekspertëve
Masat		
PMBU do të përfshijë masa bazuar në vlerësimet paraprake të rrezikut nga përmbytjet duke përfshirë rekomandimin nga projektet e tjera	✓	Vlerësimi paraprak i rrezikut të përmbytjeve dhe rezultatet e modelimit PoM-të ose Planet e veprimit nga projektet e tjera, gjykimi i ekspertëve
Metodologjia e Analizës së Kosto-Përfitim për Masat me Efekte Transnacionale		
Analiza ekonomike do të përfshihet në PMBU	✓	Praktikat e njohura ndërkombëtarisht për CBA, Projeksionet e Buxhetit Qeveritar Parashikimet e investimeve të donatorëve, gjykimi i ekspertëve

Dokumentet që do të përdoren si të përmbledhura në tabelën e mësipërme janë si më poshtë:

- *Modeli i basenit Mike Hydro, të dhënat historike, gjykimi i ekspertëve.* Modeli i basenit Mike Hydro është një formulë e mirënjohur dhe i mirëllogaritur matematike që simulon hidrologjinë dhe hidraulikën e një baseni ujor. Modeli hidrologjik Mike është kalibruar për basenin ujor Drin–Bunë. Modeli do të përdorë të dhëna të përditshme të reshjeve dhe kjo do ta mundësojë atë të simulojë përmbytjet. Për fat të keq, nuk ka qenë e mundur gjetja e të dhënave të prurjeve ditore, kështu që kalibrimi është bazuar në të dhënat mujore të prurjeve. Përderisa në këtë fazë nuk është përfunduar kalibrimi, pritet që modeli të japë një përfaqësim të arsyeshëm të flukseve të përmbytjeve. Ka shumë pak të dhëna sasiore mbi flukset e përmbytjeve dhe frekuencën e tyre. Ato që janë, janë përmbledhur më poshtë. Duke pasur parasysh se ekzistojnë shumë pak të dhëna sasiore, shumë nga konkluzionet do të varen nga gjykimi i ekspertëve.

- *Modelimi i ndryshimeve klimatike, gjykimi i ekspertëve.* Modeli hidrologjik i baseneve ujore do të përdorë të dhënat e vëzhguara meteorologjike (reshjet dhe evapotranspirimin potencial) si e dhënë hyrëse. Për të studiuar ndikimin e mundshëm të ndryshimit të klimës, të dhënat hyrëse do të modifikohen për të përdorur vlerat që priten në të ardhmen. Kjo do të mundësojë shqyrtimin e ndryshimit në rrjedhën e lumit. Një aspekt tjetër që lidhet me këtë, është ndikimi i aktivitetit njerëzor në mënyra të tjera. Një nga efektet e shpyllëzimit është rritja e flukseve të përmbytjeve; Me më pak mbulim gjethesh, me më shumë reshje që bie në tokë dhe pa pemë të rrënjosura thellë, toka ngopet më shpejt.

- Rezultatet e projekteve të mëparshme ose të vazhdueshme. Analiza e mangësive për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet, strategjitë ekzistuese, gjykimi i ekspertëve. Më poshtë kemi përmbledhur rezultatet e projekteve të tjera, të cilat kanë bërë shqyrtimin e përmbytjeve në Shqipëri. Një aspekt i rëndësishëm i analizës së hendekut është krahasimi mes asaj që njihet aktualisht dhe asaj që duhet të dihet për të zhvilluar plane racionale të menaxhimit të përmbytjeve. Kjo nga ana tjetër do të çojë në rekomandime për përmirësime në monitorimin e rrjedhës, nivelet e ujit, zonat e përmbytura dhe kohën e reagimit të përmbytjeve.

- Vlerësimi paraprak i rrezikut të përmbytjeve dhe rezultatet e modelimit, PM-të ose Planet e Menaxhimit nga projektet e tjera, gjykimi i ekspertëve. Vlerësimi i nivelit aktual të rrezikut nga përmbytjet do të bazohet në raportet e Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile, raportet e projekteve të tjera për përmbytjet dhe raportet e medias mbi shkallën e përmbytjeve dhe dëmeve të shkaktuara. Një rezultat i rëndësishëm i modelimit hidrologjik do të ishte identifikimi më i plotë i natyrës së përmbytjeve që ndodhin. A ndodhin ato kryesisht në dimër apo përmbytjet e mëdha

ndodhin si pasojë e reshjeve të stuhive të forta gjatë verës?. A ndikon shkrirja e borës në përmbytjet e mëdha? Programi i masave do të bazohet, pjesërisht, në rekomandimet në raportet e mëparshme, por gjithashtu në vlerësimin e ekipit të projektit për nivelin aktual të rrezikut dhe masave, të cilat mund të ndërmerren për ta minimizuar atë. Gjithashtu do të marrë parasysh punimet e mëparshme të mbrojtjes nga përmbytjet dhe nivelin e tyre të tanishëm të mirëmbajtjes.

- Praktikat e njohura ndërkombëtarisht për analizën kosto-përfitim, parashikimet buxhetore qeveritare, parashikimet e investimeve të donatorëve, gjykimi i ekspertëve. Analiza klasike kosto-përfitim e mbrojtjes nga përmbytjet në mënyrë tipike do të shqyrtojë kostot që lidhen me përmbytjet të cilat statistikisht ka të ngjarë të ndodhin brenda një periudhe të gjatë, për shembull për 100 vjet. Mund të supozohet, në një hamendësim fillestar, një përmbytje 1 herë në 100 vjet (1%), 1 here në 50 (2%), në 1 herë në 20 vjet (5%) dhe 1 herë në 10 vjet (dhe dhjetë në 1 në 5. Në total kjo do të jepte 20 përmbytje me një periudhë kthimi prej 1 në 5 ose më të lartë). Më pas do të shqyrtojë kostot për të siguruar mbrojtje në nivele të ndryshme të përmbytjeve. Pra, mund të konkludohet, për shembull se ishte e justifikueshme nga ana ekonomike për të mbrojtur një përmbytje një në 50 vjet, por kostoja e mbrojtjes kundër një 1-në-100 vjet ishte e justifikuar. Një analizë e tillë, natyrisht, varet nga disponueshmëria e hartave të hollësishme të përmbytjeve për përmbytjet e një sërë periudhash kthimi. Nëse hartat e tilla nuk do të ishin të disponueshme, rekomandimet do të bazoheshin në gjykimin e ekspertëve anëtarë të ekipit.

9.2 Gjendja historike dhe aktuale

Tabelat 9.2 dhe 9.3 më poshtë përmbledhin historinë e përmbytjeve në Shqipëri. Tabela 9.3 përmbledh dëmet sipas qarkut që nga viti 1852 ku të paktën një pjesë e zonës së tyre është në basenin e lumit Drin. Të dyja tabelat bazohen në të dhënat nga faqja e internetit www.desinventar.net/DesInventar/profiletab.jsp. Tabela 9.2 përfshin vetëm vitet kur ka ndodhur dëmtimi në një nga kolonat e përmendura. Në disa vite, ka pasur lloje të tjera, më të lehta dëmesh. Duket se përmbytja është një dukuri e zakonshme në Shqipëri dhe se përmbytja shpesh çon në vdekje. Është gjithashtu e qartë se më shumë informacion disponohet për përmbytjet më të fundit. Përmbytja e vitit 1905 shkaktoi numrin më të madh të vdekjeve dhe të shtëpive të shkatërruara, por ka pak informacion për llojet e tjera të dëmeve. U raportua se përmbytja ndodhi në rajonin e Liqenit të Shkodrës[169]. Po atë vit ka pasur një tërmet me magnitudë 6.6, një nga më të mëdhatë në Evropën Juglindore gjatë 100 viteve të fundit, gjithashtu edhe në rajonin e Shkodrës. Kjo rezultoi në 120 vdekje [170]. Nuk është e qartë nëse të dyja ngjarjet lidheshin me njëra-tjetrën apo jo.

[169] Mbledhja historike e të dhënave të humbjeve nga fatkeqësitë në Shqipëri. E. Toto & M Massabò, Fondacioni i Kërkimeve CIMA.

[170] Ghosh at al, Ndërtimi i vetëdijes për rreziqet e katastrofës në Evropën Juglindore: Portali informues i informacionit për konsumatorin CatMonitor nga Europa Re. Konferenca e dhjetë e Shteteve të Bashkuara të Amerikës mbi Kufijtë e Inxhinierisë së Tërmeteve 21-25 korrik 2014. Anchorage, Alaska.

Tabela 9.2: Dëmet historike të shkaktuara nga përmbytjet në Shqipëri

Viti	Vdekje	Shtëpi të shkatërruara	Viktima	Dëmtimi i kulturave (ha)	Kafshë të humbura	Dëmtimi i rrugëve (m)
1865	14	0	0	0	0	0
1905	200	1,500	0	0	0	0
1946	14	124	0	12,861	2,873	205
1947	0	5	0	0	0	0
1949	0	0	0	2,642	0	0
1953	5	3	0	3,778	87	0
1955	0	0	0	2,994	0	0
1956	0	0	0	0	10	0
1960	4	177	557	569	27	0
1961	0	0	0	5	0	0
1962	7	351	3,483	24,900	7,572	610
1963	0	79	56	1,407	34	0
1968	0	0	0	1,500	0	0
1970	0	0	0	21,914	155	200
1971	0	0	0	26,057	0	0
1972	2	0	0	0	0	0
1973	0	2	0	835	7	4,800
1975	0	0	0	919	0	0
1976	3	0	0	13,862	0	0
1978	0	0	0	8,342	0	0
1979	4	13	0	33,206	24	0
1980	0	0	0	2,163	0	0
1981	9	709	0	24,321	546	0
1985	0	0	900	21,434	573	0
1989	0	1	7	0	0	0
1994	0	0	40	800	0	0
1995	1	466	2,000	10,987	0	2,000
1996	2	31	2,600	5,544	80	0
1997	0	0	68	6,000	0	0
1998	0	28	29	7,440	0	0
1999	0	6	26	7,000	126	15,000
2000	0	5	0	3	0	0
2001	1	1	589	3,000	0	0
2002	0	4	16	0	0	0
2003	0	2	4	1,063	26	40
2004	0	2	155	3,050	0	0
2005	0	6	368	7,620.2	25	800
2006	0	0	0	450	0	0
2008	0	0	17	410	0	0

Viti	Vdekje	Shtëpi të shkatërruara	Viktima	Dëmtimi i kulturave (ha)	Kafshë të humbura	Dëmtimi i rrugëve (m)
2009	0	1	5	0	0	0
2010	0	3	68,649	19,049	31,622	410
2011	0	3	6,793	1,092	75	0
2012	0	0	66	2,001	0	0
2013	0	3	1,155	9,824	11	300
2015	1	0	1	7	0	0

Tabela 9.3: Dëme historike të shkaktuara nga përmbytjet në Rajon në basenin ujor Drin–Bunë

Rajon	Vdekje	Shtëpi të shkatërruara	Shtëpi të dëmtuara	Viktima	Dëmeve ndaj kulturave (ha)	Hum bje Bagëtie	Dëme në rrugë (m)
Dibër	0	9	112	79	980	0	200
Kukës	4	8	6	0	31	0	0
Shkoder	206	1,972	6,627	77,528	51,937	31,721	4,850

Lista e mëposhtme jep më shumë detaje për përmbytjet e mëdha në mënyrë të kundërt kronologjike. Në tekstin e raportit të versionit anglisht kemi përdorur fjalën angleze "county" si përkthim për fjalën në gjuhën shqipe "rajon".

9 nëntor 2016

Përmbytje të shumta kanë ndodhur në Mal të Zi dhe Shqipëri. Raportet e mbetura të përmbytjeve merren nga faqja e internetit: floodlist.com. Dy raste fataliteti mendohet të kenë ndodhur në Shqipëri. E para ishte në Dibër, në basenin e Drinit ku viktima u përpoq të kalonte një rrugë me makinë; Në fakt, shumë viktima të përmbytjes rezultojnë nga njerëzit që ndërmarrin rreziqe. Gjithashtu në qarkun e Dibrës u evakuan 30 familje duke përfshirë një familje me helikopter. Fatkeqësia e dytë ndodhi në Tiranë. Shërbimet emergjente në Shqipëri morën deri në 7,000 thirrje dhe rreth 3,500 policë, ushtarakë, mbrojtës civilë dhe personel të shërbimit të zjarrit për kryerjen e shpëtimit nga përmbytjet dhe evakuimet. Në rrethin e Kukësit në basenin e Drinit, rrëshqitjet e dheut bllokuan rrugët në disa vende dhe u shemb një urë[171].

12 tetor 2016

Përmbytje të mëdha ndodhën në Shqipëri, Greqi dhe Rumani. Kishte një viktimë në Lezhë, në kufi me basenin ujor Drin. Shi i dendur u raportua në Qarkun e Dibrës në basenin e Drinit.

7 janar 2016

Dy ditë shiu të dendur çuan në përmbytje dhe rrëshqitje të dheut në Shkodër dhe në qarkun e Dibrës në basenin e Drinit dhe diku tjetër. Gjithsej 700 persona u evakuan por nuk u raportuan vdekje apo lëndime serioze.

23 nëntor 2015

Përmbytje të shumta u raportuan në Shqipëri. Një burrë u vra në qarkun e Dibrës. Përmbytjet ndodhën në qarqet e Dibrës dhe Shkodrës brenda basenit ujor Drin dhe gjetkë. Përmbytjet bllokuan rrugët dhe shkaktuan dëme në prona dhe në disa ura në disa qarqe. Shumë banorë mbetën pa energji dhe disa pa ujë të pijshëm.

2 shkurt 2015

Përmbytje të shumta u raportuan në Shqipëri, Greqi dhe Bullgari. Në Shqipëri, shumica e përmbytjeve ndodhën në jug të vendit dhe qindra familje u evakuan. Këto përmbytje krijuan dëme në vlerën mbi 122 milion euro. Më 4 Shkurt situata çoi në shpalljen e gjendjes së emergjencës kombëtare

[171]www.floodlist.com.

dhe në një kërkesë zyrtare drejtuar Drejtorit të Përgjithshëm ECHO për Mekanizmin Evropian të Mbrojtjes Civile[172].

19 nëntor 2014

Tre persona vdiqën gjatë përmbytjeve në Shqipëri. Dy prej tyre u vranë në Qarkun e Lezhës, në afërsi të basenit të Drinit, pasi makina e tyre u zhduk. Personi i tretë vdiq kur u shemb një urë në të njëjtin qark.

Dhjetor 2009 dhe janar 2010

Reshjet e dendura shkaktuan përmbytje të rënda në shumë pjesë të Shqipërisë. Qarku i Shkodrës dhe i Lezhës, në basenin e Drinit, ishin më të prekurit. Rrethi i Durrësit, gjithashtu pësoi dëmtime. Në total, pothuajse 10,000 ha tokë u përmbyt. Mbi 5,000 vetë u evakuan nga shtëpitë e tyre; Numri do të ishte më i lartë, por shumë njerëz refuzuan të largoheshin nga shtëpitë e tyre. 2.2000 shtëpi u dëmtuan nga përmbytjet.

20 nëntor 1992

Shiu i dendur gjatë tri ditëve me radhë rezultoi në përmbytje serioze në Shqipërinë Veriore. Lumenjtë Mat dhe Drini mbushën bregun e tyre dhe përmbytën zona të mëdha deri në një metër uji. Shumica e dëmeve kanë ndodhur në banesa, blegtorinë dhe kulturat bujqësore. U raportua dëmtimi i objektit hidroelektrik të Fierzës dhe ndërprerja e energjisë elektrike në disa nga zonat e prekura. Praktikisht, të gjitha sendet e shumë familjeve humbën dhe ushqimi që ruhej për dimrin e ardhshëm u shkatërrua. Përmbytjet gjithashtu shkaktuan dëmtime në rrugët, urat, brigjet e lumenjve dhe rrjetet e ujitjes. 17,000 ha tokë bujqësore u përmbyt. Ka pasur ndërprerje të mëdha të energjisë elektrike[173.]

1970-1971

Këto përmbytje raportohen kryesisht në dëmtime të kufizuar, në sajë të masave mbrojtëse ndaj përmbytjeve të paraqitura pas atyre të viteve 1962-63[174]. Megjithëse një dokument[175] i vitit 2014 deklaroi se "Përmbytjet më të mëdha në Shqipëri ndodhën në periudhën 1970 -1971 duke përmbytur stacionet e pompimit dhe rezervuarët". Ky dokument gjithashtu thekson:, "Për shkak të karakteristikave topografike, këto përmbytje ndodhin shumë shpejt (8 - 10 orë)."

Nëntor 1962 deri në shkurt 1963

Përmbytjet më serioze të vëzhguara deri tani në lumenjtë e Shqipërisë ndodhën gjatë dimrit të viteve 1962-1963 në drejtim të zonës së përmbytur, kohëzgjatjes dhe dëmeve të shkaktuara prej tyre[176]. Këto ngjarje ndodhën jo vetëm në Shqipëri por edhe në shumë pjesë të tjera të pellgut të Mesdheut dhe vendeve të tjera të Evropës Perëndimore. Nivele shumë të larta të ujit u vunë re në Liqenet e Ohrit, Prespës dhe Shkodrës. Në disa pjesë në perëndim të vendit nivelet e ujërave nëntokësore u rritën dhe kontribuan në përmbytje sipërfaqësore.

172 DRR – Misioni i Ekipit në Shqipëri, Raport i misionit Scoping, shtator 2015.

173 http://reliefweb.int/report/albania/albania-floods-nov-1992-un-dha-situation-reports-1-4 (Departamenti i Çështjeve Humanitare i OKB-së).

174 Përmbytjet katastrofike dhe "rreziku" i tyre në lumenjtë e Shqipërisë M. Bogdani & A. Selenica, Uji shkatërrues: Fatkeqësitë natyrore të shkaktuara nga uji, zvogëlimi dhe kontrolli i tyre (Procedura e Konferencës mbajtur në Anaheim, California, qershor 1996). Botim i IAHS nr. 239, 1997.

175 Hoxna et al, *Teknologjia GIS për Menaxhimin e Fatkeqësive Natyrore në Shqipëri,* Fletorja Ndërkombëtare e Shkencës dhe Kërkimeve. Vëllimi 3, Botimi 11, nëntor 2014.

176 *Vlerësimi i rrezikut nga përmbytjet në lumenjtë e Shqipërisë*: Agim Selenica, Mehmet Ardicioglu, Alban Kuriqi: Konferenca Ndërkombëtare e Ballkanit mbi Sfidat e Inxhinierisë së Ndërtimit (Civile), BCCCE, 19–21, maj 2011.

Tabela 9.4: Thellësitë e përmbytjeve në basenin ujor Drin–Bunë (Nëntor 1962 deri në Shkurt 1963)

Lumi	Stacioni	Sipërfaqja e basenit A (km²)	Pragu i lumit mbi "0"H (cm)	Shkarkimi (m³/s)
Bunë	Shkodër	4,134	560	2000
Drin	Vau i Dejës	11,500	673	5180
Drin	Bahcellek	14,173	564	*
Drini i Zi	Kukës	4,413	531	1080
Drini i Bardhë	Kukës	4,314	553	1450

* Prurjet nuk llogariten kur uji ka përmbytur bregun e lumit

Tabela 9.5: Zonat e përmbytura në basenin ujor Drin–Bunë (Nëntor 1962 deri në Shkurt 1963)

Zona	Sipërfaqja e përmbytur (ha)	Kohëzgjatja (ditë)
Zadrima e Shkodrës dhe Lezhës, Bregu Bunës	18,575	22
Fushat ndërmjet Drinit të Lezhës dhe Matit	3,122	10

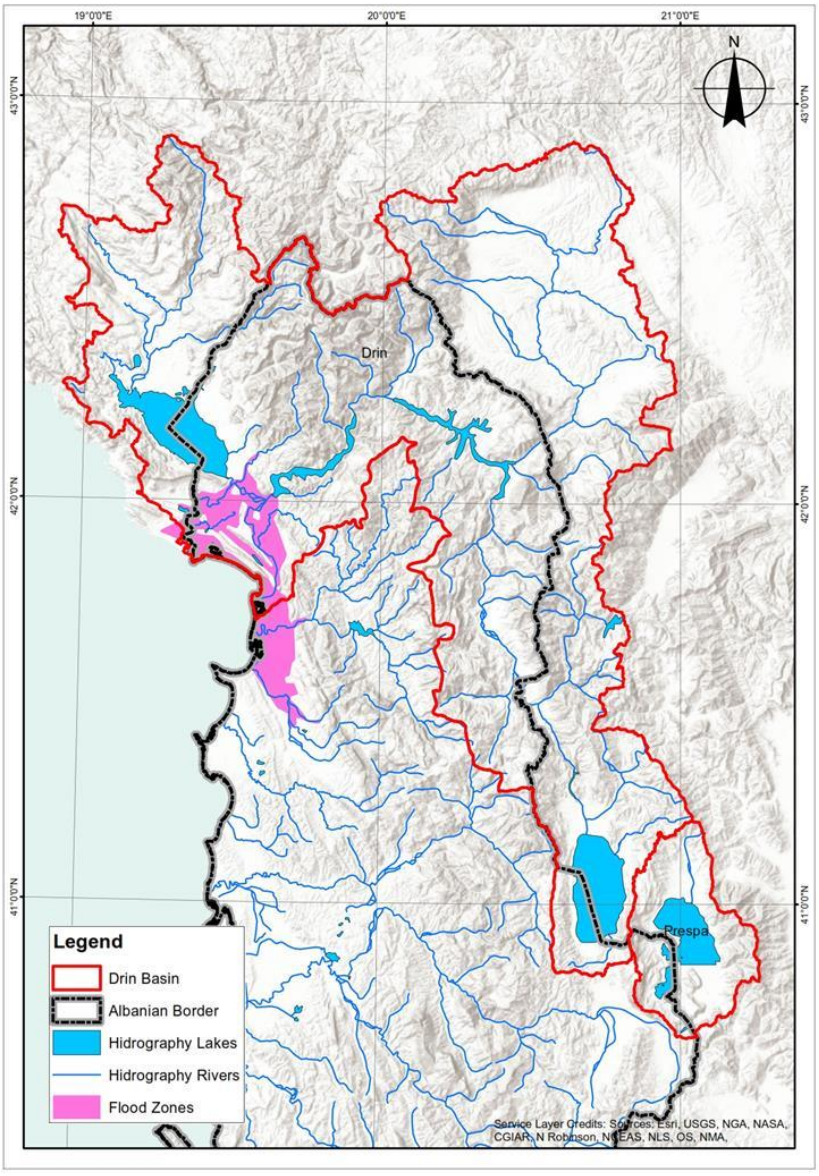

Figura 9.1: Zona të mëdha përmbytjesh në basenin ujor Drin–Bunë

M. Bogdani dhe A. Selenica japin gjithashtu disa detaje të përmbytjeve të vitit 1962-'63. Për Drinin vlerat ekuivalente janë një zonë e përmbytur prej 20,000 ha, një kohëzgjatje prej 22 ditësh dhe një shkarkesë maksimale prej 9,500 m^3/s. Ashtu si me raportet e tjera është e qartë se përmbytja ishte e përhapur.

Është raportuar gjithashtu se përmbytjet kanë ndikuar në zonat urbane duke përfshirë edhe qytetin e Shkodrës, Beratit dhe Lezhës. Rrjeti kombëtar i rrugëve u ndërpre në shumë vende. Sistemi i digave mbrojtëse u dëmtua seriozisht dhe në shumë vende madje u shkatërrua[177].

Pas përmbytjeve të mëdha të përshkruara më sipër, qeveria shqiptare vendosi të rindërtojë argjinaturat e përmbytjeve, të cilat ishin shkatërruar. Investime të mëdha u kryen për ndërtimin e argjinaturave të pjesëve të lumenjve Drin, Bunë, Mat, Ishëm, Erzen, Shkumbin dhe Vjosë. Këto argjinatura të reja luajtën një rol të madh në uljen e ndikimit të përmbytjeve në dimrin e viteve 1970-71. Është llogaritur se me këto masa përmbytjet me periudhë kthimi prej më pak se 50 vjet nuk shkaktojnë përmbytje në tokat e ulëta në zonën perëndimore të Shqipërisë, me kusht që argjinaturat të mbeten të pa dëmtuara dhe që stacionet e pompimit të funksionojnë normalisht.

9.2.1 Përmbytjet e mëparshme

I njëjti material cituar më sipër, gjithashtu raporton për përmbytje të mëparshme.

Burimet arkivore dhe të dhënat e mbledhura nga Instituti i Hidrometeorologjisë së Akademisë së Shkencave tregojnë se përmbytjet e mëdha janë vërejtur edhe në të kaluarën. Nga shekujt e parë para epokës së re, historianët romakë kishin dhënë dëshmi mbi përmbytjen e lumenjve Bunë dhe Drin dhe lëvizjen e drejtimit të rrjedhës së tyre një herë drejt Shkodrës dhe një herë tjetër drejt qytetit të Lezhës.

Dëshmi interesante janë dhënë nga kronisti turk M. Sirri për përmbytjet e Shkodrës nga përmbytjet e Drinit, Bunës, Liqenit të Shkodrës dhe Kirit gjatë periudhës 1854 - 1871 (shihni Arkivat Shtetërore, Dokumenti nr. 1/5605).

Në basenin e lumenjve Bunë dhe Drin përmbytjet e tjera janë vërejtur gjatë viteve 1937, 1952, 1960, por gjithmonë me pabishtajore më të vogla se sa përmbytjet e dimrit 1962-'63.

Një studim hidrologjik i Drinit të Bardhë në Kosovë[178] trajtoi kryesisht hidrologjinë dhe klimën. Studimi u bazua kryesisht në të dhënat për periudhën 1952-1986.

9.2.2 Pasqyrë e përmbytjeve të vëzhguara

Përmbytjet e vëzhguara tregojnë tri karakteristika kryesore; E para është se ka pasur shumë vdekje për shkak të përmbytjeve, ndonëse më rrallë në vitet e fundit sesa në të kaluarën. Ky është reflektim i përpjekjeve të autoriteteve shqiptare. Së dyti, përmbytjet shpesh shkaktojnë ndërprerje në transport me rrëshqitje të dheut, duke përkeqësuar problemet e rrugëve të përmbytura. E treta, dhe nga këndvështrimi ekonomik, ndoshta më e rëndësishmja, është përmbytja e zonave të ulëta të ujitjes afër bregut. Kjo lloj përmbytjeje mund të zgjasë për disa javë dhe ujërat e përmbytjeve mund të evakuohen vetëm nëpërmjet pompimit.

9.3 Depozitimi i ujit

Në lumin Drin ekzistojnë tri diga të mëdha të ndërtuara kryesisht për prodhim energjie, por që operohen gjithashtu edhe për të minimizuar efektin në përmbytje. Aktualisht, rregullat e veprimit janë ato të hartuara në vitin 1988[179]. Tiparet kryesore të digave janë dhënë në Tabelën 9.6.

[177] Vlerësimi i Rrezikut të Katastrofave në Shqipëri, UNDP, 2003.

[178] Raporti Teknik për Hidrologjinë e Basenit të Lumit Drin. GFA Consulting Group. nëntor 2008.

[179] Rregullorja për shkarkimin e rrjedhave të lumit Drin, Tiranë, 1988.

Tabela 9.6: Karakteristikat kryesore të tri digave të mëdha të hidrocentraleve në basenin ujor Drin–Bunë

Emri	Kapaciteti total (109 m³)	Kapaciteti operativ (109 m³)	Niveli maksimal (m)	Niveli në dimër (m)	Depozitimi i përmbytjeve (109 m³)
Fierza	2.70	2.30	295	289	0.400
Komani	0.50	0.063	170	175	0.150
Vau i Dejës	0.580	0.044	76	74	0.075

Siç mund të shihet, rezervuari i Fierzës ka deri më tani depozitimin më të madh të tri digave. Niveli i dhënë më lart si "Dimër" është niveli, i cili, për aq sa është e mundur, nuk tejkalohet gjatë periudhës Tetor-Mars, Prilli është një muaj kalimtar dhe gjatë kësaj periudhe niveli lejohet të rritet në nivelin maksimal të funksionimit. Ky rregull është zhvilluar për të siguruar maksimumin e mbrojtjes nga përmbytjet në dimër, kur shumica e përmbytjeve ndodhin, por për të kapur në rezervuar shkarkimet nga muaji i fundit i shkrirjes së dëborës në pranverë dhe për të maksimizuar ruajtjen e disponueshmerise se ujit për stinën e verës.

Prurjet e vlerësuara të përmbytjeve për rezervuarët e Fierzës janë: 1 në 100 vjet - 4570 m^3/s, 1 në 1000 vjet - 6100 m^3/s, 1 në 10000 vjet - 9600 m^3/s.

Kolona e treguar si depozitim i përmbytjeve është vëllimi midis nivelit "dimëror" dhe "maksimal". Ky depozitim i përmbytjeve për Fierzën është ekuivalent me një rrjedhje prej 4,629 m^3/s gjatë një periudhe 24-orëshe. Megjithatë, tunelet e shkarkimit në digë mund të shkarkojnë 2,600 m^3/s dhe gjithashtu, për përmbytjen më të lartë, nivelet mund të rriten në 306.5 m duke i lejuar një kapacitet magazinues prej përmbytjeve deri në 1.345 109 m^3.

Për të lejuar ruajtje më të vogla në rezervuarin e Komanit, në raport me Fierzën, në fillim të përmbytjes janë konsideruar një sërë skenarësh me nivele të ndryshme në rezervuarin e Fierzës. Metoda bazë e funksionimit të rezervuarit të Komanit është zvogëlimi i nivelit të rezervuarit të tij poshtë asaj që tregohet më lart, kur Fierza është afër mbingarkesës.

Në rastin e Vau të Dejës, strukturat e shkarkimit në rezervuar janë të afta të shkarkojnë rrjedhën 1-në-10000-vjeçare, pas lejimit të funksionimit të Fierzës.

Figura 9.2: Diga e Vau të Dejës që tregon stacionin e turbinës dhe nënstacionin elektrik

Përfundimi është se për të tri digat në Drin dhe për një periudhë kthimi 1 herë në 10,000 vjet, ka kapacitet për të trajtuar përmbytjen.

Gjatë ndërtimit të digave, konsiderohej mundësia e rrëshqitjes së dheut që çon në përmbytje duke tejkaluar apo dëmtuar digat. Në rastin e Fierzës u shqyrtuan dy plane të mundshme rrëshqitjeje.

Kjo mund të çojë në spostim të një vëllimi të madh të ujit, duke mbushur dhe mbingarkuar digën. Rasti tjetër është në afërsi të sallës së turbinave. Ekziston një mundësi e tretë e një rrëshqitjeje menjëherë në rrjedhën e poshtme të Digës së Komanit. Në secilin rast, planet e mundshme të rrëshqitjes dhe nivelet e tokës monitorohen rregullisht dhe për momentin nuk ka arsye për shqetësim.

Përveç digave të sipërpërmendura janë edhe 115 diga të ujitjes në basenin ujor Drin–Bunë. Ata janë ndërtuar për mbrojtjen nga përmbytjet dhe ujitjen. Shumë prej tyre kanë një kapacitet të reduktuar për shkak të depozitimit të baltës. Disa prej tyre ishin të disenjuara keq dhe tani, për shkaqe sigurie, veprojnë me më pak se kapaciteti i plotë. Kjo zvogëlon efektivitetin e tyre për kontrollin e përmbytjeve dhe gjendja e disa prej tyre është e tillë që paraqesin problem edhe në rast rreziku nga përmbytjet[180].

9.4 Kërkesat ligjore

Kuadri ligjor dhe politik i Shqipërisë për menaxhimin e ujit dhe përmbytjeve është modifikuar në vitet e fundit për të korresponduar me legjislacionin evropian[181]. (Përmbledhja e mëposhtme e situatës ligjore lidhur me përmbytjet në Shqipëri bazohet kryesisht në dokumentin i cili u botua në vitin 2016.) Ligji për menaxhimin e integruar të burimeve ujore transpozon direktivën kuadër evropiane të ujit në legjislacionin kombëtar. Kapitulli 10 i këtij ligji paraqet detyrimin për përgatitjen e planeve për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet, por nuk rregullon vlerësimin sistematik të rrezikut të përmbytjes si bazë për zhvillimin e planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet. Në vitin 2015 Këshilli Kombëtar i Ujit miratoi vendimin nr. 4, të datës 17 shkurt 2015, mbi një propozim për miratim nga Këshilli i Ministrave, të projekt-vendimit për përmbajtjen, zhvillimin dhe zbatimin e strategjisë kombëtare të menaxhimit të burimeve ujore, planeve të menaxhimit të baseneve ujore dhe planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet. Këto vendime përfshijnë dispozitat e Direktivës Kuadër të BE-së, veçanërisht aneksimin e tri proçedurave dhe përmbajtjeve për zhvillimin dhe zbatimin e planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet. Zbatimi i plotë i direktivës kuadër të BE-së pritet të arrihet në Shqipëri deri në vitin 2021.

Disa ministri dhe institucione kombëtare janë të përfshira në menaxhimin e përmbytjeve; Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Arsimit, Ministria e Brendshme, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Drejtësisë, prefekturat dhe qeveria vendore. Roli përcakton mandatin dhe përgjegjësitë e Këshillit Kombëtar të Ujërave, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, Këshillat e Baseneve Ujore dhe Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore. Këshilli përbëhet nga nëntë ministri, Zv. K/Ministri dhe drejtohet nga K/Ministri. Grupi i menaxhimit të politikës së integruar i themeluar për grupe tematike, të cilat janë: uji për njerëzit, uji për ushqim, uji për industrinë dhe uji për mjedisin. Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore është duke përgatitur programin kombëtar të sektorit, i cili do të trajtojë çështjet e ujit. Një nga këto çështje lidhet me përmbytjet. Grupi "ujë për ushqim" ndër të tjera do të merret me përmbytjet dhe do të jetë përgjegjës për përgatitjen e Programit Kombëtar të Përmbytjeve

Në vendimin numër 5 të Këshillit Kombëtar të Ujit dhe Ligjit për Ujin, Shqipëria ndahet në gjashtë Zyra të Menaxhimit të Baseneve Ujore: Drin–Bunë, Mat, Ishëm-Erzen, Shkumbin, Drin–Bunë dhe Vjosë. I pari prej tyre është një basen ujor ndërkombëtar. Shqipëria ka nënshkruar marrëveshje me shtetet fqinje bazuar në Konventën e Kombeve të Bashkuara për Ujin. Këto përfshijnë;

- Konventa mbi mbrojtjen dhe përdorimin e ujërave ndërkombëtare dhe liqeneve ndërkombëtare, e cila u ratifikua nga Shqipëria në vitin 1994 dhe nga Greqia në vitin 1996.

- Marrëveshja për komitetin e përhershëm Shqipëri-Greqi, lidhur me menaxhimin e ujërave të ëmbla të baseneve ndërkufitare, prill 2003.

[180] Shqyrtimi i dytë mjedisor i Shqipërisë, Kombet e Bashkuara, 2012.

[181] http://ipafloods.ipacivilprotection.eu/wp-ontent/uploads/2016/11/Findings_Recommendations_Albania.pdf.

- Shqipëria është gjithashtu nënshkruese e Memorandumit të Mirëkuptimit për menaxhimin e basenit të zgjeruar ndërkufitar Drin, i cili u nënshkrua në Tiranë në nëntor 2011 nga ministrat nga Shqipëria, Maqedonia e Veriut, Greqia, Kosova dhe Mali i Zi. Kjo marrëveshje ka për qëllim përmirësimin e menaxhimit të burimeve ujore në nivel ndërkufitar.

- Për të përmirësuar gatishmërinë dhe reagimin ndaj përmbytjeve në basenin e Drinit, Shqipëria nënshkroi "Përfundimet për Zhvillimin dhe thellimin e Bashkëpunimit Rajonal në fushën e Menaxhimit të Krizave" ndërmjet republikave të Shqipërisë, Kosovës dhe Maqedonisë, i cili u nënshkrua në Shkup në maj 2011.

Vlerësimi paraprak i rrezikut nga përmbytjet është aktualisht në zhvillim e sipër në Shqipëri. Në veçanti, të dhënat për përmbytjet dhe humbjet e tyre shoqëruese u grumbulluan sistematikisht nga Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile e Ministrisë së Mbrojtjes. Për më tepër, në vitin 2012 zonat e prirura nga përmbytjet u hartuan për pjesën e poshtme të lumit Bunë dhe Drin si pjesë e studimit të vlerësimit dhe menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet pas katastrofës, mbështetur nga Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile, Ministria e Brendshme dhe Banka Botërore.

Ligji "Për organizimin dhe funksionimin e qeverisjes vendore", nr. 8265, datë 31 korrik 2000, Neni, paragrafi 1, përcakton që "Bashkitë dhe komunat kanë kompetenca të plota administrative, shërbimi, investimi dhe rregullatore për funksionet e tyre ekskluzive të përcaktuara në këtë nen "dhe paragrafi 3 përcakton që" Komunat dhe Bashkitë duhet të marrin përgjegjësi, ndër të tjera, për funksionet e mëposhtme ekskluzive: Infrastruktura dhe shërbimet publike: (A) furnizimi me ujë; (B) sistemi i kanalizimit dhe kullimit dhe kanaleve të mbrojtjes (të përmbytjes) në zonat e banuara."

9.4.1 Direktiva për përmbytjet

Direktiva Kuadër Evropiane e Ujit merret kryesisht me menaxhimin e baseneve të lumenjve. Në parathënien e Direktivës së Ujit përmendet se arritja e një statusi të mirë ekologjik do të kontribuojë në lehtësimin e efekteve të përmbytjeve. Gjithashtu theksohet se reduktimi i rrezikut të përmbytjeve nuk është një nga objektivat kryesorë të kësaj Direktive.

Direktiva e Përmbytjeve (zyrtarisht "Direktiva 2007/60/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 23 tetorit 2007 mbi vlerësimin dhe menaxhimin e rreziqeve nga përmbytjet) është dokumenti kryesor i Bashkimit Evropian në lidhje me përmbytjet:

Tre pikat e para në parathënie janë si më poshtë:

- Përmbytjet kanë potencial të shkaktojnë katastrofa, zhvendosje të njerëzve dhe dëmtim të mjedisit, të kompromentojnë rëndë zhvillimin ekonomik dhe të minojnë aktivitetet ekonomike të Komunitetit.

- Përmbytjet janë dukuri natyrore, të cilat nuk mund të parandalohen. Megjithatë, disa aktivitete njerëzore (si rritja e vendbanimeve njerëzore dhe aseteve ekonomike në zonat e përmbytura dhe reduktimi i mbajtjes së ujit natyror nga përdorimi i tokës) dhe ndryshimet klimatike kontribuojnë në rritjen e gjasave dhe ndikimit negativ të rasteve të përmbytjeve.

- Rreziku i pasojave të dëmshme ka mundësi potenciale për t'u zvogëluar, sidomos për shëndetin dhe jetën e njeriut, mjedisin, trashëgiminë kulturore, aktivitetin ekonomik dhe infrastrukturën e shoqëruar me përmbytjet. Megjithatë, për të qenë efektive, masat për zvogëlimin e këtyre rreziqeve duhet të koordinohen, për aq sa është e mundur, në të gjithë basenin e lumenjve.

Neni 2 i direktivës jep dy përkufizime shumë të rëndësishme. Kuptimi i parë i fjalës 'përmbytje' është "mbulimi i përkohshëm me ujë i tokës që zakonisht në kushte normale nuk mbulohet nga uji". Kuptimi i dytë është "rrezik përmbytjeje", që do të thotë "kombinimi i probabilitetit të një rasti përmbytjeje dhe i pasojave të mundshme negative për shëndetin e njeriut, mjedisin, trashëgiminë kulturore dhe aktivitetin ekonomik lidhur me rastin e përmbytjes".

Ashtu si për Direktivën Kuadër të Ujit, një fazë e rëndësishme e parë është prodhimi i një plani Menaxhimi të Baseneve Ujore, kështu që për Direktivën e Përmbytjeve faza e parë është një vlerësim paraprak i rrezikut të përmbytjes. Kërkesa është që vlerësimi paraprak i rrezikut nga përmbytjet të bazohet në një rreth baseni ujor. Vlerësimi duhet të përfshijë në vijim:

- Hartat e qarkut të basenit ujor në shkallën e duhur duke përfshirë kufijtë e baseneve ujor, nënbasenet dhe, aty ku ekzistojnë, zonat bregdetare që tregojnë topografinë dhe përdorimin e tokës;

- Një përshkrim të përmbytjeve që kanë ndodhur në të kaluarën dhe të cilat kanë ndikime të

konsiderueshme negative në shëndetin e njeriut, mjedisin, trashëgiminë kulturore dhe aktivitetin ekonomik dhe për të cilat gjasat për ngjarje të ngjashme të ardhshme janë ende me rëndësie, përfshirë shtrirjen e përmbytjeve dhe sigurinë në rrugët e transportit, si dhe një vlerësim të ndikimeve negative që ato kanë sjellë.

- Një përshkrim të përmbytjeve të cilat kanë ndodhur në të kaluarën, për të parashikuar efektet negative të ngjarjeve të ngjashme të ardhshme

Hapi i ardhshëm është prodhimi i Hartave të Rrezikshmërisë së Përmbytjeve dhe Hartat e Rrezikut nga Përmbytjet. Hartat duhet të përcaktojnë zonat gjeografike, të cilat mund të përmbyten sipas 3 skenarëve të ndryshëm: përmbytjet me probabilitet të ulët, përmbytjet me probabilitet të mesëm dhe përmbytjet me probabilitet të lartë. Për secilin nga tre skenarët hartat duhet të tregojnë shtrirjen e përmbytjes, thellësitë e ujit ose nivelin e ujit, shpejtësinë e rrjedhës ose faktorët e tjerë me rëndësi.

Hapi tjetër është prodhimi i planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet të cilat duhet të marrin parasysh aspekte të tilla si shpenzimet dhe përfitimet, shtrirjen e përmbytjeve dhe rrugët e bartjes së përmbytjeve dhe zonat të cilat kanë potencial të mbajnë ujërat e përmbytjes si pragje natyrore. Plani i menaxhimit do të adresojë të gjitha aspektet e menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet duke u fokusuar në përgatitjen e mbrojtjes parandaluese duke përfshirë parashikimin e përmbytjeve dhe sistemet e paralajmërimit të hershëm dhe duke marrë parasysh karakteristikat e veçanta të basenit dhe nënbasenit të lumenjve. Planet e menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet mund të përfshijnë gjithashtu promovimin e praktikave të qëndrueshme të përdorimit të tokës, përmirësimin e mbajtjes së ujit, si dhe përmbytjen e kontrolluar të zonave të caktuara në rast të një dukurie përmbytjeje.

Direktiva e përmbytjeve përfundon duke përcaktuar një afat kohor për prodhimin e vlerësimeve të rrezikut nga përmbytjet dhe hartat e rrezikut nga përmbytjet.

9.4.2 Udhëzime për raportimin sipas Direktivës së Përmbytjeve

Përveç vetë Direktivës së Përmbytjeve. Shënimi udhëzues 29 jep këshilla dhe sqarime të mëtejshme[182].

Qëllimi i deklaruar i këtij dokumenti udhëzues është të ofrojë udhëzime koherente mbi kërkesat e raportimit nga shtetet anëtare lidhur me zbatimin e Direktivës 2007/60/KE për vlerësimin dhe menaxhimin e rreziqeve nga përmbytjet. Ky dokument udhërrëfyes mund të konsiderohet si plotësues i dokumentit udhëzues 21 të raportimit sipas Direktivës Kuadër të Ujit.

Neni 16 i Direktivës së përmbytjeve përmban dispozitën për Komisionin Evropian që i nënshtrohet Parlamentit Evropian dhe Këshillit të Ministrave, një raport mbi zbatimin e Direktivës së përmbytjeve deri në vitin 2018, dhe çdo gjashtë vjet pas kësaj. Gjatë hartimit të këtij raporti do të merret parasysh ndikimi i ndryshimeve klimatike. Është parashikuar që raportimi të kryhet në mënyrë elektronike nëpërmjet SIUE (Sistemi Informativ i Ujit për Evropën).

Dokumenti, gjithashtu, përcakton skemën e raportimit të detajuar:

- Manuali i përdoruesit;
- Udhëzues përdoruesi në skemën e raportimit;
- Udhëzues përdoruesi për raportimin e të dhënave hapësinore;
- Udhëzime mbi raportimin e rrezikut nga përmbytjet dhe hartat e rrezikut.

Ekziston gjithashtu një kërkesë për koordinim midis zhvillimit të planeve të menaxhimit të basenit ujore sipas Direktivës Kuadër të Ujit dhe planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet sipas Direktivës së Përmbytjeve. Ato konsiderohen elemente të menaxhimit të integruar të baseneve ujore. Koordinimi në veçanti kërkon:

- Zhvillimi i hartave të rrezikshmërisë nga përmbytjet dhe hartat e rrezikut nga përmbytjet dhe shqyrtimet pasuese;
- Zhvillimi i planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet dhe shqyrtimet pasuese;
- Përfshirja aktive e të gjitha palëve të interesuara për t'u koordinuar, sipas rastit, me

[182] Udhëzues për raportimin, sipas Direktivës së Përmbytjeve (2007/60/KE), Dokumenti i udhëzimit nr. 29. Një përmbledhje e fletëve të raportimit të miratuara nga Strategjia e Zbatimit të Përbashkët të Drejtorëve të Ujit për Direktivën Kuadër të Ujit (2000/60/KE).

përfshirjen aktive të palëve të interesuara sipas Direktivës Kuadër të Ujit.

Raportimi duhet gjithashtu që të marrë parasysh Direktivën INSPIRE 2007/2/KE (infrastruktura e informacionit hapësinor në komunitetin evropian). Frymëzimi bazohet në një numër parimesh të përbashkëta:

- Të dhënat duhet të grumbullohen vetëm një herë dhe ruhen aty ku mund të mbahen në mënyrë më efektive;
- Duhet të kombinohen informatat hapësinore nga burime të ndryshme në Evropë dhe të ndahen me shumë përdorues dhe aplikacione;
- Informacioni duhet të ndërrohet në nivele dhe shkallë të ndryshme;
- Informacioni gjeografik në të gjitha nivelet duhet të jetë i gatshëm dhe transparent;
- Duhet të jetë e lehtë të gjendet informacioni gjeografik dhe se si ai mund të përdoret.

Sigurimi i këtyre të dhënave dhe informacionit do t'i mundësojë Komisionit Evropian të sigurojë që të gjitha rolet administrative të kërkuara nga Direktiva e përmbytjeve janë përmbushur brenda rrethit të basenit ujor ose njësisë tjetër të menaxhimit Të dhënat që mund të përdoren për prezantim në Komisionin Evropian do të ofrohen për publikun përmes *Wise*.

9.5 Dokumenti Burimor për Grupin e Punës për Përmbytjet mbi Menaxhimin e riskut të Përmbytjeve

Udhëzime të mëtejshme mbi aspektin ekonomik të zbatimit të Direktivës së Përmbytjeve jepen në një raport të Grupit Punues F të Strategjisë së Implementimit të Përbashkët për Direktivën Kuadër të Ujit.[183] Ky raport thekson se Direktiva e Përmbytjeve dhe Direktiva Kuadër e Uji t bëjnë referenca eksplicite dhe të nënkuptuara në vlerësimet ekonomike. Zhvillon konceptin e rrezikut si kombinim i rrezikut nga përmbytjet dhe pasojave të përmbytjeve.

Dokumenti nënvizon nevojën që shtetet anëtare të marrin një qasje të integruar ndaj menaxhimit të përmbytjeve. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet përdorimit të sistemeve të parashikimit dhe paralajmërimit të përmbytjeve, bashkëpunimit dhe shkëmbimit të informacionit ndërmjet menaxhimit të ujërave dhe menaxhimit të katastrofave, edhe në një kontekst ndërkombëtar, për përdorimin gjithnjë e më të madh të policave të siguracionit për fatkeqësitë me prime të mbështetura në vlerësimin e rrezikut. Një konkluzion i rëndësishëm i raportit ishte se vlerësimet ekonomike mund të ofronin mekanizma për kompensimin e efekteve ndërkufitare në lidhje me principalin e solidaritetit dhe bashkëpunimi ndërkufitar duhet të mbështetet nga fondet e duhura. Ndikimi i ndryshimeve klimatike mbi këto çështje duhet gjithashtu të vlerësohet.

Paragrafi 18 i në parathënien e Direktivës së Përmbytjeve thekson se "Ekziston një sfidë e rëndësishme për të arritur ekuilibrin midis krijimit të metodologjive që lejojnë një vlerësim të fuqishëm të masave alternative, ndërsa në të njëjtën kohë nuk janë tepër të kushtueshme, teknike ose komplekse për palët e interesuara. Kjo nënkupton që kuadri i vendimit për vlerësimin dhe prioritizimin e masave për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet dhe hartimi i planeve të menaxhimit të rrezikut nga përmbytjet duhet të mbahen relativisht të thjeshta edhe pse ende lejojnë një vlerësim të qëndrueshëm.

Raporti identifikon fazat kryesore në vlerësimin ekonomik të masave për zbutjen e përmbytjeve.

- Ndërtimi i një baze të përshtatshme. Kjo është situata aktuale kundër së cilës mund të krahasohen planet e menaxhimit të reduktimit më të madh të përmbytjeve në të ardhmen.
- Numërimi i humbjeve ekonomike. Duhet të bëhet një vlerësim financiar i ndikimeve të masave të reduktimit të rrezikut nga përmbytjet të cilat gjithashtu duhet të marrin parasysh ndikimet e paprekshme.
- Analiza e ndjeshmërisë dhe pasigurisë. Kjo duhet të përdoret për të identifikuar parametrat kritikë. Ai është një parametër për të cilin një ndryshim i vogël në vlerën e tij ndikon relativisht në performancën e një mase apo në vetë planin e menaxhimit të përmbytjeve
- Pasojat e përmbytjeve në klasifikim. Direktiva e përmbytjeve kërkon vlerësimin për llojet e ndryshme të ndikimit: ekonomike, sociale, mjedisore dhe kulturore.
- Të dhënat e rrezikut nga përmbytja. Të dhënat e rrezikut nga përmbytjet mund të modelohen me anë të modelimit hidrologjik dhe hidraulik ose

[183] Grupi Punues i Përmbytjeve (CIS). Dokumenti i Burimeve për Menaxhimin e Rrezikut nga Përmbytjet, Ekonomi dhe mbështetje për vendimmarrjen, tetor 2012. Grupi punues F i Strategjisë së Zbatimit të Përbashkët për Direktivën Kuadër të Ujit.

mund të bazohen në vëzhgime. Analiza kosto-përfitim është e nevojshme të merren në konsideratë pasojat e një numri të ngjarjeve të përmbytjeve me frekuenca të ndryshme të ndodhjes.

Masat për reduktimin e rrezikut nga përmbytjet mund të konsiderohen nën titujt vijues:

- Nuk ka veprim
- Parandalimi: Shmangia, largimi ose zhvendosja, reduktimi, parandalimi.
- Mbrojtja: Menaxhimi i përmbytjeve natyrore/menaxhimi i shkarkimeve dhe ujërave të mbledhura, rregullimi i prurjes së ujit, punime të rrjetit të kanaleve, bregdetit dhe rrafshit të përmbytjes, menaxhimi i ujërave sipërfaqësorë, mbrojtje të tjera.
- Gatishmëria: Parashikimi dhe paralajmërimi i përmbytjes, Planifikimi i reagimit të ngjarjeve të emergjencës, Planifikimi i emergjencave, Ndërgjegjësimi i publikut dhe gatishmëria, Përgatitjet e tjera.
- Rikuperimi dhe Rishikimi: Rikuperimi individual dhe shoqëror, Rimëkëmbja e mjedisit, të tjera rikuperime dhe rishikime.

Të gjitha këto duhet të çojnë në analizën kosto-përfitim. Raporti argumenton se analiza kosto përfitim siç përdoret në ekonominë e mirëqenies përshtatet më së miri për të krahasuar alternativa krejtësisht të ndryshme; Kostot dhe përfitimet e shprehura në të njëjtën njësi: paratë. Nisur nga kjo, shpesh ka kundërshtim ndaj përdorimit të analizës kosto-përfitim, duke qenë se është e vështirë të shprehen efekte të caktuara në terma monetarë. Mund të duhet të merret në konsideratë qasje alternative si analiza kosto efektive, analiza me shumë kritere dhe analiza kosto-përfitim e zgjeruar.

9.6 Reagimi ndaj emergjencave

Një përmbledhje e përgjithshme e situatës së reagimit ndaj emergjencave në Shqipëri jepet nga "Udhëzuesi – Mbrojtja Civile" e cila është pjesë e Drejtorisë për "Ndihmën Humanitare dhe Drejtorinë e Mbrojtjes Civile" të Komisionit Evropian[184].

Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile është pjesë e Ministrisë së Mbrojtjes. U themelua sipas ligjit Shqiptar nr. 45/2019, "Për mbrojtjen civile", dhe udhëhiqet nga Plani Kombëtar i Emergjencave Civile Kombëtare i datës 3 dhjetor 2004. Në përmbledhje, qëllimet e këtij ligji janë:

- Parandalimi, zbutja dhe korrigjimi i çdo dëmtimi të shkaktuar ndaj njerëzve, kafshëve, pronës, trashëgimisë kulturore dhe mjedisit nga rastet e emergjencës;
- Sigurimi i kushteve për institucionet publike, njësitë ekonomike dhe popullsinë për transferimin nga kushtet e zakonshme të jetesës dhe të punës në një situatë emergjente me humbje më të vogla të mundshme, ruajtjen e rendit, ruajtjen e jetës njerëzore, kafshëve, pasurisë, trashëgimisë kulturore dhe mjedisit kundrejt efekteve të një emergjence;
- Garantimi i përdorimit të burimeve shtetërore të disponueshme për të ruajtur sigurinë publike, për të ruajtur vazhdimësinë e ekonomisë kombëtare, për të lokalizuar zonat e emergjencës dhe për të lehtësuar efektet e tyre.

"Në nivelin e tij më të lartë Këshilli i Ministrave udhëheq dhe drejton sistemin nacional të menaxhimit të emergjencave civile në Shqipëri. Ai miraton dhe zbaton strategjitë, politikat dhe programet e duhura që synojnë parandalimin, zbutjen, përgatitjen dhe përballimin e situatave të emergjencave civile. Në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, instrumentet e tjera ligjore, marrëveshjet dhe konventat ndërkombëtare, ai miraton politikat dhe fondet e përshtatshme për forcimin e sistemit të mbrojtjes kundër ngjarjeve që kërcënojnë jetën, pronën, trashëgiminë kulturore dhe mjedisin jetësor."

Nga ky përshkrim, është e qartë se reagimi ndaj përmbytjeve në një nga llojet e emergjencave civile do të jepet nga Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile. Shqipëria është e ekspozuar ndaj një numri të konsiderueshëm të fatkeqësive natyrore dhe atyre të shkaktuara nga njeriu. Rreziku më i madh i fatkeqësive natyrore vjen nga tërmetet, por kohët e fundit, përmbytjet, rrëshqitjet e dheut (shpesh shkaktuar nga shiu i madh që shkakton edhe përmbytje) dhe emergjencat dimërore edhe pse me ndikim më të ulët, kanë qenë më të dukshme. Gjithashtu, është e rëndësishme të merret në konsideratë mbrojtja e burimeve ujore (sipërfaqësore dhe nëntokësore) si rezultat i përmbytjeve në mënyrë që të garantohet cilësia e ujit të pijshëm dhe kështu mbrojtja e shëndetit të popullatave të pambrojtura nga sëmundjet si pasojë e ndotjes së ujit. Faktorë të tillë si situata ekonomike, infrastruktura dhe mjetet e dëmtuara të komunikimit, migrimi masiv, fluksi i madh i

[184] http://ipacivilprotection.eu/albania.html.

ndërtimit dhe faktorë të tjerë që lidhen me keqpërdorimin e pyjeve, burimeve natyrore të ujit dhe ndotjen e mjedisit, rrisin vulnerabilitetin e popullsisë dhe ekonomisë në përgjithësi.

Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile është organi më i lartë që trajton emergjencat civile. Përgjegjësitë fillojnë në nivelin lokal ose të Bashkisë. Kryetari i Bashkisë është përgjegjës për planifikimin dhe përballjen me emergjencat civile në bashkinë përkatëse. Niveli tjetër i lartë është ai i Qarkut (Rajonit); në këtë nivel, Prefekti është përgjegjës për planifikimin dhe përballjen më emergjencat civile në qarkun përkatës. Gjithashtu, Ministritë e linjës planifikojë dhe përballen me emergjencat civile sipas fushave e tyre të përgjegjësisë. Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile nëpërmjet Qendrës Kombëtare Operacionale të Emergjencave Civile ka lidhje të drejtpërdrejta me forcat operacionale dhe palët e tjera të interesit duke përfshirë ato të ngritura në nivel qarku.

Nëse përcaktohet se burimet dhe aftësitë kombëtare nuk janë në gjendje të reagojnë plotësisht në një rast emergjence, ekzistojnë procedura të përcaktuara për të kërkuar ndihmë ndërkombëtare. Ndihma mund të marrë formën e kontributeve financiare, donacioneve (ushqim, çadra, batanije, pajisje mjekësore etj.), ose shërbime të specializuara (ekipet e kërkim-shpëtimit). Asistim në koordinimin e ndihmës ndërkombëtare mund të kërkohet nga Kombet e Bashkuara, strukturat e BE-së, NATO apo vende të tjera. Në rastin e ndihmës ndërkombëtare emergjente, Drejtoria e Situatave Emergjente punon ngushtë me Doganat, Emigracionin, Karantinën dhe shërbimet kufitare për të lehtësuar hyrjen e personelit, pajisjeve dhe Furnizimeve.

Shqipëria është palë në marrëveshjet ndërkombëtare për gatishmërinë ndaj dhe përballimin e katastrofave.

Përveç Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile, organizata të tjera me një rol të përcaktuar përfshijnë IGJEUM (Instituti i Gjeologjisë, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit), veçanërisht në lidhje me përmbytjet, si dhe Kryqin e Kuq.

Forcat kryesore operacionale, të cilat mund të përgjigjen në një rast përmbytjeje (ose lloj tjetër emergjence) përfshijnë:

- Forcat e Armatosura;
- Drejtoria e Mbrojtjes dhe Shpëtimit nga Zjarri (DMSHZ);
- Shërbimi i ambulancës;
- Policia e Shtetit dhe njësitë e tjera të Policisë;
- Drejtoria e Përgjithshme e Rezervave Shtetërore.

Një shembull i kohëve të fundit për zbatimin e përgjigjes së qeverisë ndaj përmbytjeve erdhi pas përmbytjeve të nëntorit 2016, të cilat u shkaktuan nga një kombinim i reshjeve të dendura dhe i dëborës. Një paralajmërim përmbytjesh u lëshua nga IGJEUM. Duke reaguar ndaj paralajmërimit të përmbytjes, Ministria e Brendshme urdhëroi krijimin e disa "selive emergjente" në të gjithë vendin, policia, Kryqi i Kuq dhe ekipet e tjera emergjente u vendosën në gatishmëri dhe kryetarët e komunave u urdhëruan të shmangin rreziqet duke përfshirë mbylljen e shkollave. Përmbytjet prekën 4,500 njerëz, 1,000 hektarë tokë dhe 1,500 ndërtesa.

9.7 Analiza e mangësive

Një studim i botuar në 2014[185]i menaxhuar nga Banka Evropiane për Investime, raportoi se "Implementimi i DP-së mbetet në një fazë të hershme", dhe se zbatimi i plotë ishte planifikuar për vitin 2020. Raporti përcaktoi hapat kryesorë të ciklit të menaxhimit të përmbytjeve:

- Zbutja. Parandalimi i emergjencave të ardhshme ose minimizimi i efekteve të tyre.
- Përgatitja. Përgatitja për të trajtuar përmbytjet e mundshme.
- Reagimi. Përballimi në mënyrë të sigurt i katastrofave të përmbytjeve.
- Rikuperimi. Rikuperimi pas një emergjence
- Gjendja e atëhershme në Shqipëri u përmblodh në Tabelën 9.7 më poshtë.

[185] Situata aktuale e menaxhimit të përmbytjeve në Ballkanin Perëndimor, Dhjetor 2014, Kuadri i Investimeve në Ballkanin Perëndimor (WBIF), Asistenca Teknike e Projekteve Infrastrukturore 4 (IPF 4).

Tabela 9.7: Statusi i zbatimit të Direktivës së Përmbytjeve në Shqipëri

Niveli i Zbatimit	Data e Parashikuar
Përgatitja e hartave të rrezikshmërisë nga përmbytjet (HRP) dhe hartat e rrezikut (neni 5)	2018
Vendosja e objektivave të përshtatshme për menaxhimin e rreziqeve nga përmbytjet (neni 7)	2018
Vendosja e objektivave të përshtatshme për menaxhimin e rreziqeve nga përmbytjet (neni 7)	2015
Krijimi i hapave të përshtatshëm për koordinimin e zbatimit të Direktivës 2007/60/KE dhe Direktiva 2000/60/EG (Neni 9)	2014
Publikimi i PRA-së, HRP-së, planet e FRM-së që i vënë ato në dispozicion të Institucioneve (neni 10)	2020
Zbatimi i plotë	2021

Një analizë e ndryshimeve për vendet e Ballkanit Perëndimor, gjithashtu brenda kuadrit të investimeve për Ballkanin Perëndimor, u botua në vitin 2015.[186] Raporti njeh topografinë specifike të rajonit, e cila:

"shpesh karakterizohet nga shpate të pjerrëta me vegjetacion të ulët, herë pas here me shtretër të ngushtë të lumenjve dhe basene relativisht të mëdhenj. Brezi jugor i bregut të Adriatikut (zakonisht në Shqipëri) përbëhet nga ultësira fluviale. Sipërfaqet e mëdha dhe variacionet ekstreme në terren dhe në rrjetin e lumit, nënkuptojnë që zona të mëdha në rajon, në një shkallë të ndryshme, janë të prirura për përmbytje."

Referuar historikut Organizativ, ato deklarojnë:

"Historiku Organizativ i menaxhimit të përmbytjeve në Shqipëri dhe struktura pasqyron kërkesat e DKU-së dhe DP-së. Megjithatë, funksionimi i organizatës është problematik për shkak të disa mbivendosjeve në përgjegjësitë. Për shembull, planifikimi i përdorimit të tokës është shqetësim i ministrive: Ministria e Bujqësisë Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave (MBZHRAU), Ministria e Mjedisit (MM) Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit, Ministria e Brendshme (MB), si dhe prefekturat dhe komunat (nën MB). Instituti Hidrometeorologjik është i lidhur me Ministrinë e Arsimit dhe funksionimi i digave është nën përgjegjësinë e Ministrisë së Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjisë. Fragmentimi i përgjegjësive çon në përdorim joefikas të burimeve dhe rënien e efikasitetit të përgjithshëm të sistemit të menaxhimit të përmbytjeve."

Raporti përcaktoi një plan udhërrëfyes për zbatimin e DKU-së për vendet e Ballkanit Perëndimor, përfshirë Shqipërinë. Pesë hapat e tij janë:

- Vendet duhet të zhvillojnë dhe miratojnë planin dhe programin e zbatimit të DP-së.
- Vendet duhet të përshpejtojnë transpozimin e legjislacionit të BE-së Përveç transpozimit të plotë të DP dhe DKU, duhet të zhvillohen akte nënligjore dhe dekrete të detajuara, aneksuar me planifikim të rinovuar, standarde të projektimit dhe ndërtimit. Këto duhet të jenë në përputhje me parametrat institucionalë specifikë për vendin dhe kuadrin e përgjithshëm të menaxhimit të rrezikut nga fatkeqësitë dhe duhet të marrin në konsideratë ndikimet e parashikueshme të ndryshimeve klimatike.
- Vendet duhet të ndërmarrin hapa për të përfshirë çështjet e menaxhimit të përmbytjeve në të gjitha procedurat e tjera sektoriale, siç janë urbanizimi, strehimi urban dhe rural, bujqësia ose menaxhimi i digave. Theks i veçantë duhet t'i kushtohet përdorimit të tokës në zonat e përmbytjeve, menaxhimit të ujërave të ndotura dhe mbeturinave, si dhe ndryshimeve klimatike. Forcimi i zbatimit të legjislacionit është një çështje kyçe në përgjithësi, por edhe sa i përket përdorimit të tokës dhe çështjeve pronësore.
- Direktiva e përmbytjeve është një direktivë e butë dhe për këtë arsye është e domosdoshme që aktivitetet institucionale dhe të planifikimit të jenë në vend para zbatimit të saj. Zbatimi i Direktivës duhet të përshpejtohet dhe strukturat organizative duhet të rehabilitohen dhe të rafinohen dhe organizatat ekzistuese të menaxhimit duhet të përgatiten për zbatimin e Direktivës. Forcimi i strukturave organizative duhet të kryhet sa më shpejtë jetë e mundur.
- Përgatitja e vlerësimit të rrezikut nga përmbytjet, vlerësimi i rrezikut nga përmbytjet

[186] Parandalimi i përmbytjes dhe analiza e mangësive të menaxhimit dhe vlerësimi i nevojave në kontekst të zbatimit të Direktivës së Përmbytjeve të BE-së. Shtator 2015. Korniza e Investimeve të Ballkanit Perëndimor (WBIF), Projekti i Infrastrukturës 4 (IPF 4).

dhe planet e menaxhimit të përmbytjeve janë pikat kryesore të DP.

Raporti veçon një numër projektesh të lidhura me përmbytjet për Shqipërinë. Këto përfshijnë mbrojtjen nga përmbytjet në basenin ujor Drin–Bunë në zonën e Shkodrës, që llogaritet të kushtojë €63,000,000.

Sa i përket strategjisë dhe institucioneve që kanë të bëjnë me menaxhimin e përmbytjeve, vlerësimi i tyre i përgjithshëm është që kërkesat themelore janë përmbushur por nevojitet detajimi i mëtejshëm i detyrave. Ata komentojnë se është ngritur kuadri institucional, me një bashkërendim të fuqishëm qendror nën zyrën e Kryeministrit. Ekziston një strategji kombëtare për menaxhimin e ujërave me kapitujt për menaxhimin e përmbytjeve.

Në kohën e shkrimit të raportit ata vlerësuan se kalimi në kuadrin ligjor në përputhje me Direktivën e Përmbytjeve zbatohet ose është në përgatitje e sipër. Ligji për Ujin ka kapituj mbi Menaxhimin e Përmbytjeve, por legjislacioni tjetër lidhur me përmbytjet është më pak i zhvilluar. Tabela e mëposhtme përmbledh statusin e zbatimit.

Tabela 9.8: Statusi i zbatimit të historikut institucional në lidhje me Direktivën e Përmbytjeve në Shqipëri

Hapat kryesorë në procesin e zbatimit	Në progres	Të zhvillohen
Kuadri ligjor	+	
Kuadri organizativ i efektshëm	+	
Sistemi i mjaftueshëm paralajmërues i hershëm		+
Sistemi i mjaftueshëm i monitorimit		+
Vlerësimi i Parakohshëm i Rrezikut nga përmbytjet		+
Hartat e Rrezikshmërisë nga Përmbytjet		+
Hartat e Rrezikut nga Përmbytjet		+
Planet e Menaxhimit të Përmbytjeve		+

Studimi më i fundit i publikuar i Statusit të Direktivës së Përmbytjeve ishte ai i referuar më lart. Ndërsa, në mënyrë specifike një analizë e mangësive tregoi se situata siç përshkruhet në raportet e mëparshme nuk ka përparuar dukshëm.

9.8 Ndryshimet klimatike

Ekzistojnë dy organe kryesore ndërkombëtare të lidhura me ndryshimet klimatike. Konventa Kuadër e Kombeve të Bashkuara mbi Ndryshimet Klimatike (UNFCCC); ky organ u krijua në vitin 1992 në kuadër të Kombeve të Bashkuara. Organi i dytë është Paneli Ndërqeveritar për Ndryshimet Klimatike (PNNK), i themeluar në vitin 1988 nga dy Organizata të Kombeve të Bashkuara, Organizata Botërore Meteorologjike dhe Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin. Funksioni i tij është të vlerësojë "informacionin shkencor, teknik dhe socio-ekonomik të rëndësishëm për të kuptuar rrezikun e ndryshimeve klimatike të shkaktuara nga njeriu.

Shkurtimisht, UNFCCC është organi që koordinon veprimet në nivel qeveritar për të luftuar ndikimin e ndryshimeve klimatike. Roli i PNNK-së është të vlerësojë informacionin shkencor, teknik dhe socio-ekonomik të rëndësishëm për të kuptuar rrezikun e ndryshimeve klimatike të shkaktuara nga njeriu dhe efektivitetin e masave për të luftuar rrezikun.

Brenda kontekstit të UNFCCC-së, vendet duhet të dorëzojnë Komunikatat Kombëtare. Këto përshkruajnë kontributin e vendit në ndryshimet klimatike dhe përgjigjen e tyre ndaj sfidave që paraqiten.

Një projekt dokument i UNDP lidhur me Komunikatën e Tretë Kombëtare përmbledh progresin në raportimin e ndryshimeve klimatike[187]. Shqipëria e paraqiti Komunikatën e saj Kombëtare Fillestare në vitin 2002. Kjo përfshinte një inventar të gazit serë dhe një përmbledhje të shtatë sektorëve kryesor ë të emetimit të gazrave serë: energjia, proceset industriale, bujqësia dhe blegtoria, ndryshimi i përdorimit të

[187] UNDP, Shteti: Shqipëria, Kontributi i tretë kombëtar në UNFCCC. Project Document. albania_tnc_prodoc_signed_and_dated-2.pdf

tokës dhe pylltaria, mbetjet, tretësit dhe përdorimi ndërkombëtar nga anijet dhe avionët. Komunikata e dytë Kombëtare u paraqit në 2009. Komunikata e tretë, dhe e fundit, kombëtare u paraqit në vitin 2016.

Komunikata e tretë kombëtare (KTK)[188] paraqet një inventar të përditësuar për gazrat serrë, të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë, si dhe burimet kryesore. Klima e Shqipërisë është e ndarë në katër zona: Zona fushore mesdhetare, zona kodrinore mesdhetare, zona mesdhetare para malore dhe zona malore mesdhetare. Studimi për KTK u përqendrua në zonën fushore të Mesdheut, e cila përfshin kryeqytetin, Tiranën dhe zonën bregdetare. Raporti arsyetoi zgjedhjen e zonës bregdetare, pasi një studim më i hershëm i UNDP-GEF për Drin–Bunën[189] e identifikoi deltën e këtij sistemi lumor si "kritikisht të pambrojtur".

Analiza e temperaturave të vërejtura sugjeroi se temperatura mesatare kishte rënë në periudhën 1971-2000 dhe pas kësaj ishte rritur. Në periudhën e mëvonshme, numri i ditëve me temperaturë më të lartë se 35°C ishte rritur gjithashtu. Ka dëshmi të rritjes së reshjeve si vjetore ashtu edhe të përditshme në vitet e fundit, por trendi është raportuar si më pak i qartë se sa për temperaturën. Raporti thekson se përmbytja është një formë e madhe e fatkeqësive natyrore e përjetuar në Shqipëri.

Skenarët e ndryshimeve klimatike të paraqitura bazohen në Raportin Special mbi Skenarët e Emetimeve (RSSE) siç paraqitet në Raportin e Katërt të Vlerësimit të PKKN-së të vitit 2007.

Tabela 9.9 tregon rritjen e parashikuar të temperaturës.

Tabela 9.9: Projeksionet e ndryshimit të temperaturës (° C) për horizonte të ndryshme kohore lidhur me vitin 1990 (modeli mesatar)

Vite	2030	2050	2080	2100
Vjetore	1.0 (0.7 deri 1.2)	1.7 (13 deri 2.2)	2.8 (2.0 deri 3.5)	3.2 (2.4 deri 4.1)
Dimër	0.8 (0.7 deri 0.9)	1.2 (1.0 deri 1.4)	2.8 (1.7 deri 2.3)	2.4 (1.9 deri 2.7)
Pranverë	1.0 (0.8 deri 1.12)	1.5 (1.3 deri 1.8)	2.6 (2.2 deri 3.0)	3.1 (2.6 deri 3.6)
Verë	1.6 (0.5 deri 1.8)	2.5 (2.1 deri 2.8)	4.3 (3.8 deri 4.9)	5.3 (4.6 deri 6.0)
Vjeshtë	1.0 (1.0 deri 1.1)	1.6 (1.5 deri 1.8)	2.8 (2.7 deri 3.0)	3.5 (3.2 deri 3.7)

Ajo që është e rëndësishme është se rritjet më të mëdha priten gjatë verës. Një pasojë e kësaj do të jetë kërkesa për ujë për ujitje. Një pasojë e dytë do të jetë rritja e frekuencës dhe intensitetit të stuhive të verës. Rritja e temperaturës në pranverë do të ketë një ndikim në përmbytjet, pasi shumë vërshime janë kombinim i reshjeve dhe i borës.

Tabela 9.10 tregon ndryshimin e parashikuar të reshjeve, i cili zbulon në përgjithësi se reshjet pritet të ulen në të gjitha stinët gjatë shekullit të ardhshëm.

Tabela 9.10: Parashikimet e ndryshimeve të reshjeve (%) për horizonte të ndryshme kohore lidhur me vitin 1990

Vite	2030	2050	2080	2100
Vjetore	3.84 (-35.4 deri 27.7)	-8.46 (-56.0 deri 47.4)	-14.37 (-78.6 deri 81.1)	-18.13 (-89.7 deri 94.9)
Dimër	-5.96 (-15.9 deri 4.0)	-10 (-27.9 deri 7.7)	-14.3 (-44.6 deri 16.1)	-18.1 (-55.8 deri 19.6)
Pranverë	-2.45 (-11.9 deri 7.0)	-7.26 (-25.3 deri 10.75)	-14.26 (-45.1 deri 16.6	-17.7 (-55.3 deri 19.8)
Verë	-10.4 (-12.8 deri -7.9)	-19.7 (-24.1 deri -15.3)	-41.9 (-49.2 deri -34.5)	-50.4 (-59.4 deri -41.3)
Vjeshtë	0.5 (-10.1 deri 11.1)	-2.5 (-21.3 deri 16.3)	-6.9 (-38.1 deri 25.2)	-9.5 (-48.1 deri 29.1)

[188] Komunikata e tretë Kombëtare e Republikës së Shqipërisë sipas Konventës Kuadër të Kombeve të Bashkuara mbi Ndryshimet Klimatike, 2016.

[189] Përshtatja me Ndryshimet Klimatike në Deltën e lumit Drini Mati dhe më tej. Dokument i Politikës. MBZHR, 2013.

Të dhënat kombëtare gjithashtu paraqesin reshjet 24-orëshe për periudha të ndryshme të kthimit, por nuk e paraqesin këtë si një ndryshim në lidhje me kushtet aktuale. Megjithatë, theksojnë se "edhe pse numri i ngjarjeve ekstreme të reshjeve mund të pritet të rritet në aspektin e madhësisë dhe frekuencës, në përgjithësi nivelet e reduktuara të reshjeve do të çojnë gjithashtu në një rritje të numrit të ditëve të njëpasnjëshme pa reshje (thatësi)".

Një kufizim i Kontributit Kombëtar është që bazohet kryesisht në parashikimet e paraqitura në Raportin e Vlerësimit të vitit 2007. Raporti më i fundit i vlerësimit i PKKN-së u publikua në vitin 2013 dhe zëvendësoi skenarët e SRES me Shtigje Përqendrimi Përfaqësuese (RCP). Këto janë përmendur shkurtimisht në një shtojcë të Kontributit të Tretë Kombëtar.

Një analizë e kryer në kuadër të këtij projekti identifikoi katër modele klimatike si përfaqësues të rajonit të Ballkanit. Këto ishin:

- CNRM-CM5. Qendra Kombëtare për Hulumtime Meteorologjike, Francë
- EC-EARTH. Qendra Evropiane për Parashikimin e Motit të Mesëm
- HadGEM2-ES, Zyra Meteorologjike, Mbretëria e Bashkuar.
- MPI-ESM-MR, Max-Planck-Institut für Meteorologie, Gjermani.

Parashikimet e reshjeve u shkarkuan për të katër modelet. Analiza të mëtejshme të prodhimit të modeluar u përqendrua në reshjet dhe arriti në përfundimin se modeli CNRM e përfaqësonte më mirë atë, edhe pse jo dukshëm më i saktë se modelet e tjera.

Si pjesë e ushtrimit të përgjithshëm me përdorimin e modeleve klimatike të koordinuara nga PKKN, u krijua një studim i veçantë i Ekipit të Ekspertëve për Zbulimin dhe Indeksin e Ndryshimeve Klimatike (ETCCDI). Ky ekip nxori parashikime mbi ngjarjet ekstreme të motit nga modelet klimatike, prodhimi i të cilëve u përdor për të informuar raportin e vlerësimit të PKKN-së për vitin 2013. Ndër parametrat që ata analizuan ishin sasitë maksimale të reshjeve në çdo vit deri në 2100. Nga të katër modelet e përmendura më lart një prej tyre, EC-EARTH, nuk kontribuoi në këtë studim suplementar. Të dhënat për këtë parametër për tri modelet e mbetura u shkarkuan nga faqja e internetit Climate Explorer e Shërbimit Meteorologjik të Holandës.

Grafiku i mëposhtëm bazohet në qelizat e modelit, të cilat përafrohen me sipërfaqen e basenit ujor Drin–Bunë. Megjithatë, duke pasur parasysh se qelizat model zakonisht mbulojnë një sipërfaqe prej 100 * 50 atëherë ato përfaqësojnë një zonë që shpesh shtrihet përtej basenit.

Kolona e parë tregon ndryshimin e përqindjes në reshjet maksimale mesatare vjetore 2020 deri 2100 në krahasim me periudhën 1990-2020. Kolona e dytë tregon rritjen e reshjeve 1 në 25-vjeçare për periudhën. Kjo merr parasysh devijimin mesatar dhe standard.

Tabela 9.11: Modelimi i reshjeve në basenin ujor Drin–Bunë

Modeli	Baseni Ujor Drin–Bunë	
	Ndryshimi në reshjet maksimale mesatare ditore (%)	Ndryshimi në reshjet 1 në 25-vjeçare (%)
CNRM	3.9	21.3
HadGem	1.2	-7.0
MPI	6.6	9.2

Konkluzioni i parë është se përmbytja mesatare do të rritet paksa. Megjithatë, reshjet e furishme do

të jenë më të ndryshueshme dhe si pasojë disa vite do të kenë përmbytje më të vogla nga e kaluara, por të tjerët do të kenë përmbytje më të mëdha.

Duhet të theksohet se këto parashikime marrin parasysh vetëm ndikimin e ndryshimeve klimatike. Faktorë të tjerë, si për shembull shpyllëzimi ose urbanizimi në rritje do të kenë gjithashtu ndikim.

9.9 Masat e rekomanduara në Projekte të Mëparshme

9.9.1 Masat legjislative dhe institucionale

Analiza e ndryshimit e cila krahason situatën legjislative në lidhje me përmbytjet[132] në Shqipëri me kërkesat e Direktivës së Përmbytjeve të BE-së tregon se është bërë përparim i mirë. Megjithatë ka mangësi në lidhje me kuadrin institucional të kërkuar sipas Direktivës së Përmbytjeve.

9.9.2 Korniza efikase organizative

Struktura organizative e themeluar korrespondon me kërkesat e Direktivave. Megjithatë, ekziston ende nevoja për të forcuar organizatat e krijuara për të mundësuar që të përmbushin detyrimet e tyre. Kjo situatë nuk është një situatë që lidhet specifikisht vetëm me përmbytjet, por zbatohet në Direktivën e Ujit dhe direktivave të tjera që lidhen me menaxhimin e ujit. Përderisa struktura e propozuar përputhet me kërkesat e Direktivës së Ujit, mund të konsiderohet se ka shpërfillur disa aspekte specifike të hidrogjeologjisë dhe të hidrogeologjisë së Shqipërisë. Për shembull, një krahasim i gjashtë rajoneve të basenit të lumejve të propozuara në Shqipëri tregon se ato do të ishin të krahasueshme me rajonet më të vogla të baseneve në Bashkimin Evropian dhe një përdorim më i mirë i burimeve të pakta mund të kërkojë që shumë detyra të kryen në nivel kombëtar.

9.9.3 Sistemi i mjaftueshëm i monitorimit

Në raportet e analizuara për këtë pjesë të përmbytjeve nuk ka pothuajse asnjë informacion sasior mbi nivelet e ujit ose rrjedhjet e lumenjve në lidhje me përmbytjet e fundit. (Megjithëse një informacion i tillë është i disponueshëm për përmbytjet e viteve 1962 – 1963). Pa matje të tilla, është e vështirë të lidhen përshkrimet e përmbytjeve në raportet e mediave me një analizë sasiore të frekuencës së përmbytjeve. Kjo nga ana tjetër do të thotë që një analizë ekonomike e masave për të zvogëluar ndikimin e përmbytjeve nuk mund të përfundojë në një nivel saktësie të pranueshëm. Si prioritet, stacionet e matjes së nivelit të ujit duhet të instalohen në pikat kritike të sistemit të lumenjve kryesorë brenda Shqipërisë. Vendndodhja e përshtatshme do të përfshinte: në rrjedhën e sipërme të zonave të ulëta ose zonat e ujitjes, në degët kryesore, degët e zgjedhura dhe në rrjedhat e disa lumenjve. Një rrjet i tillë ka vepruar në të kaluarën dhe vendet e stacioneve të reja duhet të korrespondojnë, aty ku është e mundur, me vendet e stacioneve të mëparshme; Kjo do të mundësonte një analizë të ndikimit të ndryshimeve klimaterike ose të aktiviteteve njerëzore në basenet e ujore.

Stacionet e nivelit të ujit duhet të kalibrohen në mënyrë që ato gjithashtu të sigurojnë matje të rrjedhjes së lumit.

Aktualisht rrjeti meteorologjik është në varësi të Ministrisë së Arsimit. Pa marrë parasysh se cila ministri bëhet përgjegjëse për matjen e rrjedhjes, ajo duhet të punojë ngushtë me ata që veprojnë në rrjetin meteorologjik.

Derisa të krijohet një rrjet i përshtatshëm matës, nuk mund të vazhdojnë aktivitetet e tjera si parashikimi i përmbytjeve, planifikimi i burimeve ujore dhe vendosja e kritereve për cilësinë e ujit.

9.9.4 Sistemi i përshtatshëm i paralajmërimit të hershëm

Aktualisht paralajmërimi i përmbytjeve bazohet kryesisht në parashikimet e motit. Me përjashtim të sistemit Drin–Bunë, lumenjtë në Shqipëri janë rreth 100 km nga burimi deri në det dhe për shumicën e gjatësisë së tyre janë të pjerrëta. Kjo do të thotë se koha e plotë (koha mes fillimit të stuhisë deri në kulmin e një përmbytjeje) është në rendin prej 5–10 orësh. Si pasojë, një sistem i paralajmërimit të hershëm të përmbytjeve do të kërkonte një rrjet të stacioneve klimaterike dhe të reshjeve, për llogaritjen paraprake të rrezikut potencial të përmbytjes në fillim të një stuhie dhe një rrjeti stacionesh monitorimi të nivelit të ujit, për të rritur saktësinë e parashikimit duke qenë se stuhia dhe përmbytjet përparojnë. Rrjeti do të kërkonte transmetim të shpejtë të të dhënave dhe një model matematikor për të prodhuar parashikime të niveleve. E gjithë kjo do të kërkonte një organizim institucional i cili do të kishte mjetet dhe autoritetin për të evakuuar njerëzit në rrezik ose të mbyllë rrugët e rrezikuara nga përmbytjet.

9.9.5 Vlerësimi paraprak i rrezikut nga përmbytjet

Raportet e përmbytjeve të kaluara në Shqipëri merren kryesisht nga burimet e mediave dhe japin pak detaje të kushteve meteorologjike që çojnë në përmbytje, shkallën e ngritjes së lumenjve dhe si përmbytja zhvendoset jashtë brigjeve të lumenjve në zonën e dëmtuar. Megjithatë, informacioni ekzistues i shoqëruar me anketat në terren të zonave të cilat njihen se preken, do të siguronte një bazë të vlefshme për një vlerësim fillestar të rrezikut të përmbytjeve. Kur njerëzit kanë hasur raste përmbytjeje, ata shpesh janë në gjendje të identifikojnë pikat specifike që ka arritur përmbytja.

9.9.6 Hartat e rrezikshmërisë së përmbytjeve

Hartat që tregojnë rrezikshmërinë e përmbytjeve janë përcaktuar si "harta për të treguar zonën gjeografike që mund të përmbytet" sipas skenarëve të ndryshëm' (Direktiva e Ujit, neni 6.3). Vlerësimi paraprak i rrezikut nga përmbytjet do të identifikonte zonat që janë përmbytur në të kaluarën. Ky informacion i shoqëruar me sondazhe topografike mund të mundësojë hartëzimin e hartave të përmbytjeve të kaluara.

Hartëzimi duhet të marrë parasysh karakteristikat specifike për çdo ujëmbledhës. Për shembull, digat e mëdha dhe modeli i tyre i mbushjes dhe çlirimit të ujit mund të ndryshojnë frekuencën dhe ashpërsinë e përmbytjeve. Disa prej digave të ujitjes njihen të jenë në kushte të këqija; Duhet të vlerësohet rreziku që i shkaktohet popullsisë nga dëmtimi i digës dhe pasojat e një thyerje të digës në zonat e rrjedhës.

Shumë zona rezidenciale dhe industriale kanë argjinaturë për mbrojtjen nga përmbytjet. Gjendja aktuale e këtyre strukturave duhet të analizohet.

Një vlerësim që mbulon pikat e sipërpërmendura do të ishte ende shumë paraprak. Sipas Direktivës, hartografia duhet të lidhë shkallën e përmbytjeve me frekuencat e njohura të përhapjes; pa të dhëna afatgjata të niveleve të ujit kjo nuk është e mundur.

9.9.7 Hartat e rrezikut nga përmbytjet

Hartat e rrezikut nga përmbytjet duhet të tregojnë "pasojat e mundshme negative të skenarëve të përmbytjeve të identifikuar në hartat e rrezikut nga përmbytjet" (Direktiva e Ujit, Neni 6.5). Sikurse me hartëzimin e rrezikut nga përmbytjet, një vlerësim fillestar mund të zhvillohet bazuar në përshkrimet e përmbytjeve të së kaluarës. Ky hartograf duhet të identifikojë vendndodhjet me vulnerabilitet të lartë, si spitalet, shkollat, rrugët kryesore, komplekset industriale etj. Për një hartë më të plotë do të nevojiten të dhëna hidrologjike dhe meteorologjike shtesë.

Një tjetër kufizim i mundshëm në përdorimin e të dhënave të përmbytjeve gjatë dekadave të fundit si një udhëzues është se nuk mund të merren parasysh ndryshimet në basenet e lumenjve. Për shembull, zonat e ndërtuara rishtazi, mund të çojnë në situate më të ndërlikuara, ose ndërtimi i një rruge të re mund të ndryshojë shtigjet e rrjedhës në rrafshin e përmbytjes. Kur të dhënat e rrjedhës kanë qenë të disponueshme për disa vite, atëherë, në të ardhmen, do të jetë e nevojshme të kalibrohet një model i detajuar hidraulik i lumit dhe zonave përreth të cilat janë përmbytur ose mund të përmbyten. Një model i tillë mund të përdorë si pikënisje modelin hidrologjik të Drin–Bunës dhe lumenjve të Drin–Bunës të zhvilluara si një komponent i këtij projekti.

9.10 Rekomandime specifike për basenin ujor Drin–Bunë

Një studim i madh i përmbytjeve në basenin e poshtëm të Drinit dhe Bunës u përfundua në vitin 2012[190]. Deri më sot, ky është studimi më i plotë, 224 faqe, i përmbytjeve në atë basen. Studimi e konsideron zonën si rrjedhë e poshtme e liqenit të Shkodrës në Bunë dhe në rrjedhën e poshtme të rezervuarit të Vau i Dejës në det. Ai përfshin zona me ujitje intensive dhe kanale të ndërlidhura.

Studimi është iniciuar pas përmbytjeve të mëdha të vitit 2010. Mjeti kryesor i përdorur ishte një model hidraulik i sistemit të lumenjve të kalibruar për të përfaqësuar zonat e përmbytura në vitin 2010. Është zhvilluar një model digjital i terrenit duke përdorur të dhëna nga batimetria e lumenjve, 1: 10.000 skedarë të konturuar skanuar të dhënat e hartave, të misionit të topografisë, të radarëve dhe sondazhe të tjera të argjinaturave, rrugëve dhe urave. Regjistrimi i rrjedhës së Drinit janë bazuar në shkarkimet nga rezervuari i Vau i Dejës. Shkarkimet nga liqeni i Shkodrës u bazuan në

[190] Një përmbytje gjithëpërfshirëse pas katastrofës: Studimi i vlerësimit të rrezikut dhe menaxhimit. Raporti Final - Plani për menaxhimin e rrezikut nga përmbytjet për Basenin e Ulët të Drinit dhe Bunës, korrik 2012. Mott MacDonald, ish-Drejtoria e Përgjithshme e Emergjencave Civile (Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile).

nivelet në dy matës: Bunë Shkodër dhe Bunë Fabrika Çimentos.

Masat e propozuara për reduktimin e përmbytjeve u grupuan si masa afatmesme, masa afatgjata dhe masa jostrukturore. Tetë masat afatmesme ishin:

- Përmirësime në digat ekzistuese përgjatë lumit Bunë në përputhje me digat përkatëse ekzistuese në anën e lumit të Malit të Zi.

- Rritja e kapacitetit të kanaleve të kullimit. Kjo duhet të arrihet me një kombinim të pastrimit të vegjetacionit të tepërt dhe gërmimit të një kanali të gjerë kullimi.

- Bllokimi përgjatë anës perëndimore të rrugës për të parandaluar që ujërat e plotave të arrijnë tokën e fshatrave në lindje të rrugës.

- Formalizimi i përdorimit të argjinaturës së kanalit për të funksionuar si strukturë e përmbytjes.

- Përdorimi i një zone si një zonë pa përmbytje nga ndërtimi i një ure të gjatë. Kjo do të përfshinte edhe përmirësime në digat e tjera të Drinit.

- Zgjerimi i një pjese të kanalit të lumit Bunë. Ky opsion mund të përfshijë edhe pastrimin e lumit.

- Rritja e kapacitetit të një ure rruge, zgjerimi dhe rritja e hapësirës. Heqjen e një urë të vjetër në rrjedhën e sipërme.

Këto përbërës individualë janë pjesë e katër zgjidhjeve alternative për zbutjen e përmbytjeve. Të gjitha këto përfshijnë pastrimin dhe kanë për qëllim rritjen e kapacitetit të rrjedhës së lumit nga 1500 m^3/s në 2200 m^3/s. [191] Dy nga katër opsionet u vlerësuan të kenë një raport përfitim/kosto më të madhe se 1.0.

Raporti gjithashtu paraqiti dy masa afatgjata.

- Vendimet ndërkufitare duhet të bëhen midis Shqipërisë dhe Malit të Zi për sa u përket niveleve të ujit në Liqenin e Shkodrës. Kjo do të kërkonte një strukturë të përbashkët kontrolli, e cila lejon rregullimin e niveleve të Liqenit gjatë sezonit të thatë dhe rrjedhjeve të kontrolluara të shkarkimit dhe ruajtjes gjatë sezonit të lagësht.

- Menaxhimi i kaskadës së Drinit aktualisht bazohet në shqetësimet rreth stabilitetit të digave në prodhimin e energjisë, por nuk merr parasysh mbrojtjen nga përmbytjet. Menaxhimi i shkarkimeve të digave dhe Liqenit të Shkodrës mund të ketë një ndikim pozitiv në përmbytjet në drejtim të rrymës.[192]

- Është propozuar edhe një masë tjetër afatgjatë nga AKZM-ja. – Prioritet duhet të jetë masa biologjike për mbjelljen e bimësisë përreth ujëmbledhësit të shpyllëzuar si një ndërhyrje për eliminimin e shkaqeve dhe jo të pasojave.

U prezantuan edhe dy masa jostrukturore.

- Sigurimi i një shërbimi të parashikimit dhe paralajmërimit të përmbytjeve për të minimizuar ndikimin e ngjarjeve të përmbytjeve duke lejuar autoritetet dhe popullatën e përgjithshme të ndërmarrin veprime lehtësuese.

- Planifikimi i kontrolleve për të parandaluar zhvillimin e mëtejshëm në fusha të tilla si toka e ulët mes Drinit dhe Bunës në bashkimin e tyre

10. Objektivat mjedisorë

DKU-ja kërkon që Shtetet Anëtare të zbatojnë masat e nevojshme për të parandaluar përkeqësimin e statusit të trupave ujorë sipërfaqësorë dhe përmbushjen e objektivave të mëposhtme mjedisore:

- Statusi i mirë ekologjik/kimik i trupave ujorë sipërfaqësorë

- Potenciali i mirë ekologjik dhe statusi kimik i trupave ujorë tepër të modifikuar (TUTM) dhe i Trupave ujorë artificialë (TUA)"

- Statusi i mirë kimik/sasior i trupave ujorë nëntokësorë

Bazuar në monitorimin e mëparshëm kombëtar, PMBU Drin–Bunë ofron një pasqyrë të gjendjes së ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë (Seksioni 7). Megjithatë, monitorimi i mëparshëm nuk është në përputhje me kërkesat e DKU-së. Në mungesë të metodologjive në përputhje me DKU, është zbatuar një procedurë e shpejtë për vlerësimin ekologjik me qëllim sigurimin e informacionit, megjithëse të kufizuar, mbi cilësinë ekologjike të ujërave sipërfaqësorë.

Përkundër mungesës së kapaciteteve (burimeve njerëzore dhe aftësive teknike) në basenin ujor

[191] Normalisht, zgjidhjet që përfshijnë pastrimin përfshijnë, gjithashtu, një pagesë për pastrimin e mëtejshëm në të ardhmen. Kjo është për shkak të faktit se kur kapaciteti i një lumi rritet, shpejtësitë janë më të ulëta dhe prandaj më shumë materiali në pezullim bie dhe lumi me kalimin e kohës do të kthehet në profilin e tij origjinal. Analiza ekonomike përfshin "mirëmbajtjen", por nuk duket se ka lejuar për pastrimin e përsëritur në të ardhmen.

[192] Kjo duket të jetë në kundërshtim me informacionet e dhëna projektit nga ana e operatorit të digave (KESH) i cili paraqiti detajet e procedurave operative të dizajnuara për të minimizuar përmbytjet.

Drin–Bunë (dhe në nivel kombëtar) për të ndërmarrë kërkesat e monitorimit të DKU-së, mund të përcaktohet një qasje plotësuese në nivel të basenit, e përdorshme për planifikimin kombëtar dhe zbatimin, vizionet dhe objektivat specifikë të menaxhimit për Basenin Ujor, bazuar në Planin Kombëtar për Sektorin e Ujit (PKSU). Kjo qasje do të ofrojë udhëzime për drejtimin në lidhje me arritjen e qëllimeve të miratuara dhe gjithashtu të ndihmojnë në arritjen e objektivave të përgjithshëm mjedisorë të DKU-së. Vizionet bazohen në vlera të përbashkëta dhe përshkruajnë objektivat parësorë për Basenin Ujor Drin–Bunë. Objektivat përkatës të menaxhimit përshkruajnë hapat e parë drejt objektivave mjedisore në Basenin Ujor Drin–Bunë në një mënyrë të qartë

PKSU-ja përcakton perspektivën për vizionin, qëllimet dhe objektivat e sektorit në vitin 2030, në përputhje me Synimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm të OKB-së (Agjenda 2030) dhe ciklin e hartimit të planeve të menaxhimit të baseneve ujore, të referuara në Direktivën Kuadër të Ujërave.

Nga pikëpamja e ndarjes hierarkike, ekzistojnë katër nivele kryesore të ndarjes së roleve dhe përgjegjësive në sektorin publik, të cilat janë; drejtues, menaxhues dhe operacional. Institucionet kryesore janë Këshilli i Ministrave, Këshilli Kombëtar i Ujit, Komiteti i Planifikimit Strategjik; Në nivel qeveritar janë ministritë e linjës lidhur me çështjet e ujit; Në nivel drejtues janë Agjencitë Kombëtare, Bordet Rajonale të Kullimit, këta të fundit kryejnë gjithashtu detyra operacionale; në varësi të ministrive të linjës dhe në nivel operacional, autoritetet lokale të cilat janë përgjegjëse për probleme të ndryshme sektoriale (ndërtimi, mirëmbajtja, rehabilitimi etj.).

Qasja, bazuar në PKSU-në, në basenin ujor është ngritur një sistem i integruar me qëllim sigurimin e ndërveprimit ndërinstitucional për të arritur me sukses objektivat e paraparë mjedisore, duke siguruar gjithashtu qëndrueshmërinë e sistemit. Objektivat mjedisorë, veprimet e propozuara dhe treguesit për suksesin paraqiten në tabelën 10.1

Për arritjen e objektivave për sektorin e ujit, për periudhën 2021–2033 dhe më gjerë, janë propozuar një numër masash të nevojshme në seksionin 12.

Tabela 10.1: Objektivat mjedisorë, veprimet dhe indikatorët mjedisorë për Basenin Ujor Drin–Bunë.[193]

Objektivat mjedisorë/veprimet	Njësitë e matjes	Objektiva		
		2021[194]	2024	2030
1. Për të promovuar përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujore, shpërndarjen e tyre të drejtë ndërmjet përdoruesve, maksimizimin e përfitimeve ekonomike në lidhje me kushtet e mjedisit dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm				
Përmirësim i vazhdueshëm në furnizimin me ujë	*% e popullsisë së shërbyer në zonat urbane*	84	89	94
	% e popullsisë së shërbyer në zonat rurale	35	40	58
	Furnizimi mesatar me ujë (orë/ditë)	9	12	17
Përmirësimi i grumbullimit të ujërave të ndotura	*% e popullsisë së shërbyer në zonat urbane*	64	65	70
	% e popullsisë së shërbyer në zonat rurale	18	24	30
Uji për ujitje për tokën bujqësore	*Toka bujqësore e ujitur (ha)*	28.000	35.000	45.000
Përmirësimi i rrjetit të kullimit për tokën bujqësore të ujitur	*Zonë me rrjet kullues (ha)*	40.000	50.000	60.000
Zhvillimi i qëndrueshëm i akuakulturës në zona të caktuara	*% e ekonomisë aktive në zonën e specifikuar*	10	30	60
Maksimizimi i përdorimit të potencialit të energjisë hidrike	*% në krahasim me kapacitetin maksimal të vendit*	70	80	95
Plotësimi i kërkesave të ujit industrial	*% në krahasim me kërkesën*	90	100	100

[193] Objektivat e mjedisit janë në përputhje me PKSU-në.
[194] 2017 konsiderohet si "viti bazë".

Objektivat mjedisorë/veprimet	Njësitë e matjes	Objektiva		
		2021[194]	2024	2030
2. Ruajtja dhe arritja e statusit minimal "të mirë" ekologjik dhe kimik për trupat ujorë sipërfaqësorë që kanë status "më pak se të mirë", "të keq" ose "shumë të keq". (lumenjtë, liqenet, ujërat kalimtare/kalimtare, bregdetare, ujërat artificiale dhe trupat ujorë tepër të modifikuar)				
Përmirësimi i monitorimit për të gjithë trupat ujorë	*% e stacioneve të monitorimit në vendet e dakorduara që ofrojnë të dhëna me rëndësi*	20	50	100
Përmirësimi i statusit ekologjik dhe i cilësisë kimike për të gjithë llojet e trupave ujorë sipërfaqësore	*Reduktimi i shkarkimit të ujërave të zeza të papërpunuara nga qytetet me > 2,000 ekuivalencë të popullsisë (pikat e burimit)*	10	50	95
	% e popullsisë së lidhur me impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura	22	40	70
	Ndërtimi i gropave septike për % të popullsisë jo në rrjetin e grumbullimit të ujërave të ndotura	15	25	50
	% reduktim i shkarkimeve të ujërave të zeza të patrajtuara nga instalimet industriale dhe bujqësore (pikat e burimit)	10	50	95
Prezantimi i praktikave të mira bujqësore - vlerësimi, monitorimi dhe menaxhimi	*% e rasteve të përputhshmërisë së treguesve të cilësisë së ujit për lëndët ushqyese (burimet e shpërndara)*	30	50	95
Reduktimi i kontaminimit nga përdorimi i pesticideve në bujqësi	*% e reduktimit të kontaminimit*	-	50	80
Reduktimi i përdorimit të paligjshëm të inerteve dhe zhavorrit të lumenjve	*% reduktim i shoqërive që kryejnë veprimtari të paligjshme në shtretërit e lumenjve*	5	50	100
3. Parandalimi i ndotjes me qëllim shmangien e një përkeqësimi të cilësisë së ujërave nëntokësore dhe arritjen e një statusi të mirë kimik në trupat ujorë sipërfaqësore.				
Eliminimi/zvogëlimi i sasisë së substancave të rrezikshme dhe nitrateve që hyjnë në ujërat nëntokësore	*% e reduktimit të kontaminimit*	-	50	80
Rritja e efikasitetit të trajtimit të ujërave të zeza për të shmangur ndotjen e Ujërave Sipërfaqësore nga burimet e ndotjeve urbane dhe industriale	*Reduktimi i shkarkimit të ujërave të zeza të papërpunuara nga qytetet me > 2,000 ekuivalencë të popullsisë (pikat e burimit)*	10	50	95
4. Ruajtja dhe arritja e cilësisë minimale "të mirë" për ujin e larjes (të brendshme, bregdetare dhe kalimtare)				
Rritja e numrit të stacioneve monitoruese bregdetare për elementet mikrobiologjike	*Numri i stacioneve monitoruese*	20	30	40
Rritja e numrit të parametrave të monitorimit sipas kërkesave të direktivave europiane	*% e parametrave të monitoruara rregullisht sipas Direktivës së Ujit të BE-së*	50	75	100
5. Reduktimi i rrezikut nga përmbytjet dhe humbjet për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, pasuritë kulturore dhe mjedisore të personave, bizneseve dhe komuniteteve				
Reduktimi i numrit të banorëve të prekur nga përmbytjet	*% e popullsisë së prekur*	10	>5	>1
Reduktimi i tokës bujqësore të prekur nga përmbytjet	*Sipërfaqja e tokës bujqësore të prekur (ha)*	3.000	1,700	1.000
6. Përmirësimi i sigurisë së digave të ujitjes				
Vlerësimi dhe sigurimi i masave për përmirësimin e sigurisë së digave	Numri i digave	25	50	100
7. Ruajtja dhe/ose reduktimi i shkallës së erozionit në lumenj				
Zonat më pak të rrezikuara (20% e territorit)	*ton/ha/vit*	5	4,5	3
Zonat me rrezik të lartë (70% e territorit)	*ton/ha/vit*	15	13	10

11. Analiza ekonomike e përdorimit të ujit

11.1 Qëllimi i karakterizimit fillestar ekonomik

Qëllimi i studimit ekonomik është përdorimi i të dhënave ekzistuese për të ofruar një pasqyrë fillestare të përfitimeve ekonomike dhe kostove që lidhen me shfrytëzimin e burimeve ujore në Rajonin e basenit ujor Drin–Bunë dhe për të vlerësuar tendencat e ardhshme të kërkesës për ujë. Çështjet ekonomike janë përgjithësisht të lidhura me kushtet sociale dhe sugjerojnë, shpesh me anë të përfaqësimit, sjelljet aktuale dhe të ardhshme shoqërore (shih seksionin 4.7 më poshtë).

Karakterizimi fillestar ekonomik për basenin ujor Drin–Bunë:

- Analiza e rëndësisë ekonomike të përdorimit të ujit;
- Tendencat në kërkesën për ujë;
- Vlerësimi i nivelit aktual të rikuperimit të kostos për shërbimet e ujit.

Theksi është vënë në karakterizimin e një gamë të gjerë të përdorimit të ujit, duke përfshirë ato vendore, bujqësore dhe ato industriale. Përveç kësaj dhe në kontekstin e këtij vështrimi fillestar, ky studim gjithashtu ofron një kornizë të planifikimit për implementimin e Direktivës së Ujit, e cila integron kërkesat e mbetura të analizës ekonomike që nuk plotësohen në këtë karakterizim fillestar.

Analiza ekonomike është një pjesë e rëndësishme e zbatimit të Direktivës së Ujit (direktiva 2000/60/KE). Vetë direktiva siguron vetëm një pasqyrë të gjerë të analizës së kërkuar ekonomike. Kjo është një kërkesë e nenit 5 të direktivës, "Karakteristikat e rajonit të basenit ujor, rishikimi i ndikimit mjedisor të aktivitetit njerëzor dhe analizës ekonomike të përdorimit të ujit sipas Direktivës së Ujit", ku thuhet se çdo Shtet Anëtar duhet të sigurojë çdo rajon të basenit ujor ose pjesën e një rrethi ndërkombëtar të basenit ujor që bie në territorin e tij:

- Një analizë të karakteristikave të tij;
- Një rishikim të ndikimit të aktivitetit njerëzor në statusin e ujërave sipërfaqësorë dhe në ujërat nëntokësore; dhe
- Një analizë ekonomike e përdorimit të ujit është ndërmarrë sipas specifikimeve teknike të përcaktuara në shtojcat II dhe III dhe se është plotësuar jo më vonë se katër vjet pas datës së hyrjes në fuqi të kësaj direktive."

Neni 9 i Direktivës Kuadër të Ujit ka të bëjë me rimëkëmbjen e shpenzimeve për shërbimet e ujit, ku Shtetet Anëtare duhet të marrin parasysh parimin e mbulimit të kostove të shërbimeve të ujit, duke përfshirë kostot mjedisore dhe të burimeve, duke marrë parasysh analizën ekonomike të kryer sipas shtojcës III, dhe në përputhje në veçanti me parimin "ndotësi paguan".

Është e nevojshme që shtetet anëtare të sigurojnë që:

- Politikat e çmimit të ujit të ofrojnë stimuj të përshtatshëm për përdoruesit e burimeve ujore, në mënyrë efikase dhe në këtë mënyrë të kontribuojnë në objektivat mjedisorë të kësaj Direktive,
- Një kontribut i përshtatshëm i përdorimeve të ndryshme të ujit, të ndara të paktën në industrinë, familjet dhe bujqësinë, në rimëkëmbjen e kostove të shërbimeve të ujit, bazuar në analizën ekonomike të kryer sipas shtojcës III dhe duke marrë parasysh parimin "ndotësi paguan".

Me qëllim zbatimin e kërkesave të mësipërme të DKU-së, janë lëshuar dy dokumente orientuese nga BE-ja dhe të cilat janë marrë parasysh në këtë raport:

- Dokumenti udhëzues nr. 1: Ekonomia dhe mjedisi - Sfida zbatuese e Direktivës Kuadër të Ujit, prodhuar nga Grupi i Punës 2.6 – WATECO;
- Vlerësimi i Kostove të Mjedisit dhe Burimeve në Direktivën Kuadër të Ujit, Informacioni i përgatitur nga Grupi i Hartimit ECO2, Strategjia e Zbatimit të Përbashkët, Grupi i Punës 2B.

Në përputhje me objektivat e përcaktuar në Direktivën e Ujit dhe më saktë në dokumentet udhëzuese të përmendura më lartë, ky raport siguron:

- Parashikimet e ndikimeve ekonomike dhe vlerave që lidhen me përdorimet kryesore të burimeve ujore në nivelet e Rajoneve të Basenit Ujor, ku "përdorimet" përfshijnë përdorimet abstrakte që lidhen me sektorët bujqësorë, industrialë dhe vendorë;
- Projeksionet e kërkesës për ujë, parashikojnë që do të shërbejnë pjesërisht si bazë për vlerësimet e ardhshme të programeve të mundshme të masave nën skenarë të ndikimeve dhe presioneve të ndryshme; dhe
- Identifikimi i niveleve aktuale të shpenzimeve të shërbimeve të ujit dhe rimëkëmbjes së kostove në QBU, ku "shpenzimet" përfshijnë shpenzimet

për ofrimin e shërbimeve të ujit siç është përcaktuar në Direktivën Kuadër të Ujit:

- "Shërbimet e Ujit" do të thotë të gjitha shërbimet që sigurojnë ujë, për familjet, institucione publike ose ndonjë aktivitet ekonomik:

a) nxjerrja, mbyllja, ruajtja, trajtimi dhe shpërndarja e ujërave sipërfaqësore ose ujërave nëntokësore;

b) objektet e grumbullimit dhe trajtimit të ujërave të ndotura, të cilat më pas shkarkohen në ujëra sipërfaqësore.

Analiza ekonomike shqyrtoi ndikimet ekonomike të përdorimit të ujit të sektorit të brendshëm duke përdorur nënsektorët e bujqësisë dhe industrisë dhe kategoritë e tjera të përdorimit të ujit. Nënsektorët kryesorë të ujit janë përcaktuar si ato në të cilat aktivitetet e përdorimit të ujit janë kritike për shkak të vëllimit të ujit të përdorur. Të gjitha të dhënat e paraqitura në seksionet e mëposhtme janë dhënë në shtojcën 4.

11.2 Përdorimi dhe ndikimi i ujit

11.2.1 Nxjerrjet e ujit

Nxjerrjet e Ujit nga Trupat Ujorë ndërmerren për një sërë qëllimesh, duke përfshirë furnizimin me ujë të pijshëm për familjet dhe përdorimin e ujit në proceset bujqësore dhe industriale.

11.2.1.1 Përdorimi bujqësor i ujit

Struktura e fermave bujqësore në Shqipëri dhe në basenet ujore reflekton në masë të madhe rezultatet e procesit të privatizimit. Megjithatë, që nga privatizimi, ka ndodhur fragmentimi i mëtejshëm i tokës, pasi toka e ndarë për secilën familje rurale është fragmentuar në shumë parcela të ndryshme. Sipas regjistrimit të bujqësisë në vitin 2012 (të dhënat e fundit), sipërfaqja bujqësore e përdorur ishte në pronësi të 324,013 fermave dhe madhësia e fermës mesatarisht ishte më pak se 2 ha. Shumica e këtyre fermave janë për nevoja jetësore, pa orientim në treg. Kjo kategori fermash, ose gjysmëfamiljare, kanë tendencë të përqendrohen në zonat malore, ku toka është pak pjellore dhe ku jetojnë rreth 60% e popullsisë rurale.

Që nga regjistrimi i fundit në vitin 2012 numri i fermave më të mëdha se 2 ha nuk është rritur. Sipas studimeve më të fundit, ka të ngjarë që të ndodhë e kundërta, për shkak të fragmentimit të mëtejshëm, kryesisht të shkaktuar nga trashëgimia dhe pa nxitje të qarta nga qeveria për të parandaluar fragmentimin e mëtejshëm ose inkurajimin e një tregu efektiv të tokës.

Të dhënat statistikore në lidhje me numrin e fermave bujqësore dhe të punueshme në rajonet e basenit ujor Drin–Bunë janë paraqitur në tabelat 11.1 deri në 11.4 më poshtë.

Tabela 11.1: Tokë e punueshme me të korra në rajonin e basenit ujor Drin–Bunë, 2015[195]

Rrethi	Totali i Fermave Bujqësore	Tokë e punueshme (000 ha)
Dibër	19,981	29
Korçë	33,685	16
Kukës	10,638	13
Lezhë	17,196	23
Shkodër	28,854	34

Përdorimi i tokave bujqësore ndahet ndërmjet kategorive kryesore të mëposhtme: drithëra, perime, patate, grurë, duhan, luledielli, bishtajore dhe foragjere.

Të dhënat ekzistuese statistikore mbi fermat e kafshëve në basenin ujore përfshijnë kategoritë kryesore të bagëtive: si kafshët e mishit, lopët për prodhim qumështi, delet, delet për prodhim qumështi, dhitë, dhitë për prodhim qumështi, derrat, kuajt dhe shpezët. Të dhënat statistikore gjithashtu përfshijnë kategoritë e mëposhtme: qumështi, mishi, vezët dhe leshi.

Përdorimi bujqësor i ujit për nënsektorin e rritjes së bimëve është përcaktuar duke shumëzuar vlerën për hektar të ujitjes me hektarët total të plantacioneve. Vlera e ujit për hektar u konsiderua në një vëllim mesatar prej 18,338 m^3/ha/për vit (bazuar në të dhënat e vitit 2010). Uji i përdorur për ujitje në basenin ujor Drin–Bunë, sipas rretheve, është paraqitur në Tabelën 11.2.

Tabela 11.2: Uji i përdorur për ujitje në Rajonin e basenit ujor Drin–Bunë, 2015

Rrethi	Tokë e punueshme (000 ha)	Volumi i ujit për ujitje (000 m^3)
Dibër	29	531,802
Korçë	16	293,408
Kukës	13	238,394
Lezhë	23	421,774
Shkodër	34	623,492

[195] INSTAT: Vjetari Statistikor i Bujqësisë 2015, Censusi në Bujqësi, 2012.

Shumëzimi për njësitë e përdorura i vlerësuar nga numri i kafshëve, nxjerr vlerat e përdorimit të ujit të fermës së kafshëve. Për qëllime të analizës ekonomike, përdorimi i ujit për njësi, ashtu siç tregohet në Tabelën 11.3 është konsideruar si:

Tabela 11.3: Përdorimi i përditshëm i ujit për kafshët

Kafshët	Përdorimi i ujit (l/ditë)
Bagëti	60
Lopë	40
Dele/dhi	5
Dele/dhi që japin qumësht	10
Derra	5
Kuaj	35
Shpendë	0.25

Bazuar në vlerat e lartpërmendura të njësisë, kërkesa e ujit të fermave ekzistuese të kafshëve është siç tregohet në Tabelën 11.4 më poshtë:

Tabela 11.4: Përdorimi i ujit në fermat e kafshëve në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Kafshë	Nr. (000 krerë)	L/ditë	Totali m^3/ditë	Përdorimi i ujit (m^3/vit)
Bagëti	208	60	12,480	4,555,200
Lopë	145	40	5,800	2,117,000
Dele	452	5	2,260	824,900
Dele që japin qumësht	350	10	3,500	1,277,500
Dhi	306	5	1,530	558,450
Dhi që japin qumësht	228	10	2,280	832,200
Derra	123	5	615	224,475
Njëthundrrakë	30	35	1,050	383,250
Shpendë	1,887	0.25	472	172,189

11.2.1.2 Përdorimi industrial i ujit

Uji i përdorur në sektorin industrial/komercial/institucional (IKI) është gjithashtu për qëllime teknologjike dhe higjienike. Mund të jetë ujë industrial jo i pijshëm ose ujë i pijshëm dhe mund të furnizohet nga ndërmarrjet e shërbimeve të ujit ose i prodhuar në bazë të vetëshërbimit.

Ekzistojnë të dhëna shumë të kufizuara për të vlerësuar ndikimin ekonomik të këtij uji në lidhje me qarkullimin vjetor, të ardhurat dhe punësimin e sektorit IKI. Në këtë rast të dhënat e vetme në dispozicion për të vlerësuar ndikimin janë referimi i numrit të kompanive të regjistruara dhe sasisë vjetore të ujit të furnizuar nga shërbimet e ujësjellësit. Shifrat janë paraqitur në Tabelën 11.5 më poshtë:

Tabela 11.5: Ndërmarrjet aktive sipas qarqeve dhe formave ligjore në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Qarku	Fermerë	Kompani
Dibër	75	545
Korçë	1,177	316
Kukës	88	368
Lezhë	378	824
Shkodër	2,275	1,571

Vëllimi i ujit industrial, komercial dhe institucional (IKI) u vlerësua duke marrë parasysh të dhënat e ofruara nga ndërmarrjet lokale/rajonale të ujësjellësit dhe duke iu referuar furnizimit me ujë të pijshëm. Nuk kishte të dhëna të besueshme për përdorimin e ujit të pijshëm dhe për ujin e vetë-shërbyer.

Sipas këtyre të dhënave, në Basenin Ujor Drin–Bunë konsumi vjetor i ujit IKI në vitin 2015 ishte 705,000 m^3 për sektorin industrial dhe komercial, 842,000 m^3 për institucionet dhe gjithsej 1,547,000 m^3.

11.2.1.3 Përdorimi shtëpiak i ujit

Uji për përdorim shtëpiak është furnizuar nga kompanitë ekzistuese të shërbimeve të ujit ose është marrë nga burimet e veta (vetë-shërbimi).

Vlerësimet e përdorimit shtëpiak të ujit u llogaritën duke përdorur një normë konsumimi për frymë si për burimet e centralizuara dhe ato të vetë-shërbimit. Të dhënat e popullsisë të Censusit 2011 janë përdorur si shumëzues për njësi për vlerësimin e përdorimit shtëpiak të ujit.

Të dhënat e popullsisë së Censusit 2011 për qytetet kryesore në basenin ujor janë paraqitur në Tabelën 11.6 më poshtë.

Tabela 11.6: Të dhënat e popullsinë sipas Censusit 2011 në Basenin Ujor Drin–Bunë

Qarku	Popullsia (Numri i banorëve)
Shkodër	237,696
Kukës	63,338
Dibër	46,895
Lezhë	35,000
Korçë	59,680

Bazuar në të dhënat e Censusit 2011 dhe në shkallën e mbulimit të shërbimeve të ujit dhe konsumit për frymë të raportuar nga ndërmarrjet e ujësjellësit, konsumi vjetor shtëpiak nga burimet e centralizuara është 13,593,424 m^3 në Basenin Ujor Drin–Bunë.

Popullsia që nuk furnizohet me ujë nga burime të centralizuara ka qasje në burimet ujore në organizimet vetë-shërbim.

Të dhënat mbi vetëshërbimet, të tilla si furnizimi privat me ujë dhe trajtimi i ujërave të ndotura (që përdorin gropa septike) janë të vështira për t'u identifikuar pasi nuk ekziston një grup të dhënash gjithëpërfshirëse në dispozicion për numrin e shërbimeve, vendndodhjen, vëllimeve etj. Vlerësime janë bërë në bazë të popullsisë pa furnizim të centralizuar të ujit dhe konsumin mesatar të ujit (l/f/d) në qarkun e Basenit Ujor.

Në Basenin Ujor Drin–Bunë, konsumi mesatar i ujit për frymë konsiderohet 96.65 l/c/d, dhe duke përdorur këtë vlerë, konsumi vjetor i ujit shtëpiak është llogaritur në 2,694,694 m^3.

Duke marrë parasysh të dhënat e mësipërme, struktura e përdorimit të ujit shtëpiak (SH) IKI mund të përfaqësohen siç tregohet në Figurën 11.1. Për shkak të aktivitetit të ulët industrial/komercial në basenin ujor, konsumi i ujit IKI është shumë më i vogël se konsumi shtëpiak. Ky fakt zvogëlon ndikimin ekonomik të ujit në rajon.

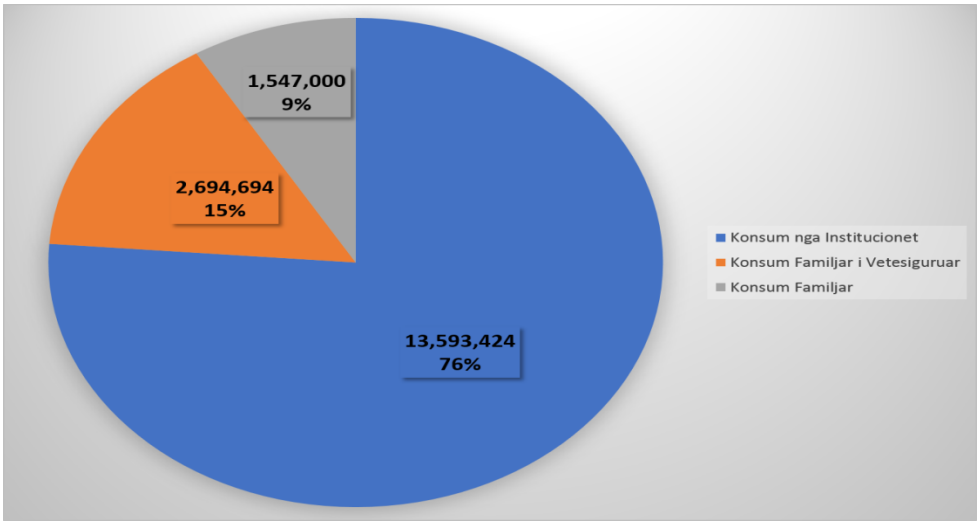

Figura 11.1: Struktura e përdorimit të ujit (m^3/vit) në Basenin Ujor Drin–Bunë

11.2.2 Përdorimi ujit sipërfaqësor

Hidrocentralet

Shqipëria ka një potencial të lartë hidroenergjetik me më pak se 40% të përdorur deri më sot (Ministria përgjegjëse për energjinë). Vendi ka një kapacitet total të instaluar prej 1,466 mw dhe shënon një prodhim mesatar të hidrocentraleve prej 5,283 gwh. Rezervat totale hidroenergjetike mundësojnë instalimin e rrjetit elektrik 4.500 mw dhe prodhimi i tij vjetor i energjisë elektrike mund të arrijë deri në 16 twh. Sipas AKBN-së, në përfundim të tre-mujorit të parë të vitit 2018, në Shqipëri ka pasur 197 kontrata koncesioni të lidhura për ndërtimin e 555 hidrocentraleve të vogla, nga të cilat 180 kontrata janë aktive, këto parashikojnë ndërtimin e 486 HEC-ve (17 kontrata u ndërprenë). Furnizimi potencial kombëtar i hidrocentraleve të HEC-ve "të lëshuara me koncesion" është rreth 1,820 mw dhe prodhimi vjetor prej rreth 7,540 gwh. Për 119 HEC-et të cilat nuk janë subjekt i koncesionit, kapaciteti i përgjithshëm i potencialit shkon deri në 230 mw dhe prodhimi vjetor do të jetë rreth 40 gwh.

Në lumin Drin janë tri hidrocentrale të mëdhenj operacionale me një kapacitet total të instaluar prej 1350 mw, HEC "Vau i Dejës", HEC "Fierza" dhe HEC "Koman". Një kontratë koncesioni është lidhur për hidrocentralin "Ashta" në lumin Drin midis Ministrisë së Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjetikës dhe kompanisë austriake "Österreichische Elektrizitätsëirtschafts - Aktiengesellschaft", me një kapacitet të instaluar prej 48.2 mw.

Ndikimi ekonomik i operimit të këtyre hidrocentraleve shprehet në vlerën monetare të energjisë së prodhuar. Çmimi njësi i energjisë është 9.5 Lek/kwh, pa TVSH. Në këtë rast vlera mesatare vjetore e energjisë është 47,021,988,500 Lek (€343,263,777), siç tregohet në Tabelën 11.7.

Tabela 11.7: Të ardhurat mesatare vjetore nga hidrocentralet në Basenin Ujor Drin–Bunë[196]

Hidrocentralet	Prodhimi mesatar vjetor (mwh)	Të ardhurat mesatare vjetore nga energjia (lek/vit)	Të ardhurat mesatare vjetore nga energjia (euro/vit)
"KESH" sha HEC "Fierze"	1,636,522	15,546,959,000	113,493,879
"KESH" sha HEC "Koman"	1,882,721	17,885,849,500	130,567,942
"KESH" sha HEC "V. i Dejës"	932,732	8,860,954,000	64,685,579

[196] HEC-e funksionale në vitin 2016.

Hidrocentralet	Prodhimi mesatar vjetor (mwh)	Të ardhurat mesatare vjetore nga energjia (lek/vit)	Të ardhurat mesatare vjetore nga energjia (euro/vit)
"Energji Ashta" sh.p.k. HEC "Ashta"	235,604	2,238,238,000	16,339,293
HEC "Bulqize" (Dibër)	1,363	12,948,500	94,525
HEC "Homesh" (Dibër)	400	3,800,000	27,740
HEC "Zerqan" (Dibër)	1,035	9,832,500	71,778
HEC "Arras" (Dibër)	15,648	148,656,000	1,085,199
HEC "Orgjost" (Kukës)	4,257	40,441,500	295,226
HEC "Lekbibaj" (Tropojë)	4,970	47,215,000	344,673
HEC "Dukagjin" (Shkodër)	2,414	22,933,000	167,412
HEC "Muhur" (Dibër)	863	8,198,500	59,850
HEC "Lure" (Dibër)	692	6,574,000	47,991
HEC "Cernaleve"	15,263	144,998,500	1,058,499
HEC "Pobreg"	36,373	345,543,500	2,522,492
HEC "Ostren i Vogël"	790	7,505,000	54,787
HEC "Lura 1"	3,961	37,629,500	274,698
HEC "Trebisht"	1,264	12,008,000	87,659
HEC "Tucep"	982	9,329,000	68,102
HEC "Shales"	1,570	14,915,000	108,881
HEC "Bicaj"	51	484,500	3,537
HEC "Orenjë"	1,115	10,592,500	77,326
HEC "Tamarë"	745	7,077,500	51,666
HEC "Sasaj"	25,000	237,500,000	1,733,766
HEC "Perrollaj"	214	2,033,000	14,841
HEC "Peshqesh"	28,711	272,754,500	1,991,127
HEC "Bele 1"	114,423	1,087,018,500	7,935,310
Total	**4,949,683.00**	**47,021,988,500**	**343,263,777**

11.3 Vlera e ujit

Vlera e ujit të konsumuar nga përdoruesit shtëpiakë, bujqësorë dhe industrialë është vlerësuar duke marrë parasysh sasinë e konsumit të ujit dhe tarifat përkatëse të aplikuara nga ofruesit e shërbimeve.

Shifrat e përdorura në këtë seksion pasqyrojnë përpjekjet e furnitorëve për të ofruar ujë sesa vlerën reale e ujit të nxjerrë nga burimet natyrore. Megjithatë, ne konsiderojmë një mjet të mirë për të vlerësuar ndikimin monetar të konsumit.

11.3.1 Përdorimi shtëpiak i ujit

Vlera vjetore e ujit për përdorim shtëpiak në rastin e furnizimit me ujë të centralizuar është vlerësuar duke marrë parasysh tarifat ekzistuese të ujit në rajonet e ndryshme të qarkut të Basenit Ujor. Siç është përmendur edhe më lartë, vlera e ujit të vetë-shërbyer nuk përfshihet pasi nuk ka të dhëna të sakta për konsumin real dhe nuk ka metoda adekuate për të vlerësuar këtë ujë.

Shifrat për vlerën e ujit shtëpiak në çdo qark që i përket basenit ujor janë paraqitur në tabelën 11.8 më poshtë.

Tabela 11.8: Vlera e ujit për përdorim shtëpiak në Basenin Ujor Drin–Bunë[197]

Qarku	Konsumi i ujit (m^3/vit)	Vlera e ujit shtëpiak (lek/vit)	Vlera e ujit shtëpiak (euro/vit)
Shkodër	7,856,801	339,714,645	2,479,940
Kukës	1,440,413	33,655,421	245,687
Dibër	1,395,322	30,932,654	225,810
Lezhë	1,164,238	67,525,804	492,943
Korçë	1,223,061	75,829,782	553,563

11.3.2 Përdorimi industrial, komercial dhe institucional i ujit

Vlera vjetore (2015) e ujit për përdorim industrial, komercial dhe institucional (IKI) në rastin e furnizimit me ujë të centralizuar është vlerësuar, duke marrë parasysh tarifat ekzistuese të ujit në rajonet e ndryshme të Basenit Ujor (tab ela 11.9). Vlera e ujit të vetë-shërbyer nuk është përfshirë, pasi nuk ka të dhëna të besueshme për këtë çështje.

Tabela 11.9: Vlera vjetore e ujit industrial, komercial dhe institucional (IKI) në Basenin Ujor Drin–Bunë[198]

Emri i Ndërmarrjes	Sasia totale e ujit të shitur (000 m^3)	Tarifa e ujit (lek/m^3)	Sasia totale e ujit të shitur (000 m^3)	Tarifa e ujit (lek/m^3)	Vlera e ujit IKI (lek/vit)	Vlera e ujit IKI (euro/vit)
	Komercial dhe institucional		Industrial			
Bashkia Pukë UK	9	140	18	130	3,563,700	26,015
Vau i Dejës U sh.a.	6	80	14	80	1,580,000	11,534
Tropojë U sh.a.	24	80	32	60	3,840,000	28,032
Lezhë UK sh.a.	143	145	75	135	30,860,000	225,280
Pogradec UK sh.a.	122	111	32	111	17,077,350	124,666
Shkodër UK sh.a.	187	110	335	110	57,399,100	419,017
Pukë fshat	2	80	5	60	469,400	3,427
Shkodër (F) U sh.a.	19	120	20	120	4,750,800	34,681

[197] Vlerat e deklaruara në euro u llogaritën me një kurs këmbimi prej 136.985 lekësh/eurosh.
[198] Vlerat e deklaruara në euro u llogaritën me një kurs këmbimi prej 136.985 lekësh/eurosh.

Fushë-Arrëz UK sh.a.	7	80	9	80	1,313,600	9,589
Librazhd UK sh.a.	55	100	39	100	9,436,000	68,883
Peshkopi U sh.a.	47	85	74	65	8,807,000	64,292
Bulqizë U sh.a.	26	75	90	55	6,857,100	50,057
Has U sh.a.	17	80	23	60	2,756,200	20,120
Kukës UK sh.a.	40	80	77	60	7,840,000	57,233
Total					**156,550,250**	**1,142,828**

Duke marrë parasysh të dhënat e mësipërme për përdorimin e ujit shtëpiak dhe IKI, figura 11.2 ilustron strukturën e vlerës së ujit SH dhe IKI në Basenin Ujor Drin–Bunë.

1.

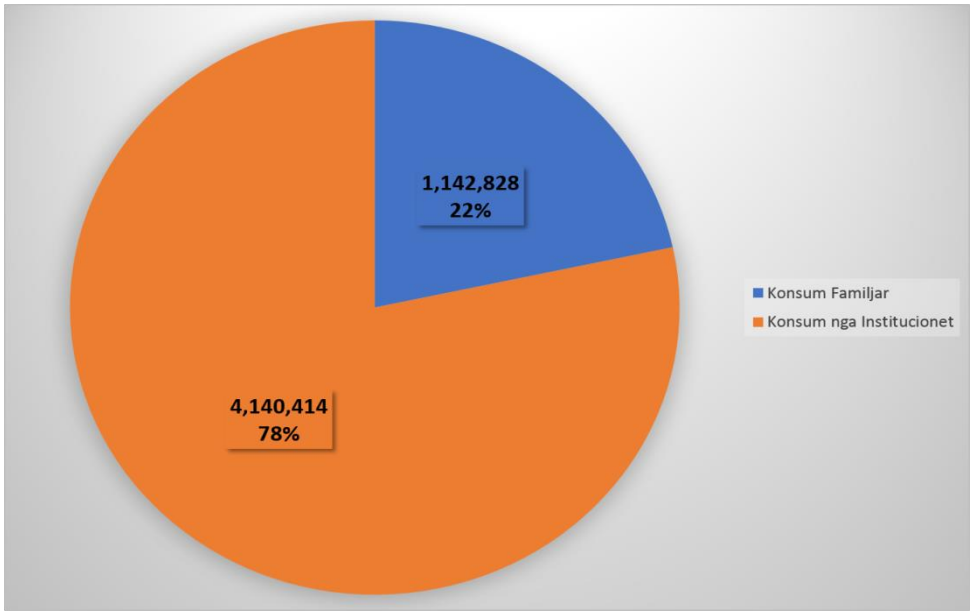

Figura 11.2: Struktura e vlerave të përdorimit të ujit për Shtëpitë dhe IKI në Basenin Ujor Drin–Bunë

11.3.3 Përdorimi bujqësor i ujit

Uji bujqësor, si një shërbim i ofruar, është kryesisht për qëllime të ujitjes. Shërbimi ofrohet me çmim prej 2.000 lekë/ha për ujitje të parë, 1.500 lekë/ha për ujitje të dytë dhe 1.500 lek/ha për ujitje të tretë, duke e barazuar me një total prej 5,000 Lek/ha (36.5 €/ha). Duke marrë parasysh çmimet e mësipërme, vlera e ujitjes mund të vlerësohet siç tregohet në tabelën 11.10.

Tabela 11.10: Vlera e ujit për ujitje në Basenin Ujor Drin–Bunë

Qarku	Tokë arë (000 ha)	Vlera e ujitjes (lek/vit)	Vlera e ujitjes (euro/vit)
Dibër	29	145,000,000	1,058,510
Korçë	16	80,000,000	584,006
Kukës	13	65,000,000	474,505
Lezhë	23	115,000,000	839,508
Shkodër	34	170,000,000	1,241,012

11.4 Parashikimet e tendencave

Në këtë seksion bëhen vlerësime në lidhje me shpenzimet e ardhshme të ujit si një bazë për projeksionet e kërkesës së nxjerrjes së ujit. Tendencat e ardhshme vlerësohen për ujin e përdorur për furnizimin me ujë të pijshëm. Llojet e tjera të ujit (uji industrial jo i pijshëm, uji i ujitjes) aktualisht nuk konsiderohen, pasi nuk kishte në disponim të dhëna të besueshme për qëllime parashikuese.

Procesi i parashikimit përfshinte hapat kryesorë në vijim të paraqitura në Figurën 11.3. Supozime janë bërë në çdo hap, të cilat shpjegohen në nënseksionet përkatëse. Nëse kishte të dhëna zyrtare për tendenca të ndryshme, këto të dhëna janë përdorur për të kryer projeksionet. Në raste të tjera, supozimet më të mira ndërkombëtare janë marrë në konsideratë. Rezultatet e procesit të parashikimit janë paraqitur në nënseksionet më poshtë.

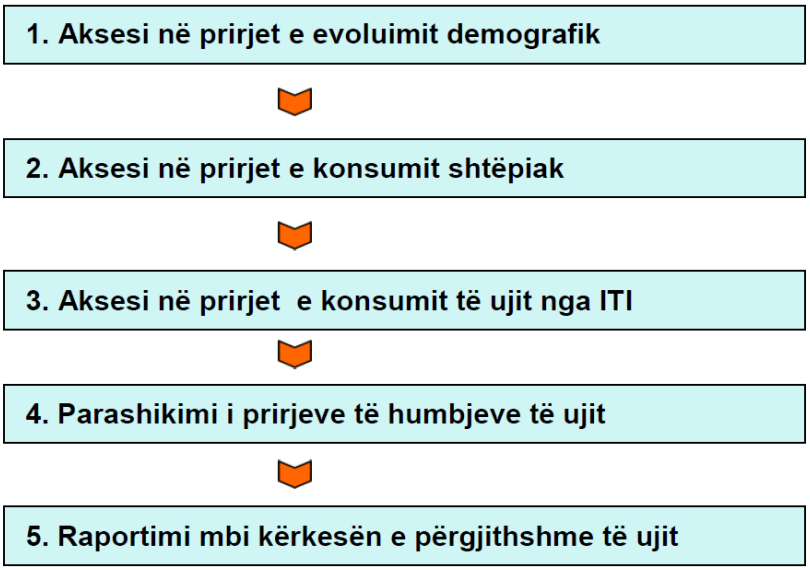

Figura 11.3: Hapat kryesorë në procesin e parashikimit

11.4.1 Parashikimet demografike

Parashikimet në lidhje me zhvillimin demografik në QBU u bazuan në "SHQIPËRIA: Projeksionet e Popullsisë 2011 - 2031" të lëshuar nga INSTAT - Instituti i Statistikave të Republikës së Shqipërisë në vitin 2014, skenar me rritje të lartë. Të dhënat e disponueshme të popullsisë nga censusi i vitit 2011, janë projektuar për çdo Qark në basenin ujor sipas trendit kombëtar të parashikuar në dokumentin e mësipërm. Rezultatet tregohen në figurën 11.4 më poshtë.

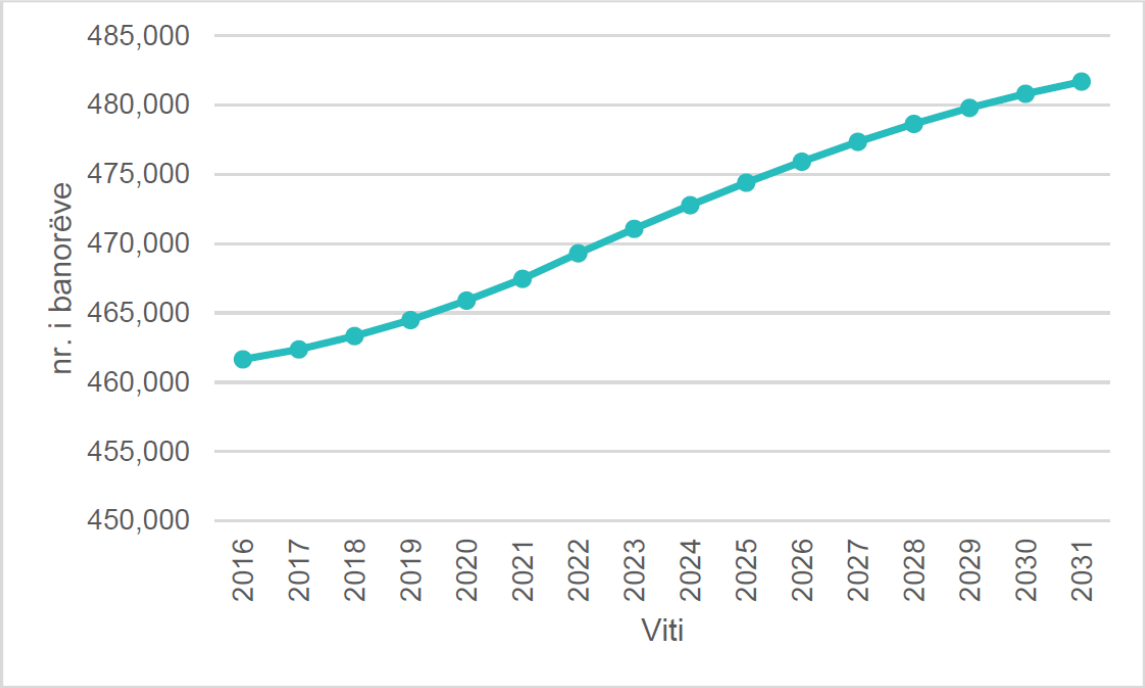

Figura 11.4: Parashikimet demografike në Basenin Ujor Drin–Bunë

Trendi demografik në tabelën 11.4 tregon një rritje të numrit të banorëve brenda 15 viteve të ardhshme. Rritja është rreth 4.4%, e cila nuk do të ketë një ndikim të rëndësishëm në sasinë totale të ujit (të organizuar dhe vetë-shërbyer) të ujit të përdorur nga popullsia.

11.4.2 Tendencat e konsumit shtëpiak dhe IKI

Tendencat e konsumit shtëpiak të ujit u konsideruan në raport me rritjen e numrit të banorëve në rajon siç ishte parashikuar në pjesën e mëparshme. Faktorë të tjerë ndikues të marrë në konsideratë ishin shkalla e mbulimit të shërbimeve të ujit dhe konsumi i ujit për frymë.

Tendencat e konsumit të ujit IKI ndikohen nga ndryshimet në aktivitetin ekonomik (industri të reja, teknologji të reja, vëllim të prodhimit, punësim etj.). Duke qenë se nuk kishte të dhëna të rëndësishme dhe të besueshme lidhur me këto ndryshime në rajon, aktiviteti ekonomik konsiderohej statik në periudhën e ardhshme.

Konsumi shtëpiak dhe IKI (industrial, komercial dhe institucional) nga burimet e centralizuara në vitet e ardhshme është parashikuar duke marrë parasysh supozimet e mëposhtme:

- Viti bazë për projeksionet u konsiderua të jetë viti 2015;
- Rritja demografike u konsiderua të jetë siç e parashikuar në kapitullin paraprak;
- Supozohet se shkalla e mbulimit të shërbimeve të ujit do të jetë 100% në fund të vitit 2031;
- Konsumi për kokë do të jetë rreth 100 l/f/d në vitin 2031;
- Kërkesa e ujit IKI do të konsiderohet konstante deri në vitin 2031, pasi nuk ka të dhëna për ndryshimet në këtë fushë.

Bazuar në supozimet e mësipërme, në basenin ujor Drin–Bunë janë identifikuar tendencat e mëposhtme në konsumin shtëpiak dhe IKI (figura 11.5).

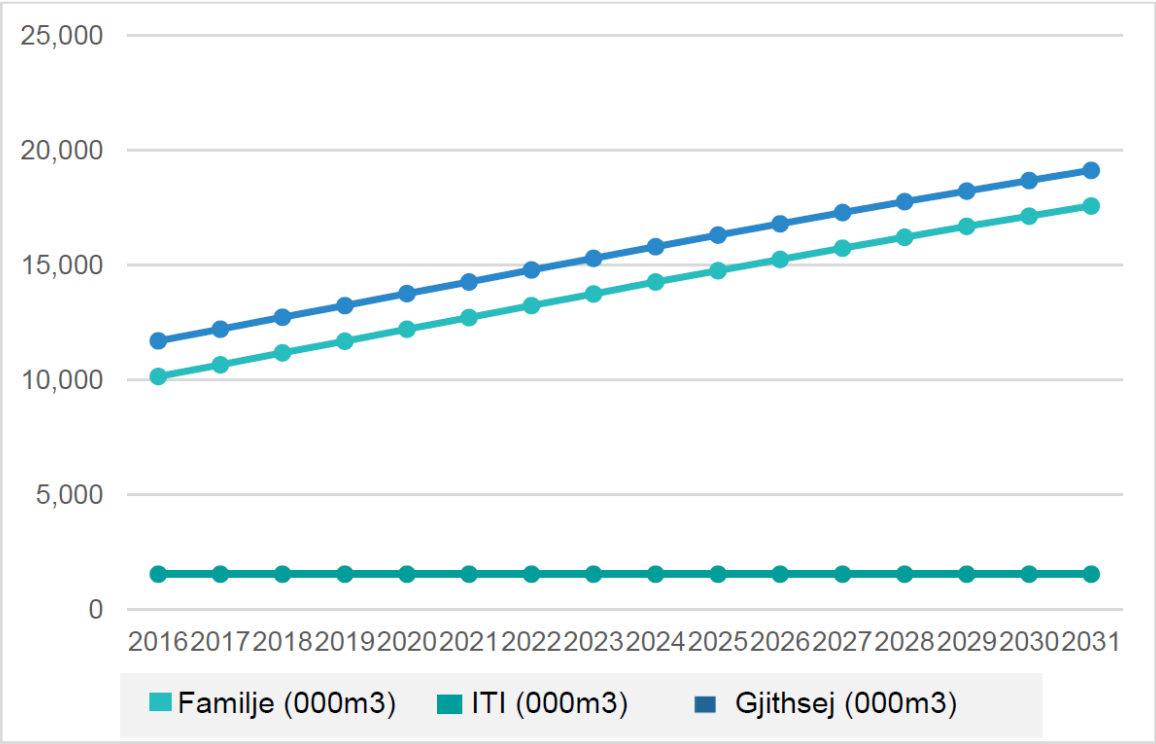

Figura 11.5: Tendencat në konsumin shtëpiak dhe IKI të ujit në basenin Drin–Bunë

Tendenca është një rritje kryesisht për shkak të konsumit shtëpiak, pasi konsumi i IKI konsiderohej konstant në periudhën 15-vjeçare. Meqë ky supozim është marrë në mungesën e të dhënave më të mira në dispozicion, nëse ndonjë zhvillim i IKI-t do të regjistrohet në basenin ujor, projeksionet duhet të rishikohen siç duhet.

Rritja e konsumit është rreth 64%, e cila do të ketë një ndikim të rëndësishëm në anën e ofertës. Nëse nuk do të ndërmerren veprime për të reduktuar rrënjësisht humbjet e ujit (shih më poshtë në Seksionin 11.4.3), shërbimet e ujësjellësit në basenin ujor do të detyrohen të zgjerojnë kapacitetin e tyre të trajtimit dhe furnizimit. Si skenari më i keq, kjo do të ketë gjithashtu një ndikim te burimet e ujit.

11.4.3 Humbjet e Ujit

Çdo ndërmarrje uji në basenin ujor po përballet me probleme serioze në lidhje me humbjet e ujit në sistemin e furnizimit. Niveli mesatar i ujit të pafaturuar (UPF)[199] në basen po arrin vlerën 63%, që do të thotë një dëmtim jo vetëm për ujësjellësin, por edhe për burimet ujore. Niveli i UPF në secilën ndërmarrje është siç tregohet në Tabelën 11.11.

Tabela 11.11: Humbjet aktuale të ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Emri i ndërmarrjes:	Vëllimi neto i inputit në sistem (000 m³)	Totali i ujit të shitur (000m³)	UPA (000m³)	UPA (% e inputit në sistem)
Bashkia Pukë UK	347	138	209	60%
Vau i Dejës U sh.a.	695	161	534	77%
Tropojë U sh.a.	1,488	421	1,067	72%

[199] Uji i pafaturuar (UPF) është uji që është prodhuar dhe është "i humbur" përpara se të arrijë konsumatorin. Humbjet mund të jenë humbje reale (përmes rrjedhjeve, nganjëherë edhe të referuara si humbje fizike) ose humbjeve të dukshme (për shembull nëpërmjet vjedhjeve ose pasaktësive të matjes).

Lezhë UK sh.a.	2,182	1,193	989	45%
Pogradec UK sh.a.	2,424	1,293	1,131	47%
Shkodër UK sh.a.	12,908	3,491	9,417	73%
Pukë fshat	420	127	293	70%
Shkodër (F) U sh.a.	1,699	1,137	562	33%
Fushë-Arrëz UK sh.a.	461	115	346	75%
Librazhd UK sh.a.	720	554	167	23%
Mallakastër UK sh.a.	1,176	513	663	56%
Peshkopi U sh.a.	1,859	722	1,137	61%
Bulqizë U sh.a.	1,592	605	987	62%
Has U sh.a.	629	276	353	56%
Kukës UK sh.a.	986	856	130	13%

Humbjet e ujit në vitet e ardhshme u parashikuan duke marrë parasysh supozimet e mëposhtme:

- Viti bazë për projeksionet u konsiderua të jetë viti 2015;
- Në fund të periudhës (viti 2031) humbjet do të jenë në nivelin 35% të inputeve të sistemit. Ky supozim konsideron se ndërmarrjet e ujësjellësit do të bëjnë disa investime dhe do të zbatojnë një strategji reduktimi të UPA për të rritur performancën e tyre operacionale dhe financiare;
- Raportimi UPA (2015) konsiderohet i barabartë me humbjet fizike të ujit në sistemin e furnizimit me ujë. Ky supozim u bë pasi nuk kishte të dhëna të besueshme mbi komponentët e pallogaritur të ujit për të nxjerrë vlerën e saktë të humbjeve fizike;
- Humbjet totale të ujit në basenin ujor konsideroheshin si shuma e humbjeve të regjistruara nga secila ndërmarrje uji në rajon.

Bazuar në supozimet e mësipërme, u identifikuan tendencat e mëposhtme në humbjet e ujit në basenin ujor (Figura 11.6).

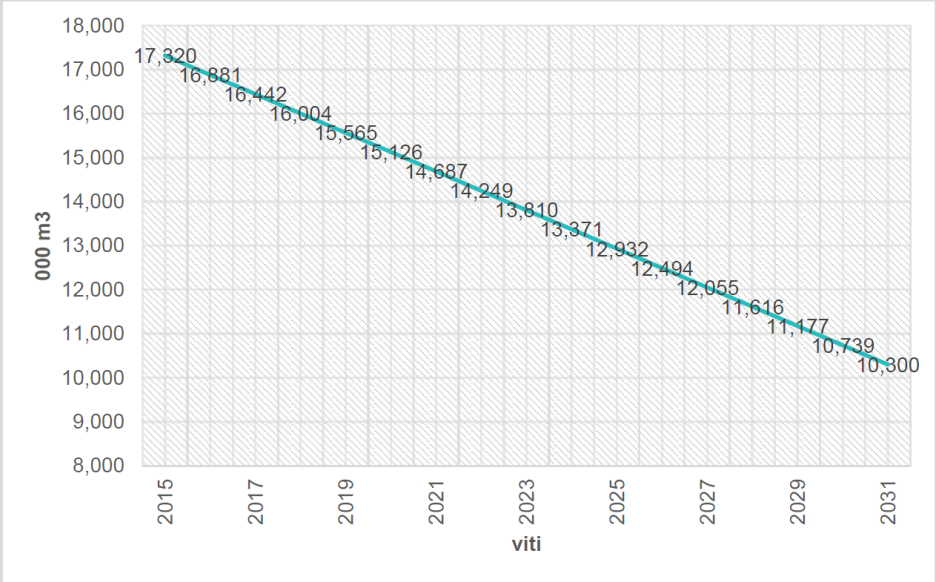

Figura 11.6: Parashikimet e ardhshme të ujit të pafaturuar (UPF) në Basenin Ujor Drin–Bunë

11.4.4 Tendencat totale të kërkesës për ujë në basenin ujor

Kërkesa totale e ujit supozohet të jetë shuma e konsumit të ujit (shtëpiak dhe IKI) dhe humbjet e ujit në sistemin e furnizimit. Për shkak të tendencave të kundërta të konsumit (në rritje) dhe humbjeve të ujit (në ulje), nuk janë identifikuar ndryshime të mëdha në kërkesën totale të ujit në basenin ujor. Ky fakt është i vërtetë vetëm në rastin e supozimeve të përshtatura, kryesisht:

- Nuk do të ketë investime të mëdha në industritë që konsumojnë ujë në rajon.
- Konsumi shtëpiak do të ketë një vlerë mesatare prej 100 l/c/d.
- Ndërmarrjet e ujit do të përvetësojnë dhe zbatojnë masat e duhura për të kontrolluar dhe për të zvogëluar humbjet fizike të ujit.

Shifrat e tendencës të kërkesës për ujë janë ilustruar në figurën 11.7.

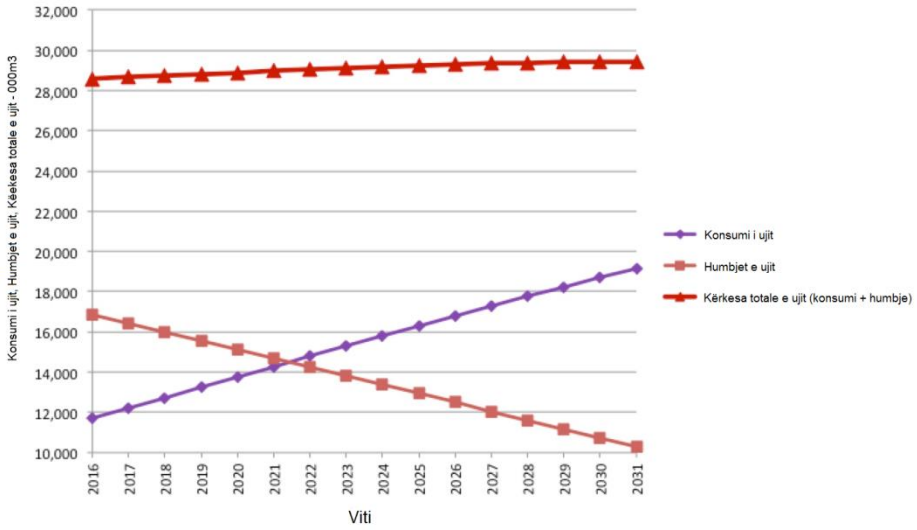

Figura 11.7: Trendi i kërkesës për ujë në Basenin Ujor Drin–Bunë

11.5 Rikuperimi i kostos së shërbimeve të ujit

Qasja e propozuar këtu për analizimin dhe raportimin e mbulimit të kostos është siç thuhet në Dokumentin Udhëzues Nr. 1: Ekonomia dhe Mjedisi – Sfida e Zbatimit të Direktivës Kuadër të Ujit[200].

Shërbimet e identifikuara të ujit në Qarkun e Basenit Ujor (QBU)

Shërbimet e ujit përcaktohen në nenin 2 të DKU si: "të gjitha shërbimet që ofrojnë për ujë të pijshëm, institucione publike ose ndonjë aktivitet ekonomik*: a) Nxjerrjen, mbylljen, magazinimin, trajtimin dhe shpërndarjen e ujit sipërfaqësor ose nëntokësor; b) Objektet e grumbullimit dhe trajtimit të ujërave të zeza, të cilat më pas shkarkohen në ujë sipërfaqësor.*"

Shërbimet e ujit shihen si ndërmjetës midis mjedisit natyror dhe përdorimit aktual të ujit. Në Basenin Ujor Drin–Bunë shërbimet e mëposhtme të ujit u identifikuan si më poshtë:

- Furnizimi me ujë të pijshëm për familjet, kompanitë dhe institucionet, që përfshin:
- nxjerrjen;
- ruajtjen;
- trajtimin;
- shpërndarjen.
- Shërbimet e kanalizimeve për familjet, kompanitë dhe institucionet, të cilat përfshijnë:
- mbledhjen e ujërave të ndotura;
- objektet e trajtimit të ujërave të ndotura.

[200] http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_Figuras/guidance_docs_en.htm.

11.5.2 Ofruesit e shërbimeve të ujit dhe ujërave të ndotura

Ofruesit janë subjektet që furnizojnë shërbimet e ujit dhe kanalizimeve. Për furnizimin publik me ujë dhe grumbullimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura, ekziston një ndërmarrje e vetme që siguron të gjitha fazat e shërbimeve (p.sh., nxjerrje, ruajtje, trajtim dhe shpërndarje të ujërave sipërfaqësore ose nëntokësore). Lista e identifikuar e ndërmarrjes (ndërmarrjeve) të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve (trajtimit të ujërave të ndotura, në rast se trajtohen) janë paraqitur në tabelën 11.12.

Të dhënat mbi vetë-shërbimet, të tilla si nxjerrja bujqësore dhe furnizimi privat me ujë dhe trajtimi i ujërave të ndotura (që përdorin gropa septike ose gropa të grumbulluara) janë të vështira për t'u identifikuar, pasi nuk ka një grup të dhënash gjithëpërfshirëse në numrin e shërbimeve, vendndodhjeve, vëllimeve etj.

Tabela 11.12: Ofruesit e shërbimeve të ujit dhe ujërave të ndotura në Basenin Ujor Drin–Bunë

Vendi	Lokaliteti	Urban/Rural	Ndërmarrja e furnizimit me ujë	Ndërmarrja e kanalizimeve
Shkodër	Pukë, Gjegjan, Rrapë, Qelez, Qerret	U	Bashkia Pukë UK	Bashkia Pukë UK
		R	Fshati Pukë UK	Fshati Pukë UK
Shkodër	Fushë-Arrëz , Fierze, Blerim, Qafe Mali, Iballë	U	Fushë-Arrëz sh.a.	Fushë-Arrëz sh.a.
		R	Fushë-Arrëz sh.a.	N/A
Shkodër	Vau i Dejës , Bushat, Vig Mnele, Hajmel, Temal, Shllak	U+R	Vau i Dejës U sh.a	N/A
Shkodër	Koplik, Gruemire, Kastrat, Kelmend, Qender, Shkrel	U+R	Shkodër Fshat U sh.a dhe Malësi e Madhe UK sh.a.	N/A
Shkodër	Shkodër, Ana e Malit, Berdicë, Dajc, Guri i Zi, Postribe, Pult, Rrethinat, Shalë, Shosh, Velipoje	U+R	Shkodër UK sh.a.	Shkodër UK sh.a.
Kukës	Has, Krumë, Fajza, Gjinaj, Golaj	U+R	Has U sh.a.	N/A
Kukës	Kukës, Malzi, Bicaj, Ujmisht, Terthore, Shtiqen, Zapod, Shishtavec, Topojan, Bushtricë, Gryk Caje, Kalis, Surroj, Arren, Kolsh	U	Kukës UK sh.a.	Kukës UK sh.a.
		R	Kukës UK sh.a.	N/A
Kukës	Tropojë, Bajram Curri, Fierzë, Lekbibaj, Margegaj, Llugaj, Bujan, Bytyc,	U+R	Tropojë U sh.a.	N/A
Dibër	Peshkopi/Dibër, Tomin, Melan, Kastriot, Lurë, Maqellarë, Muhurr, Luzni, Selishte, Sllove, Kala e Dodës, Zall Dardhe, Zall Rec, Fushë Cidhen, Arras	U	Peshkopi U sh.a.	Peshkopi U sh.a.
		R	Peshkopi U sh.a.	N/A
Dibër	Peshkopi/Diber, Tomin, Melan, Kastriot, Lurë, Maqellarë, Muhurr, Luzni, Selishte, Sllove, Kala e Dodës, Zall Dardhe, Zall Rec, Fushë Cidhen, Arras	U	Peshkopi U sh.a.	Peshkopi U sh.a.
Lezhë	Lezhe, Shenkoll, Shengjin, Zejmen, Balldren, Kallmet, Blinisht, Dajc, Ungrej, Kolsh	R	Peshkopi U sh.a.	N/A
Korçë	Pogradec, Udenisht, Bucimas, Cerrave, Dardhas, Trebinje, Proptisht, Velcan	U+R	Pogradec UK sh.a.	Pogradec UK sh.a.

11.5.3 Përdoruesit e ujit

Përdorimi i ujit është përcaktuar në nenin 2 si: "shërbimet e ujit së bashku me çdo aktivitet tjetër të identifikuar sipas nenit 5 dhe shtojcës II me ndikim të rëndësishëm në statusin e ujit. Ky koncept zbatohet për qëllimet e NENIT 1 dhe të analizës ekonomike të kryer sipas nenit 5 dhe shtojcës III, pika "b". Neni 9 i Direktivës specifikon se përdorimi i ujit duhet të përfshijë të paktën familjet, bujqësinë dhe industrinë.

Të dhënat kryesore që mund të mblidhen:

- Popullsia e mbuluar nga shërbimi i ujit, duke përfshirë nivelin (shkallën) e mbulimit dhe numrin e lidhjeve të ujit (tabela 11.13).
- Numri i lidhjeve industriale, komerciale dhe institucionale të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve (tabela 11.14).

Tabela 11.13: Popullsia e mbuluar nga shërbimet e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

	Popullsia e shërbyer	Mbulimi	Numri i Lidhjeve
Bashkia Pukë UK	2,778	52%	902
Vau i Dejës U sh.a.	5,646	45%	860
Tropojë U sh.a.	7,328	74%	1,330
Lezhë UK sh.a.	33,920	97%	7,996
Pogradec UK sh.a.	58,652	98%	13,310
Shkodër UK sh.a.	89,267	74%	25,156
Pukë fshat	2,347	20%	500
Shkodër (F) U sh.a.	23,364	29%	5,705
Fushë-Arrëz UK sh.a.	1,882	39%	529
Librazhd UK sh.a.	18,370	96%	4,314
Peshkopi U sh.a.	30,963	100%	2,952
Bulqizë U sh.a.	12,104	76%	2,477
Has U sh.a.	8,606	64%	1,215
Kukës UK sh.a.	39,952	100%	4,588

Tabela 11.14: Përdoruesit industrial, komercialë dhe institucionalë të ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë 2015

	Lidhjet Industriale dhe Komerciale të Ujit	Lidhjet Institucionale të Ujit	Lidhjet Industriale dhe Komerciale të Kanalizimeve	Lidhjet Institucionale të Kanalizimeve
Bashkia Pukë UK	163	40	163	40
Vau i Dejës U sh.a.	76	7		
Tropojë U sh.a.	147	19		
Lezhë UK sh.a.	755	35	755	35
Pogradec UK sh.a.	959	76	762	66
Shkodër UK sh.a.	2,397	155	2,292	143
Puke fshat	15	8	16	8
Shkodër (F) U sh.a.	94	42	22	1

	Lidhjet Industriale dhe Komerciale të Ujit	Lidhjet Institucionale të Ujit	Lidhjet Industriale dhe Komerciale të Kanalizimeve	Lidhjet Institucionale të Kanalizimeve
Fushë-Arrëz UK sh.a.	62	13	59	8
Librazhd UK sh.a.	810	67	798	66
Peshkopi U sh.a.	481	56	414	55
Bulqizë U sh.a.	227	43		
Has U sh.a.	125	12		
Kukës UK sh.a.	369	70	369	70

11.6 Kostot financiare të shërbimeve të ujit

Të dhënat financiare në lidhje me shpenzimet e shërbimeve të ujit dhe kanalizimit u mblodhën nga kompanitë e shërbimeve të ujit që veprojnë në basenin e lumit. Të dhënat e mëposhtme të kostove financiare arritën të mblidheshin:

- Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes. Këto kosto janë ato që lidhen me ofrimin e shërbimit dhe përfshijnë, ndër të tjera, kostot e punësimit, kostot e energjisë, kostot materiale dhe kostot e punësimit të palëve të treta. Shpenzimet e mirëmbajtjes kanë të bëjnë me mbajtjen e aseteve në kushte të përdorshme gjatë gjithë jetës së tyre ekonomike.
- Shpenzimet kapitale. Këto janë kostot e pagesës së principalit dhe të interesave (dhe kostos së kapitalit sipas rastit) që lidhen me shpenzimet për aktivet që financohet nga jashtë nëpërmjet kredive, obligacioneve, kapitalit dhe gjithashtu mekanizmave të tjerë financiarë. Këto kosto gjithashtu përfshijnë zhvlerësimin vjetor të aseteve fikse ekzistuese të operuara nga ndërmarrjet e ujësjellësit.
- Shpenzimet administrative. Këto lidhen me interesat dhe shpenzimet e tjera financiare të paguara nga kompanitë e shërbimeve për të drejtuar biznesin e tyre të ujit.

Taksa dhe subvencione: Këto përfshijnë taksat e përgjithshme dhe të tjera specifike të paguara nga kompanitë e ujit. Analiza e mëvonshme e rikuperimit të kostos bazuar në kostot ekonomike dhe jo në ato financiare do të duhej të hiqte taksat e përgjithshme dhe transferimet e tjera.

Kostot financiare për shërbimet e ujit dhe kanalizimit për vitin 2015 janë siç tregohet në tabelën 11.15.

Tabela 11.15: Kostot financiare për shërbimet e ujit dhe kanalizimit në Basenin Ujor Drin–Bunë (2015)

Shërbimet e Ujit	000 Lek	000 Euro
Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes		
Kostoja e punës	273,464	1,996
Kostot materiale (përfshirë lëndët kimike)	11,464	84
Kostot e energjisë	246,095	1,797
Kostoja e riparimit dhe mirëmbajtjes	35,000	256
Kostoja e shërbimeve të kontraktuara	33,110	242
Kosto të tjera	22,673	166
Kostot kapitale		
Amortizimi	198,952	1,452
Shlyerja e borxhit (principal)	2,520	18
Shpenzimet administrative		

Interesi	3,264	24
Shpenzime të tjera financiare	12,196	89
Tatimet dhe subvencionet		
Taksat dhe detyrimet	2,060	15
Kostot totale financiare për ujin	**840,799**	**6,138**
Shërbimet e Ujërave të ndotura	**000 Lek**	**000 Euro**
Shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes		
Kostoja e punës	84,019	613
Kostot materiale (përfshirë lëndët kimike)	2,482	18
Kostot e energjisë	12,069	88
Kostoja e riparimit dhe mirëmbajtjes	9,682	71
Kostoja e shërbimeve të kontraktuara	2,435	18
Kosto të tjera	5,937	43
Kostot kapitale		
Amortizimi	87,281	637
Shpenzimet administrative		
Interesi	4	0
Shpenzime të tjera financiare	5,332	39
Tatimet dhe subvencionet		
Taksat dhe detyrimet	914	7
Kostot totale financiare për ujërat e zeza	**210,155**	**1,534**
Shpenzimet totale financiare për shërbimet e ujit dhe ujërave të ndotura	**1,050,954**	**7,672**

11.6.1 Kostot e mjedisit dhe burimeve

Shpenzimet e burimeve, përcaktohen si kosto e mundësisë për përdorimin e ujit si një burim i pakët në një mënyrë të veçantë (p.sh. nëpërmjet nxjerrjes ose shkarkimit të ujërave të ndotura) në kohë dhe hapësirë. Ato janë të barabarta me diferencën midis vlerës ekonomike në aspektin e përfitimeve neto të përdorimit të ujit aktual ose të ardhshëm (p.sh. alokimi i lejeve të emetimit ose nxjerrjes së ujit) dhe vlerës ekonomike në aspektin e përfitimeve neto të përdorimit alternativ më të mirë të ujit (tani ose në të ardhmen). Shpenzimet e burimeve lindin vetëm nëse përdorimi alternativ i ujit gjeneron një vlerë më të lartë ekonomike sesa përdorimi aktual ose i parashikuar i ujit në të ardhmen.

Për shkak të aktivitetit relativisht të ulët industrial dhe bujqësor në zonën e basenit ujor dhe disponueshmërisë së burimeve ujore, në këtë analizë nuk janë identifikuar kostot e burimeve.

Kostot mjedisore përbëhen nga kostot e dëmit mjedisor të degradimit të ekosistemit ujor dhe shterimit të shkaktuar nga një përdorim i veçantë i ujit (p.sh. nxjerrja e ujit ose shkarkimi i ndotësve). Mund të bëhet një dallim midis kostove të dëmtimit në mjedisin e ujit dhe atyre që përdorin mjedisin e ujit. Interpretuar në terma të konceptit të vlerës totale ekonomike, mund të argumentohet se kostot e dëmit mjedisor i referohen vlerave të mos përdorimit të përshtatshëm të një ekosistemi ujor funksional, ndërsa shpenzimet për ata që përdorin mjedisin e ujit i referohen vlerave përkatëse të përdorimit.

Në basenin e lumit ka disa raste të ndotjes së ujit për shkak të shkarkimeve të ujërave të ndotura të patrajtuara në lumë. Për fat të keq, për shkak të mungesës së të dhënave të besueshme,

vlera e këtyre kostove të dëmit nuk mund të vlerësohej. Në analizën e rikuperimit së kostos, këto kosto nuk u morën në konsideratë. Nëse dhe kur do të jenë të disponueshme të dhënat e besueshme, kostot mjedisore do të vlerësohen dhe përfshihen në analizën e rikuperimit të kostos ekonomike.

11.6.2 Mekanizmi i rikuperimit të kostos

Rregullimi synon të sigurojë që çmimi të ujit dhe ujërave të ndotura të përshtatshëm në lidhje me cilësinë e shërbimit. Rregullimi i tarifave sipas Udhëzuesit për vendosjen e tarifave nga ana e Entit Rregullator të Ujit të Shqipërisë përbëhet nga:

- Shqyrtimi i kostove;
- Dhënia e stimujve për kompanitë që të përmirësohen shërbimi;
- Strukturimi i procesit të përcaktimit të tarifave; dhe
- Miratimi i tarifave.

Në pajtim me ligjin nr. 8102, datë 28.3.1996, "Për kuadrin rregullator të sektorit të furnizimit me ujë dhe të largimit dhe përpunimit të ujërave të ndotura", dhe ndryshimet e tij, Enti Rregullator i Ujit është duke kryer këto funksione të rëndësishme rregullative në sektorin e ujësjellës-kanalizimeve në Shqipëri.

Objektivat e Entit Rregullator të Ujit në miratimin e tarifave dhe tarifave të tjera të shërbimit janë si më poshtë:

- Të mbrojë konsumatorët kundër çmimeve të monopolit; dhe
- Të lejojë të licencuarit të mbulojnë shpenzimet e arsyeshme të shkaktuara për të ofruar shërbime efektive, duke përfshirë mundësinë për të arritur një kthim të investimit të tyre, që do të ishte i mjaftueshëm për përmirësime dhe punë të tjera ndërtimore.

Objektivi i dytë është veçanërisht i rëndësishëm pasi shumica e ofruesve të shërbimeve të ujit në Shqipëri ende nuk janë në gjendje të mbulojnë kostot e tyre aktuale për shkak të niveleve të ulëta tarifore. Prandaj ky është një objektiv i menjëhershëm i rregullimit të tarifave për të arritur së pari mbulimin e kostove të operimit dhe të mirëmbajtjes dhe më vonë të kostove totale. Autoriteti Rregullator i Ujit, pra, synon të mbështesë arritjen graduale të rikuperimit së plotë të kostos në përputhje me Direktivat e BE-së për Ujërat.

Udhëzuesi për përcaktimin e tarifave specifikon mekanizmat e mëposhtme të përcaktimit të tarifave për shërbimet e ujit dhe kanalizimit:

11.6.3 Tarifat për shërbimet e ujit

Aty ku ekziston matja (konsumatorët me matës), ERRU do të kërkojë **tarifat me dy pjesë**, prej të cilave:

- Një pjesë është një pagesë që mbulon kostot fikse. Kjo do të mbulohet nga konsumatorët përmes një komponenti tarifor fiks mujor;
- Pjesa tjetër është një pagesë e lidhur me shpenzimet volumetrike (të përdorimit). Një tarifë me dy pjesë ndihmon për të siguruar që një ofrues i shërbimeve nuk i tejkalon ose nuk mbulon shpenzimet fikse nëse vëllimet e shitjeve ose lidhjet e konsumatorëve përfundojnë duke qenë të ndryshme nga ato të parashikuara. Është politika e qeverisë që të gjithë konsumatorët duhet të maten. Aty ku ofruesit e shërbimeve nuk e kanë arritur ende këtë objektiv, ata duhet të propozojnë një tarifë fikse mujore për konsumatorët pa matës (konsumatorë pa matës) dhe një plan për të kaluar në matjen 100%.

Për konsumatorët pa matës, duhet të aplikohet tarifa e sheshtë (konsumatori paguan një çmim të paracaktuar pa një specifikim volumetrik). Kjo tarifë duhet të vendoset në një nivel që nxit konsumatorët të kalojnë në furnizimin me matje.

11.6.4 Tarifat për shërbimet e ujërave të ndotura

- Shpenzimet për shërbimet e ujërave të ndotura përcaktohen nga sasia e ujërave të ndotura të gjeneruara nga secili konsumator. Sasia e ujërave të ndotura do të jetë 100% e sasisë së ujit të konsumuar.
- Vetëm në rastet kur konsumatorët marrin ujë nga një pus ose burime të tjera nevojitet matje shtesë. Është i mundur një përbërës fiks i kanalizimit përveç komponentit volumetrik.
- Një ofrues shërbimi mund të vendosë shpenzime të veçanta për ndotësit e rëndë. Përveç kësaj, mund të kërkohen tarifa të veçanta për shembull sanitizimi në vend. Ata duhet të mbulojnë kostot reale.

Nivelet aktuale të tarifave që zbatohen nga Shërbimet e Ujësjellësit në Basenin Ujor Drin–Bunë janë paraqitur në Tabelën 11.16.

Shërbimet e ujit/ujërave të ndotura marrin të ardhurat e tyre operacionale duke përdorur strukturën e mësipërme tarifore të aplikuar në sasitë e shërbimeve të ofruara. Për më tepër, krahas mekanizmit të mbulimit të kostos së mësipërme, disa nga ofruesit e shërbimeve të ujit përfitojnë nga subvencionet për operacione. Këto subvencione plotësojnë të ardhurat financiare të ndërmarrjeve të ujit që kontribuojnë në rimëkëmbjen e kostos financiare.

Duke marrë parasysh burimet e mësipërme financiare, të ardhurat financiare në vijim janë marrë nga shërbimet e ujësjellësit në basenin e lumit në vitin 2015 (Tabela 11.17).

Tabela 11.16: Tarifat aktuale të aplikuara nga ndërmarrjet e ujësjellësit në Basenin Ujor Drin–Bunë[201]

Ujësjellësi	Ujë i pijshëm (lek/m³)			Tarifa e Shërbimit (lek/muaj)			Ujërat e ndotura (lek/m³)		
	Familje	Institucione	Private	Familje	Institucione	Private	Familje	Institucione	Private
Bulqizë	17	55	75	100	100	100			
Fushë-Arrëz									
Has	25	60	80						
Kukës	25	60	80				7	15	20
Lezhë	58	135	145	200	200	200	18	22	27
Librazhd	38	100	100				13	22	23
Peshkopi (Dibër)	27	65	85				10	15	18
Pogradec	22/62	37/111	37/111	200+ 100	400+ 100	400+ 150	11/33	12/36	12/36
Pukë	35	130	140	100	100	100	8	16	16
Pukë Fshat									
Shkodër	40	110	110	100	100	100	15	20	20
Shkodër Fshat	50	120	120						
Tropojë	19	60	80						

Tabela 11.17: Të hyrat nga shërbimet e ujit në basenin ujor Drin–Bunë 2015

Të ardhurat nga shërbimet e ujit (000 lek)	Të ardhurat nga shërbimet e ujërave të zeza (000 lek)	Të ardhurat totale operative (000 lek)	Subvencionet (000 lek)	Totali i të ardhurave financiare (000 lek)	Totali i të ardhurave financiare (000 euro)
581,721	119,979	701,700	81,710	783,410	5,719

11.6.5 Shkalla e rikuperimit të kostos

Kthimi i përgjithshëm i kostove është shkalla në të cilën kostot e sigurimit të shërbimit të ujit mbulohen nga tarifat për përdoruesit e ujit dhe mekanizmat e tjerë të rikuperimit së kostos.

Shkalla e rikuperimit të kostos vlerësohet në këtë raport si:

Norma e rikuperimit të kostos = të ardhurat totale/kostot totale x 100 [%]

Shkallët e rikuperimit të kostos vlerësohen si për kostot financiare ashtu edhe për ato ekonomike për ujë të pijshëm dhe shërbime të ujërave të ndotura në basenin ujor. Vlerësimet bazohen në të dhënat e

[201] Burimi: Enti Rregullator Shqiptar i Sektorit të Shpërndarjes dhe Përpunimit të Ujit dhe Ujërave të Ndotura.

vitit 2015 nga kompanitë e shërbimeve të ujësjellësit që ofrojnë shërbime ujësjellës-kanalizime në zonën e Basenit Ujor.

11.6.6 Rikuperimi i kostove financiare

Shkalla e rikuperimit të kostove financiare merr në konsideratë të gjitha kostot financiare të kryera nga ofruesit e shërbimeve dhe të gjitha të ardhurat, duke përfshirë subvencionet.

Çdo ndërmarrje ujësjellësi në basenet ujore, me të dhëna të ndryshme financiare, raporton një normë të ndryshme të rikuperimit së kostos financiare. Në nivelin e basenit ujor, shifrat janë siç tregohet në tabelën 11.18 më poshtë.

Tabela 11.18: Rikuperimi i kostove financiare në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Kostot financiare	(000 Lek)
Shërbimet e Ujit	
Kostot totale financiare - Uji	840,799
Shërbimet e ujërave të ndotura	
Kostot totale financiare - Ujërat e ndotura	210,155
Totali i kostove financiare - uji dhe ujërat ndotura	**1,050,954**
Të ardhurat financiare	
Shërbimet e ujit	
Shuma totale e faturave të ujit - totali	581,721
Shërbimet e ujërave të ndotura	
Shuma totale e faturave të Kanalizimeve - totali	119,979
Subvencioni për Operacion	81,710
Të ardhurat totale financiare - Ujërat dhe ujërat e ndotura	**783,410**
Shkalla e rikuperimit të kostos financiare (%)	**75%**

11.6.7 Kthimi i kostove të kostove ekonomike

Analiza e rikuperimit të kostove ekonomike për shërbimet e ujësjellësit dhe ujërave të ndotura u krye në bazë të kostove financiare të mësipërme, por u zbatuan korrigjimet e mëposhtme:

- Kostot materiale dhe të energjisë konsideroheshin neto nga 20% të TVSH-së
- Kostoja e punës u konsiderua neto nga kontributet në vijim:
  - Kontributet e kujdesit shëndetësor të punonjësve: 1.7%
  - Kontributet e sigurimeve shoqërore të punonjësve: 9.5%
  - Kontributet e kujdesit shëndetësor të punëdhënësit: 1.7%
  - Kontributet e sigurimeve shoqërore të punëdhënësit: 15%
- Taksat dhe subvencionet e ndryshme nuk u morën në konsideratë në rikuperimin e kostos ekonomike.
- Të ardhurat financiare u ulën në nivelin neto 20% të TVSH-së
- Subvencionet nuk u morën në konsideratë
- Kostot e resurseve (burimeve) dhe mjedisit u konsideruan me vlera 0.

Rezultatet e analizës së rikuperimit së kostove ekonomike janë paraqitur në Tabelën 11.19 më poshtë.

Tabela 11.19: Rikuperimi i kostos ekonomike në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Kostot Ekonomike	(000 lek)
Shërbimet e Ujit	
Totali i kostove ekonomike - Uji	730,434
Shërbimet e ujërave të ndotura	
Totali i kostove ekonomike - Ujërat e ndotura	186,729
Të ardhurat ekonomike	
Shërbimet e ujit	
Shuma totale e faturave të ujit	484,768
Shërbimet e ujërave të ndotura	
Shuma totale e faturave të kanalizimeve	99,982
Shkalla (norma) e rikuperimit të kostos ekonomike - uji	66%
Shkalla (norma) e rikuperimit të kostos ekonomike - ujërat e ndotura	54%
Shkalla (norma) e rikuperimit të kostos ekonomike - uji dhe ujërat e ndotura	64%

11.7 Përfundime

Duke marrë parasysh të dhënat e vlerësuara më lart (normat e rikuperimit të kostos financiare dhe ekonomike), mund të shënohet një mbulim i pakënaqshëm i kostove. Shkalla e rikuperimit të kostos financiare është 75%, ndërsa norma ekonomike është më e ulët (64%) në kontekstin e kostove të humbura të burimeve dhe të mjedisit.

Normat e rikuperimit të kostos për ofruesit lokal të shërbimeve të ujit janë shumë të ndryshme. Në disa raste, normat e rikuperimit të kostos së ndërmarrjeve individuale të ujit janë shumë më poshtë se vlera mesatare në basenin ujor Drin–Bunë (Vau i Dejës U sh.a. – 25%, Has U sh.a. – 34%), në raste të tjera këto norma arrijnë në vlera afër 100% (Peshkopi U sh.a. – 87%, Librazhd UK sh.a. – 83%). Zakonisht ndërmarrjet më të mëdha të shërbimeve të ujit kanë norma më të mëdha të rikuperimit të kostos.

Norma e rikuperimit të kostove financiare është nën 100% në secilin ofrues të shërbimeve përkundër subvencioneve operacionale që ata marrin. Një nga arsyet për këtë humbje është se ka hendek midis konsumit të faturuar të ujit dhe inputit të sistemit, duke nënkuptuar që ekziston një sasi e caktuar e humbjeve.

Niveli i ulët i normës së rikuperimit së kostos mesatare të basenit të lumit tregon dobësi në mekanizmin e rikuperimit së kostove (kryesisht në procedurat e vendosjes së tarifave, por jo vetëm), i cili nuk është i orientuar në parimin e pagimit të ndotësve, por më shumë në përballueshmërinë e tarifave dhe në performancën operacionale të ofruesve të shërbimeve të ujit.

Enti Rregullator Shqiptar i Furnizimit me Ujë: *"Metodologjia e përcaktimit të tarifave për shërbimin e furnizimit me ujë dhe trajtimin dhe largimin e ujërave të ndotura bazohet në katër objektiva të politikës tarifore:*

- Mbulimi i kostove: së pari mbulimi i kostove të operimit dhe mirëmbajtjes hap pas hapi deri në mbulimin e kostos totale të kompanisë lidhur me kryerjen e veprimtarisë së saj në ofrimin e shërbimeve përkatëse.
- Efikasiteti i menaxhimit
- Përballueshmëria nga konsumatorët në nevojë, dhe
- Efikasiteti mjedisor"

Megjithatë, rikuperimi i kostove mjedisore dhe burimeve si shpenzime të brendshme nuk aplikohet në tarifa.

Si përfundim, ekziston nevoja për të ndryshuar politikat aktuale të çmimeve për të përmbushur kërkesat e Direktivës Kuadër të Ujit. Marrëveshjet e tanishme paraqesin detyrime nga sipërmarrësit e ujit dhe kanalizimeve që nuk mbulojnë shpenzimet e këtyre shërbimeve. Ky sistem nuk merr parasysh parimet dhe objektivat e Direktivës dhe dispozitat e nenit 9 të Direktivës Kuadër të Ujit në veçanti.

Një çështje tjetër që lidhet me tarifat është përshtatja e tyre gjatë kohës kur kostot në rritje duhet të ndiqen nga ndryshimet e duhura në tarifa. Enti Rregullator deklaron se: "*Asnjë tarifë ose pjesë e saj nuk mund të ndryshohet më shpesh se një herë në vit "por, në praktikë, shërbimet e ujësjellësit nuk aplikojnë çdo*

vit për rregullime tarifore. Në këtë rast, tarifat e miratuara në të kaluarën nuk mund të mbulojnë kostot aktuale, të rritura.

Në rastin e normës së rikuperimit të kostos ekonomike, vlerësimet nuk përfshijnë kostot e burimeve dhe mjedisit. Kjo është për shkak të mungesës së të dhënave të besueshme për këto lloje shpenzimesh. Në zhvillimin e PMBU-ve (Planet e menaxhimit të baseneve ujore), duhet të bëhen sugjerime mbi një sistem të përshtatshëm për grumbullimin dhe regjistrimin e të dhënave (nivel kombëtar/rajonal), pasi analiza e rikuperimit të kostos në të ardhmen nuk do të konsiderojë çështjen e mungesës së të dhënave.

Kostot e rikuperimit të shërbimeve të ujitjes nuk janë analizuar. Kjo është për shkak të mungesës së të dhënave financiare të ofruesve të shërbimeve. Nëse do të jenë në dispozicion të dhëna të besueshme, vlerësimi i normave të rikuperimit mund të shtrihet në këto shërbime në analizat e ardhshme.

12. Programi masave

12.1 Hyrje

DKU-ja e BE-së kërkon ngritjen e një Programi Masash (PoM) për çdo basen ujor, ose për një pjesë të një baseni ujor brenda territorit të tij, ku të merren parasysh të gjitha rezultatet e analizave të kërkuara në nenin 5[202] për të arritur objektivat mjedisorë të përcaktuar në nenin 4 (shihni seksionin 10). Neni 11 i DKU-së së BE-së përcakton se çdo program masash duhet të përfshijë "masat bazë" dhe kur është e nevojshme, edhe "masa plotësuese". Tabela 12 më poshtë, paraqet listën e përgjithshme të këtyre masave.

Tabela 12.1: Renditja e masave "bazë" dhe "plotësuese" të përcaktuara në nenin 11 të DKU-së së BE-së

Masat bazë	
a)	Masat e kërkuara për të zbatuar legjislacionin e Komunitetit Evropian për mbrojtjen e ujit, duke përfshirë masat e nevojshme të përcaktuara në legjislacion në nenin 10 (qasja e kombinuar për përcaktimin dhe shpërndarjen e burimeve) dhe masat e kërkuara nga Direktivat "bija" të DKU-së (të përcaktuara në pjesën A të shtojcës VI dhe në DKU-në e BE-së).
b)	Masat e konsideruara si të përshtatshme për qëllimet e rikuperimit të kostove për shërbimet e ujit (neni 9)
c)	Masat për promovimin e përdorimit eficient dhe të qëndrueshëm, për të shmangur kompromentimin e arritjes së objektivave të përcaktuara mjedisore (neni 4)
d)	Masat për të përmbushur kërkesat e ujërave që përdoren për nxjerrjen e ujit të pijshëm, duke përfshirë masat për ruajtjen e cilësisë së ujit për të reduktuar nivelin e trajtimit nëpërmjet filtrimit për prodhimin e ujit të pijshëm (neni 7).
e)	Kontrollet e nxjerrjes së ujit të ujërave të ëmbël sipërfaqësorë dhe nëntokësorë, dhe rrethimi i ujërave të ëmbël sipërfaqësorë në formë rezervuari.
f)	Kontrollet, duke përfshirë kërkesën për autorizim paraprak për mbushjen ose shtimin artificial të trupave ujorë nëntokësorë.
g)	Masat për rregullimin e pikave të shkarkimit që mund të shkaktojnë ndotje (nenet 10 dhe 16).
h)	Masat për të parandaluar ose kontrolluar futjen e ndotësve të burimeve.
i)	Masat për çdo ndikim tjetër të pafavorshëm dhe të rëndësishëm për statusin e ujit të identifikuar në nenin 5 në shtojcën II, veçanërisht masat për sigurimin e përputhshmërisë së kushteve hidromorfologjike të trupave ujorë me arritjen e statusit të kërkuar ekologjik ose kushteve të mundshme ekologjike për trupat ujorë të përcaktuar si artificialë ose tepër të modifikuar.
j)	Ndalimi i shkarkimeve të drejtpërdrejta të ndotësve në ujërat nëntokësorë.
k)	Masat për eliminimin e ndotjes së ujërave sipërfaqësorë nga substancat e specifikuara në listën e substancave prioritare (neni 116)
l)	Masat e kërkuara për parandalimin e humbjeve domethënëse të ndotësve nga instalimet teknike, dhe për parandalimin dhe/ose reduktimin e incidenteve të ndotjes aksidentale si rezultat i përmbytjeve për shembull.
Masat Plotësuese [203]	
Këto masa përfshijnë: i. instrumente legjislative; ii. instrumente administrative; iii. instrumente ekonomike dhe fiskalë; iv. marrëveshjet e negociuara mjedisore; (v) kontrollet e emetimeve; (vi) kodet e praktikës së mirë; (vii) rikrijimi dhe restaurimi i ligatinave; viii. kontrollet e nxjerrjeve; ix. masat për menaxhimin e kërkesave, ndër të tjera, nxitjen e prodhimit të përshtatur bujqësor si të mbjellat që kërkojnë pak ujë në zonat e thata; x. eficienca dhe ripërdorimi; xi. projektet ndërtimore; xii. impiantet e shkripëzimit; xiii. projektet rehabilituese; xiv. mbushja artificiale e akuiferëve; xv. projektet edukuese; xvi. projektet kërkimore, zhvillimore dhe demonstruese.	

Me qëllim realizimin e vizionit për një periudhë 10-vjeçare e në vazhdim për sektorin e ujit, janë identifikuar qëllime të cilat janë shprehur në

[202] Neni 5 përfshin analizën e karakteristikave të baseneve ujore, një vlerësim të ndikimit të aktivitetit njerëzor në statusin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, dhe një analizë ekonomike për përdorimin e ujit.

[203] Lista joekskluzive e masave plotësuese që shtetet anëtare brenda çdo rrethi të basenit ujor mund të zgjedhin të miratojnë si pjesë të programit të masave të kërkuara sipas nenit 11 (4) të DKU-së të BE-së.

funksion të tri shtyllave të sektorit të ujit: **përdorimi i ujit, mbrojtja e ujit dhe mbrojtja nga uji**. Këto tri shtylla dhe qëllimet e tyre përkatëse përfshihen në Objektivat e Cilësisë së Mjedisit për Basenin Ujor, siç përshkruhet në Seksionin 10.

Për arritjen e objektivave për sektorin e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë, gjatë dekadës së ardhshme dhe në vazhdim, janë propozuar një sërë masash të nevojshme në përputhje me DKU-në e BE-së, e cila pasqyron edhe Planin Kombëtar për Sektorin e Ujit (PKSU)[204].

Këto masa për Basenin Ujor Drin–Bunë, ndahen në dy kategori:

- Masat bazë, të cilat mund të përfshijnë studime konkrete, dhe që mund të bashkëfinancohen ose mbështeten nga buxheti i shtetit, donatorët dhe fondet vendore.

- Masat plotësuese, të cilat mund të përfshijnë studimet e nevojshme bazë ose të fizibilitetit, të cilat mund të mbështeten nga buxheti i Shtetit, donatorët ose fondet vendore.

- Masat janë hartuar në përputhje me objektivat mjedisorë (seksioni 10) duke pasqyruar shtatë kategoritë e ndryshme të OM-ve, ku secila prej tyre përfshin masa bazë dhe plotësuese.

1. Promovimi i përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, shpërndarjes së drejtë, maksimizimit të përfitimeve ekonomike duke respektuar kushtet mjedisore dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm, që përfshijnë masa për:

a) Përmirësimin e furnizimit me ujë;

b) Përmirësimin e grumbullimit të ujërave të ndotur;

c) Ujitjen e tokave bujqësore;

d) Përmirësimin e rrjetit të kullimit për tokat e ujitura bujqësore;

e) Zhvillimin e qëndrueshëm bujqësor në zonat e përcaktuara;

f) Përdorimin e energjisë hidrike potenciale;

g) Përmbushjen e kërkesave industriale për ujë.

2. Ruajtja dhe arritja e statusit kimik dhe ekologjik minimal "i mirë" për trupat ujorë sipërfaqësorë që kanë statusin "mesatar", "i keq" ose "shumë i keq". (lumenj, liqene, ujëra kalimtare, bregdetare, artificiale, dhe tejet të modifikuar). Masat specifike do të kenë rezultatet e mëposhtme:

a) Përmirësimi i monitorimit të të gjithë trupave ujorë;

b) Përmirësimi i statusit ekologjik dhe cilësisë kimike për të gjitha llojet e trupave ujorë;

c) Prezantimi i praktikave të mira bujqësore, monitorimi dhe vlerësimi;

d) Reduktimi i përdorimit të paligjshëm të inerteve dhe zhavorr lumor;

e) Reduktimi i ndotjes nga përdorimi i pesticideve në bujqësi.

3. Parandalimi i ndotjes për të shmangur uljen e cilësisë së ujërave nëntokësorë dhe për arritjen e një statusi të mirë kimik të TUN-eve, në mbështetje të OM-ve, që kanë dy nën aktivitete:

a) Eliminimi/reduktimi i sasisë së substancave dhe nitrateve të rrezikshme që hyjnë në trupat ujorë;

b) Rritja e efikasitetit të trajtimit të ujërave të ndotura për të shmangur ndotjen e ujërave nëntokësorë nga burimet urbane dhe industrial të ndotjes.

4. Ruajta dhe arritja e cilësisë minimale të mirë për ujërat e larjes (të brendshme, bregdetare dhe kalimtare), e cila kërkon:

a) Rritja e numrit të stacioneve monitoruese bregdetare për elemente mikrobiologjike;

b) Rritja e numrit të parametrave monitorues sipas kërkesave të Direktivave Evropiane.

5. Ulja e rrezikut të përmbytjeve dhe humbjeve për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, asetet kulturore dhe mjedisore të personave, bizneseve dhe komuniteteve, i cili ka dy nënaktivitete:

a) Ulja e numrit të banorëve të prekur nga përmbytjet;

b) Reduktimi i tokës bujqësore të prekur nga përmbytjet.

6. Përmirësimi i sigurisë së digave të ujitjes.

7. Ruajtja dhe/ose ulja e nivelit të erozionit në lumenj, e nevojshme për:

a) zona më pak vulnerabël (20% e territorit);

b) zona tepër të rrezikuara (70% e territorit).

[204] Plani Kombëtar për Sektorin e Ujit (PKSU) përcakton vizionin, qëllimet dhe objektivat e sektorit në vitin 2030, në përputhje me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të OKB-së (agjenda 2030) dhe cikli i hartimit të planeve të menaxhimit të baseneve ujore, që i referohen Direktivës Kuadër të Ujit.

Programi i Masave është zhvilluar duke marrë parasysh integrimin gjinor[205] në përputhje me kërkesat e ligjit nr. 9970/2007 për barazinë gjinore në shoqëri. Për të siguruar një qasje që merr parasysh çështjet gjinore për sa i përket menaxhimit të ujërave në Basenin Ujor Drin–Bunë, përfshihen tregues kyç dhe objektiva për të gjitha masat, me qëllim vlerësimin e shkallës në të cilën gratë dhe burrat marrin pjesë në ekonomi dhe në vendimmarrje në sektorin publik dhe në shoqërinë civile për sa i përket menaxhimit të ujërave.

Tabela 12.2: Treguesit kyç të Integrimit Gjinor në Programin e Masave[206]

Lloji i masave	Treguesi kyç	Zbatimi i PM-ve
Plotësuese	Përfaqësimi në studimet e fizibilitetit	>30% e të dyja gjinive
	Përfaqësimi në pozicione vendimmarrëse në sektorin publik	>30% e të dyja gjinive[207]
	Përfaqësimi në pozicione vendimmarrëse në shoqërinë civile	
Bazë	Përfaqësimi në zhvillimin e infrastrukturës	>30% e të dyja gjinive

12.2 Plan veprimi

Institucionet kryesore dhe mbështetëse kanë nevojë për një plan të qartë për të bashkëpunuar, dhe për t'i koordinuar burimet me qëllim arritjen e menaxhimit efikas të ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë në të ardhmen.

Në mënyrë që të zgjidhen problemet aktuale dhe ato në të ardhmen në Basenin Ujor, plani i veprimit duhet të përfshijë një përshkrim të aktiviteteve prioritare, afatin, kostot, dhe detyrimet dhe/ose përgjegjësitë në nivel kombëtar, rajonale dhe vendore. Është i nevojshëm treguesi i burimit financiar, megjithëse emrat e donatorëve ose IFN-ve nuk dihen në këtë fazë. Financimi do të vijë si hua e bashkëfinancuar me donatorët ose nga fondet vendore.

Tabela 12.3 më poshtë paraqet afatin, kostot e llogaritura dhe përgjegjësinë institucionale për zbatimin e Programit të Masave në Basenin Ujor Drin–Bunë gjatë periudhës 2021-2033 të ndarë në masa "bazë" dhe "plotësuese" për një periudhë afatshkurtër, afatmesme, dhe afatgjatë.

Llogaritja paraprake e kostove për secilën masë të planifikuar për infrastrukturën mbështetet në llogaritjen e kostove për investimet e përdorura në Masterplanin për Ujësjellës-Kanalizimet për Shqipërinë, Planin e Masave të qeverisë (draft), dhe në përvojën vendore dhe kombëtare. Synimet e bazuara në objektivat mjedisorë (seksioni 10), të cilët janë në përputhje me Planin Kombëtar të Sektorit të Ujërave (PKSU), ofrohen në tri periudha kohore (2021, 2024 dhe 2030) për zhvillimin e secilit aktivitet.

Mbeten disa dyshime që struktura e mëparshme kombëtare dhe vendore për menaxhimin do të rezultojë në mbivendosje përgjegjësish. Planet aktuale institucionale për zbatimin në të ardhmen e DKU-së, aktualisht po shqyrtohen në nivel kombëtar. Përgjegjësitë e agjencive që në të ardhmen do të zbatojnë masat specifike, paraqiten me të zezë në tabelën 12.3.

Në tabelën 12.4 paraqitet llogaritja paraprake e kostove për secilën nga objektivat mjedisorë për një periudhë afatshkurtër (2021–2023), afatmesme (2024–2029) dhe afatgjatë (2030–2033).

Në tabelën 12.5 paraqitet llogaritja e kostove për secilën nga objektivat mjedisorë të ndara në objektiva "bazë" dhe "plotësuese" për një periudhë afatshkurtër, afatmesme, dhe afatgjatë në Basenin Ujor Drin–Bunë. Kostoja totale për zbatimin e masave të propozuara në Basenin Ujor Drin–Bunë është 512,700,000 euro, dhe mesatarisht 10% e kostove u përkasin masave "plotësuese".

[205] Integrimi gjinor është përqafuar ndërkombëtarisht si një strategji drejt realizimit të barazisë gjinore. Ai përfshin integrimin e një perspektive gjinore në përgatitjen, hartimin, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin e politikave, masave rregullatore dhe programeve të shpenzimeve, me qëllim promovimin e barazisë midis grave dhe burrave dhe luftimin e diskriminimit.

[206] PM-të paraqiten në tabelën 12.3.

[207] Në përputhje me ligjin nr. 9970/2007, neni 15.

Tabela 12.3: Afati, llogaritja e kostove dhe përgjegjësia institucionale për zbatimin e Programit të Masave në Basenin Ujor Drin–Bunë (2020–2032)
Shënim 1. Secila masë e propozuar përfaqësohet në tabelë si "bazë" (kutia e kuqe) ose "plotësuese" (kutia blu) sipas nenit 11 të DKU-së së BE-së[208]
Shënim 2. Të gjitha masat i nënshtrohen raportimit të treguesve kyç të integrimit gjinor sipas tabelës 12.2

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
1. ***Nxitja e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, shpërndarja e tyre e drejtë midis përdoruesve, maksimizimi i përfitimeve ekonomike në lidhje me kushtet mjedisore dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm.***																
1a) Furnizimi i përmirësuar me ujë																
Studim mbi përfundimin e të gjithë pusit të nxjerrjes, stacionit të pompimit dhe depozitave të ujit në përputhje me kërkesat e VKM-së nr. 379 të datës 25.5.2016, "Për miratimin e rregullores për cilësinë e ujit të pijshëm", duke përfshirë zonën e kanalizimeve.	0.2	Ministria përgjegjëse për ujësjellës-kanalizimet;	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë[210]	✓	✓											
Zbatimi i kërkesave të VKM-së nr. 379 të datës 25.5.2016.	1.6	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin (SHGJSH; Bashkitë)	Hua e pjesshme + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓	✓	✓								
Përgatitja e projekteve të fizibilitetit për rehabilitimin/zgjerimin/sistemin e ri të rrjeteve të furnizimit me ujë në zonat urbane dhe rurale.	3.7	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, AMBU (Bashkitë), ERRU	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓	✓									

[208] Në disa raste, masat e propozuara përfshijnë masat "bazë" dhe "plotësuese". Këto të fundit përfshijnë studimet e domosdoshme ose studimet e fizibilitetit që duhen plotësuar para se të ndërmarrin masat "bazë".
[209] Institucionet mbështetëse në kllapa.
[210] Duke përfshirë fondet IPA.

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Zhvillimi i projekteve të investimit të furnizimit me ujë (rehabilitimi, zgjerimi ose rrjeti i ri) në zonat urbane dhe rurale.	47.0	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, AMBU (bashkitë), ERRU	Hua + Fonde nga donatorë		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Konsolidimi dhe forcimi i personelit të Autoritetit Vendor dhe të furnizimit me ujë	1.3	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, AMBU (bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓	✓										
Zhvillimi dhe kryerja e një studimi për kontrollin e papërfshirë të ujit dhe strategjitë dhe programet e masave të uljeve dhe humbjeve, duke përfshirë rishikimin e tarifave.	1.0	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, AMBU/ZABU (Bashkitë), ERRU	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e popullsisë së anketuar në zona urbane				**84**			**89**						**94**			
Synimi: % e popullsisë së anketuar në zona rurale				**35**			**40**						**58**			
Synimi: Mesatarja e furnizimit me ujë (orë/ditë)				**9**			**12**						**17**			
1b) Grumbullimi i përmirësuar i ujit të ndotur																
Përgatitja e fizibilitetit, projekteve për rehabilitimin/zgjerimin/sistemin e ri të mbledhjes së ujërave të ndotura në zonat urbane dhe rurale.	1.9	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, ZABU, (Bashkitë), ERRU	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓	✓										
Rehabilitimi/zhvillimi i rrjetit të ujërave të ndotura në zonat urbane dhe rurale <50,000 banorë.	34.6	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, ZABU, (Bashkitë)	Hua + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë										✓	✓	✓	✓
Rehabilitimi/zhvillimi i rrjeteve të ujërave të ndotura							✓	✓	✓	✓	✓	✓				

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
në zonat urbane dhe rurale 50.000–100.000 banorë.	109.0	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, ZABU, (Bashkitë)	(Studime bazë/fizibiliteti)													
Rehabilitimi/zhvillimi i rrjetit të ujërave të ndotura në zonat urbane dhe rurale >100.000 banorë.	84.0	Ministria përgjegjëse për Infrastrukturën, ZABU, (bashkitë), ERRU					✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Synimi: % e popullsisë së anketuar në zona urbane				**64**			**65**						**70**			
Synimi: % e popullsisë së anketuar në zona rurale				**18**			**24**						**30**			
1c) Uji për ujitje për tokën bujqësore																
Studim fizibiliteti për mundësinë e rritjes së disponueshmërisë dhe eficiencës së përdorimit të ujit në ujitje, duke pasur parasysh metodën e re të ujitjes, forcimin e SHPU-së, prezantimin e reformës bujqësore të tokës etj.	2.5	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (SHPU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Rehabilitimi/zhvillimi i rrjetit të ujitjes, duke përfshirë diga për rritjen e tokës së ujitur bujqësore në terren.	18.0	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (SHPU)	Hua + Fonde nga donatorë (Studime bazë/fizibiliteti)		✓	✓	✓	✓	✓							
Forcimi i Bordeve Rajonale të Kullimit dhe Ujitjes në Bashkitë përkatëse.	2.0	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin /ZABU/ Bordet e Kullimit (Bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓	✓										

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Synimi: Tokë bujqësore e ujitur (000 ha)				**28**			**35**						**45**			
1d) Përmirësimi i rrjetit të kullimit për tokën e ujitur bujqësore																
Studim fizibiliteti për përmirësimin e rrjetit të kullimit për zonat që do të ujiten dhe modernizimi i stacionit të pompimit të kullimit (hidrovor).	1.5	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin /ZABU/ Bordet e Kullimit (Bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓	✓										
Rehabilitimi/zhvillimi i rrjetit të kullimit, duke pasur parasysh rritjen e tokës së ujitur dhe modernizimi i stacionit të pompimit të kullimit	32.0		Hua + Fonde nga donatorë (studime fizibiliteti)			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Synimi: Zonë me rrjet kullimi (000 ha)				**40**			**50**						**60**			
1e) Akuakulturë me zhvillim të qëndrueshëm në zona të caktuara.																
Studim për përcaktimin e zonës së dedikuar të akuakulturës	0.1	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/AMBU	Fonde kombëtare	✓												
Studim fizibiliteti për kapacitetin e burimeve ujore në dispozicion të akuakulturës, teknologjia e përdorur për uljen e ndotjes dhe përmirësimi i gjendjes së ekosistemit për kushtet përkatëse.	0.5	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/AMBU	Fonde kombëtare		✓											
Synimi: % e ekonomisë aktive në zona të caktuara				**10**			**30**						**60**			
1f) Përdorimi i potencialit hidroenergjetik																
Përfundimi i studimeve përkatëse për potencialin e prodhimit hidroenergjetik për çdo degë të lumenjve, duke filluar nga rrjedha e sipërme dhe duke pasur parasysh HEC-et e vegjël tashmë të ndërtuar	3.0	Ministria përgjegjëse për energjinë/AMBU (SKDM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Studim mbi optimizimin e skemës ekzistuese të prodhimit hidroenergjetik	1.1	Ministria përgjegjëse për energjinë/SKDM	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Studim për vlerësimin e Kontratës ekzistuese Koncesionare të HEC-it, ende të pandërtuar, mbi koherencën midis potencialit natyror dhe atij të instaluar për çdo rast.	0.6	AMBU/Ministria përgjegjëse për energjinë (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Rishikimi i të gjitha lejeve dhe projekteve ekzistuese hidroenergjetike për masat e rivendosjes dhe krijimi i një rrjedhe ekologjike në rrjedhën e poshtme të hidrocentraleve, rrugëkalimet e peshqve dhe masa të tjera lehtësuese për rivendosjen e vazhdimësisë së lumit.	1.1	AMBU/AKBN/Ministria përgjegjëse për energjinë (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Synimi: % në krahasim me kapacitetin maksimal të vendit				**70**			**80**						**95**			
1g) Përmbushja e kërkesës industriale të ujit																
Forcimi i personelit dhe kapacitetit për zbatimin e parimit "ndotësi paguan" për industritë, përfshin në sistemin e lejeve kërkesën që uji i ndotur industrial duhet të trajtohet paraprakisht në terren.	0.1	AMBU (Operatorë Industrialë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Vlerësimi kadastral i burimit potencial të ujit që do të përdoret në industri të ndryshme	0.2	AMBU (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Studim mbi ripërdorimin e ujit, duke pasur parasysh kërkesën e cilësisë së ujit nga industri të ndryshme dhe rezervuarë ekzistues të ujit në zonë.	0.7	AMBU/MIE (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓										
Studim mbi ujin sipërfaqësor dhe mundësi mbi përdorimin e ujit të reshjeve nga industri të ndryshme.	0.5	AMBU (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓										
2. Ruajtja dhe arritja e statusit kimik dhe ekologjik minimal "i mirë" për trupat ujorë sipërfaqësorë që kanë status "mesatar", "të keq" ose "shumë të keq". (Lumenjtë, liqenet, ujërat kalimtare, trupat ujorë tepër të modifikuar dhe artificialë, bregdetarë).																

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
2a)Përmirësimi i monitorimit për të gjithë trupat ujorë.																
Studim mbi përfundimin e stacioneve të nevojshëm të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë, përfshirë zonat bregdetare.	0.3	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU (ZABU/SHGJSH)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	☑	☑	☑										
Krijimi dhe mbikëqyrja e stacioneve monitoruese për të gjitha trupat ujorë sipërfaqësorë dhe nëntokësorë të shënuar, në përputhje me kërkesat e BE-së (kërkesë 6-vjeçare[211]	12.0	Ministria përgjegjëse për mjedisin AMBU MSHMS/MIE/MM, MFE, SHGJSH, Operatorë industrialë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑	☑
Kritja e kapacitetit të personelit dhe i pajisjeve të tyre për faktorët e cilësisë së ujit dhe monitorimin e tyre, veçanërisht në zonat e plazheve.	0.7	Ministria përgjegjëse për mjedisin/ISHP (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	☑	☑	☑										
Plotësimi i të dhënave dhe krijimi i regjistrit për parametrat e monitorimit të ujit (cilësore & sasiore) të të gjitha trupave ujorë, veçanërisht për zonat sensitive.	0.1	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU (AKBN/ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë									☑	☑	☑	☑	☑
Synimi: % e stacioneve monitoruese në vendndodhjet e dakordësuar që ofrojnë të dhëna të përshtatshme				**20**			**50**						**100**			
2b) Përmirësimi i statusit ekologjik dhe cilësisë kimike për të gjitha llojet e trupave ujorë sipërfaqësorë																
Zbatimi dhe realizimi i Regjimit të Lejeve Mjedisore në lidhje me shkarkimin e përdorimit të ujit.	1.15	Ministria	Fonde kombëtare dhe/ose nga		☑	☑										

[211] Ngritja e një programi monitorimi do të përfshijë blerjen fillestare të pajisjeve dhe programeve të nevojshme për të përmbushur kërkesat e BE-së për DKU-në plus koston e të gjitha analizave.

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
		përgjegjëse për mjedisin/KKU (AMBU)	donatorë													
Funksionimi i ITUZ-së ekzistuese në koherencë me kushtet/kriteret e DKU 200/60/KE	3.0	Ministria përgjegjëse për infrastrukturën (bashkitë/ARM)	Hua + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓	✓								
Përgatitja e studimit të Fizibilitetit për zona të ndryshme për zgjidhjen e trajtimit të ujërave të ndotura për Bashkitë dhe familje të ndryshme.	5.0	MIE/AMBU (ARM)	Hua + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Përgatitja e një regjistri të pikave të burimeve të ndotjes në RB, përgatitja dhe zbatimi i një programi të kontrollit të pikave të burimeve, përgatitja e programeve të masave për uljen e ndotjes.	0.05	ZABU/AMBU/ ministria përgjegjëse për mjedisin (Operatorë industrialë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujit për zonën urbane dhe rurale me më shumë se >2,000 banorë.	38.0	Ministria përgjegjëse për mjedisin (AMBU/MTM)	Hua + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ndërtimi i rezervuarëve septikë për familje të veçanta që nuk mund të lidhen me rrjetin e përbashkët të grumbullimit të ujërave të ndotura.	3.5	Ministria përgjegjëse për mjedisin (MTM/SHGJSH Qeveria vendore)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓									
Studim për përmirësimin/mbylljen e zonës urbane të lartpërmendur, pa kushte higjieno-sanitare dhe krijimi i faqes së Impiantit të Trajtimit të Kullimit të Vend-depozitimit.	1.0	MIE/Ministria përgjegjëse për mjedisin MSHMS,	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
		(Bashkitë)														
Studim mbi rehabilitimin e minierave dhe zonave në minierat ekzistuese dhe të braktisura.	0.4	MIE/Ministria përgjegjëse për mjedisin (SHGJSH/ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e uljes së shkarkimit të ujërave të ndotura të patrajtuara nga qytetet me >2,000 PE				**10**			**50**						**95**			
Synimi: % e popullsisë së lidhur me impiantin për trajtimin e ujit				**22**			**40**						**70**			
Synimi: Ndërtimi i rezervuarëve septikë për % e popullsisë që nuk është pjesë e rrjetit për grumbullimin e ujërave të ndotura				**15**			**25**						**50**			
Synimi: % e uljes së shkarkimit të ujërave të ndotura të patrajtuara nga industria & bujqësia				**10**			**50**						**95**			
2c) Prezantimi i praktikave të mira bujqësore, si vlerësimi, monitorimi dhe menaxhimi																
Studim fizibiliteti për konsolidimin e tokave bujqësore	0.35	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/AMBU (qeveria vendore/ bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Zbatimi i kufizimeve të detyrueshme të përdorimit të plehërues kimikë në zona me puse me ujë të pijshëm.	0.1	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/AMBU (qeveria vendore/SHPU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Përgatitja e projekteve pilot për avantazhet e shoqatës së përbashkët bujqësore.	0.3	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/AMBU (ZABU/bordet e kullimit/OJQ)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Përgatitja dhe zbatimi i programeve ndërgjegjësuese të fermerëve në lidhje me ndikimet negative të përdorimit të pesticideve dhe për disponueshmërinë e alternativave.	0.4	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin (ZABU/OJQ)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓									
Synimi % e rasteve të përputhshmërisë së treguesve të cilësisë së ujit për lëndët ushqyese (shpërndarja e burimeve)				**30**			**50**						**95**			

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
2d) Ulja e ndotjes nga përdorimi i pesticideve në bujqësi																
Studim për vlerësimin e ndotjes së ujërave nëntokësore nga praktikat bujqësore.	1.2	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/MTM /AMBU (SHGJSH/ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Forcimi i aftësisë së Autoritetit Vendor për kontrollin dhe monitorimin e përdorimit të kontributeve në bujqësi.	0.5	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/ (bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e uljes së kontaminimit				**50**									**80**			
2e) Ulja e përdorimit të paligjshëm të inerteve dhe zhavorrit lumor.																
Zbatimi dhe realizimi i regjimit të lejeve në lidhje me përdorimin e zhavorrit lumor dhe inerteve.	0.2	Ministria përgjegjëse për mjedisin/KKU/AMBU (AKM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Studim për rehabilitimin/normalizimin e shtratit të lumit (kur kërkohet).	0.6	Ministria përgjegjëse për mjedisin (ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e uljes së numrit të kompanive që kryejnë punime të jashtëligjshme në shtratin e lumenjve				**5**			**50**						**100**			
3. Parandalimi i ndotjes, me qëllim shmangien e përkeqësimit të cilësisë së ujërave nëntokësore dhe për arritjen e një statusi pozitiv kimik në TUN.																
3a) Eliminimi/ulja e sasisë së substancave dhe nitrateve të rrezikshme që hyjnë në trupat e ujërave nëntokësore.																
Regjistri i të gjitha fermave industriale dhe sipërfaqja e tyre e tokës bujqësore.	0.05	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (AMBU/ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Shtimi i personelit dhe i aftësive për autoritetin		Ministria		✓	✓	✓	✓									

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
vendor për kontrollin dhe monitorimin e kontributeve bujqësore.	0.3	përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/ministria përgjegjëse për mjedisin (bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë													
Synimi: % e uljes së kontaminimit				-			**50**						**80**			
3b) Rritja e efikasitetit të trajtimit të ujërave të ndotura, me qëllim shmangien e ndotjes së UN-ve nga burimet e ndotjeve urbane dhe industriale																
Funksionimi i ITUN-ve ekzistuese në përputhje me kushtet/kriteret e DKU 200/60/KE	7.0	MIE (ARM)	Hua + Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓	✓	✓							
Studim fizibiliteti për përdorimin e teknologjisë efikase të ITUN-së, mbështetur në kapacitetin dhe kushtet vendore.	0.8	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU (ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Studim për përcaktimin e teknologjisë së duhur të rezervuarëve septikë për mbrojtjen e UN-ve.	0.2	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU (SHGJSH/MSHMS Bashkitë)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e uljes së shkarkimeve të ujërave të ndotura të patrajtuara nga qytetet me >2,000 PE				**10**			**50**						**95**			
4. Ruajtja dhe arritja e cilësisë minimale "të mirë" për ujërat larës (të brendshme, bregdetare dhe kalimtare)																
4a) Rritja e numrit të stacioneve bregdetare monitoruese për elemente mikrobiologjike.																
Përfundimi i stacionit monitorues për zonat bregdetare.	2.3	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Zbatimi i aftësive dhe kapaciteteve në nivel vendor në lidhje me monitorimin e zonave bregdetare dhe të plazheve.	0.4	Ministria përgjegjëse për mjedisin/AMBU	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
		ISHP (ARM)														
Zbatimi i kërkesave për veprimtaritë e rrezikshme afër zonave bregdetare në raste katastrofash.	0.1	MB/Ministria përgjegjëse për mjedisin	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓										
Studim për vlerësimin e rrezikut të ndotjes nga transporti detar.	0.2	MIE/Ministria përgjegjëse për mjedisin (ARM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓									
			Synimi: Numri i stacioneve monitoruese	**20**			**30**						**40**			
4b) Rritja e numrit të parametrave monitoruese sipas kërkesave të Direktivave evropiane																
Rritja graduale e parametrave monitorues në stacionet e zonave bregdetare.	0.3	Ministria përgjegjëse për mjedisin (ARM/ISHP)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓	✓	✓	✓							
Përmirësimi i shkëmbimit të informacionit ndërmjet Autoritetit Vendor dhe Agjencisë Rajonale Mjedisore.	0.1	ARM (autoriteti vendor)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓									
Synimi: % e parametrave të monitoruara rregullisht sipas Direktivës së BE-së për Ujërat Larëse				**50**			**75**						**100**			
5. Ulja e rrezikut të përmbytjeve dhe humbjeve për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, asetet kulturore dhe mjedisore të personave, bizneseve dhe komuniteteve.																
5a) Ulja e numrit të banorëve të prekur nga përmbytjet.																
Studim fizibiliteti për vlerësimin e rrezikut të përmbytjeve për zonën e Shkodrës dhe përgatitja e hartës së vlerësimit të rrezikut të përmbytjeve, mbrojtjes së tokës bujqësore dhe zonës urbane.	0.8	AMBU ZABU ARM CE	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓	✓									
Studim për vlerësimin e rrezikut të përmbytjeve për vendbanimet dhe uljen e rrezikut me të cilin përballet popullsia.	0.4	Ministria përgjegjëse për mjedisin /ministria përgjegjëse për	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓										

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
		ujitjen dhe kullimin/ Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (bashkitë)														
Përgatitja e një plani emergjence për përmirësimin e kapacitetit në lokal vendor për përmbytjet.	0.2	CE/MB Bashkitë	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: % e popullsisë së prekur				**>10**			**>5**						**>1**			
5b) Reduktimi i tokës bujqësore të prekur nga përmbytjet																
Realizimi i infrastrukturës për mbrojtjen nga përmbytjet në lumin Drin–Bunë për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe zonës urbane.	80.0	AMBU/Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin/ Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (bashkitë)	Hua + Fonde nga donatorë (studime për planifikimin)					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Synimi: Sipërfaqja tokësore bujqësore e prekur (000 ha)				**3.0**			**1.7**						**1.0**			
6. Përmirësimi i sigurisë se digave të ujitjes																
6a) Vlerësimi dhe sigurimi i masave për përmirësimin e sigurisë së digave																
Në bashkëpunim me DIRB përkatëse për përgatitjen e një liste për kushtet e digave dhe fillimin e një studimi për rehabilitimin për arsye sigurie	0.2	KKDM/Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (SKDM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Rritja e kapacitetit dhe njohurive të personelit për parametrat e sigurisë së digave, veçanërisht atyre në rrezik dhe në situatë të vështirë klimatike	0.3	KKDM/Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (SKDM)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: Numri i digave të restauruara				**25**			**50**						**100**			

Objektivi/Veprimet mjedisore dhe masat e propozuara	Vlera e llogaritur (milion euro)	Institucionet zbatuese kryesore dhe mbështetëse[209]	Lloji i financimit të pritshëm	Afatshkurtër			Afatmesëm						Afatgjatë			
				2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
7. Ruajtja/Mbrojtja dhe/ose ulja e nivelit të erozionit në lumenj																
7a) Zona më pak vulnerabël (20% e territorit)																
Rritja e kapacitetit dhe njohurive të personelit për parametrat e sigurisë së digave, veçanërisht atyre në rrezik dhe në situatë të vështirë klimatike.	0.05	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/AKBN	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë	✓	✓											
Studim për projektet e pyllëzimit me kosto të ulët të zonave në rrezik erozioni, mbështetur në kushtet vendore.	0.4	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Synimi: ton/ha/viti				**5**			**4.5**						**3**			
7b) Zona tepër të rrezikuara (70% e territorit)																
Studim për projektet e pyllëzimit me kosto të ulët dhe rregullimi i regjimit të përrenjve të vegjël të zonave në rrezik të lartë erozioni, mbështetur në kushtet vendore.	0.5	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë		✓	✓										
Zbatimi i projekteve pilot për uljen e fenomeneve të erozionit.	1.0	Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/AMBU (ZABU)	Fonde kombëtare dhe/ose nga donatorë			✓	✓									
Synimi: ton/ha/viti				**15**			**13**						**10**			

Tabela 12.4: Kostoja paraprake e llogaritur për secilin prej objektivave mjedisorë të ndarë në masa bazë dhe shtesë, duke filluar nga viti 2021

Objektivat mjedisorë	Përfundimi i llogaritur			Vlera e Llogaritur (milion euro)	Institucionet kryesore të përfshira
	2021 - 2023	2024 - 2029	2030 - 2033		
1. Nxitja e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, shpërndarja e tyre e drejtë midis përdoruesve, maksimizimi i përfitimeve ekonomike në lidhje me kushtet mjedisore dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm.	31.10	264.50	52.60	348.20	AMBU/Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin/Ministria përgjegjëse për mjedisin
2. Ruajtja dhe arritja e statusit kimik dhe ekologjik minimal "i mirë" për masat e ujërave sipërfaqësorë që kanë status "mesatar", "të keq" ose "shumë të keq". (lumenj, liqene, ujëra kalimtare, trupa ujorë bregdetarë, artificialë dhe tepër të modifikuar).	16.00	23.80	29.05	68.85	AMBU/Ministria përgjegjëse për mjedisin
3. Parandalimi i ndotjes, me qëllim shmangien e përkeqësimit të cilësisë së ujërave nëntokësore dhe për arritjen e një statusi pozitiv kimik në GWB.	2.35	6.5	-	8.40	AMBU/SHGJSH/Ministria përgjegjëse për mjedisin
4. Ruajtja dhe arritja e cilësisë minimale "të mirë" për ujërat e larjes (të brendshme, bregdetare dhe kalimtare)	0.5	3.5	-	3.40	Ministria përgjegjëse për shëndetësinë
5. Ulja e rrezikut të përmbytjeve dhe humbjeve për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, asetet kulturore dhe mjedisore të personave, bizneseve dhe komuniteteve.	1.20	44.6	35.56	81.40	Ministria përgjegjëse për ujitjen dhe kullimin Ministria përgjegjëse për mbrojtjen civile/Agjencia Kombëtare për Mbrojtjen Civile AMBU
6. Përmirësimi i digave të sigurisë të ujitjes	0.50	-	-	0.50	KKDM Ministria përgjegjëse për Ujitjen dhe Kullimin
7. Ruajtja/Mbrojtja dhe/ose ulja e nivelit të erozionit në lumenj	1.45	0.50		1.95	AMBU
Totali (Milion Euro)	**55.65**	**339.84**	**117.21**	**512.70**	

Tabela 12.5: Kostoja paraprake e llogaritur për secilin prej objektivave Mjedisorë[212]

Objektivat mjedisorë	Masa bazë (Milion Euro)	Masa shtesë (Milion Euro	Vlera e llogaritur (Milion Euro)
1. Nxitja e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve ujore, shpërndarja e tyre e drejtë midis përdoruesve, maksimizimi i përfitimeve ekonomike në lidhje me kushtet mjedisore dhe parimet e menaxhimit të qëndrueshëm.	318.32	29.88	348.20
2. Ruajtja dhe arritja e statusit kimik dhe ekologjik minimal "i mirë" për masat e ujërave sipërfaqësorë që kanë status "mesatar", "të keq" ose "shumë të keq". (lumenj, liqene, ujëra kalimtare, trupa ujorë bregdetarë, artificialë dhe tepër të modifikuar).	54.25	14.60	68.85
3. Parandalimi i ndotjes, me qëllim shmangien e përkeqësimit të cilësisë së ujërave nëntokësore dhe për arritjen e një statusi pozitiv kimik në GWB.	7.00	1.40	8.40
4. Ruajtja dhe arritja e cilësisë minimale "të mirë" për ujërat e larjes (të brendshme, bregdetare dhe kalimtare)	-	3.40	3.40
5. Ulja e rrezikut të përmbytjeve dhe humbjeve për jetën, mjetet e jetesës, shëndetin, ekonominë, asetet kulturore dhe mjedisore të personave, bizneseve dhe komuniteteve.	80.00	1.40	81.40
6. Përmirësimi i digave të sigurisë të ujitjes	-	0.50	0.50
7. Ruajtja/Mbrojtja dhe/ose ulja e nivelit të erozionit në lumenj	-	1.95	1.95
Totali	**459.57**	**53.13**	**512.70**

[212] Objektivat mjedisorë janë specifikuar në seksionin 10.

13. Përmbledhje e aktiviteteve të konsultimit publik

13.1 Hyrje

Procesi i përfshirjes së grupeve të interesit nëpërmjet konsultimit publik është një faktor i rëndësishëm i zbatimit të Direktivës Kuadër të Ujit, siç përcaktohet në nenin 17:

"Shtetet anëtare duhet të inkurajojnë përfshirjen aktive të të gjitha palëve të interesuara në zbatimin e kësaj Direktive, në veçanti në prodhimin, rishikimin dhe përditësimin e planeve të menaxhimit të basenit ujor."

Procesi i përfshirjes së grupeve të interesit synon të sigurojë angazhimin e palëve të interesuara në nivel të autoriteteve kombëtare dhe vendore, shoqërisë civile (OJQ) dhe komuniteteve nëpërmjet informatorëve kyç dhe fokus grupeve që përfaqësojnë grupet vulnerabël (p.sh. gratë, të moshuarit, pakicat dhe/ose grupet etnike).

Procesi i përfshirjes së grupeve të interesit në projektin e PMBU-së është realizuar, bazuar në Planin e Aktiviteteve të Angazhimit të Grupeve të Interesit (shtojca 5), dhe u fokusua në dy procese kryesore, specifikisht trajnimet dhe menaxhimin.

Këto përfshirje/angazhime u zhvilluan gjatë afatit kohor të planifikuar, me qëllim përgatitjen e një PMBU-je në periudhën prill 2016- qershor 2017 dhe përfshinë aktivitetet e mëposhtme:

- Organizimi i seminareve trajnuese në bashkëpunim të ngushtë me Drejtorinë e Politikave të Burimeve Ujore për tematikën e rënë dakord reciprokisht, të rëndësishme për zhvillimin e PMBU-ve për proceset e trajnimeve.
- Organizimi i konsultimeve aktuale të grupeve të interesit për proceset e menaxhimit.
- Përfundimi i strategjisë së përfshirjes dhe listave të grupeve të interesit (kombëtare/rajonale);
- Organizimi i mbledhjeve rajonale dhe kombëtare (për shembull njoftimi ndaj autoriteteve, ftesat dhe kontaktet me autoritetet rajonale dhe komunale);
- Organizimi i "mbajtjes së shënimeve" gjatë takimeve konsultuese;
- Përgatitja e rubrikës aktuale të PMBU-ve, duke përfshirë fletët sinjalizuese, fotografitë, pyetësorët me komente dhe MM-të.

Për sa u përket trajnimeve, ato synonin forcimin e kapacitetit të administratës për menaxhimin e burimeve ujore dhe përmirësimin në mënyrë të qëndrueshme të performancës së sistemeve të përdorimit të ujit në zonën e projektit. Veprimtaritë trajnuese të kryera që synonin një balancë gjinore në audiencën e synuar dhe me objektivin e përfshirjes së grave në nivel pjesëmarrës.

Zbatimit i planit të konsultimit të grupeve të interesit (dhënë më poshtë në Figurën 13.1),u garantua pjesëmarrja e përfshirjes së tyre në nivel të autoriteteve vendore dhe kombëtare, shoqërisë civile (OJQ-ve) dhe komuniteteve. Fazat e mëposhtme të konsultimeve u përfunduan në bazë të planit të grupeve të interesit:

- Konsultimi i grupeve të interesit në nivel kombëtar;
- Konsultimi i grupeve të interesit në nivel vendor dhe rajonal:
- Fokus grupi i organizuar me grupet vulnerabël (gra, të moshuar, komuniteti rom [nëse ka] dhe grupe të tjera).
- Intervistues kyç.

Duke qenë një proces i përshtatshëm nga pikëpamja kulturore dhe gjithëpërfshirës, konsultimi i grupeve të interesit përfshiu shkëmbimin e informacionit dhe njohurive për të kuptuar shqetësimet e të tjerëve dhe për të krijuar marrëdhënie të bazuara në bashkëpunim. Kjo u mundësoi palëve të interesuara të kuptonin rreziqet, ndikimet dhe mundësitë e projektit për arritjen e rezultateve pozitive.

Objektivat kryesorë të përfshirjes së grupeve të interesit ishin:

- Garantimi i sigurimit të informacionit të duhur në kohë për personat e prekur ose për ata që janë rrezikuar nga projekti.
- Garantimi që këtyre grupeve t'u jepet një mundësi e nevojshme për shprehjen e opinioneve dhe shqetësimeve.
- Garantimi që komentet të bëhen në kohë, në mënyrë që të mund të merren parasysh në vendimet e projekteve.

Çështjet gjinore, ekonomike dhe sociale u trajtuan në takimet e konsultimeve, nëpërmjet përfshirjes së politikave kombëtare dhe strategjive të mëparshme për gjininë dhe gratë në vendimmarrjen vendore.

13.2 Trajnimet

-Trajnimet u zhvilluan me qëllim krijimin e një perceptimi të përbashkët midis Grupeve të Interesit të menaxhimit të ujërave në lidhje me hapat e kërkuara gjatë përgatitjes së Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor. Këto trajnime do të ndihmojnë për forcimin e kapacitetit të Qeverisë për menaxhimin e burimeve ujore si në nivel kombëtar dhe në Basenin Ujor Drin–Bunë dhe për përmirësimin në mënyrë të qëndrueshme të performancës së sistemeve të ujitjes në zonën e projektit. Këto veprimtari do të kryhen me balancë gjinore dhe synimi ynë do të jetë përfshirja e të paktën 50% të grave në pjesëmarrjen në këto trajnime.

Trajnimet iu drejtuan edhe subjekteve publike të administrimit vendor dhe rajonal të ujërave. Me qëllim krijimin e pjesëmarrjes së balancës gjinore në këto mbledhje, këtyre subjekteve do t'u kërkohet të paraqesin listën e të gjithë anëtarëve, pozicioneve dhe gjinisë të secilit prej departamenteve të synuara. Pjesëmarrja në trajnime do të caktohet të ketë të paktën 50% pjesëmarrje të grave. Nëse disa departamente nuk mund ta arrijnë këtë, do të kërkohet pjesëmarrja e eksperteve të tjera gra nga subjekte të tjera dhe shoqëria civile. Ekipi i projektit do të ftojë grupet e interesit në sesione trajnimi zyrtarisht me shkresë dhe gjithashtu me telefon.

Temat e mbuluara nga trajnimi ishin si më poshtë:

- Çfarë është plani i menaxhimit të integruar të burimeve ujore?
- Çfarë janë Direktiva Kuadër e Ujit, Direktiva e Rrjedhjeve etj.?
- Bashkëpunimi institucional, ruajtja, monitorimi dhe ndarja e të dhënave
- Çfarë është modelimi i ujërave sipërfaqësore dhe tokësore?
- Çfarë është investimi i planifikimit të efikasitetit të kostos?

Grupet e interesit që ishin pjesë e këtyre veprimtarive trajnuese ishin nga institucionet e mëposhtme:

- ZABU (ABU-të e mëparshme);
- KBU;
- Bashkitë;
- Shërbimet publike të furnizimit me ujë;
- Bordi i kullimit;
- Organizata e përdorimit të ujit;
- Industritë kryesore të përdorimit të ujit;
- Agjencia rajonale mjedisore;
- Autoriteti rajonal shëndetësor;
- Departamenti i politikave ujore;
- Sekretariati i ujit;
- Shoqëria civile.

Tetë seminare trajnimi të zhvilluara për audiencën e synuar të Basenit Ujor Drin–Bunë dhe institucionet përkatëse qendrore, ishin sipas tabelës së mëposhtme:

Tabela 13.1: Rezultatet e seminarit trajnues të përbashkët dhe Baseni Ujor Drin–Bunë

Seminari nr.[213]	Titulli i seminarit	Objektivat e trajnimit	Rezultati
1	Seminar trajnimi mbi çështje të rëndësishme të menaxhimit të ujërave (përfshirja e grupeve të interesit).	Prezantimi i grupeve të interesit për konceptin e menaxhimit të integruar të ujërave, kërkesat e DKU-së dhe marrja e kontributeve për subjektin për: 1. të njohur audiencën e synuar me konceptin e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore (MBIU) që përfshin përgatitjen e Planeve të Menaxhimi të Baseneve Ujore (PMBU), 2. të marrë komente konstruktive nga organizatat vendore dhe rajonale të përfshira në menaxhimin e ujërave, 3. të kuptuar çështjet përkatëse të lidhura me përdorimet kryesore të ujit dhe grupet vulnerabël në çdo basen ujor.	Shkodër, 25 prill 2016.
3	Menaxhimi i Ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë-kërkesa aktuale dhe të ardhshme.	Jep një përmbledhje nga grupet e interesit mbi situatën aktuale në menaxhimin e ujërave në nivel rajonal, duke identifikuar zonat problematike dhe ndërhyrjet e ardhshme që kërkohen për zbatimin e ligjit të ujit që përfshin kërkesat e Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së.	Shkodër, 19 korrik 2016.
5	Monitorimi Biologjik dhe Vlerësimi, Tipologjia dhe Vlerësimi i Riskut	Zhvillimi i kapacitetit të grupeve të interesit, me qëllim njohjen e personave përgjegjës për monitorimin e ujërave sipërfaqësore dhe/ose vendimmarrje me bazat e monitorimit ekologjik.	Shkodër, 18 korrik 2016.

[213] Numrat e seminareve trajnues janë sipas grafikut të veprimtarive, specifikisht disa data mund të mos përputhen me numrin e seminareve trajnues (për shembull, WS nr. 3 dhe 5).

Seminari nr.[213]	Titulli i seminarit	Objektivat e trajnimit	Rezultati
7	Trajnim mbi ekonominë e përdorimit të ujit	Njohja me personat përgjegjës për suportin në vendim-marrje në dy basenet ujore, me baza të ekonomisë së përdorimit të ujit siç parashihet nga Direktiva Kuadër e Ujit	Shkodër, 5 tetor 2016
8	Prezantim i Modelimit të Basenit Ujor	Jep një përmbledhje të kapaciteteve të paketës së softuerit modelues të Basenit Mike Hydro, me synim që t'u mundësojë pjesëmarrësve të krijojnë modele për projektet e operacioneve të rezervuarëve dhe shpërndarjes së ujit.	Tiranë, 17-18 janar 2017
10	Programi Monitorues i Ujit në Përputhje me DKU-në në Basenin Ujor Drin–Bunë.	I jep pjesëmarrësve një përmbledhje të kërkesave të DKU-së për monitorimin e ujit dhe gjithashtu për të diskutuar me ta udhëzuesin për monitorimin e ujit në Basenin Ujor Drin–Bunë në përputhje me DKU-në.	Tiranë, 29 maj 2017
11	Seminari i Trajnimit për Basenin/Mike Hydro vlerëson bilancet e kërkesës për furnizimin me ujë në kushtet aktuale dhe të ardhshme.	I jep pjesëmarrësve një ushtrim të kryer për llogaritjen e bilanceve midis ofertës dhe kërkesës për ujë në Drin–Bunë dhe basenin Drin–Bunë. Ushtrimi përfshin përgatitjen e skenarëve që janë përdorur për të karakterizuar ofertën dhe kërkesën në kushtet aktuale dhe të ardhshme.	Tiranë, 8 qershor 2017
12	Seminari i Trajnimit për Basenin/Mike Hydro - prezantimi i skenarëve dhe vazhdimi i Mike Hydro.	Rezultatet aktuale paraprake të analizës së bilancit të ujit në kushtet aktuale në të ardhmen, në mënyrë që përdoruesit përfundimtarë të kuptojnë sesi kuadri i softuerit Mike Hydro Basin mund të përdoret për të përcaktuar bilancet e ofertës dhe kërkesës.	Tiranë, 9 qershor 2017

Seminaret e trajnimit të organizuara në Tiranë me audiencë të synuar nga Baseni Ujor Drin–Bunë, si dhe përfaqësues të institucioneve qendrore.

13.3 Konsultimet e palëve të interesit

Planifikimi i menaxhimit të baseneve ujore kërkon që projekti të sigurojë angazhimet e palëve të interesit në nivel të autoriteteve kombëtare dhe lokale, shoqërisë civile (OJQ) dhe komuniteteve përmes informatorëve, agjentëve kryesorë, si dhe fokus grupeve që përfaqësojnë grupet e pambrojtura, vulnerabël (p.sh., gratë, të moshuarit, minoritetet dhe/ose grupet etnike). Këto angazhime do të mbahen gjatë hartimit të Planit të Menaxhimit të Baseneve Ujore (PMBU) për të marrë në konsideratë mendimet, komentet nga nivele të ndryshme të grupeve të interesit që do të përdoren për finalizimin e Planit të Menaxhimit të Baseneve Ujor dhe në projektin e Planit të Menaxhimit të Baseneve Ujore për të shpalosur planin për të gjithë aktorët dhe për të mbledhur mendimet dhe komentet e tyre. Pyetësorët e palëve të interesit janë ato në Planin e Aktiviteteve të Grupeve të Interesit dhe pyetësorët e përdorur janë të gatshëm sapo të kërkohen për shkak të volumit të madh.

U hartua Plani i Angazhimit të palëve të interesit dhe u përfshinë fazat e mëposhtme të cilat u përfshinë edhe në Planin e Veprimit si më poshtë:

- Angazhimi, i Grupeve të Nivelit Kombëtar: palët e interesit (aktorët) në nivel qendror do të informohen për rezultatet e arritura në vlerësimin e alternativave gjatë takimeve ballë për ballë;
- Angazhimi i palëve të interesit në nivel rajonal dhe lokal: një mbledhje plenare e palëve të interesit do të organizohet në secilën prej rajoneve
- Intervistuesit kryesorë
- Fokus Grupi i organizuar me grupet e cenuara (gra, të moshuar, romë (nëse ka) dhe grupeve të tjera)

Në secilën fazë do të plotësohen detyrat e mëposhtme:

- Përgatitja e aktiviteteve;
- Njoftimi i palëve të interesit;
- Materialet e informuese (prezantimet);
- Mbledhjet e dhënies së informacionit;
- Organizimi i "marrjes së shënimeve" dhe regjistrimi gjatë aktiviteteve shpalosëse (dhënies së informacionit);

Regjistrimi i pjesëmarrësve.

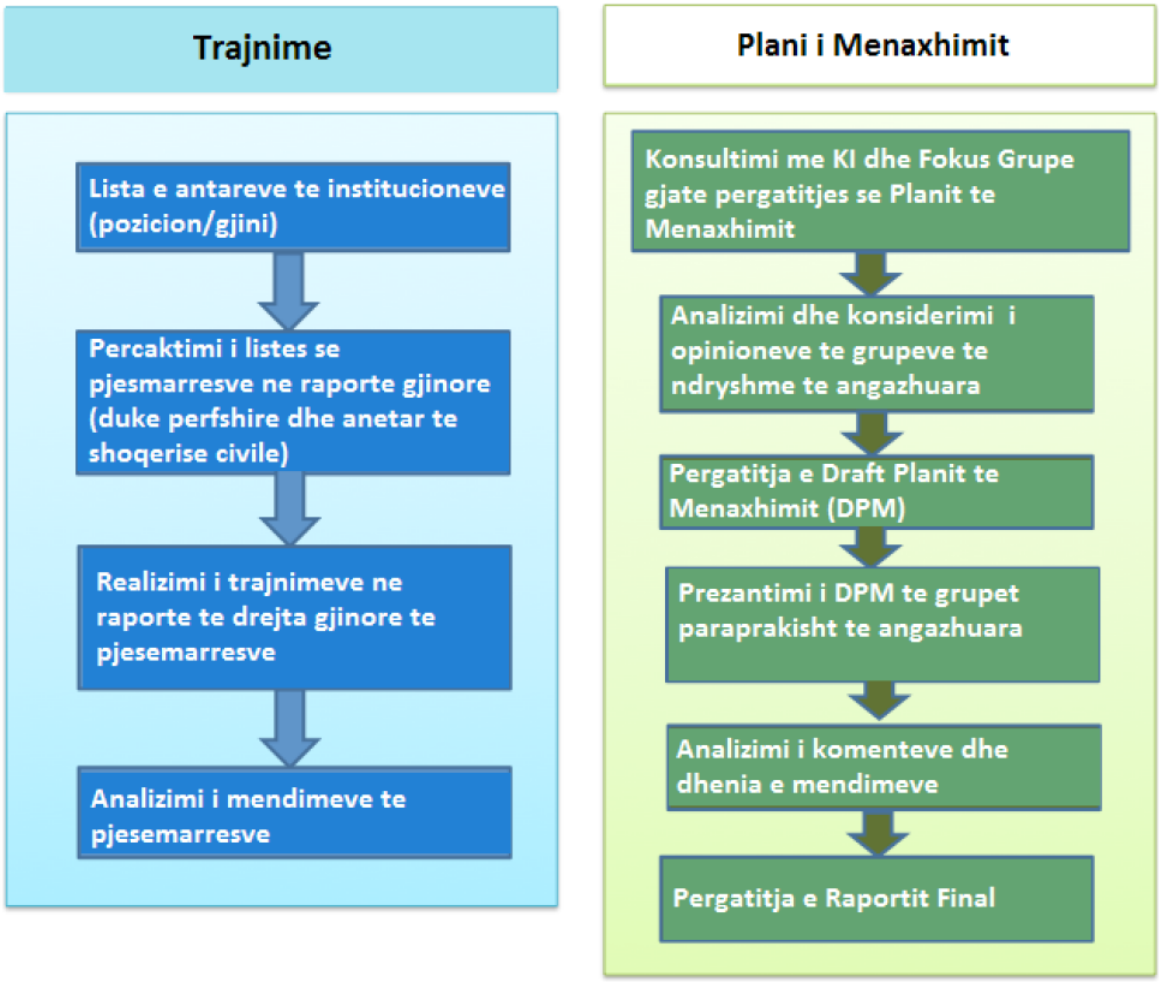

Figura 13.1: Skema e angazhimit të palëve të interesit

Përfshirja e palëve të interesit është një element kyç në planifikimin strategjik. Qëllimi i përfshirjes së palëve të interesit është të lejojë ndërveprimin e palëve të interesit në procesin e vendimmarrjes, në mënyre që të shprehin pikëpamjet e tyre dhe të lehtësojë riskun nëpërmjet zgjidhjeve teknike të bazuara në shqetësimet e shfaqura gjatë procesit.

Angazhimi i grupeve të interesit u konceptua si një proces gjithëpërfshirës dhe i përshtatur nga ana kulturore, duke përfshirë shkëmbimin e informacionit dhe njohurive, të cilët janë në gjendje për të kuptuar shqetësimet e të tjerëve dhe për të ndërtuar marrëdhënie të bazuara në bashkëpunim.

Objektivat kryesorë të përfshirjes së palëve të interesit janë: i. të sigurojë dhënien e informacionit të duhur në kohën e duhur për ata që janë prekur ose që kanë një interes në këtë projekt; ii. të sigurojë që këtyre grupeve t'ju jepet një mundësi e nevojshme për të shprehur mendimet dhe shqetësimet dhe iii. të sigurojë që komentet e bëra në kohë të mund të konsiderohen në vendimet e projektit.

Vizitat në terren dhe procesi i angazhimit të palëve të interesit u projektua për të trajtuar disa objektiva të ndryshme. Puna në terren u projektua për të përdorur njohuritë ekzistuese në vlerësimin e çështjeve me rëndësi dhe të planifikojnë planin e menaxhimit, si dhe të sigurojë që projekti i propozuar do të trajtojë në mënyrë efektive kërkesat kryesore të detyrës të caktuar në koordinim me grupet e interesit. Puna në terren duhet të sigurojnë se të gjitha çështjet janë adresuar dhe janë konsultuar me të gjitha palët e interesit, duke përfshirë të gjitha komunitetet e prekura direkt (palët e interesit, u konsultuan duke përfshirë të gjitha komunitetet e prekura dhe vendbanimet e tyre, grupe të veçanta të

tilla si fermerët dhe informatorët (agjentët) kryesorë, si zyrat rajonale, gratë dhe faktorë të përfshirë drejtpërdrejt.

Metodologjitë e përshkruara më poshtë u përshtatën me kërkesat e lartpërmendura, ku vëmendje e veçantë u jepet anëtarëve më të cenueshëm të shoqërisë.

Këto aktivitete të angazhimit do të ndërmerren në kuadrin e mëposhtëm:

- Faza 1: Konsultimi i nivelit të lartë me agjencitë kombëtare
- Faza 2: Konsultimi me autoritetet rajonale
- Faza 3: Intervista me informues kryesorë
- Faza 4: Fokus Grupi me pjesëmarrës nga grupet e prekshme/cenuara

Të gjithë aktorët përkatës, të cilët u përfshinë tashmë në konsultimet e mëparshme gjatë mbledhjeve të punës/seminaret të projektit dhe aktorë të rinj të identifikuar, u ftuan të marrin pjesë në takime për t'u informuar për gjetjet dhe rekomandimet e ekipit të studimit. Lista e detajuar e palëve të interesit është dhënë në tabelën 13.2.

Tabela 13.2: Lista e palëve të interesit në nivel kombëtar dhe rajonal

Institucionet dhe palët e interesit në nivel kombëtar		
Ministria e Bujqësisë Zhvillimit Rural Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale Ministria e Brendshme	Ministria e Mbrojtjes Ministria e Financave dhe Ekonomisë Drejtoria për Përfshirjen Sociale dhe Barazinë Gjinore nën Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale Autoriteti Rregullator i Ujit Instituti Shqiptar i GjeoShkencave, Mjedisit, Ujit dhe Energjisë The Drin Core Group Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore	Shërbimi Gjeologjike Shqiptare Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellës-Kanalizimeve, Inspektorati Shtetëror Shëndetësor Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
Institucionet dhe Pjesëmarrësit në basenin ujor Drin–Bunë		
Zyrat e Administrimit të Basenit Ujor Drin–Bunë Bordi i Kullimit dhe Ujitjes së Korçës dhe Lezhës Agjencia (Agjencitë) Rajonale të Mjedisit të Lezhës dhe Shkodrës	Bashkitë Dibër, Fushë-Arrëz , Has, Kukës, Lezhë, Librazhd, Malësi e Madhe, Pogradec, Pukë, Pustec, Shkodër, Tropojë Vau i Dejës Korporata hidroenergjitike Strukturat përgjegjëse për kontrollin e mjedisit, Qarku i Dibrës, Kukësit, Lezhës dhe Shkodrës	Inspektorati Shtetëror i Shëndetësisë (për të gjitha komunat) Ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve

13.3.1 Faza 1 dhe Faza 2 e konsultimeve (të nivelit të lartë dhe nivelit rajonal)

U organizuan formatet e mëposhtme të takimeve:

- Takime ballë për ballë me palët e interesit në nivel kombëtar. Departamentet e ndryshme përfaqësuese të institucioneve u ftuan të marrin pjesë në të njëjtin takim;
- Takimet plenare në nivel rajonal/e në nivel qarku: Këto takimet u organizuan në nivel rajonal/qarku në fushën e studimit të vlerësimit të alternativave.
- Vendi i organizimit për secilën prej takimeve rajonale u përzgjodh në bashkëpunim me të pranishmit kryesorë. Lista përfundimtare e të ftuarve u ra dakord me përfaqësuesit përkatës rajonalë dhe lokalë. Ngjarjet e mëposhtme të takimit u organizuan si pjesë e konsultimeve të Fazës 1 dhe Fazës 2, për komponentin e Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor PMBU Drin–Bunë:

Diskutim mbi Planin e përkohshëm të Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë, në 12 dhjetor 2016, në mjediset e Ministrisë së Bujqësisë (konsultimi i përbashkët në nivel të lartë dhe nivel rajonal).

- Takimi në Prefekturën e Shkodrës në kuadër të Basenit Ujor mbi Planin e përkohshëm të Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë, në datën 12 shkurt 2017 në ambientet e Prefekturës së Shkodrës (konsultimi në nivel rajonal).
- Takime me përfaqësues të OJQ-ve, në 20 dhe 24 mars 2017.

13.3.1.1 Takimi 1: Diskutim mbi draftplanin e Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë

Takimi u organizua nga konsorciumi më 12 dhjetor 2016, në ambientet e Ministrisë së Bujqësisë. Objektivat e takimit ishin:

- Të prezantojë dhe diskutojë me palët e interesit në nivel kombëtar mbi konceptin themelor të MIBU (Menaxhimi i Integruar i Burimeve Ujore) dhe PMBU (Plani i Menaxhimit të Baseneve Ujore) si procese që promovojnë zhvillimin e koordinuar dhe menaxhimin e ujit në mënyrë që të maksimizohet mirëqenia ekonomike dhe sociale në një mënyrë të arsyeshme pa kompromentuar qëndrueshmërinë e ekosistemeve jetësore, të cilat duhet absolutisht të merren në konsideratë,

- Të paraqesë gjetjet paraprake dhe konkluzionet e Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë.

- Për t'iu përgjigjur të gjitha pyetjeve dhe shqetësimeve të ngritura nga aktorët pjesëmarrës dhe për të mbledhur pikëpamjet e tyre në lidhje me aspektet e paraqitura.

- Gjatë takimit u ngritën pyetje dhe komente lidhur me temat e sipërpërmendura. Më poshtë do të jepen disa nga përgjigjet, si dhe komentet e vëzhgimet e marra:

- Shpjegimet e elementeve dhe i komponentëve kryesorë që janë marrë në konsideratë për hartimin e Raportit

- Të gjitha direktivat ndërkombëtare dhe kombëtare ishin duke u studiuar dhe matur gjatë fazës përgatitore të Raportit.

- Analiza ekonomike përfshihet në raport, për shkak se rezultatet janë të nevojshme për të kuptuar kostot aktuale të shërbimeve të ujit dhe kanalizimeve dhe nivelin e shërbimit të ofruar.

- Erozioni përmendet në raport. Ka të dhëna të mbledhura për këtë aspekt që do të përpunohen në të ardhmen.

- Humbjet e shkaktuara të ujit janë marrë parasysh dhe është hartuar një raport i detajuar e i konsoliduar mbi çështjet problematike të ujit dhe menaxhimit të tyre. Gjithashtu, përmendet se studimet/projektet e financuara nga BE duhet të mbulojnë financiarisht këtë aspekt të Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore.

- Statusi ekologjik i ujërave sipërfaqësorë aktualisht nuk matet për shkak të mungesës së përvojës në vend në qasjen metodologjike. Rëndësia e "vlerësimit biologjik" të shpejtë u dha në mënyrë që audienca të kuptojë se ky është një hap paraprak i kërkuar për të identifikuar ujërat sipërfaqësore të ndotur.

- Gjatë konsultimit u vërejt se ekziston pakënaqësi ndërmjet opinionit të qeverisë qendrore dhe realiteteve lokale në lidhje me nivelin administrimit të basenit ujor. Disa nga vështirësitë e përshkruara mund t'i përkasin krijimit së fundmi (tremujori i fundit i vitit 2015) të strukturave institucionale të përshkruara më sipër. Raporti mashkull - femër në takim ishte 66%/34%.

13.3.1.2 Takimi 2: Takimi në Prefekturën e Shkodrës në kuadër të Planit të Përkohshëm të Menaxhimit të Basenit Ujor të Drin–Bunës

Takimi u zhvillua më 12 shkurt 2017 në ambientet e Prefekturës së Shkodrës. Objektivat e takimit ishin:

- Të prezantojë dhe diskutojë me aktorët vendorë konceptin bazë të MIBU (Menaxhimi i Integruar i Burimeve Ujore) dhe PMBU (Plani i Menaxhimit të Baseneve Ujore), si procese që promovojnë zhvillimin e koordinuar dhe menaxhimin e ujit në mënyrë që të maksimizojë mirëqenien ekonomike dhe sociale në një mënyrë të arsyeshme, pa kompromentuar qëndrueshmërinë e ekosistemeve jetësore, të cilat duhet absolutisht të merren në konsideratë,

- Të prezantojë përfundimet dhe konkluzionet paraprake të Planit të Menaxhimit të Basenit Ujor Drin–Bunë, si dhe t'iu përgjigjet të gjitha pyetjeve dhe shqetësimeve të ngritura nga palët e interesuara pjesëmarrëse.

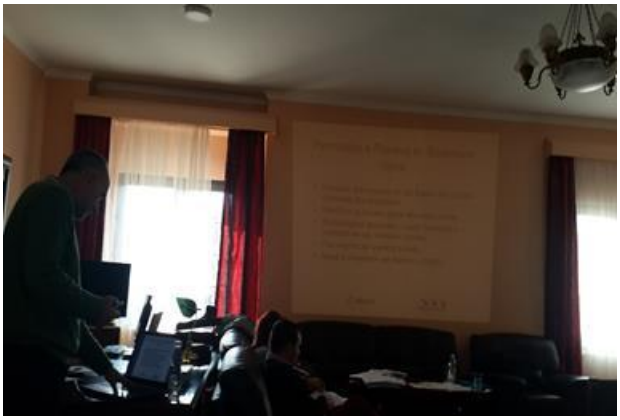

- Gjatë këtij takimi përfaqësuesit e ekipit të projektit mbajtën një prezantim lidhur me planin e përkohshëm të menaxhimit të basenit Drin–Bunë dhe integrimin e tij në konceptin më të gjerë të Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore. Gjatë prezantimit u ngritën disa pyetje dhe komente, të cilat u përgjigjën dhe/ose u theksuan si më poshtë:

- Gjatë fazës përgatitore për draft PMBU-në, a ka ndonjë udhëzues të aktiviteteve të biznesit dhe private/lokale përgjatë basenit të lumit? Përgjigja: Plani i menaxhimit bazohet në: Konsiderata të hotspoteve të ndërmarrjeve aktive dhe jo aktive private, aktiviteteve përfshirë zonën industriale dhe urbane dhe rezultatin e tyre në ndotjen urbane, si dhe në një tregues të aktivitetit privat ku përdoren burime ujore natyrale të cilat përfundojnë duke e ndotur mjedisin (gjë e gjallë, përpunim lëkure etj.).

13.3.1.3 Angazhimi i OJQ-ve

Para takimeve me OJQ-të u organizua një listë me të gjitha OJQ-të përkatëse me fushëveprime të ndryshme që mund të jenë të dobishme për zhvillimin e PMBU-së. Disa nga OJQ-të u janë përgjigjur kërkesave për organizime takimi.

Takimet u organizuan më 20 dhe 24 mars 2017 në zyrat e tyre përkatëse. Përfaqësuesit e ekipit bënë një prezantim të shkurtër të planit të menaxhimit të basenit ujor, me një fokus kryesor në objektivin dhe qëllimin e projektit. Në përgjithësi, ata mbështetin planin e menaxhimit të ujit dhe pajtohen me qasjen, por ata gjithashtu bënë disa sugjerime, siç tregohet në tabelën 13.3 më poshtë.

Tabela 13.3: Pyetjet dhe përgjigjet e OJQ-ve

Pyetje/sugjerime	Përgjigje
Meqë uji është një aset i pazëvendësueshëm, a mund të eksportohet? Kjo mund të rrisë të ardhurat dhe gjithashtu mund të ndihmojë vendet e tjera që kanë nevojë për ujë.	Kjo është një çështje që plani i menaxhimit të ujit nuk mund të japë një përgjigje të saktë për shkak se, së pari ne duhet të përcaktojmë nëse uji është produkt apo burim. Ky është një vendim që duhet të merret nga qeveria dhe komuniteti i Shqipërisë.
Pyetja e ngritur është se përpara se ne të përcaktojmë vizionin a është vlerësuar statusi aktual dhe i vërtetë i basenit?	Është bërë një inventar i përgjithshëm i baseneve dhe kjo strategji është si një çadër dhe më pas, do të hartohen plane individuale të menaxhimit.
Si do të menaxhohet uji?	Menaxhimi i ujit është paraqitur në strategjinë e finalizuar në bazë të: - uji për njerëzit; - uji për ushqimin; - uji për mjedisin; - uji për industrinë. Problemet individuale me të cilat përballet çdo basen duhet të jenë
Përveç studimit, nevojitet edhe një demonstrim në praktikë dhe monitorim.	
Si prioritet, duhet të ketë ujë të pijshëm për njerëzit, siç tregohet në strategjinë tuaj.	

Pyetje/sugjerime	Përgjigje
A është amortizuar sistemi i ujitjes?	pjesë e planit të menaxhimit të çdo baseni.
Ka shumë mungesa të ujit të pijshëm në shumë zona.	Uji duhet të jetë një burim natyror dhe një shërbim komuniteti.

13.3.2 Konsultimet e fazës 3 dhe fazës 4 (informatorët kryesorë dhe grupet e fokusit)

Procesi i angazhimit të palëve të interesit përfshinte intervistimin e një numri grupesh të fokusit dhe informatorëve kryesorë për çështjet e ujit. Veçanërisht gratë, i përkasin një grupi që ndikohet direkt nga menaxhimi i ujit. Grupet e tjera që ishin në qendër të këtij procesi të angazhimit të palëve të interesuara janë minoritetet të tilla si pakicat rome ose egjiptiane, të moshuarit dhe informatorë të tjerë të rëndësishëm si fermerët, të cilët përdorin dhe menaxhojnë ujin dhe punonjësit e shëndetësisë, të cilët gjithashtu kanë nevojë thelbësore të përdorimit të ujit në procesin e tyre të përditshëm të punës.

Qëllimi i intervistave të informatorëve kryesorë ishte mbledhja e informacionit cilësor nga një individ i cili ka njohuri të thellë për një lëndë apo fushë të caktuar në fjalë. Intervistat me informatorin kryesor do të kryhen në secilën komunë; Megjithatë, çështjet specifike me të cilat përballen fushat e ndryshme të projektit do të diktojnë vendndodhjen dhe numrin e saktë të intervistave. Intervistat e informatorëve kryesorë u zhvilluan kryesisht në nivel rajonal dhe lokal për të arritur informacionin më të mirë.

Janë organizuar një sërë takimesh të grupeve të fokusit me qëllim të targetimit të audiencave të ndryshme në fusha të ndryshme të projektit. Grupet e ndryshme të fokusit u zgjodhën në bazë të nivelit të tyre të pozicionit të interesit, margjinalizimit, specialistëve të informacionit ose aftësisë për të ndikuar në procesin e planifikimit të projektit.

Grupet e margjinalizuara në nevojë janë individë ose komunitete të cilët janë veçanërisht të ndjeshëm ndaj margjinalizimit për shkak të gjinisë, moshës, racës, fesë, paaftësisë së jetesës, ose vendndodhjes. Me këto grupe u organizua një takim për anëtarët e shoqërisë, u dëgjuan dhe u lejuan diskutime të hapura rreth projektit, qëllimit dhe sugjerimeve të tij. Në çdo komunë të zonës së studimit të gjitha grupet e margjinalizuara si gratë, të moshuarit, prodhuesit, të moshuarit dhe grupet bujqësore të subvencionuara u konsultuan për mendimet e tyre. Në çdo komunë të madhe u kryen diskutime në grupet e grave dhe të moshuarve dhe grupeve të tjera vulnerabël si me prodhuesit bujqësorë në vende të caktuara në fshat u identifikuan grupe specifike të margjinalizuara.

Ekipi i projektit i udhëhoqi pjesëmarrësit për të hapur një sërë pyetjesh që kanë të bëjnë me këtë temë. Të gjitha informatat janë regjistruar dhe gjetjet kryesore janë përmbledhur në këtë kapitull. Numri i përgjithshëm i personave të kontaktuar në të dyja basenet e lumenjve është 67, nga të cilat 30 janë gra. Në basenin e lumit Drin–Bunë, nga 24 persona të kontaktuar, 12 ishin gra. Numri i përgjithshëm i intervistave është i ndarë në tabelën 13.4

Tabela 13.4: Grupet e fokusit dhe informuesit kryesorë në basenin ujor Drin–Bunë

Baseni	Qyteti	Njësia Administrative	Fokus Grupi ose informatorët kryesorë	Numri i të intervistuarve
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	Komuniteti rom	
			Të moshuarit	3
			Gratë	3
			Fermerët	2
			Punonjësit e shëndetësisë	2 (2 gra)
		Dajç	Komuniteti Rom	1
			Të moshuarit	2
			Gratë	3
			Fermerët	3 (1 grua)
			Punonjësit e shëndetësisë	1 (1 grua)
	Lezhë	Gjadër	Komuniteti Rom	
			Të moshuarit	1

Baseni	Qyteti	Njësia Administrative	Fokus Grupi ose informatorët kryesorë	Numri i të intervistuarve
			Gratë	2
			Fermerët	1
			Punonjësit e shëndetësisë	

Shpërndarja e grave në numrin e intervistave të bëra është 45% e totalit, me një përfaqësim të mirë në secilin basen. Për basenin ujor Drin–Bunë, përfaqësimi i femrave ishte 50%. Siç shihet në tabelën e mësipërme, gratë kanë marrë pjesë në këtë proces jo vetëm për të diskutuar çështjet gjinore, por edhe si punonjës shëndetësie dhe fermerë.

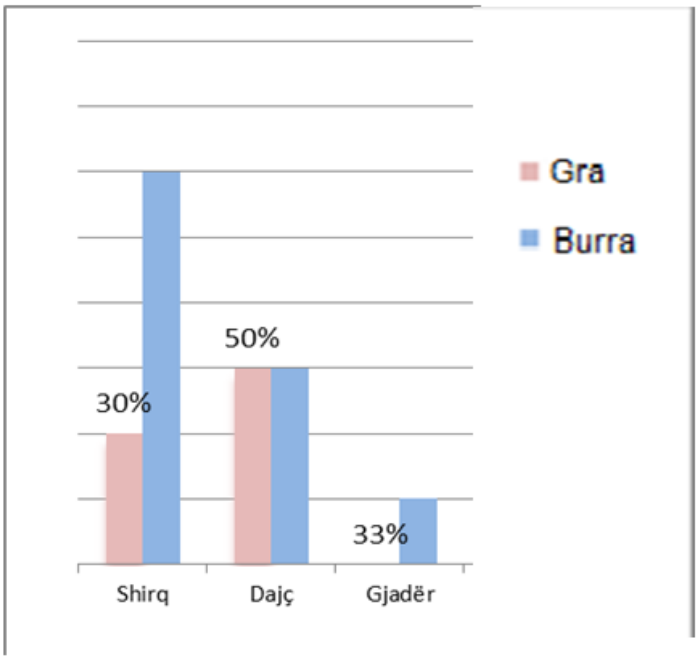

Figura 13.2: Pjesëmarrja e grave në fokus grupet ose si informatorë kryesorë në basenin ujor Drin–Bunë

13.3.3 Rezultatet dhe çështjet kryesore

Në përgjithësi, shumica e qyteteve të kontaktuara në këtë proces të palëve të interesuara kanë qasje të kufizuar në ujë. Orari i furnizimit me ujë në shtëpi varion nga 2–12 orë në ditë dhe është edhe më i kufizuar gjatë periudhës së verës, që është një sezon i thatë në Shqipëri.

Table 13.5: Problemet kryesore

Baseni	Qyteti	Njësia Administrative	Furnizimi me ujë në shtëpi (Orët mesatare)	Problemet me furnizimin me ujë
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	0 orë	Banorët përmes përdorimit të puseve zgjidhin personalisht mungesën e furnizimit me ujë, ujë i cili, megjithatë, nuk është i pijshëm.
		Dajç	0 orë	Nuk ka shërbim të furnizimit me ujë. Popullsia ka ndërmarrë hapa për këtë problem duke hapur puse personale në shtëpinë e tyre. Nga analizat e kryera ky ujë nuk është i pijshëm sepse është i pasur me nitrate. Nga një studim eksperimental i kryer nga qendra shëndetësore mbi banorët, përdorimi i këtij uji lidhet drejtpërdrejt me probleme të ndryshme shëndetësore.
	Lezhë	Gjadër	6 orë	Furnizimi me ujë ndodh dy herë në ditë, për rreth 3 orë

				secila. Kjo mungesë është një shqetësim serioz për fermerët lokalë, të cilët kanë investuar personalisht me hapjen e puseve private në vendin e tyre. Në të njëjtën kohë, ata gjithashtu përmendin mungesën e funksionimit të kanaleve të ujitjes.

Në Tabelën 13.6 më poshtë identifikohen çështjet në bazë të grupeve të veçanta, me fokus të veçantë te gratë dhe fermerët, por gjithashtu identifikohen edhe grupe të tjera.

Tabela 13.6: Çështjet kryesore të grupeve të veçanta

Baseni	Qyteti	Njësia Administrative	Grupi i fokusit ose informatorët kryesorë	Çështjet kryesore
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	Të moshuarit	Numri i të moshuarve në vitet e fundit ka ndryshuar që kur fëmijët e tyre duan të jetojnë me ta. Ata marrin pensione pleqërie nga qeveria, të cilat nuk janë të mjaftueshme për të përballuar shpenzimet e nevojshme. Disa prej tyre ndihmohen ekonomikisht nga fëmijët që punojnë në vende të tjera. Problemi është shërbimi i kujdesit shëndetësor deri në orën 2, në vend që të ishte 24 orësh. Shërbimi për këtë zonë mbulohet nga qendra shëndetësore Dajç 16/24
			Gratë	Roli i grave konsiderohet të jetë i njëjtë me atë të burrave, madje edhe që gratë bëjnë më shumë aktivitete shtëpiake. Pozicioni shoqëror i grave është përmirësuar në vitet e fundit, ka më shumë të drejtë për të folur, arsim dhe më shumë liri. Zakonisht mundësitë e punës janë të drejta, pasi ato zakonisht merren me bujqësinë. Gratë dhe burrat përfundojnë shkollën e mesme. Gratë kanë njëfarë kontrolli në vendimin ekonomik të familjes, por kanë më pak rol në marrjen e vendimeve në familje dhe në komunitet.
			Fermerët	Fermerët po punojnë për më shumë se 15 vjet. Kanë probleme me ujin e ujitjes por ata e kanë zgjidhur atë me puse private. Kanalet ekzistuese të ujitjes janë prishur. Ata përdorin pesticide dhe këshillojnë specialistë për këtë
			Punonjësit e shëndetësisë	Çështjet shëndetësore që trajtohen në këtë qendër shëndetësore janë të llojeve të ndryshme. Ato ndryshojnë për shkak të moshës, zonave gjeografike, etj., por jo komuniteteve të ndryshme. Qendra shëndetësore ka disa probleme higjienike dhe vuan mungesën e ujit. Vdekshmëria foshnjore dhe amtare rezulton të jetë zero. Disa njerëz ende përdorin ilaçe popullore si çaji etj.
		Dajç	Të moshuarit	Numri i të moshuarve në këtë qytet është rritur kohët e fundit për shkak të imigrimit të disa familjeve që vijnë nga zonat malore. Njerëzit e moshuar që kanë punuar kur kanë qenë të rinj marrin pension pleqërie. Problemet kryesore me të cilat ballafaqohet shoqëria janë papunësia dhe problemet ekonomike.
			Gratë	Gratë në zonë janë kryesisht amvise nëse nuk punojnë në njësinë e administratës, arsim ose qendrat shëndetësore. Ato do të punonin sezonalisht në industrinë e hoteleve duke lënë shtëpitë e tyre me qira për turistët e pushimeve verore. Në varësi të familjes gratë mund të sjellin shumicën e të ardhurave të familjes ose më pak se 20% nëse nuk punojnë. Ata zakonisht ndjehen pothuajse të barabarta me burrat e tyre dhe bashkëpunojnë në vendimmarrje, por të tjerë mendojnë se janë më pak të fuqishme se burrat dhe kanë një zë më të vogël në vendimmarrjen e familjes ose të komunitetit. Megjithatë, gratë kalojnë nëpër

Baseni	Qyteti	Njësia Administrative	Grupi i fokusit ose informatorët kryesorë	Çështjet kryesore
				nivele më të larta të arsimit. Problemet kryesore me të cilat përballen gratë janë problemet ekonomike, papunësia, dhuna në familje në disa raste dhe divorci, si dhe mentaliteti i ngurtë.
	Lezhë		Fermerët	Fermerët në zonë po punojnë për një kohë të gjatë. Kanë një problem të madh me ujitje për shkak të mungesës së kanaleve. Probleme të tjera që lidhen me ujin janë cilësia e ujit, e cila nuk është filtruar, por vjen direkt nga pompat dhe nganjëherë nuk ka furnizim me ujë në varësi të zonës gjeografike. Bujqësia është aktiviteti kryesor ekonomik në zonë për shumicën e familjeve. Gratë ndihmojnë gjithashtu në punët bujqësore në pjesën më të madhe të detyrave. Pesticidet janë duke u përdorur dhe konsultuar me një specialist.
			Punonjësit e shëndetësisë	Çështjet shëndetësore që trajtohen në këtë qendër shëndetësore janë të llojeve të ndryshme. Ato ndryshojnë për shkak të moshës, zonave gjeografike, etj., por jo komuniteteve të ndryshme. Qendra shëndetësore ka disa probleme higjienike dhe vuan mungesën e ujit. Vdekshmëria foshnjore dhe amtare rezulton të jetë zero. Disa njerëz ende përdorin disa ilaçe popullore si çaji etj.
		Gjadër	Të moshuarit	Ka një problem të madh me ujitjen për shkak të mungesës së kanaleve. Probleme të tjera që lidhen me ujin janë cilësia e ujit, e cila nuk është filtruar, por vjen direkt nga pompat dhe nganjëherë nuk ka furnizim me ujë në varësi të zonës gjeografike.
			Gratë	Gratë në zonë janë kryesisht amvise. Jo shumë ka ndryshuar në vitet e fundit. Disa gra mendojnë se kanë rol të njëjtë në familje ndërsa të tjerët mendojnë se burrat janë më të favorshëm. Vetëm disa nga të ardhurat e familjeve gjenerohen nga gratë. Ato nuk kanë një llogari bankare dhe kanë qasje në vendimet financiare të familjes vetëm nëse janë në punë. Gratë kalojnë nëpër një nivel arsimi më të lartë sesa burrat. Shumica e problemeve me të cilat përballen gratë në ditët e sotme janë papunësia dhe ekonomia e dobët.
			Fermerët	Për një numër familjesh bujqësia është aktiviteti kryesor i të ardhurave. Gratë janë të përfshira pothuajse në çdo aktivitet bujqësor njësoj me burrat.

13.4 Specifikat e Vendit mbi Aspektet Gjinore

Përcaktuar si barazia midis burrave dhe grave në të gjitha sferat e jetës, si në sferën publike ashtu edhe në atë private, barazia gjinore nënkupton qasje dhe kontroll të barabartë në burimet dhe përfitimet, pjesëmarrjen e barabartë në vendimmarrjen politike dhe barazinë sipas ligjit për gratë dhe burrat.

Qeveria e Shqipërisë e ka vendosur çështjen e barazisë gjinore në qendër të agjendës së saj prioritare, duke marrë parasysh të drejtat e grave si pjesë integrale e të drejtave të njeriut. Në këtë kuadër miratohen ligje dhe politika të rëndësishme që synojnë eliminimin e diskriminimit gjinor.

13.4.1 Kuadri ligjor i aspektit gjinor

Parimi i barazisë së grave dhe burrave zë një vend të rëndësishëm në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe në legjislacionin kombëtar. Kushtetuta [në nenin 18, pika 2] formulon parimin e mosdiskriminimit në këtë mënyrë "Askush nuk mund të diskriminohet për arsye të tilla si gjinia, raca dhe feja...".

Barazia gjinore dhe të drejtat e grave në Shqipëri janë ndër çështjet kryesore kombëtare. Ratifikimi i Konventës për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), si dhe miratimi i ligjeve për barazinë gjinore, antidiskriminimi dhe antidhuna janë dëshmi për këtë vullnet, së bashku me miratimin e strategjisë kombëtare mbi barazinë gjinore. Parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit gjenden edhe në Kodin e Punës, Kodin Civil, Kodin Penal, Kodin e Familjes dhe pjesë të tjera të legjislacionit shqiptar.

Gjatë dy dekadave të fundit janë miratuar shumë ligje, të cilët janë gjithashtu mjete të rëndësishëm në ndryshimin e balancës së barazisë gjinore në Shqipëri.

- Ligji nr. 7961/12.7.1995, amendament specifik i "Kodit të Punës së Republikës së Shqipërisë"
- Ligji nr. 7995/20.9.1995, "Për nxitjen e punësimit".
- Ligji nr. 8876/4.4.2002, "Për të drejtat riprodhuese".
- Ligji nr. 9398/12.5.2005, "Për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit për Avokatin e Popullit".
- Ligji Nr. 9669/18.12.2006, "Për disa masa për dhunën në familje" - Strategjia e Parë Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Eliminimin e Dhunës në Familje.
- Ligji nr. 9914/12.5.2008, "Për disa ndryshime në ligjin nr. 9669, datë 19.2.2006, "Për disa masa për dhunën në familje".
- Ligji nr. 9970/24.7.2008, "Për barazinë gjinore në shoqëri" (GEL)
- Ligji nr. 10039/22.12.2008, "Për vlerësimin ligjor".
- Ligji Nr. 10221/04.2.2010, "Për mbrojtjen kundër diskriminimit",

Qeveria Shqiptare ka krijuar një Strategji Kombëtare dhe Planin e Veprimit për Barazinë Gjinore (PVBGJ) miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave, nr. 733, më 20.10.2016, një dokument i rëndësishëm që bashkon shumë sektorë dhe partnerë që do të kontribuojnë për më tej në zhvillimin e këtyre çështjeve. Qeveria e Shqipërisë ka pasur një bashkëpunim të vazhdueshëm e të ngushtë me të gjithë aktorët që besojnë se promovimi i barazisë gjinore dhe misioni i saj për tolerancë zero ndaj dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore është një kontribut kyç për një shoqëri demokratike dhe të emancipuar.

Parimet kryesore që udhëheqin strategjinë e cila duhet të njihet nga donatorët me qëllim që të gjitha projektet të çojnë në një ndikim maksimal në barazinë gjinore janë:

- Barazia gjinore, një parakusht për një shoqëri të drejtë dhe socio-ekonomike
- Ndjeshmëria dhe trajtimi i barabartë ndaj: grave dhe vajzave me aftësi të kufizuara, romëve, egjiptianëve, të moshuarve, grave emigrante, nënave të fëmijëve, personave me nevoja të veçanta të të dyja gjinive.
- Njohja, vlerësimi dhe respektimi i diversitetit - midis vajzave dhe grave, djemve dhe burrave, në lidhje me moshën, aftësitë, orientimin seksual, identitetin gjinor, prejardhjen etnike dhe sociale, praktikat fetare dhe zgjedhjet e jetës.
- Toleranca zero ndaj dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje - mbrojtja e jetës, dinjitetit njerëzor dhe integritetit është parakusht për zhvillimin e një vendi.
- Koordinimi dhe bashkëpunimi ndërkulturor - derivues nga karakteristikat dhe natyra e çështjeve që përbëjnë shtyllat e kësaj strategjie, institucionet shtetërore, organizatat e shoqërisë civile, si dhe të gjithë aktorët e interesuar dhe partnerët, të cilët duhet të punojnë së bashku duke koordinuar veprimet e tyre me qëllim trajtimin më efektivisht

të pabarazive dhe padrejtësive në bazë gjinore për vajzat/gratë dhe djemtë/burrat.

Një ndër parimet që synon integrimin gjinor është rritja e pjesëmarrjes së grave në vendimmarrje nëpërmjet:

- Marrjes së masave të cilat sigurojnë qasje të plotë të grave në politikë;
- Rritjes së përfaqësimit dhe pjesëmarrjes së grave në vendimmarrje në 30% në të gjitha nivelet përmes masave të përkohshme të posaçme;
- Rritjes së pjesëmarrjes së grave në strukturat paqeruajtëse dhe policore; dhe
- Rritjes së aftësive të grave si qytetare për të marrë pjesë në vendimmarrje dhe udhëheqje.

13.4.2 Të dhënat statistikore gjinore në përputhje me masat legjislative[214]

Pas zbatimit të kuotave gjinore dhe masave të ndërgjegjësimit, zhvillimi i situatës në zgjedhjet e përgjithshme është sipas statistikave në vijim:

- Zgjedhjet Parlamentare 2005: përfaqësimi i grave ishte vetëm 10 nga 140. Në kabinetin qeveritar, nga zgjedhjet e vitit 2005 përfaqësimi i grave ishte 2 ministra nga 14 në total ose 14% dhe 7 gra zëvendësministre nga 21 në total. Në nivel prefekture, kishte një grua në 12 rrethe të emëruar si perfekte.

- Zgjedhjet Parlamentare 2009: si rezultat i zbatimit të kuotës së parashikuar në Kodin Zgjedhor gjatë fushatës zgjedhore për zgjedhjet parlamentare të qershorit 2009, listat e kandidatëve përfshinin 30% të grave deputete. Vlerat e kandidateve gra dhe vajza u promovuan përmes takimeve, shfaqjeve televizive etj. Në Parlamentin e Republikës së Shqipërisë, gratë mbajnë 23 vende nga gjithsej 140, ose 16.4% të vendeve ose dyfishin e grave krahasuar me numrin e mëparshëm të tyre në zgjedhjet parlamentare. Në kabinetin qeveritar, kishte një post të një ministreje grua ose 7.1% e kabinetit qeveritar. Zëvendësministrat janë gjithsej 35, nga të cilët 8 gra ose 23%. Një grua në 12 rrethe ishte perfekte.

- Zgjedhjet Parlamentare 2013: në të vërtetë, janë 33 gra nga gjithsej 140 anëtarë të parlamentit. Kjo paraqet një normë prej 24% të përfshirjes së grave. Ligji, "Për barazinë gjinore në shoqëri" (miratuar në vitin 2008) paraqiti një pritje prej 30% të kuotës së përfaqësimit të grave në listat e kandidatëve për zgjedhje, e cila akoma nuk është plotësuar[215]216. Qeveria e krijuar pas zgjedhjeve të përgjithshme të vitit 2013 kishte një rritje të konsiderueshme në përfaqësimin e grave, me 8 (tetë) ministra femra (ose 42%) dhe 10 (dhjetë) zëvendësministra (ose 34.4%). Roli i grave u forcua me krijimin e Aleancës së Grave Deputete (AWMP) në vitin 2013, një grup që inkurajon integrimin gjinor të ligjeve dhe promovimin e barazisë gjinore. Në vitin 2011, gratë dhe vajzat zinin 64.9% të pozicioneve në nivel specialistësh dhe 39.2% të pozicioneve të menaxhimit të mesëm. Gjatë viteve 2007-2012 u organizuan një sërë fushatash ndërgjegjësimi për barazinë gjinore dhe luftën kundër dhunës në familje. Ekziston një strehimore kombëtare për viktimat e dhunës në familje. Gjithashtu, është plotësisht funksional një mekanizëm koordinimi për referimin e rasteve të dhunës në familje.

Sa i përket zgjedhjeve lokale, evoluimi i situatës është si më poshtë:

- Zgjedhjet Lokale 2007: Në qeverinë lokale duke iu referuar zgjedhjeve të fundit të vitit 2007, rezultatet ishin: Një grua, kryebashkiake e komunës nga 65 komuna ose 1.5%, 9 gra janë kryetarë të këshillave bashkiake ose 16%, anëtare gra të këshillave bashkiake janë 157 nga gjithsej 1178 ose 13.3%, Nga 11 minibashkitë e Tiranës 3 kryetare bashkie janë gra, ose 27.3%, janë 6 kryetare të komunave nga 309 në total, ose 1.9%.

- Zgjedhjet Lokale 2011: Nga 65 komuna - 3 gra ishin kryetare Bashkie ose 7.7% (Burrel, Konispol, Patos) nga 11 minibashkitë e Tiranës - 2 janë kryetare minibashkie ose 18% (Njësia bashkiake 1 dhe 5), Anëtare të Këshillit Bashkiak janë 760 nga një total prej 6152 ose 12%.

Për më tepër, gratë mbajnë pozitat e Kryetarit të Parlamentit, të Gjykatës së Lartë dhe të Prokurorit të Përgjithshëm Gjithashtu, gratë mbajnë disa pozita udhëheqëse të institucioneve të tjera qendrore të rëndësishme. Bazuar në statistikat e DAP, në administratat publike ka një pjesëmarrje të lartë të grave dhe vajzave në nivel ekspertësh, ky raport ishte 2008 ose 58.8% dhe është rritur në 64% në vitin 2010.

Në nivelin e menaxhimit të mesëm, pjesëmarrja ishte 42% gra për vitin 2010. Në nivelin e menaxhimit të lartë përfaqësimi i grave dhe vajzave është 25%. Në Universitete, 43.6% gra krahasuar

[214] INSTAT.

[215] INSTAT të dhëna draft.

me 56.4% meshkuj përbëjnë fakultetin akademik. Ndërkohë gratë me gradë shkencore janë 38% (viti 2008). Nga 10 rektorë asnjë nuk është një grua, nga 10 zëvendësrektorë, 3 janë femra ose 23%. Në gradën e dekanëve, gratë janë 11 ose 27% krahasuar me 29 burra që përbëjnë 72%.

Megjithëse prania e grave në administratën publike është inkurajuese, burrat mbizotërojnë në pozita udhëheqëse Analiza e punësimit sipas grupeve të profesioneve (bazuar në klasifikimin ndërkombëtar të profesioneve, ISCO 88) dhe e gjinisë tregon se për disa grupe të profesioneve ka dallime të dukshme në shkallën e punësimit të meshkujve dhe femrave Në grupin e ligjvënësve, zyrtarëve të lartë dhe udhëheqësve, 23.7 për qind e të punësuarve janë femra dhe 76.3 për qind meshkuj

Niveli i pjesëmarrjes në fuqinë punëtore për popullsinë meshkuj dhe femra të moshës 15-64 vjeç është përkatësisht 72.2% dhe 51.3% [217]. Ekziston një hendek prej 20.9% ndërmjet meshkujve dhe femrave në pjesëmarrjen e fuqisë punëtore. Sipas INSTAT-it kjo do të thotë se meshkujt janë më aktivë në tregun e punës sesa femrat. Objektiva e rritjes së pjesëmarrjes së grave në fuqinë punëtore në 65% nuk është arritur siç pritej. Struktura e punësimit në përputhje me statusin e punësimit tregon se 42.6% e të punësuarve janë punëmarrës, 31.8% janë punonjës që kontribuojnë në familjet e tyre dhe 25.6% janë të vetëpunësuar. Meshkujt dominojnë ndërmjet të vetëpunësuarve dhe femrat janë 1.3 herë më shumë se meshkujt punonjëse që kontribuojnë në familjet e tyre, një situatë që i vë ato në varësi ekonomike dhe pengon fuqizimin e tyre ekonomik.

13.4.3 Barazia gjinore në institucionet në nivel qendror

Struktura institucionale për Barazinë Gjinore përbëhet nga një numër i strukturave shtetërore të projektuara për të nxitur përparimin e barazisë gjinore dhe për të siguruar gëzimin e të drejtave të njeriut të grave. Ky mekanizëm u krijua në zbatimin e rekomandimit të CEDAW, Platforma për Veprim e Pekinit (PVP) dhe GEL. Funksioni i tij kryesor është të monitorojë dhe të sigurojë zbatimin e ligjeve, zbatimin e parimit të mosdiskriminimit dhe të barazisë midis burrave dhe grave.

Strukturat dhe përgjegjësitë që zbatohen janë:

- Në nivel parlamentar, Komisioni Parlamentar për Shëndetësi, Punë dhe Çështje Sociale ndjek dhe trajton çështjet e barazisë gjinore. Ky Komision shqyrton projektligjet, ndërmerr iniciativa ligjore në fushat e ekspertizës së tij dhe krijon bashkëpunim me autoritetin përkatës për çështjet e barazisë gjinore.

- GEL specifikon që Ministria e mëparshme e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë si autoriteti përgjegjës për çështjet e barazisë gjinore, pas zhvillimit të konsultimeve me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave kombëtare dhe ndërkombëtare që po punojnë për të arritur barazinë gjinore dhe për të reduktuar çështjet më bazë gjinore në Shqipëri, SKBGJ (aktualisht çështjet sociale janë përgjegjësi e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale)

- Ministritë e linjës dhe Institucionet Filiale - Ministritë (dhe institucionet e tyre përkatëse) monitorojnë dhe implementojnë angazhimin e Qeverisë ndaj çështjes së barazisë gjinore.

- Këshilli Kombëtar për Barazinë Gjinore (KKBGJ) është themeluar me urdhër të Kryeministrit nr. 3, datë 8.1.2009 mbikëqyr reformat lidhur me fuqizimin e grave.

13.4.4 Barazia gjinore në institucionet në nivel lokal

Njësitë e qeverisjes vendore në prefektura, bashki dhe komuna zbatojnë Strategjinë (SKBGJ) në nivel lokal. Koordinimi ndodh përmes GEE në nivelin e Qeverisjes Vendore.

Qeverisja lokale përgjegjëse për çështjet gjinore gjithashtu siguron që të gjitha proceset, procedurat dhe sistemet e qeverisjes lokale të zhvillohen dhe zbatohen në mënyra që marrin parasysh nevojat e ndryshme të grave dhe burrave. Pra, nuk ka të bëjë vetëm me përfshirjen e më shumë grave në proceset e qeverisjes lokale - edhe pse arritja e barazisë gjinore në të gjitha nivelet e qeverisjes lokale është një hap i rëndësishëm. Kjo ka të bëjë me sigurimin që në të gjitha aktivitetet e tyre, qeveritë lokale të marrin në konsideratë pabarazitë gjinore dhe të adresojnë, si dhe t'i reduktojnë këto përmes politikave, programeve dhe aktiviteteve të tyre.

Në Shqipëri, procesi i decentralizimit i ka vendosur Njësitë e Qeverisjes Vendore (NJQV) në një pozicion të fuqishëm për të ndikuar drejtpërdrejt në mirëqenien e grave dhe burrave,

[217] Meshkuj dhe femra në vitin 2015, INSTAT.

vajzave dhe djemve. NJQV-të luajnë një rol kyç në hartimin e politikave lokale, ngritjen dhe alokimin e burimeve buxhetore dhe ofrimin e shërbimeve publike për komunitetet. Kur NJQV-të i japin përparësi barazisë gjinore si një objektiv politike dhe kur NJQV-të përfshijnë drejtpërsëdrejti gratë dhe burrat në proceset e qeverisjes lokale, komunitetet dhe qytetarët - si gratë dhe burrat - përfitojnë në mënyrë të qartë.

Mekanizmi i Barazisë Gjinore është krijuar përmes Punonjësve të Barazisë Gjinore (PBGJ) në nivel të njësive të qeverisjes vendore, të cilët janë të mandatuar nga Këshilli Bashkiak për të udhëhequr përpjekjet e integrimit gjinor dhe janë paraparë të marrin rolin e promotorëve dhe monitoruesve të zbatimit të politikës kombëtare gjinore.

Neni 13/3 i Ligjit për Barazinë Gjinore përcakton caktimin e Punonjësve të Barazisë Gjinore (PBGJ) në çdo ministri të linjës dhe Neni 14 detyron emërimin e PBGJ-ve në të gjitha organet drejtuese vendore. Në parim, kjo përfshin bashkitë, komunat, prefekturat dhe rrethet.

Pikat fokale të Gjinisë nuk janë përcaktuar, por roli i tyre është përcaktuar mirë përmes PBGJ të cilët janë parashikuar për të mbështetur përfshirjen e çështjeve të barazisë gjinore në politikat, programet dhe planet dhe për të monitoruar zbatimin e angazhimeve të barazisë gjinore të qeverisë qendrore dhe vendore. PBGJ-të parashihen gjithashtu të luajnë një rol kyç në mbledhjen dhe analizimin e të dhënave, veçanërisht të dhënave të ndara sipas gjinisë, kryerjen e analizave gjinore për të informuar zhvillimin e politikave lokale dhe zhvillimin e partneriteteve me aktorët e tjerë gjinorë.

Para zgjedhjeve vendore të muajit maj 2011, vetëm 14 komuna kishin caktuar PBGJ (nga 65 komuna) Duke pasur parasysh përqindjen e ulët të PBGJ-ve, këto dy pozicione - PBGJ dhe eksperti i dhunës në familje - shpesh janë bashkuar dhe plotësuar nga i njëjti individ - për shembull, në komunat pilot të mbështetura përmes aktorëve të tillë si projekti "Ekuiteti në Qeverisje" dhe subjektet e OKB-së.

13.4.5 Niveli i organizimit të shoqërisë civile dhe i OJQ-ve

Organizatat e shoqërisë civile, sidomos OJQ-të e specializuara në ofrimin e shërbimeve kanë luajtur dhe vazhdojnë të luajnë një rol të rëndësishëm. Në një pjesë të konsiderueshme të rasteve ata jo vetëm përmbushin detyrimet që i përkasin shtetit, por edhe parandalojnë disa prej tyre duke pilotuar shërbime të ndryshme ose duke organizuar aktivitete informuese, ndërgjegjësuese dhe trajnimi. Sa i përket arritjes së barazisë gjinore, përvoja e bashkëpunimit me OJQ-të dhe modelet zbatuese të propozuara prej tyre ka lehtësuar vazhdimisht ndërhyrjen e shtetit, veçanërisht në rastin e njësive të qeverisjes vendore.

Shërbimet e ofruara nga OJQ-të e specializuara në menaxhimin dhe trajtimin e dhunës me bazë gjinore dhe rastet e dhunës në familje janë shpesh alternativa e vetme për viktimat. Shërbimet e strehimit, këshillimit, ndihmës juridike falas etj., vazhdojnë të ofrohen kryesisht nga këto organizata. Ekziston një bashkëpunim shumë i mirë me donatorët dhe organizatat ndërkombëtare, të cilat janë gjithashtu burimi kryesor i financimit të shumë aktiviteteve të ndërgjegjësimit të organizuara jo vetëm nga OJQ-të por edhe nga institucionet publike.

Ka OJQ, të cilat luajnë një rol të rëndësishëm në zbatimin e SKBGJ-së. OJQ-të, veçanërisht organizata e grave, kanë qenë në ballë të përpjekjeve dhe mobilizimit për të realizuar të drejtat e grave dhe vendosjen e rendit të ditës për barazinë gjinore. Disa nga më të rëndësishmet, janë:

- "Qendra për Zhvillimin e Grave Rurale", Tiranë
- Shoqata "Zëri i fëmijës që na thërret",
- Shoqata, "Për gratë dhe fëmijët", Tiranë
- Linja e Këshillimit për Gratë dhe Vajzat në Tiranë
- Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin (ACPD)
- Qendra kulturore "Horizonti i ri", Tiranë
- ARSIS, Tiranë
- Shoqata "Të dobishme për gratë shqiptare", Tiranë 49
- Shoqata e Grave me Probleme Sociale, Durrës
- Qendra "Të ndryshëm dhe të barabartë", Tiranë
- Qendra "Të drejtat e njeriut në demokraci", Tiranë
- "Forumi i gruas Elbasan", Elbasan
- Qendra për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve të Shqipërisë (CRCA)

Disa nga këto OJQ ishin pjesë e angazhimit të palëve dhe konsultimeve në projektin e PMBU.

13.4.6 Aplikimi i gjinisë në menaxhimin e burimeve ujore dhe zhvillimin e Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore.

Procesi i hartimit të Planit të Integruar të Menaxhimit të Burimeve Ujore për Shqipërinë është hartuar në mënyrë të tillë që të sigurojë një kornizë për menaxhimin gjithëpërfshirës të burimeve ujore, ku të gjitha palët e përfshira, përfshirë sektorin privat, shoqërinë civile dhe komunitetet përdorues të luajnë një rol aktiv pavarësisht nga gjinia e tyre. Konventat e OKB-së dhe dokumentet e tjera lidhur me barazinë gjinore në të gjitha fushat e jetës, gjithashtu i japin rëndësi të madhe çështjes së menaxhimit të ujërave. Në të gjitha situatat e jetës përmendet rëndësia e perspektivës së integruar gjinore në menaxhimin e burimeve ujore. Gjatë dekadave të fundit, është konstatuar se vetëm zgjidhjet teknike nuk janë të mjaftueshme që popullsia e botës të ketë një përdorim të barabartë dhe të sigurt të burimeve ujore.

Politikat qeverisëse dhe kombëtare mbi barazinë gjinore synojnë të aktivizojnë gratë në të gjitha fushat e jetës shoqërore dhe ekonomike. Planit të Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore i kushtohet shumë vëmendje për faktin se gratë janë një grup i madh i konsumatorëve të ujit dhe për këtë arsye kërkon zgjidhje afatgjata.

Janë bërë përpjekje për përfshirjen e grave në vendimmarrje dhe pjesëmarrje të zgjeruar në të gjithë sektorët, për t'iu përgjigjur kërkesës në rritje për ujë dhe menaxhimit të burimeve. Angazhimi dhe konsultimi i palëve të interesit i jep rëndësi perspektivës gjinore dhe synon të zbatojë barazinë gjinore në çështjet e menaxhimit të burimeve ujore, projekteve, analizave dhe statistikave të ujit. Megjithatë, në Shqipëri ende mbetet real plani për përfshirjen e grave si burrat në të gjitha çështjet dhe përvojat në përpunimin, zbatimin e monitorimit dhe vlerësimit të të gjitha sferave politike, ekonomike dhe sociale, në mënyrë që gratë dhe burrat të përfitojnë në mënyrë të barabartë dhe jo në mënyrë të pabarabartë.

Sidoqoftë, duhet të theksohet se tradicionalisht gratë në Shqipëri kanë rol vendimtar dhe të rëndësishëm në familje (që nga pikëpamja e PMBU-ve është veçanërisht e lidhur me përdorimin e ujit), por burrat janë ata që përgjithësisht marrin vendimet jashtë familjes tradicionale, duke vepruar si zëdhënës. Kjo është më shumë një ndarje e roleve ndërmjet burrave dhe grave sesa diskriminimit të qartë dhe/ose përjashtimit të grave nga vendimmarrja, që do të thotë se gratë nuk kanë nevojë vetëm për mbështetje ligjore për të marrë një rol më aktiv në shoqërinë shqiptare.

13.5 Konkluzione dhe rekomandime

Konkluzionet kryesore të mëposhtme mund të nxirren nga procesi i konsultimit të palëve të interesuara:

- Të informuar mbi projektin, të gjitha grupet e synuara u ndjenë pozitivë se shumica e problemeve të ujit me të cilat përballen sot mund të adresohen. Sugjerimi kryesor në studimin e projektit, kryesisht në çdo rreth me rrezik të lartë nga përmbytjet, është që të ketë specialistë dhe inxhinierë për shpërndarjen e ujit dhe kanalet e ujitjes dhe kullimit.

- Fermerët shpresojnë për përmirësimin e sistemit të ujitjes dhe të kullimit. Ata besojnë se projekti mund të sjellë shumë fitim për bujqësinë.

- Familjet, gratë dhe të moshuarit shpresojnë se do të sigurojnë furnizim me ujë të vazhdueshëm gjatë gjithë ditës.

- Edhe pse baza themelore ligjore dhe institucionale për barazinë gjinore është ngritur në Shqipëri, gratë pretendojnë se nuk kanë barazi me burrat në përgjithësi në shoqëri, por kanë qasje të barabartë ndaj ujit.

- Procesi i angazhimit të aktorëve ishte përshtatur për të dhënë një pamje të përgjithshme mbi aspektet lokale pavarësisht nga përfshirja e gjinive të ndryshme ose grupeve sociale, por një konsideratë e veçantë i është kushtuar faktit se gratë janë një grup i madh konsumatorësh

- Përfshirja gjinore dhe barazia gjinore janë gjithashtu pjesë e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Ndërthurur të Ujërave dhe është përshtatur me specifikat e kontekstit për të gjithë çështjen e menaxhimit të ujit. Kjo është marrë në konsideratë edhe në hartimin e Planeve të Menaxhimit të Baseneve Ujore.

Sipas të gjitha pyetësorëve dhe takimeve ballë për ballë, pyetjet kryesore që u ngritën ishin si më poshtë:

- A e përfshin plani menaxhimin të ujërave përmbytjen?

- A e minimizon plani mungesën e furnizimit me ujë?

- A pritet që plani të ndikojë në rritjen ekonomike dhe punësimin?

- A do të përmirësojë plani keqpërdorimin e burimeve ujore?

- A do të zgjerojë plani infrastrukturën e ujit dhe përmirësimin e cilësisë së tij?

- A përfshin plani i menaxhimit të ujit edhe sistemet e ujitjes?

Siç mund të shihet nga kapitulli 12, masat e propozuara, megjithëse janë fokusuar si prioritet i vendit në përmbushjen e objektivave mjedisore të lidhura me pranimin e Shqipërisë në BE, japin një përgjigje "po" për të gjitha pyetjet e ngritura.

Lidhur me procesin e PMBU-ve, mund të formulohen rekomandimet e mëposhtme, për ciklet e programit në vijim:

Një kornizë për menaxhimin gjithëpërfshirës të burimeve ujore, në të cilat duhet të sigurohen të gjitha palët e interesuara, duke përfshirë sektorin privat, shoqërinë civile dhe komunitetet përdorues, pavarësisht nga gjinia;

Fuqizimi i rëndësisë së perspektivës së integruar gjinore në menaxhimin e burimeve ujore në të gjitha situatat e jetës dhe përfshirja aktive e grave në procesin e vendimmarrjes përtej ndarjes tradicionale të rolit gjinor;

Të bëhet e qartë (në mbarë vendin) se barazia gjinore në institucionet në të gjitha nivelet e shoqërisë (në familje, organizatat e komunitetit, shoqatat e përdorimit të ujit, qeverisja vendore, shërbimet kombëtare nacionale etj.), Për aspektet e përmirësimit social në përgjithësi dhe për menaxhimin e pasurive ujore në veçanti.

14. Objektiva dhe rekomandime

Ky dokument përfaqëson Planin e parë të Menaxhimit të Baseneve Ujore (PMBU) për basenin ujor Drin–Bunë. Me qëllim vazhdimin me zhvillimin e një PMBU-je më të plotë, raporti identifikon fusha të veçanta dhe ofron rekomandime ku përmirësime janë jo vetëm të domosdoshme, por konsiderohen thelbësore për planifikimin efektiv të basenit ujor në të ardhmen në basenin ujor Drin–Bunë, në përputhje me kërkesat e Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së (2000/60/EC).

Ky seksion ka të bëjë me objektivat strategjikë të paraqitur në strategjinë e fundit të ujit (Tabela 14.1), e cila përmban objektiva specifike ekonomike, mjedisore, institucionale dhe sociale, për çështjet me rëndësi për sasinë e ujit, cilësinë e ujit, rreziqet e ujit, dhe menaxhimit të ujit në basenin ujor Drin–Bunë (Tabelat 14.2 - 14.6).

- Sasia e ujit: Sigurimi i një përdorimi të drejtë dhe të qëndrueshëm të të gjitha burimeve ujore, duke i shërbyer të gjitha interesave;

- Cilësia e ujit: Sigurimi i cilësisë së të gjitha burimeve ujore, duke arritur status të mirë deri në vitin 2030;

- Rreziqet e ujit: Përmbytjet dhe thatësirat janë të përfshira përmes menaxhimit dhe investimeve;

- Informacioni i ujit: Të dhënat dhe modelet e besueshme të ujit dhe klimës në përgjithësi janë të siguruara për të gjithë palët e interesuara dhe këshilla të përshtatshme e politika të bazuara në këto të dhëna dhe modele sigurohen nga qeveria nga zotëruesit përkatës të të dhënave institucionale;

- Menaxhimi i ujit: Uji menaxhohet në mënyrë të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, duke i shërbyer të gjitha interesave.

- Rekomandimet për zhvillimin e mëtejshëm të planifikimit të baseneve ujore do të ndërmerren nga Autoritetet Kompetente gjatë gjashtë viteve të ardhshme, të cilat janë në përputhje me PMBU-të dhe objektivat strategjikë për ujin në basenin ujor Drin–Bunë, dhe paraqiten në tabelën 14.7.

Tabela 14.1: Objektivat strategjikë për basenin ujor Drin–Bunë[218]

		Rezultatet kryesore	Mënyrat e verifikimit	Supozimet	Treguesit OZHQ[219]
Vizioni	**Deri në vitin 2030 Shqipëria do të bëhet një vend me efikasitet ujor, me një menaxhim të integruar funksional të burimeve ujore, përfshirë edhe një sistem të konsoliduar monitorimi përfshirë rrezikun nga përmbytjet dhe mungesa e ujit. Përdorimi i ujit bazohet në parimet e barazisë dhe qëndrueshmërisë për përfitime të barabarta ekonomike, shoqërore dhe gjinore dhe drejtësi mjedisore për brezat e sotëm dhe të ardhshëm.**				
Misioni	**Krijimi i të gjitha kuadrove të nevojshme ligjore, ekonomike, institucionale, teknike dhe shoqërore, bazuar në legjislacionin mjedisor të BE-së dhe parimet e MIBU-së për menaxhim të integruar e të drejtë, me përfshirje gjinore të arsyeshme në të gjitha burimet ujore në vend.**				
Objektivat strategjikë (1-5)	**Sasia e ujit**: Sigurohet përdorimi i drejtë dhe i qëndrueshëm i të gjitha burimeve ujore, duke i shërbyer të gjitha interesave	Shpërndarje efikase dhe e njëjtë e ujit dhe rritje domethënëse e efikasitetit në përdorimin e ujit në të gjithë sektorët dhe sigurimi i thithjes, riciklimit dhe ripërdorimit të qëndrueshëm	Baza e të dhënave e kadastrës së ujit Raporte në lidhje me sektorin e ujit Regjistra zyrtarë qeveritarë	Zbatimi i direktivave të BE-së funksionimi i kadastrës së ujit	6.1, 15.6,
	Cilësia e ujit: është siguruar cilësia e të gjitha burimeve të ujit, duke arritur një gjendje të mirë deri në vitin 2027	Ulja e ndotjes, eliminimi i derdhjeve dhe zvogëlimi i hedhjes së materialeve dhe kimikateve të rrezikshme	Raportim AKM Kadastra e Ujit Raportet e Institutit të Shëndetit Publik Planet e Menaxhimit të Baseneve Ujore (DKU)	Zbatimi i direktivave të BE-së monitorimi dhe vlerësimi i cilësisë së ujit sipas standardit	6.3, 6.6, 14.1, 14.2, 14.5, 15.1
	Rreziqet e ujit: Rreziqet që vijnë nga uji (përmbytje dhe thatësira) përballohen përmes menaxhimit dhe investimeve	Përforcohet mbrojtja dhe kapaciteti për përshtatjen me zhvillimet klimatike, rreziqet dhe katastrofat natyrore	Plane të Menaxhimit të Katastrofave Plane të Menaxhimit të Përmbytjeve Plane të Menaxhimit të Thatësirave Komunikimi shqiptar PNNK	Zbatimi i direktivave të BE-së Zhvillimi i kapaciteteve dhe sigurimi i financimeve për të pasur aftësinë të hartohen dhe zbatohen planet	3.9, 13.1, 13.2, 15.3
	Informacioni mbi ujin: Të dhëna dhe modele të besueshme për ujin dhe klimën, të siguruara për të gjitha palët e interesit dhe këshillat adekuate të politikave të bazuara në këto të dhëna dhe modele sigurohen nga qeveria nga institucionet përkatëse të të dhënave institucionale	Njohuri më të mira mbi të gjitha burimet ujore si një bazë e njohurive publike për menaxhimin e integruar të ujit për politikat vendimmarrëse	Kadastra e ujit Raportet e AKM-së Raportet e BE-së (AEM, DKU)	Zbatimi i direktivave të BE-së monitorim dhe vlerësim i cilësisë së ujit sipas standardeve	6.a, 12.8
	Menaxhimi i ujit: Uji menaxhohet në mënyrë të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, duke i shërbyer të gjitha interesave, duke ofruar përfitime të barabarta socio-ekonomike dhe përfshirje në vendimmarrje për gjeneratat e ardhshme	Politika të qarta MIBU dhe zbatim i PMBU-ve të cilat synojnë qëllime të matshme në afatet kohore të para caktuara dhe shkallën e përshtatshme, përcaktim i qartë i detyrave për autoritetet përgjegjëse, bazuar në monitorim dhe vlerësim të drejtë	Legjislacioni, urdhra ministrorë, vendime të KKU-së dhe akte nënligjore Shkalla e harmonizimit të legjislacionit dhe akteve nënligjore	Zbatim i parimeve të OECD-së dhe BE-së; parimet mjedisore të kujdesit, plotësueshmërisë, proporcionalitetit dhe solidaritetit dhe legjislacioni i harmonizuar	5.5, 5.a, 5.c, 6.4, 6.5, 16.7

[218] Objektivat strategjikë janë prezantuar në Strategjinë e Ujit, Shqipëri (2018).
[219] OZHQ: 17 Qëllime zhvillimore të qëndrueshme: siç përcaktohet nga UN: https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs.

Tabela 14.2. Sasia e ujit

Objektivat e politikave[220]	Rezultatet kryesore	Verifikimi	Aktorët	Rekomandimet për Planifikimin e Menaxhimit të Basenit Ujor
Menaxhimi i burimeve ujore në nivel baseni (gjithashtu lidhur me cilësinë)	Hartohen Planet për Menaxhimin e Integruar të basenit ujor dhe PM-të të cilat nënkuptojnë kritere të qarta dhe me përparësi për përdorimin e ujit bazuar në kushtet e burimit ujor në secilin basen	PMBU dhe PM Çështjet që lidhen me Ujin, në PAMP	Organet përgjegjëse për administrimin dhe menaxhimin e burimeve ujore	Identifikimi dhe trajnimi teknik i stafit kyç për përdorim e modelin Mike Hydro në: i. Aplikacionet e planifikimit afatgjatë, të cilat përfshijnë futjen e modelit për periudha të gjata (20-30 vjet) me qëllim që të vlerësohet se si do të performohen në terma afatgjatë projektet ose masat e politikave. ii. Aplikacionet operacionale, ku përfshihet përdorimi i modelit për të ndihmuar në operacionet e sistemit në shkallë sezonale ose më të shkurtër kohe. Modelet operacionale zgjasin deri në një vit për të ndihmuar në marrjen e vendimeve për përdorimin e ujit dhe për të siguruar informacion për përdoruesit e ujit.
Përcaktimi i masave të rezistencës ndaj ndryshimeve klimatike (gjithashtu lidhur me cilësinë)	PM-të përputhen me legjislacionin e BE-së për Ndryshimet Klimatike	Raporte të hartuara të brendshme ose të jashtme[221]	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Trajnimi teknik i stafit kyç për përdorimin e modelit Mike Hydro në zhvillimin e skenarëve të ardhshëm për planifikim afatgjatë. Kjo do të duhet të zhvillohet paralelisht me trajnime specifike teknike në modelimin e ndryshimeve klimatike.
Përmirësimi i shpërndarjes së ujit (infrastruktura) dhe marrja e masave konservative për alokimin efikas dhe me barazi të ujit	Përmirësimi i Infrastrukturës Përdorimi i ujit në mënyrë më efikase Nis menaxhimi bazuar në kërkesën për ujë; Përdorimi i ujit (i jepet përparësi e lartë ujit të pijshëm) si prioritet	PMBU, Dokumentacion projekti, Raporte vjetore të brendshme të MBU Çështjet që lidhen me Ujin, në PMZM	Organet përgjegjëse për administrimin dhe menaxhimin e burimeve ujore, Prefekturat, autoritetet vendore	Trajnimi teknik i stafit kyç për modelin Mike Hydro nën aplikimet operacionale afatshkurtra për të përcaktuar: - Parashikimin e disponueshmërisë së ujit të ujitjes për një sezon në rritje. - Vlerësimin e sasisë së ujit që mund të devijohet për ujitje gjatë një sezoni të ardhshëm në rritje, duke pasur parasysh kufizimet mjedisore. - Planifikimin e operacioneve të hidrocentraleve, duke pasur parasysh parashikimet e ngarkesës, kapacitetin

[220] Objektivat strategjikë janë paraqitur në Strategjinë Shqiptare për Ujin (2018), sigurimi i një përdorimi të drejtë dhe të qëndrueshëm i të gjitha burimeve ujore, duke i shërbyer të gjitha interesave.

[221] "E brendshme" u referohet degëve të brendshme, shërbimeve, zyrave etj. të institucioneve shtetërore përkatëse, mbi të cilat ka kontroll të drejtpërdrejtë. "E jashtme" u referohet organizatave si OJQ-të, institucione financiare, shoqatave të profesionistëve etj., mbi të cilat institucioni shtetëror nuk ka kontroll të drejtpërdrejtë.

				gjenerues, nevojat e ujitjes në drejtim të rrymës dhe kërkesat për ujin për mjedisin. - Parashikimin sezonal të përdorimit të ujit (qershor-shtator). Hetimet e mëtejshme hidrogjeologjike për të përcaktuar disponueshmërinë e plotë dhe të vërtetë të burimeve të ujërave nëntokësore në kuptim e sasisë dhe cilësisë. Duhet të iniciohet zhvillimi i infrastrukturës, siç propozohet në PM, në përputhje me PKSU-në.
Arritja e shpërndarjes së barabartë të përfitimeve	Investimeve u jepet përparësi bazuar në nevoja sociale dhe vlerësime ekonomike Zbatimi i projekteve në zonat e pa privilegjuara Prioritarizimi i investimeve bazuar në vlerësimin e vullnetit për të paguar për F dhe M (ndarë sipas gjinisë, moshës dhe vendndodhjes)	Treguesit social-ekonomikë të INSTAT PMBU Raportet e Planeve Sektoriale Studime Sociale Bazike (përfshirë gjininë)	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore në bashkëpunim me ministritë e linjës, OJQ-të, prefekturat, autoritetet vendore	Marrëveshja e kritereve prioritare për zhvillimin e infrastrukturës, siç propozohet në PM, në përputhje me PKSU-në. Kriteret duhet të marrin parasysh politikat afatgjata për përdorimin e ujit dhe zhvillimin e planifikuar sektorial. Të gjitha planet kërkojnë vlerësim të pavarur teknik dhe duhet t'i nënshtrohen konsultimeve publike në fazën më të hershme.
Sigurimi i përfshirjes publike informimit dhe debatit (në kuadrin e qeverisjes së ujit)	Mekanizma duke përfshirë pjesëmarrje të barabartë gjinore në konsultimet me publikun dhe në proceset vendimmarrëse	Legjislacioni këshillime raportim	Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore, prefekturat, në bashkëpunim me autoritetet vendore	Ndërmerrni veprimet e propozuara të përfshira në planin e njohjes me PMBU-të për të siguruar informacion për të gjithë aktorët. Të sigurohet pjesëmarrja dhe regjistrimi i publikut dhe reagimet në të gjitha çështjet që lidhen me menaxhimin e burimeve ujore dhe me çështjet e ndjeshme gjinore. Ndiqni të gjitha udhëzimet për veprimet e propozuara në planin njohjes me PMBU-ve.

Tabela 14.3. Cilësia e ujit

Objektivat strategjikë[222]	Rezultatet kryesore	Verifikimi	Aktorët	Rekomandimet për Planifikimin e Menaxhimit të Basenit Ujor
Përcaktimi i masave parandaluese ndaj ndryshimeve klimatike (gjithashtu lidhur me sasinë e ujit)	PM-të në përputhje me legjislacionin e BE-së për ndryshimet klimatike	Raporte të brendshme ose të jashtme	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Trajnim teknik i stafit kyç për modelin Mike Hydro për përdorim në zhvillimin e skenarëve të ardhshëm për planifikim afatshkurtër dhe afatgjatë në të gjitha nënpellgjet e basenit ujor. Theksi për cilësinë e ujit duhet të jetë në ruajtjen e rrjedhës ekologjike të mjaftueshme dhe me theks të veçantë në mbrojtjen e grupit trofik të nivelit 1, p.sh. peshku.
Përcaktimi i statusit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore në përputhje me DKU-në e BE-së.	Një dokument praktik (akt nënligjor) që përcakton standardet e cilësisë kimike dhe biologjike të ujit si edhe protokollin për monitorimin hidromorfologjik.	Aktet nënligjore përkatëse, të cilat përfshijnë metodologjitë pajtuese të DKU-së për analizimin kimik, monitorimin biologjik (5 grupet) dhe vlerësimin hidromorfologjik.	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Për të përcaktuar statusin e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësore është e nevojshme të ndërmerren hapat e mëposhtëm, të cilat janë edhe porta për hapjen e negociatave të kapitullit 27, siç kërkohet nga DKU-ja - Zgjerimi i përkufizimit të trupave ujorë sipërfaqësor në >100 km², d.m.th. Për lumenjtë dhe liqenet dhe ujërat bregdetare sipas sistemit të tipologjisë A. Përcaktoni tipologjinë e trupave të ujit sipërfaqësor në tranzicion, sipas sistemit tipologjik B. - Të përshkruani dhe të karakterizoni të gjitha trupat e ujërave nëntokësore sipas kërkesave të DKU-së - Të ndërmerrni një vlerësim të rrezikut dhe rrezikut të të gjitha sipërfaqeve dhe ujërave nëntokësore në basenet ujore. - Përcaktoni zonat e rrezikuara në basenin ujor. - Për ujërat sipërfaqësore theksi i rrezikut dhe vlerësimi i rrezikut duhet të përqendrohet në të gjitha burimet e pikës dhe të shpërndarjes së ndotjes, licencimin e shkarkimeve komunale dhe industriale dhe përdorimin e ujërave sipërfaqësore, përfshirë aktivitetet bujqësore, industriale, komunale, turistike, zonat e mbrojtura dhe të ndjeshme erozioni. - Për ujërat nëntokësore, theksimi i rrezikut dhe vlerësimi i rrezikut duhet të përqendrohet në ndjeshmërinë e akuiferit në zonat e mbrojtura, burimin e pikës dhe të shpërndarjes së ndotjes në zonat e ndjeshme, buxhetin e ujërave nëntokësore dhe vlerësimin e burimeve, shfrytëzimin aktual të ujërave nëntokësore, monitorimin aktual të ujërave nëntokësore. - Përcaktimi i pajisjeve dhe trajnimit teknik për një "laborator referimi" në lidhje me marrjen e mostrave dhe analizat kimike për të përmbushur kërkesat e Direktivës së EQS, përfshirë stërvitjen ndër-laboratorike dhe procedurën për të fituar akreditimin ndërkombëtar. - Ndërmarrja e trajnimeve teknike për marrjen e mostrave, analizave dhe raportimit të elementeve biologjike (5 grupe), sipas udhëzimeve dhe rekomandimeve të DKU-së. - Përcaktimi i rregulloreve ligjore për analiza kimike, monitorim biologjik (5 grupe) dhe vlerësim hidromorfologjik. - Zhvillimi i një programi monitorimi "realist" për sipërfaqen dhe ujërat

[222] Objektivat strategjikë janë paraqitur në Strategjinë e Ujit Shqiptar (2018). Është siguruar cilësia e të gjitha burimeve ujore, duke arritur status të mirë deri në vitin 2027.

				nëntokësore, duke marrë parasysh aftësitë e tanishme teknike për të kryer monitorimin në përputhje me DKU-në në lidhje me kërkesat e aftësisë teknike, instrumentimit dhe trajnimit. - Kryerja e monitorimit të organeve të përcaktuara të ujit (sipërfaqja dhe ujërat nëntokësore) sipas kërkesave të DKU-së, me qëllim të vendosjes së statusit ekologjik dhe vlerësimit hidromorfologjik të ujërave sipërfaqësore (përfshirë TUSHM dhe TUA); ii. statusi kimik dhe vlerësimi cilësor i ujërave nëntokësore. Ky monitorim mund të jepet prioritet duke marrë parasysh sipërfaqet e cenueshme të sipërfaqeve dhe të ujërave nëntokësore, kapacitetin teknik dhe aftësinë për të kryer monitorimin, instrumentacionin e kërkuar për analiza kimike dhe kërkesat e trajnimit. - Zhvillimi i procedurave për regjistrimin e të dhënave dhe analizën e të dhënave siç kërkohet nga AEM. - Përcaktojnë më tej të gjitha trupat e ujërave sipërfaqësore nga 10–100 km² dhe përditësojnë programin e monitorimit në përputhje me rrethanat.
Hartimi dhe zbatimi i PMBU-ve të DKU-së dhe Programeve të Masave (PM)	Implementimi i masave të propozuara në PMBU-të	Implementimi i masave të PM-ve dhe PMBU-ve (në %) dhe në reference me skemën kohore të propozuar. Përfshirja e çështjeve që lidhen me PAMP.	Organet përgjegjëse për administrimin dhe menaxhimin e burimeve ujore	Të ndërmarrë zbatimin e PM-ve siç parashikohet në tabelën 12.3. Autoriteti Kompetent do të sigurojë menaxhimin e përgjithshëm të secilës prej "masave plotësuese", të cilat përfshijnë: i. instrumentet legjislative; ii. instrumentet administrative; iii. instrumentet ekonomike ose fiskale; iv. marrëveshjet mjedisore të negociuara; v. kontrollet e emetimeve; vi. kodet e praktikës së mirë; vii. rikrijimi dhe restaurimi i zonave të ligatinave; viii. kontrollet e abstragimit; ix. masat e menaxhimit të kërkesës, ndër të tjera, promovimin e prodhimit bujqësor të përshtatur, si p.sh. ujë të ulët që kërkon kultura në zonat e prekura nga thatësira; x. efikasiteti dhe ripërdorimi; xi. projektet e ndërtimit/projektet e rehabilitimit; xiv. rimbushja artificiale e akuifereve; xv. projektet arsimore; xvi. projekte kërkimi, zhvillimi dhe demonstrimi. Për 'masat bazë', Autoriteti Kompetent ose do të menaxhojë, aty ku është e përshtatshme, ose do të marrë një rol kyç në përcaktimin dhe monitorimin e progresit të projektit.
Sigurimi i përfshirjes publike, informimit dhe debatit (në kuadër të Menaxhimit të Ujit)	Mekanizma duke përfshirë pjesëmarrje të barabartë gjinore në konsultimet me publikun dhe në proceset vendimmarrëse	Legjislacioni Këshillime	Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore, prefekturat, në bashkëpunim me autoritetet vendore	Ndërmerrni veprimet e propozuara të përfshira në planin e njohjes me PMBU-të për të siguruar informacion për të gjithë aktorët. Të sigurohet pjesëmarrja dhe regjistrimi i publikut dhe reagimet në të gjitha çështjet që lidhen me menaxhimin e burimeve ujore dhe me çështjet e ndjeshme gjinore. Ndiqni të gjitha udhëzimet për veprimet e propozuara në planin njohjes me PMBU-ve.

Tabela 14.4 Rreziqet që vijnë nga uji

Objektivat e politikave	Rezultatet kryesore	Verifikimi	Aktorët	Rekomandimet për Planifikimin e Menaxhimit të Basenit Ujor
Menaxhim i integruar i ujërave efikas për minimizimin e katastrofave kombëtare.	Zbatimi i një plani efikas kombëtar për menaxhimin e katastrofave që pasqyron dhe i jep përparësi katastrofave dhe sëmundjeve të lidhura me ujin.	Hyrja në fuqi e planit kombëtar të menaxhimit të katastrofave	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, ministritë e linjës, prefekturat institutet, autoritetet vendore	Zhvillimi i mjaftueshëm i një sistemi paralajmërues të hershëm dhe integrimi i menaxhimit të fatkeqësive në MIBU. Rivendosni shërbime efikase hidrometeriologjike.
Sigurimi i Mbrojtjes nga përmbytjet	Hartimi dhe zbatimi i planeve të Menaxhimit të Rrezikut nga Përmbytjet duke përfshirë mekanizmin e angazhimit nëpërmjet komunikimit dhe me përfshirjen e burrave, grave, djemve dhe vajzave.	Raporte të brendshme ose të jashtme	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, ministritë e linjës, prefektura, Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore dhe KBU-të	- Kryerja e një vlerësimi paraprak të rrezikut nga përmbytjet - Përgatitja e Hartave të Rrezikut nga Ushqimit - Përgatitja e Hartave të Rrezikut nga Përmbytjet - Përgatitja e Planeve për Menaxhimin të Përmbytjeve - Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit ndaj përmbytjeve dhe një plani veprimi për sigurinë në zonat e prekshme përmes KBU-të, OJQ-ve dhe CSO-ve me komunikim për të gjithë aktorët përmes të gjitha mjeteve të mundshme.
Përgatitja për thatësirat dhe mungesën e ujit	Hartimi dhe zbatimi i Planeve të Menaxhimit të Thatësirave në përputhje me standardet ndërkombëtare, duke përfshirë mekanizmin e angazhimit nëpërmjet komunikimit dhe me përfshirjen e burrave, grave, djemve dhe vajzave.	Raporte të brendshme ose të jashtme	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, ministritë e linjës, prefektura, Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore dhe KBU-të	Trajnimi teknik i stafit kyç për modelin Mike Hydro nën aplikimet operacionale afatshkurtra për të përcaktuar disponueshmërinë sezonale të ujit Përgatitja, miratimi dhe zbatimi i Planeve të Menaxhimit të Thatësirës Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit ndaj thatësirës dhe një plani veprimi për përdorimin e ujit në zonat e prekshme përmes KBU-ve, OJQ-ve dhe CSO-ve me komunikim për të gjitha palët e interesuara përmes të gjitha mjeteve të mundshme.
Siguri e qëndrueshme dhe efikase. Program Masash i ndryshueshëm sipas klimës (në lidhje me sasinë dhe cilësinë)	Planet e Menaxhimit janë në përputhje me legjislacionin e BE-së për ndryshimet klimatike	Raporte të brendshme ose të jashtme	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Ku është e përshtatshme, sigurohuni që të gjitha masat themelore dhe plotësuese në PM për PMBU-të të jenë efikase.

Tabela 14.5 Informacioni për ujin

Objektivat e politikave[223]	Rezultatet kryesore	Verifikimi	Aktorët	Rekomandimet për Planifikimin e Menaxhimit të Basenit Ujor
Sigurimi i sistemeve të monitorimit të ujit	Harmonizimi i planeve funksionale të monitorimit në përputhje me legjislacionin dhe përcaktimin ku, sa shpesh dhe çfarë do të monitorohet (përfshirë gjithashtu në cilësinë e ujit)	Strategjia e monitorimit/planet e monitorimit, identifikimi i pikave të monitorimit, shpeshtia dhe treguesit	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore në bashkëpunim me institucionet e ujit	Zhvillimi i një programi monitorimi 'realist' për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësorë, duke marrë parasysh aftësitë e tanishme teknike për të kryer monitorimin në përputhje me DKU-në, në lidhje me aftësitë teknike, instrumentet dhe kërkesat e trajnimit. Zhvillimi i procedurave për regjistrimin e të dhënave në kadastrën e ujit dhe analizimin e të dhënave dhe raportimin siç kërkohet nga AEM.
	Ngritja e rrjeteve të monitorimit të ujërave nëntokësore (përfshirë gjithashtu në cilësinë e	Raporte standarde monitorimi në	Bashkëpunim midis institucioneve të	Përcaktimi i monitorimit të ujërave nëntokësore (sipas Direktivës Kuadër të BE-së për Ujërat, shtojca II, 1.2.1 Direktiva Kuadër e Ujërave të BE-së,

[223] Objektivat strategjikë janë paraqitur në Strategjinë Shqiptare të Ujit (2018), d.m.th. Të dhënat dhe modelet e besueshme të ujit dhe klimës të pranuara përgjithësisht janë të siguruara për të gjitha palët e interesuara dhe këshilla adekuate e politikave të bazuara në këto të dhëna dhe modele sigurohen nga qeveria nga pronarët përkatës të të dhënave institucionale.

	ujit)	përputhje me DKU-në	ujit	Shtojca II, 1.2.1) bazuar në anketën hidrogeologjike, procedurat e vlerësimit të rrezikut për frekuencën dhe mbulimin e zonës së përshtatshme, p.sh. stacionet për km². Pajisni siç duhet të gjitha stacionet monitoruese të ujërave nëntokësore dhe zbatoni monitorimin dhe raportimin e të dhënave në përputhje me DKU-në. Zbatimi i rregulloreve për ujësjellësin dhe koncesionarët për të matur dhe siguruar të dhëna për sasinë dhe cilësinë e ujërave nëntokësore.
	Rrjete monitorimi funksionale për cilësinë e ujërave të lumenjve (përfshirë gjithashtu në cilësinë e ujit)	Procedura në përputhje me DKU-në në rregulloren kombëtare	Bashkëpunim midis Institucioneve të Ujit	Përcaktimi i planit të monitorimit, bazuar në tipologjinë, përcaktimin dhe prioritizimin e burimeve të ndotjes. Në përputhje me DKU-në, të ndërmerret monitorimi për të gjitha trupat ujorë sipërfaqësorë (lumenj, liqene, kalimtare dhe bregdetare) sipas detyrimeve të DKU-së Ndërmarrja e një analize hidromorfologjike të basenit ujor.
	Krijimi i rrjeteve të monitorimit të liqeneve/rezervuarëve Raporte standarde monitorimi në përputhje me DKU-në	Raporte monitorimi në përputhje me kërkesat e DKU-së		
	Krijimi i rrjeteve të monitorimit në zonën kalimtare dhe bregdetare			
Lehtësimi i sistemeve të kërkimit dhe krijimin e kapaciteteve për të zhvilluar njohurinë e nevojshme bazë për monitorimin, vlerësimin e burimeve ujore dhe formulimin dhe zbatimin e masave	Planifikimi dhe buxhetimi për përmirësimin e aftësive MIBU dhe zhvillimin e kapaciteteve institucionale, duke përfshirë logjistikën dhe duke marrë në konsideratë mundësitë e barabarta për ngritjen e kapaciteteve për meshkuj dhe femra	Përmirësim i ndjeshëm i cilësisë së raportimit	Ministria përgjegjëse për çështjet e arsimit në bashkëpunim me institucionet e ujit, partnerët për zhvillim	Zhvillimi i programeve të strukturuara arsimore dhe trajnuese në lidhje me menaxhimin e ujit për të gjithë aktorët (grupet 1–4[224]). Rritja e kapaciteteve dhe njohurive teknike të institucioneve publike përgjegjëse për menaxhimin e ujërave në përputhje me të gjitha detyrimet legjislative.
Përmirësimi i aksesit në informacion dhe mbledhjes së të dhënave	Ngritja e laboratorëve të akreditуar të analizave (ekologjike dhe kimike) për testime të cilësisë së ujit	Raporte akreditimi	Ministria përgjegjëse për çështjet mjedisore në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për shëndetësinë, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, ministria përgjegjëse për çështjet e infrastrukturës së ujësjellës-kanalizimeve. Ministria përgjegjëse për mbrojtjen civile	Përcaktimi i pajisjeve dhe trajnimit teknik për një "laborator referimi" kimik në lidhje me marrjen e mostrave dhe analizave për të përmbushur kërkesat e Direktivës së EQS-së, duke përfshirë shërvitjen ndër-laboratorike dhe procedurën për të fituar akreditimin ndërkombëtar.
	Bërja funksionale e Kadastrës së Ujit	Raportimi mbi Kadastrën	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Fillimi i bashkëpunimit ndër-ministror në lidhje me shkëmbimin e të dhënave dhe përfshirjen e tyre në kadastrën e ujit.
Ngritja e një strukture organizative (koordinuese) të ujit dhe klimës në kuadrin institucional ekzistues.	Bashkëpunim efikas midis institucioneve kërkimore	MT për bashkëpunim MT për krijimin e një instituti (koordinues) të ujit dhe klimës	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore në bashkëpunim me institutet e ujit	Të ripërcaktojë dhe të operojë një komision ndërministror përkatës, duke përfshirë të gjitha ministritë e ujit dhe mjedisit.

[224] Grupet e interesit 1–4, siç përcaktohen në planin me njohjen e PMBU-ve.

Tabela 14.6 Menaxhimi i ujit

Objektivat e politikave[225]	Rezultatet kryesore	Verifikimi	Aktorët	Rekomandimet për planifikimin e menaxhimit të Basenit Ujor
Përcaktimi i roleve dhe përgjegjësive të qarta për MIBU-në	Konsolidimi i përgjegjësive institucionale[226] (p.sh., planifikimi, shpërndarja, monitorimi, zbatimi dhe aplikimi).	Legjislacioni, urdhrat e ministrave, vendimet e KKU-së dhe aktet nënligjore	Qeveria e Shqipërisë	Përcaktimi i funksioneve specifike dhe kapaciteteve përkatëse të të gjitha institucioneve publike të lidhura me ujin sipas strategjisë së ujit (2018)
Arritja e përputhshmërisë së plotë me parimet e BE-së për ujin dhe mjedisin në lidhje me parandalimin, subvencionimin, proporcionalitetin dhe solidaritetin që duhet të njihen mirë dhe të zbatohen	Përpunimi i udhëzimeve të trajnimit dhe raporteve Kryerja e vlerësimeve mbi zbatimin e parimeve	PMBU-të, auditime, raporte të jashtme	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore, ministria përgjegjëse për çështjet mjedisore, Prefekturat, Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore dhe KBU-të	Të sigurojnë që të gjitha direktivat përkatëse të DKU-së të transpozohen në legjislacionin kombëtar. Me rëndësi të veçantë është Direktiva për Ujëra nëntokësorë dhe Direktiva e Nitrateve. Të ndërmerren të gjitha kërkesat dhe rekomandimet e DKU-së lidhur me objektivat mjedisorë, programet e monitorimit në përputhje dhe analizat socio-ekonomike të përdorimit të ujit dhe rikuperimin efektiv të kostove.
Arritja e zhvillimit të vazhdueshëm të kapaciteteve nëpërmjet punës për të plotësuar njohuritë e nevojshme të roleve dhe përgjegjësive të reja	Mundësimi i materialeve të trajnimit dhe kurseve për personelin e nivelit të lartë, të mesëm dhe të ulët, ofruar në mënyrë të barabartë si për femrat ashtu edhe për meshkujt.	Trajnimet mbulojnë shumicën ose të gjitha nevojat e punës së përditshme	Çdo ministri, agjenci, drejtori	Zhvillimi i programeve të edukimit dhe trajnimit të strukturuar për personelin në të gjitha institucionet publike të përfshira në aktivitetet e menaxhimit të ujit sipas rregullave kombëtare.
Vendosja e bashkërendimit dhe planifikimit ndërsektorial	Planet sektoriale janë bazuar në kuptimin e përbashkët të parimeve të pranuara të MIBU-së dhe disponueshmërisë së ujit për sektor	Plane ndërsektorial për secilin basen ujor	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore në bashkëpunim me ministritë përgjegjëse për sektorët	
Krijimi i instrumenteve ekonomike dhe financiare për rikuperimin e kostos	Kuadri ligjor lejon instrumente ekonomike si tarifa, detyrime për prodhim uji, pagesë për ndotje dhe subvencione.	Vlera e përgjithshme e instrumenteve të ndryshme në lidhje me subjektet specifike	Ministritë përgjegjëse	Ndryshoni politikat e çmimeve aktuale për të përmbushur kërkesat e Direktivës Kuadër të Ujit për të kundërshtuar faktin se marrëveshjet e tanishme japin pagesa nga shërbimet e ujit dhe kanalizimit që nuk mbulojnë kostot e këtyre shërbimeve. Merr parasysh parimet dhe objektivat e nenit 9 të DKU-së në veçanti. Përcaktoni rikuperimin e kostove të shërbimeve të ujitjes.
Praktikimi i integritetit dhe transparencës në të gjitha politikat ujore, institucioneve të ujit dhe kuadrove të qeverisjes së ujit për të rritur përgjegjshmërinë dhe besimin në vendimmarrje	Hartimi i politikave të MIBU dhe PMBU-ve me përfshirjen e qartë të palëve të interesit dhe autoriteteve qendrore për të siguruar transparencë në lidhje me marrëveshjet dhe angazhimet	Treguesit e besimit Vullneti për të dhënë kontribut	Të gjithë	Zbatimi i të gjitha veprimeve të propozuara në planin e njohjes me PMBU-të, duke përfshirë monitorimin dhe vlerësimin.
Sigurimi i pjesëmarrjes aktive të të gjitha palëve të interesit (përfshirë OJQ-të, komunitetet vendore dhe gratë në veçanti) në veprimtaritë e	Pranimi dhe miratimi i ndërsjellë i Strategjisë MIBU dhe PMBU-ve nga palët e interesit Fushata ndërgjegjësimi mbi interesat konkurruese, kryerja e informimit sistematik,	Përshkrime të proceseve dhe masat e pranuara Udhëzime	Organet përgjegjëse për administrimin dhe menaxhimin e burimeve ujore	

[225] Objektivat strategjikë janë paraqitur në Strategjinë Shqiptare për Ujin (2018), sigurimi i një përdorimi të drejtë dhe të qëndrueshëm i të gjitha burimeve ujore, duke i shërbyer të gjitha interesave.

[226] Siç u përmend, OECD-ja po punon akoma për grupin e treguesve për qeverisjen e ujit; sugjerohet të përcaktohet vlera e treguesve bazuar në anketimet me intervista siç është bërë për Raportin e Statusit në Aplikimin për Qasjet e Integruara ndaj Menaxhimit të Burimeve Ujore të OKB-së, 2012, që përfshin, gjithashtu, anketimet e përdorura.

menaxhimit të burimeve ujore dhe promovimi i përfshirjes publike dhe ndryshimit shoqëror në lidhje me kulturën e përdorimit të integruar të ujit	programeve arsimore funksionale edukative për një kulturë të menaxhimit të integruar të ujit.	Akte nënligjore		
Arritja e marrëveshjeve të përshtatshme ndërkufitare (BE dhe UNECE)	Arritja e Marrëveshjeve Ndërkufitare, Zhvillimi i PMBU-ve të përbashkëta.	Marrëveshjet Ndërkufitare të përbashkëta mbi PMBU-të	Ministria përgjegjëse për punët e jashtme në bashkëpunim me Agjencinë e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Nisja e monitorimit ndërkufitar të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësore dhe ndër-krahasimin ndërlaboratorik për të gjitha kriteret e monitorimit. Fillimi i shkëmbimit të të dhënave midis vendeve ndërkufitare. Fillimi i monitorimit nga grupet teknike ndërkufitare të punës të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësore. Nxjerrja e një forumi efektiv të menaxhimit ndërkufitar të ujit të nivelit të lartë.
Zbatimi i monitorimit dhe vlerësimit të administrimit të ujit aty ku është e përshtatshme, ndarja e rezultateve me publikun e gjerë	Hartimi dhe zbatimi i raporteve vjetore dhe 6-vjeçare të monitorimit; zhvillimi dhe/ose zbatimi i mësimeve të nxjerra	Raporte të brendshme ose të jashtme monitorimi	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	Përgatitja fillestare (3 vjet) dhe 6-vjeçare e PMBU-ve.

Tabela 14.7 Plani 6-vjeçar i veprimit për institucionet përgjegjëse[227]

Objektivat strategjikë[228]	Detyrat kryesore	Institucioni përgjegjës	Afatet kohore					
			2021	2022	2023	2024	2025	2026
Sasia e ujit	Identifikimi dhe trajnimi teknik i stafit kyç për përdorimin e modelit Mike Hydro në terma afatgjatë dhe procedura operacionale afat-shkurtra.	ZABU	√					
	Përcaktimi i kritereve prioritare për zhvillimin e infrastrukturës, siç propozohet te PM, në përputhje me PKSU-në	ZABU	√					
	Sigurimi i pjesëmarrjes së publikut dhe i një diskutimi informues (në kontekstin e Qeverisjes së Ujit) bazuar në planin e veprimit për njohjen me	ZABU	√	√	√			

[227] Aktivitet kryesore janë nënvizuar me të kuqe.
[228] Objektivat strategjikë janë prezantuar në Strategjinë e Ujit, Shqipëri (2018). Përmbytjet dhe thatësirat përmbahen përmes menaxhimit dhe investimeve.

	PMBU-të.			
	Sigurimi i trajnimit teknik për stafin kyç në përdorimin e modelit Mike Hydro për zhvillimet e skenarëve të ardhshëm në planifikimin afat-shkurtër për të gjitha nënbasenet e basenit ujor.	MBZHR ZABU	√	
	Zgjerimi në përcaktimin e trupave sipërfaqësor të ujërave në> 100 km², gjerësisht për lumenjtë dhe liqenet dhe ujërat bregdetare sipas sistemeve tipologjike A ose B[229].	ZABU	√	
	Përshkruaj dhe karakterizo të gjitha trupat ujorë sipas kërkesave të DKU-së.	SHGJSH/ZABU	√	
Cilësia e ujit	Ndërmarrja e një vlerësimi të rrezikut për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësorë në Basenin Ujor.	SHGJSH/ZABU	√	
	Përcaktimi i zonave vulnerabël në Basenin Ujor	ZABU/Bashkitë	√	
	Ndërmarrja e një vlerësimi të rrezikut për ujërat sipërfaqësore fokusuar në të gjitha pikat dhe burimet e shpërndarjes së ndotjes.	MBZHR/ZABU	√	
	Sigurimi që të gjitha metodologjitë e DKU-së janë transpozuar në rregulloren kombëtare.		√	
	Mbikëqyrja e krijimit dhe caktimit të pajisjeve dhe trajnimin teknik për një "laborator referimi" në	ZABU/Laboratorët e përcaktuar si referencë	√	√

[229] Sistemi tipologjik A rekomandohet për lumenjtë, liqenet dhe ujërat bregdetare. Sistemi B rekomandohet për ujërat kalimtare.

	lidhje me marrjen e mostrave dhe analizat kimike për të përmbushur kërkesat e Direktivës së EQS							
	Mbikëqyrja e një ushtrimi ndër-laboratorik dhe e procedurave për të fituar akreditim ndërkombëtar për monitorimin kimik dhe biologjik sipas kërkesave të DKU-së.	Laboratorët e përcaktuar si referencë		√				
	Mbikëqyrja e trajnimit teknik, analizimi dhe raportimi i elementeve biologjike (5 grupe), sipas udhëzimeve dhe rekomandimeve të DKU-së	ZABU/Laboratorët e përcaktuar si referencë	√	√				
	Zhvillimi i një programi monitorimi "realist" për ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësorë, duke marrë parasysh aftësitë e tanishme teknike për të kryer monitorimin në përputhje me DKU-në, në lidhje me aftësinë teknike, instrumentet dhe kërkesat e trajnimit.	ZABU/Laboratorët e përcaktuar si referencë	√	√				
	Mbikëqyrja e monitorimit të trupave të caktuar ujor (ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësor) sipas kërkesave të DKU-së[230] në mënyrë që të vendoset) statusi ekologjik dhe vlerësimi hidromorfologjik i ujërave sipërfaqësor (përfshirë TUSHM dhe TUA); ii. statusi kimik dhe vlerësimi cilësor i ujërave nëntokësore	ZABU/Laboratorët e përcaktuar si referencë/SHGJSH			√	√	√	√

[230] Kërkesat e DKU-së për monitorimin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore për të përcaktuar statusin ekologjik dhe kimik, respektivisht është për një perioudhë kohore 6- vjeçare.

	Zhvillimi i procedurave për mbledhjen e të dhënave dhe analizimin e tyre siç kërkohen AEM	ZABU/Laboratorët e përcaktuar si referencë/SHGJSH		√				
	Përshkrim i mëtejshëm i trupave ujorë sipërfaqësorë nga 10–100 km² dhe përditësimi i programit të monitorimit	ZABU					√	
	Fillimi i PM baze dhe suplementare[231]	Të gjitha institucionet përkatëse	√	√	√	√	√	√
	Ndërmarrja e veprimeve të propozuara në planin e njohjes me PMBU-të në mënyrë që t'u sigurohet informacioni palëve të interesit	ZABU/OJQ-të/CSO	√	√	√			
Rreziku që vjen nga Uji	Vendosja e të dhënave ekzistuese hidrometeorologjike në kadastrën e ujit	ZABU	√					
	Ndërmarrja e një vlerësimi paraprak të rrezikut nga përmbytjet	ZABU/donatorë dhe agjenci përkatëse	√					
	Përgatitja e hartave të rrezikut nga ushqimi	ZABU/donatorë dhe agjenci përkatëse	√					
	Përgatitja e hartave të rrezikut nga përmbytja	ZABU/donatorë dhe agjenci përkatëse		√				
	Përgatitja e planeve të menaxhimit të përmbytjeve	ZABU/donatorë dhe agjenci përkatëse		√	√			
	Implementimi i fushatave të ndërgjegjësimit ndaj përmbytjes dhe të një plani veprimi për sigurinë në zona vulnerabël nëpërmjet KBU-ve, OJQ-ve dhe CSOs duke komunikuar me palët e interesit përmes të gjitha mjeteve të mundshme	ZABU	√	√	√			
	Përgatitja, miratimi dhe	ZABU/Të gjitha		√	√			

[231] Sipas PKSU-së në lidhje me zonat e Basenit Ujor (tabela 12.3).

	implementimi i Planeve të Menaxhimit të Thatësirës	institucionet përkatëse							
	Implementimi i fushatave të ndërgjegjësimit ndaj thatësirës	ZABU/KBU/OJQ/CSO							
	Fillimi i PM bazë dhe suplementare	Të gjitha institucionet përkatëse	√	√	√	√	√	√	
Informacion mbi Ujin	Zhvillimi i procedurave për regjistrimin e të dhënave në kadastrën e ujit dhe analizim të dhënash dhe raportim sipas kërkesave të AEM	ZABU/Të gjitha institucionet përkatëse		√					
	Zhvillimi i strukturave edukuese dhe programeve trajnuese në lidhje me menaxhimin e ujit për të gjitha palët e interesuara [232]	ZABU/Të gjitha institucionet përkatëse	√	√	√				
	Fillimi i bashkëpunimit ndër-ministror në lidhje me shkëmbimin e të dhënave dhe përfshirjen e tyre në kadastrën e ujit	Të gjitha institucionet përkatëse	√						
	Ripërcaktimi i komitetit ndër-ministror përkatës, përfshirë të gjitha ministritë e ujit dhe mjedisit	Të gjitha institucionet përkatëse	√						
Menaxhimi i Ujit	Të sigurohet transpozimi i të gjitha Direktivave përkatëse të ujit në legjislacionin kombëtar me aktet rregullatore efektive dhe të zbatueshme	Të gjitha institucionet përkatëse	√						
	Përcaktimi dhe krijimi i funksioneve specifike dhe kapaciteteve përkatëse të të gjitha institucioneve publike të lidhura me ujin sipas strategjisë së ujit	Të gjitha institucionet përkatëse	√						

[232] Palët e interesit 1–4, siç janë përcaktuar në planin me njohjen e PMBU-ve.

(2018)						
Zhvillimi i strukturave edukuese dhe programeve trajnuese për stafin në institucionet publike të përfshira në aktivitetet e menaxhimit të ujit sipas rregullores kombëtare	Të gjitha institucionet përkatëse	√	√			
Zhvillimi i instrumenteve ekonomike dhe financiare për rikuperimin e kostos	ZABU/LSG	√	√	√		
Zbatimi i të gjitha veprimeve të propozuara në planin e njohjes të PMBU-ve, duke përfshirë monitorimin dhe vlerësimin	ZABU/Të gjitha institucionet përkatëse	√	√	√		
Nisja e monitorimit ndërkufitar të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë dhe krahasimi ndër-laboratorik për të gjitha kriteret e monitorimit.	KKU		√			
Fillimi i shkëmbimit të të dhënave midis vendeve ndërkufitare	KKU			√		
Inicimi i grupeve ndërkufitare teknike të punës për monitorimin e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë	KKU	√				
Fillimi i një forumi efektiv menaxhues ndërkufitar të nivelit të lartë të menaxhimit të ujit	KKU		√			
Përgatitja e raporteve të përditësuar të PMBU-ve	ZABU			√[233]		√

[233] Raportet fillestare.

Shtojcat

Shtojca 1. Transpozimi i direktivave përkatëse të BE-së
Shtojca 2. Stacionet e propozuara të monitorimit të ujërave sipërfaqësore dhe prioritizimi i tyre
Shtojca 3. Metodologjia për vlerësimin e statusit ekologjik/potencialit të ujërave sipërfaqësore
Shtojca 4. Të dhënat ekonomike
Shtojca 5. Plani i veprimit për përfshirjen palëve të interesuara
Shtojca 6. Raporti i konsultimit të grupeve të interesit

Shtojca 1. Transpozimi i Direktivave përkatëse të BE-së

Direktivat e BE-së	Ligji që përfshin kërkesat e këtyre direktivave (nëse ka)	Përshkrim i shkurtër mbi përmbajtjen dhe atë që rregullon	Institucionet që mbikëqyrin zbatimin e tyre
Direktiva 2000/60/EC 27.11.2000 "Direktiva Kuadër e Ujit"	Ligji Nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore". ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore". Ligji nr. 9103, datë 10 korrik 2003, "Për mbrojtjen e Liqeneve Ndërkufitare" është përafruar pjesërisht me Direktivën 2000/60/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, 23 tetorit 2000, mbi "Krijimin e një kuadri ligjor për veprim të komunitetit në fushën e politikës së ujit". Ligji nr. 64/2012, dt. 31.5.2012 mbi "Peshkimin" është përafruar pjesërisht me dispozitat e Direktivës 2000/60/EC të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, 23 tetorit 2000 mbi krijimin e një kuadri për politikën e ujit dhe Rregulloret e Këshillit të Evropës të kësaj fushe.	Dispozitat e këtij ligji rregullojnë marrëdhëniet ligjore që rrjedhin nga përdorimi i burimeve ujore në Republikën e Shqipërisë duke përfshirë: ujërat e brendshme detare, ujërat territoriale, vijën bregdetare, zonën ekskluzive ekonomike, shelfin kontinental, sipërfaqen dhe ujërat nëntokësore, bashkë me akuiferet dhe reshjet, ujërat ndërkufitare, burimet natyrore dhe ujërat e lagunave në zonat e mbrojtura; kuruese, minerale, termominerale dhe ujërave gjeotermale. Mbrojtja dhe përmirësimi i mjedisit ujor, ujërave sipërfaqësorë, ujërave të përkohshëm dhe të përhershëm, ujërave të brendshme detare, ujërave territoriale, zonës ekskluzive ekonomike, shelfit kontinental, sipërfaqes dhe ujërave nëntokësore, si dhe statusin e tyre; një zhvillim më racional dhe shfrytëzim i burimeve ujore, si dhe krijimi i kuadrit ligjor, në nivel kombëtar dhe lokal, përbëjnë qëllimet e ligjit dhe shtyllat për zhvillimin dhe materializimin e politikave kombëtare në administrimin e burimeve ujore.	Institucionet e zbatimit të ligjit: a.Në nivel qendror -Këshilli i Ministrave për miratimin e akteve nënligjore -Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural -Këshilli Kombëtar i Ujit (KKU) -Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore b.Në nivel vendor: -Këshilli i Baseneve Ujore -Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore Institucionet e Kontrollit: -Inspektorati Shtetëror i Ujit -Inspektorati Shtetëror Shëndetësor -Inspektorati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit
Direktiva 91/271/CEE21.5.1991 "Trajtimi i ujërave të ndotura urbane"	Ligji Nr. 111/2012, "Për Menaxhimin të Integruara të Burimeve Ujore" ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore". Ligji Nr. 9115, datë 24.7.2003, "Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura"	Dispozitat e këtij ligji rregullojnë marrëdhëniet gjyqësore që rrjedhin nga përdorimi i burimeve ujore në Republikën e Shqipërisë duke përfshirë: ujërat e brendshme detare, ujërat territoriale, vijën bregdetare, zonën ekskluzive ekonomike, shelfin kontinental, sipërfaqen dhe ujërat nëntokësore, bashkë me akuiferet dhe reshjet, ujërat ndërkufitare, burimet natyrore dhe ujërat e lagunave në zonat e mbrojtura; kuruese, minerale, termominerale dhe ujërat gjeotermale. Mbrojtja dhe përmirësimi i mjedisit ujor, ujërave sipërfaqësorë, ujërave të përkohshëm dhe të përhershëm, ujërave të brendshme detare, ujërave territoriale, zonës ekskluzive ekonomike, shelfit kontinental, sipërfaqes dhe ujërave nëntokësore, si dhe statusi i tyre; një zhvillim më racional dhe shfrytëzim i burimeve ujore, si dhe krijimi i kuadrit ligjor, në nivel kombëtar dhe lokal, përbëjnë qëllimet e ligjit dhe shtyllat për zhvillimin dhe materializimin e politikave kombëtare në administrimin e burimeve ujore.	Institucionet e zbatimit të ligjit: a.Në nivel qendror -Këshilli i Ministrave për miratimin e akteve nënligjore -Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural -Këshilli Kombëtar i Ujit (KKU) -Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore b.Në nivel vendor: -Këshilli i Baseneve Ujore -Zyrat e Administrimit të Baseneve Ujore Institucionet e Kontrollit: -Inspektorati Shtetëror i Ujit Inspektorati Shtetëror Shëndetësor -Inspektorati Kombëtar i Mbrojtjes së Territorit Institucionet e Zbatimit të Ligjit: -Ministria e Turizmit dhe Mjedisit -Agjencia Kombëtare e Mjedisit -Agjencitë Mjedisore Rajonale -Bashkitë Institucionet e Kontrollit: Struktura përgjegjëse për kontrollin e

		Objekti i zbatimit të këtij ligji është: a) ujërat e ndotura urbane; b) ujërat e ndotura industriale, sipas industrive të veçanta; c) ujërat nga filtrimi i tokës bujqësore; ç) ujërat e ndotura të çdo lloji. Ligji përcakton: detyrimet e personave fizikë dhe juridikë, aktivitetet e të cilave shkarkojnë ujëra të ndotura; detyrat dhe kompetencat e institucioneve publike; përcakton trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura; detyrat e personave përgjegjës për trajtimin e ujërave të ndotura; trajtimin e ujërave të ndotura industriale.	mjedisit (AKM)
Direktiva 2000/59/EC 27.11.2000, "Për pajisjet pritëse në port për mbeturinat e krijuara nga anija dhe mbetjet e ngarkesave".	Nuk ka raportim për këtë Direktivë Kjo nuk është pjesë e IKMM-ve.		
Direktiva 2008/56/EC 17.6.2008, "Për përcaktimin e një kuadri për veprim në komunitet në fushën e politikës së mjedisit detar"	Nuk është transpozuar	Është duke u hartuar një projekt-vendim, "Për përmbajtjen, zhvillimin dhe zbatimin e Strategjisë së Mjedisit Detar", i cili ende nuk është pjesë e një matrice konkrete apo plani pune për miratim.	
Direktiva 98/83/EC 3.11.1998, "Për cilësinë e ujit të përcaktuar për konsum njerëzor"	VKM nr. 379, datë 25.5.2016 "Për miratimin e rregullores "Cilësia e ujit të përcaktuar për konsum njerëzor**"** VKM nr. 63, datë 27.1.2016 "Për riorganizimin e operatorëve që ofrojnë shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm, grumbullimin, largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura"	Kjo rregullore përcakton kërkesat e cilësisë së ujit të pijshëm, për mbrojtjen e shëndetit publik nga efektet e dëmshme që rrjedhin nga ndotja e tij, duke garantuar që uji të jetë i sigurt dhe i pastër. "Ujë i pijshëm" është uji i përcaktuar për konsum njerëzor, duke përfshirë: a) ujërat e trajtuara ose të patrajtuara, të përcaktuar për pije, gatim, përgatitjen e ushqimit dhe nevojat e higjienës, pavarësisht prej origjinës së tyre dhe ku ato furnizohen nga një rrjet publik ose privat i shpërndarjes. depozitat, rezervuarët e ujit, nga puset individuale ose kolektive, uji në shishe; b) Uji i përdorur në ndërmarrjet e prodhimit të ushqimit për prodhimin, fabrikimin, përpunimin, mbajtjen ose tregtimin e produkteve ose substancave të destinuara për përdorim njerëzor, si dhe për pastrimin e sipërfaqeve, objekteve ose materialeve që mund të jenë në kontakt me produktet ushqimore; c) produktet ushqimore me origjinë nga uji; ç) Uji i përcaktuar për përdorim njerëzor, si pjesë e një veprimtarie tregtare ose publike, pavarësisht nga sasia mesatare e furnizimit me ujë në ditë.	Institucionet e Zbatimit të Ligjit: -Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, -Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural -Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, -Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, -Instituti i Shëndetit Publik -Inspektorati Shtetëror i Shëndetësore, -Njësitë e qeverisjes vendore për menaxhimin e integruar të burimeve ujore, Çdo institucion tjetër, publik ose privat, i cili ka sistemin e furnizimit me ujë të lidhur me zbatimin e këtij vendimi.
Direktiva 91/676/EEC 12.12.1991, "Për mbrojtjen e ujërave nga ndotja e shkaktuar nga nitratet e prodhimeve bujqësore"	Ligji Nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", ndryshuar me Ligjin nr. 6/2018 për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit nr. 111/2012, "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", pjesërisht i transpozuar. Direktiva e Këshillit mbi "Mbrojtjen e ujërave nga ndotja e shkaktuar nga nitratet nga burimet bujqësore" të datës 12.12.1991 është në fazën fillestare të përafrimit, ku vetëm katër dispozita të Direktivës janë transpozuar në legjislacionin kombëtar.	Më konkretisht, një pjesë e kësaj Direktive është transpozuar në Kapitullin I, Neni 4 (33) (13) (84), Kapitulli IV, Seksioni II, Neni 35. 13. "Eutrofikimi" është pasurimi i ujit me lëndë ushqyese kimike, zakonisht komponime që përmbajnë azot, fosfor, duke inkurajuar rritjen e algave (lulëzimi i algave) dhe bimëve të tjera ujore, duke shkaktuar ndërprerje të padëshiruara të balancës së organizmave të ujit dhe cilësisë së tij. "Ndotje" është futja e drejtpërdrejtë ose indirekte, si rezultat i aktivitetit njerëzor, e substancave ose energjisë, si zhurma, nxehtësia ose drita në ajër, ujë ose tokë, në një sasi që mund të jetë e	

		dëmshme për cilësinë e mjedisit ose shëndetin e njeriut, të cilat mund të çojnë në dëmtimin e pasurisë ose përkeqësim dhe mund të ndikojnë në shërbime të tjera ligjore ose përdorime të mjedisit, siç përcaktohet në ligjin nr. 10 431, datë 9.6.2011, "Për mbrojtjen e mjedisit". 84. "Ujëra nëntokësore" është uji nën sipërfaqen e tokës ose i cili ka ndikim të drejtpërdrejtë ujor sipërfaqësor në formimin e burimeve natyrore. Kapitulli V: Neni 35 Mbrojtja e zonave në rrezik ndotjeje 1. Ministri harton aktet nënligjore përkatëse për deklarimin e zonave në rrezik ndotjeje nga elemente dhe substanca të dëmshme, si nitrat, fosfor, produkte për mbrojtjen e bimëve, biocidet dhe i paraqet ato për miratim në Këshillin Kombëtar të Ujit. 2. Ministri, në bashkëpunim me ministrin përgjegjës për bujqësinë, ministrin përgjegjës për ekonominë dhe ministrin përgjegjës për shëndetësinë hartojnë rregullore, të cilat zhvillojnë programe, masa dhe obligime të tjera përkatëse, me qëllim zvogëlimin dhe parandalimin e ndotjes së ujit nga substancat e rrezikshme, përmendur në paragrafin 1 të këtij neni, si dhe ato të shkaktuara nga aktivitetet e tjera bujqësore. 3. Trajtimi i kombinuar, siç përcaktohet në nenin 32 të këtij ligji, zbatohet për shkarkimet në pikat dhe burimet e shpërndarjes në zonat e përcaktuara në paragrafin 1 të këtij neni.	
Direktiva 2006/7/EC 15.2.2006, "Për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes"	VKM nr. 797, datë 29.9.2010 "Për miratimin e rregullores higjieno-sanitare, "Për menaxhimin e cilësisë së ujërave të larjes"	Objekti i kësaj rregulloreje është: Përcaktimi i kritereve shëndetësore që duhet të plotësohen nga uji për larje për të siguruar cilësinë e tyre, me qëllim të mbrojtjes së shëndetit publik nga efektet e kundërta të çdo lloj ndotjeje. Vendosja e dispozitave për monitorimin, klasifikimin dhe menaxhimin e cilësisë së ujit për larje dhe vetëdijes publike. Ky vendim zbatohet për ujin për larje, që do të thotë: çdo element i ujit sipërfaqësor, për të cilin autoriteti kompetent pret të përdoret për larje nga një numër i madh njerëzish dhe për të cilin nuk është nxjerrë ndonjë ndalim i përhershëm për larje ose një rekomandim i përhershëm për të mos u larë. Kriteret e kësaj rregulloreje nuk aplikohen për: a) pishina dhe pishina të ujërave termale; b) trupat ujore natyral ose artificial, të cilat janë objekt trajtimi ose përdorimi për qëllime kurative; c) trupat ujor artificial të ndara nga uji sipërfaqësor dhe ujërat nëntokësore.	Institucionet e zbatimit të ligjit/kontrollit: -Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë -Njësitë e qeverisjes vendore Inspektorati Shtetëror Shëndetësor -Struktura përgjegjëse për kontrollin e mjedisit.
Direktiva 2006/118/EC 12.12.2006, "Për mbrojtjen e ujërave nëntokësore nga ndotja dhe përkeqësimi"	Nuk është transpozuar	Transpozimi i kësaj direktive është paraparë në IKMM-të nga VKM, "Për kushtet dhe kriteret e nevojshme për krijimin, mirëmbajtjen, menaxhimin dhe përditësimin e Kadastrës Kombëtar të Burimeve Ujore" brenda vitit 2016.	Institucioni përgjegjës për transpozimin e tij: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural

Direktiva 2013/39/BE 12.8.2013, "Për substancat prioritare në fushën e politikës së ujit"	VKM nr. 267, "Për miratimin e listës së substancave prioritare në mjediset ujore"	Ky vendim synon të bëjë një listë të "substancave prioritare" që përfshijnë "substanca të rrezikshme prioritare", të cilat paraqesin rrezik të konsiderueshëm për mjedisin ujor dhe shkarkimi i të cilave në mjedis është i ndaluar dhe/ose duhet të kontrollohet me qëllim që të jenë në përputhje me normat e specifikuara.	Institucionet e zbatimit të ligjit: -Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, -Agjencia Kombëtare e Mjedisit -Këshilli Kombëtar i Ujit -Këshillat e Baseneve; të cilët, pas zbatimit të kompetencave të tyre ligjore për mbrojtjen e cilësisë së ujit, e marrin në konsideratë këtë listë për zbatimin e këtij vendimi.
Direktiva 2009/90/EC 31.7.2009, "Për specifikimet teknike për analizat kimike dhe monitorimin e gjendjes së ujit"	Nuk është transpozuar.		
Direktiva 2007/60/EC 23.10.2007, "Për vlerësimin dhe menaxhimin e rreziqeve nga përmbytjet"	Është transpozuar pjesërisht nga: Ligji Nr. 9860, datë 21.1.2008 për ndryshimin e Ligjit nr. 8518, datë 30.7.1999, "Për ujitjen dhe kullimin", hyrë në fuqi më 13.02.2008 VKM nr. 835, datë 3.12.2004, "Për planin kombëtar të emergjencave civile", hyrë në fuqi më 28.12.2004	Qëllimi i këtij ligji është përcaktimi i kuadrit institucional në funksion të politikës nacionale për ujitjen, kullimin dhe mbrojtjen nga përmbytjet dhe kuadrin ligjor për krijimin dhe/ose funksionimin e strukturave përgjegjëse dhe përgjegjësitë e tyre, si dhe për të rregulluar transferimin, përdorimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës. Qëllimi i VKM-së është miratimi i planit kombëtar të emergjencave civile, i cili miraton programet e punës për realizimin e detyrave të përcaktuara në matricën e masave primare për mbrojtjen civile në Shqipëri, e cila është pjesë e planit kombëtar të emergjencave civile.	Institucionet e Zbatimit të Ligjit: Ministria e Bujqësisë, dhe Zhvillimit Rural Ministria e Mbrojtjes
Direktiva 2007/2/EC 14.3.2007 "Infrastruktura për Informacionin Hapësinor në Komunitetin Evropian (INSPIRE)"	Është transpozuar pjesërisht me Ligjin nr. 72, datë 28.6.2012, "Për organizimin dhe funksionimin e infrastrukturës kombëtare të të dhënave gjeohapësinore në Republikën e Shqipërisë", hyrë në fuqi më 15.8.2012	Qëllimi i këtij ligji është përcaktimi i rregullave për prodhimin e infrastrukturës kombëtare të informacionit gjeohapësinor në Republikën e Shqipërisë; organizimin dhe funksionimin e autoriteteve kombëtare të informacionit gjeohapësinor; përcaktimin e kushteve të përgjithshme që lidhen me grumbullimin, prodhimin, përpunimin, përditësimin, ndërveprimin, qasjen, mbajtjen, përdorimin dhe arkivimin e informacionit gjeohapësinor; detyrat dhe kompetencat e autoriteteve publike për prodhimin, sigurinë, qasjen dhe përdorimin e informacionit gjeohapësinor.	-Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor (ASIG) -Bordi i Informacionit Gjeohapësinor (BIG)
Direktiva 2004/35/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 21 prill 2004, "Për përgjegjësinë mjedisore, parandalimin dhe riparimin e dëmeve mbi mjedisin"	Ligji nr. 10 431, datë 9.6.2011, "Për Mbrojtjen e Mjedisit", i ndryshuar, është përafruar plotësisht me Direktivën 2004/35/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 21 prill 2004, "Për përgjegjësinë mjedisore, parandalimin dhe riparimin e dëmeve mbi mjedisin " Ligji nr. 10 431, datë 9.6.2011, "Për mbrojtjen e mjedisit" i ndryshuar, plotësisht i përafruar me Direktivën 2004/35/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit.		

Burimi: Drafti i Programit Kombëtar të Sektorit të Ujit 2017-2030

Gjinore

I. Traktati i Romës, i nënshkruar në vitin 1957 nga gjashtë shtetet themeluese të Komunitetit Ekonomik Evropian (KEE), i angazhoj vendet anëtare që të respektonin të drejtës e pagës së barabartë për punën e njëjtë të kryer nga burrat dhe gratë.

II. Traktati i Amsterdamit (1997) parashikon se nxitja e barazisë ndërmjet grave dhe burrave është një nga detyrat më të rëndësishme të BE-së. Gjithashtu, përcakton eliminimin e pabarazive dhe diskriminimit dhe nxitjen e barazisë ndërmjet grave dhe burrave në të gjitha veprimtaritë.

III. Karta e Bashkimit Evropian e të Drejtave Themelore (2000) shpall se barazia ndërmjet burrave dhe grave duhet të sigurohet në të gjitha fushat, përfshirë punësimin, punën dhe pagat (neni 23) dhe ripohon ndalimin e diskriminimit për arsye të ndryshme, përfshirë gjininë (neni 21). Neni 23: Barazia ndërmjet grave dhe burrave. Barazia ndërmjet grave dhe burrave të sigurohet në të gjitha fushat, duke përfshirë punësimin, punën dhe pagën. Parimi i barazisë të mos pengojë ndërmarrjen dhe miratimin e masave që favorizojnë gjininë më pak të përfaqësuar.

IV. Traktati i Bashkimit Evropian (2009) i detyron vendet anëtare që të mos diskriminojnë dhe që të ketë barazi ndërmjet burrave dhe grave.

V. Traktati për Funksionimin e Bashkimit Evropian përcakton se Bashkimi Evropian ka si qëllim eliminimin e pabarazive dhe nxitjen e barazisë ndërmjet burrave dhe grave. (Neni 8) i Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE) dhe neni 3(3) i Traktatit të Bashkimit Evropian. Gjithashtu, parashikon se Bashkimi Evropian synon të luftojë diskriminimin për shkak të gjinisë, racës, etnisë, fesë, besimit, aftësisë së kufizuar, moshës apo orientimit seksual (neni 10).

VI. Parimi i pagës së barabartë, u parashikua për herë të parë në legjislacionin e BE-së dhe u zhvillua më tej me Direktivën e Pagës së Barabartë 75/117/BEE [1], që prezantoi konceptin e pagës së barabartë për punë me vlera të barabarta. Ky parim tani është bërë pjesë e nenit 157 të TFBE-së dhe nenit 4 të direktivës 2006/54/BE për trajtimin e barabartë të grave dhe burrave [1]. Direktiva përcakton se:, "Për të njëjtën punë apo për punë në të cilën jepet i njëjti kontribut, do të eliminohet diskriminimi gjinor i drejtpërdrejtë apo i tërthortë lidhur me të gjitha aspektet dhe kushtet e shpërblimit. Në veçanti, kur përdoret një sistem kualifikimi për të përcaktuar pagën, të mbështetet në të njëjtat kritere si për burrat ashtu edhe për gratë dhe të përjashtohet çdo lloj diskriminimi gjinor. Hendeku gjinor i pagave mat ndryshimin në fitimet mesatare bruto që fitohen në një orë nga burrat dhe gratë në të gjithë ekonominë dhe institucionet[234]

VII. Qasja e dyfishtë e Integrimit gjinor (neni 8 TFBE), dhe masat specifike të nevojshme për të pasur drejtësi gjinore (neni 157.4) mundësojnë një sërë instrumentesh efikase për të trajtuar drejtësinë gjinore.

[234] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52013SC0512.

Shtojca 2. Stacionet e propozuara të monitorimit të ujërave sipërfaqësorë dhe prioritizimi i tyre

Tabel A2. 1: Stacionet e lumenjve në rrjetin e monitorimit të ujërave sipërfaqësore

Nr.	Trupi ujor	Emri i stacionit	Kodi i stacionit QBU	Gjerësia e stacionit	Gjatësia e stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti*
1	Lumi Drin i Zi	Drini i Zi (Dr), Topojani (Peshkopi) – në lumin Drini i Zi (degë e Drinit), në urën Topojani, Burreli-Peshkopi; (Al_RV_28)	AL10R_Dr10	41°34'49.24"N	20°26'4.13"E	WS	1
2	Lumi Drin i Bardhë/Rezervuari i Fierzës	Drini i Bardhë (Dr), Luma (Kukesi) – në lumin Drini I Bardhë (degë e Drinit), në urën Luma (rruga Kukesi-Kruma);	AL10R_Dr20	42° 6'2.12"N	20°25'3.82"E	WS	1
3	Lumi Drin	Drin (Dr), Bahcalleku (Shkodra) – në lumin Drin (Shkodra); në urën Drini (Lezha-Shkodra Str.) në Bahcallek; (Al_RV_3)	AL10R_Dr30	42°2'31.89"N	19°29'32.28"E	WS	1
4	Lumi Bunë	Bunë (Bu) (Shkodra) – Në lumin Bunë në urën e vjetër (Rruga Shkodër-Shiroka) (Al_RV_30)	AL10R_Bu10	42° 3'3.04"N	19°29'28.67"E	W	1
5	Lumi Bunë	Buna (Bu), Murriqani (Shkodra) – Në lumin Bunë, afër fshatit Murriqani (afër kufirit me Malin e Zi).	AL10R_Bu20	42° 0'33.66"N	19°24'39.83"E	W	1
6	Lumi Bunë	Buna Tranzicionale (Bu), Franc Jozef (Velipoja, Shkodra) - në grykën e lumit Bunë.	AL10R_Bu30	41°51'10.74"N	19°22'26.84"E	WS	1
7	Lumi Kir	Kiri (Ki), Shkodra në rrjedhën e poshtme - në lumin Kiri (dega e Drinit), në urën hekurudhore Shkodrër-Mjede. (Al_RV_2)	AL10R_Ki20	42° 3'11.07"N	19°31'40.24"E	W	2
8	Lumi Theth	Thethi (Th) - në lumin Theth (derdhje e rezervuarit të Komanit), rreth 1 km në rrjedhën e sipërme (në veri) nga varrezat e Nikgjonajt.	AL10R_Th10	42°24'14.18"N	19°46'0.77"E	W	2
9	Lumi Valbonë	Valbona (Va), Bujani (PK në rrjedhën e poshtme) - në lumin Valbonë (depozitë e Rezervuarit të Komanit mbi Drinin); Në urën e Bujanit (Bajram Curri - Kufiri i Kosovës.	AL10R_Va30	42°19'39.25"N	20° 4'50.18"E	W	2
10	Lumi Vermosh	Vermoshi (Vr) - në lumin Vermoshi (Donau tributary), në fshatin Bashkimi pranë kufirit malazez.	AL10R_Vr10	42°34'59.18"N	19°44'48.13"E	W	3
11	Lumi Cem	Cemi (Vr) - në lumin Cemi (kontributi i Moraca, Mali i Zi), në urën në fshatin Tamarë.	AL10R_Vr20	42°27'55.90"N	19°33'49.29"E	W	3
12	Lumi Shegan	Syri i Shegani, Kopliku (Vr) - në lumin që buron në Syrin e Sheganit (dega e liqenit të Shkodrës).	AL10R_Vr30	42°16'21.88"N	19°23'42.15"E		3

Nr.	Trupi ujor	Emri i stacionit	Kodi i stacionit QBU	Gjerësia e stacionit	Gjatësia e stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti*
13.	Lumi Kir	Kiri (Ki), Shkodra në rrjedhën e sipërme - në lumin Kiri (Drini tributari), në fshatin Hoti i Ri. (Al_RV_1)	AL10R_Ki10	42°5'56.40"N	19°33'10.80"E	W	3
14	Lumi Theth	Thethi (Th) (Thethi NP) - në lumin Theth (kontribues i rezervuarit të Komanit); Pranë varrezës së Nikgjonajt.	AL10R_Th20	42°24'34.32"N	19°45'49.70"E	W	3
15	Lumi Valbonë	Valbona (Va), Bajram Curri - në lumin Valbonë (kontribues i Rezervuarit të Komanit mbi Drinin); Në fshatin Valbonë.	AL10R_Va10	42°27'16.52"N	19°53'34.85"E	W	3
16	Lumi Valbonë	Valbona (Va), Shoshani (në rrjedhën e sipërme të lumit) - në lumin Valbona (kontribues i rezervuarit të Komanit mbi Drinin); Në urën Shoshani (rruga Bajram Curri-Valbonë).	AL10R_Va20	42°23'18.01"N	20° 4'22.17"E	W	3
17	Lumi Drilon	Driloni (Pogradec) - në lumin Driloni (lugina e Drinit në fshatin Gurrasi pranë kufirit maqedonas - Pogradec).	AL10R_Pg10	40°53'23.17"N	20°42'47.20"E	W	3
18	Lumi Drilon	Driloni (Pogradec) - në lumin Driloni (lugina e Drinit në fshatin Tushemisht pranë kufirit maqedonas - Pogradec).	AL10R_Pg20	40°54'6.27"N	20°42'48.45"E	WS	3
19	Lumi Bunë	Buna (Bu), Pentari (Shkodër) - në lumin Buna, rreth 2.5 km në lindje të fshatit Pentari.	AL10R_Bu30	41°57'25.41"N	19°21'8.37"E	WS	1
20	Kanali Murtema	Murtema (Mu), Gomsiqe (Velipoja, Shkodra) - në kanalin e kullimit Murtema, në urën pranë fshatit Gomsiqe.	AL10R_Bu40	41°54'46.32"N	19°24'56.05"E	W	3
21	Kanali Murtema	Murtema tranzicionale (Mu), Velipoja (Shkodër) - në kanalin Murtema, në stacionin e Pompimit.	AL10R_Bu40	41°51'49.82"N	19°26'31.76"E	WS	3
22	Lumi Bunë	Buna (Bu), Zuesi (Shkodra) - në lumin Buna, pranë fshatit Zuesi, menjëherë pas bashkimit të Bunës me lumin Drin. (Al_RV_3)	AL10R_Bu20	42°01'44.68"N	19°28'26.67"E	W	2

Burimi: Projekti KSMMSh

Shënime:

* Ngjyra e nivelit të prioriteteve përdoret në tabelat e stacioneve për të theksuar rëndësinë e tyre dhe ku ata duhet të jenë pjesë e rrjetit të monitorimit të ujit.

** Kodi i stacionit QBU shpjegohet si vijon:

AL = Shqipëria (shkronja 1 & 2) - shih tabelën 10.3.

10 = Kodi BU Drini-Buna numër (shifrat 3 & 4).

R = Lumi (lloji i trupit ujor) (shifra 5).

Dy shkronjat e mëposhtme tregojnë 2 shkronjat e para të lumit dhe përfshijnë Bunë, Drin, Drini i Bardhë, Drini i Zi, Valbonë, Kiri, Shala dhe degët e tyre të vogla.

2 shifrat e fundit të kodit tregojnë numrin e stacionit të marrjes së mostrave nga burimi në grykë në rastin e lumenjve dhe rrjedhave, nga hyrja në daljen në rast të liqeneve dhe nga veriu në jug në rastin e lagunave dhe trupave ujorë bregdetarë.

Tabela A 2. 2.: Stacionet e liqeneve në rrjetin monitorues të ujërave sipërfaqësore

Nr.	Liqenet	Emri i stacionit	QBU_Kodi i stacionit	Gjerësia e Stacionit	Gjatësia e Stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti
1	Liqeni i Ohrit	Ohri, Pogradeci - në liqenin e Ohrit (pellgu ujëmbledhës i Drinit); Rreth 200 m larg bregut të liqenit.	AL10LK_Oh40	40°54'18.39"N	20°39'26.71"E	WS	1
2	Liqeni i Ohrit	Ohri, Guri i Kuq (Pogradec) - rreth 500 m larg bregut të liqenit, përpara venddepozitimit të minierës Guri i Kuq.	AL10LK_Oh50	40°55'56.03"N	20°39'1.26"E	WS	2
3	Liqeni i Ohrit	Ohri, Qendra (Pogradeci) - në liqenin e Ohrit (pellgu ujëmbledhës i Drinit); Në qendër të liqenit (stacioni i sfondit).	AL10LK_Oh60	40°57'43.69"N	20°42'20.58"E	W	1
4	Liqeni i Ohrit	Ohri, Lini (Pogradec) - në liqenin e Ohrit (pellgu ujëmbledhës i Drinit); Bregdetit, rreth 200 m nga bregu i liqenit, në veriperëndim të fshatit Lini.	AL10LK_Oh70	41° 4'7.95"N	20°38'35.63"E	WS	2
5	Liqeni Dhoksi/Lopa	Dhoksi/Lopa, Liqeni i Zi (Dibra) - në liqenin e Zi (Liqeni i Zi i Valikardhes), Lopa (Dibra). Stacioni është në qendër të liqenit.	AL10LK_Dh80	41°27'18.04"N	20°18'5.13"E	W	3
6	Liqeni Balgjaj	Balgjaj, Liqeni i Zi (Dibra) - në liqenin e Zi, Balgjaj (Dibër); Liqeni është rreth 800 m në anën e djathtë të rrugës rurale nga Klosi.	AL10LK_Ba90	41°34'7.22"N	20°13'55.84"E	WS	3
7	Liqenet e Lurës	Lura, Liqeni i Madh (Dibra) - në Liqenin e Madh (Lura, Dibra, pellgu ujëmbledhës i Drinit), i vendosur në anën e majtë të rrugës rurale nga fshati Fushe Lura.	AL10LK_Lu10	41°47'25.00"N	20°11'35.00"E	WS	1
8	Rezervuari i Fierzës	Rezervuari i Fierzës, Kukësi - në rezervuarën e Fierzës mbi Drinin (Kukësi); Në qendër të rezervuarit.	AL10LK_Fi10	42° 5'37.20"N	20°22'54.00"E	WS	1
9	Rezervuari i Fierzës	Rezervuari i Fierzës, Dardha (Puka) - në rezervuarën e Fierzës mbi Drinin; Pranë fshatit Dardhë (Puka); Në qendër të rezervuarit.	AL10LK_Fi20	42°12'14.98"N	20°11'20.54"E	W	3

Nr.	Liqenet	Emri i stacionit	QBU_Kodi i stacionit	Gjerësia e Stacionit	Gjatësia e Stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti
10	Liqeni i Shkodrës	Liqeni i Shkodrës, Kalluni (Kopliku) - në liqenin e Shkodrës; Pranë fshatit Kildare (Kopliku); cektinë, rreth 200 m nga bregu i liqenit.	AL10LK_Sh10	42°11'34.86"N	19°23'38.73"E	WS	1
11	Liqeni i Shkodrës	Liqeni i Shkodrës, Zogaj (Shkodër) - në liqenin e Shkodrës; cektina në Zogaj, 200 m larg bregut të liqenit.	AL10LK_Sh20	42° 4'22.92"N	19°24'2.42"E	WS	1
12	Liqeni i Shkodrës	Liqeni i Shkodrës, Shirokë (Shkodër) - në liqenin e Shkodrës; cektina në Zogaj, 200 m larg bregut të liqenit.	AL10LK_Sh30	42° 3'44.03"N	19°27'16.03"E	WS	1
13	Liqeni i Prespës	Gollomboc (litoral) – Stacioni i GIZ-it	Për t'u vendosur	Me marrëveshje të vendoset vendodhja e saktë		WS	1
14	Liqeni i Prespës	Qendra (pelagic) – Stacioni i GIZ-it	Për t'u vendosur	Me marrëveshje të vendoset vendodhja e saktë		WS	1
15	Liqeni i Prespës	Pustec (litoral) – Stacioni i GIZ-it	Për t'u vendosur	Me marrëveshje të vendoset vendodhja e saktë		WS	1

Burimi: Projekti KSMMSH dhe studimet e GIZ-it (2013–2014).

Tabela A 2. 3: Stacionet e lagunës në rrjetin e monitorimit të ujërave sipërfaqësore

Nr.	Emri i lagunës	Emri i stacionit	QBU_Kodi i stacionit	Gjërësia e stacionit	Gjatësia e stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti
1	Laguna e Vilunit	Laguna e Vilunit në veriperëndim (Shkodër) - në pjesën veriperëndimore të lagunës.	AL10LG_Vl10	41°52'41.33"N	19°26'17.61"E	WS	3
2	Laguna e Vilunit	Qendra e lagunës Viluni (Shkodër) - në pjesën qendrore të lagunës.	AL10LG_Vl20	41°52'26.78"N	19°26'49.39"E	WS	2
3	Laguna e Vilunit	Laguna e Vilunit në juglindje (Shkodër) - në pjesën juglindore të lagunës.	AL10LG_Vl30	41°51'59.90"N	19°27'21.04"E	WS	3

Burimi: Projekti KSMMSH

* Treguesit e ndikimit të ndryshimeve klimatike duhet të monitorohen në këto stacione (siç është propozuar nga projekti i DLDM-së nga Programi i UNDP-së)

Tabela A 2. 4: Stacionet kalimtare dhe bregdetare në rrjetin e monitorimit të ujërave sipërfaqësorë

Nr.	Emri i stacionit bregdetar	Emri i stacionit	QBU_Kodi i stacionit	Gjërësia e stacionit	Gjatësia e stacionit	Lloji i mostrës	Prioriteti
1	Deti Adriatik	Velipoja (Shkodra) - në Detin Adriatik në plazhin e Velipojës, bregdetit rreth 500 m nga bregu i detit.	AL10C_Ve10	41°51'25.81"N	19°25'19.11"E	WS	1
2*	Deti Adriatik	Plazhi i Shëngjinit - në Detin Adriatik, 500 m nga bregu.	AL20C_Sh10	41°48'03.14"N	19°35'33.92"E	WS	1
3*	Deti Adriatik	Porti i Shëngjinit - në qendër të basenit të portit	AL20C_Sh10	41°48'38.16"N	19°35'15.00"E	WS	1
4*	Deti Adriatik	Plazhi Tale (Kurbini) - në detin Adriatik, rreth 600 m nga bregu.	AL10C_Ta10	41°41'21.94"N	19°34'20.17"E	WS	1

Burimi: Projekti KSMMSH

* Treguesit e ndikimit të ndryshimeve klimatike duhet të monitorohen në këto stacione (siç është propozuar nga projekti i DLDM-së nga Programi i Projektit të UNDP-së).

Tabela A 2. 5: Prioritizimi i parametrave të ujërave nëntokësorë dhe sipërfaqësorë

Legjenda:
R -> DKU-Parametrat e kërkuara
M -> AKM/MoH/SHGJSH-parametrat e monitoruara

Sistemi i koduar me ngjyra që përdoret për prioritizimin e parametrave të cilësisë së ujit.

Prioriteti I 1-rë | Prioriteti I 2-të | Prioriteti I 3-të | Prioriteti I 4-t

Nr.	Parametrat	Trupa e ujërave sipërfaqësorë				Trupat e ujërave nen tokesor	Uji i pijshëm	Parametrat e prioritare
		Lumenjtë	Liqenet dhe Lagunat	Ujërat kalimtare	Detet dhe bregdeti			
	Parametrat hidromorfologjikë							
1	Sasia dhe dinamika e prurjes së ujit							1
2	Lidhje me trupat e ujërave të nen tokest							1
3	Koha e rezidencës							1
4	Vazhdimësia e lumit							1
5	Ndryshimi i thellësisë dhe gjerësisë							1
6	Struktura (nënshtresa) dhe nënshtresa e shtratit							1
7	Struktura e zonës së bregut / bregut të liqenit / zonës se ndermjetme							1
8	Rrjedha e ujërave të ëmbla							1
9	Ekspozimi i valës							1
10	Drejtimi i rrymave dominuese							1
	Parametrat biologjikë							
11	Përbërja dhe popullimi i i florës ujore							1
12	Përbërja dhe popullimi e faunës bentike joskeletore							1
13	Përbërja, popullimi dhe struktura e moshës së faunës së peshqeve							1
14	Përbërja, popullimi dhe biomasa e fitoplanktoneve							1
	Parametrat bazë fiziko-kimik							
	Parametrat e terenit							
15	Temperatuar e ujit (°C)	R/M	R/M	F	F			1
16	Ngjyra				F			1
17	Era							1
18	Shija							1
19	pH (njësi standard)	R/M	R/M		F			1
20	Transparenca e diskut Secchi (metra)		R/M		F			1
21	Përcjellshmëria elektrike (µS/cm @20°C)	R/M	R/M				F	1
22	Oksigjeni i tretur (DO)	R/M	R/M	F	F			1
23	Mbetjet e materialeve të tjera që pluskojnë në sipërfaqe				F			1
	Parametrat konvencionalë							
23	Alkaliniteti (mg/Las $CaCO_3$)							1
24	Kripësia (ppt ose ppm)							1
25	Totali i trupave pezull (mg/L)							1

Legjenda:
R -> DKU-Parametrat e kërkuara
M -> AKM/MoH/SHGJSH-parametrat e monitoruara

Sistemi i koduar me ngjyra që përdoret për prioritizimin e parametrave të cilësisë së ujit.

Prioriteti i 1-rë | Prioriteti i 2-të | Prioriteti i 3-të | Prioriteti i 4-t

Nr.	Parametrat	Trupa e ujërave sipërfaqësorë				Trupat e ujërave nen tokesor	Uji i pijshëm	Parametrat e prioritare
		Lumenjtë	Liqenet dhe Lagunat	Ujërat kalimtare	Detet dhe bregdeti			
26	Totali i trupave të tretur (mg/L)							1
27	Klorure (mg/L si Cl)							1
28	Sulfati (mg/L si SO_4)							1
29	Totali i karbonit organik (mg/L si C)							1
30	Kërkesa kimike per oksigjen (COD)							1
31	Kërkesa biologjike per oksigjen (KBO_5)							1
32	Fortësia (mg/L si $CaCO_3$)							1
	Ushqyesit							
32	Nitrit (mg/L as N)							1
33	Nitrat (mg/L as N)							1
34	Nitrogjen amoni (mg/L si N)							1
35	Nitrogjen							1
36	Ortofosfatet (mg/L si P)							1
37	Fosfori total (mg/L si P)							1
38	Klorofil a (µg/L)							1
	Bakteret							
39	Escherichia Coli (cfu/100 mL)							1
40	Enteroccoci (cfu/100 mL)							1
41	Clostridium perfringens (përfshirë sporet) (Numwr/100 mL)							1
42	Pseudomonas aeruginosa (numër/250ml), Kolonia llogaritet në 22°C dhe 37°C janë gjithashtu të përfshira për ujin i cili ofrohet për shitje në shishe ose kontenierë							1
	Metalet kryesore në ujë (të tretur, µg/L)							
43	Alumin(Al)							
44	Arsenik (As)							
45	Kadmium (Cd)							
46	Krom (Cr)							
47	Kobalt (Co)							
48	Bakër (Cu)							
49	Plumb (Pb)							
50	Nikel (Ni)							
51	Mangan (Mn)							
52	Zink (Zn)							

Legjenda:
R -> DKU-Parametrat e kërkuara
M -> AKM/MoH/SHGJSH-parametrat e monitoruara

Sistemi i koduar me ngjyra që përdoret për prioritizimin e parametrave të cilësisë së ujit.

Prioriteti i 1-rë | Prioriteti i 2-të | Prioriteti i 3-të | Prioriteti i 4-t

Nr.	Parametrat	Trupa e ujërave sipërfaqësorë				Trupat e ujërave nen tokesor	Uji i pijshëm	Parametrat e prioritare
		Lumenjtë	Ligenet dhe Lagunat	Ujërat kalimtare	Detet dhe bregdeti			
53	Argjend (As)							
54	Barium (Ba)							
55	Merkur (Hg)							
56	Selen (Se)							
	Të tjerë							
57	Fenole							
58	Sulfat lauret natriumi							
59	Substanca sintetike artificiale (Trikloroetilen, Tetrakloroetilen)							
	Perberesit kryesore në materialin e ngurtë (mg/Kg-peshë e thatë)							
1	Alumin(Al)							
2	Arsenik (As)							
3	Barium (Ba)							
4	Kadmium (Cd)							
5	Krom (Cr)							
6	Bakër (Cu)							
7	Plumb (Pb)							
8	Mangan (Mn)							
9	Merkur (Hg)							
10	Nikel (Ni)							
11	Selen (Se)							
12	Argjend (As)							
13	Zink (Zn)							

Burimi Projekti CEMSA

Tabela A 2. 6: Parametra specifikë në terren

Parametra specifikë në terren			
3a. Pesticide dhe herbicide (përfshirë pesticide, herbicide, insekticide, biocide, akaricide, slimicide, algicide, fungicide etj.)			
97	Acidi metyiklorofenoksipropionik (Mecoprop)	µg/l	prioriteti i 4-t
98	Acidi 2-metil-4-klorofenoksiacetik (MCPA)	µg/l	prioriteti i 4-t
99	Oksidemeton-metil	µg/l	prioriteti i 4-t
100	Kloridazon (Pirazon)	µg/l	prioriteti i 4-t
101	Triklorfon	µg/l	prioriteti i 4-t
102	Malation	µg/l	prioriteti i 4-t
103	Benzaton	µg/l	prioriteti i 4-t
104	Linuron	µg/l	prioriteti i 4-t
105	Monolinuron	µg/l	prioriteti i 4-t
106	Dimetoat	µg/l	prioriteti i 4-t
107	Diklorprop	µg/l	prioriteti i 4-t
108	Azoksistrobin	µg/l	prioriteti i 4-t
109	Karbofuran	µg/l	prioriteti i 4-t
110	Kaptan	µg/l	prioriteti i 4-t
111	Karbendazim	µg/l	prioriteti i 4-t
112	Klormekuat	µg/l	prioriteti i 4-t
113	Kipermetrin	µg/l	prioriteti i 4-t
114	Deltametrin	µg/l	prioriteti i 4-t
115	Epoksikonazol	µg/l	prioriteti i 4-t
116	Etoprofos	µg/l	prioriteti i 4-t
117	Fenpropimorf	µg/l	prioriteti i 4-t
118	Sulfat hekuri	µg/l	prioriteti i 4-t
119	Kresoksim metil	µg/l	prioriteti i 4-t
120	Mankozeb	µg/l	prioriteti i 4-t
121	Maneb	µg/l	prioriteti i 4-t
122	Metazaklor	µg/l	prioriteti i 4-t
123	Oksamil	µg/l	prioriteti i 4-t
124	Parakuat	µg/l	prioriteti i 4-t
125	Pirimikarb	µg/l	prioriteti i 4-t
126	Propaklor	µg/l	prioriteti i 4-t
127	Tiram	µg/l	prioriteti i 4-t
128	Tolklofos-metil	µg/l	prioriteti i 4-t
129	Tri-alat	µg/l	prioriteti i 4-t
130	Bromoksinil	µg/l	prioriteti i 4-t
131	Klorprofam	µg/l	prioriteti i 4-t
132	Klorotoluron	µg/l	prioriteti i 4-t
133	Ciflutrin	µg/l	prioriteti i 4-t

Parametra specifikë në terren			
134	Diflubenzuron	µg/l	prioriteti i 4-t
135	Etofumesat	µg/l	prioriteti i 4-t
136	Flusilazol	µg/l	prioriteti i 4-t
137	Ioksinil	µg/l	prioriteti i 4-t
138	Metiokarb	µg/l	prioriteti i 4-t
139	Pendimetalin	µg/l	prioriteti i 4-t
140	Pirimifos-metil	µg/l	prioriteti i 4-t
141	Prokloraz	µg/l	prioriteti i 4-t
142	Propizamid	µg/l	prioriteti i 4-t
143	Tiabendazole	µg/l	prioriteti i 4-t
144	Tribenuron-metil	µg/l	prioriteti i 4-t
145	Zineb	µg/l	prioriteti i 4-t
146	Metamitron	µg/l	prioriteti i 4-t
147	Metam-natrium	µg/l	prioriteti i 4-t
148	Fenitrotion	µg/l	prioriteti i 4-t
149	Permetrin	µg/l	prioriteti i 4-t
150	Amitrol = Aminotriazol	µg/l	prioriteti i 4-t
151	Emamektin benzoat	µg/l	prioriteti i 4-t
152	2,2-bis(4-(2,3-epoksipropoksi) (fenil) propan	µg/l	prioriteti i 4-t
153	Acidi 2-metil-4-klorofenoksiacetik (MCPA)	µg/l	prioriteti i 4-t
154	Adici 2,4-Diklorofenoksiacetik (2,4-D)	µg/l	prioriteti i 4-t
155	Klorotoluron	µg/l	prioriteti i 4-t
156	Glifosat (Rrumbullakosje)	µg/l	prioriteti i 4-t
157	Glifosat trimesium	µg/l	prioriteti i 4-t
158	Bentazon	µg/l	prioriteti i 4-t
159	Kipermetrin	µg/l	prioriteti i 4-t
160	Të tjera pesticide, herbicide, insekticide, biocide, akaricide, slimicide, algicide, fungicide etj., për të cilat skanimi/analizimi CIS ka treguar që janë, ose mund të jenë, të pranishme në ujërat shqiptare dhe që nuk janë përfshirë në listën e substancave prioritare	µg/l	prioriteti i 4-t
3b. HVOC (CVOC) të halogjenuara/klorinuara			
161	cis-1,2-Dikloroeten (cis-1,2-DCE)	µg/l	prioriteti i 4-t
162	trans-1,2-Dikloroeten (trans-1,2-DCE)	µg/l	prioriteti i 4-t
163	Klorur vinili (Kloroetilen)	µg/l	prioriteti i 4-t
164	Akrilamid	µg/l	prioriteti i 4-t
165	Epiklorohidrin	µg/l	prioriteti i 4-t
166	1,1,1,2-Tetrakloroetan (1,1,1,2-PCA)	µg/l	prioriteti i 4-t
167	1,1,2,2-Tetrakloroetan (1,1,2,2-PCA)	µg/l	prioriteti i 4-t
168	1,1,1-Trikloroetan (1,1,1-TCA)	µg/l	prioriteti i 4-t
169	1,1,2-Trikloroetan (1,1,2-TCA)	µg/l	prioriteti i 4-t
170	1,1-Dikloroetan (1,1-DCA)	µg/l	prioriteti i 4-t
171	Bromoform	µg/l	prioriteti i 4-t

Parametra specifikë në terren			
172	Iodoform	µg/l	prioriteti i 4-t
173	Dibromoklorometan	µg/l	prioriteti i 4-t
174	Bromodiklorometan	µg/l	prioriteti i 4-t
175	Totali i Trihalometaneve (THM)	µg/l	prioriteti i 4-t
176	Kloral hidrat	µg/l	prioriteti i 4-t
177	Acid kloroacetik	µg/l	prioriteti i 4-t
178	2-Kloroetanol	µg/l	prioriteti i 4-t
179	Metilbromid (bromometan)	µg/l	prioriteti i 4-t
180	1,2-Dibrometan	µg/l	prioriteti i 4-t
181	1,2-Dikloropropan	µg/l	prioriteti i 4-t
182	1,3-Dikloropropan -2-ol	µg/l	prioriteti i 4-t
183	1,3-Dikloropropen	µg/l	prioriteti i 4-t
184	2,3-Dikloropropen	µg/l	prioriteti i 4-t
185	1,1-Dikloroetilen (Viniliden kloridi)	µg/l	prioriteti i 4-t
186	1,2-Dikloroetilen	µg/l	prioriteti i 4-t
187	1,1,2-Tri-kloro-tri-fluoro-etan	µg/l	prioriteti i 4-t
188	Heksaakloroetan	µg/l	prioriteti i 4-t
189	Eter dikloro-di-isopropili	µg/l	prioriteti i 4-t
190	PCB bifenile të poliklorinuara (PCT trifenile të poliklorinuara)	µg/l	prioriteti i 4-t
191	Kloronitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
192	1-kloro-2-nitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
193	1-kloro-3-nitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
194	1-kloro-4-nitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
195	4-kloro-2-nitrotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
196	Kloronitrotoluene (të ndryshme nga 4-kloro-2-nitrotoluen)	µg/l	prioriteti i 4-t
197	Mono-klorofenol	µg/l	prioriteti i 4-t
198	Kloropren (2-kloro-1,3-butadien)	µg/l	prioriteti i 4-t
199	3-kloropropen (aleat i klorit)	µg/l	prioriteti i 4-t
200	Klorotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
201	2-klorotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
202	3-klorotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
203	4-klorotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
204	Mono-klorotoluidine	µg/l	prioriteti i 4-t
205	Klor cianurik (2,4,6-trikloro-1,3,5-triazin)	µg/l	prioriteti i 4-t
206	2-amino-4-klorofenol	µg/l	prioriteti i 4-t
207	Benzilklorid (Alfa-klorotoluen)	µg/l	prioriteti i 4-t
208	Benzilideneklorid (Alfa, alfa-diklorotoluen)	µg/l	prioriteti i 4-t
209	2-kloroanilin	µg/l	prioriteti i 4-t
210	4-kloro-2-nitroanilin	µg/l	prioriteti i 4-t
211	Dikloroaniline	µg/l	prioriteti i 4-t
212	Diklorobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t

Parametra specifikë në terren			
213	Diklorobenzidine	µg/l	prioriteti i 4-t
214	Mono-klorobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
215	1-kloro-2,4-dinitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
216	4-kloro-3-metilfenol	µg/l	prioriteti i 4-t
217	Kloronafthaline (përzierje teknike)	µg/l	prioriteti i 4-t
218	1-kloronafthalinë	µg/l	prioriteti i 4-t
219	Klor cianurik (2,4,6-trikloro-1,3,5-triazin)	µg/l	prioriteti i 4-t
220	Dikloronitrobenzene	µg/l	prioriteti i 4-t
221	2,4-Diklorofenol	µg/l	prioriteti i 4-t
222	Triklorofenole	µg/l	prioriteti i 4-t
223	1,2,4,5-tetraklorobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
224	Tetrabromobisfenol A (TBBP-A)	µg/l	prioriteti i 4-t
225	Heksabromociklododekan (HBCD)	µg/l	prioriteti i 4-t
226	Diklobenil	µg/l	prioriteti i 4-t
227	Tributil fosfati	µg/l	prioriteti i 4-t
228	Dibenzodioksina të poliklorinuara (PCDD)	µg/l	prioriteti i 4-t
229	Dibenzofurane të poliklorinuara (PCDF)	µg/l	prioriteti i 4-t
230	Të tjera VOCs dhe/ose CVOC., për të cilat skanimi CIS ka treguar që janë, ose mund të jenë, të pranishme në ujërat shqiptare dhe që nuk janë përfshirë në listën e substancave prioritare	µg/l	prioriteti i 4-t
3c. Hidrokarbure nafte (PHC)			
231	Toluen	µg/l	prioriteti i 4-t
232	Etilbenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
233	Ksilene	µg/l	prioriteti i 4-t
234	Metil tert-butil eter (MTBE)	µg/l	prioriteti i 4-t
235	Të tjera PHC, për të cilat skanimi CIS ka treguar që janë, ose mund të jenë, të pranishme në ujërat shqiptare dhe që nuk janë përfshirë në listën e substancave prioritare	µg/l	prioriteti i 4-t
236	Totali hidrokarbure nafte (TPH)	µg/l	prioriteti i 4-t
3d. Komponime organike të avullueshme dhe gjysmë të avullueshme (VOC & SVOC)			
237	Fenole	µg/l	prioriteti i 4-t
238	Kreosot	µg/l	prioriteti i 4-t
239	Katrane qymyri dhe produkte degradimi	µg/l	prioriteti i 4-t
240	Isopropil benzen	µg/l	prioriteti i 4-t
241	Dietilaminë	µg/l	prioriteti i 4-t
242	Dimetilaminë	µg/l	prioriteti i 4-t
243	Të tjera SVOC, për të cilat skanimi CIS ka treguar që janë, ose mund të jenë, të pranishme në ujërat shqiptare dhe që nuk janë përfshirë në listën e substancave prioritare	µg/l	prioriteti i 4-t
3e. Hidrokarbure policiklike aromatike (PAH)			
244	Piren	µg/l	prioriteti i 4-t
245	Benzidinë	µg/l	prioriteti i 4-t
246	Bifenil	µg/l	prioriteti i 4-t
247	Benzodifuran	µg/l	prioriteti i 4-t

Parametra specifikë në terren			
248	Të tjera PAH, për të cilat skanimi CIS ka treguar që janë, ose mund të jenë, të pranishme në ujërat shqiptare dhe që nuk janë përfshirë në listën e substancave prioritare	µg/l	prioriteti i 4-t
3f. Komponime organotine dhe komponime të tjera organike			
249	Trifeniltin	µg/l	prioriteti i 4-t
250	Dibutiltin (DBT)	µg/l	prioriteti i 4-t
251	Tri-n-propiltin (TPrT)	µg/l	prioriteti i 4-t
252	Tetra-n-butiltin (TTBT)	µg/l	prioriteti i 4-t
253	Tri-n-propiltin (TPrT)	µg/l	prioriteti i 4-t
254	4-tert-Oktilfenol=1,1,3,3-Tetrametill-4-butilfenol	µg/l	prioriteti i 4-t
255	Nonil-fenol Etoksilat	µg/l	prioriteti i 4-t
256	Nitrobenzen	µg/l	prioriteti i 4-t
257	Disulfid karboni	µg/l	prioriteti i 4-t
258	Diisononil ftalat=acid1,2-benzen dikarboksilik, ester diisononil (DINP)	µg/l	prioriteti i 4-t
259	Butilbenzilftalat (BBP ose BBzP)	µg/l	prioriteti i 4-t
260	Di-n-butilftalat (DBP)	µg/l	prioriteti i 4-t
261	Stiren	µg/l	prioriteti i 4-t
262	Oestron	µg/l	prioriteti i 4-t
263	Progjesteron	µg/l	prioriteti i 4-t
264	Oestradiol	µg/l	prioriteti i 4-t
265	Etinilestradiol	µg/l	prioriteti i 4-t
266	Resorcinol	µg/l	prioriteti i 4-t
267	Arsenik dhe komponimet e tij minerale	µg/l	prioriteti i 4-t
268	4-Nitrotoluen	µg/l	prioriteti i 4-t
269	2,2-Bis(4-hidroksifenil) propan=4,4'-isopropilidenedifenol=Bisfenol A	µg/l	prioriteti i 4-t

2. *Burimi:* Projekti CEMSA

Shtojca 3. Metodologjia për vlerësimin e statusit ekologjik/potencialit të ujërave sipërfaqësorë

Më poshtë paraqitet një planifikim i menaxhimit të basenit ujor Drin–Bunë. Kjo është përpjekja e parë për të bërë vlerësimin e statusit ekologjik/potencialit bazuar mbi analizën e komuniteteve të makroinvertebrorëve bentikë në ujërat e rrjedhshme (lumenjtë) në Shqipëri. Metoda e përdorur për Vlerësimin e Shpejtë Biologjik (VSHB) mund të përdoret edhe për vlerësimin e rrezikut të lumenjve (në përputhje me kërkesat e DKU-së).

3.1 Hyrje

Parimet e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore (MIBU) dhe Direktivës Kuadër të Ujit (DKU) 2000/60/KE në Evropë kërkojnë një qasje të ekosistemit për menaxhimin e ujërave sipërfaqësorë bazuar në të ashtuquajturin vlerësim i statusit ekologjik/potencialit (ose integritetin biologjik) të lumenjve, liqeneve ose ujërave kalimtare.

- Për nevojat e Basenit Ujor Drin–Bunë është përcaktuar një metodë/indeks i Vlerësimit të Shpejtë të Biomasës (VSHB) bazuar mbi analizën e komuniteteve bentike makroinvertebrore (makrozoobentos). Metoda siguron masat e mëposhtme:
- Procedura me kosto efektive, shkencërisht të vlefshme për rilevimet biologjike, vlerësimit të rrezikut dhe monitorimin e integruar dhe vlerësimin në përputhje me parimet e DKU-së;
- Masat për investigime të shumëfishta në terren në një sezon fushe (qershor - nëntor);
- Kthim i shpejtë i rezultateve për vendimet e menaxhimit; dhe
- Raportet e monitorimit dhe vlerësimit të përkthyera lehtësisht për vendimmarrësit/menaxherët e ujërave dhe publikun.

Veçoritë kryesore të VSHB mund të përmblidhen si më poshtë:

- 5 grupe treguesish (A, B, C, D, E) të ndjeshme – njësia taksonomike e tolerancës;
- 5 grupe (afërsisht 1 m^2 zonë e marrjes së kampionëve): Pak (1-5), Të pranishëm (6-20), Të zakonshme (21-50), Plot (51-100), Dominues (100+);
- Algoritëm i veçantë (Çelësi i vlerësimit) + tabela e vlerësimit (Flanagan, P.J. dhe Toner, P.F., 1972; i modifikuar Clabby & Bowman, 1979; Clabby, 1982; Metcalfe. 1989, Ghetti, 1986; Chandler, 1970; Armitage e të tjerë., 1983; De Pauw& Vanhooren, 1983 etj.);
- Niveli taksonomik i identifikimit është gjinia (Hirudinea, Mollusca, Megaloptera, Ephemeroptera, Turbellaria) ose familja (Oligochaeta, Crustacea, Plecoptera, Trichoptera, Odonata, Heteroptera, Coleoptera, Diptera);
- Kampionizimi multihabitat pro-rata EN 161509:2012 duke përdorur një rrjetë dore - 10 njësi (0.3 x 0.3 m) + 0.1 m^2= 1 m^2.

3.2 Kriteret e përdorura për të përcaktuar metodën e vlerësimit

Në përcaktimin ose hartimin e një metode vlerësimi të shpejtë për t'u përdorur në programet e monitorimit dhe vlerësimit të Basenit Ujor, janë të rëndësishme katër kriteret e mëposhtme:

1. Metoda mund të përdoret **për të matur statusin ekologjik** ose **vlerësimin e rrezikut** (komunitetet bentike makroinvertebrore) bazuar në parimet e DKU-së 2000/60/KE. Statusi ekologjik mund të përkufizohet si aftësia e një sistemi për të mbështetur dhe mbajtur një komunitet të balancuar, integruar dhe të përshtatshëm të makroinvertebrorëve që kanë një komponim taksonomik (diversitet),

abondancë dhe organizim funksional të krahasueshëm me kushtet natyrale të referencës të llojit të ujërave sipërfaqësore.

2. Metoda duhet të jetë **e shpejtë dhe efikase në kosto.** Metoda e shpejtë duhet të jetë në gjende të sigurojë një vlerësim të saktë të gjendjes në një periudhë kohe relativisht të shkurtër. Për këtë arsye, ne e përkufizojmë "të shpejtë" si një punë jo më shumë se e dy njerëzve, 40 minuta ÷ deri një orë për çdo vend marrje të kampionëve, 5–8 vende të marrjes së kampionit për ditë pune (varet nga distanca e udhëtimit), dhe që kërkon jo më shumë se 30 minuta përgatitje në zyrë dhe analizë të dhënash.

3. Metoda duhet të jetë **vlerësim në terren.** Të gjitha llogaritjet/analizimet dhe vlerësimi i statusit ekologjik në tërësi duhet të sigurohet paraprakisht në terren. Një vlerësim i saktë që përdor një metodë të shpejtë kërkon një procedurë *in situ* që të sigurojë se vlerësimi kap kushtet aktuale ekologjike të trupit të ujit të lumit dhe nuk nënkupton gjendjen bazuar vetëm në struktura e ndarjes në laborator/zyrë ose potencialin e një lumi për të kryer funksione të caktuara ekologjike.

4. Metoda mund të verifikohet.

5. Verifikimi mund të arrihet bazuar mbi informacionin e grumbulluar përmes studimeve empirike duke përdorur të dhëna antropologjike të presionit dhe rezultatet nga një monitorim dhe vlerësim intensiv më të integruar, përfshirë devijimet e kushteve referencës specifike të llojit biologjik dhe kushtet e pikës së rilevimit. Në këtë mënyrë supozimet sipas vlerësimit mund të testohen duke përdorur procedura të interkalibrimit dhe mekanizmat QC/QA.

3.3 Vlerësimi biologjik

Për qëllimet e procedurës VSHB, makroinvertebrore bentikë janë ndarë, në mënyrë arbitrare, në pesë "Grupe treguese" si më poshtë: Grupi A (format sensitive), Grupi B (format më pak sensitive), Grupi C (format tolerante), Grupi D (format shumë tolerante), dhe Grupi E (format më tolerante). Këto grupe dhe marrëdhëniet e tyre me Vlerësimin e Shpejtë Biologjik (VSHB) janë përcaktuar më poshtë.

Materiali biologjik për ekzaminim është përftuar nga marrja e kampionëve në zona më cekëta me rrjedhje më të shpejtë (p.sh. rrjedhat e rrëmbyeshme) dhe vlerësimi i statusit ekologjik është bërë në terren. Pasi të jenë përcaktuar proporcionet përkatëse të organizmave të ndryshme në kampion, statusi ekologjik përcaktohet duke krahasuar këto të dhëna me ato të që mund të ishin pritur nga kushtet referencë e llojit të lumit nën investigim. Në procedurën e vlerësimit janë marrë parasysh edhe faktorë të tjerë me rëndësi, të tillë si intensiteti i zhvillimit të algave dhe/ose barishteve, turbullira e ujit, aleuritizimi i fundit, lloji i nënshtresës, shpejtësia e rrymës, thellësia e ujit, ngopja NO, përcjellshmëria elektrike dhe pH.

Tabela A 3.1: Grupet e treguesve biologjikë dhe njësitë taksonomike të përdorura për VSHB në Basenin Ujor Drin–Bunë

Grupi i treguesit	Nr.i njësisë taksanomike në grupin e treguesit	Numri total i njësive taksonomike				
		0 - 1	2 - 3	4 - 7	8 - 10	11+
		Vlera e indeksit VSHB (%)				
A	4+	Nuk ka	Nuk ka	80	90	100
	2/3	Nuk ka	60	75	80	95
	1	5	40	60	75	85
B	3+	Nuk ka	40	60	75	80

	1 - 3	5	25	50	55	70
C	Të gjitha grupet e treguesit mungojnë	5	25	35	45	65
D	Të gjitha grupet e treguesit mungojnë	0	20	25	30	Nuk ka
E	Të gjitha grupet e treguesit mungojnë	0	10	15	Nuk ka	Nuk ka

3.4 Vlerësim ekologjik i llojeve kryesore të lumenjve

Direktiva Kuadër e BE-së për ujërat (KE 2000) kërkon përcaktimin e metodave për të përllogaritur statusin ekologjik të trupave ujore. Treguesit biologjikë luajnë një rol kyç në vlerësimin e statusit ekologjik. Rezultatet e vlerësimit ekologjik duhet të shprehen duke përdorur një shkallë numerike midis zeros dhe njëshit, "Koeficienti i Cilësisë Ekologjike" (EQR). Vlera EQR-së një përfaqëson kushtet referencë (specifike sipas llojit) dhe vlerat afër zeros përfaqësojnë status të keq ekologjik. Vlerësimi i statusit ekologjik dhe kushtet biologjike referencë janë përllogaritur duke përdorur sistemet e klasifikimit specifike për llojin e përfshirë. Koeficientet e Cilësisë Ekologjike (EQR) të treguara në tabelën e mëposhtme.

Tabela A 3. 2: Koeficienti i Cilësisë Ekologjike dhe Raporti me VSHB

VSHB	Vlerësimi i Shpejtë Biologjik (%)
0,85 - 1	85 - 100
0.70 – 0.80	70 - 80
0.50 – 0.65	50 - 65
0.30 – 0.45	30 - 45
0.00 – 0.25	0 - 25

Karakteristikat e përgjithshme e 5 klasave ekologjike, bazuar mbi VSHB, paraqiten në tabelën e mëposhtme. Është e rëndësishme të theksohet se tabela e mëposhtme është projektuar për t'u përdorur nga vendimmarrësit, menaxherët e ujit dhe ekspertët nga disiplina të tjera uji (p.sh., inxhinierët e ujit, inxhinierët kimikë etj.), si dhe nga specialistët nga sektorë të tjerë (peshkim, turizmi dhe ekoturizimi, menaxhimi i peizazhit, burimeve natyrore dhe zonave natyrore të mbrojtura etj.).

Tabela A.3: Karakteristikat e përgjithshme e 5 klasave ekologjike bazuar mbi VSHB me makroinvertebrorët bentikë

Statusi ekologjik	Status shumë i mirë	Status shumë i mirë	Status i mirë	Status mesatar	Status i keq	Status shumë i keq
Përqindjet VSHB	90 – 100%	80 – 85%	70-80%	50-65%	30-45%	<30%
Kushtet e ref.	Kushtet e ref.	Afër kushteve të ref.	Kushtet e standarde	Kushtet e standarde	Kushtet e standarde	Kushtet e standarde
Ngarkesa e mbetjeve organike	Nuk ka	Nuk ka	E lehtë	E konsiderueshme	E rëndë	E tepërt
Maksimumi NBO_5	I ulët (< 3 mg/l)	I ulët (< 3 mg/l)	Shpesh i lartë (por zakonisht < 5 mg/l)	Nganjëherë i lartë (zakonisht < 10 mg/l)	Zakonisht i lartë (10 – 20 mg/l ose më shumë)	Zakonisht shumë i lartë (> 25 mg/l)
Regjimi i oksigjenit të tretur	Afro 100% ose tipik për kushtet. e ref.	80% - 120%	<80% to >120% (p.sh. 60% - 140%)	Shumë i paqëndrueshëm (por > 40%)	I ulet (por >20%)	Shumë i ulët, nganjëherë zero
Mesatarja vjetore e ortofosfatit	≈ 0.015 mg P/l	< 0.030 mg P/l	Zakonisht < 0.050 mg P/l	Zakonisht < 0.075 mg P/l	Zakonisht > 0.1 mg P/l	Zakonisht > 0.1 mg P/l
Totali i fosforit (TP) mesatarja vjetore (MV)	Gjithmonë < 0.025 mg P/l ose gjurmë	Gjithmonë < 0.055 mg P/l ose gjurmë	Zakonisht < 0.075 mg P/l	Zakonisht < 0.1 mg P/l Rreziku që eutrofikimi të marrë ËB "liqeni"	Zakonisht < 0.2 mg P/l Rrezik i rëndë që "liqenet"/deti të marrë eutrofikim	Nganjëherë > 0.2 mg P/l Rrezik i madh që "liqenet"/deti të marrë eutrofikim
Amonet dhe nitritet (N-NH_4 dhe N-NO_2)	Fare ose afër zeros	Fare ose afër zeros	Gjurmë ose fare	Të ndryshueshme, nganjëherë N-NH4 <1 mg N/l, dhe N-NO2 <0.09 mg N/l	Të ndryshueshme, nganjëherë N-NH4 <1.5 mg N/l, dhe N-NO2 <0.09 mg N/l	Të ndryshueshme, nganjëherë N-NH4 >1.5 mg N/l, dhe N-NO2 >0.09 mg N/l
Nitrate (N-NO_3) Mesatarja vjetore (AA)	Gjithmonë < 1 mg N/l ose gjurmë	Gjithmonë < 1 mg N/l ose gjurmë	Zakonisht < 2.5 mg N/l	Zakonisht < 5 mg N/l	Zakonisht < 12 mg N/l	Nganjëherë > 12 mg N/l

Statusi ekologjik	Status shumë i mirë	Status shumë i mirë	Status i mirë	Status mesatar	Status i keq	Status shumë i keq
Totali i nitrogjenit (TN) mesatarja vjetore (MV)	Gjithmonë < 1 mg N/l ose gjurmë	Gjithmonë < 1 mg N/l ose gjurmë	Zakonisht < 2.5 mg N/l	Zakonisht < 5 mg N/l Rreziku që eutrofikimi të marrë ËB "liqeni"	Zakonisht < 12 mg N/l Rrezik i rëndë që "liqenet"/deti të marrë eutrofikim	Nganjëherë > 12 mg N/l Rrezik i madh që "liqenet"/deti të marrë eutrofikim
Aleuritizimi organik	Nuk ka	Ndoshta të lehtë	Ndoshta të lehtë	Ndoshta të konsiderueshëm	Zakonisht i madh	Zakonisht shumë i madh dhe anaerobik
Komplekset e baktereve filamentoze	Kurrë	Kurrë	Gjurmë ose fare	Ndoshta disa ose shumë	Ndoshta tepër shumë	Fare (ose shumë)
Alga filamentoze	Zhvillim i kufizuar	Komunitete të ndryshme (nëse janë të pranishme)	Cladophora ndoshta shumë	Cladophora ndoshta tepër	Pak, aspak (rrallë shumë)	Zakonisht fare
Makrofitet ujore (zakonisht shumë nëse janë të pranishme)	Diversitet i mirë Rritje të kufizuara (normale për llojin e lumit)	Rritje të konsiderueshme	Diversitet i reduktuar rritje luks	Diversitet i kufizuar rritje e tepërt	Specie tolerante vetëm mund të jenë shumë	Zakonisht fare ose vetëm specie tolerante
Makroinvertebrorët	Komunitetet të ndryshme në krahasim me kushtet e ref. Dendësi normale. Njësia taksonomike sensitive zakonsiht shumë.	Diversitet i lartë. Dendësi e rritur. Njësia taksonomike sensitive e rrallë ose e zakonshme.	Diversitet shumë i lartë. Diversitet shumë i lartë. Njësia taksonomike sensitive e rrallë.	Njësia taksonomike sensitive jo e pranishme. Njësia taksonomike tolerante e zakonshme. Diversitet i ulët.	Vetëm njësia taksonomike tolerante. Diversitet shumë i ulët.	Njësia taksonomike më tolerante. Diversitet minimal.
Statusi i cilësisë/ndotjes së ujit	i pastër, i pandotur	I pandotur	Ndotje e vogël	Ndotje mesatare	Ndotje e rëndë	Ndotje teprë e rëndë

Statusi ekologjik	Status shumë i mirë	Status shumë i mirë	Status i mirë	Status mesatar	Status i keq	Status shumë i keq
Potenciali i abstraksionit	I përshtatshëm për të gjithë	I përshtatshëm për të gjithë	Probleme potenciale për furnizimi me ujë të pijshëm (pas trajtimit); I mirë për vaditje dhe furnizimi me ujë industrial	Trajtim i avancuar	Abstraksione të shkallës së ulët (më shumti për qëllime industriale)	Tepër i kufizuar
Potencial për peshkim	Peshkim sportiv	Peshkim të mirë sportiv	Peshk sportiv në rrezik në lumenjtë e troftës	Peshkim bruto Vrasje potenciale të peshqve	Peshku zakonisht mungon Evenimente për vrasje peshku	Peshku mungon
Vlera e luksit dhe turistike	Turizëm ekologjik shumë i lartë	Turizëm ekologjik i lartë	I konsiderueshëm por i mirë për turizëm	I reduktuar Zakonisht jo i mirë për aktivitete turistike	I ulet Pa potencial turistik	Zero Pa potencial turistik
Kushtet e ekosistemit dhe burimeve ujore	Të kënaqshme	Të kënaqshme	Të kënaqshme	Kalimtare	Të pakënaqshme	Të pakënaqshme

Shtojca 4. Të dhënat ekonomike

Tabela A 4. 1: Sipërfaqja e kulturave bujqësore, BU Drin Bunë, 2015, ha

Prefektura (qarku)	Drithëra	Perime	Patate	Fasule	Duhani	Luledielli	Bishtajore	Foragjere	Të tjera
Dibër	8,757	1,506	925	496	1	0	0	17,231	49
Korçë	7,984	970	751	786	25	0	0	5,433	52
Kukës	4,927	599	602	185	8	0	0	6,155	79
Lezhë	6,640	1,613	491	713	0	0	149	13,404	15
Shkodër	7,932	3,580	1,058	821	408	0	0	16,491	3,771

INSTAT: Vjetari Statistikor i Bujqësisë 2015.

Tabela A 4. 2: Sipërfaqja e kulturave bujqësore, BU Drin–Bunë, 2015, ton

Prefektura (qarku)	Drithëra	Perime	Patate	Fasule	Duhani	Luledielli	Bishtajore	Foragjere	Të tjera
Dibër	47,208	46,759	30,939	1,010	1	0	0	776	444,986
Korçë	86,189	78,663	65,439	3,315	120	0	0	303	397,488
Kukës	22,932	13,477	11,805	1,287	0	0	0	120	92,975
Lezhë	39,179	39,717	9,499	1,551	0	0	292	70	402,718
Shkodër	48,543	76,530	22,076	1,191	626	0	0	6,320	432,503

Tabela A 4. 3: Blegtoria, Baseni Ujor Drin - Bunë 2015 (000) krerë

Prefektura	Bagëti	Lopë	Dele	Dele për qumësht	Dhi	Dhi për qumësht	Derra	Njëthundrrakë	Shpendë
Dibër	45	30	126	105	66	54	3	9	318
Korçë	15	12	87	70	33	25	3	6	323
Kukës	43	29	72	56	34	26	2	4	122
Lezhë	34	23	34	24	61	43	64	1	256
Shkodër	50	37	70	54	67	50	49	5	551

INSTAT: Vjetari Statistikor i Bujqësisë 2015.

Tabela A 4. 4: Prodhimi i blegtorisë, Baseni Ujor Drin - Bunë, 2015

Prefek-tura	Prodhim qumështi (000)				Prodhimi i mishit, pesha e gjallë (000)						Vezë (000,000)	Lesh
	Total	Lopë	Dele	Dhi	Total	Bagëti	Dele	Dhi	Derra	Shpendë		
Dibër	74	64	5	5	10	5	2	1	0	2	33	195
Korçë	35	29	4	3	6	3	2	1	0	0	13	98
Kukës	59	53	3	3	8	5	2	1	0	0	13	104
Lezhë	60	54	1	5	10	3	1	1	6	0	18	63
Shkodër	93	83	5	6	13	5	1	1	5	1	102	122

INSTAT: Vjetari Statistikor i Bujqësisë 2015.

Tabela A 4. 5: Census 2011 për të dhënat e popullsisë në Basenin Ujor Drin - Bunë

Qarku	Zona	Urban/Rural	Popullsia (Census 2011)
		u/r	nr. i banorëve
Shkodër	Pukë, Gjegjan, Rrape, Qelez, Qerret	U	5,359
		R	12,000
Shkodër	Fushë-Arrëz , Fierze, Blerim, Qafe Mali, Iballë	U	3,800
		R	1,000
Kukës	Has, Krume, Fajza, Gjinaj, Golaj	U	4,175
		R	9,304
Shkodër	Vau i Dejës , Bushat, Vig Mnele, Hajmel, Temal, Shllak	U	5,624
		R	6,894
Kukës	Kukës, Malzi, Bicaj, Ujmisht, Terthore, Shtiqen, Zapod, Shishtavec, Topojan, Bushtrice, Gryk Caje, Kalis, Surroj, Arren, Kolsh	U	25,000
		R	15,000
Dibër	Peshkopi/Dibër, Tomin, Melan, Kastriot, Lurë, Maqellarë, Muhurr, Luzni, Selishtë, Sllovë, Kala e Dodës, Zall Dardhë, Zall Reç, Fushë Cidhen, Arras	U	14,500
		R	16,500
Lezhë	Lezhë, Shënkoll, Shëngjin, Zejmen, Balldren, Kallmet, Blinisht, Dajç, Ungrej, Kolsh	U	30,750
		R	4,250
Dibër	Bulqizë, Martanesh, Fushë Bulqizë, Zerqan, Shupenzë, Gjoricë, Ostren, Trebisht	U	11,348
		R	4,547
		R	2,473
Korçë	Pogradec, Udenisht, Buçimas, Cerrave, Dardhas, Trebinjë, Proptisht, Velçan	U	44,441
		R	15,239
Shkodër	Koplik, Gruemirë, Kastrat, Kelmend, Qendër, Shkrel	U	11,001
		R	70,930
Kukës	Tropojë, Bajram Curri, Fierzë, Lekbibaj, Margegaj, Llugaj, Bujan, Bytyc,	U	8,704
		R	1,155
Shkodër	Shkodër, Ana e Malit, Berdicë, Dajç, Guri i Zi, Postribe, Pult, Rrethinat, Shalë, Shosh, Velipojë	U/R	121,088

Tabela A 4. 6: Konsumi i ujit ICI në Basenin Ujor Drin–Bunë

Emri i ndërmarrjes:	Sasia totale e ujit të shitur - Industriale, Komerciale (000m³)	Sasia totale e ujit të shitur - institucionale (000m³)	Totali IKI (000m³)
Bashkia Pukë UK	9	18	27
Vau i Dejës U sh.a.	6	14	20
Tropojë U sh.a.	24	32	56
Lezhë UK sh.a.	143	75	218
Pogradec UK sh.a.	122	32	154
Shkodër UK sh.a.	187	335	522
Pukë fshat	2	5	7
Shkodër (F) U sh.a.	19	20	40
Fushë-Arrëz UK sh.a.	7	9	16
Librazhd UK sh.a.	55	39	94
Peshkopi U sh.a.	47	74	121
Bulqizë U sh.a.	26	90	115
Has U sh.a.	17	23	40
Kukës UK sh.a.	40	77	117
Total Baseni Ujor Drin–Bunë	**705**	**842**	**1,547**

Tabela A 4. 7: Konsumi shtëpiak i ujit nga burime të përbashkëta në Basenin Ujor Drin–Bunë

Qarku	Zona	Urban/Rural	Popullsia (2011)	Konsumi i ujit	Mbulimi i ujit	Konsumi i ujit
		u/r	Nr. i banorëve	l/c/d	%	cm/vit
Shkodër	Pukë, Gjegjan, Rrapë, Qelez, Qerret	U	5,359	142.02	54.3	150,843
		R	12,000	146.86	19.58	125,948
Shkodër	Fushë-Arrëz , Fierze, Blerim, Qafëmali, Iballe	U+R	4,800	167.05	38.92	113,908
Kukës	Has, Krumë, Fajza, Gjinaj, Golaj	U+R	13,479	88.51	61.98	269,895
Shkodër	Vau i Dejës , Bushat, Vig Mnele, Hajmel, Temal, Shllak	U+R	12,518	88.89	44.93	182,481
Kukës	Kukës, Malzi, Bicaj, Ujmisht, Terthore, Shtiqen, Zapod, Shishtavec, Topojan, Bushtricë, Gryk Caje, Kalis, Surroj, Arren, Kolsh	U+R	40,000	53.29	100	778,034
Dibër	Peshkopi/Dibër, Tomin, Melan, Kastriot, Lurë, Maqellarë, Muhurr, Luzni, Selishtë, Sllovë, Kala e Dodes, Zall Dardhe, Zall Reç, Fushë Cidhen, Arras	U+R	31,000	63.74	100	721,218
Lezhë	Lezhë, Shënkoll, Shengjin, Zejmen, Balldren, Kallmet, Blinisht, Dajç, Ungrej, Kolsh	U+R	35,000	95.86	95.07	1,164,238
Dibër	Bulqizë, Martanesh, Fushë Bulqizë, Zerqan, Shupenze, Gjorice, Ostren, Trebisht	U+R	15,895	153.55	75.67	674,104
Elbasan	Librazhd, Qendër Librazhd, Hotolisht, Lunik, Stebleve, Polis, Orenje	U+R	19,112	76.5	96.24	513,589
Korçë	Pogradec, Udenisht, Bucimas, Cerrave, Dardhas, Trebinje, Proptisht, Velcan	U+R	59,680	57.41	97.8	1,223,061
Shkodër	Malësi e Madhe (Koplik, Gruemire, Kastrat, Kelmend, Qendër, Shkrel)	U+R	81,931	128.6	91.72	3,527,330
Kukës	Tropojë, Bajram Curri, Fierzë, Lekbibaj, Margegaj, Llugaj, Bujan, Bytyç,	U+R	9,859	145.91	74.75	392,484
Shkodër	Shkodër, Ana e Malit, Berdicë, Dajç, Guri i Zi, Postribe, Pult, Rrethinat, Shalë, Shosh, Velipojë	U/R	121,088	116.09	73.21	3,756,291

Tabela A 4. 8: Konsumi shtëpiak i ujit nga burimet e veta në Basenin Ujor Drin–Bunë (Konsumi mesatar i ujit në QBU: 96.65 l/c/d)

Qarku	Zona	Urban/Rural	Popullsia Ujë	Konsumi i ujit për vetë shërbim
		u/r	Nr. i banorëve	cm/vit
Shkodër	Pukë, Gjegjan, Rrapë, Qelez, Qerret	U	2,449	86,396
		R	9,650	340,437
Shkodër	Fushë-Arrëz , Fierze, Blerim, Qafëmali, Iballe	U+R	2,932	103,426
Kukës	Has, Krumë, Fajza, Gjinaj, Golaj	U+R	5,125	180,784
Shkoder	Vau i Dejës , Bushat, Vig Mnelë, Hajmel, Temal, Shllak	U+R	6,894	243,188
Kukës	Kukës, Malzi, Bicaj, Ujmisht, Tërthore, Shtiqen, Zapod, Shishtavec, Topojan, Bushtricë, Grykë Caje, Kalis, Surroj, Arren, Kolsh	U+R	0	0
Dibër	Peshkopi/Dibër, Tomin, Melan, Kastriot, Lure, Maqellare, Muhurr, Luzni, Selishtë, Sllovë, Kala e Dodës, Zall Dardhë, Zall Reç, Fushë Cidhen, Arras	U+R	0	0
Lezhë	Lezhë, Shënkoll, Shengjin, Zejmen, Balldren, Kallmet, Blinisht, Dajë, Ungrej, Kolsh	U+R	1,726	60,870
Dibër	Bulqizë, Martanesh, Fushë Bulqizë, Zerqan, Shupenzë, Gjoricë, Ostren, Trebisht	U+R	3,867	136,425
Korçë	Pogradec, Udenisht, Buçimas, Cerrave, Dardhas, Trebinje, Proptisht, Velçan	U+R	1,313	46,317
Shkodër	Malesi e Madhe (Koplik, Gruemirë, Kastrat, Kelmend, Qendër, Shkrel)	U+R	6,784	239,315
Kukës	Tropojë, Bajram Curri, Fierzë, Lekbibaj, Margegaj, Llugaj, Bujan, Bytyc,	U+R	2,489	87,818
Shkodër	Shkodër, Ana e Malit, Bërdice, Dajç, Guri i Zi, Postribe, Pult, Rrethinat, Shalë, Shosh, Velipojë	U/R	32,439	1,144,366

Tabela A 4. 9: Vlera e ujit për përdorim shtëpiak në Basenin Ujor Drin–Bunë

Qarku	Zona	Urban/Rural	Konsumi i ujit	Tarifa familjare	Vlera e ujit familjare	Vlera e ujit familjare
		u/r	cm/vit	lek/cm	lek/vit	euro/vit
Shkodër	Pukë, Gjegjan, Rrape, Qelez, Qerret	U	150,843	35	5,279,515	38,541
		R	125,948	15	1,889,216	13,791
Shkodër	Fushë-Arrëz , Fierzë, Blerim, Qafe Mali, Iballë	U+R	113,908	20	2,278,156	16,631
Kukës	Has, Krumë, Fajza, Gjinaj, Golaj	U+R	269,895	25	6,747,369	49,256
Shkodër	Vau i Dejës , Bushat, Vig Mnele, Hajmel, Temal, Shllak	U+R	182,481	20	3,649,616	26,642
Kukës	Kukës, Malzi, Bicaj, Ujmisht, Terthore, Shtiqen, Zapod, Shishtavec, Topojan, Bushtricë, Gryk Caje, Kalis, Surroj, Arren, Kolsh	U+R	778,034	25	19,450,850	141,993
Dibër	Peshkopi/Dibër, Tomin, Melan, Kastriot, Lurë, Maqellarë, Muhurr, Luzni, Selishte, Sllove, Kala e Dodës, Zall Dardhë, Zall Reç, Fushë Cidhen, Arras	U+R	721,218	27	19,472,889	142,153
Lezhë	Lezhë, Shënkoll, Shëngjin, Zejmen, Balldren, Kallmet, Blinisht, Dajç, Ungrej, Kolsh	U+R	1,164,238	58	67,525,813	492,943

Qarku	Zona	Urban/Rural	Konsumi i ujit	Tarifa familjare	Vlera e ujit familjare	Vlera e ujit familjare
Dibër	Bulqizë, Martanesh, Fushë Bulqizë, Zerqan, Shupenzë, Gjoricë, Ostren, Trebisht	U+R	674,104	17	11,459,769	83,657
Korçë	Pogradec, Udenisht, Buçimas, Cerrave, Dardhas, Trebinjë, Proptisht, Velçan	U+R	1,223,061	62	75,829,775	553,563
Shkodër	Malësi e Madhe (Koplik, Gruemirë, Kastrat, Kelmend, Qendër, Shkrel)	U+R	3,527,330	50	176,366,517	1,287,488
Kukës	Tropojë, Bajram Curri, Fierze, Lekbibaj, Margegaj, Llugaj, Bujan, Bytyç,	U+R	392,484	19	7,457,196	54,438
Shkodër	Shkodër, Ana e Malit, Berdicë, Dajç, Guri i Zi, Postribe, Pult, Rrethinat, Shalë, Shosh, Velipojë	U/R	3,756,291	40	150,251,626	1,096,847

Tabela A 4.10: Parashikimet demografike në Basenin Ujor Drin–Bunë

	2011	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kombëtare	2,907,361	2,906,871	2,911,407	2,917,409	2,924,807	2,933,530	2,943,520	2,955,010
Shkodër	237,696	237,656	238,027	238,517	239,122	239,835	240,652	241,592
Kukës	63,338	63,327	63,426	63,557	63,718	63,908	64,126	64,376
Dibër	46,895	46,887	46,960	47,057	47,176	47,317	47,478	47,664
Lezhë	35,000	34,994	35,049	35,121	35,210	35,315	35,435	35,574
Korçë	59,680	59,670	59,763	59,886	60,038	60,217	60,422	60,658

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kombëtare	2,966,197	2,976,953	2,987,173	2,996,766	3,005,655	3,013,768	3,021,054	3,027,473
Shkodër	242,506	243,386	244,221	245,005	245,732	246,395	246,991	247,516
Kukës	64,620	64,854	65,077	65,286	65,479	65,656	65,815	65,955
Dibër	47,844	48,018	48,182	48,337	48,480	48,611	48,729	48,832
Lezhë	35,708	35,838	35,961	36,076	36,183	36,281	36,369	36,446
Korçë	60,888	61,109	61,318	61,515	61,698	61,864	62,014	62,146

Tabela A 4. 11.: Parashikimet e konsumit të ujit - Baseni Ujor Drin–Bunë

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Konsumi i ujit familjar																	
Bashkia Pukë UK	Popullsia e shërbyer	2,942	3,108	3,276	3,447	3,619	3,795	3,973	4,153	4,333	4,513	4,694	4,874	5,054	5,234	5,413	5,591
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	118	124	130	136	142	148	154	160	166	172	177	183	188	194	199	204
Vau i Dejës U sh.a.	Popullsia e shërbyer	6,081	6,520	6,964	7,414	7,869	8,330	8,798	9,269	9,742	10,217	10,692	11,167	11,642	12,116	12,588	13,059
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	155	171	188	206	224	243	263	284	306	328	351	375	399	425	450	477
Tropojë U sh.a.	Popullsia e shërbyer	7,493	7,662	7,836	8,015	8,198	8,385	8,578	8,772	8,965	9,158	9,350	9,540	9,730	9,917	10,102	10,285
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	386	387	388	389	390	390	391	391	390	389	388	387	384	382	379	375
Lezhë UK sh.a.	Popullsia e shërbyer	34,020	34,138	34,274	34,426	34,594	34,778	34,979	35,178	35,372	35,560	35,742	35,915	36,079	36,234	36,378	36,513
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	904	930	956	983	1,011	1,039	1,068	1,098	1,127	1,157	1,186	1,216	1,245	1,275	1,304	1,333
Pogradec UK sh.a.	Popullsia e shërbyer	58,773	58,924	59,106	59,316	59,553	59,817	60,111	60,400	60,680	60,950	61,207	61,450	61,678	61,889	62,083	62,259
	(m^3)	1,160	1,229	1,298	1,369	1,441	1,515	1,589	1,664	1,740	1,816	1,892	1,968	2,044	2,121	2,197	2,272
Shkodër UK sh.a.	Popullsia e shërbyer	91,342	93,469	95,651	97,887	100,179	102,527	104,942	107,361	109,780	112,193	114,597	116,986	119,356	121,704	124,027	126,321
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	3,240	3,322	3,406	3,492	3,581	3,672	3,766	3,860	3,954	4,049	4,144	4,238	4,332	4,426	4,518	4,611
Pukë fshat	Popullsia e shërbyer	2,953	3,561	4,174	4,791	5,414	6,043	6,680	7,320	7,964	8,611	9,261	9,912	10,564	11,216	11,868	12,519
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	148	175	202	227	252	276	299	321	342	361	380	398	414	430	444	457
Shkodër (F) U sh.a.	Popullsia e shërbyer	27,047	30,753	34,487	38,255	42,061	45,909	49,806	53,728	57,669	61,626	65,595	69,572	73,552	77,532	81,506	85,472
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	1,357	1,515	1,668	1,815	1,957	2,095	2,227	2,353	2,473	2,587	2,693	2,793	2,886	2,971	3,049	3,120
Fushë-Arrëz UK sh.a.	Popullsia e shërbyer	2,066	2,252	2,439	2,629	2,820	3,015	3,212	3,410	3,609	3,808	4,008	4,209	4,409	4,609	4,809	5,007
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	106	113	120	127	133	140	146	151	156	161	166	170	174	177	180	183
Librazhd UK sh.a.	Popullsia e shërbyer	18,434	18,508	18,592	18,684	18,785	18,894	19,014	19,132	19,247	19,359	19,468	19,572	19,672	19,766	19,855	19,938
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	471	486	502	518	535	552	569	587	604	622	640	657	675	693	710	728
Peshkopi U sh.a.	Popullsia e Shërbyer	30,995	31,043	31,107	31,186	31,279	31,386	31,508	31,627	31,742	31,851	31,953	32,048	32,135	32,212	32,281	32,340
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	569	608	646	686	726	766	807	848	890	932	973	1,015	1,056	1,098	1,139	1,180
Bulqizë U sh.a.	Popullsia e Shërbyer	12,352	12,608	12,871	13,141	13,418	13,703	13,996	14,290	14,584	14,876	15,167	15,456	15,743	16,026	16,306	16,582
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	497	504	512	519	527	535	542	550	558	565	573	580	586	593	599	605
Has U sh.a.	Popullsia e Shërbyer	8,919	9,237	9,561	9,891	10,227	10,570	10,920	11,271	11,623	11,975	12,327	12,678	13,027	13,374	13,719	14,062
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	249	263	278	293	309	326	343	360	378	396	415	434	453	473	493	513

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Kukës UK sh.a.	Popullsia e Shërbyer	39,993	40,056	40,138	40,240	40,360	40,497	40,656	40,809	40,957	41,098	41,230	41,352	41,464	41,564	41,653	41,729
	Konsumi vjetor i ujit. (m^3)	789	835	882	929	977	1,025	1,075	1,125	1,174	1,224	1,274	1,324	1,374	1,424	1,474	1,523
Popullsia e shërbyer		**343,410**	**351,840**	**360,476**	**369,321**	**378,377**	**387,647**	**397,173**	**406,720**	**416,267**	**425,796**	**435,290**	**444,731**	**454,103**	**463,393**	**472,587**	**481,677**
Konsumi vjetor i ujit. (m^3)		**10,152**	**10,665**	**11,178**	**11,691**	**12,205**	**12,721**	**13,239**	**13,752**	**14,259**	**14,760**	**15,253**	**15,738**	**16,214**	**16,680**	**17,136**	**17,581**
Konsumi i ujit institucional dhe industrial (IKI)																	
Bashkia Pukë UK	Total ($000m^3$)	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27
Vau i Dejës U sh.a.	Total ($000m^3$)	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Tropojë U sh.a.	Total ($000m^3$)	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56
Lezhë UK sh.a.	Total ($000m^3$)	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218	218
Pogradec UK sh.a.	Total ($000m^3$)	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154	154
Shkodër UK sh.a.	Total ($000m^3$)	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522	522
Pukë fshat	Total ($000m^3$)	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Shkodër (F) U sh.a.	Total ($000m^3$)	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
Fushë-Arrëz UK sh.a.	Total ($000m^3$)	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Librazhd UK sh.a.	Total ($000m^3$)	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94	94
Peshkopi U sh.a.	Total ($000m^3$)	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121
Bulqizë U sh.a.	Total ($000m^3$)	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115
Has U sh.a.	Total ($000m^3$)	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
Kukës UK sh.a.	Total ($000m^3$)	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117	117

Tabela A 4. 12.: Parashikimet e UPF të ardhshme – Baseni Ujor Drin–Bunë

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bashkia Pukë UK	(000m³)	204	198	193	188	182	177	172	167	161	156	151	145	140	135	130	124
Vau i Dejës U sh.a.	(000m³)	517	500	484	467	450	434	417	400	384	367	350	334	317	301	284	267
Tropojë U sh.a.	(000m³)	1,015	963	910	858	806	754	702	650	597	545	493	441	389	337	284	232
Lezhë UK sh.a.	(000m³)	979	970	960	950	941	931	922	912	902	893	883	873	864	854	845	835
Pogradec UK sh.a.	(000m³)	1,142	1,153	1,164	1,175	1,186	1,197	1,208	1,219	1,230	1,241	1,252	1,263	1,274	1,285	1,296	1,306
Shkodër UK sh.a.	(000m³)	9,001	8,585	8,169	7,754	7,338	6,922	6,506	6,090	5,674	5,259	4,843	4,427	4,011	3,595	3,180	2,764
Pukë fshat	(000m³)	290	288	285	282	279	277	274	271	269	266	263	261	258	255	253	250
Shkodër (F) U sh.a.	(000m³)	633	704	775	847	918	989	1,060	1,131	1,203	1,274	1,345	1,416	1,488	1,559	1,630	1,701
Fushë-Arrëz UK Sh.A	(000m³)	331	316	301	286	271	257	242	227	212	197	182	167	152	137	122	107
Librazhd UK sh.a.	(000m³)	184	201	218	236	253	270	287	305	322	339	356	374	391	408	425	443
Peshkopi U sh.a.	(000m³)	1,110	1,082	1,055	1,028	1,001	973	946	919	892	864	837	810	783	755	728	701
Bulqizë U sh.a.	(000m³)	949	912	874	837	799	762	725	687	650	612	575	538	500	463	425	388
Has U sh.a.	(000m³)	349	346	343	339	336	332	329	325	322	319	315	312	308	305	301	298
Kukës UK Sh.A.	(000m³)	177	224	271	318	365	412	459	506	554	601	648	695	742	789	836	883

Tabela A 4. 13: Kostot financiare të Basenit Ujor Drin–Bunë

Emri i ndërmarrjes	Bashkia Pukë UK	Vau i Dejës U sh.a.	Tropojë U sh.a.	Lezhë UK sh.a.	Pogradec UK sh.a.	Shkodër UK sh.a.	Pukë fshat	Shkodër (F) U sh.a.	Fushë-Arrëz UK sh.a.	Librazhd UK sh.a.	Peshkopi U sh.a.	Bulqizë U sh.a.	Has U sh.a.	Kukës UK sh.a.	Baseni ujor
Kosto financiare															
Shërbimet e ujit															
Kostoja operimi dhe mirëmbajtjeje															
Kostoja e punës - ujë (000 lek)	7,912	4,687	10,427	28,594	27,885	54,971	5,784	43,303	4,534	19,593	15,136	10,443	11,988	28,207	**273,464**
Kostoja materiale (përfshirë Kimikatet) - ujë (000 lek)	0.0	260	153	1,250	160	3,074	210	3,240	136	165	475	297	0.0	2,043	**11,464**
Kosto të energjisë - ujë (000 lek)	15	10,665	4,489	61,890	18,320	105,902	380.	34,079	0.0	902	86	677	8,455	234	**246,095**
Kostoja riparimi dhe mirëmbajtjeje - ujë (000 lek)	926	839	225	5,508	638	4,756	369	9,213	447	2,167	3,464	1,126	132	5,189	**35,000**
Kosto të shërbimeve të kontraktuara - ujë (000 lek)	0.0	0.0	89	0.0	9,087	9,147	0.0	0.0	0.0	3,116	3,995	7,676	0.0	0.0	**33,110**
Kosto të tjera - ujë (000 lek)	845	353	143	4,790	3,060	1,141	496	2,998	125	3,987	708	2,175	1,308	543	**22,673**
Kostoja direkte operative	**9,698**	**16,804**	**15,526**	**102,032**	**59,151**	**178,992**	**7,239**	**92,833**	**5,241**	**29,930**	**23,863**	**22,394**	**21,883**	**36,215**	**621,807**

Emri i ndërmarrjes	Bashkia Pukë UK	Vau i Dejës U sh.a.	Tropojë U sh.a.	Lezhë UK sh.a.	Pogradec UK sh.a.	Shkodër UK sh.a.	Pukë fshat	Shkodër (F) U sh.a.	Fushë-Arrëz UK sh.a.	Librazhd UK sh.a.	Peshkopi U sh.a.	Bulqizë U sh.a.	Has U sh.a.	Kukës UK sh.a.	Baseni ujor
(DOC)- ujë (000 lek)															
Kostoja kapitale															
Zhvlerësim- ujë (000 lek)	1,068.0	960.0	7,021.5	42,348.0	22,800.0	46,639.9	2,520.0	37,680.0	1,797.9	4,473.0	6,600.0	3,900.0	4,524.0	16,620.0	**198,952**
Shlyerje borxhi (principalit)	0.0	0.0	0.0	0.0	2,470.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	50.0	0.0	0.0	**2,520**
Kostoja administrative															
Interes – ujë (000 lek)	0.0	0.0	0.0	0.0	3,251.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	12.9	**3,264**
Kosto të tjera financiare - ujë (000 lek)	112.0	0.0	0.0	0.0	4,002.8	3,950.9	0.0	463.0	0.0	0.0	104.0	1,516.0	0.0	2,047.0	**12,196**
Taksa dhe subvencione															
Taksa dhe detyrime – ujë (000 lek)	0.0	0.0	0.0	0.0	1,302.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	265.0	0.0	482.6	**2,060**
Kostot totale financiare - ujë (000 lek)	**10,878**	**17,764**	**22,547**	**144,380**	**92,978**	**229,583**	**9,759**	**130,976**	**7,039**	**34,403**	**30,577**	**28,125**	**26,407**	**55,378**	**840,799**
Shërbime kanalizime															
Kostoja operative dhe mirëmbajtjeje															
Kostoja e punës- S (000 lek)	1,039	0.0	0.0	9,406	11,184	48,656	1,416	1,660	2,570	4,719	1,288	0.0	0.0	2,080	**84,019**
Kostoja materiale (përfshirë kimikatet) - S (000 lek)	0.0	0.0	0.0	230	0.0	6.6	28	0.0	100	445	797	0.0	0.0	875	**2,482**
Kostoja të energjisë- S (000 lek)	0.0	0.0	0.0	3,150	7,107	1,648	0.0	163	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	**12,069**
Kostoja riparimi dhe mirëmbajtjeje- S (000 lek)	292	0.0	0.0	1,287	499	4,712	214	733	130	55	1,002	0.0	0.0	757	**9,682**
Shërbime të kontraktuara- S (000 lek)	0.0	0.0	0.0	0.0	2,434	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	**2,435**
Kosto të tjera- S (000 lek)	0.0	0.0	0.0	787	3,322	1,084	0.0	170	10	279	207	0.0	0.0	76	**5,937**
Kostoja e drejtpërdrejtë e operimit (DOC) – Ujërat e ndotura (000 lek)	**1,331**	**0.0**	**0.0**	**14,860**	**24,549**	**56,108**	**1,658**	**2,726**	**2,810**	**5,498**	**3,294**	**0.0**	**0.0**	**3,788**	**116,624**
Kostoja kapitale															
Zhvlerësimi- S (000 lek)	876	0.0	0.0	24,648	18,000	41,360	720.0	0.0	90	1,077	0.0	0.0	0.0	510	**87,281**
Kosto administrative															
Interesi-S (000 lek)	0.0	0.0	0.0	0.0	4.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	**4**
Shpenzime të tjera financiare- S (000 lek)	92.0	0.0	0.0	0.0	1,234	3,501	0.0	0.0	120	0.0	0.0	0.0	0.0	383	**5,332**
Taksa dhe subvencione															
Taksa dhe detyrime- S (000 Lek)	0.0	0.0	0.0	0.0	830.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	84.0	**914**
Kosto totale financiare – Ujërat e ndotura (000 lek)	**2,299**	**0.0**	**0.0**	**39,508**	**44,618**	**100,969**	**2,378**	**2,726**	**3,020**	**6,575**	**3,294**	**0.0**	**0.0**	**4,765**	**210,155**

Emri i ndërmarrjes	Bashkia Pukë UK	Vau i Dejës U sh.a.	Tropojë U sh.a.	Lezhë UK sh.a.	Pogradec UK sh.a.	Shkodër UK sh.a.	Pukë fshat	Shkodër (F) U sh.a.	Fushë-Arrëz UK sh.a.	Librazhd UK sh.a.	Peshkopi U sh.a.	Bulqizë U sh.a.	Has U sh.a.	Kukës UK sh.a.	Baseni ujor
Kostot totale financiare – ujë dhe ujërat e ndotura (000 lek)	**13,177**	**17,764**	**22,547**	**183,888**	**137,596**	**330,553**	**12,137**	**133,702**	**10,059**	**40,978**	**33,871**	**28,125**	**26,407**	**60,144**	**1,050,954**

Tabela A 4. 14: Të ardhurat financiare nga uji/shërbimet e kanalizimeve, Baseni Ujor Drin–Bunë, 2015

Ujësjellësi	Të ardhurat nga shërbimet e ujit (000 lek)	Të ardhurat nga shërbimet e ujit (000 lek)	Të ardhurat totale operative (000 lek)	Subvencionet (000 lek)	Të ardhurat totale operative (000 lek)	Të ardhurat totale operative (000 euro)
Bashkia Pukë UK	8,713	1,320	10,034	1,500	11,534	84
Vau i Dejës U sh.a.	4,420	0	4,420	5,200	9,620	70
Tropojë U sh.a.	14,280	0	14,280	0	14,280	104
Lezhë UK sh.a.	106,957	22,209	129,166	9,000	138,166	1,009
Pogradec UK sh.a.	79,678	25,402	105,080	9,200	114,280	834
Shkodër UK sh.a.	203,289	50,750	254,039	0	254,039	1,855
Pukë fshat	2,269	231	2,500	3,300	5,800	42
Shkodër (F) U sh.a.	48,519	0	48,519	23,000	71,519	522
Fushë-Arrëz UK sh.a.	3,151	643	3,794	2,500	6,294	46
Librazhd UK sh.a.	26,941	7,624	34,565	1,500	36,065	263
Peshkopi U sh.a.	25,004	6,030	31,034	0	31,034	227
Bulqizë U sh.a.	22,714	0	22,714	5,190	27,904	204
Has U sh.a.	9,085	0	9,085	10,820	19,905	145
Kukës UK sh.a.	26,702	5,769	32,471	10,500	42,971	314
Totali	**581,721**	**119,979**	**701,700**	**81,710**	**783,410**	**5,719**

Tabela A 4. 15: Rikuperimi i kostos financiare në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

	Bashkia Pukë UK	Vau i Dejës U sh.a.	Tropojë U sh.a.	Lezhë UK sh.a.	Pogradec UK sh.a.	Shkodër UK sh.a.	Pukë fshat	Shkodër (F) U sh.a.	Fushë-Arrëz UK sh.a.	Librazhd UK sh.a.	Peshkopi U sh.a.	Bulqizë U sh.a.	Has U sh.a.	Kukës UK sh.a.	Baseni Ujor
Kosto financiare															
Shërbimet e ujit															
Kostot totale financiare - ujë (000 lek)	10,878.8	17,764.7	22,547.5	144,380.0	92,978.0	229,583.3	9,759.1	130,976.0	7,039.7	34,403.3	30,577.7	28,125.6	26,407.0	55,378.4	840,799
Shërbime kanalizime															
Kosto totale financiare – ujërat e ndotura (000 lek)	2,299	0.0	0.0	39,508	44,618	100,969	2,378	2,726	3,020	6,575	3,294	0.0	0.0	4,765	210,155
Kostot totale financiare – Ujë & ujëra të ndotura (000 Lek)	**13,177**	**17,764**	**22,547**	**183,888**	**137,596**	**330,553**	**12,137**	**133,702**	**10,059**	**40,978**	**33,871**	**28,125**	**26,407**	**60,144**	**1,050,954**
Të ardhurat financiare															
Shërbimet e ujit															
Shuma totale e faturave të ujit- totali (000 lek)	8,713	4,420	14,280	106,957	79,678	203,288	2,268	48,519	3,151	26,941	25,003	22,714	9,084	26,702	**581,721**
Shërbime kanalizime															
Shuma totale e faturave të kanalizimeve - total (000 lek)	1,320	0.0	0.0	22,209	25,401	50,750	231	0.0	643	7,624	6,030	0.0	0.0	5,768	**119,979**
Subvencioni për operacion (000 lek)	1,500	5,200	0.0	9,000	9,200	0.0	3,300	23,000	2,500	1,500	0.0	5,190	10,820	10,500	**81,710**
Totali i të ardhurave financiare - uji dhe ujërat e ndotura (000 LEK)	**11,533**	**9,620**	**14,280**	**138,166**	**114,280**	**254,039**	**5,799**	**71,519**	**6,294**	**36,065**	**31,034**	**27,904**	**19,904**	**42,970**	**783,410**

Tabela A 4. 16. Rikuperimi i kostos ekonomike në Basenin Ujor Drin–Bunë, 2015

Kostoja ekonomike															
Shërbimet e ujit	**Bashkia Pukë UK**	**Vau i Dejës U sh.a.**	**Tropojë U sh.a.**	**Lezhë UK sh.a.**	**Pogradec UK sh.a.**	**Shkodër UK sh.a.**	**Pukë fshat**	**Shkodër (F) U sh.a.**	**Fushë-Arrëz UK sh.a.**	**Librazhd UK sh.a.**	**Peshkopi U sh.a.**	**Bulqizë U sh.a.**	**Has U sh.a.**	**Kukës UK sh.a.**	**Baseni Ujor**
Kosto operative dhe mirëmbajtjeje															
Kostjao e punës- ujë (000 lek)	6,020	3,566	7,934	21,758	21,218	41,829	4,401	32,950	3,450	14,909	11,517	7,946	9,122	21,463	**208,086**
Kostoja materiale - ujë (000 lek)	0	217	128	1,042	133	2,562	175	2,700	113	138	396	248	0	1,703	**9,553**
Kostoja të energjisë - ujë (000 lek)	13	8,888	3,741	51,575	15,267	88,252	317	28,399	0	752	71	564	7,046	195	**205,079**
Kosto riparimi dhe mirëmbajtjeje- ujë (000 lek)	926	840	225	5,508	638	4,756	369	9,213	447	2,167	3,464	1,127	132	5,189	**35,000**
Kosto e Shërbime të kontraktuara- ujë (000 lek)	0	0	89	0	9,087	9,147	0	0	0	3,116	3,995	7,676	0	0	**33,110**
Kosto të tjera- ujë (000 lek)	845	353	143	4,790	3,061	1,142	496	2,998	125	3,987	708	2,175	1,308	543	**22,673**
Kosto direkte operative - ujë (000 lek)	7,805	13,863	12,260	84,673	49,404	147,687	5,758	76,261	4,135	25,068	20,152	19,736	17,608	29,093	**513,502**
Kosto kapitale															
Zhvlerësimi - ujë (000 Lek)	1,068	960	7,022	42,348	22,800	46,640	2,520	37,680	1,798	4,473	6,600	3,900	4,524	16,620	**198,952**
Shlyerje borxhi (principalit)	0	0	0	0	2,470	0	0	0	0	0	0	50	0	0	**2,520**
Kosto administrative															
Interes – ujë (000 lek)	0	0	0	0	3,251	0	0	0	0	0	0	0	0	13	**3,264**
Kosto të tjera financiare - ujë (000 lek)	112	0	0	0	4,003	3,951	0	463	0	0	104	1,516	0	2,047	**12,196**
Kostoja burimore	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Kostoja mjedisore	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Kostoja totale ekonomike - ujë (000 lek)	**8,985**	**14,823**	**19,281**	**127,021**	**81,929**	**198,278**	**8,278**	**114,404**	**5,933**	**29,541**	**26,856**	**25,202**	**22,132**	**47,773**	**730,434**
Shërbime kanalizime															
Kostoja operative dhe mirëmbajtjeje															
Kosto e punës- S (000 lek)	791	0	0	7,157	8,511	37,024	1,077	1,264	1,956	3,591	980	0	0	1,583	**63,932**
Kosto materiale - S (000 lek)	0	0	0	192	0	6	24	0	83	371	664	0	0	729	**2,068**
Kosto të energjisë- S (000 lek)	0	0	0	2,625	5,923	1,374	0	136	0	0	0	0	0	0	**10,058**
Kosto riparimi dhe mirëmbajtjeje - S (000 lek)	292	0	0	1,287	500	4,712	214	733	130	55	1,002	0	0	757	**9,682**
Kosto e Shërbime të kontraktuara- S (000 lek)	0	0	0	0	2,435	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**2,435**
Kosto të tjera- S (000 lek)	0	0	0	787	3,323	1,085	0	170	10	279	207	0	0	77	**5,937**
Kostoja direkte operative- Ujëra të ndotura (000 lek)	**1,083**	**0**	**0**	**12,048**	**20,691**	**44,200**	**1,315**	**2,303**	**2,179**	**4,296**	**2,853**	**0**	**0**	**3,146**	**94,112**

Kostoja ekonomike															
Shërbimet e ujit	**Bashkia Pukë UK**	**Vau i Dejës U sh.a.**	**Tropojë U sh.a.**	**Lezhë UK sh.a.**	**Pogradec UK sh.a.**	**Shkodër UK sh.a.**	**Pukë fshat**	**Shkodër (F) U sh.a.**	**Fushë-Arrëz UK sh.a.**	**Librazhd UK sh.a.**	**Peshkopi U sh.a.**	**Bulqizë U sh.a.**	**Has U sh.a.**	**Kukës UK sh.a.**	**Baseni Ujor**
Kosto kapitale															
Zhvlerësim- S (000 lek)	876	0	0	24,648	18,000	41,360	720	0	90	1,077	0	0	0	510	**87,281**
Kostoja administrative															
Interesi -S (000 lek)	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**4**
Shpenzime të tjera financiare- S (000 Lek)	92	0	0	0	1,235	3,502	0	0	120	0	0	0	0	383	**5,332**
Kostoja burimore	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Kostoja mjedisore	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**0**
Kostoja totale ekonomike - Ujëra të ndotura (000 lek)	**2,051**	**0**	**0**	**36,696**	**39,930**	**89,062**	**2,035**	**2,303**	**2,389**	**5,373**	**2,853**	**0**	**0**	**4,039**	**186,729**
Të ardhura ekonomike															
Shërbime të ujit															
Shuma totale e faturave të ujit - total (000 lek)	**7,261**	**3,683**	**11,900**	**89,131**	**66,398**	**169,407**	**1,891**	**40,433**	**2,626**	**22,451**	**20,837**	**18,928**	**7,571**	**22,252**	**484,768**
Shërbime kanalizime															
Shuma totale e faturave të kanalizimeve - totali (000 lek)	**1,100**	**0**	**0**	**18,508**	**21,168**	**42,292**	**193**	**0**	**536**	**6,353**	**5,025**	**0**	**0**	**4,807**	**99,982**
Shkalla e rikuperimit të kostos ekonomike – ujë (%)	**81%**	**25%**	**62%**	**70%**	**81%**	**85%**	**23%**	**35%**	**44%**	**76%**	**78%**	**75%**	**34%**	**47%**	**66%**
Shkalla e rikuperimit të kostos ekonomike – ujëra të ndotura (%)	**54%**			**50%**	**53%**	**47%**	**9%**	**0%**	**22%**	**118%**	**176%**			**119%**	**54%**
Shkalla e rikuperimit të kostos ekonomike – ujë dhe ujëra të ndotura (%)	**76%**	**25%**	**62%**	**66%**	**72%**	**74%**	**20%**	**35%**	**38%**	**83%**	**87%**	**75%**	**34%**	**52%**	**64%**

Shtojca 5. Plani i veprimit për përfshirjen palëve të interesuara

5.1 Hyrje

Përgatitja e një Plani për Menaxhimin e Baseneve Ujore (PMBU) për basenin ujor Drin–Bunë është pjesë e Mbështetjes Institucionale për Komponentin e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore të Projektit të Burimeve Ujore dhe Ujitjes në Shqipëri (PBUU).

Zbatimi efektiv i DKU, siç kërkohet sipas ligjit evropian, nuk do të ishte plotësisht i mundur aktualisht në asnjë prej 6 baseneve ujore në Shqipëri. Zbatimi efektiv i DKU kërkon zhvillim të mëtejshëm të kapaciteteve qendrore dhe rajonale për të përmbushur kërkesat specifike të DKU dhe megjithëse të detajuara në ligjet kombëtare dhe të pasqyruara në strukturën institucionale, e cila barazohet me një qëllim serioz për zbatimin e DKU-së në të ardhmen, Shqipëria aktualisht nuk ka kapacitetin teknik për të përmbushur kërkesat specifike të DKU-së.

Si fazë e parë, zbatimi i DKU-së në Shqipëri kërkon një avancim me të madh në investimin e zhvillimit të kapaciteteve, p.sh. të burimeve njerëzore dhe trajnimit, si në nivel qendror dhe rajonal. Për të përmirësuar pozitivisht situatën, u ndërmor një vlerësim i kapaciteteve gjatë fazës 2 të projektit, i cili lidh rolet dhe përgjegjësitë në nivel qendror dhe lokal me nevojat specifike të trajnimit dhe burimet njerëzore që kërkohen për të përmbushur detyrimet ligjore të secilit entitet të përfshirë në menaxhimin e ujit në basenin ujor Drin - Bunë.

Në basenin ujor Drin–Bunë, ka 43 shërbime ujësjellës kanalizime. Megjithatë, pas reformës do të licencohen vetëm 12 shërbime ujësjellës kanalizime, d.m.th., Shkodër, Malësi e Madhe, Vau i Dejës, Pukë, Kukës, Has, Tropojë, Lezhë, Peshkopi, Bulqizë (pjesërisht), Librazhd (pjesërisht) dhe Pogradec (pjesërisht).

Vendndodhjet e pikave kryesore të furnizimit me ujë në basenin ujor Drin–Bunë janë dhënë në figurën 1. Një inventar i burimeve të njohura është paraqitur në figurën 2.

Për sa i përket impianteve të trajtimit të ujit (ITU) në basenin ujor Drin–Bunë, aktualisht janë në përdorim katër impiante për trajtimin e ujërave, në Lezhë (Shëngjin), Pogradec, Velipojë dhe në Shirokë, pranë liqenit të Shkodrës. Në qytetin e Shkodrës ekziston studimi i fizibilitetit në lidhje me ndërtimin e një Impianti të Trajtimit të Ujit për qytetin e Shkodrës.

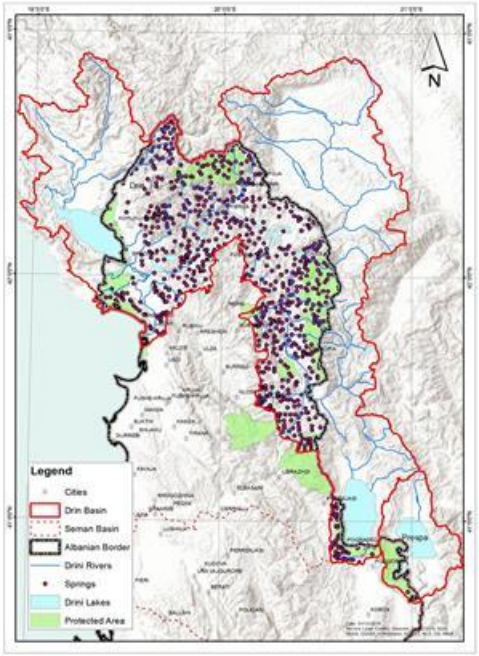

Figura 1:
Vendndodhja e ujësjellësve kryesorë

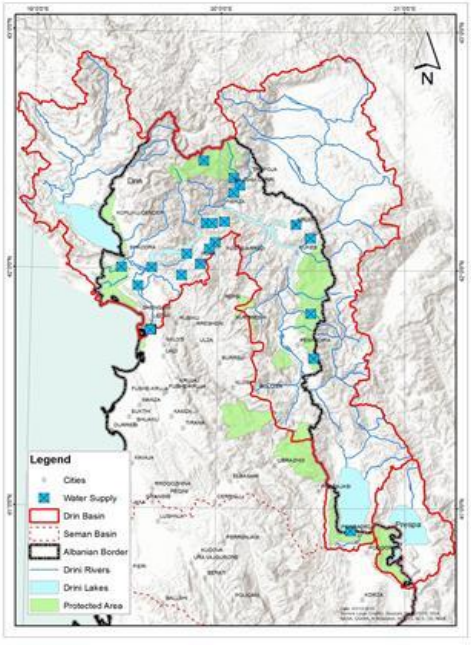

Figura 2:
Vendndodhja e burimeve

Procesi i konsultimit të palëve të interesuara do të drejtohet nga ekipi i projektit, me fokus në dy veprime kryesore:

- Trajnime
- Menaxhim
- Planifikimi i menaxhimit të baseneve ujore do të kërkojë angazhimin në nivel të autoriteteve kombëtare dhe lokale, shoqërisë civile (OJQ) dhe komuniteteve përmes informatorëve kyç dhe fokus grupet që përfaqësojnë grupet vulnerabël (p.sh. gratë, të moshuarit, minoritetet dhe/ose grupet etnike)
- Niveli Kombëtar
- Niveli Rajonal
- Informatorët Kyç
- Fokus Grupet

5.2 Qëllimi

Plani i konsultimeve të palëve të interesit do të sigurojë angazhimet e palëve të interesit në nivel të autoriteteve kombëtare dhe lokale, shoqërisë civile (OJQ) dhe komuniteteve përmes informatorëve kyçë dhe fokus grupeve që përfaqësojnë grupet vulnerabël (p.sh. gratë, të moshuarit, minoritetet dhe/ose grupet etnike). Këto angazhime u realizuan gjatë planifikimit me qëllim përgatitje e PMBU.

Ky angazhim do të marrë në konsideratë opinionet dhe komentet nga nivele të ndryshme të grupeve të palëve të interesit që do të përdoren për finalizimin e Planit të Menaxhimit

Në këtë plan veprimi përfshihen fazat e mëposhtme të angazhimit:

- Angazhimi i palëve të interesit në nivel kombëtar: palët e interesit në nivel qendror shtetëror u informuan për rezultatet e arritura në vlerësimin e alternativave në takimet ballë për ballë;
- Angazhimi i palëve të interesit në nivel rajonal dhe lokal: do të organizohet një takim plenar i palëve në secilin prej rajoneve
- Intervistuesit e KI
- U organizuan grupet e fokusit me grupet vulnerabël (gra, të moshuar, romë (nëse ka) dhe grupe të tjera).

Për secilën fazë u realizuan detyrat e mëposhtme:

- Aktivitetet Përgatitore:
- Njoftimi i palëve të interesit
- Materialet Informuese (Prezantimet)
- Mbledhjet e publikimit
- Organizimi i "marrjes së shënimeve" dhe regjistrimit gjatë aktiviteteve
- Regjistrimi i Pjesëmarrësve
- Ekipi: përfaqësuesit e ekipit të projektit
- Raportimi dhe dorëzimet/produktet

-Faza e Konsultimit e cila filloi në janar 2017, përbëhet nga sa më poshtë:

- Bazuar në çështjet e menaxhimit të burimeve ujore të identifikuara dhe kufizimet në lidhje me ujin, procesi i planifikimit të basenit ujor filloj me konsultime të strukturuara me palët e interesuara për identifikimin e çështjeve që duhet të adresohen, nevojave dhe mundësive për zhvillim dhe vizionin e palëve të interesit për të ardhmen e basenit. Objektivat pasqyrojnë nevojat dhe prioritetet gjinore, dhe treguesit dizagregohen sipas gjinisë, moshës dhe parametrave të tjerë përkatës.
- Procesi i konsultimit u organizua nga ekipi i projektit si më poshtë:
- Identifikimi i listave të palëve të interesit dhe strategjisë së angazhimit (kombëtare/rajonale)
- Asistim në organizimin e takimeve kombëtare dhe rajonale (p.sh. njoftimi për autoritetet, ftesat dhe ndërlidhja me autoritetet rajonale dhe komunale);
- Organizimi i "marrjes së shënimeve" gjatë takimeve konsultative;
- Përgatitja e "Raportit të rezultatit të angazhimit", që paraqet rezultatin e konsultimeve dhe pjesëmarrjen e grupeve vulnerabël; dhe
- Ky dokument do të jetë referencë për raportin përfundimtar të palëve të interesit.
- Një plan aktiviteti ilustrohet në tabelën më poshtë:

Tabela 1: Planifikimi i projekteve duke përfshirë skemën e angazhimit të palëve të interesuara

Java nr.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Java që fillon më:	**Përpara**	**23-Jan**	**30-Jan**	**6-Shku**	**13-Shku**	**20-Shku**	**27-Shku**	**6-Mar**	**13-Mar**	**20-Mar**	**27-Mar**	**3-Prii**	**10-Prir**	**17-Pri**	**24-Pri**	**1-Maj**	**8-Maj**	**15-Maj**	**22-Maj**	**29-Maj**	**5-Qer**	**12-Qer**	**19-Qer**	**26-Qer**	**3-Korl**	**10-Korl**	**17-Kor**	**24-Korl**	**31-Kor**
Zhvillimi i PMBU-ve dhe dokumenteve të tjera																													
Zhvillimi i modeleve të BU-ve																													
Analizimi I informacionit mbi përmbytjet & zhvillimi i planit të veprimit/menaxhimit në rast përmbytjesh																													
Vlerësimi i shpejtë ekologjik në terren, zhvillimi i raportit dhe hartës																													
Vlerësimi dhe zhvillimi i planit për ngritjen e kapaciteteve																													
Vlerësimi i monitorimit dhe zhvillimi i udhërrëfyesit																													
Zhvillimi I objektivave dhe treguesve të PMBU-ve + dokument diskutimi																													
Vlerësimi i infrastrukturës dhe zhvillimi i listës së nevojave për investime																													
Prioritetet e ndërhyrjes së krijimit dhe lista e masave + dokumentet e diskutimit																													
Kryerja e konsultimeve të palëve, analizimi dhe raportimi																													
Përgatitja e planit të zbatimit PMBU																													
Vlerësimi dhe analizimi i çështjeve të zbatimit të PMBU-ve																													
Redaktimi dhe finalizimi i draftit të PMBU në gjuhën angleze																													
Përkthimi i Draftit të PMBU në gjuhën shqipe																													
Zhvillimi i planit të shpërndarjes																													
Zhvillimi i Raportit të Përmbledhur të Procesit																													
Marrja e të gjitha komenteve mbi draftin e PMBU-ve																													
Adresimi i komenteve dhe zhvillimi i PMBU-ve përfundimtare në gjuhën angleze																													
Përkthimi I PMBU-ve përfundimtare në gjuhën shqipe																													
Finalizimi i raportit të përmbledhur të procesit																													
Konsultime																													
Mbledhje e Grupit të Punës - konsultim mbi PMBU-të e përkohshme	*																												
Mbledhje e Grupit të Punës - komente mbi PMBU-të e përkohshme					*																								

Java nr.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Java që fillon më:	**Përpara**	**23-Jan**	**30-Jan**	**6-Shku**	**13-Shku**	**20-Shku**	**27-Shku**	**6-Mar**	**13-Mar**	**20-Mar**	**27-Mar**	**3-Prii**	**10-Prir**	**17-Pri**	**24-Pri**	**1-Maj**	**8-Maj**	**15-Maj**	**22-Maj**	**29-Maj**	**5-Qer**	**12-Qer**	**19-Qer**	**26-Qer**	**3-Korl**	**10-Korl**	**17-Kor**	**24-Korl**	**31-Kor**
Mbledhje të Sekretariatit Teknik çdo dy javë		*		*		*		*		*						*		*										
Mbledhjet e KBU - mbledhja e pikëpamjeve mbi masat											**																	
Mbledhje e grupit të punës – objektivat									*																			
Mbledhje e grupit të punës – masat											*																	
Mbledhje e grupit të punës- komente mbi draft PMBU-të																				*								
Seminare/Trajnime																													
Seminar: Ekonomia e përdorimit të ujit: Drini/Shkodër	*																											
Seminar: Hyrje në modelimin e BU-së (kombëtar, Tirane)	*																											
Seminar: Modelimi i BU Drini/Shkodër											*																	
Seminar: Monitorimi dhe udhërrëfyesi (kombëtar, Tiranë)													*															
Produktet																													
Versioni anglisht i draft PMBU-ve gati														15														
Versioni shqip i draft PMBU-ve gati																15												
Materiale																													
Drafti i versionit anglisht i PMBU-ve gati																												
Drafti i versionit shqip i PMBU-ve gati																												
Raporti i WS: Ekonomia e përdorimit të ujit: Drini/Shkodër									15																			
Raporti i WS: Hyrje në modelimin e BU (kombëtar, Tiranë)			31																									
Raporti i WS: Modelimi i BU Drini/Shkodër														15														
Raporti i WS: Monitorimi dhe udhërrëfyesi (kombëtar, Tiranë)																15												
Versioni anglisht përfundimtar i PMBU-ve gati (4 javë pas marrjes së komenteve)																				janë marrë komentet				30				
Versioni shqip përfundimtar i PMBU-ve gati																										14			
Plani i Shpërndarjes																		15											
Raportim i Përmbledhur i Procesit																												25	

Java nr.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Java që fillon më:	Përpara	23-Jan	30-Jan	6-Shku	13-Shku	20-Shku	27-Shku	6-Mar	13-Mar	20-Mar	27-Mar	3-Prii	10-Prir	17-Pri	24-Pri	1-Maj	8-Maj	15-Maj	22-Maj	29-Maj	5-Qer	12-Qer	19-Qer	26-Qer	3-Korl	10-Korl	17-Kor	24-Korl	31-Kor

LEGJENDA

Aktivitete
Konsultime
Seminare/Trajnime
Produktet
Komente të Palëve të Interesit

5.3 Qasja në planin e angazhimit të palëve të interesit

Konsultimi i palëve të interesuara është një element kyç në planifikimin e menaxhimit të basenit ujor. Qëllimi i konsultimeve të palëve të interesit është lejimi i bashkëveprimit të palëve të interesit në procesin e vendimmarrjes, duke shprehur mendimet e tyre dhe duke lehtësuar rrezikun nëpërmjet zgjidhjeve teknike të bazuara në shqetësimet e ngritura gjatë procesit.

Konsultimi i palëve të interesit është një proces gjithëpërfshirës dhe i përshtatshëm në aspektin kulturor, duke përfshirë shkëmbimin e informacionit dhe njohurive, aftësinë për të kuptuar shqetësimet e të tjerëve dhe ndërtimi i marrëdhënieve të bazuara në bashkëpunim. Kjo u lejon palëve të interesit të kuptojnë rreziqet, ndikimet dhe mundësitë e projektit për të arritur rezultate pozitive.

Objektivat kryesorë të përfshirjes së palëve të interesuara janë:

- të sigurojnë ofrimin e informatave të duhura në kohën e duhur për ata të prekur ose që kanë interesa në projekt;
- të sigurojnë që këtyre grupeve t'u jepet mundësia e nevojshme për të shprehur mendime dhe shqetësime;
- të sigurojnë që komentet të bëhen në kohë në mënyrë që të mund të merren parasysh në vendimet e projektit;
- të ofrojnë kontribute të vlefshme për PMBU-në.

Vizitat në terren dhe procesi i angazhimit të palëve të interesit u hartuan për të trajtuar disa objektiva të ndryshme. Puna në terren u projektua për të përdorur këtë njohuri ekzistuese për të vlerësuar çështjet me rëndësi me qëllim planifikimin e planit të menaxhimit dhe sigurimin që projekti i propozuar të adresojë në mënyrë efektive kërkesat kryesore të detyrës të caktuara në koordinim me palët e interesit. Punët në terren siguruan që të gjitha çështjet të trajtohen dhe të gjitha palët e interesit të konsultohen duke përfshirë të gjitha komunitetet e prekura drejtpërdrejt (konsultimet me palët e përfshira, duke përfshirë të gjitha komunitetet dhe vendbanimet e prekura, grupe të veçanta si fermerët (duke përfshirë edhe gratë) dhe informatorët kyçë si zyrat rajonale, gratë dhe palët e interesit të përfshira drejtpërsëdrejti).

Metodologjitë e përshkruara më poshtë përshtaten me kërkesat e përshkruara më lart dhe vëmendje e veçantë u jepet anëtarëve më vulnerabël të shoqërisë.

Këto aktivitete të angazhimit u ndërmorën siç referohet në tabelën 1.

Tabela 2 - Fazat e planit të angazhimit të palëve të interesit në Shqipëri dhe progresi deri më sot

Faza	Përfunduar/planifikuar
Faza 1: Konsultimi i nivelit të lartë me Autoritetet Kombëtare	Përfunduar
Faza 2: Konsultimi me Autoritetet Rajonale	Përfunduar
Faza 3: Intervistuesit e Informatorëve kyçë	Përfunduar
Faza 4: Fokus Grupi me Njerëz Vulnerabël	Përfunduar

Të gjitha palët përkatëse të interesit, d.m.th., ata që ishin përfshirë tashmë në konsultimet paraprake gjatë seminareve të projektit dhe të reja të identifikuara, u ftuan të marrin pjesë në takime për t'u informuar për gjetjet dhe rekomandimet e ekipit të studimit. Lista e detajuar e palëve të interesit jepet në Tabelën 3 si referencë e draftraportit të përkohshëm.

Tabela 3 - Lista e palëve të interesit në nivel kombëtar dhe rajonal në Basenin Ujor Drin–Bunë

Institucionet dhe Palët e Interesit në nivel kombëtar		
• Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave (aktualisht, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural) • Sekretariati Teknik i Këshillit Kombëtar të Ujit (emri në kohën kur bëhej planifikimi, aktualisht, Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore)	• Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës (aktualisht, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë) • Ministria e Financës (aktualisht, Ministria e Financës dhe Ekonomisë) • Drejtoria për përfshirjen sociale dhe barazinë gjinore (aktualisht nën Ministrinë e Shëndetësisë	• Shërbimi Gjeologjik Shqiptar • Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellës- Kanalizimeve • Instituti i Shëndetit Publik • Agjencia Kombëtare e

• Ministria e Mjedisit (aktualisht, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit) • Ministria e Shëndetësisë (aktualisht, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale) • Ministria e Punëve të Brendshme (aktualisht, Ministria e Brendshme) • Ministria e Mbrojtjes	dhe Mbrojtjes Sociale) • Enti Rregullator i Ujit • Instituti Shqiptar i Gjeoshkencave, Mjedisit, Ujit dhe Energjisë • Grupi Kryesor i Drinit • Agjencia Kombëtare për Burimet Natyrore	Mjedisit
Institucionet dhe palët e interesit në Basenin Ujor Drin–Bunë		
• Agjencia e Basenit Ujor (emri në kohën kur bëj planifikimi, aktualisht, Zyra e Administrimit të Basenit Ujor) Drin–Bunë • Bordi i Ujitjes dhe Kullimit Korçë dhe Lezhë • Agjencia Rajonale Mjedisore e Lezhës dhe Shkodrës	• Komunat Dibër, Fushë-Arrëz , Has, Kukës, Lezhë, Librazhd, Malësi e Madhe, Pogradec, Pukë, Pustec, Shkodër, Tropojë, Vau i Dejës • Korporata Hidroenergjetike • Strukturat përgjegjëse për kontrollin e mjedisit, Qarku (ve) të Dibrës, Kukësit, Lezhës dhe Shkodrës	• Inspektorati shtetëror i shëndetësisë (për të gjitha komunat) • Ndërmarrjet e Ujësjellës Kanalizimeve

5.4 Identifikimi i palëve të interesit

Bazuar në objektivat e aktiviteteve publike, të gjithë palët përkatëse të interesit (ata që tashmë janë të përfshirë në konsultimet paraprake dhe takimet e njoftimit dhe ato të reja të identifikuara gjatë kësaj faze) u ftuan të marrin pjesë në një sërë takimesh me qëllim informimin në lidhje me gjetjet dhe rekomandimet e ekipit të studimit.

Lista e detajuar e palëve të interesit jepet në fund të kësaj shtojce. Paragrafët më poshtë ofrojnë një pasqyrë të palëve të identifikuara të interesit.

Plani i Konsultimit me Palët e Interesuara siguron përfshirjen e pjesëve të SE në nivel kombëtar dhe rajonal (nëpërmjet Informatorëve kyçë dhe fokus grupeve që përfaqësojnë grupin vulnerabël)

Fokus Grupi dhe mbledhja e KI-së, përfshijnë shoqatat bujqësore, grupet e përdorimit të ujit, fermerët dhe pjesëmarrësit nga shoqëria civile.

- Qeveria Kombëtare
- Qeveria Rajonale dhe Vendore
- KI dhe Grupet e Fokusit
- Organizimi i monitorimit të ujit (resurseve) në Shqipëri është i ndërlikuar, me mbi 20 institucione të ndryshme qeveritare aktualisht të përfshira në grumbullimin e të dhënave për një numër të kufizuar parametrash me mbulim të pjesshëm gjeografik. Menaxhimi i ujërave është organizuar në nivelin e Baseneve Ujore në Shqipëri përmes gjashtë Këshillave të Baseneve Ujore (KBU), secili prej të cilëve ka një Agjenci të Baseneve Ujore (ABU) (emri në kohën kur bëj planifikimi, aktualisht, Zyra e Administrimit të Basenit Ujor - ZABU).

5.5 Takimet e konsultimit dhe trajnimet

a) Takimet e konsultimit

Në përputhje me aktivitetet e planifikuara, këto angazhime u mbajtën gjatë hartimit të PMBU-ve për të marrë në konsideratë mendimet e komenteve nga nivele të ndryshme të grupeve të aktorëve që do të përdoren për finalizimin e PMBU-ve dhe në projektin PMBU-ve për të shpalosur planin për të gjithë aktorët dhe për të mbledhur mendimet dhe komentet e tyre.

U organizuan konsultimet në vijim:

- Konsultimi ballë për ballë me palët e interesuara në nivel kombëtar. Departamentet e ndryshme përfaqësuese të institucioneve u ftuan të marrin pjesë në të njëjtin takim;
- Takimet plenare në nivel rajonal/qarku: takimet u organizuan në nivel rajonal/qarku në fushën e studimit të vlerësimit të alternativave;
- Intervistat me informatorët kyç;
- U organizuan Grupet e Fokusit me njerëz vulnerabël për të parë ndikimin e këtij projekti në jetën dhe aktivitetet e tyre të përditshme.

b) Sesionet e trajnimit

U organizuan trajnime për të krijuar një mirëkuptim të përbashkët midis palëve të interesuara në menaxhimin e ujërave në lidhje me hapat e kërkuar në zhvillimin e Planit të Menaxhimit të Baseneve Ujore. Këto trajnime do të ndihmojnë në forcimin e kapacitetit të Qeverisë për të menaxhuar burimet ujore si në nivel kombëtar dhe në basenin ujor Drin–Bunë, dhe për të përmirësuar në mënyrë të qëndrueshme performancën e sistemeve të ujitjes në zonën e projektit. Këto aktivitete u kryhen me balancë gjinore dhe objektivi ynë ishte përfshirja e grave me të paktën 50% pjesëmarrje në këto trajnime.

Trajnimet iu drejtuan, gjithashtu, entiteteve publike rajonale dhe lokale të administratës së ujit. Për të krijuar një pjesëmarrje të ekuilibrit gjinor në këto takime, këtyre subjekteve iu kërkua që të paraqesin listën e të gjithë anëtarëve, pozicioneve dhe gjinisë së çdo departamenti të synuar. Pjesëmarrja në trajnime do të ishte së paku 50% gra. Nëse disa departamente nuk mund ta përmbushin këtë, iu kërkua pjesëmarrja e eksperteve gra nga entitete të tjera dhe shoqëria civile. Ekipi i projektit i dërgoi ftesa palëve të interesuara për pjesëmarrje në trajnimet, zyrtarisht me shkrim dhe gjithashtu me telefon.

Aspektet më të rëndësishme që u sqaruan në trajnime për palët e interesuara, ishin si më poshtë:

- Çfarë është plani i integruar i menaxhimit të burimeve ujore?
- Çfarë janë Direktiva Kuadër e Ujit, Direktiva e Përmbytjeve etj.?
- Bashkëpunimi institucional, ruajtja, monitorimi dhe ndarja e të dhënave.
- Shoqëria civile
- Çfarë është modelimi i ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore?
- Çfarë është investimi i planifikimit të efikasitetit të kostos?
- Çfarë do të thotë "Përdoruesi paguan"?
- Palët e interesit që ishin pjesë e këtyre trajnimeve ishin nga institucionet e mëposhtme:

ABU (Agjencia e Basenit Ujor - emri në kohën kur bëj planifikimi, aktualisht, Zyra e Administrimit të Basenit Ujor - ZABU)

- KBU
- Bashkitë
- Ndërmarrjet e Ujësjellësit
- Bordi i Kullimit
- SHPU
- Industritë kryesore të përdorimit të ujit
- Agjencia Rajonale e Mjedisit
- Autoriteti Rajonal Shëndetësor
- Departamenti i Politikës së Ujit
- Sekretariati Teknik i Këshillit Kombëtar të Ujit

Tabela 4 - Aktivitete Përgatitore

Aktivitete	Afati	Përgjegjës
1. Përgatitja e listës së grupeve të interesit		
1.1 Përgatitja e listës së grupeve kombëtare të interesit	Përgatitja e ftesave për të shpjeguar qëllimin e vendit të mbledhjes	Ekipi i projektit
1.2 Përgatitja e listës së grupeve përkatëse rajonale/lokale të interesit		Ekipi i projektit
1.3 Përgatitja e listës së informatorëve kyçë dhe fokus grupeve përkatëse		Ekipi i projektit
2. Përgatitja e mbledhjeve kokë më kokë me autoritetet shtetërore kombëtare/rajonale		
2.1 Dërgimi i letrës te të gjithë grupet e interesit		Klienti/Ekipi i projektit
2.2 Dërgimi i letrave të kërkesave për mbledhje te grupet kombëtare të interesit.		Klienti/Ekipi i projektit
2.3 Dërgimi i letrave të kërkesave për mbledhje te grupet rajonale të interesit		Klienti/Ekipi i projektit
3. Përgatitja e konsultimeve me informatorët kryesorë dhe grupet e fokusit		
3.1 Përgatitja e pyetësorëve për informatorët kryesorë		Ekipi i projektit
3.2 Përgatitja e pyetësorëve për Grupet e Fokusit		Ekipi i projektit
3.3 Analizimi i pyetësorëve		Ekipi i projektit
3.4 Përgatitja e raportit dhe e përshtypjeve nga mbledhja		Ekipi i projektit

5.6 Organizimi i mbledhjeve

Vendi për çdo mbledhje dhe trajnim u zgjodh në bashkëpunim me pjesëmarrësit kryesorë dhe lista përfundimtare e të ftuarve u miratua me përfaqësuesit përkatës rajonalë dhe lokalë.

Të gjitha produktet/raportet e mbledhjeve konsultative janë administruar nga MBZHR.

Mbledhjet u mbajtën rreth orës 10:00 paradite dhe zgjatën rreth dy orë. Prezantimet nuk ishin më të gjata se një orë.

Përveç sesionit P&P, pjesëmarrësve iu shpërndanë formularë për të marrë vlerësimin e veprimtarive konsultative të kryera për të regjistruar vërejtjet dhe shqetësimet.

Regjistrimi: Të gjithë pjesëmarrësit u regjistruan me formatin e fletës së nënshkrimit, ku u përfshinë të gjitha informacionet e nevojshme si, pozicioni, numri i kontaktit, *emaili* dhe nënshkrimi i tyre.

Ekipi: Përbërja e ekipit paraqitet në tabelën e mëposhtme.

Tabela 5: Përbërja e ekipit për mbledhjet rajonale dhe lokale

Pozicioni/ekspertiza	Emri	Shoqëria
Mjedisor dhe Social	Redion Biba	Konsulenti
Pjesëmarrja e grupeve të interesit	Arta Gurabardhi	Konsulenti
Analiza gjinore dhe integrimi gjinor	Nereda Kola	Konsulenti
Koordinimi i komunikimit/trajnimit	Eneida Shuli/Adri Erebara	Konsulenti
Ekspert teknik	Halit Kamberi	Konsulenti

Procesverbali i mbledhjes u përgatitet nga mbajtësi i minutave të takimeve brenda një jave nga përfundimi i veprimtarisë së komunikimit. Konsulenti përgatiti një raport me rezultatet përmbledhëse nga veprimtaritë që përmban bashkëlidhjet e mëposhtme:

- Materialet e ftesave (modelet e letrave, reklamat në media) dhe materialet e prezantimit;
- Procesverbalin e mbledhjes dhe materiale fotografike.
- Konsultimet u bënë në çdo bashki me anëtarët përkatës të komunitetit në zonën e projektit në mënyrë që të gjithë komunitetet që preken nga projekti të ishin të përshirë në procesin e angazhimit.
- Çdo mbledhje zgjati nga një deri në dy orë në varësi të madhësisë së komunitetit. Anëtarët e ekipit ishin të pranishëm në çdo bashki dhe fshat të prekur, për informacion mbi ndikimet e projektit dhe masat e propozuara lehtësuese. Këshilluesit teknikë menaxhuan procesin e konsultimit së bashku me procesverbalin e mbledhjes dhe me adresimin e pyetjeve apo përgjigjeve të tyre.
- Pjesëmarrësve iu kërkua ta regjistrojnë emrin e tyre dhe të identifikohen në listën e regjistrimit për regjistrimin e pjesëmarrjes së tij në çdo mbledhje.
- Pjesëmarrësve u jepet informacion rreth projektit në gjuhën shqipe, në një prezantim dhe adresë projekti për ata që mund të kërkojnë informacion shtesë dhe nëse duhet të kontaktojnë ekipin më vonë.

5.7 Grupet e Fokusit

U organizuan disa Grupe Fokusi me qëllim synimin e audiencave të ndryshme zona të ndryshme të projektit. U zgjodhën grupe të ndryshme në bazë të nivelit të pozicionit të interesit, margjinalizimit, specialistëve të informacionit ose aftësisë për të ndikuar në planifikimin e procesit.

Grupet në nevojë janë individë ose komunitete që janë veçanërisht të ndjeshëm ndaj margjinalizimit për shkak të gjinisë, moshës, gjinisë, racës, fesë, paaftësisë së të jetuarit ose vendndodhjes. Grupet e fokusit krijuan një forum për anëtarët e shoqërisë që duhet të dëgjohen për të lejuar diskutime të hapura rreth projektit, qëllimit të tij dhe planeve të sugjeruara. Në çdo bashki të zonës së studimit, të gjitha grupet e margjinalizuara si femrat, të moshuarit, prodhuesit, grupet e subvencionuara bujqësore do të përfshihen përmes një sërë mbledhjesh për

grupet e fokusit. Diskutimet në grupet e fokusit me femrat dhe të moshuarit u mbajtën në çdo bashki dhe diskutimet me grupe të tjera vulnerabël si prodhuesit bujqësorë u zhvilluan në disa vende kur ishin identifikuar grupe të margjinalizara specifike.

Mbledhjet e grupeve të fokusit u zhvilluan me anëtarët e grupeve përkatëse të industrisë ose pjesë specifike të projektit. Kjo përfshin shoqatat bujqësore, shoqatat e përdoruesve të ujit, kultivuesit dhe pronarët e pemëve frutore dhe përfaqësimin e shoqërisë civile si pjesë e këtyre grupeve.

Mbledhjet e grupeve të fokusit u organizua me ndihmën e ekipit përgjegjës për kontekstet me të moshuarit e bashkive dhe fshatrave dhe me ndihmën e individëve, të cilat kanë vendosur të marrin pjesë në mbledhjet e grupit të fokusit. Pasi identifikimit, çdo pjesëmarrës u informua për datën dhe orën e mbledhjes dy javë para organizimit të saj.

Ekipi udhëzoi pjesëmarrësit të ngrenë një sërë pyetjesh që kanë të bëjnë me temën. Të gjitha informacionet jepen në formatin e përshtatshëm, i cili raporton mbi rezultatet kryesore.

5.8 Informatorët kyç

Qëllimi i intervistave të informatorëve kyç ishte mbledhja e informacionit cilësor nga individë me njohuri të thella rreth një teme ose fushe të caktuar. Intervistat me informatorët kyç u kryhen në çdo bashki; megjithatë, çështjet specifike që u ballafaquan me fusha të ndryshme të projektit diktuan vendndodhjen dhe numrin e saktë të intervistave. Intervistat e informatorëve kyç u zhvilluan në nivel rajonal dhe lokal, me qëllim arritjen e informacionit më të mirë.

5.9 Grupet e tjera të interesit

Pjesë e konsultimeve publike ishin OJQ-të dhe disa shoqata energjetike. Mbledhjet u zhvillohen në fund të të gjitha konsultimeve në mënyrë që të pasqyrohen të gjitha komentet dhe që të krijohet mundësia për të diskutuar rreth PMBU-së.

Disa nga OJQ-të dhe shoqatat energjetike, të identifikuara së fundmi renditen si më poshtë:

- Shoqata Shqiptare e Energjisë së Rinovueshme
- Shoqata Shqiptare e Energjisë
- Sot për të Ardhmen
- Strehëza për Gratë dhe Vajzat e dhunuara - Agritra, Peshkopi (pylltari, bujqësi)
- Unë Gruaja - Me, the women, Pogradec (shërbime mjedisore)
- Forumi i Gruas, Elbasan – Women's Forum Elbasan (shërbime mjedisore)
- Së Bashku për Jetën, Tiranë
- Qendra Kombëtare për Shërbime Komunitare

Mbledhjet e planifikuara për konsultimet e baseneve ujore

Mbledhjet lokale, fokus-grupet dhe informatorët kyç										
Baseni Ujor Drin–Bunë										
Nr.	Qarku	Bashkia	Përfaqësuesit		Institucioni	Pozicioni	Të dhënat e kontaktit	Data e mbledhjes	Ora	Vendi
	Shkodër	Malësi e Madhe Shkodër Vau i Dejës Pukë Fushë-Arrëz	Ekipi	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert inxhinier	hkamberi@abkons.com			
				Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			
				Redion Biba	Abkons	Ekspert inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhja rajonale	Qarku Shkodër						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteti rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
	Lezhë	Mirditë Lezhë	Ekipi	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert inxhinier	hkamberi@abkons.com			
				Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			
				Redion Biba	Abkons	Ekspert inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhje rajonale	Qarku Lezhë						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteti rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
	Kukës	Tropojë	Ekipi	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert inxhinier	hkamberi@abkons.com			

Mbledhjet lokale, fokus-grupet dhe informatorët kyç										
Baseni Ujor Drin–Bunë										
Nr.	**Qarku**	**Bashkia**	**Përfaqësuesit**		**Institucioni**	**Pozicioni**	**Të dhënat e kontaktit**	**Data e mbledhjes**	**Ora**	**Vendi**
		Has **Kukës**		Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			
				Redion Biba	Abkons	Ekspert Inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhja rajonale	Qarku Kukës						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteit rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
	Dibër	**Dibër** **Mat** **Klos** **Bulqizë**	**Ekipi**	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert Inxhinier	hkamberi@abkons.com			
				Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			
				Redion Biba	Abkons	Ekspert Inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhja rajonale	Qarku Dibër						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteti rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
	Korçë	**Pogradec** **Devoll** **Pustec**	**Ekipi**	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert Inxhinier	hkamberi@abkons.com			
				Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			

Mbledhjet lokale, fokus-grupet dhe informatorët kyç										
Baseni Ujor Drin–Bunë										
Nr.	**Qarku**	**Bashkia**	**Përfaqësuesit**		**Institucioni**	**Pozicioni**	**Të dhënat e kontaktit**	**Data e mbledhjes**	**Ora**	**Vendi**
				Redion Biba	Abkons	Ekspert Inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhja rajonale	Qarku Korçë						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteti rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
	Elbasan	**Elbasan** **Pogradec**	**Ekipi**	Halit Kamberi	Abkons	Ekspert Inxhinier	hkamberi@abkons.com			
				Eneida Shuli Adri Erebara	Abkons	Grup interesi	-			
				Nereda Kola	Abkons	Ekspert shoqëror	nkola@abkons.com			
				Redion Biba	Abkons	Ekspert Inxhinier	rbiba@abkons.com			
			Mbledhja rajonale	Qarku Elbasan						
			Grupet e Fokusit	Të moshuarit						
				Komuniteti rom						
			Informatorët kyç	Fermerë						
				Punonjësit e shëndetësisë						
5	**Tirana**		**OJQ-të dhe shoqatat**							

5.10 Ndihma e angazhimit të grupeve të interesit

Pyetësori për pjesëmarrësit

Vendi i mbledhjes: …….
Data e mbledhjes: ……

Në përgjithësi, a ishte i përshtatshëm procesi i mbledhjes së komenteve nga ana juaj në këtë fazë të projektit?	PO	JO	
Në veçanti:			
A ishte i mjaftueshëm informacioni që ju është dhënë përpara dhe gjatë mbledhjes për të dhënë komentet tuaja?	Kryesisht i plotë	I plotë	Jo i plotë
A ishte i paraqitur në mënyrë të qartë dhe të kuptueshme informacioni që ju është dhënë përpara dhe gjatë mbledhjes?	PO	JO	
A kishit mundësi të bënit komente gjatë mbledhjes dhe në përgjithësi?	PO	JO	
A ishte e organizuar mbledhja në mënyrë që të kishit mundësi të merrnit pjesë dhe të bënit me lehtësisht komentet tuaja?	PO	JO	
A ndiheni të frikësuar apo të detyruar në ndonjë formë gjatë procesit të konsultimit?	PO	JO	

Komente të tjera:

Vlerësimi i trajnimit

Data: _____ **Titulli i trajnimit:** _____

Vendi: _____

Ju lutemi, vlerësoni kënaqshmërinë për trajnimin që keni marrë sot, duke zgjeshur numrin e duhur		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Nuk e di**	
Si do ta vlerësonit cilësinë e përgjithshme të trajnimit?	Shumë dobët							E shkëlqyer
Si do ta vlerësonit dobishmërinë e temave në kontekstin e të ardhmes tuaj në punë?	Aspak							Shumë e vlefshme
A ishin të përcaktuar qartë objektivat e trajnimit?	Aspak							Shumë mirë
A u arritën objektivat e trajnimit?	Aspak							Plotësisht
A u zhvillua trajnimi sipas agjendës?	Aspak							Ekzaktësisht
A ishin të dobishëm materialet e dhëna të trajtimit?	Aspak							Shumë të dobishëm
A ishte i mirëstrukturuar trajnimi?	Aspak							Shumë mirë
A kishit mundësi të bënit pyetjet që dëshironit?	Aspak							Gjatë të gjithë kohës
A kishte kohë të mjaftueshme për pyetje dhe diskutime?	Aspak							Mjaftueshëm
Cili është vlerësimi juaj i përgjithshëm për prezantimin?	Shumë i dobët							I shkëlqyer
Ju lutemi, vlerësoni njohuritë tuaja mbi objektivat e temave të trajnimit **përpara** trajnimit	Shumë dobët							Shumë lart
Ju lutemi, vlerësoni njohuritë tuaja mbi objektivat e temave të trajnimit **pas** trajnimit	Shumë dobët							Shumë lart

Cila është gjëja më interesante/e dobishme që keni mësuar gjatë trajnimitinteresit?

Ju lutemi jepni rekomandime se çfarë mund të përmirësohet gjatë trajnimit.

Gjinia

Grua		Burrë	

Fleta e frekuentimit
PLANI I MENAXHIMIT TË BASENIT UJOR

Ministria/Bashkia:

Datë:

Koha: **Vendi:**

Nr.	Emri	Mbiemri	Bashkia/Prefektura	Titulli i punës	Cel.	*Email*	*Signature*
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							

** Pranoni të merrni foto/video gjatë takimeve.*

** Komentet mund të dorëzohen brenda 5 ditëve të punës.*

Shtojca 6. Raporti i konsultimit të grupeve të interesit

6.1 Hyrje

Raporti aktual i angazhimit të grupeve të interesit përshkruan në mënyrë të hollësishme procesin e konsultimit të grupeve të interesit që u zbatua për zhvillimin e Planit Përfundimtar të Menaxhimit të Baseneve Ujore Drin–Bunë. Procesi i konsultimit u zbatua nga ekipi i projektit, i cili planifikoi, përgatiti dhe zbatoi veprimtaritë e mëposhtme të angazhimit:

- Zhvillimi i planeve të veprimtarive të angazhimit të grupeve të interesit;
- Përfundimi i listës së grupeve të interesit dhe strategjisë së angazhimit (kombëtar/rajonal);
- Organizimi i mbledhjeve kombëtare dhe rajonale (p.sh. njoftimi i autoriteteve, ftesat dhe koordinimi me autoritetet rajonale dhe komunale);
- Organizimi i "mbajtjes së procesverbaleve" gjatë mbledhjeve konsultative;
- Përgatitja e raportit aktual që përfshin fletët e nënshkrimit, figurat, pyetësorët e komenteve dhe MoM

Plani i konsultimit të grupeve të interesit siguroi një qasje të strukturuar drejt pjesëmarrjes dhe angazhimit të grupeve të interesit në nivelin e autoriteteve kombëtare dhe lokale, shoqëria civile (OJQ-të) dhe komunitete të tjera përmes informatorëve kryesorë dhe grupeve të fokusit që përfaqësojnë grupet vulnerabël (p.sh., gratë, të moshuarit, minoritetet dhe/ose grupet etnike). Fazat e mëposhtme të konsutimeve u kryen në bazë të planit të grupeve të interesit:

- Konsultimi i grupeve të interesit në nivel kombëtar;
- Konsultimi i grupeve të interesit në nivel rajonal dhe lokal:
- Grupet e fokusit i organizuar me grupet vulnerabël (gratë, të moshuarit, romët – nëse ka, si dhe grupe të tjera);
- Intervista me informatorët kyç.
- Duke qenë një proces gjithëpërfshirës dhe kulturalisht i përshtatshëm, konsultimi i grupeve të interesit përfshiu shkëmbimin e informacionit dhe njohurive, në mënyrë që të kuptohen shqetësimet e të tjerëve dhe të krijohen marrëdhënie të bazuara në bashkëpunim. Kjo u mundësoi palëve të interesuara të kuptojnë rreziqet, ndikimet dhe mundësitë e projektit për të arritur rezultate pozitive.

Objektivat kryesorë të përfshirjes së grupeve të interesit siç përcaktohen në planin e veprimtarive të angazhimit të grupeve të interesit (shihni shtojcën 5 për të dyja raportet) ishin:

- garantimi i ofrimit të informacionit të përshtatshëm në kohën e duhur për të prekurit ose për ata që përfitojnë nga projekti;
- garantimi i ofrimit të mundësisë së nevojshme për këto grupe që të shprehin mendimet dhe shqetësimet;
- garantimi i bërjes së komenteve në kohë në mënyrë që të mund të merren në konsideratë në vendimet e projektit.

Raporti aktual është i strukturuar si më poshtë:

- Kapitulli 2 Paketa e komunikimit
- Kapitulli 3Mbledhjet rajonale
- Kapitulli 4Grupet e fokusit dhe informatorët kyçë
- Kapitulli 5OJQ-të

6.2 Qasja e përgjithshme

Në bazë të objektivave të veprimtarive të publikimit, të gjithë grupet përkatëse të interesit u ftuan të marrin pjesë në disa mbledhje në mënyrë që të informohen rreth rezultateve dhe rekomandimeve të ekipit të projektit.

Grupet e mëposhtme të interesit u identifikuan dhe u klasifikuan si më poshtë:

- Qeveria
- Qeveritë rajonale dhe lokale
- Fokus grupet dhe informatorët kyçë

Në bazë të grupeve të interesit të identifikuara më sipër u organizuan konsultimet në nivel kombëtar dhe mbledhjet publike në nivel rajonal. Departamente të ndryshme përfaqësuesish të institucioneve u ftuan të merrnin pjesë në seancat plenare me të gjithë nivelin e grupeve të interesit. Sa i përket mbledhjeve rajonale, vendi i çdo mbledhjeje/trajnimi është zgjedhur në bashkëpunim me pjesëmarrësit kryesorë dhe lista përfundimtare e të ftuarve u mbyll në bashkëpunim me përfaqësuesit përkatës rajonalë dhe lokalë. Njoftimet u bënë përmes ftesave dhe informimit të pjesëmarrësve rreth mbledhjes. Disa materiale komunikimi u përgatitën dhe u përdorën gjatë mbledhjeve për të bërë një prezantim të shkurtër të projektit. Të gjithë

pjesëmarrësit u regjistruan me fletën e nënshkrimit, siç përcaktohet në planet e veprimtarisë së angazhimit të grupeve të interesit.

U zhvilluan intervistat me informatorët kyç dhe grupet e fokusit (duke përfshirë grupet vulnerabël në mënyrë që të shihet ndikimi i këtij projekti në jetët dhe veprimtaritë e tyre të përditshme). Mbledhjet e grupeve të fokusit dhe informatorëve kryesorë u zhvilluan me anëtarë të grupeve respektive, ku u përfshinë shoqata bujqësore, shoqatat e përdoruesve të ujit, kultivuesit dhe zotëruesit e pemëve frutore, si dhe përfaqësues nga shoqëria civile.

U organizuan dymbëdhjetë sesioni trajnimi në seminare për subjektet publike të administratës ujore rajonale dhe lokale, në bashkëpunim me Drejtorinë e Politikave të Burimeve Ujore. Më shumë hollësi në lidhje me seminaret mund të gjenden në raportet e veçanta të trajnimit (dymbëdhjetë raporte për seminaret), të cilët janë përgatitur dhe paraqitur pranë MBZHR-së, dhe që disponohen me kërkesë. Temat kryesore të mbuluara nga trajnimet në seminare ishin ato të përcaktuara në planin e veprimtarisë së angazhimit të grupeve të interesit, si në vijim:

- Çfarë është plani i menaxhimit të integruar të burimeve ujore?
- Çfarë është Direktiva Kuadër e Ujit dhe Direktiva për Përmbytjet etj.?
- Bashkëpunimi institucional, mbajtja, monitorimi dhe ndarja e të dhënave.
- Çfarë është modelimi i ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore?
- Çfarë është investimi i planifikimit të efikasitetit të kostos?
- Çfarë do të thotë "Përdoruesi paguan"?

6.3 Mbledhjet rajonale

6.3.1 Mbledhje në Prefekturën e Shkodrës për basenin ujor Drin–Bunë

Mbledhja u mbajt më 13 shkurt 2017, në ambientet e Prefekturës së Shkodrës. Gjatë kësaj mbledhjeje, u bë prezantimi i projektit, i konceptit të PMBU-së, dhe i planit të menaxhimit të përkohshëm të basenit ujor Drini-Buna. Lista me nënshkrimet e pjesëmarrësve dhe disa fotografi gjenden më poshtë:

dt. 13.02.2017 ora 12^00

KËSHILLI I BASENIT UJOR DRIN-BUNË

Emër Mbiemër	Institucioni	Detyra	Profesioni	Adresa e postës elektronike	Nr. telefoni	Firma
Mon[illegible]	Prefekt	ALB.	Spec	Mon[illegible]	067[illegible]	
Arben Gambeta	MBZHRAU	DREJTOR	Ing.	arben.gambeta@bujqesia.gov.al	0672085157	
Petrit Gjoni	Bordi Rajonal i Kullimit Lezhë	Drejtor	ing.	p_gjoni@yahoo.com	0692058228	
Sali Tershalla	Bashkia Bulqizë	N/Kryetar	Specialist Bujqësi	sali.tershalla@ydbo.com	06820 64610	
NEVJON HALILI	DR SHENDETESISË KUKËS	Shef. Sh. Sh. Mjedisor	Sp. Shëndet Publik	nevjon.halili@shtetmail.com	0693255062	
Sadush Ukshini	Bashkia Fushë-Arrëz	Përgjegjës i Bujqësisë	Inxhinier	Inxhinieri-s@shtetmail.com	0692887482	
Flamur Shehu	Ujësjellësi	Përgjegjës Administrata	Inxhinier	flamur_shehu@[illegible]	0662026545	
[illegible]	Ad2M	Drejtor	Inxh	ag[illegible]@yahoo.com	0698647068	

Emër Mbiemër	Institucioni	Detyra	Profesioni	Adresa e postës elektronike	Nr. telefoni	Firma
SYTKI NIKECAJ	BASHKIA MALËSI E MADHE	NIKRYETAR	EKONOMIST	s-nikecaj@hotmail.com	068 29 266 88	
Seod Sadiku	Bordi Rrjetenol i kullimit Lezhë	Inxhinier Specialist	Inxhinier	Seod. Sadiku @hotmail.com	06937 63134	
Ahmuda Kema	Qendra Informacion Arkivës Shkodër	Drejtore Ekzekutive	Menaxher	arkivshkodra@gmail.com	067 3217 522	
Indrit Gradeci	Bashkia Vau Dejës	Drejtor Zyra Pl. Zhvillimit Territ.	Urbanist	indrit.gradeci@vaudejes.gov.al 0693613094		
Klodian Skovazi	D R M Shkodër	Drejtor	Ekonomik	klodian_al@yahoo.it	0695914756	
Genc Spahija	Hec Vau Dejës	Drejtor	Inxhinier	genc.spahija@yahoo.com	0674639 192	
Mustaf Kopani	Bashkia Puke Kr. Kryetari	Zv. Kryetari	Ekonomist	kopanimustaf@gmail.com	0682524 160	
Melaim Damzi	Bashkia Dajçi Kryetar	Kryetar	Arsimi	damzimelaim@gmail.com	068205[illegible]	

Emër Mbiemër	Institucioni	Detyra	Profesioni	Adresa e postës elektronike	Nr. telefoni	Firma
Fatlum Koreni	Prefektura	Spec. Ligj	Biolog Jurist	fkoreni@yahoo.ca	0673046077	
Arben Gaxhaj	Bashkia Shkodër	Zv. Kryetar	Ekonomist	gjonjrsen@bashkiashkodra.gov.al	0698914061	
[illegible]	Prefekt					
ZAMIR	FATUSHA	Drejtor	Ekonomik	zamirfatushaj@gmail.com	0675129567	
SAMIR SKURA	ST KKU	Specialist	Ing. Hidroteknik	[illegible] @stkku .gov.al	068 21 53 852	

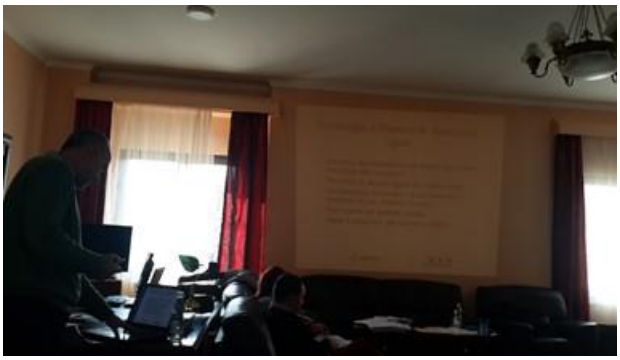

Gjatë të dyja mbledhjeve, pjesëmarrësit kanë ngritur pyetjet e mëposhtme:

Pyetje/sugjerime	Përgjigje
Kur do të përfundojë plani për menaxhimin e ujërave?	Sipas planit dhe mbledhjes së të dhënave statistikore, afati përfundimtar i paraqitjes së planit pranë ministrisë është korrik 2017
Gjatë fazës së përgatitjes për draftin e planeve të menaxhimit të baseneve ujore, a është krijuar një hartë rrugore e bizneseve dhe veprimtarive private/lokale përgjatë baseneve ujore? Përmbytja është një problem i rëndë dhe masat që duhet të marrim janë shumë të rëndësishme për qytetin.	Plani i menaxhimit bazohet në: 1. Marrjen në konsideratë të pikave të nxehta mjedisore të ndërmarrjeve aktive ose joaktive; duke përfshirë zonat industriale dhe urbane 2. Përllogaritja e këtyre veprimtarive është marrë po ashtu në konsideratë me rezultatin e ndotjes urbane. 3. Shënjimi i bizneseve private që përdorin burime natyrore ujore që përfundojnë në ndotje mjedisore (bagëti, përpunim lëkure etj.)

6.4 Fokus grupet dhe informatorët kyç

Procesi i angazhimit të grupeve të interesit përfshiu intervistimin e një sërë grupesh fokusi dhe informatorësh kryesorë rreth çështjeve të ujit, me fokus të veçantë gratë, pasi ky është grupi që ndikohet drejtpërdrejt nga menaxhimi i ujit. Grupe të tjera që ishin në fokusin e këtij procesi angazhimi të grupeve të interesit janë minoritetet rome dhe egjiptiane, të moshuarit dhe informatorë kyç, si fermerët, të cilët e përdorin dhe menaxhojnë ujin, dhe punonjësit e shëndetësisë, të cilët po ashtu kanë nevoja jetësore në lidhje me përdorimin e ujit në procesin e tyre të përditshëm të punës. Përveç intervistave, pyetësorët e plotësuar janë të disponueshëm me kërkesë.

6.4.1 Numri i kontakteve

Numri total i personave të kontaktuar është 67, nga të cilët 30 ishin gra. Numri total i intervistave është ndarë në tabelën e mëposhtme:

Tabela 1: Grupet e fokusit dhe informatorët kryesorë

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Grupi i fokusit ose informatorët kryesorë	Numri i të intervistuarve
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	Komuniteti rom	
			Të Moshuarit	3
			Grua	3
			Fermerë	2
			Punonjësit e shëndetësisë	2 (2 Gra)
		Dajç	Komuniteti rom	1
			Të moshuarit	2
			Grua	3
			Fermerë	3 (1 grua)
			Punonjësit e shëndetësisë	1 (1 grua)
	Lezhë	Gjadër	Komuniteti rom	
			Të Moshuarit	1
			Grua	2
			Fermerë	1
			Punonjësit e Shëndetësisë	

Shpërndarja e grave në numrin e intervistave të bëra është 45% e totalit, me një përfaqësim të mirë në secilin basen. Siç shihet në grafikun e mëposhtëm, gratë kanë marrë pjesë në këtë proces jo vetëm për të diskutuar çështje gjinore, por edhe si punonjëse të shëndetësisë.

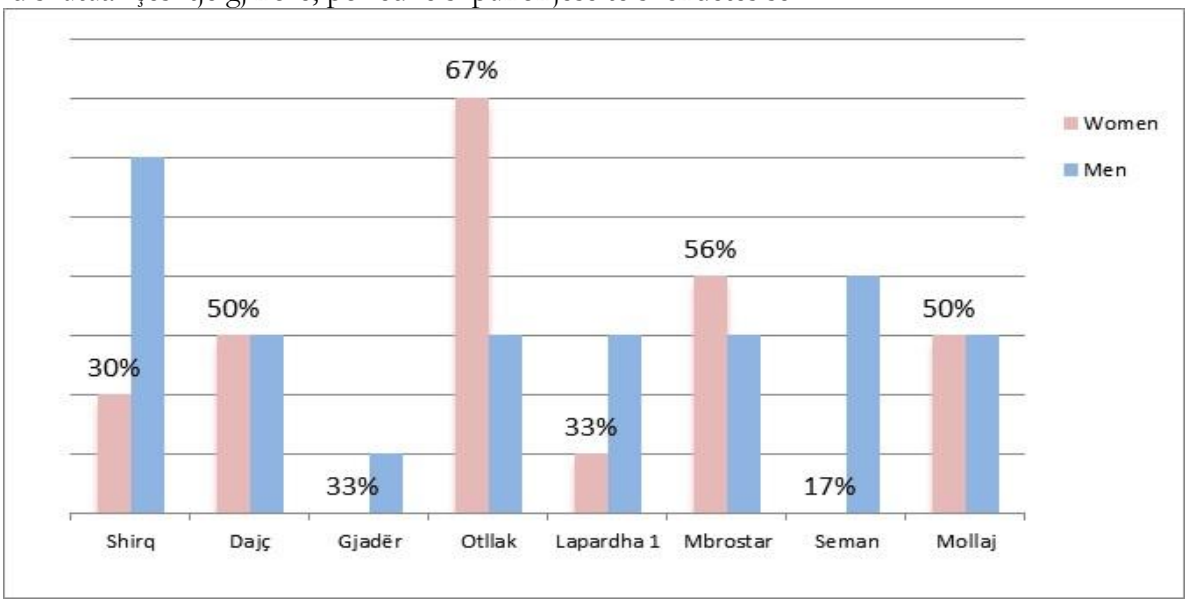

Rezultatet dhe çështjet kryesore

6.4.2 Në përgjithësi, pjesa më e madhe e qyteteve të kontaktuara në këtë proces kanë akses të kufizuar në ujë. Orët e furnizimit me ujë në shtëpi variojnë nga 2-12 orë në ditë dhe kufizimit rritet gjatë periudhës së verës, e cila është stinë e thatë në Shqipëri.

Tabela 2: Aksesi në furnizimin me ujë

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Furnizimi me ujë në shtëpi (orët mesatare)	Problemet me furnizimin me ujë
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	0 orë	Mungesa e furnizimet me ujë është zgjidhur personalisht nga banorët me anë të puseve, uji i të cilëve nuk është i pijshëm.
		Dajç	0 orë	Shërbimi i furnizimit me ujë nuk ofrohet. Popullsia ka ndërmarrë masa për këtë problem duke hapur puse personale në shtëpitë e tyre. Nga analizat e kryera, ky ujë nuk është i pijshëm pasi është i pasur me nitrate. Nga një studim eksperimental të kryer nga qendra shëndetësore te banorët, përdorimi i këtij uji lidhet drejtpërdrejt me disa probleme shëndetësore.
	Lezhë	Gjadër	6 orë	Furnizimi me ujë bëhet dy herë në ditë, me nga tri orë. Kjo mungesë është shqetësim serioz për fermerët, të cilët kanë investuar personalisht në hapjen e puseve private në tokën e tyre. Njëkohësisht ata përmendin edhe mungesën e funksionimit të kanaleve të ujitjes.

6.4.3 Çështjet kryesore të grupeve specifike

Në tabelën e mëposhtme identifikohen çështjet kryesore të grupeve të veçanta, me fokus sidomos te gratë dhe fermerët, por edhe në grupe të tjera.

Tabela 3: Çështjet kryesore të grupeve të fokusit

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Grupi i fokusit ose informatorët kyç	Çështjet kryesore
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	Të moshuarit	Numri i të moshuarve në vitet e fundit ka ndryshuar, sepse fëmijët e të moshuarve dëshirojnë që të jetojnë së bashku me to. Ata marrin pensione nga shteti, që nuk janë të mjaftueshëm për të përmbushur shpenzimet e nevojshme. Disa prej tyre ndihmohen ekonomikisht nga fëmijët e tyre, të cilët punojnë në shtetet të tjera. Problem mbetet shërbimi i kujdesit shëndetësor deri në orën 14:00 dhe jo 24 orë.
			Gratë	Roli i grave konsiderohet i njëjtë me atë të burrave edhe pse gratë bëjnë më shumë shtëpie. Pozicioni shoqëror i grave është përmirësuar gjatë viteve të fundit, duke pasur më shumë të drejtë për të folur, t'u arsimuar dhe më shumë liri. Zakonisht mundësitë për punësim janë të barabarta, pasi përgjithësisht merrem me bujqësi. Si gratë edhe burrat mbarojnë shkollën e mesme. Gratë kanë kontroll në vendimet ekomomike në familje, por kanë edhe role më të pakta në vendim-marrje në familje dhe komunitet.
			Fermerët	Fermerët po punojnë për më shumë se 15 vjet. Ka probleme me ujin dhe ujitjen, por janë zgjidhur me puse private. Kanalet ekzistuese të ujitjes janë prishur. Ata përdorin pesticide dhe konsultohen me specialistët për këtë.
			Punonjësit e shëndetësisë	Çështjet shëndetësore që trajtohen në këtë qendër shëndetësore janë të llojeve të ndryshme. Ato ndryshojnë për shkak të moshës, zonës gjeografike etj., por jo për shkak të komuniteteve të ndryshme. Qendra shëndetësore ka disa probleme me higjienën dhe vuan mungesën e ujit. Vdekshmëria foshnjore dhe amtare është zero. Disa njerëz përdorin ende mjekimet popullore si çaji etj.
		Dajç	Të moshuarit	Numri i të moshuarve në këtë qytet është rritur për shkak të imigrimit të disa familjeve të ardhura nga zonat malore. Të moshuarit që kanë punuar të rinj, marrin pension. Problemet kryesore të shoqërisë janë papunësia dhe problemet ekonomike.
			Gratë	Gratë në këtë zone janë kryesisht shtëpiake nëse nuk punojnë në njësinë administrative, në arsim apo qendrat shëndetësore. Ato mund të punojnë me sezone në industrinë e hotelerisë duke i lënë shtëpitë e tyre me qira për turistët që vijnë për pushime verore. Në varësi të familjes, gratë mund të sjellin shumicën e të ardhurave familjare ose më pak se 20% nëse nuk punojnë. Zakonisht, ato ndjehen të barabarta me bashkëshortët e tyre dhe bashkëpunojnë në vendim-marrje, por disa të tjera ndjehen më pak të fuqishme se burrat dhe kanë më pak zë në vendim-marrje në familje apo komunitete. Megjithatë, gratë arrijnë nivele të larta arsimimi. Problemet kryesore me të cilat ndeshen gratë janë problemet ekonomike, papunësia, dhuna në familje në disa raste divorci, si dhe mentaliteti i ashpër.
			Fermerët	Fermerët në zonë po punojnë për një kohë të gjatë. Ka një problem të madh me ujitjen për shkak të mungesës së kanaleve. Problemet e tjera që lidhen me ujin janë cilësia e ujit që nuk filtrohet por vjen direkt nga pompat dhe ndonjëherë nuk ka furnizim me ujë në zonën gjeografike. Bujqësia është veprimtaria kryesore ekonomike në zonë për shumicën e familjeve. Gratë ndihmojnë gjithashtu në punët e bujqësisë në pjesën më të madhe të detyrave. Përdoren pesticide dhe kryhen konsultime me specialistin.

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Grupi i fokusit ose informatorët kyç	Çështjet kryesore
			Punonjësit e shëndetësisë	Çështjet shëndetësore që trajtohen në këtë qendër shëndetësore janë të llojeve të ndryshme. Ato ndryshojnë për shkak të moshës, zonës gjeografike etj, por jo komunitete të ndryshme. Qendra shëndetësore ka disa probleme me higjienën dhe vuan mungesën e ujit. Vdekshmëria foshnjore dhe amtare është zero. Disa njerëz përdorin ende mjekime popullore si çaji etj.
	Lezhë	Gjadër	Të moshuarit	Ka një problem të madh me ujitjen, për shkak të mungesës së kanaleve. Problemet e tjera që lidhen me ujin janë cilësia e ujit që nuk filtrohet por vjen direkt nga pompat dhe ndonjëherë nuk ka furnizim me ujë në varësi të zonës gjeografike.
			Gratë	Gratë në këtë zonë janë kryesisht shtëpiake. Kjo nuk ka ndryshuar gjatë viteve të fundit. Disa gra ndjehen se kanë të njëjtin rol me burrat në shtëpi ndërsa disa të tjera ndjehen se burrat e tyre janë më të favorizuar. Vetëm disa nga të ardhurat e familjeve gjenerohen nga gratë. Ato nuk kanë llogari bankare dhe kanë të drejte vendim – marrjeje në familje vetëm nëse punojnë. Gratë arrijnë nivele më të larta arsimimi se burrat. Shumica e problemeve me të cilat ndeshen gratë në ditët e sotme janë papunësia dhe ekonomia e dobët.
			Fermerët	Për një numër të caktuar familjesh, bujqësia është veprimtaria kryesore e gjenerimit të të ardhurave. Gratë përfshihen pothuajse në çdo veprimtari bujqësore njësoj si burrat.
			Fermerët	Fermerët po përballen me probleme të kullimit dhe mungesës së ujit. Fshati ka dy furnizues të ndryshëm me ujë, secili prej tyre e ndan fshatin në dy seksione. Toka e mbjellë me dru frutor në pronësi të tyre mbahen individualisht. Ata kërkojnë më shumë investime lokale për të përmirësuar furnizimin me ujë përfshirë cilësinë e ujit që vjen në shtëpitë e tyre.
			Punonjësit e shëndetësisë	Furnizimi me ujë është i shpeshtë si pasojë e lidhjes me shtëpi private, por autoriteti i ujit do të ndërmarrë masa për klorilizimin e ujit. Probleme shëndetësore janë pothuajse të njëjta në të gjitha komunitetet. Megjithatë, fëmijët, të moshuarit dhe komuniteti rom janë grupet më vulnerabël. Vdekshmëria foshnjore dhe amtare është zero. Qendra shëndetësore organizon mbledhje me komunitetitn për t'i informuar rreth çështjeve të ndryshme. Asnjë OJQ-ë apo organizatë private nuk ofron shërbime shëndetësore.

6.4.4 Konkluzionet dhe opinionet mbi projektin

Të informuar mbi projektin, të gjitha grupet e synuara u ndjenë mirë që problemet e ujit me të cilat ndeshen ditët e sotme mund të adresohen. Sugjerimi kryesor për studimin e projektit, kryesisht në çdo qark me rrezik të lartë përmbytjeje, është sigurimi i specialistëve dhe i inxhinierëve për shpërndarjen e ujit, ujitjen dhe kanalet e kullimit.

Fermerët shpresojnë për sisteme ujitjeje dhe mbështetje politike. Ata besojnë se projekti mund të sjellë shumë përfitime për bujqësinë.

Familjet, gratë dhe të moshuarit shpresojnë se do të kenë furnizim me ujë gjatë të gjithë ditës.

Gratë pohojnë se përgjithësisht nuk kanë barazi në krahasim me burrat në shoqëri, por kanë askes të barabartë tek uji.

Duke mbledhur të gjitha të dhënat, është e rëndësishme të citohet:

- Vlerësimet synonin të jepnin të dhëna të përgjithshme lokale pavarësisht nga përfshirja e nivelit të ndryshëm gjinor apo grupi social, por me një fokus të veçantë në faktin se gratë janë një grup i madh i konsumatorëve të ujit dhe prandaj kërkojnë zgjidhje afatgjata

- Duhet të përmendet se rëndësia e përfshirjes gjinore i është dhënë aspekteve sociale dhe ndikimit mjedisor të projektit, në kuadër të përmirësimit të jetës përmes burimeve natyrore ujore

- Përfshirja e barazisë gjinore është specifikuar në raportin e grupeve të interesit përmes aktiviteteve të mbajtura në terren (niveli i angazhimit lokal) – pyetësorët.

- Përfshirja dhe barazia gjinore përfshihen gjithashtu në Strategjinë Kombëtare të Menaxhimit të Ujërave dhe janë përshtatur me specifikat e kontekstit për të gjithë çështjen e menaxhimit të ujit. Kjo është marrë në konsideratë edhe në hartimin e planeve të menaxhimit të baseneve ujore.

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Fokus-grupi dhe informatorët kyç	Foto
Drin–Bunë	Shkodër	Shirq	Të moshuarit	
			Gratë	
			Fermerët	

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Fokus-grupi dhe informatorët kyç	Foto
			Punonjësit e Shëndetësisë	
		Dajç	Të moshuarit	
			Gratë	
			Fermerët	

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Fokus-grupi dhe informatorët kyç	Foto
			Punonjësit e shëndetësisë	
			Të moshuarit	
	Lezhë	Gjadër	Gratë	
			Fermerët	

Baseni	Qyteti	Njësia administrative	Fokus-grupi dhe informatorët kyç	Foto
			Komuniteti rom	
			Gratë	
			Fermerët	
			Punonjësit e shëndetësisë	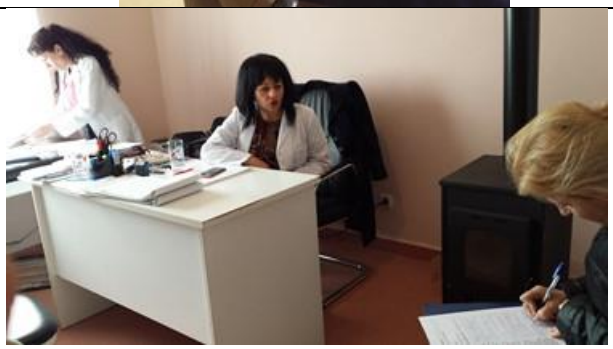

6.5 Angazhimi i OJQ-ve

Përpara mbledhjeve me OJQ-të, është hartuar dhe përgatitur një listë me OJQ-të e përshtatshme me kualifikime të ndryshme që mund të jenë të dobishme për planin e menaxhimit të baseneve ujore, si dhe janë dërguar kërkesat për mbledhje. Disa nga OJQ-të i janë përgjigjur kërkesës për organizimin e mbledhjeve.

Mbledhjet janë organizuar më 20 dhe 24 mars 2017 në zyrat e OJQ-ve.

Ekipi i projektit prezantoi shkurtimisht planet e menaxhimit të baseneve ujore me fokus kryesor në objektivin dhe qëllimin e projektit. Në përgjithësi, OJQ-të mbështesin zhvillimin e planeve të menaxhimit të ujit, programin e zbatimit të masave, si dhe pranojnë qasjen, por gjithashtu bëjnë sugjerime të ndryshme, siç shfaqen në tabelën e mëposhtme:

Pyetje/sugjerime	Përgjigje
Meqë uji është aset i pazëvendësueshëm, a mund të eksportohet? Kjo mund të rrisë të ardhurat dhe gjithashtu mund të ndihmojë vendet e tjera që kanë nevojë për ujë.	Kjo është një çështje që plani i menaxhimit të ujit nuk mund të japë një përgjigje të saktë pasi fillimisht duhet të përcaktojmë nëse uji është produkt apo burim. Ky është një vendim që do të merret nga qeveria dhe komuniteti në Shqipëri.
Pyetja e ngritur është, para përcaktimit të objektivave, a është vlerësuar gjendja aktuale dhe reale e baseneve?	Është bërë një përmbledhje e përgjithshme e baseneve ujore dhe më pas janë hartuar planet e menaxhimit të baseneve ujore, në përputhje me strategjinë përkatëse kombëtare
Si do të menaxhohet uji?	U zhvillua një strategji për menaxhimin e ujërave bazuar në katër parime: - uji për njerëzit; - uji për ushqimin; - uji për mjedisin; - uji për industrinë. Problemet individuale me të cilat ndeshet çdo basen ujor janë pjesë e plant të menaxhimit për basenin ujor.
Përveç studimit, nevojitet gjithashtu edhe demonstrim në praktikë dhe monitorim.	
Si prioritet duhet të jetë uji i pijshëm për njerëzit, siç tregohet në strategjinë tuaj.	
Sistemi i ujitjes është amortizuar.	
Sugjerim	
Ka mungesë të ujit të pijshëm në shumë zona.	Uji duhet parë si burim natyror dhe njëkohësisht si shërbim komunitar.

Pikëpamjet ekonomike dhe mjedisore duken disi konfliktuale. Problemet mjedisore nga pikëpamjet e OJQ-ve lidhen kryesisht me mbrojtjen e ekosistemeve, të cilat në një mënyrë varen dhe ndikojnë njëkohësisht në burimet ujore.

6.6 Grafikët dhe pyetjet kryesore

Sipas të gjithë pyetësorëve dhe mbledhjeve kokë më kokë, pyetjet kryesore të ngritura shfaqen në grafikun e mëposhtëm:

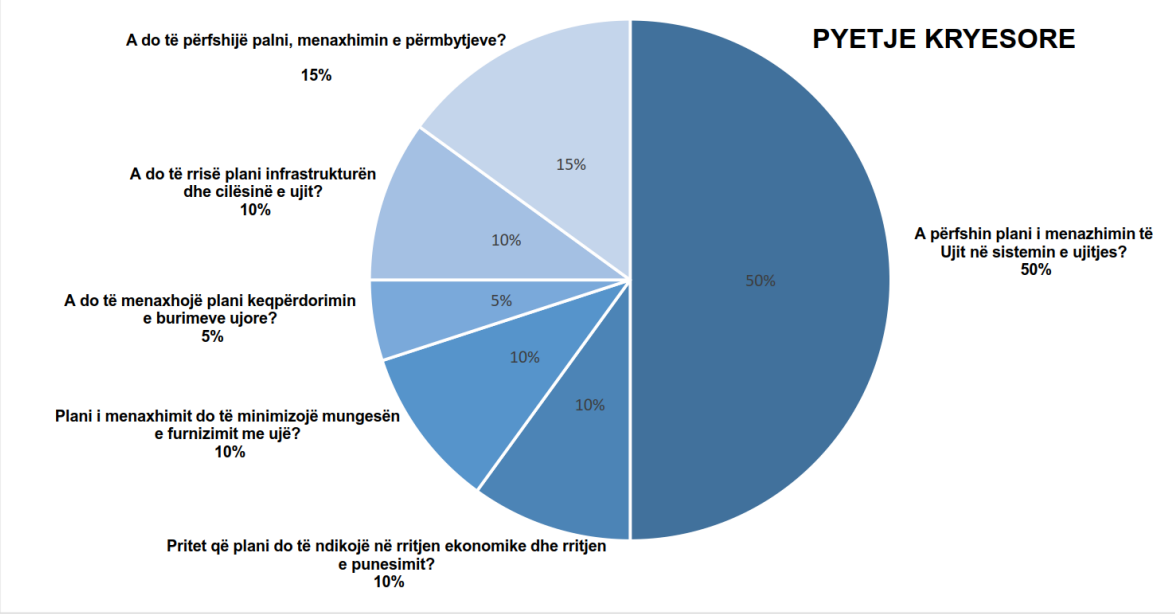

Të gjitha të dhënat e ndara janë mbledhur nga anketa me pyetje të strukturuara për informatorët kryesorë dhe grupet e fokusit.

Rekomandime:

Sigurimi i një kuadri për menaxhimin gjithëpërfshirës të burimeve ujore, në të cilin të gjitha grupet e interesit, duke përfshirë sektorin privat, shoqërinë civile dhe komunitetet e përdoruesit, pavarësisht gjinisë, të luajnë një rol aktiv.

Fuqizimi i rëndësisë së perspektivës së integruar gjinore në menaxhimin e burimeve ujore në të gjitha situatat jetësore.

Qartësimi (mbarëkombëtar) se barazia gjinore në institucione në të gjitha nivelet e shoqërisë (në familje, organizatat komunitare, shoqatat e përdorimit të ujit, pushteti vendor, shërbimet kombëtare civile etj.).

VENDIM
Nr. 867, datë 11.11.2020

PËR DISA NDRYSHIME DHE SHTESA NË VENDIMIN NR. 511, DATË 24.10.2002, TË KËSHILLIT TË MINISTRAVE, "PËR KOHËZGJATJEN E PUNËS DHE TË PUSHIMIT NË INSTITUCIONET SHTETËRORE", TË NDRYSHUAR

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, të pikës 2, të nenit 40, të ligjit nr. 152/2013, "Për nëpunësin civil", të ndryshuar, të neneve 76–108, të ligjit nr. 7961, datë 12.7.1995, "Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, dhe të pikës 5, të nenit 7, të ligjit nr. 15/2016, "Për parandalimin dhe luftimin e infeksioneve dhe sëmundjeve infektive", të ndryshuar, me propozimin e Kryeministrit, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

I. Në vendimin nr. 511, datë 24.10.2002, të Këshillit të Ministrave, të ndryshuar, bëhen këto ndryshime dhe shtesa:

1. Titulli i vendimit ndryshohet, si më poshtë vijon:

"Për kohëzgjatjen e punës dhe të pushimit në institucionet e administratës shtetërore, institucionet e pavarura dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore".

2. Në kreun I bëhen këto ndryshime:

a) Në pikën 1, fjalët "... publike të nivelit qendror, si dhe në institucionet e tjera shtetërore" zëvendësohen me "... shtetërore, institucionet e pavarura dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore".

b) Pika 2 ndryshohet, si më poshtë vijon:

"2. Për institucionet e administratës shtetërore, orari ditor i punës fillon çdo ditë në orën 8:00 dhe përfundon në orën 16:30, ndërsa ditën e premte fillon në orën 8:00 dhe përfundon në orën 14:00. Institucionet e pavarura dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore e përcaktojnë vetë orarin ditor të punës.".

c) Pika 4 ndryshohet, si më poshtë vijon:

"4. Për institucionet e administratës shtetërore, në raste të veçanta dhe për arsye objektive, orari ditor i punës mund të ndryshohet me urdhër të Kryeministrit, por jo për një periudhë më të gjatë se 3 muaj.".

3. Në kreun III shtohen pikat 4, 5 dhe 6, me këtë përmbajtje:

"4. Gjatë periudhës së gjendjes së epidemisë së shkaktuar nga COVID-19:

a) Institucionet e përcaktuara në pikën 1, të kreut I, të këtij vendimi, janë të detyruara të realizojnë veprimtarinë e tyre nëpërmjet kombinimit të punës në ambientet e institucionit dhe telepunës (puna në distancë *online*), me qëllim respektimin e rregullave të distancimit social ndërmjet nëpunësve/punonjësve, të përcaktuara nga Instituti i Shëndetit Publik, bazuar në sipërfaqen e institucionit;

b) Për realizimin e detyrimit të përcaktuar në shkronjën "a", të kësaj pike, institucionet duhet të përcaktojnë në mënyrë të detajuar dhe të qartë grafikun e nëpunësve/punonjësve që do të punojnë në ambientet e institucionit dhe të atyre që do të kryejnë detyrat nëpërmjet telepunës. Grafiku duhet të miratohet nga Sekretari i Përgjithshëm/ titullari i institucionit;

c) Në përcaktimin e nëpunësve/punonjësve që do të kryejnë detyrat nëpërmjet telepunës, institucionet duhet të bazohen në:

i. vlerësimin e llojit të detyrave që ushtrojnë nëpunësit/punonjësit;

ii. evidentimin e rasteve të nëpunësve/ punonjësve me patologji të ndryshme, të cilët janë më të rrezikuar në rast infektimi nga COVID-19;

iii. evidentimin e nëpunësve/punonjësve që kanë në kujdestari ligjore fëmijë deri në moshën 14-vjeç.

Për rastet e parashikuara në nënndarjet "ii" dhe "iii", të kësaj shkronje, përpara miratimit të grafikut, institucionet duhet të konsultohen me nëpunësit/punonjësit, me qëllim që të mundësohet realizimi i detyrave.

ç) Puna nëpërmjet telepunës ka të njëjtën kohëzgjatje kohore, si edhe puna në ambientet e punës së institucionit.

5. Për periudhën e kohëzgjatjes së vitit shkollor 2020–2021, orari i punës për nëpunësit/punonjësit e përcaktuar në pikën 1, të kreut I, të këtij vendimi, që janë prindër apo kujdestarë ligjorë të fëmijëve që frekuentojnë/ndjekin arsimin parashkollor dhe arsimin bazë, për ditët kur ata duhet të kryejnë detyrat në ambientet e institucionit, sipas grafikut të miratuar, përcaktohet nga titullari i institucionit. Orari i punës për këta nëpunës/punonjës gjatë

kësaj periudhe, përcaktohet në varësi të orarit që fëmija/fëmijët e tyre do të frekuentojnë mësimin.

6. Ngarkohen Departamenti i Administratës Publike për institucionet e administratës shtetërore dhe secili institucion i pavarur e njësi e vetëqeverisjes vendore për institucionin e tyre që, brenda 10 (dhjetë) ditësh nga miratimi i këtij vendimi, të miratojnë rregullat dhe procedurat standarde të punës të harmonizuara, në përputhje me përcaktimet e pikave 4 dhe 5, të këtij kreu, dhe udhëzimet e dhëna nga Instituti i Shëndetit Publik.".

II. Ngarkohen institucionet e administratës shtetërore, institucionet e pavarura dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore për zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë dhe botohet në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTËR
Erion Braçe

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË
Vulosur elektronikisht nga Qendra e Botimeve Zyrtare
Viti: 2020 - Numri: 198
Datë: 2020/11/13 13:56:28
476370fa-7bb1-4250-b745-c786a470f389

Shënim: Ky dokument është gjeneruar dhe vulosur me anë të një procedure automatike nga një sistem elektronik (Qendra e Botimeve Zyrtare)

	Formati 61x86/8

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2020

Adresa: Rr. "Nikolla Jorga", Tiranë
Tel./fax: +355 4 24 27 004 Tel.: +355 4 24 27 006

Çmimi 2044 lekë